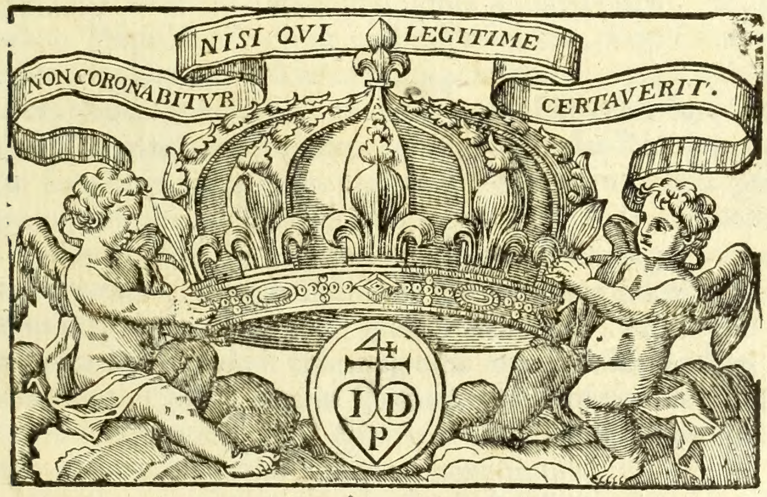
BIBLIOTHECA RHETORUM

PRÆCEPTA ET EXEMPLA COMPLECTENS QUÆ AD POETICAM FACULTATEM PERTINENT, DISCIPULIS PARITER AC MAGISTRIS PERUTILIS.

Auctore P. GAB. FRANC. LE JAY, *Societatis Jesu.*

PARS POSTERIOR.

PARISIIS,
Apud GREGORIUM DUPUIS, Via San-Jacobæa, sub Signo Coronæ Aureæ.

M. DCC. XXV.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

PRÆFATIO.

PARS hæc Bibliothecæ nostræ Posterior Poësim, &, quæ ad eam pertinent, sedulò pertractat. Præceptis illa continetur & Exemplis, quibus in uno quoque Poëmatum genere erudiri studiosæ Juventutis solertia, & in eandem instituendam Magistrorum ipsorum labor possit adjuvari.

Postulat Primùm instituti à nobis ordinis ratio, ut, quemadmodum Priori Bibliothecæ nostræ Volumini, quod Orationes præsertim complectitur, Rhetoricam præfiximus, quæ Oratoriæ Artis Præceptiones & exempla traderet, ita Posterius hoc Volumen, quod Carminibus continetur totum, præcedat Poëtica, quæ Poëticæ facultatis Leges suis pariter Exemplis instructas præscribat. Quam verò secuti sumus in Rhetoricâ scribendâ rationem, hanc in exarandâ Poëticâ tenebimus; ut, quæ Poësim generatim & universè spectant, suntque Poëmatis omnibus communia, prætermittamus ultro; quia hæc ipsa apud Aristotelem, Horatium, & recentiores bene multos fusiùs agitata nihil desiderandum ulteriùs relinquunt. Quod autem speciatim ac definitè de uno quoque Poëmate disputatur, id, quoniam officii nostri rationem potissimùm attinet, breviter præstare conabimur.

Igitur hoc proponimus nobis in Poëticâ, ut claram exploratamque uniuscujusque Poëmatis notionem atque intelligentiam afferamus primùm; Deinde scrutemur partes singulas, quibus illa

Poëmata componuntur. Tum exactas ab Aristotele cæterisque rerum istarum præstantissimis Scriptoribus subjiciamus regulas, & iisdem utendi feliciter viam ac modum ostendamus. Denique veteres Poëtas tam Græcos, quàm Latinos, qui in vario scribendi genere excelluerunt, suo quemque ordine designabimus. Eorumdem patriam, ætatem, scripta, & nostrum de singulis ex eruditorum Criticorum mente judicium proferemus.

Diversa Pcëmatum genera, quæ Poëseos nomine censentur, revocari ad novem solent. Epicum scilicet, Tragicum, Comicum, Pastorale, Didacticum, Elegiacum, Satiricum, Lyricum, Epigraphicum: de quibus ita seorsim dicemus, ut in Capita totidem distributa tractentur.

Præcipuum in hoc posteriore Bibliothecæ nostræ Volumine Liber Dramaticus locum occupat. Nam cum ratio muneris, quo defuncti sumus per tot annos, necessitatem imposuerit edendi frequenter Theatrales Ludos; partem hanc Poëseos, quæ Theatrum attinet, diligenti præter cæteras studio versavimus. Præceptiones in Poëticâ tradidimus, quæ, cùm ad Tragœdiam, tum ad Comœdiam rite conformandam pertinerent. Hîc Exempla sufficimus non petita aliunde, sed è fundulo nostro profecta, quibus pro virili parte eorum Laborem adjuvaremus, qui ad scribendas Latinè Tragœdias vel Comœdias accedunt.

Magnum Theatro Gallico decus ac splendorem Cornelius ac Racinus contulere, quorum studio atque operâ in eam dignitatem evasit, ut veteris Græciæ gloriam æmularetur: cui, si quid ultra videatur optandum, unum hoc precari liceat, ne, qui deinceps Tragœdias exarabunt Galli Scriptores, à terendis utriusque vestigiis unquam declinent.

Non habuit Latina Tragœdia tam idoneos auctores: nec ipsa Roma celeberrimis alioquin in unoquoque scribendi genere Scriptoribus tam ferax quemquam ostentat, quem præclari operis ducem sequi tutò possis. Iambus quidem Versus, quem adhibet Tragœdia, eximium exemplar in Senecâ, & aliis quorum Tragœdiæ sub Senecæ nomine vulgatæ sunt, & dignam Cothurno majestatem offert. Petavius & Malapertius Iambicæ dignitatis æmuli, nihilo Senecâ inferiores Tragicæ dictionis vim & elegantiam venturis ætatibus imitabilem transmiserunt. Verùm quem demum re-

perire est tam longâ temporum in serie, unum si Lysimachi Cyri-que auctorem excipias, qui Tragœdias Latinas vulgaverit ad eam normam exactas, quam secuta Græcia est, quam & Nostrates Galli excepere.

Hinc ego confidentior fortè, quàm par erat, animum induxi meum Tragœdias è meis aliquot edere, quas, receptis hodie apud æquos rerum Tragicarum æstimatores legibus, ita conatus sum accomodare, ut veterem ac genuinam Tragœdiæ formam referrent. Quæ si parem vulgatis jam ante aliquot annos Dramatis fortunam habituræ sunt, nihil erit, quod tentasse rursum discriminis aleam me pigeat.

Tam sacrâ, quàm profanâ ex historiâ mutuatus sum scribendi materiem, quòd in utrâque refertissimam heroïcis quibusque ac tenerrimis affectibus segetem expertus sim. At nemo deprehendet uspiam nostris in Tragœdiis frivolas Amasiorum perturbationes ac nænias, quas neque vetus Græcia suam in scenam admisit, neque ipsa Tragœdiæ majestas patitur. Hîc verò addere liceat, salvâ Tragœdiarum illarum reverentiâ, quas Viri de Literariâ Republicâ bene meriti priore sæculo emiserunt, in earum plerisque vim heroïcam infirmari pluscululum; dum Heroes Viri prætermodum indulgent amori tenero, qui præter actionem primariam & Tragicam dignitatem per vim intrusus ut plurimùm, unis sensati malè vulgi fastidiis medendo videtur adhiberi.

Mixtæ Tragœdiis nostris occurrent Comœdiæ partim Versibus, partim oratione solutâ exaratæ; quæ furtivas amantium artes, quibus tota pœne Comœdia nititur, etsi nusquam obtrudunt, aliquam olim apud cordatos viros laudem meruere. Adeo genus istud Dramatis ludere feliciter & jocari cum plausu in aliis argumentis potest, & ab exhibendis juvenum insanientium curis laudabiliter abstinet.

Non leve confert cùm Tragœdiæ tum Comœdiæ decus & ornamentum Musica. Hanc adhibebant Tragœdi veteres, ad delassandos audientium animos, & à feriâ, quam Auctores Tragœdiæ pepererant, contentione recreandos. Impositum fuit Musicis cantibus Chori nomen, qui celebrandis Heroum, qui prodibant in scenam, rectè factis natus, virtutis amorem incendebat. Subjecimus aliquot Exempla Lyrici carminis, quod ipsos actus inter-

medium & numeris aptatum Musicis decantari possit.

Differt Pastorale Carmen tam à Tragico quàm à Comico cùm argumenti genere quod tractat, tum varietate personarum, quas adhibet. Actum de illo singulariter in Poëticâ. Solennis porro inter cæteras scribendi Pastoralis Carminis occasio se nobis obtulit, cùm Philippus Franciæ Andegavensium Dux in Regem Hispaniarum postularetur. Tunc editum fuit à nobis Carmen illud Pastorale, postquam lætissimum tum Parisiis, tum in primariis Galliæ urbibus spectaculum exhibuisset.

Denique, ne quid prætermissum à nobis, quod pertineat ad Dramaticam Actionem, videri possit, Opusculum de Choreis Dramaticis subjungimus. Non est Chorea quid novum & inventum recens, cum ex antiquissimis monumentis constet, Saltationem fuisse omnium temporum. Imò quam habemus hodie genuinam ac germanam Choreæ notionem ac formam, hanc longissimæ retro vetustati acceptam debemus. Mirum est tamen in tantâ diuturnitate temporum neminem extitisse, qui ad erudiendum Lectorem saltationis Dramaticæ curiosum satis commodè scripserit. Hinc factum est, ut in Choreis bene multis, quæ posterioribus præsertim sæculis editæ sunt, plus ingenii, quàm ordinis atque diligentiæ efflorescat; quia nemo se obtulit, quem Dramatici istius operis artifices ducem sequerentur. Utinam Auctor ipse Gallicæ Dissertationis * de Veteribus ac Novis Choreis, quæ sub finem prioris sæculi prodiit, certam aliquam & expeditam docendi viam iniisset; & in Choreas bene multas, quas Libello complexus est, diligentiorem criticam exercuisset! Quare operæ pretium duximus apponere quidem lucro, quæ scripsit ille scienter & copiosè; singularem verò de Choreis instituere Tractatum, qui sit ad regulas Artis exactus. Igitur Dramaticæ Saltationis Originem, Naturam, Definitionem, Materiam ac Formam exponemus primùm. Varias deinde Chorearum species, nomina, virtutes enucleabimus. Tum singularum dispositionem, structuram, artem ita describemus, ut ad earum similitudinem cujuscumque generis Choreæ informari possint. Mox agitabimus paucis quantùm ad Chorearum vel magnificentiam, vel oblectamentum conferant Carmen & Cantus, quibus instructa Saltatio nonnunquam incedit. Denique proferemus exempla more nostro, & quas olim ad decoran-

* P. Menestrier.

dam ſcenam, cum hæc nobis provincia obtingeret, Choreas inſtruximus, Literatorum hominum judiciis permittemus.

Librum Dramaticum ſubſequitur Heroïcorum Carminum Liber, quibus commiſſam olim inſtitutioni noſtræ Juventutem ad Poëſim informabamus. Non ſunt illa quidem operæ longioris Poëmata; at neque prolixiora eſſe eadem decuit, quæ ſcribendi modum rationemque traderent. Nam monere id obiter velim, nullâ re ſtimulari magis juniorum Poëtarum induſtriam, quàm ſi in argumento brevi verſentur, & novam ſingulos in dies Carminis materiam elaborandam habeant; quibus ſi continuam rerum earumdem ſeriem tractandam offeras, nauſeam procul dubio atque faſtidium paris. Equidem ſcio, unde creſcit Diſcipulorum ſatietas, inde Magiſtrorum laborem imminui; neque tam operoſum eſſe quiddam, dictare Poëma longius, quod habeas ad manum, quam recentis quotidiè opuſculi fieri artificem. Verùm an tanto labor ille computandus in loco, qui natam ad Literas indolem promoveat, aut eſſe quidquam poteſt homini officiorum ſuorum amanti, quàm rei bene geſtæ conſcientia jucundius?

Quæ porro proponimus exercendæ juventuti Carmina ſuum tam ſacris, quàm profanis Literis argumentum debent. Neque enim vel in iſtis Exercitationibus oblatum identidem ingenerandæ teneris animis Religionis locum par eſt præterire. Eſt in Teſtamento veteri pariter ac novo, eſt cum in Græcâ tum Romanâ hiſtoriâ, eſt in Fabulâ nativæ Poëſeos fons inexhauſtus, qui ſcienter ac ſedulò rimantibus deeſſe nunquam poſſit. Adjecimus non pauca meræ fictionis opuſcula, quæ cudendis proprio marte Poëmatis ſic Poëtam erudiant, ut aliena terere veſtigia ultro abſtineat.

Non in ſolis verſibus heroïcis probatur Poëtarum ſolertia. Reliqua quamvis inferioris cujuſdam ordinis meritò cenſeantur, non tamen decet quemquam Poëticæ artis ſtudioſum in iis aut intelligendis, aut tractandis hoſpitem ac peregrinum videri. Cui malo ut iremus obviam, non habuimus ſatis de quocumque Carminum genere in Poëticâ noſtrâ differere, niſi ſpecimen eorumdem aliquod hîc ederemus.

Nec prætermitti à nobis Fabula aut Epigramma debuere. Fabulam non commendat majeſtas quædam ac vis enthea, quæ Poëtas facit. Unam ſibi amœnitatem nativumque leporem vindicat,

& cæteris Poëseos virtutibus ultro caret. Quare adornata rite Fabula non est tam opus sublimis ac vividæ mentis, quam benignioris ingenii, cui præest Natura dux, cujus sensus ac vocem ita temperat ac regit, ut sentire Naturam ipsam credas ac loqui. Pauci fuere ab Augusti temporibus Latini Fabularum Scriptores, qui leporem Fabulæ ingenuum attigerint. Cujus ego si quam videri possim adumbrasse imaginem, nihil me collocatæ in scribendis Fabulis operæ pœniteat.

Non tam ardui res Laboris est Epigramma. Nam cum brevis illius Poëmatis vis ac gratia in fortuito ingenii partu sit posita, vel ex conflictu aut ambiguitate verborum exsurgat, nemo est tam adversis Musis natus, qui obviam operis ejusmodi laudem ambire confidenter non possit. Tamen momenti levis haberi non decet isthæc exercitatio, quæ juvenilem acuit industriam, ingenii igniculos excutit, incendit animos, & meditandi patientes facit, adeo fallit laborem injecta spes gloriolæ, quam excogitatum aut dictum acutè quidpiam auctori suo pepererit. Unus in ea re vitandus diligenter scopulus, ne sentiendi & acutè dicendi prurigo mala præscriptos Epigrammati fines excedat, quos ultra ne ferendum quidem acumen est. Hoc monendi tanto cautiùs statim à pueris quicumque humaniores Literas capessunt, quòd apud plerosque nemo ingeniosus audiat, nisi qui leves istas argutias in omni scribendi genere consectetur.

Fuit quondam Heroïcum Symbolum politioris ingenii specimen. Regnabat Ars illa ludicris in certaminibus, in Equestribus Ludis, in solenni quocumque apparatu, quem vel lætitia vel luctus adornarent; in ædificiis cùm publicis tum privatis, in supellectili, in vestibus. Denique Symbolicæ figuræ tantam apud omnes commendationem obtinuerant, ut disertiùs multo venustiúsque, quàm lingua ipsa, loquerentur. Nunc autem etsi tam frequenti in usu esse desierunt, suus tamen Symbolis honos aut gratia non decessit; neque vulgari hodieque ponuntur in loco, quæ opportunè & cum dignitate nascuntur. At quoniam versibus adornata plerumque prodeunt, aut certè Poëtarum vocem imitantur, hanc sibi Artem Poësis vindicat, nec eandem decuit in Bibliothecâ nostrâ silentio præteriri.

Qui vixere florentissimis Heroïcorum Symbolorum tempori-

bus Buhursus & ille, cui à Monacho * nomen est, disertè ac scienter ambo de Arte Symbolicâ scripserunt. Sed Buhursus inprimis, qui colloquentes variis de argumentis Aristum & Eugenium induxit, tam diligenter in uno eorum Dialogo, tam magnificè, tam eleganter rem Symbolicam tractavit, nihil ut felicissimis ac politissimis ingeniis adjiciendum reliquerit. Tamen quæ præcipit Scriptor perelegans, cum hæc sparsa promiscuè toto opusculo, uti fieri necesse est, inter eos qui non meditati ad colloquendum accedunt, & subtiliori sint eadem diducta filo, quàm ut ab imperitis rerum istarum tam facilè advertantur, non supervacaneum fore eum laborem existimavi, si, quæ ad Symbolicam artem pertinent sub peregrino cultu rursum collecta, Didacticum in ordinem reducerem.

* P. Le Moine.

Quare Disputationem hanc sic instituam, quivis ut intelligat, quid sit Heroïcum Symbolum; quos in usus adhiberi soleat; quibus contineatur partibus; quæ sint virtutes illius ac vitia; quot species numerentur; unde veniat eidem gratia & admiratio; quid sentire oporteat de quibusdam Symbolis, quæ non exacta penitus ad regulas artis plurimùm ab elegantiâ, lepore, magnificentiâ commendationis invenerunt. Addam è fundo nostro adornata versibus Symbola non pauca, quibus olim procreandis rerum ac temporum opportunitas præfuit.

Toti operi coronidem imponet brevis tractatus de Ænigmate in Picturis. Ænigmatis picti Explicatio genus est Exercitationis minùs notum apud vulgus hominum, præsertim apud gentes exteras, quia vix in usu est præterquam in Galliâ, aut etiam extra Collegiorum nostrorum fines exemplum habet. Nihil sciam tamen quod sapere magis debeat politioris Literaturæ amantibus; adeo si qua est divitis ingenii vena, si quis uspiam amœnitatis & elegantiæ fons, in hac palæstrâ se prodit.

Ænigma pictum quisquis explicandum habet, is ipsi labor incumbit, ut Picturæ, sive historicæ, sive fabulosæ verbum accommodet, quod cùm actioni, tum personis, quæ repræsentantur in Tabulâ, conveniat. Totum porro hujus Exercitationis artificium in eo vertitur, ut, quæ res Picturæ affingitur, nisi placeat ex se se, saltem ab Adjunctis vel loci, vel temporis, vel spectatorum, vel actoris ipsius conciliet animos, & lætam jocandi lepidè ac jocularitur se-

getem ſuppeditet; ut rationes convenientiæ Tabulam inter & Verbum Ænigmatis cum ingenuo veriſimilitudinis colore efferantur; ut quæ ad aſtruendam fidem inveneris, majorem ab exquiſito dicendi lepore, quàm ab ipſo Verbo vim habeant; ut ſparſum hinc & inde, breve id quidem, at vividum venuſtumque & ſuo poſitum in loco carmen niteat; ut neque temperetur honeſtis ſalibus, aut etiam Satirâ, quæ concinna ſit & innocua. Hæc & alia multo plura noſter de Ænigmate Liber evolvet: quem eo lubentiùs curioſus Lector fortè excipiet, quod intactum pœne tam priſcis, quàm novis ſcriptoribus argumentum agitamus.

Quod ſub obſcuris comprehenſum verſibus Ænigma proponitur, magnam habet cum Picto neceſſitudinem. Huc etiam refer Griphos, Logogriphos & ludicrum Ænigmatis genus, quod REBUS vocant. Adjiciemus pauca de ſingulis, & ad totum operis complementum, explicandi Ænigmatis formam in variis Exemplis trademus.

POETICA

VARIA POEMATUM GENERA COMPLECTENS,

ET BREVEM POETARUM CUM GRÆCORUM tum Latinorum, qui in uno quoque Carminum genere excelluerunt,

NOTITIAM.

CAPUT PRIMUM.

De Carmine Epico seu de Epopoeia.

ARTICULUS PRIMUS.

De Epopoeiæ Nomine ac Definitione.

EPOPOEIA vox Græca est, eaque composita ex vocabulo duplici, quorum alterum est ἔπος, *verbum*, alterum ποιέω, *facio* seu *fingo* Per Epopoeiam, Poesim illam intelligimus, quæ Carmine Hexametro Heroum res gestas tractat : nam etsi ἔπος sumptum universe verbum sive locutionem significat, speciatim tamen poeticæ locutioni tribuitur, & ob excellentiorem quemdam modum fit eorum proprium, qui cæteros inter Poetas præclara He-

roum facta Hexametro Carmine narranda suscipiunt : quos ob eam rem Tullius Epicos vocat *Libro de optimo genere Oratorum.*

Hac semel nominis Epopoeiæ interpretatione receptâ, in promptu est ad ipsam Epopoeiæ definitionem devenire. Est enim Epopoeia Poesis, quæ Carmine Hexametro illustres Personarum illustrium actiones narrat. Quod utrumque his versibus complexus est Horatius *in Arte sua Poetica.*

Res gestæ Regumque Ducumque & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.

Hæc definitio Materiam & Formam Epopoeiæ continet & explicat. Materiam quidem; est enim illustris actio Personæ illustris. Formam verò, quæ narratio est Hexametro Carmine exornata. De Materia primum, de Forma deinde disseremus.

Articulus II.

De Materia Epopoeiæ.

Est igitur Epopoeiæ materia, actio quædam in qua tractanda Epopoeia versatur. At cujusmodi actio illa sit, & quas habere virtutes debeat, operæ pretium est diligenter perscrutari.

Actio una. Ac primùm quidem actio illa una sit oportet. Nam etsi in Epico Poemate multiplices variæque narrantur actiones, non illæ tamen sic pertinent ad Poema tanquam materia ipsius propria, ut abesse ab eo non possint; aut, si quam habere videantur cum Poemate ipso necessitudinem, propter quam prætermitti non debeant, hanc non habent a se ipsis, sed ab actione quadam primaria cui referuntur, quam & unam Poema respicit, & in qua pertractanda una præsertim occupatur. Verùm hæc videri fortè poterunt obscuriora, nisi exemplorum appositione illustrentur.

Alterum e suis Poematis Iliadem, alterum Odissæam Homerus cum inscripsit, non fuit hoc Poetæ propositum, ut vel omnia, quæ per longam decennii obsidionem gesta sunt apud Ilium, narraret, vel integram Ulyssis vitam poneret ob oculos; sed unam simplicemque in utroque actionem spectavit. In Iliade scilicet Trojanæ urbis excidium; in Odyssæa reditum Ulyssis in patriam receptamque ab eo, Procis interfectis, familiam ac domum. Cætera quæ totis viginti quatuor operis gemini Libris Homerus refert, hæc non attingit, nisi ut actiones secundarias, quæ primariæ utriusque Poematis actioni serviunt, & sine quibus, neque Trojanæ urbis excidium, neque felix Ulyssis reditus in patriam narrari commode potuissent.

Ita secutus Homerum Virgilius, unam in Æneide sua referendam sumpsit actionem; nimirum adventum Æneæ in Italiam, & novum ab eo fundatum in istis regionibus Imperium. Longas verò Trojani Principis peregrinationes, varios periculorum casus, confecta feliciter cum Turno bella Latinus Poeta non exequitur, nisi quod pertineant ad actionem primariam, & ad pacificum in Italia regnum Æneæ vindicandum conducant.

Ut autem Epopoeiæ una esse actio debet, ita unus tantùm Heros eligendus est in Epicici Carminis argumentum. Hinc verò quotquot adjunguntur milites ac socii, nec rerum gloriâ pares, multò minùs superiores repræ-

ſententur. Imo illuſtriora quæque facta tribuantur illi ſemper, non alteri. Quare culpandus videbitur Torquatus Taſſus, qui, ſi quid eſt in Hieroſolymitana obſidione arduum, ſi quid magnum & illuſtre, id Reginaldo, id Tancredo, id Raymundo vindicat; Godefrido verò Heroi ſuo tribuit fere nihil. Quin etiam abſente Reginaldo Godefridus de ſolvenda obſidione deliberat, eodem redeunte inſtaurantur omnia, animus militibus, victoria Imperatori accedit, urbs ipſa oppugnatur. Quo quid tam ab Homerico quam a Virgiliano Poemate magis alienum. Peccavit etiam Statius in ſua Achilleide, qui non actionem unam aliquam Achillis, ſed vitam Herois totam perſecutus eſt. Itaque actionem unam & Heroem unum Epopoeia requirit; quod ipſum præſcripſiſſe Horatius in *Arte* viſus eſt:

Denique ſit quodvis ſimplex duntaxat & unum.

ACTIO TOTA. Deinde Actio Epopoeiæ tota ſit oportet atque integra; ita ut de Heroe ſuo, quod Poeta ſe dicturum pollicetur, id expediat totum. Sic Homerus everſionem Trojæ in Iliade, in Odyſſæa Ulyſſis reditum & rerum ipſius recuperationem tam ſolerter deſcribit, ut propoſitum in utroque Poemate conſilium exſequatur. Sic Virgilius Æneam ſuum per varios caſus deducit in Latium, nec eundem dimittit, donec confectis feliciter bellis terra illa potiatur.

Hoc etiam ſenſu Actio Epopoeiæ tota dicitur, quod partes habeat. Partes autem illæ, ſunt Actiones ſecundariæ, quas cum primaria ſic uniri neceſſe eſt, uti mox dicemus, ut ex omnibus unum quid ac totum reſultet.

ACTIO VERISIMILIS. Tertio. Id verò in Actione Epopoeiæ longe graviſſimum, ut veriſimilitudini diligenter conſulatur. Qua in re Poeta differt ab Hiſtorico. Is enim res, uti geſtæ ſunt, exponit, ille quales fieri potuerint. Quod ſi quid alienum a veroſimili fingatur nonnunquam audacius, id in Epiſodiis, ſeu ſecundariis Actionibus, non in Actione primaria liceat. Quare non excuſandus Homerus videretur, cum equos exhibet in Iliade qui de futuris rebus cum Achille colloquuntur; cum refert in Odyſſæa Ulyſſis comites ex hominibus in porcos, & è porcis in humanum rurſus habitum tranſiiſſe: neque veniâ dignus Virgilius foret, cum finxit ex arbore enatum fuiſſe ramum aureum, è cadavere Polydori effloruiſſe virgulta, mutatas Æneæ naves in Nymphas marinas, niſi ambo ejuſmodi rerum portenta, quæ fidem omnem ſuperant, epiſodicis ac ſecundariis Actionibus concluſiſſent.

ACTIONIS MAGNITUDO. Quartò. Magnitudo Actionis Epopoeiæ æſtimari poteſt, vel ex numero verſuum, quos Epicum Poema complectitur, vel ex diuturnitate temporis, quo actionem ipſam peragi oporteat. Quod ſpectat ad primum, octo vel novem Tragœdias numero verſuum Carmen Epicum æquare poteſt. Odyſſæa continet verſus trecentos ſupra duodecim millia; Ilias quatuordecim millia & nonaginta tres verſus, Æneis octingentos quinquaginta ſupra novem millia. Quod temporis magnitudinem attinet, cenſet Ariſtoteles petendam illam eſſe ex commodo & naturali tranſitu fortunæ unius in alteram. Quæ licet nullum Epopoeiæ certum tempus definiant, tamen ſicut unius diei ſpatium Tragœdiæ, ita Epico Poe-

mati annus circiter unus permittitur. Iliadi concessit Homerus annum; Æneidem anno minùs uno Virgilius complevit. Odyssææ vero Actio vix duorum mensium spatium requirit.

ARTICULUS III.

De Episodiis seu de secundariis Actionibus.

Episodium, si mera Græcæ vocis, ἐπεισόδιον, spectetur etymologia, dicitur id omne, quod extra causam est & insertum. At quoniam latius patet ejusmodi definitio, habenda est expressa magis Episodii notio, prout ad Epopoeiam pertinet. Episodium igitur propriè Actiones illæ sunt, quæ præter argumentum narrantur quidem, sed argumenti ornandi gratiâ afferuntur; atque ita cum ipso connectuntur argumento, ut Fabulæ partes fiant, sed non necessariæ; quia abesse ab ea possunt. Rem planam magis in exemplis faciamus.

Adventus Æneæ ab urbe Ilio in Italiam & fundatum in istis regionibus ab eo Imperium, en Actio Æneidos primaria eademque necessaria, & una quam Virgilius enarrandam suscipit. At historia Trojani excidii, quæ profectionem Æneæ antecessit, & quam Poeta fusius exponit toto secundo ac tertio Poematis Libro, est Actio episodica, quæ prætermitti quidem potuerat, sed quæ plurimùm confert ad Fabulæ totius ornatum; & pars ejusdem fit felici nexu, quem solus Virgilius adhibet. Fingit enim Æneam actum tempestate appulisse in Affricam, ubi a Didone exceptus humaniter, & rogatus etiam atque etiam rerum suarum seriem, temperare sibi non potest, quin benignissimæ hospitis curiositati abunde satisfaciat. Ejusdem Æneæ descensus ad Inferos visendi Anchisæ patris gratia, a quo posteritatis suæ fatum edocetur, aliud est egregium inprimis Episodium, quando quidem enucleandæ toti Romanæ Historiæ & Augusti Cæsaris, cui placere præsertim Poeta ambiebat, celebrandis laudibus dat locum. Verùm quantumvis operi toti conciliet decus ac leporem istud Poetæ figmentum, tamen actionis episodicæ rationem non excedit, quia abesse potuit a Poemate, nec eidem inseritur, nisi ad ornatum & gratiam. Neque verò aut alienum propterea censendum est, aut additum temere atque ex improviso, cujus semina multò ante Virgilius jecerat; cum digressus ad Helenum Æneas ab eo didicisset, non fore se Italiæ compotem, nisi patrem apud Inferos consilii in partem sui adhibuisset.

In his porro fingendis Episodiis secutus Homerum Virgilius est. Ille enim in Odyssæa cum Ulyssem expugnato Ilio constituisset primùm in Ortygia Insula apud Calypsonem, ac deinde per pericula longe maxima deduxisset in Insulam Corcyram ad Alcinoum Phæacum Regem, hîc demum inter epulas Regi & incolis labores ac casus suos narrantem inducit.

Hoc verò in Episodiis diligenter cavendum est, ne vel accersita longiùs vel putidiùs affectata videantur. Etsi enim Episodium non est pars actionis primariæ necessaria, non alienum tamen a Fabula, sed cognatum ac connexum esse cum ea debet. Quare Lucanus peccare visus est, qui suam in Pharsaliam disputationes inseruit de rebus reconditis, exquisitis illis qui-

dem, ſed ab argumento ſuo prorſus alienis.

Articulus IV.

De Forma Epopoeiæ.

Forma Epopoeiæ nihil eſt aliud, quam ornatus Actionis heroicæ. Ornatus autem ille quatuor veluti partibus conſtat; Fabula, Moribus, Sententia, & Dictione. Hoc articulo de Fabula diſſeremus.

Fabula. Fabula definitur Actionis heroicæ ſeu rerum narrandarum compoſitio. Actio ad Heroem pertinet, Fabula ad Poetam. Ulyſſes Procis interemptis uxorem, filium & bona recipit; en Actionem Herois. Homerus, id quod ab Ulyſſe geſtum eſt, certo ordine comprehenſum ac diſtinctum componit variiſque Epiſodiis exornat; en Fabulam, quam animam Poematis Ariſtoteles appellat. Fabula igitur eſt Actio ipſa culta & ornata. Quod ut rite Poeta præſtet; *Actionem*, inquit Ariſtoteles, *probe habeat animo comprehenſam & ſpoliatam Epiſodiis: addat deinde nomina, quæ perſonarum moribus atque officiis congruant; tum Epiſodiis, ac cæteris ornamentis, totoque apparatu poetico actionem cohoneſtet.*

Conſtitutâ ſemel Fabulâ, ſedulò ſpectare ejus partes oportet, quæ duæ omnino ſunt, & ab Ariſtotele vocantur δέσις καὶ λύσις, hoc eſt Connexio ſeu nexus, & Solutio. Connexio extenditur ab initio uſque ad eum Fabulæ locum, in quo commutatio fit a felicitate ad infelicitatem, vel contra ab infelicitate ad felicitatem: ſolutio a principio mutationis uſque ad finem. Pars utraque medio quodam conjungitur, quod ab eodem Ariſtotele μετάβασις, hoc eſt tranſitus dicitur.

Locus Epiſodiis ac digreſſionibus raro eſt in ſolutione, ne Lectoris animus properantis ad finem langueſcat: verùm adhibentur ſemper in Connexione ubi rerum perturbatio eſt. Adeoque Connexio partim complectitur ea quæ rei propria ſunt, hoc eſt primariam Actionem, partim quæ non propria, ſed foris petita, qualia ſunt Epiſodia, ad amplificationem & ornatum adjecta.

Ad Connexionem ſeu nexum pertinent Propoſitio operis & Invocatio. Poeta Epicus in Propoſitione unius tantùm Actionis meminit quam ſuſcipit tractandam. Homerus ſic Odyſſæam incohat:

> Dic mihi Muſa virum captæ poſt mœnia Trojæ,
> Qui mores hominum multorum vidit & urbes.
> *Hor. in Arte.*

Virgilius ſic Æneidem aggreditur.

> Arma virumque cano, &c.

In propoſitione abſtinendum ab omni ingenii doctrinæque jactantia, ab omni tumore & exquiſitiore ornatu. Hoc monet Horatius in *Arte.*

> Nec ſic incipies, ut Scriptor Cyclicus olim:
> Fortunam Priami cantabo & nobile bellum.

Propoſitioni ſubjicitur a Latinis Invocatio. Græci ab invocatione ordiuntur. Homerus in Iliade.

> Μῆνιν ἄειδε θεά. In Odyſſæa.
> Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα.

Invocantur inprimis Juppiter, Apollo, Muſæ. Poetæ verò, qui non bella, ſed rerum naturam aut agriculturam tractant, Bacchum, Cererem invocant.

Altera pars Fabulæ Solutio est, quæ fit vel per Peripetiam, vel per Agnitionem, vel per utramque simul. Atque hinc oritur gemina Fabulæ constitutio. Alia simplex, quæ solam Peripetiam adjunctam habet; alia composita, quæ cum Peripetia & Agnitione conjuncta est.

Peripetia ex Aristotele est earum rerum, quæ aguntur, mutatio, seu transitus in contrarium, sive mutatio hæc secunda sit, sive adversa. Utriusque exemplum in diversis personis Homeri Odyssæa suppeditat. Nam Penelope & alii, qui ab Ulysse stabant, felices fiunt; Proci verò, qui rerum domini lapidabant Ulyssis domum, infelices.

Peripetia nihil Aristotele teste jucundius, maximè si subita & magna sit. Magnam voco, ex qua rerum, fortunarumque mutatio consequitur: subitam, quæ inopinata & præter expectationem accidit. Hæc verò fieri debet in personis, quarum priores sunt in Fabula partes, & tum censetur omnium optima, quando ex vi rerum antecedentium nascitur.

Porrò sic pertinet ad Epopoeiam Peripetia, ut abesse ab ea sine vitio non possit. Reperitur illa in Odyssæa, uti jam observavimus egregiè consignata tam in Ulyssis familia, quam in Procis ejusdem familiæ perniciem machinantibus. Habet etiam locum in Iliade, ubi Achillis vel absentia, vel præsentia Græcorum pariter ac Trojanorum conditionem, aut deteriorem aut meliorem efficit. Sectatus est illam inprimis Virgilius in sua Æneide. Nam Æneas ab excidio Trojano per varios terra marique periculorum casus Italiam tandem assequitur, gravissimisque bellis feliciter confectis tranquilla pace potitur.

Ex illa fortunarum commutatione oritur πάθος, hoc est vehementes illi motus animi, quos Aristoteles in Epopoeia præsertim requirit.

Alia solvendæ Fabulæ ratio per Agnitionem. Est autem Agnitio unius pluriumve personarum, post longi temporis ignorantiam cognitio, ex qua amicitia vel inimicitia oritur inter eos, qui felices sunt, aut infelices. Agnitio porro duplex est: alia composita, qualis est Euripidis Iphigenia in Tauris: ubi Orestes & Iphigenia se mutuò agnoscunt. Alia simplex, qualis in Odyssæa deprehenditur, ubi Ulysses a nutrice agnoscitur, quam ipse non agnoscit, quia priùs hanc norat.

Verùm etsi Peripetia sine Agnitione esse potest, Agnitio est aliqua sine Peripetia; non tamen Agnitio sola Epopoeiæ convenit, nisi adjunctam habeat Peripetiam; est enim hæc, quæ maximam ad ciendos motus animi vim habet. Quemadmodum autem Peripetia laudabilior censetur illa, quæ vi causarum antecedentium provenit; ita Agnitio illa melior, quæ immutationi rerum advenit, & ab ipsa Fabulæ dispositione producitur, quàm quæ à Fabulæ constitutione disjuncta est, & pro arbitrio Poetæ adtexitur. Illustretam Peripetiæ illius quam Agnitionis exemplum proponere liceat in Josepho Patriarchâ se se fratribus aperiente, qualis exhibitus est a nobis in eo Dramate quod, JOSEPHUS FRATRES AGNOSCENS inscribitur. Sic enim ex rebus multò ante gestis pendet fortunæ commutatio, quam Agnitio parit, ut ex utraque admiratio pariter ac delectatio oriatur.

Jam multiplex recensetur ab Aristotele Agnitionis modus, quorum hi præcipui sunt. Primus est e signis tam congenitis, quam adventitiis. Congenita sunt, quæ cum homine nascuntur; ita Seleuci posteri Justino teste, Lib. 15. anchoram in femore veluti notam generis naturalem habebant. Adventitia sunt, quæ corpori advenerunt. Talis est cicatrix, ex qua in Odyssæa Ulysses a nutrice Eurycleâ agnoscitur, dum jussu Penelopes Ulyssis pedes lavat.

Alter modus est signorum eorum quæ a Poeta non inveniuntur in rebus ipsis, sed ab eo ex Verisimili finguntur. Exemplum habes in Iphigenia Euripidis, ubi Orestes Iphigeniam agnoscit ex epistola, Iphigenia Orestem ex texta veste.

Tertius modus est, cum ex iis, quæ vel videntur vel audiuntur, aliquid revocatur in memoriam. Prioris generis exemplum subjicit Æneas in primo Virgilii Libro, qui ex pictura eorum, quæ erant ad Trojam gesta, recordatur omnium quibus ipse interfuerat, & sperare melius de rebus suis incipit. Posterioris generis exemplum dabit EUSTACHIUS in Tragœdiâ nostrâ eo inscripta nomine. Is enim auditâ mentione Crucis quam Theopistus & Agapitus suis pectoribus impressam dicerent, filios suos agnoscit, qui meminisset signatos a se hac ipsâ notâ infantes ambos olim fuisse, ne se Christianos esse grandiores ignorarent.

Non bene Epopoeia solvitur per Machinam, quæ ab Aristotele meritò improbatur. Est autem Machina actio seu modus actionis quidam extra primariam Actionem positus, qui viribus humanis major, nodo alioquin difficili solvendo serviat. Rationem subjicit Aristoteles, cur vitiosa sit ejusmodi solutio; neque enim, inquit, Actio primaria Deo, sed Heroi ipsi tribui debet. Potest & hæc alia afferri ratio: quia videtur illud in Poeta reprehendendum, si nodum eum nexuerit, quem solvere ipse non valeat, aut si tantam rerum perturbationem induxerit, ut aliter expedire se nequeat, nisi vel recurrat ad Deum, vel aliquem e periculo per Machinam subducat. Quare arguitur Euripides in Medæâ, quod illa occisis, quos a Jasone susceperat, liberis, volucri se curru per aera sustollat & præsenti discrimine ea se ratione expediat. Nec Homero ipsi parcitur, apud quem Junonis hortatu Minerva de cœlo descendit, ut suadeat Græcis, qui de expugnando Ilio desperabant, ne re infecta reditum moliantur. Hoc enim meliùs per aliquem e Græcis proceribus perfectum esset.

In Episodiis tamen Machinæ tolerantur. Ita Homerus passim & Virgilius Deos & Deas inducunt Græcis & Trojanis auxiliantes. Licitus est etiam Machinarum usus cum res vel præteritæ vel ignotæ vel futuræ nunciantur.

ARTICULUS V.

De reliquis ad Epopoeiæ formam pertinentibus.

Est hoc Epopoeiæ inter cætera providendum, ut convenientibus & idoneis moribus Heroas suos informet. Per Mores intelliguntur habitus vel ingeniti nobiscum, vel consuetudine parti, quibus animus tam in bonum quam in malum inclinatur. MORES.

Igitur id studeat diligenter Epicus Poeta, ut in exhibendis Moribus accuratus sit ac sedulus. De Moribus ita

præſcribit Ariſtoteles. Primò, ut boni ſint, non ea bonitate quam virtus efficit. Hîc enim deſignatur genus aliquod bonitatis, quæ tam vitioſis, quam laudatis moribus conveniat. Igitur per bonos Mores intellige quod Horatius *in Arte* præcipit, *Notandi ſunt tibi mores*, ut nimirum mores rectè deſignentur, ſive quis virtute præditus, ſive nequiter pravus in ſcenam inducatur. Ergo præſtabunt Mores illa bonitate quam exigit Ariſtoteles, ſi, qui loquitur, feliciter exprimat ſenſus animi, ſive in bonum ſive in malum propendeant. Secundò ut congruant illi Mores, hoc eſt, ut perſonis, ætati, ſexui accommodentur. Tertiò ut ſint ſimiles. Præceptum iſtud perſonas notas ſpectat, quarum adumbrandi ſunt mores, quales fuiſſe vel in Hiſtoria vel in Fabula referuntur. *Mores enim ſimiles*, inquit Ariſtoteles, *ſunt illi, qui reſpondent famæ, quam habent in opinione hominum illi, qui deſcribuntur.*

Ubi obſervabis magnum eſſe diſcrimen inter Mores convenientes & Mores ſimiles. Fuerit vir Princeps notatus, dum viveret, avaritiæ ſordibus: ſi talis repræſentetur, qualis exſtitit, erunt quidem mores ſimiles, ſed non convenientes; ſi contra liberalis, magnificus exhibeatur, convenient quidem mores ejuſmodi, ſed erunt minime ſimiles. Hanc porro ſimilitudinem exprimendam eſſe monet Horatius *in Arte*, ex veterum Scriptorum monumentis.

Scriptor honoratum ſi fortè reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer;
Jura neget ſibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medæa ferox invictaque, flebilis Ino;
Perfidus Ixion, Io vaga, triſtis Oreſtes.

Quartò, ut mores ſui ſemper ſint ſimiles & conſtent ſibi. Huc reſpexit Horatius cum præcepit,

Servetur ad imum,
Qualis ab incœpto proceſſerit, & ſibi conſtet.

Sententias etiam ſpargat identidem in ſuis Poematis Epicus Poeta. Eſt autem Sententia pronunciatum aliquod univerſe & generatim expreſſum de vita rite informanda. Differt verò a Sententia Acute-dictum, quod totum pœne in conflictu verborum poſitum ſit. Caveat verò diligenter Poeta ne ſit inSententiis frequentior, Acute-dicta pejus angue declinet. SENTENTIA.

Reſtat ut dicamus aliquid de Dictione, quod eſt ultimum, quo Epopoeiæ Forma continetur. Epopoeia Carmen Hexametrum exigit. Nam cum in humanis rebus nihil ſit gravius Heroum geſtis, nullum etiam in metris adeo grave atque amplum eſt, quam Hexametrum, quod ab Heroum geſtis, in quibus celebrandis occupari ſolet, Heroicum vocatur. Quàm ſuffragetur huic opinioni Horatius in *Arte* ſua, jam monuimus. DICTIO.

Res geſtæ Regumque Ducumque & fortia bella,
Quo ſcribi poſſent numero, monſtravit Homerus.

Imo de Hexametro ita pronunciat Ariſtoteles. Hexametri imitatio non alia eſt quàm Epopoiea. Nec qualecumque oportet eſſe Carmen Hexametrum quod Epopoeiæ inſerviat; ſed requiritur ut conſtet Sententiis illuſtribus, verbis grandibus & ornatis, & compoſitione decorâ numeroſâque, quibus omnibus magnificentior oratio reddatur.

De Fine Epopoeiæ ſuperſedemus pluribus diſputare. Hoc unum dicere ſufficiat,

sufficiat, eum esse propositum Epopoeiæ finem, ut, dum in præclaris Heroum facinoribus enarrandis versatur, Principum virorum animos mentesque erudiat atque informet ad publicam rem, cum belli, tum pacis tempore sapienter ac sanctè administrandam.

Articulus VI.

De Græcis Epopoeiæ Scriptoribus.

HOMERUS.*

Quo tempore vixerit Homerus, aut quâ sit ortus ex patriâ, incertum est. Æquior videtur eorum sententia, qui centesimo circiter post Trojanum bellum anno scripsisse eum ferunt. Quidam in Ioniâ natum fuisse inde conjiciunt, quod Ionicam suis in Poematis Dialectum inprimis sectatus sit. Totam retro antiquitatem & Scriptores cujuscumque ordinis maximè conspicuos habuit laudum suarum præcones; qui mirabilem in eo ingenii vim, perfectam rerum omnium notitiam, dicendi ubertatem, gravitatem sententiarum, carminis majestatem & elegantiam extulerunt. Ac licet sæculis hisce posterioribus obtrectatores gloriæ suæ nonnullos expertus sit, qui mores illius temporis, quo scribebat Homerus, metientes è suis reprehendendum præstantissimum Vatem censuere; tamen hoc ipsi citra injuriam nemo invideat, quin Poetarum omnium facile Princeps exstiterit: à quo, si quid in aliis pulchrum nitet, si quid eximium percellit, totum id tanquam ab inexhausto fonte sic mutuati sunt, ut eundem nullus æquasse, nedum superasse videatur.

Scripsit Poemata duo, ut prætermittam quædam alia poematiuncula, quæ ipsi tribuuntur, Alterum quod *Ilias*, Alterum quod *Odyssæa* inscribitur. Utriusque argumentum breviter subjicimus.

Argumentum Iliadis.

Achilles vir inter cæteros Græciæ Principes eximiâ fortitudine spectatissimus, iniquiùs dolens raptam sibi fuisse Briseidem ab Imperatore Agamemnone, qui restituendam esse eandem non sine gravi contemptu negaverat, bello & armis abstinuit. Eo absente res Græcorum retro fluere, Trojanorum convalescere cœperunt. Interim Achilles nullis amicorum precibus inflecti, nullis ipsius Agamemnonis promissis ac præmiis emolliri potuit. Patroclus, qui erat illi amicissimus, congressus cum Hectore hostium Duce ab eodem interficitur. Amici nece graviter Achilles commotus redit cum Agamemnone in gratiam; & Patrocli ulciscendi cupidus resumptis armis hostes adoritur; quos variis in præliis cum afflixisset, Hectorem hostium Ducem, quo nitebatur Trojanorum salus, occidit.

Criticorum bona pars arguendum in eo Homerum putant, quod sublato semel Hectore completa penitus, & absoluta poematis actio videatur; adeoque supervacanei sint extremi duo libri: XXIII. scilicet, in quo solennes Patrocli exsequiæ cum magno ludorum apparatu describuntur: & XXIV. qui Trojanorum luctus in morte Hectoris, redemptum ejusdem corpus & pompam funebrem continet. Imo, neque carere animadversione existimant carmen illud, quod, na-

tum cum sit celebrandæ Græcorum gloriæ, solutis Hectori ipsorum hosti honoribus terminatur. Qua in re felix magis Virgilius videri possit: cujus Æneis nece Turni, qui solus Æneæ consiliis afferebat moram, concluditur.

Argumentum Odyssea.

Ulysses Rex Ithacæ, post navatam excidio Trojano feliciter operam, cum reditum in patriam moliretur per decem annos multis actus tempestatibus ac periculis classem & socios misere perdidit. Interim non tantùm illi res domesticæ decoquebantur a Procis, qui Penelopes ejus conjugis nuptias ambiebant; sed etiam Telemachus ejus filius eorumdem insidiis petebatur. Is verò reparatâ Classe tandem Ithacæ redditus, Procos per insidias adoritur & interficit, remque domesticam & familiam incolumem recipit.

Neque censurâ nullâ dignum istud alterum Homeri Carmen quibusdam visum est; qui priores Odysseæ Libros quatuor, in quibus Telemachi peregrinationes narrantur, tanquam alienum, & cum actione primaria minime conjunctum Episodium carpunt: adeo ut duplicem etiam in eo Poemate actionem agnoscant.

Cæterùm hoc propositum Homero fuit, ut, cum demonstrasset in Iliade maxima quæque Imperia Principum vitiis ac dissensionibus deperire: sic in Odysseâ ostenderet, quibus virtutibus privatæ familiæ conserventur. Quod alterum tam feliciter est consecutus, ut Odyssæa, Horatio teste, perfectissimum domesticarum virtutum exemplar haberi debeat.

Quid virtus & quid sapientia possit,
Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem.
In Arte.

Admiratur etiam in Odyssæâ totâ Claudianus expressam ad vivum pudicitiæ conjugalis imaginem, quæ ad fovendam domesticæ pacis tranquillitatem tantùm pertinet.

An ne aliud toto miratur carminis actu
Mœonii mens alta senis? Quod stagna Charybdis
Armarit, quod Scylla canes, quod pocula Circe;
Antiphatæ vitiata fames; surdoque carina
Remige, Sirenum cantus transvecta tenaces.
Lumine fraudatus Cyclops, contempta Calypso.
Penelopæ decus, atque viri, cui tanta paratur
Scena pudicitiæ: terræ pelagique labores,
Et totidem sævi bellis, quot fluctibus, anni
Conjugii docuere fidem. *In carmine ad Serenam.*

Quod spectat ad ipsam Carminis rationem; etsi sublimis ac vividus magis Homerus in Iliade videri potest; tamen, quia plus varietatis & amænitatis Odissæa præsefert, hanc nihilòminùs faciendam esse multi arbitrantur.

HESIODUS.

Natum Hesiodum ferunt Cumis in Æolide, aut etiam Ascræ in Bœotiâ, ut Plutarcho placet. Is Homeri dicitur fuisse coætaneus: qui etsi ad Epici Poetæ gloriam non assurgit, tamen in mediocri genere cum Laude versatus est. Scripsit Libros omnino tres. Primus vocatur ἔργα, id est Opera, in quo de Promethei culpâ, de Minervâ omnium operum inventrice, de statu hominis primogenio, de Sæculo Aureo, Argenteo, Æreo, Ferreo tractat. Sequitur vitiorum objurgatio: mox vivendi leges, amicorum & patrisfamilias officia persequitur. Alter Deo-

ram generationem & Fabularum historiam continet. Tertius agit de scuto Herculis, cujus auctorem ipsum fuisse nonnulli inficiantur. Carminis elegantiam & puritatem sermonis egregiè sectatus est, & eâ re non vulgare sibi nomen fecit.

Articulus VII.

De Latinis Epopoeiæ Scriptoribus.

LUCRETIUS.

Titus Lucretius Caius Philosophus idem & Poeta natus est anno conditæ urbis 659. suâ se ipse confodit manu, cum sumpto poculo actus in furorem fuisset. Is, ut Romanorum animos Philosophicis præceptionibus imbueret, sex omnino Libros de Mundi constitutione versibus edidit; hæc enim fuit Lucretii mens, cum se ad scribendos versus de Philosophicis rebus accingeret, quemadmodum ipse testatur, ut argumentum austerum ex sese & abstrusum amœnitate carminis condiret. *Lib.* 1.

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Adspirant mellis dulci flavoque liquore.
. . . .
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumque videtur
Tristior esse, quibus non est tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac, volui tibi suaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram,
Et, quasi musæo, dulci contingere melle.

Quale vero judicium ferendum sit de Lucretii Poemate declarat docta retro antiquitas, quæ eximiis Lucretium laudibus decoravit. Agnoscit in eo Tullius *Lib.* 2. *Epist. ad Q. Fr.* lumen ingenii cum arte multa conjunctum. Eundem Quintilianus elegantem dicit, *Lib.* 10. *C.* 1. etsi fatetur esse difficilem: non quod versus ejus multo nitore non polleant, sed quod ea tractarit, quæ subtiliora sunt ex sese & plerumque recondita; quibus tamen ipse lucis plurimum dilucida scribendi ratione contulit. Illum Ovidius, Statius versibus suis commendavere, ut recentiores omittam bene multos, qui testimonio veterum suo ipsi suffragati sunt. Enimvero nemo Lucretium evolvat attentiùs, qui ingenii ipsius aciem, elegantiam, eruditionem, Latinitatem sermonis non miretur.

Neque tamen vitiorum expers fuisse dicendus est. Nam de moribus ejus nequid attingam, qui divinam Providentiam negaverit, & è rerum natura numen omne ita visus fuerit sustulisse, ut fortuito atomorum concursu coaluisse regique cuncta ac gubernari docuerit; culpari meritò debet, quod durior suis in versibus, quod in scribendo fusus nimis ac laxus, quod antiquatis vocibus, quas revocare postliminio putidiùs affectat, styli sui amœnitatem puritatemque non mediocriter detriverit.

VIRGILIUS.

Publius Virgilius Maro Latini Carminis citra controversiam Princeps, natus est Andibus in agro Mantuano, anno ab urbe condita sexcentesimo octogesimo quarto, Augusti imperantis vigesimo quinto. Tam priorum quam posteriorum ætatum communibus cumulatus præconiis censores passus est paucos, qui nec in eo admirari dubitant perspicuitatem cum carminis di-

gnitate, puritatem cum æquabili quodam ſtyli tenore, eloquentiam cum admirabili rerum, affectuum, Epiſodiorum varietate conjunctam. Is ſi caruit eâ laude, quam unus Homerus ſibi vindicat, ut Carminis Epici inventor tritum nullius veſtigiis iter inceſſerit, ſaltem ſic exemplar ſuum imitari viſus eſt, ut æquis paſſibus ſequeretur.

Scripſit Æneidem, ut de Bucolicis ac Georgicis in præſentiâ taceam, cujus argumentum hoc fuit.

Argumentum Æneidos.

Æneas, incensâ a Græcis Trojâ, cum triſtibus tanti populi reliquiis ſuiſque Diis Penatibus mare conſcendit, novum ſuperis monentibus in Italiâ, ex quâ Majores ſui ortum ducerent, regnum fundaturus. Poſt varios terrâ marique labores ſuperatos ad oram Italicam appulſus humaniter a Latino, qui tum imperabat Latio, excipitur, & in generum adſciſcitur. Verùm id ægre ferente Turno Rutulorum Rege, qui nuptias illas jam pridem ambiebat, grave inter Rivales bellum exarſit. Pugnatum eſt ſæpe & atrociter. Tandem interfecto Turno victor Æneas Laviniâ & Regno potitur. Quæ omnia duodecim Libris Virgilius complexus eſt.

LUCANUS.

Marcus Annæus Lucanus Cordubæ natus in Hiſpania anno Chriſti 37 aut 39, mortuus eſt decimo Neronis anno. Edidit Poema, quod *Pharſaliam* inſcripſit, variis Criticorum obſervationibus agitatum. Alii enim ſupra modum illud extollunt, alii plus æquo deprimunt viciſſim, alii mediam inter utroſque viam ingreſſi reprehendendum in quibuſdam, in multis non illaudandum eſſe arbitrantur.

Duo Poetam efficiunt, ſi Petronio creditur, liber ac vehemens Spiritus, quo fit, ut Carmen animi furentis opus eſſe videatur: & Deorum miniſteria, fabuloſumque Sententiarum tormentum. Primum quidem Lucano non defuit, cujus in carminibus tam rapida vis, tam expers ſervitutis libertas exultat, ut fræno coerceri magis, quam urgeri ſtimulis indigeat. Alterum vero ſic ab eodem abfuit, ut Hiſtoricum potius quam Poetam agnoſcas. Adeo poeticarum fictionum parcus invenitur, & in narrandis rebus, quo fere pacto geſtæ ſunt, timidus ac religioſus eſt.

Hoc etiam in Lucano vitium arguitur, quod, dum Oratoris magnificentiam affectat, elatus nimium ac tumidus eſt; dum Philoſophus, Aſtronomus, Theologus vult videri, diſputationes inſerit de rebus reconditis, exquiſitis illis quidem, ſed ab argumento ſuo alienis. Denique dum ingenii famam ambit, argutiores Sententias uſurpat, & rerum verborumque acumina curioſiùs conſectatur.

Cæterùm nemo quantumvis Ariſtarchus negaverit, quin Lucani Pharſalia laudabilia plurima, & plura tollenda relinquendis complectatur; in quâ ſplendor ingenii, Sententiarum gravitas, ſtyli majeſtas ac pompa dominantur. Quam Lucano gloriam cum facile permittam, non tamen auctor fuerim, ut junioribus Candidatis & ad eximiam Poeſeos formam adſpirantibus tanquam exemplar imitabile proponatur.

STATIUS.

Papinius Statius natus Neapoli vixit sub Domitiano, cui propter facilitatem & scribendi copiam inprimis acceptus fuit. Is fautores & asseclas habuit ætatis mediæ scriptores, quibus Virgilio tantùm non æquiparandus visus est. At longè aliter, & æquiùs de Statio senserunt Critici recentiores, qui eundem arguunt, quod tumidus nimiùm & inflatus nubes plerumque captet & aera, unde graviore lapsu mox decidit; & serpat humi procellæ tutus ac timidus: cujus in carminibus si qua sublimitas atque magnificentia possit videri, hæc non tam in rebus quam in verbis posita sit.

Trium Poematum Statius auctor est. *Thebaida* primum inscripsit duodecim Libris contentum. Alterum *Achilleis* dicitur, opus duorum Librorum, quod morte præventus perficere non potuit. Tertium diversa Poemata complectitur, & *Sylvarum* nomen præfert.

In Thebaide non magis Poeta censetur, quam Lucanus in Pharsaliâ. Nam etsi Poeticis fictionibus abundat; quia tamen in narrandis rebus historicum potiùs, quam poeticum servat ordinem, ad Poematis Epici gloriam non adsurgit.

Hoc præterea Thebais animadversione digna est, quod Episodia vitiosa plerumque ac superflua sint; quod in Heroum moribus non habeatur ratio verisimilitudinis, neque tam genuini Heroes, quam confecta ad arbitrium Poetæ, quædam Heroum portenta exhibeantur.

Quod spectat Achilleida, hæc non magis Epicum poema, quam Thebais dicenda est; quæ non actionem Herois unam, sed actiones Herois unius omnes, seu veras seu fabulosas persequitur: quod, quam ab Epici Poematis legibus sit alienum, Homerus pariter ac Virgilius docuere, qui non Heroem unum suis in Poematis, sed actionem Herois unam celebrandam suscepere.

Majori sunt in pretio Sylvæ Statii, quam aut Thebais ejusdem aut Achilleis. Cum enim nullæ præscriptæ sint Poematis ejusmodi regulæ, plus libertatis nactus, & indulsit genio feliciùs, & ad naturæ similitudinem propiùs accessit.

SILIUS.

Silius Italicus, quem Hispanum fuisse ex urbe Hispaniæ Italicâ, quidam affirmant, Romanus per majores suos fuit, quamvis generis initium ab Hispanis duceret. Vixit Vespasiani Neronisque temporibus, sub quibus ter Consulatum gessit. Is primùm forum secutus, Ciceronem in agendis causis sibi imitandum proposuit. Annis senescentibus totum se poetico otio tradidit, & Virgilii, cujus prædium in agro Neapolitano suum fecerat, cujus & tumulum adibat frequenter magnâ cum religione, imitatorem se professus est. Scripsit de bello Punico Libros septemdecim majore curâ quam ingenio, inquit Plinius, *L. 3. Epist. 6.* quod minime nactus erat ad Poesim. In his Historicum se magis quam Poetam præstitit, qui res a Romanis contra Hannibalem gestas, ut erant apud Livium ac Polybium exaratæ, narraverit. Nullis aut veterum aut recentiorum laudibus commendatus invenitur, si Martialem excipias, qui amico gratificatus egregiam mul-

tis in locis de Silio tam Oratore, quam Poetâ mentionem fecit. *L.* 4. *Ep.* 14. 6. *Ep.* 64. 8. *Ep.* 66. 9. *Ep.* 51. 88.

VALERIUS.

Valerius Flaccus Setiæ natus in urbe Campaniæ sub Vespasiano ejusque Liberis vixit. Hunc Quintilianus *L.* 10. *c.* 1. amissum dolet ante tempus, cui suum de Argonauticâ expeditione Poema limare ac perpolire non licuisset: Valerius inter mediocres Poetas vulgò nuncupatur, qui nec assurgere didicerit, ut par erat, nec styli modum atque æquabilitatem servare. Is Apollodorum Rhodium secutus, non tam felix auctoris sui imitator, quam probabilis proprii operis artifex, cum suo se permisit genio, visus est. Cæterùm non continuit se intra justos actionis unius limites, quod Epici Carminis ratio postulat, sed multò plures amplexus, in iis nihilò seciùs, quam in primariâ actione tractandâ elaboravit.

CLAUDIANUS.

CL. Claudianus natus est Alexandriæ in Ægypto, ut Suidas testatur, & ipse Claudianus confirmat in suo ad Gennadium Proconsulem Epigrammate, quem sic compellat

Graiorum populis & nostro cognite Nilo.

Unde falsi revincuntur illi, qui Florentinum fuisse scripserunt. Vixit Theodosii ejusque filiorum Arcadii & Honorii temporibus, a quibus statuam meruit in foro Romano cum hac inscriptione TRIBUNUS NOTARIUS: INTER CÆTERAS INGENTES ARTES PRÆGLORIOSISSIMUS POETARUM. Paulò post Arcadium mortuus est.

Is a fortunatis Augusti temporibus Poetarum citra controversiam omnium princeps extitit. Hinc non lepidè minùs quam verè a Critico non inerudito veterum novissimus, & recentiorum Poetarum primus appellatur.

Egregiam nactus ad Poesim indolem Claudianus, eandem studio atque eruditione locupletavit. Stylus ejus sonorus, elegans, floridus, numerosus. Hoc peccasse videtur uno, quod eosdem semper numeros dum usurpat, satietatem quandam pariat atque fastidium.

Non felix omnino visus est tam in argumentorum delectu, quam in eorumdem tractatione. Nam cum primo animi impetu materiam pulchrè apparet, & animosus feratur, mox tamen ventus hominem deficit, nec principiis postrema satis respondent.

Quidam existimant Claudianum fuisse Christianum, laudantque ejus ad Christum Carmen, quod sic incipit.

Christe potens rerum, redeuntis conditor ævi;
Vox summi sensusque Dei, quem fudit ab altâ
Mente pater, &c.

Et aliud

Proles vera Dei cunctisque antiquior annis;
Nunc genitus, qui semper eras, &c.

Sed refelluntur a D. Augustino & ab Orosio, qui alienum & quidem pertinaciter a Christi nomine Claudianum fuisse scripserunt. Unde versus illi de Christo, qui Claudiani operibus vulgò inferuntur, ab iis expungendi sunt, tanquam spurii; aut alteri Claudiano Mamerco tribuendi, qui Viennensis ex Galliâ, & optimus ipse Poeta exstitit, mirisque a Sidonio Apollinari laudibus cumulatus est.

CAPUT II.

De Tragœdia.

ARTICULUS PRIMUS.

De Nomine atque Origine Tragœdiæ.

DE Nomine atque Origine Tragœdiæ varii varia senserunt. Alii Tragœdiam dictam putant a τράγος, quæ vox Hircum, & ᾠδὴ quæ cantum significat; seu quod Tragœdia priscis temporibus fieret in honorem Bacchi, cui vinearum hostis Hircus immolabatur; seu, verisimiliter magis, quod Tragœdiarum scriptoribus de ingenii gloriâ concertantibus victoriæ præmium Hircus obtingeret. Favent huic interpretationi Horatius in Epistola ad Pisones, cum dixit,

Carmine qui Tragico vilem certavit ob Hircum.

Et Tibullus *Lib.* 2. *Eleg.* 1.

Agricola & minio suffusus, Bacche, recenti,
Primus inexpertâ duxit ab arte choros.
Huic datus a pleno memorabile munus ovili
Dux HIRCUS pecoris; duxerat Hircus oves.

Alii Tragœdiæ nomen deducunt a voce τρὺξ, quæ fæcem sonat; quia scenici actores ante Personarum ac Larvarum usum fæcibus perlinebant ora, ne agnoscerentur: quæ si valeret etymologia, τραγῳδία diceretur, quasi τρυγῳδία.

Quam sententiam qui defendunt, laudant Horatium in eâdem ad Pisones Epistolâ.

Ignotum Tragicæ genus invenisse Camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse Poemata Thespis,
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.

Alii vocem illam τρὺξ novum vinum interpretantur, dicuntque Tragœdiam sic fuisse appellatam, quia uter musto plenus cantoribus Tragœdiarum solennis merces proponebatur.

Has inter sententias inprimis placet, quæ prima est, ut nativa magis & Tragœdiæ nomini magis consentanea.

Rudiora, uti rerum cæterarum, ita & Tragœdiæ fuerunt initia. Hæc enim primùm solo constabat Choro, quem subitis & natis ex tempore canticis actores agerent. Postmodum Thespis Atheniensis unum Histrionem addidit, ut Chorus interim tantisper requiesceret. Hinc novam nacta formam Tragœdia eam vicissim Thespidi conciliavit gloriam, ut Tragœdiæ inventor diceretur. Nam, ut omittam multa Scriptorum Græcorum testimonia, hoc plane confirmat Horatius, qui ex veterum sententiâ de Thespide ita loquitur:

Ignotum Tragicæ genus invenisse Camœnæ
Dicitur & plaustris vexisse Poemata Thespis,
In Arte.

Post Thespidem natus Æschylus egentem adhuc & incultam Tragœdiam multis locupletavit ornamentis. Soli Histrioni, qui partes agebat in Scenâ, alterum adjunxit. Cædes removit a spectatorum oculis, & per nuncios referendas curavit: Pulpita reperit, unde actores e sublimi conspicerentur meliùs, & faciliùs audirentur: Personas etiam & habitum Heroibus convenientem instituit. Novi illius incrementi, quod per Æschylum cepit Tragœdia, meminit laudatus jam a nobis Horatius. *Ibid.*

Post hunc Personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis;

Et docuit magnumque loqui nitique Cothurno.

Suum denique a Sophocle atque Euripide decus, suam absolutionem habuit Tragœdia. Nam auxerunt illi actorum numerum, & suas singulis partes assignarunt; & quod, tam ad sententiarum gravitatem & sublimitatem dictionis, quam ad ciendos affectus attinebat, sic perfecerunt ambo, ut summum dignitatis apicem jam tum accepisse Tragœdia videri possit.

ARTICULUS II.

De natura & definitione Tragœdiæ.

Tragœdia definitur ab Aristotele *Poeticæ c. 6. Imitatio actionis gravis ac seriæ, integræ, magnitudinem habentis, quæ sermone ad voluptatem composito, non per narrationem, sed per misericordiam ac metum purgat animum ac levat ab hujusmodi perturbationibus.*

Dicitur primò *imitatio actionis*, quia Tragœdia tota in agendo posita est, in quo differt ab Epopoeiâ, quæ res non agendas, sed narrandas tantùm suscipit.

Secundò, *gravis ac seriæ*, per quod discrepat a Comœdia, quæ nihil nisi ludicrum ac jocosum imitatur.

Tertiò, *integræ*, quæ nimirum constet suis partibus, Principio nimirum, Medio, & Fine.

Quartò additur, *magnitudinem habentis*, quia esse potest integra, nec tamen habere justam magnitudinem; quæ nec tam latè patere debet quam Epopoeia, nec sic, ut fabula simplex, restringi.

Quintò, *quæ sermone ad voluptatem composito, &c.* Quia Tragœdia non solo metro, sed cantu nonnunquam perficitur.

Sextò, *non per narrationem, sed, &c.* Hîc rursum Tragœdia ab Epopoeiâ distinguitur; nam res illa non narrat, sed coram exhibet.

Denique, *per misericordiam ac metum animum purgat ac levat ab ejusmodi perturbationibus.* Designatum hîc habes Tragœdiæ finem, quæ res atroces exhibendas suscipit, ut pravis animorum motibus medeatur.

Igitur laudata definitio subjicit Tragœdiæ Materiam, quæ Actio gravis ac seria; Formam, scilicet Actionis imitationem: Finem denique qui optimam morum institutionem respicit. De singulis breviter disseramus.

ARTICULUS III.

De Materia Tragœdiæ sive de Actione quam Tragœdia sibi imitandam proponit.

Operæ pretium est investigare diligentiùs cujus naturæ Actionem illam esse oporteat, quæ Tragœdiæ Materiam sufficit, & quis delectus habendus sit personarum, quæ in Scenam proferuntur.

Trahitur argumentum Tragicum Aristotele teste, *Lib. Poet. c. 6.* ex calamitatibus atrocibus, quæ Regibus atque Heroibus accidêre; & optimas ille Tragœdias censet, in quibus personæ nec prorsus probæ, nec planè improbæ inducuntur. Nam cum Tragœdia misericordiam ac metum ciere debeat, si improbus decidat in calamitatem, nec miserebimur admodum, nec terrebimur. *Quis enim*, inquit Cicero, *parricidæ aut proditoris supplicio commovetur?* Sed neque penitus probas oportet esse personas, quæ infelices fiunt; quia viri boni infelicitas indignationem

indignationem movet magis in eos, qui ſunt calamitatis artifices, quàm ſuſcitet eorum commiſerationem, qui adverſa patiuntur. Quamobrem inducendi ſunt ii, qui medii ſint inter planè probos prorſuſque improbos, neque tam ſcelere ſuo, quàm errore humano in calamitatem inciderint.

Quod ſi, qui patitur, is plus commiſerationis in ſe moveat, quam indignationis in auctores mali; aut ſi magnum crimen dum plectitur, momentum habere poſſit ad emendandam in nobis aliquam ejuſcemodi pravitatem; nihil vetat, quominus homines tam planè probi, quam planè improbi producantur in ſcenam, & miſeri repræſententur.

Id porro tantò licitum magis cenſebitur, ſi aut vir optimus, dum vexatur ab homine nequiſſimo, periculum ſic evadat, ut in eodem, qui machinatus erat illud, involvatur; aut ſi pereat ille quidem nihil tale meritus, is verò, qui exitium attulerit, non ſit tam nequiter malus, ut in vexando plus imbecillitatis, quam ſceleris præſeferat. Tunc enim miſeranda magis videri poſſit boni viri calamitas, quam cruciantis ſævitia deteſtanda.

Plurimam autem vim habent ad excitandos affectus ea, quæ vel inter amicos vel inter cognatos ſanguine atrociter geruntur. Nam ſi hoſtis hoſtem occiderit, aut ſi quis afficiatur injuriâ ab eo, qui cum nullo vel amicitiæ vel affinitatis vinculo conjunctus ſit, iſta parum commovere ſolent. At cum naſcitur affectuum contrarietas inter eos, quos cognationis vel amicitiæ jura devinciunt, vel cum naturæ lex officii legibus, aut violentis cupiditatum motibus cedere cogitur, hæc perturbationes animorum excitant, quas cum delectatione quâdam auditor perſentiſcit. Neque enim temperare poterit, quin ſortem illius doleat vehementer, quem vexatum ab eo viderit, a quo ſperare præſidium debuiſſet; imo qui injuriam plerumque ac pœnam non inferat, niſi reluctans, & alienâ, quam incuſet ipſe, neceſſitate compulſus.

Magnum ergo decus & ornamentum actio Tragica mutuatur ab amoris vel ſanguinis vinculo, quo calamitoſus homo & illius calamitatis artifex conſtringuntur. Verùm in cruentis ejuſmodi facinoribus, quæ propinquos inter eveniunt, videndum eſt, num, qui molitur alteri perniciem, eundem norit, an ignoret; num perficiat cædem, an ab eâdem abſtineat. Hinc enim quadruplex oritur Tragœdiarum argumentum, quibus varios perfectionis gradus Ariſtoteles attribuit.

Primum; cum notus eſt ille, cui cædem alter meditatur, & revera cædem infert. Ita Medæa liberos, Clytæmneſtra Agamemnonem, Oreſtes matrem interficit. Et hoc infimum reputat Ariſtoteles Tragœdiæ argumentum.

Alterum paulò magis aſſurgit, cum quis ignotum interficit, &, agnito errore, interfectum a ſe aut amicum, aut propinquum dolet. Ita Oedipus occiſam matrem, Alcmæon mactatum Eriphylum agnoſcit.

Tertium cenſetur ab Ariſtotele perfectiſſimum Tragœdiæ genus, ſi quis paratus vel amicum, vel fratrem, vel ſororem interficere, ab iiſdem feliciter agnitis cædem abſtineat. Ita Oreſtes ab Iphigeniâ ſorore, Dianæ jam jam immolandus, agnoſcitur, & pe-

riculo solutus cum eâdem fugam capessit.

Quartum reprobat penitus Aristoteles; & eorum est, qui homini noto moliuntur exitium, & ab eodem perficiendo temperant. Quod tamen sic est intelligendum, ut illa mutatio voluntatis nullam causam aliam agnoscat. Nam si quis alteri meditatus cædem coerceatur ab altero superioris cujusdam ordinis ac potestatis; vel si inopinus inciderit casus, per quem aut cogatur mutare consilium, aut ipse veniat in eorum manus, quos perdere cogitabat; nullum dubium est, quin argumentum ejusmodi non probabile modo, sed etiam laude dignum videri possit.

Unum superest de Actione Tragœdiæ statuendum, an illius exitus tristis semper ac luctuosus esse debeat, nec licitum sit Tragœdiam ex atroci calamitate in gaudium inopinatum prorumpere.

Qui lætiorem exitum e Tragœdia proscribendum existimet, is plerasque veterum Poetarum atque Euripidis præsertim Tragœdias damnet necesse est. Quare visum est Aristoteli satis, si luctuosa sit Tragœdiæ facies & anxia, & in ancipiti illustrium personarum fortunâ versetur; neque requirit, ut Theatrum cæde ac sanguine semper cruentetur. Id tamen ita permittit Poetarum arbitrio, ut a præscriptis Tragœdiæ regulis deflectere se fateatur populi in gratiam, qui naturâ suâ inconstans ac varius ad lætitiam ultro convertitur. Hoc enim existimat Tragœdiam inter & Comœdiam discrimen interesse, ut hæc læto semper, illa tristi exitu terminentur.

Verùm fecerit morum illius temporis atrocitas, ut cruentâ scenâ delectarentur, nullumque aliud Tragœdiæ a Comœdiâ discrimen agnoscerent, nisi quod illa funestissimum semper exitum exhiberet; nos quorum mores abhorrent a sanguine, nihil alienum a Tragœdiâ censebimus, quod mutatam in melius calamitosam sortem repræsentet; & contenti proximis illustrium personarum periculis nihil ultra ad constituendum Tragicæ actionis argumentum requiremus.

ARTICULUS IV.

De formâ Tragœdiæ, seu de Actionis imitatione.

Hoc sibi Tragœdia vindicat tanquam suum, ut imitetur actiones, &, quod exactis retro sæculis gestum fuerit, id exsuscitet denuo & oculis, quasi etiamnum gereretur, coram repræsentet. Nam cum in eo Epopoeia cum Tragœdia conveniat, ut Heroum actiones imitetur, hoc ambæ differunt, quod Epopoeia narrando, Tragœdia agendo finem assequantur.

Imitatio autem illa, quatenus ad Tragœdiam pertinet, nihil est aliud quam fictio seu Fabula. Ubi per Fabulam intellige non mixtum quid tam ex fictis quam ex veris rebus, sed constitutionem ipsam ac connexionem rerum, quæ tanquam causæ ad informandam unam actionem concurrunt. Cum enim nulla sit actio Tragica quæ suis partibus non constet ad ipsam Actionem pertinentibus, hæc constitutio partium, quæ aliæ ex aliis prodeunt & aptis inter se vinculis ac nexibus ita connectuntur, ut unâ positâ sequatur altera, donec deveniatur tandem ad actionem ultimam, Fabula ab Aristotele vocatur.

Sic Ajax apud Sophoclem, antequam sibi ipse manus inferat, quam imitandam actionem Poeta suscipit, indignè fert sibi negata fuisse Achillis arma: deinde irarum impotens insaniâ corripitur; mox in pecudes furit, quas pro Ulysse mactare se credit; denique rationi redditus probrum non sustinet, & suo se gladio transverberat. In hac partium sive actionum compositione, quæ ad unam Ajacis necem omnes terminantur, expressam habes imitationem Tragicam, quam Fabulæ nomine nuncupamus.

At quoniam mores & animi sensa Actionis ipsius principia sunt, a quibus dirigitur illa, & propriâ veluti notâ signatur (nam mores Actionem informant, eandem explicant animi sensa, & quibus orta sit de causis, aperiunt:) hinc in Tragœdia locum habent quasi partes totidem, Fabula, Mores, Sententia, quibus accedit quarta pars, Dictio, per quam efferuntur palam animi sensus, moresque Actioni congruentes exprimuntur.

Restant aliæ partes duæ, quæ non tam ad Poetam pertinent, quia sine illis esse Tragœdia potest, quam ad ipsum Tragœdiæ spectaculum, Musica scilicet & Scenicus Apparatus; quanquam & Musicâ veteres Poetæ uterentur ad Actionis imitationem.

Sex igitur Tragœdia partes complectitur: Fabulam, Mores, Sententiam, Dictionem, Musicam, Scenæ Apparatum. Quas inter cum primas sine controversiâ Fabula teneat, ut ipse sentit Aristoteles; in eâ parte pertractandâ paulum immorabimur, reliquis, quæ ad Mores, ad Sententiam atque Dictionem pertinent ultro prætermissis; quia de iisdem jam abunde dictum a nobis est, cum de Epopoeiâ ageremus.

ARTICULUS V.

De Fabula.

Fabula est compositio quædam & apta rerum omnium dispositio, quæ ad unam eandemque actionem tendunt, quam Tragœdia imitandam suscipit.

Quæ porro Fabulam constituunt ac construunt, alia non pendent ab arte, sive ab arbitrio Poetæ, ut sint, quia sunt historiarum aut fabularum monumentis consignata; alia ab ipso Poeta, vel præter, vel etiam contra historiæ aut fabularum fidem excogitantur. Quâ in re videndum est ante omnia quid Tragœdiarum Scriptoribus liceat.

Cum Tragœdia tota posita est, ut diximus, in imitatione actionis, quæ integra sit & perfecta; cujus partes omnes, ex quibus componitur, tam necessariis nexibus ac vinculis cohæreant, ut, aliquâ mutatâ, vel sublatâ, totius operis structura corruat; tum certè non est Poetæ proprium res dicere quo evenerint modo, sed quâ ratione contingere aut potuerint, aut debuerint. Nam si tam severis unius veritatis legibus Poeta teneretur, neque suam dare operi Tragico magnitudinem, quod Principium, Medium ac Finem habere debet; neque rerum incidentium causas, quæ plerumque Principum in negotiis obscuræ sunt, posset explicare. Quæ tamen omnia cum præstare Poetam oporteat, necesse est totam substructionis Dramaticæ fabricam ita permitti ipsius arbitrio, ut res narret non uti gestæ sunt, sed ut geri aut potuerunt, aut debuerunt.

Hîc verò quæri primò poteſt, an tantum Poetæ liceat, ut & argumentum Tragœdiæ & perſonarum nomina commiſci poſſit? Videtur Ariſtoteles dediſſe Poetis ejuſmodi licentiam, qui Tragœdias laudat fictas ex toto, quarum feliciſſimus exitus extitiſſet. Id ipſum ſenſit Horatius, etſi propter difficultatem tractandi argumenti, cujus nullum ſit vel in Hiſtoriâ vel in Fabulâ veſtigium, auctor eſt Tragœdiarum Scriptoribus, ut in noto potius, quam in ignoto argumento verſentur. Eſt hæc enim germana iſtius præcepti interpretatio. *In Arte.*

Difficile eſt propriè communia dicere; tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam ſi proferres ignota indictaque primus.

Hæc igitur Poetæ facultas permittitur, ut tam in argumento, quam in perſonis fictis pertractandis artem Dramaticam exerceat. Verùm cum veriſimilitudinis ſemper debeat habere rationem, cavebit inprimis ea fingere, quæ veroſimili adverſentur; adeoque non inducet in Scenam virum Principem, qui hominem ſanguinis communione ſibi conjunctum ſciens ac prudens perimat, aut perimere meditetur. Id enim facinoris tam alienum eſt a naturâ, ut nullam inveniat fidem, niſi vel hiſtoriæ, vel ſaltem fabulæ teſtimonio ſignatum ſit.

Verùm ut veniam fingendi argumentum Tragicum ex toto Ariſtoteles non abnuit, ita non impertit conſilium, ut eâ Poetæ abutantur. Imo, ſi quid ipſi creditur, Actio Tragœdiæ primaria veritati vel hiſtoricæ vel fabuloſæ debet conſonare. Neque enim hominum animi tam ignotis ac fictis rebus, quam notis ac veris afficiuntur; ac ſi Tragœdiæ finis ipſe attenditur, quæ tota ad expurgandos animos inordinatis affectibus eſt comparata, minus exempla illa commovere ſolent, quæ veritatis momento deſtituuntur.

Quæritur ſecundò an in argumentis quæ ab Hiſtoriâ, vel Fabulâ mutuatus Poeta fuerit, facultatem habeat quidpiam immutandi? Rem decidiſſe videtur Ariſtoteles in ſuâ Poeticâ, ubi de primariâ Tragœdiæ actione agitur, cum dicit immutanda non eſſe ea, quæ fidem obtinent in opinione omnium; neque Clytemneſtram ab alio quam ab Oreſte debere interfici. Tamen non peccaret contra præceptum illud, ſi quis ad removendam ab Heroe Dramatis rei crudeliter geſtæ invidiam temperaret facinoris atrocitatem, & in ipſo narrandi modo non nihil a veritate deflecteret.

In Epiſodiis vero quæ ſecundarum Actionum locum habent, ſi modò deprompta ſacris e Literis argumenta excipias, quæ nihil veritati hiſtoricæ contrarium patiuntur, non ſolùm datur hæc facultas, ut multa præter & contra rerum geſtarum fidem dicantur; ſed etiam ſtare Fabulæ ratio non poſſit, niſi multa fictionis Poeticæ veſtigia deprehenderis.

Jam in conſtituendâ Fabulâ cum fingere cuique liceat ad arbitrium atque ea amplecti, quæ inſtituto magis conveniant, excutiendum ſupereſt, quid exigatur a Poetâ, ſeu quas Fabula dotes ac virtutes habere debeat.

Tria ſunt quæ Fabulam commendant, Unitas Actionis, Loci ac Temporis, Veriſimilitudo, atque Admirabilitas, de quibus dicendum incumbit.

Articulus VI.

De Triplici Unitate Actionis, Temporis ac Loci.

Unitas Actionis.

Quemadmodum Epopoeia unam actionem Herois enarrandam suscipit; ita Tragœdia unam pariter illustris personæ actionem sibi proponit imitandam.

Igitur actio sit una necesse est, quam Fabula Dramatica exhibet. Neque enim aut Heroem unum, aut actiones unius Herois omnes, sed unam eandemque unius Herois actionem complectitur. Quare si repræsentet personæ heroicæ periculum, cui vel cedere illa cogitur, vel ita resistit, ut ab eodem sospes & incolumis evadat, debet immorari in repræsentando illo periculo, neque ullam attingere Herois ejusdem actionem, quæ cum illo periculo non conjuncta sit. Nam si alii inciderint periculorum casus, quos, vel argumentum quod tractatur suppeditet, vel Poeta pro concessâ sibi licentiâ confinxerit, illi sic cum primario periculo cohæreant oportet, ut efficiant quid unum, & tanquam totidem causæ ad informandam unius periculi unitatem alii ex aliis fluere videantur.

Eadem est ratio diversarum actionum quas una Actio Dramatica necessario continet. Est enim Actio illa tota, adeoque partes habet; est integra sive perfecta, igitur certæ magnitudinis, quæ Principio, Medio & Fine constet, ut loquitur Aristoteles: partes autem illæ totidem sunt actiones quæ vicissim alias involvunt. Verùm hanc esse oportet omnium cum actione primaria necessitudinem, ut ad hujus complementum, aliæ post alias concurrant unanimes, & novam singulis in actibus Actionis primariæ, donec absolvatur, expectationem suscitent.

Unitas Temporis.

Quod spectat ad Unitatem Temporis, hanc ita præscribit Aristoteles, ut Tragœdia intra unicum solaris cursus ambitum consistat, aut eundem certè non multùm excedat. Hinc orta controversia est, utrum lex illa naturalis diei, qui viginti quatuor horarum spatio continetur, Tragœdiæ tempus permittat, an idem intra diei artificialis, qui duodecim horarum est, angustias coerceat. Non videtur isthæc Tragœdiarum Scriptoribus imponenda durior necessitas, ut, si brevioribus limitibus coercere actionem Tragicam nequeant, eam ad viginti quatuor horas, aut etiam aliquantò plures extendere vereantur.

Verùm quò brevius Actio Tragica spatium requirit, eò perfectior hac parte censenda est. Nam cum Tragœdia imitatio sit aut imago potiùs humanarum actionum, nemo negaverit, tantò excellentiorem esse imaginem, quantò propiùs ad exemplaris similitudinem accedat. Quare optandum videretur, ut actio Dramatica, quæ, dum exhibetur, duarum horarum spatium excedere non solet, eadem intra tempus idem fieri posset. Saltem hoc provideant Tragœdiarum Scriptores, ut quod plus requiritur temporis, id per actuum intervalla consumatur, & ipsius actionis duratio singulorum actuum durationi, quantum fieri potest, respondeat.

Unitas Loci.

De Unitate Loci cum nihil fuerit ab Aristotele, vel ab Horatio pronunciatum, hanc sibi multi sumpsere licentiam, ut illam pro arbitrio aut latiùs

aut ſtrictiùs circumſcriberent. Quidam unius loci rationem ſervatam putant, ſi intra unius urbis mœnia res geratur, nec breviores actioni Tragicæ terminos poſuere. Alii auſteri nimis ac ſeveri unius aulæ vel cubiculi anguſtiis Unitatem loci continendam eſſe cenſuerunt, non ſatis attenti, quàm multas egregias Tragœdias proſcriberent, ſi tam rigida lex nullam penitus exceptionem admitteret. Nam cum ea, quæ tractantur in Tragœdiis, inter eos ſemper agitentur, qui diverſis contrariiſque partibus ſtudeant; quî demum fieri poſſit, ut uno eodemque in loco de rebus ſuis colloquantur, quas e re ſuâ ſit eos celari quorum plerumque exitium machinantur. Alii mediam iniere viam, & ad Unitatem loci retinendam ſufficere arbitrantur, ſi unâ in domo vel in uno palatio actio Dramatica peragatur. At quando neceſſe eſt actus varios variis domûs in partibus exhiberi, hæc duo providenda ſunt; alterum, ut actus totus in eodem loco repræſentetur; alterum, ut continua ſuccedentium ſibi ſcenarum ſeries ac nexus faciant, ne mutatio loci, quæ fit variis in actibus, facilè obſervetur.

Articulus VII.

De Veriſimilitudine.

Cum ea Poetis datur licentia, ut argumentum Tragœdiæ fingere poſſint ex toto & ſua perſonis ipſis imponere nomina, tum certè non par facultas relinquitur, ut qui nullis ſequendæ veritatis legibus teneantur, iidem recedere a Veriſimilitudine pro arbitrio poſſint.

Sic igitur totius Fabulæ ſtructuram aptent ac conſtruant, ſic actiones ſecundarias cùm actione primariâ, perſonas Epiſodicas cum neceſſariis componant inter ſe; denique ſingula pro ratione temporis ac loci ita diſponere ſtudeant, ut nihil ſit in Dramate quod Veriſimilitudini repugnare videatur. Quâ in re qui peccaverit, tantò minùs veniâ dignus judicari debet, quantò faciliùs materiæ arbiter ſuæ ſingula ad rectam Veriſimilitudinis regulam ac normam exigere potuerit.

Qui verò ſibi ſumpſerit argumentum ex Hiſtoriâ vel ex Fabulâ, atque ex utriuſque viſceribus varia Actionis Dramaticæ ornamenta mutuatus fuerit, nullam Veriſimilitudinis habere rationem cogitur, quam ſectando tamen, meliorem forte ac gratiorem Tragœdiæ formam conciliaret. Etenim etſi multa ſunt hiſtoriarum vel fabularum fide teſtata, quæ vix ſimilitudinem veri præſeferant; tamen quantumvis aliena videri a vero poſſint, ille tuetur ſe ſatis, cui veritas ſuffragatur.

At quoniam Scriptori Tragœdiæ ea lex ab Ariſtotele non imponitur, ut res exponat ſemper, uti geſtæ ſunt, ſed quo geri pacto aut potuerunt, aut debuerunt, tunc ſtudendum ſibi putet Veriſimilitudini, tam in iis, quæ pro jure ſuo addiderit præter hiſtoriæ fidem, quàm quæ in hiſtoriâ cenſuerit adulteranda. Neque enim qui narrat quidpiam aliter atque geſtum eſt, is dicendus continuo a veroſimili receſſiſſe, quandoquidem quæ veritati hiſtoricæ adverſantur, veriſimiliora nonnunquam videntur, quam quæ eidem veritati conſonant: neque rerum geſtarum modus tam præſens eſt audientium animis, ut, ſi parumper im-

mutandus judicetur, vel ad minuendam facinorum quorumdam atrocitatem, vel ad eadem magis illustranda, id satis obversari possit, ut læsa veritatis ratio videatur.

ARTICULUS VIII.

De Admirabilitate.

Oritur Tragicæ Fabulæ Admirabilitas ex inopinatis rerum casibus, ex Peripetiis seu fortunæ commutationibus, ex fabulis Episodicis, sine quibus etsi stare Fabula potest, hæc tamen plurimum conferunt ad ipsius gratiam, maximè si non aliena ab argumento, sed ex ipsius rei visceribus nata cum actione primariâ unam constituant actionem. Adde & Agnitiones per quas gaudium in mœrorem, aut mœror in gaudium convertuntur.

Harum porro rerum statim a principio quædam quasi semina jacienda sunt, quæ, dum procedente Fabulâ crescunt sensim sine sensu, suspensos auditorum animos admirabili novitate teneant. Tum attexenda appositè multa, quorum causæ postea cognitæ insperatam mutationem efficiant.

Multum etiam conferunt ad pariendam illam Admirationem vehementiores animi motus, quibus actio Tragica plena esse debet ad suscitandos commiserationis & terroris affectus. Duo autem inprimis movere auditores solent, alterum generis splendor, alterum probitas eorum, qui vexantur. Imo dari in scenam potest improbus, qui illatâ viro innocenti nece, postea miserum in modum pereat. Pœna enim viri innocentis commiserationem movet, mors Tyranni terrorem excitat.

ARTICULUS IX.

De Fine Tragœdiæ.

Cum sit ille propositus Tragœdiæ finis, inquit Aristoteles, ut per commiserationis & terroris affectus, quos ciet, animum purget non ab iis ipsis modo perturbationibus, sed ab eodem etiam cæteros, id genus, morbos expellat, videndum est, quomodo finem hunc suum Tragœdia consequatur.

Hæc porro dum subjicit oculis gravissimas calamitates, in quas illustres viri errore lapsi potiùs quam culpâ suâ incidêre, misericordiam & metum naturaliter in nobis excitat, eosdemque interim reprimit motus ac coercet. Docet enim non modò ferre præsentia, quæ leviora sunt gravibus malis, quorum miserescimus, sed animum præparat ad similes casus, si forte contigerint, constanter tolerandos.

Neque hoc satis: dum exhibentur mala, quæ vel error, vel imprudentia, vel prava quævis cupiditas pepererunt, admonetur animus ad præcavendas aut corrigendas hujusmodi perturbationes, per quas tot infelices casus procreantur. Hinc eruditur ambitiosus ad modestiam, impius ad metum divini Numinis, iracundus ad moderationem, crudelis ac ferox ad humanitatem componitur; adeoque cæteras animi labes Tragœdia proscribit.

ARTICULUS X.

De Poetis Tragicis Græcis.

ÆSCHYLUS.

Æschylus omnium primus occurrit, Athenis natus Miltiadis & Themistoclis temporibus, in Siciliâ mortuus lapsâ in caput ejus, ut ferunt, testudine,

76. Olympiade. Is Tragœdiæ parens, seu potius emendator habitus est, quòd emendasset Veterem Tragœdiam, & eandem locupletasset. Nam ab Horatio dicitur *in Arte*.

. . . Personæ pallæque repertor honestæ
Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui nitique Cothurno.

De eodem ita Quintilianus loquitur. *Tragœdias primus in lucem Æschylus protulit, sublimis & gravis & grandiloquus sæpe usque ad vitium, sed rudis in plerisque & incompositus*.

Hoc Quintiliani judicio addere liceat, fuisse illum in concinnandis Episodiis atque Peripetiis parum solertem atque industrium, in ipsis Theatri legibus peregrinum atque hospitem. Æschylum tamen Aristophanes Euripidi ac Sophocli prætulit, captus forte tam concitatis ipsius styli furoribus, ut fœminas ante tempus provocaret ad partum.

Septem exstant ejus Tragœdiæ. *Prometheus vinctus, Septem ad Thebas, Persæ, Agamemnon, Choëphoræ, Eumenides, Suplices*.

SOPHOCLES.

Natus est Athenis Olympiade 71, Æschylo tempore inferior, superior Euripide, mortuus 95 ætatis, sexto post Euripidem anno. Hunc Poetam divinum Tullius appellat *L.* 2. *de Divin.* Virgilius *Eclog.* 8. cæteris Poetis Tragicis eundem videtur anteferre. Excelluit Sophocles mirâ in ciendis animorum motibus solertiâ. Stylus ejus sublimis splendidus, etiam castigatus. Pinxit homines, quales esse oporteret, inquit Aristoteles, Euripides quales essent. Erat Sophocli insita quædam dicendi facultas, sic ut ab ipsius ore verba nata, non diu meditata fluere diceres. Religionem, obsequium, reverentiam in Deos, virtutis amorem, vitiorum odium suis in Tragœdiis passim astruit & inculcat. Denique luculentum illud est Quintiliani testimonium, qui Sophoclem cum Euripide conferens, ita de utroque pronunciat *L.* 10. *c.* 1. *Sed longe clariùs illustraverunt hoc opus* (Tragœdiam) *Sophocles atque Euripides, quorum in dispare dicendi viâ, uter sit Poeta melior inter plurimos quæritur. Idque ego sane, quoniam ad præsentem materiam nihil attinet, injudicatum relinquo. Illud quidem nemo non fateatur necesse est, iis qui se ad agendum comparent, utiliorem longè Euripidem fore. Namque is & in sermone (quod ipsum reprehendunt, quibus gravitas & Cothurnus & sonus Sophoclis videtur esse sublimior) magis accedit Oratorio generi, & sententiis densus & in iis, quæ a sapientibus tradita sunt, pene ipsis par, & in dicendo ac respondendo cuilibet eorum, qui fuerunt in foro diserti, comparandus*.

Sophoclis exstant Tragœdiæ septem, *Ajax Flagellifer, Electra, Oedipus Tyrannus, Antigone, Oedipus Coloneus, Trachiniæ, Philoctetes*.

EURIPIDES.

Salamine natus est 75 Olympiade, quo die florentissimus Xercis exercitus ab Atheniensibus fusus est. Vitam finiit 75 ætatis anno laceratus a canibus. Ad hæc, quæ de Euripide jam dicta sunt a Quintiliano, accedit judicium Aristotelis, qui Euripidem vocat Tragicæ artis scientissimum, etsi

tam felix in constituendâ disponendâque Fabulâ plerumque non videtur. Certè nemo hanc illi invideat laudem, quam Quintilianus tribuit, ut disertus inprimis ac subtilis, & in movendis teneris quibusque affectibus solertissimus extiterit.

Plenæ sunt ipsius Tragœdiæ gravibus sententiis, propter quas magno fuit in pretio apud Ciceronem; qui scribens ad Tironem *L.* 8. *Epist.* ita loquitur de Euripide. *Cui tu*, inquit, *quantùm credas, nescio. Ego certè singulos ejus versus, singula testimonia puto.*

Ægre tulerunt nonnulli, quod Phædram, Jocastam, Calacem, Pasiphaen nequissimas fœminas in scenam induxisset; quibus responderi potest, & quales essent, Euripidem ostendisse, & horrendâ vitiorum imagine spectatores a flagitio deterrere voluisse.

Habemus 19. ejus Tragœdias ex multò pluribus quas scripsisse dicitur. Sunt illæ: *Hecuba*, *Orestes*, *Phœnissæ*, *Medæa*, *Hippolytus*, *Alcestis*, *Andromache*, *Suplices*, *Iphigenia in Aulide*, *Iphigenia in Tauris*, *Rhesus*, *Troades*, *Bacchæ*, *Cyclops*, *Heraclidæ*, *Helena*, *Ion*, *Hercules furens*, *Electra*.

Articulus XI.

De Poetis Tragicis Latinis.

Supersunt fragmenta quædam veterum Tragicorum Latinorum, Livii Andronici, Ennii, Pacuvii, Accii, ac Nævii, quorum carmina passim a Cicerone & aliis doctis viris usurpantur.

SENECA.

Quæ Lucii Annæi Senecæ nomine numerantur Tragœdiæ decem, variis scriptæ sunt auctoribus. Medæa, Hippolytus & Troades, quæ cæteris censentur illustriores, Lucio Annæo Senecæ Marci Senecæ Rhetoris, qui & Philosophus fuit, filio vulgò tribuuntur. Reliquas, ne exceptâ quidem Octaviâ, quæ infimi omnium pretii est, volunt a scriptoribus ejusdem familiæ ejusdemque nominis fuisse elucubratas. Ut ut est; egregium & magnificum Julii Scaligeri de Senecâ, quisquis ille fuerit, judicium illud est, ut existimet eum nulli Græcorum majestate carminis exstitisse inferiorem, cultu verò ac nitore etiam Euripide majorem. At pauci sunt qui de Senecâ tam honorificè sentiant. Fuerit ille quidem gravis & abundans sententiis, inquit Vossius, sed illæ affectuum vim elidunt. Notatur idem, quòd in exponendis comparationibus sit prolixior, & fastidiosior in Monologis, qui sæpe actum integrum occupant. Cæterum Dramaticæ artis tam rudis, tam ignarus visus est, ut ne lectam quidem ab eo fuisse Aristotelis, aut Horatii Poeticam oporteat. Natione Hispanus, patriâ Cordubensis erat Seneca, natusque est 13. post Christum anno, mortuus 65. Neronis 12.

Celebrata est multis veterum scriptorum testimoniis Ovidii Medæa, quam temporum fato deperditam fuisse Literaria Respublica graviter expostulat. Hanc Ovidius ipse designat *L.* 2. *Trist.*

Et dedimus Tragicis sceptrum regale Cothurnis;
Quæque gravis debet, verba Cothurnus habet.

CAPUT III.

De Comœdia.

ARTICULUS PRIMUS.

De naturâ ac definitione Comœdiæ.

COmœdia Paganum cantum significat, a vocibus Græcis χώμη & ὠδὴ sic dicta, quia in vicis homines adolescentes Athenienfibus nondum in civitatem coactis sua Poemata recitabant.

Alii dictam Comœdiam putant a voce κωμῳδεῖν, id est Como digna canere. Comus enim festivitatis ac commessationis Deus habitus est; cui interpretationi favere videtur vindemiarum tempus, quo inventa Comœdia est.

Est autem illa, Imitatio communis cujusdam actionis, quæ civilis ac privatæ vitæ imaginem tanquam in speculo repræsentet non sine salibus ac jocis, unde sumat quisque exemplum sibi ad mores corrigendos.

Dicitur primò Imitatio actionis communis, per quod Comœdia a Tragœdiâ distinguitur: neque enim imitatur res illustres ac terribiles, ut Tragœdia, neque admirabiles ac prodigiosas; non luctus, non exitia, non cædes, sed civiles & privatas actiones, ut Juvenum curas, avaritiam Senum, fraudes Servorum; & similes, quæ alios sollicitudine, alios lætitiâ afficiant. Neque etiam Principes, Reges, Heroas, sed tenuiores atque humiles personas in scenam inducit.

Dicitur secundò repræsentare vitæ privatæ imaginem non sine salibus ac jocis, quâ in re multùm etiam differt a Tragœdiâ. Hæc enim gravissimas animorum perturbationes, quales sunt misericordia ac metus, movet: illa sectatur unàm oblectationem, quam ridendo parit.

Denique Comœdiæ finis est humanos mores nosse, describere, & describendo corrigere, ne, quod in illis vitiosum est, privatorum hominum familiis nocere possit. Tragœdia etsi hoc proponit sibi pariter, ut mores instituat, tamen nec eâdem id perficit viâ, nec mediæ tantùm conditionis homines respicit, sed ad ipsos etiam Principes ac Reges assurgit.

Ex illâ definitione Comœdiæ colliges, materiam ejusdem esse actionem vitæ communis, quam imitandam Comœdia suscipit: Formam in imitatione ipsâ, non sine Ridiculo, esse positam; finem denique privatæ vitæ emendationem, quam propositæ fabulæ Ridiculum operetur.

ARTICULUS II.

De Materiâ Comœdiæ seu de actione quam Comœdia imitandam habet.

Materia Comœdiæ est Actio una earum aliqua, quæ in usu vitæ quotidiano inter cives atque privatas familias contingere solent. Proinde res Comicæ sunt Lusus, Commessationes, Nuptiæ, Convivia, Fallaciæ, Doli & ejusmodi alia, quæ nihil grave, nihil serium habent. Quòd si in argumento serio Comœdia nonnunquam versatur, hoc ita tractare debet, ut modus tractandi totus sit Comicus, hoc est jocularis ac ridiculus.

Quemadmodum autem res humiles ac privatas Comœdia sectatur; ita nec personas nisi humiles & de medio

ſumptas adhibet. Quales ſunt Servi ad fallendum idonei, Juvenes ad ludos & commeſſationes propenſi, Senes emuncti argento, qui riſum concitent. Reges verò, Principes ac Deos vulgò non admittit; qui ſi tamen inducantur in Theatrum, eos quaſi depoſitâ perſonâ ac dignitate intereſſe oportet: atque ea cauſa quibuſdam viſa eſt, cur Plautus Amphitryonem ſuum Tragicomœdiam vocet, quia Mercurius in hac fabulâ partes agit ſuas. Sic enim Mercurius loquitur in Prologo.

Faciam, ut commiſta ſit Tragicomœdia.
Nam me perpetuò facere, ut ſit Comœdia,
Quò Reges veniant & Dî, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic ſervus quoque partes habet,
Faciam proinde, ut dixi, Tragicomœdiam.

Actionis porro, quam propriam ſibi Comœdia vindicat, exitus eſt ejuſmodi, ut triſtibus læta ſuccedant; cum in Tragœdiâ contra res lætiſſimæ luctuoſo fine fere concludantur. Atque eò reſpexiſſe Donatus videtur *in Prologo Terentiani*, cum ait, Homerum Iliadem inſtar Tragœdiæ, Odyſſæam ad imaginem Comœdiæ feciſſe. Nam Ilias deſinit in morte Hectoris, quo Trojæ fatum nitebatur. Odyſſæa terminatur in felici Ulyſſis reditu. Neque tamen exiſtimandum eſt exitum Comœdiæ nihil unquam triſtitiæ admittere. Nam ubi duplex eſt Comœdiæ exitus, aliis lætus, aliis triſtis contingit. Sic Plutus apud Ariſtophanem, cui viſus reſtituitur, Sycophantis quidem nocet, prodeſt verò juſtis ac probis.

ARTICULUS III.

De Forma Comœdiæ ſeu de imitatione Actionis ridiculæ.

Hoc in Comœdiâ Formæ rationem habet, quod Comœdiæ proprium ac ſingulare eſt, eamque non ab Epopoeiâ ſolum ac Tragœdiâ, ſed a reliquis Poematum generibus diſtinguit. Hoc ipſi cum Epopoeiâ atque Tragœdiâ commune eſt, quod ſit imitatio actionis. Quod Actionem non narrando, ſed exhibendo atque repræſentando imitetur, ab Epopoeiâ differt ac diſcrepat. Dum verò res in privatæ vitæ conſuetudine poſitas, &, quod in illis eſt ludicrum ac ridiculum, ſectatur; diſſimilem prorſus a Tragœdiâ rationem tenet.

Igitur imitatio Comœdiæ propria, Fabula eſt ſeu fictio actionis ludicræ, quæ riſum moveat, & ridendo auditores deterreat ab iis vitiis, quæ depinguntur.

Hinc Ariſtoteles, cum definit Comœdiam, & deſignat ea, circa quæ imitando verſatur, Comœdiam vocat imitationem peſſimorum hominum, peſſimorum, inquam, ut ipſe interpretatur, non quocumque vitiorum genere, ſed ratione Ridiculi, quod unum Comœdia ſpectat ac ſequitur. Nam vitia ipſa Ridiculo deſtituta, quia indignationem movent potiùs quam riſum, Comœdia non tractat. Quare, quod Horatius ait *L. 1. Sat. 4.* fuiſſe ſolitum Eupoli, Cratino & Ariſtophani, ut

Si quis erat dignus deſcribi, quòd malus aut fur,
Quòd Mœchus foret, aut ſicarius, aut alioqui
Famoſus, multâ cum libertate notabant;

non intelligendum eo ſenſu, quaſi veteres Comici turpitudinem ac nequitiam, quæ vitiis adhæreſcit, inſectandam ducerent, ſed, quod rideri poſſet in ſingulis, id arriperent tanquam rem ſuam, atque inde Comicos ſales ac jocos conficerent. Quare riſiſſe Plautus videri poſſit, cum Amphitryonem ſuum Tragicomœdiam vocat, quòd Reges ac Deos in Theathrum induceret. Eſt enim mera Comœdia, quia rem tragicam vertit in riſum & Reges ipſos ac Deos ludificatur. Adeo nihil in unâ quâque re ridiculum, quod eſſe Comœdiæ argumentum non poſſit. Ac ſi ad quotidianam temporum noſtrorum experientiam appellare liceat; ſic poſitum in Ridiculo ſentiemus Comœdiæ fatum, ut eo deſtituta jus ad clamores ac plauſus habere non poſſe videatur.

Hîc locus eſt dicendi de Ridiculo, quo Comœdia tota nititur; ſed præponendum aliquid de conſtitutione ipsâ Comœdiæ, ſeu de Fabulâ.

Articulus IV.

De Fabula.

Fabulam definivimus, cum ageremus de Tragœdiâ, compoſitionem aptamque diſpoſitionem multarum rerum, quæ ad unam eandemque actionem tendant. Quod etſi Comœdiæ pariter debet accommodari: tamen Fabulæ nomen latiùs hîc patet; quia res, quas Tragœdia vel ab Hiſtoriâ vel à Fabulis mutuatur, has Comœdia fingendas habet ex toto; tamque ipſius eſt invenire argumentum, quod tractet, quam inventum diſponere, & ad regulas exactum informare.

Quamobrem Comœdia in argumento ficto verſatur, & non Epiſodicas modò fabulas, ſed actionem ipſam primariam comminiſcitur ad arbitrium. Id verò difficilioris-ne ſit provinciæ, quam argumentum verum ornare, decidendum relinquo peritioribus. Si tamen dicere liceat, quod ſentio, faciliùs eſſe putem ingenioſum videri in argumento, quod ipſe fingas ad voluntatem, quam ſi alter majori ex parte argumentum præſcripſerit; quomodo Declamatores multi diſerti viſi ſunt, qui miſeri eſſent Oratores. Cujus rei non alia cauſa ſit, quam quòd in declamando argumentum ſumerent, quale vellent, & loquentes inducerent, quos ſibi eligerent adverſarios; in cauſis verò feriis adverſarius præſcribat materiem & argumenta, quibus reſpondere oporteat.

Ut argumentum, ſic & perſonas fingit Comœdia, quibus imponit etiam nomina, quæ partibus, quas agunt in ſcenâ, reſpondeant. Ita Senex dicitur *Chremes*, a ſcreatu; Adoleſcens qui amat, *Pamphilus*; Paraſitus, *Gnatho*, à maxillis; Servus a ſervili curſu, *Dromo*.

Poteſt nihilominus Comœdia argumentum verum tractare, & veteres Comici res geſtas ſuis temporibus in Theatrum dabant. Hinc Latinarum Comœdiarum Scriptores, quò plus momenti conciliarent ſuis fabulis, quas exhibebant in ſcena, hæc Athenis geſta vel ſaltem in Græciâ fingebant. Teſtis eſt Plautus *in Prologo Menæchm.*

Atque hoc Poetæ fingunt in Comœdiis;
Omnes res geſtas eſſe Athenis autumant;
Illud quò vobis Græcum videatur magis,

ARTICULUS V.
De Ridiculo.

Illud secundùm mentem Aristotelis Ridiculum dicitur, quod turpe est, sed minimè injuriosum. Duplex enim distinguit turpitudinis genus; aliud quod patienti dolorem affert, spectanti misericordiam; aliud quod patienti pudorem, audientibus risum præbet. Prioris generis sunt, inquit, verbera, cædes, egestas, cæcitas & similia. Posterioris est, ridicula facies, qualis fuit Thersitæ.

Consonat Aristoteli Tullius, qui de Ridiculo ita prope loquitur, *L. 2. de Orat. Locus autem, & regio quasi Ridiculi turpitudine & deformitate quadam continetur. Hæc enim ridentur vel sola, vel maximè, quæ notant & designant turpitudinem aliquam non turpiter.* Et paulo post: *Materies omnis Ridiculorum est in istis vitiis, quæ sunt in vitâ hominum neque carorum, neque calamitosorum, neque eorum, qui ob facinus ad supplicium rapiendi videntur; eaque bellè agitata ridentur. Est etiam deformitatis & corporis vitiorum satis bella materies ad jocandum.*

Porro id Comœdia sectatur in moribus, quod ita risum moveat propter turpitudinem, ut indignationem non excitet, ita pariat delectationem, ut injuriâ neminem afficiat. Quare abstinet illa penitus ab exhibendis gravioribus facinoribus, qualia sunt, odia aspera, conjurationes, maleficia, internecionés, quæ perturbandis animis nata sunt; sed ex servorum fraudibus, senum avaritia, aliisque ludicris ejusmodi rebus ridendi locum captat. Hinc maledicentiæ, probris, protervæ dicacitati parcit: urbanas verò facetias, lepidos sales & liberales jocos adhibet.

Igitur Ridiculum Comœdiæ proprium partim ex rebus, quæ ridendæ proponuntur, partim ex jocis ac salibus, quibus res illæ pertractantur, exsurgit.

In rebus virtus gemina requiritur Verisimilitudo & Admirabilitas. Verisimilitudo quidem; nam quæ fidem omnem superant, ut sunt aliena prorsus à moribus, ita nec afficiunt animos, nec erudire possunt. Admirabilitas verò; quia quod vulgare est, nec admirationem facit, nec stimulat risum cordatis saltem ac sapientibus viris.

Porro Admirabilitas consistit primò in casibus inopinatis, in rerum fortunæque conversionibus, non quæ gravissimas, ut in Tragœdiâ, perturbationes excitent, sed quæ tamen affectus cieant ob res leviores: puta, vel doloris ob amissam pecuniam, ob retusas artes; vel lætitiæ ob delusum senem, ob compotem voti sententiam, & similia. Hoc enim in Comœdiis adhibendum temperamentum est, ut neque extumescant ad Tragicam celsitudinem, neque ad Histrionicam scurrilitatem abjiciantur. Secundò Admirabilitas oritur ex personarum indole, quæ ficta sit ad jucunditatem, & nativam morum imaginem exhibeat.

Quòd spectat ad sales & jocos, ex quibus Ridiculum nascitur, videndum, qui servari modus debeat. Nam joci non infra Soccum; seria non usque ad Cothurnum, inquit Apuleius.

Proinde duplex est distinguendum joci genus: Alterum elegans, facetum, urbanum atque liberale. Alterum scurrile, petulans, flagitiosum ac Mimicum.

Elegans jocus dicitur, qui in verborum concinnitate, dictorum excogitatione ingeniosâ, gestûs conformatione consistit.

Facetus, qui sic risus ac sales aucupatur, ut cum lepore gratiam ac modestiæ significationem præseferat.

Urbanus, qui cum hilaritate vultûs & vocis suavitate conjungitur.

Liberalis, quem præferre virum probum & liberaliter educatum non dedeceat.

Contra scurrilis ille jocus est, qui sine causa risum captat.

Petulans, qui genus verborum scurrile, abjectum & minime ingenuum usurpat.

Flagitiosus, qui mordet cum contumeliâ, minùs honesta loquitur, in obscœna prorumpit.

Mimicus, qui ea impudenter imitatur, quæ vel a Religione, vel a ratione ipsâ abhorreant.

Priores joci in pretio sunt, & a Comœdiâ ultro admittuntur, posteriores usurpandi nunquam, sed ad pistrinum damnandi.

Atque ob eam rem ab Horatio damnatur Plautus, qui universo populo cum placere mallet, quam paucis bonis, liberiores plerumque jocos, frigidos & obscœnos sales suis in Fabulis adhibuit. Sic enim de eo loquitur *in Arte Poet.*

At nostri proavi Plautinos & numeros, &
Laudavere sales, nimium patienter utrumque,
Ne dicam stultè mirati; si modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto.

Contra Terentius, qui studebat gratiosus esse apud Scipiones, Furios & similes, a quibus etiam in scribendo adjuvari dicebatur, abstinuit magis a frigidis, & ab obscœnis temperavit.

Rursus partitur jocos Tullius in eos qui in Re, qui in Verbo, qui in utroque ponuntur. Jocus est in Re, cum res ipsa per se jocum movet, ut si quis aversis vestigiis obambulet; in Verbo, cum perit jocus, si verbum tollitur; talis cujusdam jocus in male olentem, qui ad ipsum venerat. *Video me a te non conveniri, sed circumveniri.* In Re simul & in Verbo, Ridiculum est illud Neronianum de furace servo, quem solum esse diceret, cui domi nihil erat occlusum.

In jocis qui solo Verbo continentur, oritur Ridiculum ex parodiis, cum res dicta seriò ridiculum in sensum detorquetur. Ita quod dixerat Æschylus, *Domina quinquaginta Nereidum puellarum*, dixit Aristophanes de Anguillâ, *maxima natu quinquaginta Copaidum virginum.*

Fit etiam jocus ex ambiguitate Verbi, quod geminam significationem patiatur. Ita Martialis ludit in Posthumum, qui unguentorum delicias curiosiùs affectabat.

Posthume non bene olet, qui bene semper olet.

Valet pariter ad festivitatem apud populum, cum præter expectationem idem de eodem dicitur. Habet multa ejusmodi Plautus; ut in Capt. *Prol.*

Hos quos videtis stare captivos duos,
Illi qui adstant, hi stant ambo, non sedent.

In Curcul. *Act.* 1. *Sc.* 3.

Quoi homini Dii sunt propitii, ei non iratos puto.

In Stich. *Act.* 1. *Sc.* 2.

E malis multis, malum quod minimum, id minimum est malum.

Verùm joci illi, si frequentiùs

usurpentur, leporem amittunt, & fiunt frigidi.

Articulus VI.

De Moribus & de Dictione.

Nihil adjiciendum videtur ad ea quæ dicta sunt de Moribus, cum de Tragœdiâ ageremus; nisi servandam esse in Comœdiâ eandem cautionem, quam in Tragœdiâ adhibendam esse præscripsimus: nimirum, ut mores personarum ingenio, ætati, conditioni, affectibus accommodentur; adeoque id agant & loquantur singuli, qui inducuntur in scenam, quod ætati suæ, officiis & vitæ consuetudini maximè conveniat. Id igitur curabit Comœdiæ Scriptor, ut Senes prudentes, suspiciosi, laudatores sui temporis, queruli, minimorum castigatores, avari repræsententur. Juvenes cupidi, præcipites, prodigi, voluptatum amatores; Servi versipelles, subdoli, nugis, fraudibus, furtis inservientes.

Quod spectat ad Dictionem, discrepare debet ab eâ quam Tragœdia usurpat. *Neque enim*, inquit Quintilianus, *L.* 10. *c.* 1. *Comœdia in Cothurnos assurgit, nec contra Tragœdia Socco ingreditur.* Hoc est dictio Comica non est grandis aut sublimis, ut Tragica; sed magnificentiæ expers, humilis, mediocri ornatu contenta, popularis, e medio sumpta, utpote quæ eorum loquendi modum imitatur, quorum personas exhibet. Imo parum admodum distat ab oratione soluta; nisi quòd metro vincta est. Hinc Cicero *in Orat. Perf. Itaque video visum esse nonnullis Platonis & Democriti locutionem, etsi absit a versu, tamen quòd incitatiùs feratur, & clarissimis verborum luminibus utatur, potiùs Poema putandum, quam Comicorum Poetarum, apud quos, nisi quòd versiculi sint, nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis.*

Assurgit tamen Comœdia nonnunquam, cum vehementiores affectus exprimendi sunt. Hinc Horatius *in Arte.*

Interdum tamen & vocem Comœdia tollit,
Iratusque Chremes tumido delitigat ore.

Tamen meritò idem Horatius observat, *quòd acer spiritus, ac vis, nec verbis, nec rebus inest.*

Verùm, quamvis absit a Comœdiâ styli sublimitas atque magnificentia, nihilominus abesse lepos, ac nativa simplicitas non debent.

Articulus VII.

De variis Comœdiæ Ætatibus.

Comœdia Græcorum pro variis ætatibus dividitur in Veterem, in Mediam & Novam.

Comedia Vetus duplex fuit. Alia rudis & inculta, sed innoxia, plenaque frugis & sententiis referta, quæ captando risui solùm studeret. Hæc auctorem habuit Epicharmum Siculum. Alia quæ deinde secuta est, & Veteris Comœdiæ nomine singulariter intelligitur, mordax inprimis & plerumque obscœna, quæ non populi modò, sed Primatum etiam carperet mores, & vitam nominatim perstringeret. Nam cum populum penes esset Reipublicæ administratio, sitque illa vulgi indoles, ut insitâ feratur in nobilitatem æmulatione, nihil Poetæ hujus temporis esse putabant multitudinis auribus acceptiùs, quam si Primores quosque civitatis maledictis

ac probris aspergerent. Hoc testatur Cicero *Libro* 4. *de Reip.* ubi de vetere Comœdia ita loquitur. *Quem illa non attigit? quem non vexavit? cui pepercit? Esto: populares homines, improbos, in Rempublicam seditiosos, Cleonem, Cleophontem, Hyperbolum læsit: patiamur. Etsi hujusmodi cives a Censore meliùs est, quam a Poetâ notari. Sed Periclem, cum jam suæ civitati maximâ auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in scenâ, non plus decuit, quàm si Plautus noster voluisset, aut Nævius P. & Cn. Scipioni, aut Cæcilius M. Catoni maledicere.*

Fuere illius Comœdiæ Principes, Eupolis, Cratinus, & Aristophanes, Horatio teste *L.* 1. *Sat.* 4.

Verum translatâ deinde ad Archontas potestate, repressa est Comœdiæ licentia, & sublato Choro, qui sæviebat maledicentiùs, sancita lex, ne quisquam infami carmine alterum proscinderet. De hac lege Horatius *in Arte*.

Successit Vetus his Comœdia, non sine multâ
Laude, sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam Lege regi. Lex est accepta; Chorusque
Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.

Mox & fustuarii pœna in eos decreta, qui alterius vitæ ac famæ in scenâ detraherent; de quâ idem Horatius.

Quin etiam Lex
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quemquam
Describi: vertere modum formidine fustis.

Huic ergo Comœdiæ successit alia, quæ Media dicta est; hæc Poetarum quidem scripta cavillabatur; cæteros vero non apertè, sed modestè verecundeque reprehendebat. Vitia enim civium carpebantur universè nominibus verò parcebatur. Vel si notabatur unus aliquis, id obscurè fiebat, atque alieno nomine. Non ita tamen, ut potentiores in se dicta non sentirent, quæ de Poetis dicerentur. Inter Scriptores hujus Comœdiæ maximum Athenis nomen fuit Philibei & Stephani, imo & Platonis Comici, qui ejus Princeps habitus est.

Denique tertium vel quartum natum est Comœdiæ genus, quæ **Nova** est appellata. Hæc argumento magis communi & ad omnes mediæ sortis homines generatim pertinebat, minùsque amaritudinis spectatoribus & eâdem operâ multùm delectationis afferebat. Differt Nova a Vetere, quòd hæc sæpiùs in argumentis veris versetur, illa semper in fictis. Hæc maledica semper, ilsa aculeos habeat nonnunquam, sed sine cujusquam contumeliâ. Neque eadem est in utrâque partium atque Actuum distinctio. Vetus varia miscet carminum genera; Nova Iambicis tantùm aut Trochaicis utitur. Hoc etiam Nova plurimùm discrepat a Vetere, quòd illa stylo elegantiore perspicuam magis & magis æquabilem dictionem adhibet; hæc acerbam magis & sublimiorem. Floruit præsertim in eo Comœdiæ genere Menander, & inter cæteros Comicos recentiores palmam tulit.

Novam hanc ac recentem Comœdiam Romani imitati sunt; fuitque eorum Comœdia duplex. Alia Palliata, quæ argumentum duceret e Græco, adeoque Græcorum ritus servaret in scribendo, & indutos Pallio Histriones in scenam induceret. Alia Togata, quæ

Romanum

Romanum argumentum tractaret, & Togatos exhiberet Actores, Romanosque mores imitaretur.

Alia divisio Romanæ Comœdiæ fuit in Motarias, Statarias & Mixtas. Motariæ turbulentæ, Statariæ quietiores, Mixtæ in utrumque concurrunt. Motaria est Amphitryo Plauti, Stataria ejusdem Cistelaria, Mixta, Andria Terentii.

Tertia species est Fabularum Latinarum, quæ a civitate Oscorum Atellâ, in quâ primum cœptæ, Atellanæ dictæ sunt, Argumentis dictisque jocularibus similes satiricis Fabulis Græcis.

Vocatæ sunt etiam Fabulæ istæ Exodia, quòd exhiberentur post Fabulam seriam, ut quidquid lacrymarum atque tristitiæ contractum esset in Tragicis affectibus, hujus spectaculi risus abstergeret. De his Fabulis ita Livius Lib. 7. *Postquam lege hac fabularum ab risu ac soluto joco res avocabatur, & ludus paulatim in artem verterat, Juventus, Histrionibus Fabularum actu relicto, ipsa inter sese more antiquo ridicula intexta versibus jactitare cœpit, quæ inde Exodia postea appellata, consertaque Fabellis potissimum Atellanis sunt; quod genus ludorum ab Oscis exceptum tenuit Juventus, nec ab Histrionibus pollui passa est.*

De fine Comœdiæ satis diximus multa dum cæteras Comœdiæ partes agitaremus, ut nihil adjiciendum ultra videatur.

Articulus VIII.

De Poetis Comicis Græcis.

ARISTOPHANES.

Aristophanes in Cydatheniensi pago natus floruit tempore Socratis circa Olympiadem 86. & mortuus est Athenis anno ante Christum 400. In carpendis hominum vitiis tam mordax est, quàm qui mordacissimus. *Est cum risu mordax*, inquit Scaliger, *atque in subsannando insignis.* Nihil fere a quoquam dictum, quod in alicujus perniciem non detorqueat. Sententiæ ejus semper ancipites, quas ad risum, deinde in deteriorem partem, aut meliorem propter admirationem vertat. Socratis Rempublicam, alteram in aere commentus, irridet in Fabulâ quæ *Nubes* inscribitur. Ejus ingenium ita reveriti sunt Athenienses, ut quanquam illæsi non essent ab ejus salibus, tamen coronam illi ex lauru sacrâ, quæ in arce asservabatur, decreverint, in perenne animi sui pro defricatâ urbe atque Republicâ monumentum. Restant ex pluribus Comœdiis, quas scripsit, undecim, quarum præcipuo habentur in pretio Tres, *Plutus*, *Nubes*, ac *Ranæ*.

MENANDER.

Atheniensis fuit & novæ Comœdiæ Princeps. Natus sub Alexandro Magno 114 Olympiade, sive, ut alii volunt, 109. Mortuus est anno ætatis suæ 50; seu, ut quibusdam placet, 55. ad Pyræum portum aquis submersus. Dicitur scripsisse Fabulas octoginta, quarum pauca restant fragmenta, in quibus, uti in moribus, parum castus ac pudicus exstitit. Quare Ovidius ipse de eo ita loquitur. 2. *Trist.*

Fabula jucundi nulla est sine amore Menandri.

Quod autem de ejus Comœdiis judicium Quintilianus tulit, *L.* 10. *c.* 1.

est ejusmodi, ut qui Menandrum habeat, cæteris, in eo genere, Poetarum scriptis carere facile possit; adeo satis unus ad informandum ingenium videbatur. *Is enim*, inquit, *vel unus, meo quidem judicio, diligenter lectus ad cuncta, quæ præcipimus, effingenda sufficiat; ita omnem vitæ imaginem expressit, tanta in eo inveniendi copia & eloquendi facultas: ita est omnibus rebus, personis, affectibus accommodatus.* Addit de eodem, neminem esse magis idoneum ad informandos oratores, *quibus necesse est secundum conditionem controversiarum plures subire personas, patrum, filiorum, maritorum, militum, rusticorum, divitum, pauperum, irascentium, deprecantium, mitium, asperorum, in quibus omnibus decorum ab hoc Poetâ mire custoditur.*

PHILEMON.

Philemon, qui Syracusanus aliis, aliis Pompeiopolitanus dicitur, vixit regnante Antigono, & anno ætatis suæ 99 nimio risu fertur periisse; dum Asinum suum ficus avidè comedentem cerneret. Inter Scriptores novæ Comœdiæ recensetur. Scripsit Comœdias 90. quarum pauca supersunt fragmenta. Hoc fuit de ipso Quintiliani judicium. *Philemon*, inquit, *qui, ut pravis sui temporis judiciis Menandro sæpe prælatus est, ita consensu omnium meruit credi secundus.*

Articulus IX.

De Poetis Comicis Latinis.

PLAUTUS.

Marcus Accius Plautus Sursiniis natus in finibus Umbriæ & Æmiliæ, mortuus est anno ab urbe conditâ 570. ante Christum 184. Scripsit plures Comœdias, quarum supersunt 20. Varia fuere tam veterum, quàm recentiorum de Plauto judicia. Alii Latinæ Comœdiæ Principem illum appellant, cui tam propter rerum varietatem, quas tractavit, & quandam vim atque ubertatem, quàm propter amœnitatem jocorum & sermonis ipsius elegantiam neminem censent esse conferendum. Alii cum ex istâ laude multum decerpunt, tum certè nec in constituendâ fabulâ, nec in imitandis moribus felicem satis fuisse Plautum arbitrantur. Equidem fertile inprimis ac vividum Plauto ingenium fuit; jocandi genus elegans, urbanum ac facetum. At dum lepidus ambit esse præter modum, & auræ populari servit impensiùs, frigidis passim & inficetis salibus indulsit; propter quos non ab Horatio tantùm, sed ab aliis etiam non vulgaris notæ censoribus meruit reprehendi. Hinc nec in ipso sermone satis castigatus visus est, qui captandi risus gratiâ antiquata dudum & obsoleta verba revocat postliminio, & putidiùs affectat. Inter cæteras quas edidit Fabulas primarium sine controversiâ locum obtinet, quæ *Amphitryo* inscribitur.

TERENTIUS.

Publius Terentius Africanus fuit natus Carthagine, Romæ servus aliquandiu fuit, sed mox ob præclarum ingenii specimen libertate donatus. Scripsit Comœdias omnino sex, *Andriam, Hecyram, Heautontimorumenon; Phormionem, Eunuchum & Adelphos.* Plures numero ipsi quidam attribuunt,

quas naufragio periisse, ipso auctore superstite, narrant. Mortuus est in Arcadiâ anno Urbis conditæ 505, sive in Achaiâ, ut aliis placet, anno 509.

Principem Latinos inter Comicos locum Terentius sibi vindicat; quem etsi ab omni penitus expertem maculâ tam prisci quàm recentes Critici non putant; tamen nemo pœne unus eorum est, apud quem singulari in pretio non fuerit.

Tria sunt quæ Terentium inprimis commendant. Primum ars illa singularis, quæ in constituendâ, informandâ, & ad finem usque perducendâ feliciter Fabulâ posita est: quâ superiorem cæteris Comœdiarum Scriptoribus Terentium agnoscit Horatius, cum ait *in Arte*.

Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.

Alterum, mirabilis quædam in pingendis ad vivum imitandisque ætatis cujuscumque, conditionis ac personæ moribus dexteritas ac solertia; quæ Terentii propria laus cum veterum, tum recentiorum Criticorum testimonio comprobatur. Huc accedit morata diligenter & obscœnitatis pœne omnis expers ejusdem oratio, propter quam acceptus fuit sapientissimis viris Scipioni ac Lælio, a quibus in elucubrandis Fabulis adjutum se fuisse Terentius non inficiatur.

Denique Latini sermonis lepores omnes ac delicias ita complexus Terentius est, ut nemo ad ejus concinnitatem & elegantiam accesserit. Ita sentit Tullius multis in locis, qui nativam Terentii simplicitatem & amœnitatem ingenuam visus est sibi imitandam proposuisse.

Andriam, Heautontimorumenon, Eunuchum & Adelphos e Græco Menandri; Hecyram & Phormionem ex Apollodoro sic expressit Terentius, ut non imitator putidus, sed sui inventor atque artifex operis videri debeat.

CAPUT IV.

De Carmine Pastorali seu Bucolico.

ARTICULUS PRIMUS.

De Bucolici Carminis origine.

CArmen, quod Bucolicum Græcis dicitur, a Latinis vocatur Pastorale. Bucolicum autem a Bubulcis appellationem traxit. Nam etsi Pastores omnis generis in Bucolicis locum habent, tamen Pastorali Carmini nomen imponi debuit ab eo gradu, qui apud Pastores excellentissimus invenitur. Pastores verò honestissimi & maximi inter cæteros pretii olim censebantur, quos Bubulcos dicimus.

Originem Bucolici Carminis alii ad alias causas referunt. Sunt qui a Lacedæmoniis Pastoribus Dianæ primùm dictum hoc carmen arbitrentur, cum eidem Deæ propter bellum, quod toti Græciæ illo tempore Persæ inferebant, exhiberi per virgines de more sacra non possent. Alii Orestem ferunt auctorem hujus Carminis, quod per semetipse perque Pastores Dianæ decantavit; quo tempore de Scythiâ fugiens, & per Siciliam vagus cum amico Pylade, rapto Divæ simulacro, apud aras ejusdem Numinis per Iphigeniam a parricidio expiatus est. Alii Apollini Nomio aut etiam Mercurio Pastoralibus Deis tribuunt, cum Admeti boves pascerent. Alii a Libero Nympharum,

Satyrorum & aliorum id genus Numinum Principi, quibus rusticum inprimis carmen placet, inventum dicunt. Alii institutum a Pane defendunt & Virgilium adducunt testem qui Eclogâ secundâ ita loquitur.

Pan primus calamos cerâ conjungere plures
Instituit.

In tantâ Auctorum varietate, hoc certè videtur extra controversiam positum Peloponesiis vel Siculis tribuendam esse Bucolici Carminis inventionem, apud quos Dorica dialectus erat in usu, quo scriptum idiomate Bucolicum carmen invenitur. Peloponesiis quidem favet Virgilius, qui Arcadas in iis regionibus positos ait eo Carminis genere fuisse delectatos. *Eclog.* 7.

Arcades ambo,
Et cantare pares, & decertare parati.

Idem videtur Siculis suffragari, qui ipsorum nomine carmen Bucolicum appellat. *Eclog.* 4.

Sicilides musæ paulò majora canamus.

Et *Eclog.* 6.

Prima Syracusio dignata est ludere versu,
Nostra nec erubuit Sylvas habitare Thalia.

Adde quæ de Oreste in Siciliâ profugo dicta sunt, & institutos ante Hieronis tempora ob pestilentiam ludos, ad Dianam donis & Bucolico carmine placandam: quæ omnia revincunt Bucolici Carminis gloriam Siculis esse tribuendam.

Ut ut est; *Probabilissimum est,* inquit Donatus in Virgilii vitâ, *carmen Bucolicum originem ducere a priscis temporibus, quibus Pastoralis vita exercita erat, & ideo velut aurei sæculi specimen in ejusmodi personarum simplicitate cognosci.*

Articulus II.

De Natura & Definitione Carminis Bucolici.

Poesis omnis imitatio est alicujus actionis, quæ, cum varia sit ac multiplex, vel ipsa per se, vel imitatione, varia item Poeseos genera constituit.

Hinc facile est intelligere triplicem distingui Pastoralis Carminis speciem. Primam, quâ Pastores inducuntur colloquentes inter se, & ipsi rem exhibent sine Poetæ interlocutione. Alteram in quâ ipse Poeta loquitur, & Pastorum actiones aliquas, aut eorum affectus enarrat, sine interpositione personæ. Tertiam, quæ priorem utramque complectitur, ubi & Poeta ipse loquitur, & introductæ personæ mutuos sermones habent. Prima dicitur Activa, sive Dramatica, qualis est Ecloga Virgilii prima quæ sic incipit.

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi.

Secunda vocatur Narrativa, cujus exemplum sufficit Ecloga ejusdem Virgilii sexta, cujus est initium.

Prima Syracusio dignata est ludere versu.

Tertia appellatur Mixta, talis est Ecloga Virgilii nona, quæ sic auspicatur.

Pastoris musam Damonis & Alphesibœi.

Jam verò Pastorale Carmen definiri rectè potest, Imitatio Pastoralis actionis. Unde rejiciuntur a Carmine Pastorali quæcumque Pastorali vitæ minùs congruunt, & a Pastorum moribus ac consuetudine discrepant. Quòd si Pastores exhibere contigerit in scenâ,

qui de Regum funeribus, de civilibus bellis, & aliis ejusmodi argumentis, quæ sublimiora sunt, inter se colloquantur, hæc ita temperare oportebit, ut a tenuitate Pastorum non recedant. Sin verò in Eclogam persona illustrior aut heroica inducitur, tacebitur nomen, & propriâ Pastoris cujuspiam appellatione dissimulabitur; cavebitque Poeta diligenter, ne quid ille supra Pastoris captum efferat. Res enim rusticæ tam pertinent ad naturam hujus Carminis, quàm personæ ipsæ Pastorales. Imo quæ comparationes adhibentur, illas necesse est a rure ipso mutuari.

Hoc porro causæ est, cur ex decem, quæ numerantur, Virgilii Eclogis, septem tantùm Bucolicæ agnoscantur, excipianturque omnium de numero omnino tres, Pollio scilicet, Silenus, & Gallus, tum quia sylvestribus ac mere rusticis argumentis non continentur, tum quia ipsas Deorum personas loquentes admittunt.

Neque verò peccasse propterea contra Carminis indolem Virgilius dicendus est aut ignorantiâ, aut incuriâ; sed a Bucolico Carmine, petitâ quodammodo licentiâ, videtur recessisse, cum sic præfatur in Pollione. *Eclog.* 4.

Sicilides musæ paulò majora canamus;
Non omnes arbusta juvant humilesve myricæ.

Quod fecisse credendus est, si Servium audias in Eclogam primam, vel ut vitaret varietate fastidium, vel ut insertis altioribus rebus placeret magis; secutus in eâ re Theocritum ducem, cujus ex omnibus Idylliis decem tantum Bucolica reputantur, novem prima scilicet, & undecimum.

Observandum præterea est, non omnia, quæ agrestia sunt & ruris propria, Bucolico Carmini convenire, eosque contra similitudinem veri peccare non nihil, qui colloquentes elegantiùs inducunt colonos, vinitores, piscatores, aucupes; quoniam eorum vita est laboriosa nimis & actuosa, quàm ut aut cantinelis, aut dulcibus colloquiis indulgeant, aut teneros amores meditentur. Nihil vetat tamen quominus his de rebus, quæ ad istorum hominum conditionem pertinent, Pastores ipsi inter se disserant.

Articulus III.

De Virtutibus Pastoralis Carminis.

Suæ sunt huic generi Poeseos, quemadmodum & aliis certæ quædam ac propriæ virtutes. Epopoeia quidem majestatem, Tragœdia vim atque vehementiam, Comœdia Ridiculum ac jocos, Ecloga candorem ingenuum atque simplicitatem desiderat. Ea verò species est optima, quâ ætatis aureæ mores feliciter exprimuntur. Iis enim certè temporibus Pastores ingenio & virtute præstabant. Quod ut assequi possis, admiscenda quidem Fabula, sine quâ nulla poesis est: sed cavendum inprimis, ne mirabiles, vel repentinæ mutationes fingantur; ab iis enim improvisis casibus implicatisque negotiis vita Pastoralis pura & immunis est.

Jam verò ne sint tam exculti mores aut politi, quàm in urbe vel in aulâ cernuntur: multò minùs pingantur horridi & agrestes, quales rustici nostrorum temporum præseferunt. Absit a sententiis gravitas ac magnificentia: nam quis ruri, ubi debent omnia esse simplicitatis plenissima, quærat fucum, & luxum ferat? Comparationes

a rure petantur, quæ humiles quantumvis ac tenues, si clarè ac nitidè explicentur, singularem huic Carmini gratiam ac venustatem conferunt

Denique stylus sit nitidus & multis intercisus locis, neque contextus orationis fusos longiùs & continuatos habeat. Semper enim meminisse oportet Pastoralem Poetam calamo se, non tubâ canere.

Articulus IV.

De Dictione Carminis Pastoralis.

Superest, ut de Carminis Pastoralis Dictione pauca adjiciamus. Debet esse illa elegans ac munda, quæ nitidam Latinitatis puritatem integritatemque redoleat. Certè Tityrus in umbrâ fagi tam purè Latinèque, quàm in aulâ Augustus ipse loquitur. Non ita Theocritus, cujus *Musa rustica & Pastoralis* Quintiliano teste *L.* 10. *c.* 1. *non forum modò, verùm etiam urbem reformidat.* Ratio illius diversitatis est, quòd apud Græcos suus sermo sit Rusticis ab Urbano diversus. Doricâ enim usus est Dialecto Theocritus suis in Bucolicis, tanquam huic generi Carminis inter cæteras maximè idoneâ; quam Pastorum primi, qui Dianæ laudes versibus in Siciliâ celebraverant, adhibuisse dicebantur. Hæc autem sermonis varietas apud Latinos non invenitur; unde Probus observat Bucolica majori negotio a Latinis scribi, quàm a Græcis.

Addo, quod plurimum valet in hoc Carmine, brevitatem requiri. Si quid enim laxum & non pressum sit, ruit continuò & concidit, propter argumenti tenuitatem, quæ orationis vi & quibusdam quasi lacertis est sustinenda.

Articulus V.

De Poetis Bucolicis Græcis.

THEOCRITUS.

Syracusis natus in Siciliâ Theocritus vivebat Olympiade 123. tempore Ptolomæi Philadelphi. Is, etsi Bucolici Carminis primus auctor non fuit, Princeps tamen in eo scribendi genere ab omnibus habitus est. Elucet enim in ejus Idylliis plena suavitatis amœnitas, expersque fuci candor, quibus tam expressit ad vivum naturam ruris atque indolem, ut in ejus versibus, tanquam in tabellâ, hominum rure degentium vita moresque depicti videantur. Quod de Theocrito dictum a Quintiliano retulimus, musam illius pastoralem ac rusticam non forum modò, sed urbem etiam reformidare, nihil videtur significare aliud, nisi quòd Theocriti Idyllia prodesse illis non possent, qui Oratoriam ad artem informarentur, aut qui nativâ simplicitate non gauderent. Verùm hæc ipsa scribendi ratio, quo propria ruris magis & pastorum rure viventium visa est, eo majorem ejus carminibus gratiam ac venustatem conciliavit. Quâ enim laude ac gloriâ alium sectatus esset styli modum, a quo candor ac simplicitas, quæ dos est Bucolici Carminis præcipua, abfuissent. Imo fecit nativa illa ac rustica simplicitas, quam eo consilio affectavit Theocritus, ut tantam apud omnes admirationem consequeretur.

MOSCHUS & BION.

Moschus Syracusanus in Siciliâ A-

ristarchi discipulus vixit Ptolomæi Philometoris temporibus ab Olympiade 149 ad 159. Illi vixit æqualis Bion Smyrnæus. Utriusque Idyllia, quæ restant pauca, uno collecta in volumine leguntur, propter affinitatem quam habent cùm ratione argumenti, quod ambo tractavere, tum ipso illius tractandi modo. Non defuit Moscho & Bioni venustas aut gratia, & politioris simplicitatis æmulatores ipsum Theocritum hac vicisse parte censentur. Uter autem utri præstet, si quis quæsierit, plus venustatis ac gratiæ in Bione quàm in Moscho deprehenditur.

ARTICULUS VI.

De Poetis Latinis Bucolicis.

VIRGILIUS.

Virgilium unum multorum instar proponimus Bucolici Carminis Scriptorem, quia neminem præter eum e veteribus invenimus, qui in eo scribendi genere nomen aliquod meruerit. Fuit hoc verò Eclogarum Virgilii fatum, ut cum primùm vulgatæ in lucem fuere, eam pepererint auctori suo famam, quam nulla consequentium temporum series imminuit. Hoc opus Octaviani Cæsaris jussu a Virgilio susceptum tam absolutæ perfectionis visum est peritissimis eo tempore rerum æstimatoribus, ut jam tum Latini Carminis Princeps habitus sit. Theocritum secutus suis in Bucolicis ducem, si caruit inventionis laude, exemplar suum imitando tam feliciter est assecutus, ut eodem non inferior, in multis etiam superior videri meruerit. Certè spirant ejus Eclogæ molle nescio quid, ac facetum quiddam, quod Camœnæ ipsæ ruris præsides Virgilio videntur annuisse; cui nihil par ac simile Theocriti musa durior ac rusticior præseferat. Dictio ejusdem tam elegans & Latinitatis tam exquisitæ, ut neque urbis, neque aulæ ipsius judicium reformidet. Quod si stylo simplici ac ruris proprio rusticam indolem atque vitam propiùs attigisse Theocritus visus est, quàm Virgilius, hoc Græcæ linguæ ingenio debuit, quæ Latinâ ditior suas tam ruri, quàm urbi opes accommodat.

Scripsit Eclogas decem Virgilius, quarum septem tantùm Bucolicæ sunt. Tres reliquæ, Pollio scilicet, Silenus & Gallus, quia in iis argumentis versantur, quæ Pastoralem simplicitatem superant, Bucolicæ dici non debent.

Ecloga *Prima* continet querelas de miseriâ publicâ & privatam de agro recepto gratulationem, diciturque TITYRUS. *Secunda* significationem benevolentiæ, & ALEXIS vocatur. *Tertia* certamen Pastorum, & PALÆMON inscribitur. *Quarta* Genethlia, & appellatur POLLIO. *Quinta* Epitaphium, & habet nomen DAPHNIS. *Sexta* Metamorphosim, & dicitur VARUS & SILENUS. *Septima* Amores varios, & CORYDON appellatur. *Octava* Pharmaceútria, & DAMON inscribitur. *Nona* Poetæ expostulationem, & vocatur MOERIS. *Decima* Galli desiderium complectitur, & dicitur GALLUS.

CAPUT V.

De Carmine Didactico.

Articulus primus.

De Definitione & Naturâ Carminis Didactici.

Carmen Didacticum, quod a voce Græcâ διδάσκω, *doceo* dicitur, est illud, quod præceptis continetur, & homines varias ad artes informandos suscipit. Hoc præstitit Hesiodus, qui in eo opere, quod inscripsit, Ἔργα καὶ ἡμέραι, hoc est, *Opera & dies*, multas de Moribus, de Politicâ, de Oeconomiâ, de Re maritimâ, de Agriculturâ præceptiones impertit. Id ipsum Virgilius Hesiodum imitatus perfecit in suis Georgicorum Libris quatuor, qui præcepta de Agriculturâ exercendâ complectuntur.

Carmen Didacticum nullum argumenti genus respuit, cum res nulla sit, de quâ tradi præcepta non possint.

Quod spectat ad Formam seu virtutem illius Poematis, hæc est, opinor, si arida ex sese ac jejuna præcepta rerum pulchritudine ac varietate illustrentur, si dictio sit elegans ac concinna, si nativæ splendidæque descriptiones abundent, si lepidis narratiunculis, Poeticis fictionibus, inventis belle Fabulis fastidiosa præceptorum series interrumpatur; quâ in re Virgilius excelluit, uti jam jam exponemus.

Articulus II.

De Poetis Didacticis Græcis.

HESIODUS.

Hesiodus in Ascrâ Beotiæ vico natus, unde Ascræus dictus est, Homero antiquior fuit, ut quidam volunt, multò junior, ut aliis placet, æqualis, ut fert communis opinio; vixit paulò ante primam Olympiadem.

Ut Theogoniam Hesiodi, hoc est Deorum genealogiam, de quâ nihil ad hunc locum pertinet, sileamus; exstat opus illud, cujus est hæc inscriptio Ἔργα καὶ ἡμέραι, quod suscepisse Hesiodus dicitur, ut homines ad laborem stimularet. Continet hic Liber, ut jam diximus, multa moratæ vitæ præcepta, quæ cum Rem maritimam, tum Agriculturam spectant.

Raro assurgit, inquit Quintilianus *L. 10. c. 1. magnaque pars ejus in nominibus est occupata. Tamen utiles circa præcepta sententiæ lenitasque verborum, & compositionis probabilis: Daturque illi palma in illo medio genere dicendi.*

At Paterculus æquiùs sensit de Hesiodo *L. 1. Hist. Vir enim*, inquit, *perelegantis ingenii & molissimâ dulcedine carminum memorabilis, otii quietisque cupidissimus, ut tempore tanto viro*, (Homerum intelligit) *ita operis auctoritate proximus.*

Nemo quidem Hesiodo, nisi perperam detraxerit styli simplicis, nativi, æquabilis molliterque fluentis gloriam: nemo non fateatur utilitatem ex ejusdem præceptionibus percipi posse plurimam. Verùm neque natura rerum, quas tractavit, neque ipsa tractandi

tractandi ratio primarium ipsi Poetas inter Heroicos locum vindicant.

OPPIANUS.

Cilix fuit Oppianus è civitate Anazarbo sive Coryco. Vixit Imperante Antonino Caracallâ, cui obtulit geminum Poema Didacticum, alterum de Piscatione, de Venatione alterum, non sine maximâ doctrinæ commendatione. Hujus opera, cum apud Imperatorem recitata essent, donatus est in singulos versus aureo statere, ut viginti millia aureorum pro omnibus acceperit. Quæ liberalis Caracallæ munificentia fecit, ut multos post annos carmina Oppiani aurea appellarentur. Mortuus est trigesimo ætatis anno ex peste Anazarbi sæviente. Eum cives honorificentissimè sepelierunt, erectâ ad ejus monumentum statuâ, quam eximio Epigrammate consignarunt.

ARTICULUS III.

De Poetis Latinis Didacticis.

VIRGILIUS.

Quatuor Libros Didacticos edidit Virgilius, qui ab eo Georgica inscripta sunt. Georgicorum nomen a γεωργὸς agricola: hoc autem a γαῖα sive γέα *terra*, & ἔργον *opus*, dicitur. Quæcumque enim his Libris continentur, hæc ad agriculturam pertinent. Primus multiplicem arandi colendique agri rationem tradit. Secundus de serendis producendisque arboribus tractat. Tertius agit de pastu cultuque pecorum. Quartus de Apibus & procreando melle differit.

Huic se operi Virgilius applicuit adultâ jam ætate, cum ingenii maturitatem adeptus, sedulam ac felicem in formando perficiendoque stylo operam posuisset. Illud exorsus sub Mecœnatis oculis pariter atque auspiciis, per cujus gratiam aditum ad ipsius Octaviani Cæsaris benevolentiam pertentabat, septimo tandem anno complevit, qui fuit ab Urbe conditâ septingentesimus vigesimus quartus.

Neque verò ita se capi passus est incredibili omnium admiratione, quam vulgatus Georgicorum Liber auctori suo statim pepererat, quin eundem decimo post anno, qui Poetæ mortem præcessit, diligenter recognosceret; & a lætissimis rerum eventis nactus locum adulandi Augusto Cæsari, multâ leporum ac gratiarum segete probatissimum jam opus cumularet. Hinc novum decus Georgicis accessit, quæ novis vicissim excepta plausibus palmam Latini Carminis Virgilio meruere. Nihil enim deest huic operi vel concinnitatis & elegantiæ ad Dictionem, vel varietatis ad pulchritudinem, vel amœnitatis ad levandum præceptionum fastidium, vel Poeticæ fictionis ad Fabulam, vel urbanitatis aulicæ ad commendationem Octaviani Cæsaris, cujus aucupari benevolentiam ante omnia contendebat.

Fecit Virgilius in Georgicis, ne rei cujusquam expers & imperitus haberetur, tam bellè tamque scienter de unâ quâque disciplinâ disseruit. Nunc Philosophus, aut recondita naturæ arcana scrutatur & explicat; aut solers ac sagax supremum Numen attingit, & Platonicorum more suas ipsi dotes astruit atque perfectiones; aut mores informat documentis salubribus, modestiæ tenax semper ac pudo-

ris, vel dum argumenti sui necessitate ad ea describenda descendit, quæ naturam, ut salvis verecundiæ legibus narrari possent, non habebant. Modò peritus Astronomus astrorum cursus cœlorumque conversiones ita metitur, ut non tam Agricolas, quam ipsos agrorum dominos & curiosos motuum cœlestium scrutatores erudiat. Mox experiens Geographus per varias orbis plagas a Gadibus usque Auroram & Gangem discurrit, & locorum situm ac nomina, proprietates regionum, soli cujusque ingenium ex fabulæ pariter atque historiæ monumentis designat. Jam quasi ætatem totam in perdiscendis temporum suorum religionibus contrivisset, Deorum cultum, sacrorum originem, ceremonias, ritus, Pontificum jura, sacras civilesque leges describit. Denique tam referti sunt quocumque eruditionis genere Georgicorum Libri, nihil ut ad perfectam veteris Romæ cognitionem desiderandum reliquerint.

MANILIUS.

Vixit Caius Manilius extremis Augusti Cæsaris temporibus, quamvis ejus dictio suadere quibusdam videatur, floruisse ipsum sub Theodosio seniore, eumque esse non Manilium, sed Theodorum Manlium, quem Claudianus laudat a scientiâ syderum in suo, quem ad eum scripsit, Panegyrico. Ut ut est; exstant ipsius Libri quinque de re Astronomicâ, quibus inter reliqua inveniuntur prima Spheræ elementa Latinis versibus reddita. Stylus ejus facilis in materiâ difficili & nondum tentatâ, quamvis multùm dissimilis ab eâ puritate & elegantiâ quam Augusti tempora præferebant. Ceterùm laudatur multis a gravitate sententiarum, à moratis egregiè præceptionibus, quas cum ad omnium, tum ad juventutis præcipuè captum atque indolem temperavit.

COLUMELLA.

Gadibus in Hispaniâ natus est Columella, anno Imperantis Augusti 42. Romæ scripsit Libros de Re rusticâ, & quod Virgilius tractandum aliis reliquerat, multa de Hortorum culturâ præscripsit. In pretio fuit inter cætera Poetæ illius Latinitas, quæ hodieque tanquam purissimi sermonis exemplar ac regula ab omnibus sinceræ Latinitatis amantibus observatur.

CAPUT VI.

De Carmine Elegiaco.

ARTICULUS PRIMUS.

De Definitione & Naturâ Elegiæ.

Elegia Carmen est flebile, quod indicat vox ipsa, unde deducitur, ἐλεέω, *misereor.* Propterea vocantur ab Horatio *L.* I. *Od.* 33. *Miserabiles Elegi.* Quare quidquid movere commiserationem potest, aptum est, ut Elegiâ decantetur. Hinc exilii sui acerbitatem deplorans Elegis Ovidius, ait *L.* 5. *Trist. El.* I.

Flebilis ut noster status est, ita flebile Carmen.

Idem Tibulli mortem dum queritur.

Flebilis indignos Elegeïa solve capillos:
Ah! nimis ex vero nunc tibi nomen erit.

Atque ut rerum omnium mors est luctuosissima lacrymisque dignissima, ita funeribus prosequendis adhibita primùm Elegia est; & nunc Nenia ab extremo carmine, quod mortuo adcanitur, modò Epicedium a funebribus exequiis, mox Epitaphium a carmine lugubri, quod inscribebatur monumentis, appellata est.

ARTICULUS II.

Quibus deinceps argumentis Elegia sit accommodata.

Fuit hoc Elegiæ fatum, ut, quæ celebrandis mortuorum inferiis serviebat, ad alia luctuosa pariter argumenta accommodaretur. Nam Carminis genus illud flebile ac querulum, ad amantium vota, querelas, desideria exprimenda translatum est. Testantur hoc inter cætera Ovidianæ omnes Epistolæ, quibus nihil præter amatorios luctus & inanes ejusmodi Nenias continetur.

Mox ad omnem cujuscumque generis querimoniam Elegiacum carmen extensum est: quæ causa Horatio fuit, ut diceret *in Arte.*

Versibus impariter junctis querimonia primùm

inclusa est.

Quare Epistolæ quas Ovidius ab exilio suo scripsit, in quibus acerbitatem fortunæ suæ apud amicos expostulat, & natalis soli desideria præfefert, Elegiacis versibus exaratæ sunt.

Neque verò querulis ac luctuosis argumentis Elegia coërceri se passa est. Gratiorem in campum evolavit, & miscuit læta tristibus: quod Horatius significavit, cum dixit *in eadem Arte.*

Versibus impariter junctis querimonia primùm;
Mox etiam inclusa est voti sententia compos.

Etenim felices rerum eventus, gaudia, gratulationes, festivi & hilares joci, Epigrammata Elegiaco carmine describuntur.

At res sublimes & majestas heroica ab Elegiâ excluduntur: quapropter Horatius Elegos vocat exiguos *ibidem.*

Quis tamen exiguos Elegos emiserit auctor.

Ovidius idipsum testatur *de Remed.*

Fortia Mœonio gaudent pede bella referri;
Deliciis illic quis locus esse potest?
Blanda pharetratos Elegeïa cantet amores;
Et levis arbitrio ludat amica suo.
Callimachi numeris non est dicendus Achilles;
Cydippo non est oris, Homere, tui.

Quare idem Ovidius, cum Elegiacos numeros Fastis suis aptasset, queritur, quòd Elegia argumenti hujus gravitati minus conveniat. *Fast.* 2.

Quid volui demens Elegis imponere tantùm
Ponderis? Heroi res erat ista pedis.

ARTICULUS III.

De Auctore Elegiæ.

Quis Elegiaci Carminis Auctor extiterit, res erat ipsis Horatii temporibus penitus incerta. Sic enim *in Arte* loquitur.

Quis tamen exiguos Elegos emiserit auctor,
Grammatici certant, & adhuc sub judice lis est.

Tamen Strabo Elegiæ principem appellat Callinum, qui Terentiano Mauro Callinous dicitur.

Pentametrum, dubitant, quis primus finxerit auctor;
Quidam non dubitant dicere Callinoum.

Eandem Strabo tribuit Mimnermo Colophonio gloriam, qui septem Sa-

pientibus antiquior fuiſſe narratur. Illius carmina ſolis amoribus referta fuiſſe teſtantur Horatius & Propertius. Horatius quidem *L.* 1. *Ep. ad Num.*

Sin, Mimnermus uti cenſet, ſine amore jociſque
Nil eſt jucundum; vivas in amore jociſque.

Propertius verò.

Plus in amore valet Mimnermi verſus Homero.
Carmina manſuetus lævia quærit amor.

Poſt illos, Elegiaci Carminis laudem tulerunt Callimachus Cyrenæus, & Philetas Cous: quos Elegiæ principes Quintilianus appellat *L.* 10. *c.* 1. *Tunc & Elegiam vacabit in manus ſumere, cujus princeps habetur Callimachus: ſecundas plurimorum confeſſione Philetas occupavit.*

De iiſdem loquitur Propertius *L.* 2. *Eleg.* 34.

Tu ſatiùs mollem muſis imitere Philetam,
Et non inflati ſomnia Callimachi.

Et *L.* 3. *Eleg.* 1.

Callimachi manes & Coi ſacra Philetæ
In veſtrum, quæſo, ne ſinite ire nemus.

Et rurſus *ibid. Eleg.* 8.

Inter Callimachi ſat erit placuiſſe libellos,
Et ceciniſſe modis, Coe Poeta, tuis.

ARTICULUS IV.

De Elegiæ Virtutibus.

Prima virtus Elegiæ eſt, nihil ut ſit in Elegis vel nimis quæſitum arte, vel accerſitum longiùs; nihil quod ex ipsâ re, quæ ſe offert, natum non putes: ut abſit pigmentum omne, fucuſque puerilis: ut ſplendeat nativa quædam pulchritudo, quam neque minium neque ceruſſa corrumpant. Denique ut affectus animi, qui pinguntur, ita ſe prodant, ut nemo ſentire aliter aut loqui ſe poſſe ſibi videatur.

Altera Carminis Elegiaci dos ac virtus eſt, orationis ſuavitas & amœnitas liberalis, quæ nativos ſenſus exornet quidem, & rebus ipſis leporem conferat & gratiam, ſed petulantiam excludat omnem, aut verecundas minùs imagines, quibus offendatur ingenuus pudor, & caſtis integriſque moribus labes inferatur. Etenim exulent procul protervi molliореſque Elegi, qui placere Lectoribus non poſſunt, niſi vitient eoſdem & ad pravitatem erudiant.

Denique Elegiæ laus ultima ad Dictionem pertinet; quam ſtylus molliter fluens & æquabilis inprimis commendat. Ergo vitentur in Elegis duriores ſoni, crebræ ſyllabarum colliſiones & aſperi vocum concurſus, qui teretes & delicatas aures lædunt. Hac parte vitioſus plerumque Catullus occurrit.

Jam Pentametri versûs exigit gratia, ut diſſyllabâ voce concludatur, neque triſſyllabam aut plurium etiam ſyllabarum niſi raro admittat; ut voces adjectivas, adverbia & participia in fine non patiatur.

ARTICULUS V.

De Poetis Elegiacis Græcis.

CALLIMACHUS.

Callimachus Cyrenenſis in Affricâ vixit Ptolomæi Philadelphi & Ptolomæi Evergetæ temporibus, princeps Elegiaci Carminis a Quintiliano appellatus. Claruit, inter Poetas veteris Græciæ, politioris elegantiæ gloriâ. Reſtant e ſcriptis Callimachi Libri duo: alter Hymnorum, Epigrammatum

alter. Cætera periisse dolet Henricus Stephanus. Ejus carmina imitatus Propertius est, & Catullus e Græcis Latina se fecisse testatur. De Callimacho reliquit hoc testimonium Ovidius.

Battiades toto semper celebrabitur orbe ;
Quamvis ingenio non valet, arte valet.

Quod ita interpretantur quidam Callimachi defensores, non quòd censeret Ovidius nullâ præstitisse ipsum ingenii laude, sed quòd accuratiori cuidam diligentiæ magis, quam ingenii famæ studuisse videretur.

De Callino sive Callinoo, Mimnermo, Phileta cæterisque Poetis Elegiacis Græcis nihil est quod adjiciamus, præter ea quæ jam de illis dicta sunt Articulo 3.

Articulus VI.

De Poetis Elegiacis Latinis.

CATULLUS.

C. Valerius Catullus Veronæ natus est anno conditæ Urbis exeunte *668.* ante Christum 90. Vivendi finem fecit anno ætatis 30, ab urbe conditâ *697.* Amicus Ciceronis fuit, & cum ab eodem, tum ab eruditissimis Romanæ Reipublicæ viris magno habitus in pretio; quos ille sibi festivitate ingenii & liberiore scribendi facultate demerebatur. Eximius cultor purissimæ Latinitatis, quam illi laudem nemo detrahit, duriusculus suis in Elegis visus est. Verùm, ut tenebat multos his temporibus turpissima prurigo obscœna quæque garriendi pariter ac scribendi, nullis pepercit impuritatibus, propter quas tanquam exitiosus pudoris scopulus declinandus est.

TIBULLUS.

Albius Tibullus eodem quo Ovidius natus est anno, qui fuit Urbis conditæ 711, ante illum mortuus. Palmam Elegiaci carminis tulisse fertur Quintiliani judicio, cui tersus atque elegans maximè Elegiæ auctor visus est. Neque hanc ipsi laudem multi pariter Critici invident, tam politus ubique & sui semper similis agnoscitur! Scripsit quatuor Elegiarum Libros, quarum ultimus Messalæ laudes & aliquot Epigrammata continet. Is tribus prioribus multùm absimilis & properatæ nimium artis accusatur.

OVIDIUS.

Pub. Ovidius Naso Sulmone natus anno Urbis conditæ 711. ante Christum 39. Mortuus est in exilio suo Tomis minoris Scythiæ anno urbis 770, Christi 21, Tiberii 3.

Citra controversiam quidem omnium est, Ovidium eâ præstitisse ingenii gloriâ & scribendi carminis facilitate, quæ Poetarum nemini visa est contigisse. At conscius ipse sibi indolis illius, quam erat nactus ad poesim, dum genio suo indulget liberiùs, fecit ne tam accuratus ac diligens evaderet. Arguitur in ejus operibus juvenilis luxuries & impotens quædam dicendi multa per fas ac nefas prurigo, quam compescere prudentia debuisset. Nihilominùs videtur Tibullo atque Propertio præferendus, quòd in imitandâ naturâ solertior, in exprimendis ciendisque teneris quibusque affectibus, quæ dos est Elegiæ potissima, utroque felicior exstiterit.

Heroides Ovidianæ habentur apud omnes tanquam amœnissimus & exquisitissimus ingenii partus in quo natura tota sine fuco se prodit, & humani cordis, quod varii cupiditatum motus concitant, indoles agnoscitur. Cui si maturioris judicii gravitas accessisset, nihil ad perfectissimi operis consummationem desiderandum videretur.

Regnat in ejusdem Tristibus & Libris de Ponto par amœnitas & ingenii politioris cultura, quam non modò non deterit Poetæ exulantis luctus ac dolor, sed novo etiam lepore condit ac cumulat. Tamen ignoscendum illi quidam non putant, quòd tam in exemplis, quam in comparationibus nimis sit frequens, neque vel in eo opere sibi ab innatâ scribendi luxurie satis temperet.

In Fastis maturum ætate virum Ovidius se offert, qui cæteris in operibus junior videri possit. Adeo potens ubique sui est, & justis argumenti sui finibus se continet. Illic antiquitatis eruditæ monumenta tantâ concinnitatis gratiâ pertractat, ut, dum Lectoris curiositatem incendit, ejusdem tædio ac fastidiis occurrat. Dignus vel ob id unum opusculum eâ Carminis Elegiaci gloriâ, quam sibi ipse vindicare non metuit.

Tantum se nobis Elegi debere fatentur,
Quantum Virgilio nobile debet opus.

Habemus tantùm sex primos ejus Fastorum Libros: sex ultimi temporum injuriâ periere.

Nihil hîc attinet dicere de Amorum Libris, qui utinam aut lucem vidissent nunquam, aut nemini nisi auctori nocuissent suo. Videant purissimæ religionis cultores, quam injiciant de se probitatis opinionem, apud quos turpissimæ obscœnitates in pretio sunt; quas nec ipsa inverecundæ superstitionis licentia tolerandas judicavit.

PROPERTIUS.

Sextus Aurelius Propertius natus in Umbriâ sub Augusto vixit, & quatuor scripsit Elegiarum Libros, qui eâdem laborant obscœnitatis contagione, quæ Ovidium infecit. Cæterùm floret eruditionis laude, sublimitate ingenii; & quanquam subobscurus identidem amœnitatis gratiâ non caret.

CAPUT VII.

De Satira.

ARTICULUS PRIMUS.

De Nomine ac Definitione Satiræ.

SAtiræ nomen alii deducunt a Satiris agrestibus Diis petulantibus ac protervis, propter similitudinem quam habere Satiram existimant cum Satiricâ Poesi & veteri Græcorum Comœdiâ, in quâ Satiri inducebantur in scenam, qui mordaci dicacitate & amaris salibus hominum vitia insectabantur. Alii petunt Satiræ nomen a voce *Saturâ*, hoc est plenâ, refertâ, quæ vox adjectiva est, & refertur ad substantivam vocem *Lance*, quæ subticeur. Erat autem Lanx satura genus quoddam paropsidis variis frugibus ac fructibus refertæ, quæ sacris Cereris ac Bacchi tanquam totius anni primitiæ inferebatur, & a copiâ & faturitate rei vocabatur simpliciter *Satura*. Hujus generis Lancium meminit Virgilius in Georgicis *L. 2.*

Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, Lancesque & Liba feremus.

Quare Carmen illud quod variis refertum est rebus, & per omnia vitia sine ordine ullo aut limite vagatur, Saturæ sive Satiræ nomen tulit, immutatâ Literâ, quemadmodum pro *optumus* & *maxumus*, dictum est *optimus* & *maximus*.

Hinc Juvenalis Satiras suas a vario argumento, quod continent, farragini comparat. *Sat.* 1.

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus nostri farrago Libelli.

Posterior hæc Satiræ etymologia tantò probabilior videri debet, quantò cupidiùs speciem illam Carminis tanquam sibi propriam Romani vindicant, quæ nihil a Græcâ Poesi mutuata sit. Hinc Quintilianus de Satirâ loquens, *L.* 13. *c.* 1. *Satira*, inquit, *tota nostra est.* Quod ipsum multò ante statuerat Horatius *L.* 1. *Sat.* 10. Satiram testatus intactum Græcis carmen esse.

ARTICULUS II.

De Satiræ Origine atque Progressu.

Primus scripsisse Satiram dicitur Lucilius auctore Horatio ita loquente de Satira. *L.* 2. *Sat.* 1.

Quid cum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem.

Cui suffragatur Quintilianus *L.* 10. *c.* 1. *Satira*, inquit, *tota nostra est*, *in quâ primus insignem laudem adeptus est Lucilius.* Hoc tamen tam Horatii, quam Quintiliani testimonium non ita accipiendum est, quasi nullus e Romanis ante ipsum scripserit Satiram, sed quod perfectior huic operi forma per Lucilium accesserit.

Altiùs enim Romanæ Satiræ repetenda origo est, quam deducit Livius *L.* 7. ab Etruscis Ludionibus, quos in Urbem accitos imitata juventus Romana Fescennino more alternis se se provocavit versibus. Huc referendum illud Horatii, *L.* 2. *Ep.* 1.

Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica fudit.

Atque hic primus veluti gradus Romanæ Satiræ fuit: cui successit alter, inquit idem Livius *L.* 7. *qui, non sicut ante, Fescennino versu similem, incompositum temere ac rudem alternis jaciebant, sed impletas modis Satiras, descripto jam ad tibicinem cantu motuque congruenti, peragebant.*

Post aliquot annos natus Andronicus a Satiris ad Fabularum argumenta spectantium animos transtulit, quas Græcorum Tragœdias ac Comœdias imitatus per Histriones exhibuit. Tunc interruptæ tantisper Satiræ sunt, vel spectaculi novitate, vel perfectiore operis formâ, quæ curiositatem incenderet. Sed Romana juventus non ita multò post Exodia, hoc est veteres jocos, quæ erat primum ab Oscis mutuata, reduxit; qui non excluderent quidem Andronici vel aliorum Dramata, sed eadem subsequerentur, & seria nimis Fabularum argumenta festivitate suâ temperarent. Verùm hi joci mutato Satiræ nomine Exodia vocata sunt, quam deinde appellationem retinuere. Donec Ennius, qui senserat placuisse Romanis priscum Satiræ genus, revocavit illam postliminio, & novum Poema aggressus est, quod extra Scenam castigaret vitia, Comœdiæ

Veteris more, & censuram cum jocis conjungere.

Hunc secutus postea Pacuvius: qui in hoc opus dum acriùs incumbit, supervenit demum Lucilius; & rudem neque politam satis Satiram ita perfecit, ut ejusdem inventor primus haberi meruerit. Namque Ennii & Pacuvii Poemata, quæ variis e carminibus erant conflata non imitatus, ipse Hexametrum unum adhibuit, multoque sale & aceto infectam vitiis urbem defricare conatus est. Hujus deinceps vestigiis insistens Horatius, ad summum perfectionis apicem evexit Satiram, & exemplar suum longo intervallo superavit.

Alterum Satiræ genus laudat Quintilianus, cujus auctorem facit Terentium Varronem, quem eruditissimum Romanorum appellat. Ille, etsi Lucilio ætate multò inferior, non tamen suis in Satiris eam secutus est scribendi formam, quam Lucilius induxerat; sed Ennii & Pacuvii more non tantùm adhibuit varietatem versuum, sed prosam carminibus, & Græca Latinis miscuit, diligens inprimis Menippi Philosophi Cynici imitator. Hinc Satiræ Varronis Menippeæ.

ARTICULUS III.

De Satiræ Naturâ atque Indole.

Nunc excutiendum incumbit nobis quid Satira sit, & in quâ materiâ se exerceat. Satira Carmen est salsum & mordax carpendis hominum vitiis & emendandis moribus institutum.

Inde colliges Materiam Satiræ esse hominum vitia, Formam ejusdem leporem ac dicacitatem, Finem verò emendationem morum.

Ergo in notandis hominum vitiis atque erroribus Satira tota occupata est, veterem in eâ re Græcorum Comœdiam imitata, quæ magnâ cum libertate, quod erat in unoquoque vitiosum, insectabatur. Hoc testatur Horatius *L.* 1. *Sat.* 4.

Eupolis atque Cratinus, Aristophanesque Poetæ,
Atque alii, quorum Comœdia prisca virorum est;
Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut fur,
Quòd mœchus foret, aut Sicarius, aut alioqui
Famosus, multâ cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus
Mutatis tantùm pedibus.

Hoc verò familiare Satiræ est, uti & veteri Comœdiæ, ut in mores non tantùm generatim, sed etiam singulatim invehatur; neque tam præterita, quam sui temporis vitia coarguat. Ac sicut Aristophanes Cleonem, Hyperbolum, Alcibiadem & alios ejus ætatis viros exagitat; ita Lucilius Mutium, Lupum & alios sui temporis famosos criminibus Romanos reprehendit. Quare Persius *Sat.* 1.

Secuit Lucilius urbem,
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

Neque tamen à Satira proborum virorum laudes excluduntur penitus. Nam Lucilius Scipionem laudavit, Horatio teste *L.* 2. *Sat.* 1.

Attamen & justum poteras & dicere fortem
Scipiadem, ut sapiens Lucilius.

Nec ipse Horatius multis in locis a laudibus cum Mecœnatis, tum Augusti & plurium aliorum abstinuit.

Duplex autem increpandi vitia modus est, in quo Satiræ Forma constituitur: alius acrior & apertior, jocosus

alius & occultus. Priorem Lucilius & Juvenalis sectati sunt, qui dicacem mordacemque stylum, nullâ vel ætatis, vel sexûs, vel conditiônis habitâ ratione, in pravos sui temporis mores distrinxerunt. In posteriore se magis amavit Horatius, cujus in Satiris plus leporis atque artis, quam vis & acrimoniæ deprehendas. Fortè quia senserat. *L. Sat.* 10.

Ridiculum acri
Fortiùs & meliùs magnas plerumque secat res.

Hinc illud Persii de Horatio judicium. *Sat.* 1.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admissus circum præcordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.

Denique hunc sibi finem Satira proponit, non secus ac Vetus Comœdia, ut, increpando vitia, mores corrigat, & emendet. Et propterea in excutiendis vitiis tota versatur; nec gravia ac digna Cothurno argumenta tentare debet, teste Persio *Sat* 5. sed ea relinquere Tragœdiarum Scriptoribus.

Ore teres medico pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe, quæ dicas, mensasque relinque Mycenis,
Cum capite & pedibus, plebeiaque prandia noris.

ARTICULUS IV.

De Dictione Satiræ propria.

Carmen Hexametrum Lucilius omnium primus solum adhibuit in Satiris, aliam a Græcis Comicis, quorum imitator fuit, secutus rationem, cum illi Iambo potiùs convicia jactarent sua. Illum obiter carpit Horatius quasi tam serviliter Græcorum vestigiis institerit, nihil ut præter formam carminis mutaverit. *L.* 1. *Sat.* 4.

Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
Mutatis tantum pedibus.

Dictio Satiræ Poetica esse non debet, si quid Horatio creditur: imo pedestrem ipse ubique orationem affectare se profitetur. *L.* 2. *Sat.* 6.

Quid prius illustrem Satiris, musâque pedestri?

Quare Satiras suas sermones vocat, qui nihil differant ab usu loquendi familiari & quotidiano. *L.* 2. *Sat.* 6.

Albi, sermonum nostrorum candide judex.

Ac propterea expungendum se putat Poetarum è numero, cujus in versibus nec dictio, nec Poeticus numerus deprehendatur. *L.* 1. *Sat.* 4.

Primùm ego me illorum, dederim quibus esse Poetas,
Excerpam numero; neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neque, si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse Poetam.

Tamen hanc sibi normam servandam esse non censuit Juvenalis, cujus stylus sublimis, dictio Poetica & numerosa Satiricam dicacitatem exornant. Propter quæ visus est non paucis primarium inter Satiricos Poetas locum meruisse. Neque verò Nostrates Galli, qui Satiras conscripsere, Poeticam concinnitatem atque elegantiam negligendam putaverunt, placituri multò minùs, nisi Poemata sua istis Poeseos deliciis condiissent. Adeo non videtur ad Satiræ indolem pertinere, ut vulgari pedestrique sermone semper incedat.

Articulus V.

De Poetis Satiricis Latinis.

Græcos non attingimus, qui aut nulli fuerunt a Veteri Comœdiâ distincti, si qua vel Horatio, vel Quintiliano, quos jam laudavimus, fides habeatur, vel eorum scripta ad nos usque non pervenerunt.

Theognis tamen videtur sibi locum aliquem inter Satiricos vindicare, cujus exstant egregia omnino præcepta, quibus cum ad virtutem impellit, tum a vitiis deterret. Huic æqualis fuit Phocylides qui reliquit Poema Admonitorium, quo præclaræ vivendi bene præceptiones continentur.

LUCILIUS.

Caius Lucilius Auruncæ natus anno conditæ urbis *605*. ante Christum 149. Neapoli mortuus est anno ætatis suæ *46*. Is, uti jam diximus, Satiræ primus auctor nuncupatur, non quòd nemo ante ipsum scripsisset Satiras, sed quòd perfectiorem formam huic Poematum generi contulisset. Hanc illi laudem Horatius ultro tribuit, qui multis eundem in rebus arguit: puta, quòd accuratus parum in scribendo sit, quòd lutulentus fluat, quòd suis in versibus durus inveniatur, uno verbo quòd piger scribendi laborem non ferat. Tamen aliter sentit de Lucilio Quintilianus *L.* 10. *c.* 1. qui, etsi non suffragatur eorum testimonio, qui non modò Satirarum Scriptoribus, sed omnibus etiam Poetis Lucilium præferebant, tamen non dissimulat multatum iniquiùs ab Horatio fuisse Lucilium, in quo miram eruditionem, libertatem, acrimoniam & abundantiam salis agnoscit. Sed quid tam mirum est, si figulus figulo invideat. Triginta Libros Satirarum scripsisse Lucilius dicitur; quorum aliqua tantùm supersunt fragmenta.

HORATIUS.

Quintus Horatius Flaccus patriâ Venusinus natus est anno Urbis conditæ *689*. Romæ mortuus anno *746*. ætatis suæ 57. Satiricorum Poetarum facile Princeps habendus, licet quidam illi Juvenalem prætulerint. Plenæ sunt tam ipsius Satiræ, quam Epistolæ documentis egregiis, quibus virtutum omnium & moratæ vitæ fundamenta continentur. Regnat ubique amœnitas & urbanitas quædam, quibus Satiræ acerbitatem temperat. Sic ut monendo placeat, & ridendo castiget.

Nemo aulicus tam comis & in aucupandâ Principum gratiâ tam solers. In fabulis facetus, festivus in præceptionibus, in rebus maximè seriis admirabili lepore semper & acuto sale conditus. Reprehenderunt in eo quidam simplicitatem styli, & nimiam in scribendo negligentiam. At id ipsum affectasse visus est, dum Satiras suas *Sermones* inscripsit, quasi nihil a familiari sermone differrent, neque propter elucubrata ejusmodi Poemata referendum se inter Poetas censuit. Porro quàm sit Poeta sublimis & elegans, conjicere licet ex Lyricis ipsius versibus, in quibus non minorem, quàm in Satirâ gloriam promeruit. Cæterùm vel in pedestri sermone, quem sectatus est, tam fuit cultor diligens Latinæ puritatis, ut ad eam nullus accesserit.

JUVENALIS.

Decius Junius Juvenalis vixit Domitiani temporibus, Aquinis in Italiâ natus. Sexdecim ſcripſit Satyras, quas quinque Libris complexus eſt. Habuit admiratores ſuos ac fautores; apud quos eam meruit laudem, ut extremam Satiræ manum impoſuiſſe, & multò ſuperior Satiricis vatibus ipſique adeo Horatio cenſeretur. Equidem fuit vehemens inprimis ac mordax apertuſque vitiorum hoſtis atque objurgator, ſententiarum gravitate nobilis, ipsâ dictione ſublimis & ornatus. At, quod ille acrimoniâ ſuâ & elato dicendi genere tentavit, id Horatius ingenii elegantiâ, urbanis ſalibus, & nativâ purâque ſtyli ſimplicitate perfecit. Huc inclinant ſanioris Criticæ momenta, quæ ſic Juvenalem Horatio ſubjicit, ut reliquis Satirarum Scriptoribus eundem anteponendum arbitretur.

PERSIUS.

Aulus Perſius Flaccus Volaterris natus in Toſcaniâ, aut in Liguriâ, ut alii ſcripſere, anno Chriſti 54. vixit annos octo & viginti. Scripſit Librum unum Satiras omnino ſex continentem. Non conveniunt Veterum de Perſio teſtimonia cum recentioribus. Laudatur a Martiali cujus eſt hoc de Perſio teſtimonium & elogium. *L.* 4. *Ep.* 29.

Sæpius in Libro laudatur Perſius uno,
Quàm levis in totâ Marſus Amazonide.

Plurimi eum fecit Quintilianus, qui de eo ſic loquitur *L.* 10. *c.* 1. *Multùm & veræ gloriæ, quamvis uno Libro, Perſius meruit.* Eundem Critici recentiores reprobant propter obſcuritatem & affectatam ſublimioris doctrinæ opinionem: quâ fit ut multis in locis vix intelligatur. Et in eo culpandus quibuſdam viſus eſt, quaſi Satiræ legem ac formam prætergreſſus ſit, qui neminem appellet; & quos cenſurâ dignos judicavit, ſatis habuerit ſub fictis nominibus deſignare. Unde nova Lectoribus difficultas naſcitur ad rerum intelligentiam aſſequendam.

Verùm hæc ipſa obſcuritas excuſatione omni non caret. Nam cum Perſius ſuis in Satiris Stoicam diſciplinam, quæ tum erat in pretio, ineptamque Neronis in ſcribendis verſibus oſtentationem, & quæ ſecretiore Principis in aulâ contra fas & æquum fierent, inſectanda ſibi propoſuiſſet; non videbatur è Poetæ prudentiâ, vel loqui apertiùs, vel ſuo quemquam nomine appellare. Quæ tamen omnia cum eos non laterent, qui vivebant his temporibus, admiratores Perſio pepererunt; eademque, quia ignorantur a poſteris, faſtidium atque contemptum afferunt.

CAPUT VIII.

De Carmine Lyrico.

ARTICULUS PRIMUS.

De Carminis Lyrici Origine & Nomine.

AB ipſis pœnè mundi incunabulis repetenda LyricæPoeſeos Origo eſt, neque fruſtra numerum & harmoniam naturæ hominum fuiſſe ingenita Ariſtoteles agnoſcit. Prima Lyrici Carminis veſtigia apud Hebræos deprehendimus in illo ſolenni Cantico, quod Moyſes, ſubmerſo Pharaonis

exercitu, supremi Numinis in laudem unà cum populo celebravit. Hoc porro Carmen etsi certis pedibus non adstringitur, eâ nihilominus sublimitate rerum & sermonis majestate refertum est, quam nec ipsi Lyrici Carminis principes, ne longo quidem intervallo, sunt assecuti. Neque mirum est, si, quos Divinus Spiritus afflaverat, ii grandius quiddam atque magnificentius saperent, quàm quos Poeticus ardor inspirasset.

Ejusdem generis sunt Davidici Psalmi & Cantica Salomonis, in quibus vis eadem, idem orationis splendor elucet, quibus Lyrica Poesis maximè commendatur.

Neque tamen singularis isthæc Hebræi populi prærogativa prohibet, quominus Lyrici Carminis auctores Græci nuncupentur; qui cum nullum legantur cum Hebræis, quos imitari possent, habuisse commercium, Lyricam Poesim apud se natam fuisse non temere glorientur.

Rudiora quidem fuere illius Poeseos initia, quæ cæteris Poematum generibus ortum deinde & incrementum dederunt. Nam rusticos inter & agrestes prodiit, qui longis defuncti laboribus conveniebant identidem, & festivos invicem agebant dies, in quibus Deorum laudes decantabant, ex temporaneis & natis hilares inter epulas Canticis. Mox addita sunt instrumenta Musica, quorum ad sonos ipsi cantus accommodarentur; Tibia scilicet, Cithara ac Lyra inprimis, unde Poesis Lyrica appellationem traxit.

Versus Heroicus sive Hexameter primam ejusmodi Canticis formam dedit, qui plurimùm habere dignitatis ad celebrandas Deorum atque Heroum laudes videbatur. Verùm succedentibus deinde temporibus, cum tam angustis finibus Lyrica Poesis non se continuisset, & in argumentis minùs gravibus ac seriis cœpisset versari, varias admisit versuum species, sic tamen ut Heroicum penitùs non dimitteret.

Primus inter Poetas Lyricos recensetur Aclman; alii deinde Lyricâ Poesi celebres floruere Stesichorus, Sappho, Alcæus, Simonides, Ibycus, Italus, Anacreon, Pindarus, Bacchydes. Fuere etiam post illos celebres Corinna, quæ propter eruditionem & sublimitatem ingenii Lyrica Musa appellata est, & Pindarum ipsum in Ludis Olympicis ter aut quater superavit; Praxilla item, Telesilla.

ARTICULUS II.

De Argumento Lyrici Carminis.

Lyrica Poesis apud Græcos primùm nata celebrandis Deorum aut Heroum laudibus, ab eo dignitatis gradu deflexit, & res plurimas inferioris multò ordinis complexa est. Longè dissimilis ab Hebræorum Poesi, quæ propositi sui tenax & constans sibi, suis se limitibus continuit, neque cantus suos aut instrumenta Musica nisi rebus sacris commodasse legitur. Celebre est super eâ re Platonis testimonium *Tom. 2. pag. 656.* qui designans Hebræos Ægyptiorum nomine, quoniam illi diu multùmque Ægyptum incoluerant, laudat eos impensiùs, quòd non paterentur pueros discere aut edere cantus alios, quàm qui virtutem inspirarent: quòd statuissent legibus suis, ne, vel Carmina, vel Choreæ, nisi in sacrificiis adhiberentur; cave-

rentque diligenter, nihil ut in festis suis dignitati religionis suæ non respondereт.

Igitur materies Lyrici Carminis, quæ primùm inter Deorum Heroumque laudes constiterat, ad convivia, res amatorias, jocos, querelas, insectationem vitiorum & alia ejusmodi tenuiora argumenta delapsa est. Hinc Horatius suam unicuique Poemati materiam tribuens, Lyricam Poesim ita describit. *In Arte.*

Musa dedit fidibus Divos puerosque Deorum
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et juvenum curas, & libera vina referre.

Quin etiam in tenuibus argumentis ita se amasse Lyrica Poesis visa, ut res graves ac serias tanquam Lyræ impares idem Horatius agnoscat. Neque enim, inquit *L.* 1. *Od.* 6.

Conamur tenues grandia: dum pudor
Imbellisque Lyræ musa potens vetat,
Laudes egregii Cæsaris & tuas
Culpâ deterere ingenî.

Idem *L.* 3. *Od.* 3.

Non hæc jocosæ conveniunt Lyræ:
Quò Musa, tendis? desine pervicax
Referre sermones Deorum, &
Magna modis tenuare parvis.

Rursus *L.* 4. *Od.* 15.

Phœbus volentem prælia me loqui,
Victas & urbes increpuit Lyrâ;
Ne parva Tyrrhenum per æquor
Vela darem . . .

Articulus III.

De Formâ sive de Ratione tractandi Lyrici Carminis.

Fuit hæc natura Lyrici Carminis, ut non tantùm rudioribus initiis, sed multo etiam post tempore nec certos pedes, nec numeros agnosceret alios, nisi quos Musica ipsa præscriberet ac designaret. Adeoque tota Lyrici Carminis Forma & rerum sublimitate & dictione Poeticâ niteretur. Hoc ipsum est quod Tullius insinuat in Oratore ad Brutum. *Quanquam, inquit, etiam a modis quibusdam, cantu remoto soluta esse videatur oratio. Maximèque id in optimo quoque eorum Poetarum, qui* Λυρικοὶ *a Græcis nominantur; quos cum cantu spoliaveris, nuda pœnè remanet oratio.*

Hinc & in Pindaro ipso multa sunt, in quibus tam obscurus & incertus latet numerus, ut vix secerni possit, quia Musices subsidio sunt destituta. Quod ipsum Horatio causæ fuit ut diceret de Pindaro.

Numerisque fertur
Lege solutis.

Verùm suus deinde numerus, pedumque varietas Lyricæ Poesi accessere. De illâ Carminum varietate dicendum aliquid incumbit.

Primum genus Alcmanium ab Alcmane inventore dicitur, sive Dactylicum; quod quatuor habet pedes, quorum primi tres Dactyli sunt. Quartus, Spondæus. Huic vulgò præponitur Hexameter, ut *Lib.* 1. *Od.* 6.

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mitylenem
Aūt Ĕphĕ,sūm bĭmă,rīsvĕ Cŏr,ĭnthī Mœnia.

Sunt & Dactylici Dimetri Hypercatalecti, constantque duobus Dactylis & unâ syllabâ, ut

ārbŏrĭ,būsquĕ cŏ,mæ.

Denique Dactylici sunt omnium longissimi, ab Archilocho inventore dicti Archilochii, constantque septem

pedibus, quorum quatuor primi Dactyli sunt, tres postremi Trochæi ut *L.* 1. *Od.* 4.

Nūnc dĕcĕt, aūt vĭrĭ, dī nĭtĭ, dūm căpŭt,
īmpĕ,dīrĕ, mȳrtō.

Succedit tamen interdum Spondæus in locum Dactyli.

Sōlvĭtŭr, ācrĭs hȳ,ēms grā,tā vĭcĕ vērĭs,
ēt Fă,vōnī.

Huic versui additur vulgò alter Iambicus Trimeter, sive sex pedum demptâ unâ syllabâ.

Trăhūnt,quĕ sĭc,cās mā,chĭnæ, cărī,nās.

Alterum genus est Alcaicorum Dactylicorum, qui ab Alcæo auctore ita dicti sunt. Quorum alii constant quatuor pedibus & unâ syllabâ. Pes primus aut Spondæus, aut Iambus est. Secundus Iambus, sequitur syllaba longa, quæ cæsura dicitur. Duo postremi Dactyli sunt. Duo ejusmodi versus simul componuntur, ut *L.* 2. *Od.* 2.

Æquām, mĕmēn,tō, rēbŭs ĭn, ārdŭīs
Sērvā,rĕ mēn,tēm, nōn sĕcŭs, āc bŏnīs;

Tertio loco sequitur Iambus Dimeter cum unâ syllabâ.

Ăb īn,sŏlēn,tī tēm,pĕrā,tām

Quartus additur ad Strophæ complementum, qui constat duobus Dactylis & duobus Trochæis

Lætĭtĭ,ā mŏrĭ,tūrĕ Dēlī.

Tertium genus est Sapphicorum, quos invenisse Sappho dicitur. Quinque pedibus constant; scilicet Trochæo, Spondæo, Dactylo & duodus Trochæis. Tres ejusmodi versus collocantur, quibus deinde subjungitur Adonicus ex Dactylo & Spondæo compositus ut *L.* 1. *Od.* 2.

Jām să,tĭs tēr,rīs nĭvĭs, ātquĕ, dīræ
Grāndĭ,nīs mī,sĭt pātĕr, ēt rŭ,bēntĕ
Dēxtĕ,rā să,crās jăcu,lātŭs,ārcēs
Tērrŭit Ūrb,ēm.

In quarto genere ponuntur Asclepiadæi, sic appellati ab Asclepiade, qui illos invenisse dicitur. Aliter dicuntur Coryambici, quia secundam & tertiam sedem in illis occupat Coryambus, ex Trochæo & Iambo constans. Primus pes Asclypiadæi versûs est Spondæus, duo sequentes Coryambi, quartus Pyrrichius est, ex duabus brevibus ut *L.* 1. *Od.* 1.

Mēcœ,nās ătăvīs, ēdĭtĕ rē,gĭbŭs.

Alii aliter hunc versum metiuntur; ita ut pes primus sit Spondæus, secundus Dactylus, tum cæsura longa, denique duo Dactyli

Mēcœ, nās ătă,vīs, ēdĭtĕ, rēgĭbŭs.

Alii sunt Coryambici Glyconici à Glycone sic dicti eorum inventore, constantque Spondæo, Coryambo & Iambo.

Sīc tē, Dīvă pŏtēns, Cȳprī

Alii ita metiuntur.

Sīc tē, Dīvă pŏ, tēns Cȳprī

Hic versus ita miscetur cum Asclepiadæo, ut illum præcedat.

Sic te Diva potens Cypri,
Sic fratres Helenæ lucida Sydera.

Sunt & Coryambici Alcaici, qui quinque constant pedibus, Spondæo, tribus Coryambis & Pyrrichio ut *L.* 1. *Od.* 10.

Tū nē, quæsĭĕrĭs, scīrĕ nĕfās, quēm mĭhĭ
quem, tĭbī.

Quinti generis est Pherecratius, à Pherecrate auctore suo sic appellatus. Constat tribus pedibus, scilicet Spondæo, Dactylo, & Spondæo. Habet

tertium locum in Ode constante quatuor versibus, quorum duo primi Asclepiadæi sunt; & quartus Glyconicus, ut *L.* 1. *Od.* 12.

1 O nā,vīs rĕfĕrēnt, īn mărĕ tē, nŏvī
2 Fluctus, o quid agis fortiter occupa
3 Pōrtūm, nōnnĕ vĭ, dēs ūt
4 Nūdūm, rēmĭgĭō, lătŭs

Sextum genus aliorum Alcaicorum, qui ab eodem Alcæo nomen habent; constantque illi quatuor pedibus, Epitrito, duobus Coryambis, & Bacchio. Epitritus constat ex quatuor syllabis, quarum prima brevis est & tres aliæ longæ; aut tres primæ longæ sunt,& ultima brevis; aut prima longa est, secunda brevis & duæ ultimæ longæ; aut duæ priores longæ, tertia brevis & postrema longa. Bacchius autem constat tribus syllabis, quarum prima brevis, duæ ultimæ longæ sunt. Huic versui subjungitur Aristophanius, qui constat tribus pedibus, Dactylo & duobus Trochæis, ut *L.* 1. *Od.* 8.

Cūr tĭmēt flā,vūm Tĭbĕrīm, tāngĕrĕ cūr, ŏlīvūm
Sānguĭnĕ, vīpĕ,rīnō.
Cautiùs vitat.

Septimum genus est Iamborum qui diversimodi sunt. Alii enim sunt Trimetri & puris Iambis constant, ut

Bĕā,tŭs īl,lĕ quī, prŏcūl, nĕgō,tĭīs. 1.*Epod.*

E Trimetris, alii pedes diversos admittunt, ut *ibidem.*

Aūt īn, rĕdūc, tā vāl,lĕ mū,gĭēn,tĭūm,

Alii sunt Dimetri, hoc est, constant quatuor pedibus & senariis vulgò subjiciuntur, ut *ibidem.*

Beatus ille qui procul negotiis
Ūt prī,cā gēns, mōrtā,lĭūm,

Denique alii Iambi sunt Trimetri Catalecti sive Senarii, constantque sex pedibus demptâ unâ syllabâ, ut *L.* 1. *Od.* 15.

Mĕā, rĕnī,dĕt īn, dŏmō, lăcūn,ār

Cui Trochaicus Dimeter Catalectus præponitur, qui nihil differt ad Iambo nisi quòd Iambi loco Trochæum admittat, ut

Nōn ĕ,būr nĕ, quĕ aurĕ,ūm.

Quando Ode constat versibus uniusmodi, vocatur Monocolos; quando ex duplici genere versuum, dicitur Dicolos; cum è Triplici componitur, appellatur Tricolos; cum è Quadruplici coalescit, Tetracolos.

Cum verò in Ode versus ejusdem generis recurrunt, si recurrunt alternis, Ode dicitur Distrophos, scilicet duas habens strophas; si post tertium quemque versum repetantur carmina ejusdem generis, Ode vocatur Tristrophos; si post quartum, Tetastrophos.

Carmen Lyricum unitatem rei, vel temporis, vel loci non agnoscit. Imo varietate delectatur, atque etiam digressione, eâ tamen lege, ut omnia breviter ac leviter percurrat.

Placet quoque in Lyricis sententiarum gravitas, si non putidiùs affectatæ, sed suo in loco aptè collocentur.

Quod spectat ad Dictionem, suavis esse debet, florida, polita, neque expers majestatis. Nam Lyricos Poetas legimus hoc studuisse præter cætera, ut dictionem Homericam æmularentur. Nam *Stesichorus*, ait Quintilianus *L.* 10. *c.* 1. *maxima bella, & clarissimos canens duces Epici Carminis onera Lyrâ sustinuit.*

Articulus IV.

De Dithyrambo.

Dithyrambus Carmen eſt in honorem Bacchi cani ſolitum : Græcis enim Bacchus dicitur Διθύραμβος, bis natus, & duobus quaſi oſtiis egreſſus, quod alludit ad Bacchi fabulam ; quem Poetæ fingunt, cum eum enixa eſſet Semele, Jovis femori fuiſſe aſſutum, unde rurſum prodeunti Nymphæ acclamarunt λῦθι ῥάμμα, Suturam ſolve. Hinc formata vox λιθύραμμος, ſive Διθύραμβος.

Hujus Carminis primum auctorem ferunt fuiſſe Arionem, alii Philoxenum Cytherium, qui Carmine Lyrico Æacidarum genealogiam ſcripſit.

Dithyrambus in ruſticorum conviviis atque inter pocula natus eſt ; hinc Carminis illius initium ab invocatione Bacchi plerumque ducitur, nec niſi ab ebriis cani ſolet. Nam Dithyrambus haud futurus eſt, ſi aquam bibas, inquit Epicharmus. Neque porro mirum eſt, ſi inſolito furore plenus feratur, & non varias modò, pro furentis arbitratu, numerorum ac verſuum ſpecies admittat, ſed grandiora & nova item vocabula affectet.

Atque propter eam rem Horatius Dithyrambos Pindari audaces vocat ; tum quia ſublimitatem ſententiarum, verborum novitatem ac majeſtatem conſectantur, tum quia nobili quâdem numerorum licentiâ ſolitas metrorum leges excedunt *L.* 4. *Od.* 2.

Fervet, immenſuſque ruit profundo
 Pindarus ore :
Laureâ donandus Apollinari,
Sive per audaces nova Dithyrambos
Verba devolvit, numeriſque fertur
 Lege ſolutis.

Articulus V.

De Poetis Lyricis Græcis.

ACLMAN.

Aclman, quem primum inter Lyricos Poetas habitum fuiſſe diximus, Lacedæmonius fuit, vel Sardianus, aut etiam Lydus, ut quibuſdam placet. Is vivebat Olympiade 27. ſexcentis & ſeptuaginta ante Chriſtum annis. Pauca reſtant illius operum fragmenta variis in auctoribus diſperſa, ex quibus non licet certum ferre de hominis ingenio ejuſdemque ſcriptis judicium.

STESICHORUS.

Steſichorus patriâ Siculus, de civitate Himerâ, vixit Olympiade 37 ; mortuus eſt 56, regnante Cyro Perſarum Rege. Is dotes omnes ac gratias Simonidis ac Pindari habuiſſe dicitur, quos etiam argumenti ſublimitate ſuperaret. *Scripſit* enim *bella maxima* Quintiliano teſte, *& clariſſimos canens duces, Epici Carminis onera Lyrâ ſuſtinuit L.* 10. *c.* 1. Quamobrem inter Heroicos Poetas a quibuſdam recenſetur, & ab Alexandro magno dignus unus habitus eſt, quem viri Principes inter cæteros legerent, cujus & æmulari documenta conarentur. Suffragatur Horatii teſtimonium, qui Steſichorum gravem Poetam appellat. *L.* 4. *Od.* 9.

Steſichorique graves Camœnæ.

Pauca nunc reſtant ipſius Carmina ; quæ magno olim apud omnes in pretio habita ſunt.

SAPPHO.

SAPPHO.

Sappho Lesbia vixit Olympiade 44. Nabuchodonosoris Regis & Tarquinii Prisci temporibus. Hæc inter novem Lyricos Poetas locum occupat, & ingenii amœnitate atque suavitate Carminum meruit, ut novem Musis decima adderetur. Ab ejus nomine Sapphicum Carmen, quod invenisse dicitur, appellationem traxit. Illa in versibus suis sibi imitandum sumpserat Archilocum, cujus acerbitatem temperavit, Horatio teste *Ep. ad Mec.*

Temperat Archilochi Musam pede mascula
Sappho.

Celebratur Sappho illustribus totius antiquitatis præconiis, tantò crediderim impensiùs, quòd nulla ad hoc usque tempus fœmina tantâ ingenii doctrinæque politioris gloriâ præluxisset; felix, si parem integritatis atque pudicitiæ meruisset famam. Supersunt ex ejus operibus Hymnus unus, Ode pariter una, & fragmenta perpauca.

ALCÆUS.

Alcæus Lesbius patriâ, Sappho coætaneus, nomen fecit Alcaico versui, cujus primus auctor exstitit. Vixit temporibus Pittaci unius ex septem Græciæ Sapientibus, quem versibus insectatus est. *Is*, inquit Quintilianus, *in parte operis, aureo plectro meritò donatur, quâ tyrannos insectatur; multùm etiam moribus confert; in eloquendo quoque brevis & magnificus & diligens, plerumque Homero similis, sed in lusus & in amores descendit, majoribus tamen aptior.* Eodem pœne recidit Horatii de Alcæo testimonium, qui versus Alcæi minaces vocat. *L.* 4. *Od.* 9. & *Od.* 32. de eo sic loquitur.

Lesbio primùm modulate civi,
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Litore navim,
Liberum, & Musas, Veneremque & illi
Semper hærentem Puerum canebat.

Pauca ex Alcæi Carminibus ad nostra usque tempora pervenerunt.

IBYCUS.

Ibycus Italus ex Urbe Rhegio vixit Olympiade 54. Cyri Crœsique & Servii Tulli temporibus. Non caruit ille sublimitate aut etiam suavitate Carminis, ut pauca testantur ejus fragmenta; at, si quam meruit eâ parte laudem, eandem fœdissimæ obscœnitatis vitio obscuravit.

ANACREON.

Anacreon patriam habuit Teiam Urbem in Ioniâ, vixitque Cyro, Cambyse & Dario regnantibus, Olympiade 61, anno ætatis 85 mortuus. Lyricam Poesim primus ad res amatorias & convivia traduxit: quod ipsum edita quæ habemus ab illo Carmina satis testantur: adeo nihil illa præter amores & Bacchum sonant, quo utroque semper fervidus scripsisse dicitur. Verùm minori propterea habitus olim in pretio, quia nihil aliud posse crederetur. Negari tamen non potest, quin nativo suavique admodum feratur stylo; cujus dulcedine ita delectabatur Scaliger, ut Anacreontica dictio quovis Indicæ arundinis succo dulcior ipsi videretur. Enitet etiam in ipsius versibus mira facilitas, qui non tam labore parti,

quàm suâ sponte nati de calamo fluerent. Hinc de Anacreonte Horatius. *Ep. Od.* 14.

Qui persæpe cavâ testudine flevit amorem,
Non elaboratum ad pedem.

SIMONIDES.

Simonides natus in Insulâ Cæo Ægæi maris, vixit Olympiade 65, Dario Histaspe & Tarquinio Superbo regnantibus. Pauca supersunt Poeseos ipsius fragmenta, quæ Fulvius Ursinus notis illustravit. Geminâ laude claruit Simonides, alterâ quòd in delectu verborum attentus ac diligens, alterâ quòd in ciendis commiserationis motibus ipso Pindaro felicior existeret. Congruit Quintiliani testimonium. *Simonides*, inquit, *tenuis alioqui, sermone proprio, & jucunditate quâdam commendari potest. Præcipua tamen ejus in commovendâ miseratione virtus; ut quidam in hac eum parte omnibus ejusdem operis auctoribus præferant.*

PINDARUS.

Pindarus Thebis in Bœotiâ natus est, Olympiade 65, regnante Dario; sed Xercis temporibus Olympiade 75 imprimis floruit. *Novem Lyricorum longè Pindarus Princeps*, ait Quintilianus *L.* 10. *c.* 1. *Spiritûs magnificentiâ, sententiis, figuris, beatissimâ rerum verborumque copiâ & velut quodam eloquentiæ flumine. Propter quæ eum credidit Horatius nemini imitabilem.* Et sanè non dubitat ille profiteri Ode ad Julum. *L.* 4. *Od.* 2.

Pindarum quisquis studet æmulari,
Jule, ceratis ope Dedalæâ
Nititur pennis, vitreo daturus
Nomina Ponto.

Illum deinde comparat rapidissimo flumini, quod multis auctum imbribus extra ripas excurrit, mox addit plurima operum ejus in laudem.

Et verò tantò cæteris Lyricis præstat Pindarus, quantò superior naturâ est, quam unam secutus fuisse Pindarus ipse gloriatùr, cum reliqui ex arte scriberent, qùam a magistris didicerant. Unde aquilæ comparare se non dubitat, illos autem corvis. Visus est tamen quibusdam elatus aliquando præter modum, & plus justo vehemens ac tumidus. *Verùm*, inquit Vossius, *id ipsum divinis Poetis facilè ignoscendum, quibus pulcrius est non nunquam cadere, quàm semper jacere.*

Scripsit multa Pindarus in unoquoque Poematum genere; at Lyrica supersunt sola, quibus victorum laudes in solennibus Græciæ ludis decantabat, suâ in Deos religione ac pietate omnium Linguis celebratus.

BACCHYLIDES.

Bacchylides Ceus, æqualis Pindaro & ejusdem adversarius, uti & Simonides. Illius Poemata in Pythiis ab Hierone prælata fuere Pindaricis. Magnopere etiam eo delectatum fuisse Julianum Imperatorem refert Ammianus Marcellinus.

ARTICULUS VI.

De Poetis Lyricis Latinis.

Seriùs Lyricæ Poesi Romani studuerunt, quàm Dramaticæ; neque ullus ante Horatium Poeta Lyricus exstitisse legitur. Imo neque post Horatium quisquam Carmine Lyrico floruit. Hinc Quitilianus *L.* 10. *c.* 1.

Lyricorum Horatius solus legi dignus, si quem adjicere velis, is erit Cæsius Bassius quem nuper vidimus. Hic sub Nerone vixit, ad quem Satiram sextam scripsit Persius. Addit de Bassio idem Quintilianus: *Sed eum longè præcedunt ingenia viventium.* Quod significare videtur, alios exstitisse Quintiliani tempore Lyricos Poetas majoris nominis, cum tamen sub Vespasiano nulli memorentur præter Salleium, Bassum & Passienum. Est illud quidem de Titio Septimio editum ab Horatio præconium. *L. 1. Epist. 3.*

Quid Titius Romana brevi venturus in ora;
Pindarici fontis qui non expalluit haustus?

Verùm probabile est Septimii Carmina nunquam fuisse in lucem edita, quorum nullum exstat uspiam vestigium.

HORATIUS.

De Horatii patriâ, de temporibus quibus ille vixit, imo de ejusdem ingenio, indole, moribus jam abunde dictum est, cum de Satiricis Poetis ageremus. Nunc ut Poeta Lyricus spectatur a nobis & Romanæ Lyræ facilè princeps: qui neminem habuit inter Latinos, quem imitaretur; neminem, qui ipsum imitando sit assecutus. Hoc testatur Quintilianus, quem jam laudavimus, qui Horatium fere solum esse dignum qui legi possit, profiteri non dubitat. *Nam*, inquit, *& insurgit aliquando; plenus est jucunditatis ac gratiæ, & variis figuris & verbis felicissimè audax.*

Is enim verò sic omnem Lyricæ Poeseos laudem ac gloriam complexus est, ut cum in Odarum suarum Libris nihil ad absoluti operis perfectionem desiderandum, tum nihil vel severiori Criticæ reprehendendum reliquerit. Diceres virtutes omnes Lyrici Carminis, quasi facto agmine, ad ornandam Horatii Musam confluxisse: tam felix ac varius in argumentis, tam solers in iis tractandis ac magnificus, tam gravis in sententiis, tam moratus in documentis videri solet: adeo majestatem Carminis cum lepore, rerum gravitatem cum risu & joco, puritatem sermonis cum elegantiâ conciliat. Sic ut Græcorum Poetarum nemini cedere dicendus sit. Eos certè, qui inter Græcos maxime floruerunt, Sappho quidem & Anacreontem suavitate ac gratiâ spectabiles, Pindarum vero sublimitate commendatum non modò æquasse scribendo, sed etiam superasse omnium pœne Criticorum judicio visus est.

Liceat hic addere ad Horatii commendationem Julii Scaligeri judicium, qui duarum inprimis Odarum, quarum altera sic incipit; *Quem tu Melpomene semel L.4.Od.3.* altera *Donec eram gratus tibi, L.3.Od.9.* ita suavitate capiebatur, ut diceret. *Quarum similes malim a me compositas, quàm Pythionicarum multas Pindari, & Nemeonicarum. Quarum similes malim composuisse, quam esse totius Tarraconensis Rex.* L. Poet. c. 7.

CAPUT IX.

De Epigrammate.

ARTICULUS PRIMUS.

De Definitione & Naturâ Epigrammatis.

Epigramma latinè Inscriptio dicitur; ἐπιγράφω enim est, *inscribo*,

superscribo. Hinc quidquid olim vel columnis, vel ſtatuis, vel templis, vel ſepulchris, vel cæteris quibuſque monumentis aut publicis, aut privatis inſcribebatur, id Epigrammatis nomen ferebat. Poſtea verò quàm hæc maximam partem deſierunt inſcribi, ſteteruntque per ſe, & in alios uſus, quàm in ornatus operum ceſſerunt, & collecta ſimul relata ſunt in Libros, manſit quidem vox eadem, at mutata ſignificatio eſt & poteſtas vocis: ut infinitæ ſint inſcriptiones, in quas Epigrammatis nomen non cadat, innumerabilia Epigrammata, quæ jure nemo inſcriptiones appellet. Latiùs igitur interdum patet Epigramma, quàm ut inſcriptionis nomine cenſeatur; contraque eſt in Epigrammate aliquando vis & ſententia, quàm in inſcriptione anguſtior.

Quòd cum ita ſe habeat, jam definiendum quid ſit Epigramma. Eſt autem Carmen breve & venuſtum, aut acutum, indicans & exponens unum aliquid tantummodo, vel alterum aliud inferendo concludens etiam acutiùs ac venuſtiùs. Unde licet intelligere geminum eſſe Epigrammatis genus; aliud ſimplex, aliud compoſitum. Partes omnino duas habet, Expoſitionem & Clauſulam; virtutes tres, Brevitatem Venuſtatem & Acumen. De ſingulis dicendum aliquid incumbit, ſi priùs de Epigrammatis Materiâ pauca præmittantur.

Articulus II.

De Materiâ Epigrammatis.

Tam longè latèque patet Epigrammatis Materies, ut nullam habeat definitam rationem, cujus terminis ac finibus coerceatur. Quidquid enim ediſſeri & perpoliri Epigrammate poteſt, id conſtat ſubjectam eſſe Epigrammati Materiam; cumque nihil ſit quod ſub hujus artificis ſtylum non cadat, nihil etiam eſt, quod pro Materiâ Epigrammatis non habeatur. Quare cœleſtia, humana, ſublimia, abjecta, magna & parva huic propoſita ſunt, quæ tractet, & in quibus verſetur. Virtutes laudat, vitia reprehendit, in lætis ac triſtibus, in ſeriis pariter ac ludicris argumentis occupatur.

At cum amplum ſpatioſumque nacti ſunt campum Epigrammatum Scriptores, in quo ſe exerceant, tum ſibi interdictum putent, ne quid attingant ejuſmodi, quod vel maledicentiam, vel laſciviam, vel impietatem oleat. Nam quod ad maledicta pertinet, etſi Catulli temporibus non tam religioni Poetæ ducerent Epigrammata conſcribere cum offenſione multorum, & magnis etiam nominibus ad increpandum abuti; tamen annis ſubſequentibus hanc ſibi ipſi dixerunt legem, ne quem verbo læderent, aut liberiùs appellarent. Durum illud quidem cenſeri poſſit Epigrammatum Scriptori neceſſitatem illam imponere, ut pro omnibus dicat ad laudem atque gratiam & aſſentationem, nihil adversùs ullum vel ad minimam reprehenſionem, ne jocandi quidem aut ridendi causâ. Perſequatur ſane vi & acumine Epigrammatum non laudanda ſolùm, ſed etiam quidquid vituperabile eſt: naturas rerum ſugillet, hominum facta, dicta, errores, ſuſpiciones, eventus fortuitos notet, moribus inſultet ac vitiis, irrideat, aſpernetur: at revereatur perſonas, ac verſibus ſuis ne-

minem prodat, neminem verbo vel nutu designet.

Certè Martialis hoc profitetur in præfatione universi operis, *Ludere se salvâ infimarum quoque personarum reverentiâ:* & *L.* 1. *Epig.* Negat se ullius Epigrammatis esse auctorem, quo quis nominatim perstringeretur. *Epig.* 5.

Quisquis stolæve purpuræve contemptor,
Quos colere debet, læsit impio versu;
Pontes per urbis erret exul, & clivos
Interque raucos ultimus rogatores
Oret caninas panis improbi buccas.

Ibidem *Epig.* 33.

Hunc servare modum nostri novere Libelli;
Parcere personis, dicere de vitiis.

Neque tamen quisquam dubitet, quin, a Martiale quoties perstrictus est quispiam Carminibus, fuerit illi præsentissimus unus aliquis & certus & definitus & notus homo, non vagus, aut obscurus, aut animi causâ fictus, contra quem sic tanquam contra umbram pugnaret. At Epigramma cum scriberet, affinxit nomen arbitratu suo, sub quo nomine lateret, quem vellet ignotum. Hinc tanta multitudo & copia apud eum fictorum nominum, quantam nunc videmus, ne verum nomen appareret, aut ullus reipsa nosceretur.

Atque utinam tam religiosus in declinandis obscœnis, quàm in maledicis Epigrammatis Martialis exstitisset. Fecit enim insanabilis, quâ laborasse visus est, turpia quælibet & obsoleta scribendi libido, ut ipsius Epigrammatum Libri inoffenso decurri pede ab iis non possint, quos pia tuendi pudoris cura remordeat. Sed quid in uno Martiale moror, qui Catullum & Græcos Epigrammatum conscriptores pravitatis ejusmodi auctores habuerit. Næ vitandi omnes tanquam infames pudicitiæ scopuli, quantumvis sese apud nos excusent inverecundi Poetæ, & proterviæ illius suæ causas obtendant. Scilicet illi castigatores morum habeantur, dum fœdissimis impuritatum omnium imaginibus insanam libidinis pruriginem irritant potiùs, quam compescunt? aut quidquam juvet, quod mores suos alienos mentiuntur a sordibus, dum inquinatis cœno versiculis ineluctabiles pudicitiæ insidias moliuntur? Sed quid proficimus? Furit hodieque lues tam mala, & quod in ipsis impurissimorum Numinum cultoribus dignum veniâ non censemus, non pudet id ipsum Poetas Christianos æmulari.

Exulet multo æquiùs ab Epigrammate quidquid sinceræ pietati & puræ religioni adversatur. Piaculum est omni æstimatione grandius in rebus tam verendis quærere materiam jocorum. Neque liceat in iis censuram exercere, quæ religiosum a nobis cultum atque observantiam exigunt.

ARTICULUS III.

De Epigrammate Simplici ac Composito.

Epigramma Simplex & uniusmodi illud dicitur, quo breviter ab initio ad extremum usque, res, aut persona, aut factum, aut dictum pari cum venustate exponitur. Exemplum esto hoc Martialis Epigramma. *Lib.* 1. *Epig.* 75.

Dimidium donare Lino, quàm credere totum
Qui mavult, mavult perdere dimidium.

Aliud Compositum & velut duplex,

quo hæc eadem commodè quoque & concinnè tractata, etiam concludantur acutiùs & inferantur. Sit in exemplum illud Epigramma Catulli.

Quinctia formosa est multis, mihi candida, longa,
Recta est; hæc ego sic singula confiteor
Totum illud, formosa, nego; nam nulla venustas,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.
Lesbia formosa est, quæ cum pulcherrima tota est,
Tum omnibus una omnes surripuit veneres.

Quod autem ita deducitur ex proposito, aut majus est, aut minus, aut par, aut contrarium. Majus colligitur in primo Epigrammate de spectaculis ubi post memoratum Ægyptiorum laborem in struendis Pyramidibus, Assyriorum in ædificandâ Babylone, Ionum in Dianæ Ephesinæ templo, ita concludit. *L.* 1. *Epig.* 1.

Omnis Cæsareo cedat labor Amphitheatro,
Unum pro cunctis fama loquatur opus.

Minus deducitur in Epigrammate ad Gallicum *L.* 9. *Epig.* 48. ubi se ait ejus hereditati aliquando inhiasse, qui Martiali juraverat eum in quartam bonorum partem esse vocandum. Hac spe illectus cum aprum misisset Gallico, is eo accepto vocavit ad cœnam plurimos, prætérito Martiale: hinc colligit Poeta nihil sibi ex hereditate sperandum esse.

De Quadrante tuo quid sperem, Gallice? nulla
De nostro nobis uncia venit apro.

Minus enim verisimile est, Martialem in Quadrantem hereditatis esse instituendum, quàm eundem non invitatum fuisse, ut apri, quem ipse donaverat, partem aliquam sumeret.

Par verò concludit ex pari, cum non inferiorem sibi promittit ex scriptis gloriam, quàm cæteri Poetæ e suis meruissent. *L.* 1. *Epig.* 53.

Verona docti syllabas amat vatis,
Marone felix Mantua est.
Censetur Apona Livio suo tellus
Stellâque nec Flacco minus.
Apollodoro plaudit imbifer Nilus:
Nasone Peligni sonant.
Duosque Senecas unicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.
Gaudent jocosæ Canio suo Gades,
Emerita Deciano meo.
Te, Liciniane, gloriabitur nostra;
Nec me tacebit Bibilis.

Contrarium e contrario ducitur in illo Catulli Epigrammate 50.

Gratias tibi maximas Catullus
Agit pessimus omnium Poeta;
Tantò pessimus omnium Poeta,
Quantò tu optimus omnium patronus.

Et in illo Martialis Epigrammate. *L.* 12. *Epig.* 47.

Difficilis, facilis, jucundus, acerbus & idem,
Nec tecum possum vivere, nec sine te.

Articulus IV.

De Partibus Epigrammatis.

Duæ sunt Epigrammatis partes, altera Expositio, altera Conclusio dicitur. Principio res ponenda ob oculos una & simplex, eaque non uberiore filo sermonis explicanda, ut narratiuncula celeriter expediri, non historia institui longior videatur. Tum verò tendendum ad finem expositione totâ; quod ut fiat, spargenda quædam semina in decursu, ex quibus Conclusio sponte nascatur. Imbuendus & informandus certis quibusdam notionibus legentis animus, certis dictis & sententiis præparandus; ut jam inde a primis versibus suspicione attingat in-

terdum & conjecturâ, quid scriptor intendat; quorsum ejus sit evasura, quemque exitum sit habitura rei propositæ brevis declaratio. Sit in exemplum istud Martialis Epigramma. *L.* 9. *Epig.* 71.

Ad cœnam si me diversa vocaret in astra
Hinc invitator Cæsaris, inde Jovis.
Astra licet propiùs, palatia longiùs essent,
Responsa ad superos hæc referenda darem.

Quatuor isti priores versus, qui Expositionis locum habent, rem ipsam, de quâ agitur ponunt in medio, & præparant lectoris animum ad Conclusionem, quam subodorari non tam ægre possit, si modò non sit obesæ naris. Est enim illa.

Quærite, qui malit fieri conviva Tonantis;
Me meus in terris Jupiter ecce tenet.

Quamvis autem acumen reservetur Conclusioni, nihil moræ est tamen, quominus illud antevertat Poeta, & acutula quædam admisceat passim inculcetque diversis locis; ut finis interdum ibi putetur esse Epigrammatis, ubi finis non est, cum restent adhuc meliora. Exemplum dabit istud Epigramma Martialis in Scævolam, cum dexteram manum exureret, quod errasset illa, scribam Porsenæ pro ipso Porsenâ interficiendo. *L.* 1. *Epig.* 22.

Cum peteret Regem decepta Satellite dextra,
Injecit sacris se peritura focis.
Sed tam sæva pius miracula non tulit hostis;
Et raptum flammis jussit abire virum.
Urere quam potuit contempto Mutius igne,
Hanc spectare manum Porsena non potuit.

Certe hoc Epigramma perfectum suisque absolutum partibus ita videri possit, nihil ut ad præstantiam Epigrammatis & integritatem sit expetendum. Tamen accedit quiddam aliud perfectum & absolutum magis, nempe ipsa hæc Epigrammatis clausula.

Major deceptæ fama est & gloria dextræ;
Si non errasset, fecerat illa minus.

Altera pars Epigrammatis Conclusio appellatur; quæ non est finis merus ac simplex sermonis, aut quasi Epistolæ clausula, aut velut in Fabulâ Epimythion. Sed illa, ut censeri possit legitima, debet hæc tria potissimum, si non omnia, saltem unum aliquid ex tribus præseferre.

Primum sit, ut Conclusio diversum quiddam habeat & aliud omnino ab Expositione compare sua; neve recidat in idem, neve cum illâ confundatur. Alioqui frustrari se Lector meritò expostulet, qui expectans aliquid in fine, quod sit novum, nihil videat, nisi quod in Expositione jam senserit. Deinde ut diversum illud sit illatum ex alio, non vagum aut solutum, aut affictum temere. Nam cum Expositio comparata sit & referatur ad aliud, ita ducitur ex alio Conclusio, & nexa cum priori parte, indeque apta procedit. Postremo illatum hoc sit ingeniosum præter cætera, solers & acutum, quod tertium si defuerit, omni lepore ac gratiâ destitui Epigramma necesse est.

Nunc de triplici Epigrammatis virtute nobis agendum est tribus seorsim articulis, scilicet de Brevitate, Venustate & Acumine.

Articulus V.

De Brevitate Epigrammatis.

Quòd Brevitas dos ſit propria Epigrammatis, vel ex eo intelligitur, quòd a cæteris Poematis Brevitate diſtinguatur. Eſt enim Epigramma, uti diximus, Carmen breve. Hinc in eo conveniunt omnes, ut exiſtiment, paucis hoc opuſculum verſibus conſtare oportere: imo verſum vel unum Epigrammati ſatis eſſe. Talia ſunt illa Martialis Epigrammata.

Pauper videri Cinna vult, & eſt pauper. *L.* 1. *Epig.* 18
Omnia Caſtor emis, ſic fiet ut omnia vendas. *L.* 7. *Epig.* 81.

Jam quæritur quatenus pergere porro, quò uſque progredi liceat. Alii plures duobus verſibus vetant adhiberi: alii quatuor ſtatuunt; quod excurrit, non ſupervacaneum ſolum, ſed vitioſum putant. Ut ut eſt Epigrammatis ſcribendi Principes Catullus & Martialis, non tam anguſtis finibus ſe continent. Nam in Hendecaſyllabis & aliquot generibus numerorum, magna apud utrumque verſuum profuſio. In Elegiacis verò, ambo ſic moderati ac temperantes, ut Epigrammata ſua ultra quatuor ſexve Diſthica vulgò excurrere non patiantur. Cæterum Epigrammata illa longiora videri non debent, in quibus nihil eſt ſuperfluum, ut aiebat Martialis ſcribens ad Coſconium quemdam, qui exprobrabat ipſi, quòd prolixiora ſcriberet Epigrammata, cum ille ſua Diſthico concluderet. *L.* 11. *Epig.* 55.

Non ſunt longa quibus nihil eſt, quod demere poſſis;
Sed tu, Coſconi, Diſthica longa facis.

Articulus VI.

De Venuſtate Epigrammatis.

Venuſtas Epigrammatis eſt continua totius Poematis ab initio ad finem conformatio, & apta partium inter ſe convenientia, cum certâ quâdam ſuavitate, unde jucundum quiddam & amabile utrinque eſfloreſcat. Nam ad venuſtatem ſuavitas accedat oportet. *Nec ſatis eſt pulcra eſſe Poemata, dulcia ſunto*, inquit Horatius.

Hæc verò ſuavitas tam rebus quàm dictione efficitur. Rebus quidem, ſi blanda, tenera, delicata materiam Epigrammati præbeant, eaque non incommodè tractentur. Item quidquid inviſum, aut inauditum, aut novum, aut quovis modo admirabile proponitur, rapit animos & gratâ quâdam dulcedine perfundit.

In Dictione hoc præcavendum præſertim, ut lævis ſit & perpolitus tractus orationis; ut fluat æquabiliter ac ſine ullis ſalebris; ut non ſit aſper, non hiulcus, non ingratus durâ colliſione ſyllabarum. Nam quantò brevius eſt Epigramma Poematis genus, tantò molliores ſectari debet ſermonis delicias, quæ ſi defuerint, vix aliud habeat unde commendetur. Quo enim pacto Epigramma deſtitutum Acumine, qualia ſunt pœne omnia Catulli & pleraque Martialis Epigrammata, placere poſſit, niſi ſuam a venuſtate laudem repetat.

Porro qui volet Venuſtatis illius exempla contemplari, adeat hæc inprimis Catulli Epigrammata quæ ſubindico tantùm. 4. *Phaſelus ille quem videtis hoſpites*, 14. *Ni te plus oculis meis amarem*. 22. *Suffenus iſte, Vare, quem*

quem probè nosti. 32. *Pininsularum, Sirmio, Insularumque*. 40. *Egnatius quòd candidos habeat dentes*. 45. *O Funde noster, seu Sabine, seu Tibur*.

Apud Martialem consule 19. *Epig.* de Spectaculis. *L.* I. 58. IV. *Epig.* I. VII. *Epig.* 5. *&* 6. IX. *Epig.* II. X. *Epig.* 32. XI. *Epig.* 5. *&* 6. XII. *Epig.* 15.

CAPUT VII.

De Acumine Epigrammatis.

L. 1. de Clar. Orat. Quod in Oratoribus contemnendum, aut certè nullo admodum in pretio ponendum esse existimavit Tullius; quod Virgilius & Horatius suis in versibus vix unquam admisere; quod senescentibus post Ciceronis tempora Literis, & ab optimâ scribendi formâ deficientibus, Declamatores ac Patroni, & ab eorum profecti disciplinâ tam Poetæ quam Historici consectati sunt argutum & acutum dicendi genus; hoc denique Scriptores Epigrammatum sic arripuere, ut Acumen, tanquam rem suam & proprium veluti patrimonium sibi vindicaverint. Enim verò fuit hoc Acuminis fatum, postquam per singula Scriptorum genera erravisset, ut in Epigrammatis sedem delegerit certam sibi ac stabilem, ac fixerit in perpetuum; hos fines, & ditionem, & regnum, & domicilium obtinuerit. Aliis in operibus partem faciebat operum Acumen, in hoc opere, opus totum occupavit. Illic Acumen tanquam lumina quædam & ornatûs insignia, adhibebatur; hîc ut solum ornamentum & fundamentum. Postremò ea res satietatem habuit, & datum est vitio, si transiliret modum. Imo & vilescere Acumen cœpit cordatorum hominum judicio; neque tam commendandi deinceps visi sunt aut Senecæ, aut Plinii, aut Tacitus, aut Ovidius ipse, qui vim acuminum & copiam affectaverant impensiùs. Vix quidquam ejusmodi in Epigrammate nimium esse potest, ubi in eo cardo rei, & totum fere consistit, ut Epigramma sit acutum.

Investiganda igitur Acuminis natura, quod in posteriore Epigrammatis parte aut in Clausulâ dominari solet, & suum illi decus confert ac splendorem. Duplex est Acuminis genus; Alterum a Rebus petitur, alterum a Verbis.

ARTICULUS VIII.

De Acumine quod est in Rebus positum.

Hæc inter Acumina quæ sunt in Rebus posita, locum habent primò quæ sententiosè acuta dicuntur; hoc est, quæ sententiam aliquam tam ingeniosam quàm veram offerunt. Tale est Acumen illius Epigrammatis. *L.* I. *Epig.* 33.

Amissum non flet, cum sola est, Gellia patrem:
Si quis adest, jussæ prosiliunt lacrymæ.
Non luget quisquis laudari, Gellia, quærit.
Ille dolet verè, qui sine teste dolet.

Idem puta de sequentibus. *L.* 5. *Epig.* 42.

Extra fortunam est, quidquid donatur amicis;
Quas dederis, solas semper habebis opes.

L. 6. *Epig.* 70.

At nostri bene computentur anni,
Et quantum tetricæ tulere febres,
Aut langor gravis, aut mali dolores
A vitâ meliore separentur.
Infantes sumus, & senes videmur;

Ætatem Priamique, Nestorisque
Longam qui putat esse, Martiane,
Multum decipiturque falliturque.
Non est vivere, sed valere, vita.

L. 9. Epigr. 34.

Rebus in angustis facile est contemnere vitam;
Fortiter ille facit, qui miser esse potest.

L. 11. Epig. 5.

Tanta tibi est recti reverentia, Cæsar, & æqui;
Quanta Numæ fuerat: Sed Numa pauper erat.
Ardua res est hæc, opibus non tradere mores:
Et, cum tot Crœsos viceris, esse Numam.

Secundò censetur illud ingeniosum Acuminis genus in Epigrammate, cum ratio rei latentis & occultæ, quæ proposita sit in medium, & prioribus versibus explicata, posterioribus versibus in Clausulâ ita redditur, ut sit cum lepore ac sale conjuncta. Hæc autem ratio vera esse potest ac germana; neque obstat quidquam, quominus a Poetâ verum audire liceat; dummodo id, quod verè dicitur, obvium ne sit pervulgatumque omnibus, nec facilè cuivis veniat in mentem. Exemplo sint quæ sequuntur Epigrammata. *L. 9. Epig. 11.*

EARINUS.
* Nomen cum violis rosisque natum,
Nomen nobile, molle, delicatum
Versu dicere non rudi volebam.
Sed tu syllaba contumax repugnas.
Dicunt Eiarinon tamen Poetæ,
Sed Græci; quibus est nihil negatum;
Et queis Ἄρες, Ἄρες, licet sonare.
Nobis non licet esse tam disertis,
Qui musas colimus severiores.

L. 1. Epig. 19.

Si memini fuerant tibi quattuor, Ælia, dentes:
Exspuit una duos tussis, & una duos.
Jam secura potes totis tussire diebus;
Nil isthic, quod agat, tertia, tussis habet.

L. 1. Epig. 107.

Sæpe mihi dicis, Luci carissime Juli,
Scribe aliquid magnum, desidiosus homo es.
Otia da nobis, sed qualia fecerat olim
Mecœnas Flacco Virgilioque suo.
. . . .
In steriles campos nolunt juga ferre Juvenci
Pingue solum lassat, sed juvat ipse labor.

L. 3. Epig. 43.

Mentiris juvenem tinctis Lentine capillis
Tam subitò Corvus, qui modò Cygnus eras.
Non omnes fallis; scit te Proserpina canum:
Personam capiti detrahet illa tuo.

L. 4. Epig. 85.

Nos bibimus vitro, Tu myrrhâ, Pontice: quare?
Prodat perspicuus ne duo vina calix.

L. 5. Epig. 81.

Semper eris pauper, si pauper es, Æmiliane;
Dantur opes nullis nunc nisi divitibus.

L. 8. Epig. 26.

Munera qui tibi dat Locupleti, Gaure, Senique;
Si sapis & sentis, hic tibi ait, morere.

L. 8. Epig. 75.

Dic verum mihi, Marce, dic, amabo;
Nil est, quod magis audiam libenter.
Sic, & cum recitas tuos libellos,
Et causam quoties agis Clientis,
Oras, Gallice, me rogasque semper.
Durum est me tibi, quod petis, negare.
Vero verius ergo, quid sit, audi.
Verum, Gallice, non libenter audis.

L. 10. Epig. 23.
. . . .
Nulla recordanti lux est ingrata gravisque:
Nulla subit, cujus non meminisse velit.
Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus, hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

L. 11. Epig. 45.

Orbus es & locuples & Bruto Consule natus?
Esse tibi veras credis amicitias?
Sunt veræ, sed quas juvenis, quas pauper habebas:
Qui novus est, mortem diligit ille tuam.

Neque verò necesse est, causam, quæcumque in Conclusione Epigrammatis affertur, veram esse; sed satis superque ducere debemus, si verisimile id totum & probabile & speciosum esse videatur, habeatque aliquid convenientiæ. Imo bella plerumque falsitas, plausibile mendacium, si solerter & ingeniosè sit excogitatum, nihilo minùs, plusque adeo delectat ac placet, quàm quod revera gestum est, & verè dicitur. Infinita sunt apud Martialem ejusmodi Epigrammata; pauca subjicimus è multis.

De Spect. Epig. 16.

Quòd pius & supplex Elephas te, Cæsar, adorat,
Hic modò qui tauro tam metuendus erat.
Non facit hoc jussus, nulloque docente Magistro:
Crede mihi, *Numen sentit & ille tuum.*

L. 2. Epig. 3.

Sexte, nihil debes, nil debes Sexte, fatemur:
Debet enim, si quis solvere, Sexte, potest.

Ibid. Epig. 20.

Carmina Paullus emit, recitat sua Carmina Paullus;
Nam quod emas, possis dicere jure tuum.

Ibid. Epig. 48.

Abscissâ servum quid fingis, Pontice, Linguâ
Nescis tu populum; quod tacet ille, toqui?

Ibid. Epig. 38.

Quid mihi reddat ager, quæris, Line, Nomentanus?
Hoc mihi reddit ager, Te, Line, non video.

L. 2. Epig. 80.

Hostem cum fugeret, se Fannius ipse peremit;
Hic rogo, non furor est, ne moriare, mori?

L. 3. Epig. 28.

Auriculam Mario graviter miraris olere?
Tu facis hoc; garris, Nestor, in auriculam.

L. 5. Epig. 90.

Languebam, sed tu comitatus protinus ad me
Venisti centum, Symmache, Discipulis.
Centum me tetigere manus Aquilone gelatæ;
Non habui febrem, Symmache, *nunc habeo.*

L. 7. Epig. 77.

Exigis ut nostros donem tibi, Tucca, Libellos:
Non faciam; *nam vis vendere, non legere.*

L. 8. Epig. 34.

Cum sitis similes paresque vitâ,
Uxor pessima, pessimus maritus,
Miror non bene convenire vobis.

Ibid. Epig. 53.

Magna licet toties tribuas, majora daturus,
Dona, ducum victor, victor & ipse tui.
Diligeris populo non propter præmia, Cæsar:
Propter te populus præmia, Cæsar, amat.

L. 9. Epig. 99.

Vindemiarum non ubique proventus
Cessavit; Ovidi; pluvia profuit grandis.
Centum Coranus amphoras aquæ fecit.

Sed ex his omnibus nihil tam movet approbationem legentium, aut eorum, qui scripserint, ingenii aciem ostentat, quam cum aliud expectamus, aliud dicitur. Adeo ut audientibus primos Epigrammatis versus, & ex prioribus posteriora pœne divinantibus superveniat Clausula ex improviso, quæ licet fallat expectationem, probetur tamen ac delectet. Hoc ipsum evincent, quæ profero Epigrammata.

L. 1. Epig. 86.

Vicinus meus est, manuque tangi
De nostris Novius potest fenestris.
Quis non invideat mihi, putetque
Horis omnibus esse me beatum,
Juncto cui liceat frui sodale?

Tam longè est mihi, quàm Terentianus,
Qui nunc Niliacam regit Syenem.
Non convivere, nec videre saltem,
Non audire licet, nec urbe totâ
Quisquam est tam prope, tam proculque nobis
Migrandum est mihi longiùs vel illi.
Vicinus Novio vel inquilinus
Sit, *si quis Novium videre non vult.*

Ibid. Epig. 72.

Ne gravis hesterno fragres, Fescennia, vino,
Pastillos Cosmi luxuriosa voras.
Ista linunt dentes jentacula; sed nihil obstat,
Extremo ructus cum venit a barathro.
Quid quòd olet gravius mistum diapasmate virus,
Atque duplex animæ longiùs exit odor.
Notas ergo nimis fraudes, deprehensaque furta
Jam tollas, *& sis ebria simpliciter.*

L. 5. *Epig.* 49.

Nunquam se cœnasse domi Philo jurat; & hoc est;
Non cœnat, quoties nemo vocavit eum.

L. 6. *Epig.* 51.

Quid convivaris sine me tam sæpe, Luperce?
Inveni, noceam quâ ratione tibi.
Irascor: licet usque voces, mittasque rogesque.
Quid facies inquis? Quid faciam? *veniam.*

Nihil istâ Clausulâ magis improvisum est, cui contraria omnino expectabatur.

L. 7. *Epig.* 3.

Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, Libellos?
Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

L. 9. *Epig.* 19.

Laudas balnea versibus trecentis
Cœnantis bene Pontici, Sabelle.
Vis cœnare, Sabelle, non lavari.

L. 10. *Epig.* 43.

Septima jam, Phileros, tibi conditur uxor in agro:
Plus nulli, Phileros, quàm tibi reddit ager.

Hactenus de Acumine, quod oritur a rebus ipsis; nunc agendum nobis hoc restat, ut de Acumine, quod in verbi vi ac ratione positum est, aliquid adjiciamus.

ARTICULUS IX.

De Acumine Epigrammatis quod est in Verbo positum.

Acumen omne, quod est in Verbo positum, ex ambiguè dictis pœne conficitur. Hæc autem, teste Tullio, censentur inprimis acuta: *Res enim*, inquit ille, *subtilioris ingenii est, vim Verbi in aliud, quàm cæteri accipiant, posse ducere.* Hinc quæ sunt ex ambiguo dicta, singularem conferunt Epigrammati gratiam. Atque eâ præsertim laude Martialis floruit, cui si concinnum ademeris in ancipiti verborum significatu lusum, maximam Acute-dictorum partem ademeris. At quoniam Acumen Epigrammatis ejusdem Conclusioni reservari debet, ita quæ proferuntur ambiguè, Clausulam Epigrammatis efficiunt. Id porro ex illustribus Epigrammatum exemplis licebit animadvertere.

De Spect. Epig. 3.

Quæ tam seposita est, quæ gens tam barbara, Cæsar,
Ex quâ spectator non sit in Urbe tuâ?

Tum commemoratis variarum gentium populis, qui tunc Romæ versabantur, ita concludit Epigramma.

Vox diversa sonat: populorum est vox tamen una,
Cum verus patriæ diceris esse pater.

Hîc primo loco *vocem* pro Linguâ sive pro idiomate: secundo loco pro

sermone, sive pro sententiâ sermonis Martialis usurpat. Aliâ, inquit, atque aliâ hospites ac peregrini, qui visendi studio Romam confluxerunt undique, utuntur Linguâ; qui tamen sonant & loquuntur idem, cum patrem te patriæ, o Cæsar, omnes uno ore pronunciant.

L. 1. Epig. 79.

Semper agis causas,& res agis, Attale,semper;
Est, non est, quod agas, Attale, semper agis.
Si res & causæ desunt, agis, Attale, mulas;
Attale, ne, quod agas, desit, agas animam.

Facit Acumen illius Epigrammatis diversa significatio, quam patitur, verbum *ago*, & illa inprimis quam habet in Clausula, *agas animam*, hoc est moriare.

L. 2. Epig. 12.

Esse quid hoc dicam, quod olent tua basia myrrham,
Quodque tibi est sempet non alienus odor?
Hoc mihi suspectum est, quòd oles bene, Posthume, semper.
Posthume, non bene olet, qui bene semper olet.

Acumen illius Epigrammatis oritur ex ambiguâ significatione geminæ illius vocis, *bene olet*; quæ & in proprio sensu sumitur, & ad alienum detorquetur; scilicet pro bene audire, seu bonâ frui famâ.

Ibid. Epig. 65.

Cur tristiorem cernimus Salejanum?
An causa levis est? Extuli, inquis, uxorem.
O grande facti crimen! o gravem casum!
Illa, illa dives mortua est Secundilla,
Centena decies quæ tibi dedit dotis?
Nollem accidisset hoc tibi, Salejane.

Ultimus versus ambiguus est; nam incertum quid significat. An nollem extulisses uxorem, Salejane? an nollem morte uxoris in tantam hereditatem crevisses?

L. 3. Epig. 13.

Dum non vis piscem, dum non vis carpere pullos,
Et plus quàm patri, Nævia, parcis apro.
Accusas, rumpisque coquum, tanquam omnia cruda
Attulerit; nunquam sic ego crudus ero.

Vox *cruda* in penultimo versu diversæ significationis est ab eâ, quam habet crudus in ultimo, atque hinc Acumen Epigrammatis exsurgit.

L. 4. Epig. 33.

Plena laboratis habeas cum scrinia Libris
Emittis quare, Sosibiane, nihil?
Edent heredes, inquit, mea Carmina: quando?
Tempus erat jam te, Sosibiane, legi.

Hic dubites, utrum velit Martialis; edi-ne jam oportere scripta Sosibiani, non expectato herede, an ipsum jam mori, herede, ut facile fuit, invento?

L. 5. Epig. 75.

Quæ Legis causâ nupsit tibi, Lælia, Quincte;
Uxorem potes hanc dicere legitimam.

Acumen illius Epigrammatis vertitur in voce *Legitimam* quæ geminum hîc sensum habet.

Alia sunt verborum Acumina, quæ ex vocum pœne similium aut oppositarum compositione nascuntur. Sed quia sexcenta sunt ejusmodi parcam in iis referendis operam ludere, paucis contentus id demonstrare.

L. 1. Epig. 29.

Si mea vis dici, gratis tibi Carmina mittam;
Si dici tua vis, hæc eme, ne mea sint.

Ibid. Epig. 38.

Quem recitas, meus est, o Fidentine Libellus;
Sed male cum recitas, incipit esse tuus.

Ibid. Epig. 110.

Scribere me quereris, Velox, Epigrammata longa.
Ipſe nihil ſcribis, Tu breviora facis.

L. 2. *Epig.* 25.

Das nunquam, ſemper promittis, Galla, roganti;
Si ſemper fallis, jam rogo, Galla, nega.

Ibid. Epig. 54.

Argenti Libras Marius tibi quinque reliquit.
Cui nihil ipſe dabas, is tibi verba dedit.

L. 3. *Epig.* 61.

Eſſe nihil dicis, quidquid petis, improbe Cinna:
Si nil, Cinna, petis, nil tibi, Cinna nego.

L. 12. *Epig.* 12.

Omnia promittis, cum totâ nocte bibiſti;
Mane nihil præſtas, Poſthume, mane bibe.

L. 5. *Epig.* 77.

Inſequeris, fugio; fugis, inſequor; hæc mihi mens eſt:
Velle tuum nolo, Dindyme, nolle, volo.

Articulus X.

De Scriptoribus Epigrammatum.

GRÆCI.

Cum infiniti ſunt Græcorum Epigrammatum Scriptores, tum prolixioris operæ foret de ſingulis aut etiam de præcipuis velle quidpiam delibare. Quare ſatis habebo indicare fontes, quos curioſis rerum iſtarum adire liceat. Hoc eſt varios appellare collectores Græcorum Epigrammatum, qui variis temporibus hanc ſibi ſumpſere provinciam, ut ſparſa multis in locis Græca Epigrammata unum in corpus colligerent.

Primus fuit Meleager, homo natione Syrus, qui Seleuco VI. Syriæ Rege ultimo regnante vixiſſe fertur. Is ex diverſis totius antiquitatis, & ex quadraginta Scriptoribus Epigrammatum decerpſit flores, & inde Coronam texuit; atque ita inſcripſit, cum ſuum cuique florem Poetæ attribueret; ut ipſe pro parte ſuâ aliquid in Textum illud ſuave ac ſpecioſum conferret. Digeſtum eſt opus & diſpoſitum pro ordine Literarum, unde ſinguli Poetæ initium nominis ducerent.

Altera eſt a Philippo Theſſalonicenſi Corona contexta inſtituto & exemplo Meleagri; ſecutus eſt enim rectam ſeriem Literarum & ad Poetas ſingulos ſingulas vel plantas, vel flores, vel arbuſculas adjunxit. Vixit ille Julii Cæſaris aut Octaviani Auguſti temporibus, ut ex ipſius Epigrammatis, quibus Imperatori Cæſari victorias gratulatur, licet conjicere. Profitetur autem ſe recentiores ſui temporis Epigrammatum Scriptores collegiſſe, uti Meleager veteribus colligendis operam dederat.

Tertius Epigrammatum conquiſitor Agathias nomine, Aſianus & Myrinæus, qui ſimpliciter in unum aggregavit locum nova quædam Epigrammata, quibus aliquid ipſe de ſuo contulit. Hunc quingentis circiter poſt annis ætas vidit Juſtiniani. Quæ vel collegit vel ſcripſit, inferioria notæ debent videri, ut ſeriùs nata quodammodo, & non optimis adulta temporibus.

Poſtremus Epigrammatum collector Planudes, qui floruit anno ſupra milleſimum trecenteſimo octogeſimo Romæ, Urbano VI. Pontifice Maximo;

Vir Græcis ac Latinis Literis excultus. Librum ille suum distribuit in septem volumina, habenturque quolibet volumine certa capita rerum, certæ per communes locos Inscriptiones. Hæc autem inter cæteras habetur Planudi gratia, quòd sedulam resecandis turpibus quàm plurimis diligentiam adhibuerit.

Articulus XI.

Latini Epigrammatum Conscriptores.

Primus occurrit Catullus, ne quid de Cicerone dicam, qui aliquot Veterum Epigrammata de Græco in Latinum transtulit. Is Epigrammatum inter Scriptores principem habere locum meruit, si quibusdam Catulli impensis admiratoribus creditur. Rapit illos nimirum eximius quidam Latinitatis nitor, dignusque fortunatis temporibus, quibus Romana Lingua supremum absolutionis apicem visa est attigisse. Quam ipsi gloriam etsi detrahendam non putem, ita non pariter sentiam, eum sic præcellere in cæteris, ut nemo venire laudis in contentionem possit. Equidem sectatus non est Acumen in Epigrammatis, nativo lepore ac simplici venustate contentus. Verùm an continuò damnandi sunt illi, qui nec Acumen neglexerunt, quæ dos est Epigrammatis non ultima? Quanquam est in Catullo venustas ac lepor? At si spurcitias omnes, quas affatim importunus obtrudit, ademeris, quam multa numeres Epigrammata, quæ venustate solâ ac lepore placeant? Jam stylus ejusdem qui concinnus in Lyricis, elegans ac numerosus est, quàm durus in Disthicis, quàm plenus salebris & incomptus invenitur. Igitur ita commendetur Catullus in Epigrammatis, ut neminem habere parem aut etiam superiorem non videatur.

MARTIALIS.

Marcus Valerius Martialis natus est Bibili, quæ civitas est Hispaniæ in Celtiberiâ. Vixit sub Domitiano. In Italiâ mansit 35 annis, quibus exactis rediit in Hispaniam suam, ubi decessit, Imperante Trajano, anno ætatis suæ 75.

Scripsit quatuordecim Epigrammatum Libros, præter illum quem de Spectaculis inscripsit, qui, pro contagione malâ spurcissimæ ætatis suæ, obscœnis & inficetis tam argumentis quàm versibus non vacant. Verum si singulis e Libris rescindantur nonnulla, quæ pudori adversantur, uti fecit pro pietate suâ Josephus Juvencius è Societate Jesu in suo, quem edidit & eruditissimis notis illustravit, Martiale, restabit adhuc amplum volumen, quod inoffenso pede, nec sine voluptate decurras.

Est enim in Epigrammatis Martialis magna rerum varietas, quâ Lectorum fastidiis solerter occurrit: accedit dignitas argumenti, quam præsertim commendat in Libro Spectaculorum, ubi dexter adulator multa ad captandam Imperatorum gratiam commentus est. Non abest sententiarum copia, non venustas ac lepor, quæ sola Epigrammatis plurimis laudem conciliant. Jocatur ingeniosè, aceto plenus ac sale, sed eodem innoxio, quia lædit neminem, nec quemquam nominatim appellat aut perstringit. Quòd si qua

Acuminum est gloria, uti revera est, dum Epigrammatis fines non excedit, horum pro jure suo princeps haberi meruit Martialis, & omnibus Epigrammatum Scriptoribus tanquam absolutum exemplar proponendus. At, quod vidi perpaucos advertere, & quod singulari admiratione dignum est, tantâ eruditionis supellectile referta sunt Martialis Epigrammata, ut totam antiquitatem Romanam, eadem probe intelligentibus, in brevibus illis Poematis comprehensam exhibeant.

Conqueruntur quidam occurrere identidem Epigrammata rerum vacua, frigida nonnumquam & salis expertia. Hoccine adeo mirum est in tantâ Epigrammatum multitudine irrepsisse nonnulla, quibus nævus aliquis adhæresceret? Rem ipsam sensisse videtur Martialis & obtrectatorum querelas prævertere voluisse, qui severiùs multò, quam parerat, de suo ipsius Libro pronunciaverit.

Sunt bona, sunt quædam mediocria, sunt mala plura,
Quæ legis hîc: aliter non fit, Avite, Liber.

Quod spectat ad stylum Martialis, non incultus neque incomptus videri debet; cujus si Latinitas ad Catullianam non accedit, accusa vicissitudinem temporum, quæ, dum scriberet, a puritate sermonis & elegantiâ multùm jam defecerant.

AUSONIUS.

Nihil hic moror Ausonii Epigrammata, in quibus occurrunt pauca, quæ velis tollere, multa passim inveniuntur, quæ propter turpissimam obscœnitatem perenni silentio obliterari mereantur.

Finis Poeticæ.

LIBER

LIBER DRAMATICUS

EUSTACHIUS MARTYR.

TRAGOEDIA.

ACTA LUDIS SOLENNIBUS

Anno Dom. M. DC. XCIII.

PRÆFATIO.

PRIMUM illud rudioris olim & nondum expertæ ſatis Muſæ ſpecimen edimus; paulò confidentiùs forte, quàm par eſſet, qui nobis ipſi ſumus conſcii, quàm periculoſæ plenum opus aleæ ſit non tentatam adhuc rei Dramaticæ fortunam ſubire. Verum eſt hoc Scriptorum fatum, ut, quo parentes ferri ſolent in ſobolem primogenitam affectu, eodem illi primigenios ingenii fœtus deament: ac licet in poſterioribus plus leporis, gratiæ atque abſolutionis eſſe ultro fateantur, eos tamen hoc uno nomine, quod primùm editi ſunt, & impenſiùs foveant, & ſuaviùs deoſculentur.

Hæc Tragœdia, quæ cæteris præfigitur, quia priùs illis acta eſt, ſuum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ veteribuſque Numiſmatis argumentum debet. Eſt autem illud ejuſmodi. Superatis Dacis redux Euſtachius, cum ſolitos Jovi pro victoriâ honores reddere abnuiſſet, Hadriani Cæſaris juſſu, unà cum Trajanâ conjuge & duobus Liberis Agapito & Theopiſto, pro tuendâ Chriſti fide mortem paſſus eſt.

Multa de Euſtachio præterea narrant Baronius, Surius, Damaſcenus & alii rerum Eccleſiaſticarum Scriptores: Eum vixiſſe gravibus ærumnis obnoxium, ſpoliatum bonis, exilio multatum, orbatum filiis ac conjuge, quos longo poſt tempore mirabiliter recepit. Varia iſthæc diverſi generis eventa ſic Theatri legibus accommodavimus, ut informarent Epiſodia, immutatis quibuſdam pro licentiâ Fabularum, aut etiam quibuſdam aliis præter veritatem hiſtoricam adjectis.

Statuimus igitur primò Agapitum & Theopiſtum Euſtachii filios, cum inter Dacos militarent, ab ipſo patre captos, neque agnitos priùs ab Euſtachio fuiſſe, quàm Chriſtianæ Religionis reus apud Hadrianum accuſatus eſſet.

Secundò. Ipſe procurandæ Agnitionis modus etſi merè fictitius eſt, tamen laudabili temporum iſtorum conſuetudine nititur.

Nam cum Christiani, sævientibus in Christi sectatores Romanis Imperatoribus, quotidianum vel mortis, vel exilii periculum incurrerent, filiosque sæpe relinquerent admodum parvulos; ipsos parte corporis aliquâ tesseris quibusdam notabant, unde adultis iisdem ignorare non liceret, quam olim fidem suscepissent. Sic Crux impressa Agapiti ac Theopisti pectoribus, quâ utrumque Eustachius ipse signaverat, facit, ut in iisdem filios suos agnoscat.

Tertiò fingimus Trajanam Eustachii uxorem Trajani Imperatoris fuisse consanguineam, ut vel ipsum nomen videtur innuere; atque adeo apud Hadrianum maximè gratiosam, qui a Trajano in imperium fuerat adoptatus.

Quartò Trajanam non nisi sub ipsâ conjugis morte Christo nomen dedisse, neque cum ipso statim martyrium, sed aliquantò post fecisse; quod & minùs abhorret ab Hadriani moribus, quem naturâ suâ mitem & humanum, qualem fuisse historici referunt, non decebat sine aliquâ ingrati animi suspicione, tam citò sævire in Trajani consanguineam: & ipsi Theatro conveniebat magis, quod nimium cruentari non debet.

Scena Romæ in Palatio Hadriani.

ACTORES.

TRAJANUS HADRIANUS CÆSAR.

EUSTACHIUS, Dux Romani Exercitus.

TRAJANA, Eustachii Uxor.

AGAPITUS & THEOPISTUS. } Eustachii & Trajanæ Filii, non cogniti, ab ipso Eustachio patre in bello capti.

PROCULUS, Præfectus Prætorio.

THEODORUS, Magister Equitum.

MILITES.

EUSTACHIUS MARTYR.

TRAGOEDIA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

HADRIANUS, EUSTACHIUS, THEOPISTUS, AGAPITUS *vincti*, PROCULUS, THEODORUS, MILITES *cum Spoliis*.

EUSTACHIUS.

INVICTE Cæſar, Marte ſi gemino potens
Infractus hoſtis, ſubditi rurſum jugo
Populi rebelles, quàque præcipites agit
Danubius undas, domita ſi dignum queat
Tibi munus eſſe Dacia, obſequii cape
Perenne pignus, parta Romulidum manu
Victoriarum decora. Felices nimis,
Si noſtra levibus Cæſari potuit fides
Conſtare factis! *HAD.* Grande præſidium Imperî,
Accede propiùs; Cæſarem amplexu pete.
Funeſta poſt tot bella & ancipites metus
Revocata per te rediit ex longo quies.
Gratare Superis, Roma, nil tumido ſuper

Metuendum ab hoste; vincis! At per quem stetit
Sors læta belli, Roma, ne ignores Virum.
EUST. Quod ferre didicit hostis attritus jugum;
Tua illa, tua sunt merita; Te facti auspice
Redempta laurus; si quid hæc meruit manus
Tibi obsequendo meruit. *HAD.* O quantum decus
Manus ista nobis peperit! In nostrum involа
Iterum iterumque pectus; & noster sine
Per hæc amoris signa præludat favor.
EUST. Impendere animam liceat! Hæc, pro te hactenus
Quæcumque feci, levia, nec magno in loco
Numeranda, Cæsar. Si tamen factum probas,
Votum hoc super: mercedis hoc unum ambio,
Placuisse. *HAD.* Merces & sua Eustachium manet;
Meus ille labor est; vota quod superet, paro.
EUST. Jam sat repensum est: summa votorum attigi:
Studium obsequendi placuit. *HAD.* Et totus velim,
Ut norit orbis, quo mihi steteris gradu.
Tot parta bello spolia, tot capti Duces
Tuæ trophæum gloriæ æternum erigent.
EUST. Illa, illa me iùs Cæsaris Pompam instruent
Erepta Dacis spolia. Loricas vides,
Clypeos & arcus, tela, galearum jubas.
Hæc capta signant oppida: hæc missos probant
In jura Reges. At Tibi reliquos super,
Quos varia belli fata & armorum exitus
Subjecit hostes, sisto par Fratrum decus,
Quibus hoc in ævo firma jam virtus dabat
Animos viriles. Vidi in hostiles globos,
Quàcumque plueret densa telorum seges,
Lucem perosos ruere, nec timidos mori
Lacessere ultro fata. *HAD.* Proh! dignam indolem!
Adeste, Juvenes inclyti; hos animos amat,
Vel in hoste, Cæsar. *AGAP.* Adsumus, Cæsar; vides,
Quid iniqua possint arma; nequicquam hostium
Nudos per enses, nobilem letho viam,
Pudenda fortes vincla ne premerent manus,
Quæsîmus ambo: vota destituit Deus.
HAD. Romana ferre vincla ne fuerit pudor.
Non me esse, inani læta quem rerum efferant
Fastu insolentem, quem superbifico juvet
Calcare gressu, dura quos belli alea
Subegit; eritis ambo, cum tempus feret,

Locusve, testes. *THEOP.* Qualis & quantus fores;
Quàm liberale pectus in victos geras,
Tui vel inter arma documentum Duces
Dedere; nec, si ferre victoris jugum
Debuimus, alio decuit infractos premi.
HAD. Accede, miles. Vincla de manibus cadant
Utrique; sic jubeo. * Ite, regalis domus
Vobis patebit; carcerem haud alium impero.
* Abite pariter. Tota magnificos eat
In apparatus Roma; solennem ocyus
Instruite pompam. * Siste, te paucis volo.

** Ad Juvenes.*

** Ad Aulicos.*

** Ad Eustachium.*

SCENA II.

HADRIANUS, EUSTACHIUS.

HADRIANUS.

Tibi hæc paratur Pompa; Capitolî petes
Vectus Quadrigis ardua, & solitos Jovi
Reddes Honores. * Sentio; oblatum decus
Modesta Virtus refugit: at nil promoves.
Quantùm ipsa sese deprimit, tantò æquius
Consulere memet, digna ne virtus suâ
Mercede careat. *EUST.* Ista servantur Tibi
Augusta Pompæ decora. Si læto exitu
Rerum superbus nostra degeneres manus
In vincla Dacus addidit, laus hæc tua est.
Plus Hadriani nomen injecit metûs,
Quàm militum ardor, mensve Ductorum sagax.
HAD. Laus illa fuerit nostra; quodcumque est, lubens
In te refundo; Cæsaris partes age.
EUST. Ah! parce; honoris, Cæsar, hic cumulus nova
Me me in pericla rapiet. Expertus scio,
Quid odia possint; hæc mihi quondam fuit
Labes malorum prima: quot tantus favor
Rursum excitabit æmulos? *HAD.* Nihil hinc time.
Spectata nimium rebus in dubiis fides,
Et notus animus: vive securus mei,
Et insolentis despice invidiæ minas
Cæsaris in umbrâ tutus. *EUST.* Est tutus satis,
Rebusque per te, Cæsar, in miseris opem
Inveniet usque, sceleris expertem mali

** Turbatur Eustachius.*

Quem dente cæcus invido livor premit.
At, si recectâ mente jam liceat loqui,
Me prima revocant studia, cum strepitu procul
Fallacis Aulæ, sorte contentus suâ
Curisque liber animus, & placido fruens
Blandæ quietis otio exigeret dies.
Famosa Romæ nomina, hanc dudum mihi
Serranus aperit & Coruncanus viam:
Exempla, Princeps, illa da possim sequi;
Hoc patere: longo si quid obsequio fides
Meruisse potuit, præmium hoc unum feram.
HAD. Nondum ista sapere pacis ignavæ otia
Te deceat; alias Imperî nostri salus
Curas reposcit. *EUST.* Sceptra dum Cæsar geret;
Secura tanto nomine, alterius manu
Non indigebit Roma: si gratum hæc tamen
Præstare posthac dextera officium valet,
Nullos labores abnuo: impavidus ruam,
Quocumque tua me jussa, quò Romæ salus,
Honosve repetet.

SCENA III.

HADRIANUS, EUSTACHIUS, TRAJANA.

TRAJANA.

Tota festivo insonat
Dum Roma fremitu, gaudii in partem sine,
Trajana, Cæsar, veniat; & partum recens
Tibi secundo Marte gratetur decus.
HAD. Cui læta partum Roma gratatur decus,
Gratare pariter: conjugem hic festus manet
Pompæ apparatus. *TRAJ.* Sic amat Cæsar, novis
Sic vetera cumulat dona. *HAD.* Sic gratus bene
Se prodat animus! Dum mihi Imperium asserit
Tuus ille sponsus, se supra victor nihil
Nisi sceptra linquit: refugit oblatum tamen
Triumphi honorem pertinax, unâ satis
Virtute felix. Sit mihi tecum hic labor,
Trajana, sponsum flectere, hunc vince, obsecro;
Blandumque per Te discat imperium pati. *

* Abit Hadrianus.

SCENA

SCENA IV.

EUSTACHIUS, TRAJANA.

TRAJANA.

QUæ ratio, Conjux, quis novus mentem obſidet
Mutatque ſenſus? Nempe quem defert bonus
Cæſar Triumphum, ſpernis? *EUST.* Hoc, Conjux, rogas
Animæ latentis conſcia, & noſtros diu
Jam docta cultus? Scilicet pompam hanc ferat
Supremus ille rector & mundi arbiter,
Cui ſe tot annos noſtra devovit fides?
Egone ut profanæ gentis inviſum trahens
Sacrilegus agmen, ludicro immeritas Jovi,
Dum Chriſtus hoſtem vicit ac ſtravit ſolo,
Palmas dicari patiar? An cultu impio,
Quos ſum execratus uſque, venerabor Deos?
TRAJ. Felicitati ſic meæ æternùm invidet
Tuus ille Chriſtus! Nil tamen, Conjux, moror,
Quem tacitus imo pectore obſerves Deum.
At Chriſtianum cum mihi junxit virum
Hymenæus olim, tam-ne difficiles tulit
Deus ille leges, obſecro; ut nullam ampliùs
Nobis recludi ſineret ad honores viam?
Romana licuit conjugem exoſum Sacra
Deſerere; patrium reſpuit conſtans amor
Audire morem. Nunc ubi illuxit dies,
Cum Tu ſuperbus oſtro & exuviis Ducum
Regumque ſpoliis, colla depreſſum jugo
Hoſtem ante currus trahere, cum dominam Imperî
Romam intueri genibus affuſam potes;
Reſiſtis! Obices nempe vanos & metus
Faciat inane Numen? O probrum! ô pudor!
Ten' iſta ſapere? Non ego, incuſans Deos,
Tædas jugales horrui, aut dici Tuam
Puduit, avitis quando te exutum bonis
Sors dura patrio turpiter pepulit ſolo;
Triſteſque juſſit quærere errantem plagas.
Te fida conjux interim afflictum, exulem
Miſerumque amavi: neſcium inflecti malis
Servavit ultro pectus abſenti fidem.

At te pudendas generis oblitum inclyti
Captare latebras, ſpernere oblatum decus
Cum video, talem fateor ærumnam pati
Pudet pigetque. . . *EUST.* Parce non meritis Virum
Onerare probis: vota cumulabo hæc tua,
Confide: fragiles, quos petis tanto ambitu,
Agam Triumphos: ibo, nil, Conjux, moror;
Explebo vani decoris accenſam ſitim.
Populi frementis inter effuſas manus,
Abominandum laureâ vinctus caput,
Captabo plauſus: celſa Capitolî atria
Superabo: inanes, quando ſic placuit, Deûm
Larvas, quibus plebs credula & ficti tenax
Nil profuturis obſequi ſtudiis amat,
Spectabo. Non ut thure mentitis velim
Litare Superis; tetra dum fient Sacra,
Et ipſe facti teſtis ac vindex probri
Hadrianus aderit; tunc ego affixum Cruci,
Hominumque causâ ſponte morientem Deum
Palam exhibebo: quoſque maleſanus Jovi
Populus honores reddit, infrendens licet
Suos furores vertat in noſtrum caput,
Damnabo, & uni debitos Chriſto canam.
TRAJ. Quid loqueris? heu! quis, Sponſe, tam dira injicit
Conſilia? Quod tu facinus immane, efferum
Meditaris animo? *EUST.* Meditor id tandem exequi,
Quod ratio, quod Tu, Sponſa, quod dudum admonet,
Cujus ſubactus hoſtis auſpicio, Deus.
Nam quid morarum eſt? Quandiu imbellis premo,
Reſerare quod jam debui. Heu! quantus labor!
Dum, Chriſtianus intus, in ſpeciem probo
Fictos, ſilendo, pœne ſacrilegus Deos!
Huc me tot annos adigis: hunc pro te fero,
Conjux, laborem. Num tibi indultum eſt ſatis;
Ignavus ut ſim? Ponere his finem juvat
Dum tempus & res aperit optatis locum. . .
Ratum eſt triumphos agere: nunc demum ſciat;
Vel ſi inde doleat Roma, quam colimus fidem.
I, Sponſa; perge ad Cæſarem; atque iſthæc refer
Reſponſa; dic me, dic tuâ victum prece. . .
Hoc ipſe meliùs. . . *TRAJ.* Siſte; quò, Conjux, ruis?
Quò te impotentem cœcus impellit furor?
Quæ me in pericla mittis? . . . Ah ſi quid meum

Carum esse potuit! ... Ergo sic divellimur? ...
Vix te reviso misera... Quid tantum, obsecro,
Peccavit in te, Sponsa quod crimen luit,
Quam sic relinquis? ... *EUST.* Fare, quid omissum arguis,
Tibi ut placerem? Quas-ve nimis uxorius
Descendi ad artes, ne tibi gravior foret
Materia luctûs? Non me ut impensi tamen
Pigeat laboris; gratiâ aut, Conjux, tuâ;
Perferre quiddam gravius etiamnum abnuam.
At cur, amori dum tuo nimiùm obsequens
Recludere animum parco; sceleratam jubes
Comitare pompam, cujus aspectu nocens
Fit ille, nomen qui suum Christo dedit?
Absiste; frustra es, Sponsa: parendum est Deo.
Vocem monentis intus agnosco: increpat
Imbelle pectus: forsan & segnes moras
Dudum perosus, vindicem in nostras opes,
In liberos, in te, Uxor, extendit manum.
Ne deinde gravius aliquid iratus paret,
Eamus... *TRAJ.* Heu! misera quid, Conjux, agam?
Cui me relinquis? Si tibi errantem viam
Ingressa videor, dum peris, quis deviam
Revocare studeat? Nostra quem moveat salus,
Si te haud movebit? Potius ah! vive, obsecro;
Simulare perge: lucis hoc tecum exigam,
Quodcumque superest: robur exemplo dabis
Animosque. Quis scit lætus an veniat dies,
Virtute quando pectus excitum novâ
Præstare, quod jam refugit, id demum audeat,
Eumque pariter colere, quem sequeris Deum?
Ne ferre pigeat interim afflictis opem:
Miseresce, Conjux... *EUST.* * Timida quo virtus abis?   * *Secrsum.*
TRAJ. Dum moreris, ah! ne stimulet hic animum dolor;
Relicta sibimet sponsa, nec facti innocens
Est sponsus. *EUST.* * Heu! *TRAJ.* Non ego infelix peto;   * *Seorsum.*
Ut ames amantem, quando vel amantem piget
Redamare; sed ama, si Deum, Conjux, amas.
EUST. Absiste; satis est: vincis; & sponte obsequor.
Consilia reprimo, quando spe dubium erigis
Firmasque pectus. Detur hic binam brevi
Tot expetitus precibus & lacrymis dies,
Oblita vivas quo mei, & solus tuos
Habeat amores ille, qui meruit, Deus!

Latebo : ſed Tu Cæſarem inviſe ocyus.
Aut me Triumpho ſubtrahe ; aut quis ſim, palam,
Quantum reſiſtas cumque, compertum dabo.

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

EUSTACHIUS, AGAPITUS, THEOPISTUS.

EUSTACHIUS.

Tentata, Amici, cuncta, promiſſis fides
Servata : vidi Cæſarem, & longùm inſtiti
Rogando, ne vos mole vinclorum graves
Duci ad Triumphum vellet, & pompam ſequi.
AGAP. O læta demum fata ! nil ultra piget
Iniquioris perpeti Martis vices,
Dum probro utrumque ſolvis ! *THEOP*. An quiſquam putet
Tam placidum in hoſte pectus, ut victos amet
Etiam tueri ? *EUST*. Credulum quid ſpe irritâ
Lactatis animum ? Vanus heu ! cecidit labor !
Fruſtra rogavi : nil ab auguſtâ ſinit
Abeſſe Pompâ Cæſar ; & honorem hunc gradu
Primo reponit, ſi triumphales ovans
Vos ante currus colla depreſſos trahat.
AGAP. Ergo Triumphi præda, poſt tergum manus
Nodis revincti gravibus, indecores jocos
Dabimus protervo militi, & noſtrum audiet,
Oculiſque cernet orbis opprobrium ultimus ?
THEOP. O ſpes inanes ! ſic datam ſervas fidem ?
Sic perficis promiſſa ? *EUST*. Promiſſam fidem
Licuiſſet utinam ſolvere ! Hoc animus dolet,
Quòd non ſecundos vota ſucceſſus habent.
At quando nullas Cæſar admittit preces,
Flectique renuit, redeat in mentem, necis
Pericula inter media & hoſtiles globos
Quales ſtetiſtis ! Pectus in domitum malis
Revocate. *AGAP*. Quem Tu, fare, virtuti facis
Locum exerendæ, mole dum turpi gemet

Attrita cervix? *EUST.* Plurimùm, ut constet sibi
Afflicta virtus, laudis invito capit
Vel ab hoste. Nam quid hîc tot Heroum juvat
Memorare facta, clade quos simili obrutos
Opprobria nulla, nullus infregit dolor?
Illa, illa trepidum pectus exempla excitent.
AGAP. Exempla utrique si qua jam libeat sequi,
Hæc sola placeant; unde succensum novâ
Virtute pectus dedecus morte occupet.
EUST. Tamne impotentes, creditis, sensus probet
Deus ille vester? Sapere nil tumidum solent
Quicumque Christi nomen & leges colunt.
Videas ubique decoris oblitos sui
Media inter alacres & triumphantes probra.
AGAP. Ah! similis utinam causa vinclorum foret,
Idem & periclum! Non ego indignâ prece,
Lacrymisque madidus ora, servilem in modum
Vel deprecarer probra, vel sortis graves
Casus dolerem. Conscium testor Polum,
Graviora fuerit dulce pro Christo pati!
At me Triumphi Cæsar invisi asseclam
Trahat ante currus; vinculis iterum manus
Mutatus oneret! Potius ah! mortem inferat!
Feram æquiùs; non abnuam... Quo me invida
Sors adigis! Eheu! parce, malesanus rapit
Dolor impotentem... *THEOP.* Tantus huc recidet favor
Pietasque, quâ Tu, nostra miseratus mala,
Pollicitus ultro es rebus afflictis opem?
Promissa cur non perficis? vel cur dabas?
Ah! cœpta perage: ne piam rursus manum
Tulisse pigeat. Nempe Victorem abnuat
Audire Cæsar? Quod potes, quod non potes,
Aggredere: magna forte si Victi audeant
Rogare, spes heu! credulas constans amor
Ostentat: aut amare debueras minùs,
Aut non amasti, utrumque nisi probro eximis.
EUST. Iterum reviso Cæsarem; &, si me audiet,
Si quid valebit gratia, impendam,

SCENA II.

AGAPITUS, THEOPISTUS.

AGAPITUS.

Vides,
Sic nos amabat, Frater? Hic demum exitus,
Hæc spes, Amicis quam dabat, sortis bonæ?
THEOP. Malè ominari parce: cur animum abjicis?
Meliora, Frater: forte placatus modo,
Quas repulit ante, Cæsar admittet preces.
AGAP. Ambos amicis, sentio, illudit dolis:
Simulata loquitur. Scilicet turpem, putas,
Ferret repulsam, si, quod utrique imminet,
Arcere precibus triste voluisset malum?
Ad quæ reservor? Siccine invisæ caput
Subtrahere pompæ non queam? Heu! quantam sinu
Plagam sub alto sævus infligit dolor!
THEOP. Agnosco, Frater, quam sit impatiens probri,
Cuicumque sanguis melior in venis micat.
Pudet subire triste Victoris jugum,
Et iniqua ferre vincla? Quas refugis vices,
Refugio & ipse pariter: at gravior tamen
Animum remordet cura. *AGAP.* Dum vinctos parat
Nos pone currum trahere, num gravior potest
Materia luctûs esse? *THEOP.* Christicolis potest.
Scis ipse, Frater; ille quem teneris Deum
Colimus ab annis, impium ex æquo abjicit,
Et qui profano polluit cultu fidem;
Et qui profanum, dum silet, cultum approbat.
Tum ergo facinus istud a culpâ eximis,
Insanientis ambo si populi manum
Viles sequamur assectæ? An propiùs licet
Spectare pompam, monstra quæ Superûm colit,
Vetitoque fictum thure dignatur Jovem?
AGAP. Ritus nefandos, Frater, ô utinam procul
Fugisse liceat! sed reluctantes Jovis
Trahimur ad aras. *THEOP.* Quid vetat saltem impia
Abominari Sacra, & infames Deos
Palam execrari? Sæpe Christiadum manu
Simulacra templis eruta, & versas Deûm

Didicimus aras, dum timent visu tenus
Maculare Christi in jura transmissum caput.
Exempla, Frater ista, ni pigeat mori,
Quid facere deceat cardine hoc rerum docent.
AGAP. An vita tanti est, Frater? Hanc Christus dedit;
Litandum eâdem. Sed age; dum collum graves
Prement catenæ, vincla dum stringent manus,
Densusque utrinque miles excubias aget,
Quid ipsa virtus audeat? *THEOP.* Segnes moras
Ergo amputemus: liberis quid non licet?
Pompæ apparatus impiæ, effigies Deûm
Sternamus: Ipse Jupiter solio cadat,
Spectante Româ. Nostra cum se se palam
Odia explicabunt; cum lacessemus Deos
Christum professi; Cæsar id veritus, Sacra
Ne similis inter media prorumpat furor,
Et triste festum turbet augurium diem;
Pompam vetabit nos triumphalem sequi;
Spretique cultûs ultor in nos sæviens,
Pulcrâ paratum morte mutabit probrum.
Subit ecce Cæsar, inde referamus pedem.
AGAP. Quocumque tandem fata se vertant, lubens
Te sequor. Ab alto, Christe, consiliis fave.

SCENA III.

HADRIANUS, PROCULUS, THEODORUS, MILITES
cum Coronis in Præludium Triumphi.

HADRIANUS.

ABsiste, Procule; plura nequicquam afferas,
Reum unde tanti sceleris Eustachium probes.
Agnosco veteres, nondum & extinctas bene,
Queis se impetitum doluit, odiorum faces.
At nota virtus: qui Virum talem arguet,
Ne facere dubiam levibus indiciis fidem
Confidat. *PROC.* Et nos inclytum, ut par est, Virum
Duplicique palmâ nobilem, obsequio & fide
Colimus: & æstus inter armorum graves
Dedimus amicam rebus in dubiis opem.
Si quando turmis fecit invisum Ducem
Inimica superis Secta; si lævi ominis

Metuens negavit miles imperium ſequi;
Turbis premendis noſter incubuit labor,
Et ſolita per nos manſit in caſtris quies.
Hinc ſi qua fortè ſemina odiorum eruis,
Silere præſtat, Cæſar; & inultos pati,
Quos eſſe nullos credit Euſtachius Deos.
Sin victus hoſtis ſcelere Victorem eximit,
Tuoque jam ſons eſſe judicio nequit;
Tuum imperare eſt; nemo damnare audeat
Quem Cæſar eſſe ſalvum & incolumem velit.
HAD. Quid Roma victrix debeat tanto Duci,
Scio, & rependam: non tamen ſcelus ut velim
Fovere; vel quam jurejurando dedi
Superis, inultus patiar abrumpi fidem.
At quo revincis teſte quod loqueris nefas?
PROC. Utinam lateret, quod reluctantes ſcelus
Arguimus! Urbe miles in totâ ferit
Quod vidit ipſe, quodque deflevit malum.
Quas orbe toto vile Chriſtiadum in genus
Decernis æquus ultor, Euſtachius vetat
Exigere pœnas, imo & abſolvit reos.
Si quando Sectæ cultor infandæ nocens
Captivus ad nos trahitur, hunc blandè excipit;
Nec eſſe ritûs impii hortator timet.
Non ille patrios thure venerari Deos,
Non templa obire noſtra, nec, ſi quid grave
Fors incidiſſet, operis incerti auſpices
Conſulere Superos. *HAD.* Hoccine ut verum rear,
Theodore? *THEOD.* In iſtis terere quid tempus juvat?
Sedere curru dum triumphali abnuit,
Palam revincit, quem Deum Euſtachius colat.
Nec enim modeſtus ſuaſit oblatos pudor
Reſpuere honores: nempe, quos odit male
Obire cultus refugit, & partam Jovi
Referre palmam. Si tamen dubitas adhuc,
Totuſque nondum patuit Euſtachius ſatis;
Nunc experire Cæſar ingenium Viri,
Imoque tacitos corde quos ſenſus tegit.
Sacrâ Tonanti laureâ frontem jube
* *Ad Theodorum.* Victor coronet; cumque perſolves Deis
Solitos honores, ipſe non abſit Sacris.
HAD. Affer Coronas, miles. * Euſtachium mone,
* *Ad Proculum.* Mihi laureatus adſit ad pompam comes.
* Tu, dic & iſtis cæteri ornentur Duces.

SCENA

SCENA IV.

HADRIANUS.

ID esse credam? Patria despiciat Sacra
Eustachius? hostes foveat Imperii & Deûm?
Quid anime dubites? Video simulatus pudor
Quò pertineret, dum triumphales negat
Capitolî ad arcem ponere exuvias Jovi.
Quanquam innocentem temere damnamus virum
Plus forte justo creduli. Illæsam hactenus
Discrimina inter varia servavit fidem:
Paulùm opperiri decuit.

SCENA V.

HADRIANUS, PROCULUS, THEODORUS, MILITES.

THEODORUS.

AH! Cæsar! *HAD.* Quid est,
Theodore? *PROC.* Superi! *HAD.* Fare; quas nectis moras
Abrumpe. *THEOD.* Dirum facinus, immane, efferum!
HAD. Quod facinus inquis? *THEOD.* Ambo præcipitem gradum,
Quò jussa tua, nos & amor obsequii vocant,
Dum ferimus; ecce vinculis per te eruti
Uterque Juvenis mente furiatâ advolant;
(Horresco referens, Cæsar) &, facto impete,
Rapiunt nefandis manibus, & sacras terunt
Pedibus Coronas! *HAD.* Furere sic Capti audeant?
THEOD. At non, teneri nescia, hîc rabies stetit.
HAD. Etiamne, Superi, crescat ulteriùs nefas?
THEOD. Fecere gravius aliquid: opprobriis petunt
Verenda Divûm Numina: &, voce impiâ,
Abjicite vana decora; sacrilego, inquiunt,
Cultu abstinete; parcite immeritos Jovi
Tribuere honores, jure quos repetit suo,
Meruitque solus capere Christiadum Deus.
HAD. Vincla eximebam, perfidi has reddunt vices!
Uterque jam jam sceleris ultorem sciet.
Sed unde subito tantus erupit furor?
PROC. Tanti furoris nempe, turbarum & caput
Eustachius; hostes qui Deûm impensus fovet.

Scis ipse, quanto visus utrumque ambitu
Jactare solers: quâ sit enixus prece,
Devota turpi capita ut eximeret probro.
Sic furere Juvenes; ore sic soliti impio
Appetere Superos, scelera dum tacitus probat
Exosus ipse pariter Eustachius Deos.
HAD. Memorare plura desine: obscurum nihil;
Patuere cuncta... Cur mihi victor redis
Vel cur scelestus, Eustachi? Ulcissi ratum est.
* Seorsum. * Tamen hæret animus, & Viri aspectum fugit,
Per quem subactus hostis, & Romæ salus
Asserta... Nam quid cardine hoc rerum sequar?
Sponsam evocemus; inde scrutari placet;
Fors si qua dabitur per tot ambages via.
Huc ocyus, Theodore; Trajanam voca.

SCENA VI.

HADRIANUS, PROCULUS, MILITES.

HADRIANUS.

* Ad Milites. * ONerate vinclis, carcere & cœco abdite
Scelerata capita. Procule, sit tecum hic labor.
PROC. Mandata peragam. *HAD.* Non mihi ut Captos modò;
Sed ut rebelles, impios, hostes Deûm
Ambos haberi placuit. *PROC.* His animis Deos,
Cæsar, tueri perge: quamprimum malo
Medere: latè gliscit, offensi trahens
In nos Tonantis odia. In insontes cadit
Cives nocentum culpa, si pœnâ caret:
Iram anteverte Numinum. *HAD.* Hortatu nihil
Indigeo: patrios quisquis haud metuit Deos,
Sceleris nefandi vindicem agnoscet manum.

SCENA VII.

HADRIANUS, TRAJANA, PROCULUS, THEODORUS, MILITES.

THEODORUS.

QUod imperasti, Cæsar, huc infert gradum
* Ad Proculum. Trajana. *HAD.* * Fidas carceri excubias loca;

Mox aderit ultor. Interim quales decet
Statuere pœnas, morte quâ plectam reos,
Expendo. *PROC.* Ad omne promptus obsequium feror.
HAD. * Abscede pariter, & procul remove arbitros.

* *Ad Theodorum.*

SCENA VIII.

HADRIANUS, TRAJANA.

HADRIANUS.

QUo sis mihi, quo semper & fueris loco,
Trajana, nosti. Merita te pridem inclyta;
Te sanguis idem qui mihi tecum fluit,
Te generis olim splendor & columen tui
Trajanus, orbem paribus imperiis dedit
Qui regere, memet Cæsarum adcissens gradu,
Faciunt verendam pariter & amandam. *TRAJ.* Scio:
Cur nota loqueris, Cæsar? Impensus favor
Meritum omne vicit... Sed age, num memorem parum
Arguis? *HAD.* Amicam sensit & Sponsus manum;
Longasque tristis exilî vidit moras
Per me amputari. Redditus tandem suis
Eundem in Aulâ, quem priùs, tenuit gradum;
Interque reliquos nactus imperium Duces,
Quos tacitus ægros interim urebat dolor,
Facilem reclusit laudis hodiernæ viam.
Sed vetera memoro. Vix triumphato redux
Ab hoste, læto Marte pugnatum docet;
Excita per me Roma solennem instruit
Ubique pompam, ruere Victori obviam
Parata, currus & triumphales sequi.
Sprevit Triumphum pertinax; silui tamen;
Et adhuc silerem, dira Christiadum Sacra
Ni coleret, eadem te nisi inficeret lues.
TRAJ. Et ista credis, Cæsar? Attestor Deos;
Ut sceleris expers animus, & constans sibi
Peregrina refugit Numina; atque unum colit
Cœlo tremendum pariter ac terris Jovem.
HAD. Omitte plura: certa juranti fides
Debetur. An tu conjugem culpâ eximis?
Certamne faciet ipse juratus fidem?
TRAJ. Fidelis usque Cæsari, an Superis potest

Esse infidelis? *HAD.* Nil ego optarim magis,
Quàm ne qua cultus impii sponsum lues
Afflarit: at non levia suspectum arguunt
Indicia: nostros fertur exosus Deos
Peregrina colere Numina; & Christi asseclas,
Cum luere pœnas decuit invisum genus,
Opibus fovere, gratiâ, officiis... *TRAJ.* Piget
Veteres querelas, Cæsar, & rursum malas
Refellere artes; quæ mihi Sponsum invident.
Ergone levior hactenus miseræ incidit
Materia luctûs? An erit æterni seges
Doloris? *HAD.* Ecquem Tu mihi luctum occinis;
Trajana? Sponsus si tuus culpâ vacat,
Falsi revincat ipse rumores malos,
Litando Superis. *TRAJ.* Hostis attritus semel
Iterumque, Cæsar; Dacia imperio addita,
Domiti rebelles, parta Victoris manu
Populis salus, & orbe pacato quies,
An non refellunt ista rumores satis,
Quos odia pariunt, livor odiorum comes
Incendit? *HAD.* Hostis sacret exuvias Jovi;
Sic dira vincet odia, livorem premet.
TRAJ. Heu! quò ferar miseranda? Nil ergo est super?
Non pandit aliam Cæsar, aut monstrat viam,
Aliqua unde Sponso veniat & Sponsæ salus?
HAD. Imo: Quadrigis arduus se se ferat
Sacras ad arces Victor; hinc probrum æmulis,
Sibi suisque pariet æternum decus.
TRAJ. Spes blandus alias injice, aut nullas facis.
Nam quid jubes?.. Occidimus!.. Ah! per, si meum
Tibi dulce quondam quid fuit, per, te hos, precor,
Quos fletibus perfundo suppliciter pedes,
Miserefce, Cæsar.... Conjugi veniam peto,
Veniam benignus annue: abscondam nihil,
Scelus omne retegam... Tu mihi semper bonus;
(Nam cur vicissim & ipsa non recolam, tuus
Quàm certus in me fuerit & constans amor?)
Tu spes mihi, Tu rebus eversis salus.
Heu! longiores exilî increpitans moras,
Afflicta quoties in tuum effudi sinum
Meos dolores? Sæpe solamen dabat
Nostrisque, memini, Cæsar indoluit malis,
Nunc dum beato perfrui aspectu licet,

Felicitatis auctor, an Sponsæ impius
Sponsum revellas? Qui meis lacrymis modum
Ponebat, ille flere me æternum velit?
Siles?... Et ora flectis?... An patiens feret?
Nihil dolebit Roma Victorem eripi?
Aut nil timebit deinde, si excutiens jugum
Rursum Hostis arma moveat? At, ni te piget
Meminisse, Cæsar; cum rebelles persequi
Bello pararet, dixit, incusans Deos,
Trajanus olim; *Quæ mihi Eustachium plaga*
Tenet exulantem?... Sed quid insipiens loquor?
Ignosce: populos donec imperio reges,
Quid Roma, Cæsar, metuat? Hoc unum rogo,
Ecquid juvabit, quidve promoveas, Virum
Si perdis unum? Num Deûm cultus perit,
Si crescat uno turba Christiadum Viro?
Parce ergo, vel si Conjugi mortem irrogas,
Et me jube perire. *HAD*. Quod Sponso petis,
Utinam annuisse liceat! At notum est scelus
Ubique: Populus, Miles Eustachium canunt
Proscripta colere Sacra. Jam veniam dare
Non est meum: Nec Cæsar, ut multùm velit,
Subtrahere meritæ Conjugem possit neci;
Ni plebis ante murmur invisum obruat,
Suoque inustum nomini abstergat probrum.
TRAJ. Dum nec Triumphos imperes, nec thus Deis
Adolere jubeas; quod voles cumque, exige:
Præsto obsequentem. *HAD*. Quod petis per me obtines;
At cum tumultûs causa turbarum & caput
Juvenis uterque fuerit, & nostros palam
Contaminarit ore sacrilego Deos:
Spectante Roma, Judicis partes agat,
Et ambo capite damnet Eustachius, volo.
Parebit? *TRAJ*. Hinc me, Cæsar, ad Sponsum fero.

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

EUSTACHIUS, TRAJANA.

EUSTACHIUS.

QUid me fatigas tandiu indignâ prece?
Absiste, Conjux: nil agis... Nam quid jubes?
In Christianos ipse, dum Christum sequor,
Ferar ut scelestus? Ipse ut addicam neci,
Quos & decet fovere, cum quibus & mori
Deceret? An me crimen infandum aggredi
Patereris, æqui cultor ac vindex Deus?
Non ergo visum est sceleris admissum satis,
Sceleratus ut sim, dum tibi nimium obsequens
Christum latentem pectore ignavus premo,
Ni parricidæ nomen invisum feram?
TRAJ. Quid monstra fingis ista? Quid inanes metus
Animum remordent? *EUST.* Superi! an inanes metus,
Et monstra fingo, cum pium refugit manus
Fundere cruorem? *TRAJ.* Non ego, ut fundas pium
Peto cruorem. Conscium attestor polum,
Tam dira in isto pectore haud arsit sitis!
Obsequere tantùm Cæsari; &, qui te malus
Urit nocentem, scrupulum populo exime.
Permitte nobis reliqua; quid possim, scio.
Aut me rogante Cæsar absolvet reos;
Aut si repugnet durus, evadent necem,
Certamque per me sospites capient fugam.
EUST. Quò, quò ista vertant, turpis inficiet nota
Meum usque nomen; stimulus hic animum fodet:
Tu, Christianos, ne videreris nocens,
Per te stetisset, victus imbelli metu
Letho dedisses! Dedecus nunquam feram
Tantum imputari, Sponsa. Tu parce, ah! precor;
Periculosas tendere insidias Viro.
Abscede. *TRAJ.* Cur sic verba detorques mea?
Dum sæva miseros fata, quæ Juvenes manent
Arcere meditor, &, piam implorans opem

Te fida Conjux operis in partem voco,
Periculosas, inquis, insidias paro.
Ten' hæc decet sentire, ten' decet & loqui?
* Seorsum. EUST. * Stimulis utrinque paribus incertus feror!
Quid agam? TRAJ. Siles! Ah! si qua Te pietas movet,
Juvenesque letho proximos, Conjux, amas;
(Nec amare nequeas, quos fides eadem, & Deus
Tibi jungit idem) veniat in mentem, obsecro,
Nil esse miseris unde contingat salus,
Ni Cognitoris ipse fungaris vicem;
Et innocentem, quam struo, fraudem adjuves.
Sic ego nocentum capita subducam neci:
Sic tu obsecutus Cæsari iras & metus,
Populique turbas, odia, livorem eruis.
Sic sospes ipse, post tot ærumnas graves,
Sponsam jacentem reficis, & luctus levas.
EUST. Adesse Proceres, Sponsa, cum Vinctis mone.

SCENA II.

EUSTACHIUS.

Miseranda Conjux! Doleo quas pateris vices.
Miseranda Conjux! Credulam nam cur amas
Lactare mentem? Credis infractum metu
Domuisse pectus? Pectus ah! notum est male,
Trajana! Christi causa quos sontes facit,
Videbo: non ut facinus egregium exprobrem;
Vel iniquus ultor judicem dignum nece.
Ad quæ reservor? Per quot ambages tego,
Prodire quod jam decuit arcanum palam?
Exsurge, Numen, rumpe latebrarum obices,
Dum tempus, & res ipsa consiliis favet.
Mox testis aderit Aula... Quo rapis, ô Deus!
Sequor! vel in me Cæsar iratus fremat;
Dilecta Christo capita, nos eadem manent
Periculorum fata; vobiscum ratum est
Idem subire mortis aut vitæ genus...
Quanquam suine similis & constans sibi
Juvenilis animus stabit adversum minas;
Nullumve pœnæ metuet aut lethi gradum?
Juventa fortes impetus primos habet:
Præsens periclum spiritus magnos premit.

Quo robur animi, quo sit & pietas loco,
Juvat experiri. Dubia si virtus tremat,
Quovis redemptam pignore ambobus fugam
Paremus. At si, quod Deus faxit, precor,
Intrepida pietas nescit ignavos metus;
Adero pericli socius & mortis comes.
Subit ecce turba... Christe, qui nostra inspicis
Consilia, fer opem, & magna tentantem adjuva.

SCENA III.

EUSTACHIUS, AGAPITUS, THEOPISTUS *vincti*; PROCULUS, THEODORUS, AULICORUM TURBA, MILITES.

EUSTACHIUS.

ADeste, Proceres. *PROC.* Jam tibi allatum puto,
Dux Magne, quantus arserit Juvenum furor;
Contempta nam quid sacra, quid memorem solo
Calcata Pompæ decora; quid (dirum nefas!)
Onerata probris Numina infandis loquar?
Quantum ista per se sceleris impietas trahat,
Contage quantùm noceat in vulgus, piget,
Quod me tacente cernis, incassum exequi.
THEOD. Sic ergo Victis furere, sic Sacra & Deos
Sprevisse liceat? Hoc genus scelerum novum est;
At solita genti scelera, quæ ritu impio
Hominem pudendo stipiti affixum colit.
Ni prompta grande pœna flagitium arceat;
Serò venit medela, cum crevit malum.
Proin dignus ultor merita, quæ sontes luant,
Supplicia statue: Cæsar hoc repetit, jubent
Violata Superum jura. *EUST.* Quid tantum impulit
Audere facinus? Cæsar has meruit vices,
Devota turpi colla dum solvit jugo?
An sic Triumphi lauream, egregium decus,
Calcare licuit? Ita-ne honoratis Deum,
Cui servit orbis, cujus auspiciis potens
Stat Roma? Per quem Cæsares domitos tenent
Sub lege populos? Agite: num prohibet loqui
Pudor, dolorve sceleris. *AGAP.* Haud facti pudet,
Dux Magne, nec dolere nos etiam decet.

Quod jura belli triſtia obſequium exigunt,
Deferimus ultro Cæſari; promptos habet
Facere imperata: quin nec ingratum arguat
In utroque pectus, fata ſi dederint locum.
At nil iniquum poſtulet; parcat Deos
Nobis inanes canere, qui toto unicum
Regnantem in orbe ſcimus ac Cœlo Deum.
THEOP. Hæc una ſontes cauſa me & fratrem gravat;
Dux Magne; quidquid objici ulteriùs poteſt,
Factum negamus. Si tamen meruit mori,
Qui veſtra ſpernit Numina & Chriſtum colit;
Nihil moramur: Te penes vitæ ac necis
Jus omne: quodvis ſtatue; diſcerpi jube,
Lacera, perure, diſtrahe, in partes ſeca:
Non aliud unquam pectore ex noſtro auferes.
PROC. Viden' ut ſuperbo deſpicit faſtu minas,
Noviſque primum ſceleribus cumulat nefas
Exoſa Superis ſecta, ſceleratum genus?
Spreviſſe juſſa Cæſarum, indignis Deos
Maculaſſe probris; jura violaſſe omnia
Parum eſt, niſi & tot facinorum laudem ambiant.
Quid deinde ſupereſt? Summa nequitiæ attigit,
Quem non pudor metuſve poſt culpam movet.
AGAP. Sit uſque pœna conſciæ mentis comes
Pudor, metuſve: ſcelere ſed quiſquis vacat,
Non hunc pudor, trepiduſve percellit metus.
THEOD. Etiam ſceleſtis umbra virtutis placet;
Et eruditâ fraude diſſimulant nefas
Male pertinaces! Gentis ingenium ferox,
Dux Magne; flecti ſi nequit, frangi poteſt.
Proin admonere deſine: incaſſum prece,
Vel ſanioriori regere conſilio truces
Tentabis animos: alia jam tela admove.
Quod nec preces, nec ullus extorſit metus,
Inflictus altè meliùs excutiet dolor,
Tumidoſque reprimet ſpiritus. *THEOP.* Mortem inſuper
Adjice, nocentes perde: non refugit necem,
Quiſquis laceſſit. *EUST.* Sic timor nullus quatit?
Sic efferatos ruere in exitium placet?
Utriuſque ſorte moveor. Ah! vobis, precor,
Conſulite melius: certa, ſi facti piget,
Parata venia eſt. Cæſar hoc unum exigit,
Chriſtum exuatis. *AGAP.* Pectus ut noſtrum queat

Christum exuisse, Cæsar hoc jubeat: priùs
Proprios in artus impiam armemus manum;
Laceremus ante pectora, ubi primo dedit
Gestare ab ortu nobiles Christi notas
Pietas parentum. *EUST.* Quantus infaustos manet
Luctus parentes, sobolis opprobrium suæ
Tristesque casus orbe cum extremo audient!
THEOP. Frustra parentes obicis: heu! nunquam est datum
Vel nosse, vel vidisse! Dilecti afforent
Utinam parentes! gaudii hoc summum, reor,
Decorisque fuerit, sponte si videant probrum
Christi ferentes ergo, & invictos malis
Invadere ultro funera haud pavidos mori.
Haud vana loquimur; mentis indicium suæ,
Gerimus uterque pectori impressam Crucem.
EUST. * Superi! Quis aures pepulit attonitas sonus?
Oculosne blandus ludit incautos sopor?
Dubitare parce: frontis hæc species fuit:
Agnosco vultus, & parem ætatis modum.
Ac ne supersit ullus errori locus,
Hanc ipse proli genitor impressi Crucem.
* Maturioris consilî poscit moram,
Nec tam frequenti debet agitari loco
Res ista, Proceres. Spiritus altos facit
Conspectus ille vester, & robur novum
Inspirat animis: cedere infractos piget,
Ubi tot ora, tot sui metuunt probri
Habere testes. Pauca privatim loquar;
Si saniora forte consilia audient.
Trajana veniat, Miles extemplo mone.

* *Turbatur surgit è Tribunali. Seorsum.*

* *Ad Proceres.*

SCENA IV.

EUSTACHIUS, AGAPITUS, THEOPISTUS.

AGAPITUS.

QUid læta differs fata? Non patuit satis,
Quantùm execremur ambo, quos facitis, Deos?
Quid poscis ultra? Statue, quam libitum est, necem,
Dux Magne. Nostro fervet impatiens sinu
Totus profundi sanguis, & segnes moras
Incusat... Age: quid retinet ancipitem manum?

Petit ultionem Cæſar, & mortem imperat:
Obſequere, miſeros perde. Sic avidum bene
Pectus cruore ſatiet & diram ſitim,
Quemcumque ſtimulat dirus in Chriſtum furor!
EUST. * Generoſa ſoboles! *THEOP.* Affatim impenſus favor,
Dux Magne, amorque: ſcelere te noſtro implicas,
Dum deſtinatos, quâ potes, letho eripis.
Abſiſte. Tuque ô, dum mori pro te juvat,
Si quid precari, Chriſte, morituris licet,
Repende, tantus quas amor, meruit vices.

* Seorſum.

SCENA V.

EUSTACHIUS, TRAJANA, AGAPITUS, THEOPISTUS.

EUSTACHIUS.

Ades huc: & ultra, parce ne incuſes Virum.
Quod poſtulare pergis, id tandem exequor;
Plectam nocentes. Sed age, quod lethi placet
Genus irrogari? Te velim cauſæ arbitram:
Eloquere. *TRAJ.* Quod Tu cumque judicium feras,
Ne metue, Conjux: jam meam aſtrinxi fidem.
Utrumque ſalvum preſto: vel noſtrum in caput,
Si quam minantur fata, tempeſtas ruet.
EUST. Bene eſt: ſed ante vota quàm cumulem tua;
Tecum iſta perage, cogita, expende, & diu
Animo revolve. Quam reluctanti exprimis
Vocem nefandam, barbaram, immanem, impiam;
Illa, illa proprios, Uxor, in natos cadet.
TRAJ. Vigilone? ... Natos intuor? ... Verum id rear,
O Sponſe? *AGAP.* Frater! *TRAJ.* Quas mihi ambages canis?
Aperta loquere... Nam quid... *EUST.* Ambiguum hîc nihil,
Comperta loquimur. Sunt mei, ſunt & tui,
Trajana: Chriſti teſſeram agnovi Crucem,
Hac utriuſque pectori impreſſam manu
Teneris ſub annis. Heu! mihi natos Deus
Poſtquam abſtuliſſet; illa reſtabat ſuper
Spes una luctûs. Forte, dicebam in ſinu,
Lux illa veniet, quando Chriſtiadum fidem,
Ad iſta uterque ſigna, quæ membris gerunt,
Ultro ſequantur! Vota ſuperavit Deus!
Adeſte, Nati: junge complexus prior,

Tu, quem priorem lætus excepi pater,
Agapite. Tuque pariter in noſtrum involа,
Theopiſte, pectus. Nomina hæc genitor ſacro
Olim expiatis flumine ambobus dedit.
AGAP. O lux beata, Fratrer! ô noſtris diu
Petita lacrymis hora, quæ natis patrem,
Natos parenti reddit. *THEOP.* O ſortem bonam!
Fas intueri, fas & amplecti patrem,
Qui noſſe Chriſtum docuit, & Chriſtum ſequi!
EUST. Ut me iſte reficit animus! ut virtus placet!
Dilecta ſoboles, cordis interpres mei
Bene æſtimabas, gaudii hanc ſummam fore
Laudiſque partem, ſi laceſſentes necem
Natos videret genitor, & fata aſpera
Pro te ſubire, Chriſte, nil timidos mori!
TRAJ. Cur dira memoras funera? An nondum ſatis
Hucuſque luctûs? Ne malo lætam omine
Diem fatiga... Sed quid, ô Nati, moræ eſt?
Num ſola veſtro careat amplexu parens?
Accedite ambo: noſtra nunc ſe ſe explicent,
Per tot dolores, per tot ærumnas graves
Redempta tandem gaudia! Heu! quis te malus
Ludebat error, & futuri neſciam
Mentem auferebat, miſera; cum triſtem fugam
Utriuſque dulci mater addebas lucro!
AGAP. Ne læta doleas fata: quos una arguit
Chriſti nocentes cauſa, nec triſtem fugam,
Nec triſtiorem mortis aſpectum timent.
THEOP. Tuus, ô pater, ſiviſſet indulgens amor,
Sibi jam haberet, Cæſare irato, Deus
Geminam in utroque victimam! *EUST.* O pulcram indolem!
Me tanta virtus, tantus exſtimulat vigor!
Pudet mei me! Num vacat, ne ſim reus,
Si fingere ultra libeat?... Obſtrinxi fidem:
Juvat ire... Nati, dedecus noſtrum eluet
Lux iſta. *AGAP.* Nam quo? *EUST.* Ad Cæſarem. *AGAP.* Ah! tecum ibimus,
Dilecte genitor. *THEOP.* Si mori votum eſt, pater,
Eadem ſequemur fata. *TRAJ.* Quo cœcus furor
Rapit impotentes?... Conjugem afflictam aſpice,
Miſereſce, Conjux!... Heu! fugit!... Nati, obſecro,
Lacrymas parentis cernite!... Incaſſum eſt, preces
Lacrymaſque temnunt!

SCENA VI.

TRAJANA.

EFferi, intractabiles !
At cur dolemus ? . . . Occidant ! non sunt mei.
Natos nego ; Sponsum abdico, ejuro , execror. . .
Quanquam quid aio ? Sponsus & nati occidant ?
Hoc mater , hoc ferat uxor ! Ah ! demens dolor
Meliora loquere ! . . . Sceleris admissum est nihil ;
Scelus anteverte , si potes ; si non potes ,
Veniam roganti Cæsar , aut mortem dabit.

Finis Actûs tertii.

ACTUS IV.

SCENA PRIMA.

HADRIANUS, PROCULUS, THEODORUS, MILITES.

HADRIANUS.

THeodore, verum loqueris ? *THEOD.* Heu ! verum nimis ;
Auguste Cæsar ! manibus ereptos habet
Servatque Juvenes : facinus indignum horruit
Accita Procerum turba ; quin totâ fremens
In Urbe Miles poscit ultricem manum.
HAD. Confide : mox , quâ deceat , ulciscar nefas.
Ratum nocentes perdere. . . Ah ! nimium hactenus
Datum est amori ! Perfide , ingratum caput ,
Sic merita pensas , Eustachi ? Infidum Deis
Et perduellem noveram : silui tamen.
Tacitum premebam scelus ; & errori obsequens
Unum rogabam , vellet ut , specie tenus ,
Superis litare , moris admissi tenax
Suique similis intus : obsequium abnuit.
Volui Triumphos ageret ; hoc etiam obstinat
Negare. Longâ denique evictus prece
Tantum exigebam , sanguine ut Juvenum impio
Culpam expiaret , atque rumores malos ,

Qui diſſipantur Urbe turbaſque excitant,
Hac temperaret arte; nequicquam omnia.
En pertinaci mente, nil veritus Deos
Chriſtum ambit unum: gratiam, officium impiis,
Quos ad cruentas juſſeram pœnas trahi,
Impendere audet affatim! Hanc ſponſi fidem
Jactabat uxor? Sentio, indultum eſt nimis!
Urgenda res eſt... Capite flagitium luat
Uterque Juvenis, Procule: nec juſſis moras
Confidat ullus addere. Ordiri hinc placet.
Tu perge, Miles, & mihi Euſtachium erue,
Unde, unde lateat. *PROC.* Portat huc celerem gradum
Trajana, lacrymis ora ſupplicibus rigat.
Ad Proculum. *HAD.* * Reſiſte, mea dum juſſa ſe rurſum explicent.

SCENA II.

HADRIANUS, TRAJANA, PROCULUS, THEODORUS, MILITES.

HADRIANUS.

SIc obſequentem ſe mihi demum exhibet
Euſtachius? Hanc ſpem dederat? addixit neci
Inviſa, Juvenes, capita pollicitus? Siles!
Eloquere *TRAJ.* Cæſar! *HAD.* Ingemis; largo genas
Video madentes imbre. Ne levibus malis
Impende fletus: mox erit tantò aptior
Materia lacrymis, morte cum meritâ cadet
Tuus ille toties Cæſarum imperio & Deûm
Conjux rebellis. *TRAJ.* Sentio; nondum Tibi
Noſtri dolores, noſtra nec penitus mala
Patuere: pars heu! quanta Te, Cæſar, latet!
HAD. Utinam lateret! Falleris opertum nihil;
Patuere cuncta. Novimus quantùm obſtinet
Nolente me, vetante, Chriſticolûm palam
Inimica colere Sacra: manifeſtus favor,
Quo perduelles, impios, nefarios
Juvat ac tuetur; Aula dum tota infremit;
Dum morte tantum poſcit extingui nefas.
TRAJ. Sunt perduelles, impii, nefarii,
Sunt morte digni, fateor! *HAD.* Et Conjux amet
Foveatque?... *TRAJ.* Natos, heu! fovet, natos amat.

HAD. Quæ monstra, quæ portenta! Nempe hostes Deûm
Meique, natos dicis? *TRAJ.* Ah! parce, obsecro,
Uterque meus est, Cæsar; utrumque edidi,
Vel si nocentes: majus admisi nefas,
Dum peperi utrumque mater! Heu! quanto stetit
Infausta soboles, cujus aspectum Deos
Toties rogavi! Stulta properavi nimis!
Nam quid rogabam? Triste conspectûs datur
Pretium tui! Si matris in luctum redis;
Heu cur redibas? Solitus ex longo dolor
Jam ponere aliquem gravibus ærumnis modum
Docuerat; &, spes nulla cum deinceps foret,
Metus omnis aberat... O mihi semper Deum,
Cum plectis, & cum parcis, ex æquo gravem!
Natos parenti reddis; at cur impios,
Cur Cæsarum hostes reddis? *HAD.* * O rerum vices! ** Seorsum.*
Utinam carerent scelere! *TRAJ.* Nil miseræ super
Quidquam relictum, Cæsar! En Conjux perît:
Periere nati: memet invisam aspicis!
Quis jam locus, quæ regio perfugium dabit?
Quem adibo supplex? cui feram indignas preces,
Exosa, vidua conjuge, infelix parens
Orbata natis? Tu mihi quondam salus;
Tu certa dubiis, Cæsar, in rebus fides;
Cui me relinquis? *HAD.* Me tuus tangit dolor,
Trajana: miseror ipse quæ pateris mala.
TRAJ. Miserescis?... Itane est? Ergo Te experiar pium;
Miseresce, Cæsar. Tu meum solus potes
Finire luctum. *HAD.* Pone sollicitos metus,
Trajana: natis debitas, Christum abdicent,
Pœnas remitto. Stabit hoc pretio salus.
TRAJ. Spes ô salutis irrita! Aut aliam injice;
Aut nulla monstrat perditis rebus viam.
HAD. Confide melius: matris afflictæ dolor
Natos movebit: flebis, & vinces: amor
Tibi militabit. *TRAJ.* Nulla sum: novi indolem;
Non flectitur. Quoscumque Christiadum in gregem
Insanus ardor rapuit; adversum preces,
Lacrymas, amorem pectus instructum gerunt.
Movere natos misera si nequeat parens,
Trajana moveat Cæsarem... Veniam peto;
Ignosce. *HAD.* Leges hoc vetant. *TRAJ.* Pietas jubet.
HAD. Despecta Divûm jura vindictam exigunt.

TRAJ. Non tam Deorum pectus irarum est capax.
HAD. Impune abire scelera Superi non ferunt.
TRAJ. Impune scelera, dum tacent, Superi ferunt.
HAD. Nostro loquuntur ore, si placeat loqui.
TRAJ. Placare, Cæsar, ipse, placandos mihi
Relinque Superos. Si quod admissum est nefas,
Lacrymis piabo: lacrymæ exarmant Deos.
Vel si cruorem Numinum iratus furor
Repetit; cor istud confode; hinc insons fluet.
Quid video, Superi! *PROC.* Cæsar, Eustachius subit.

SCENA III.

HADRIANUS, TRAJANA, EUSTACHIUS, AGAPITUS, THEOPISTUS, PROCULUS, THEODORUS, MILITES.

HADRIANUS.

SPerare patrem melius an nati jubent
Fausto recepti Numine? abscedat stupor;
Jam cuncta didici, & lætor. Ah perstant adhuc
Imperia nostra spernere, & meritum Deis
Negare cultum? Loquere: num lethi prope
Positos sub ictu cura sollicitat patris,
Quem post tot annos Cœlitum reddit favor?
Num tu ipse natos, quâ potes, morti eripis?
EUST. Natos loqueris? Uterque genitorem arguit
Stimulatque, Cæsar. Quò Deus natos vocat,
Et agit volentes, non ego, ut libeat, retro
Revocare possum, nec mihi, ut possim, libet.
HAD. Etiamne prolis facinus Eustachius probet,
Et amet furentes? *EUST.* Et amo natos, & sequor.
Quid facere patrem deceat, exemplo docent.
Et iners ut ego sim? Nunc juvat demum intimos
Retegere sensus; heu! potens nimium hactenus
Silere amor coegit, & turpes metus
Incussit animo. *TRAJ.* Dure, quid doleas, scio;
Amasse Sponsam te piget! Tanti fuit
Annuere faciles nempe, quas petimus, moras;
Ne misera pereat Sponsa, quam tanto impotens
Furore perimis? . . . Parce, non compos sui
Vesana loquitur, Cæsar. *EUST.* Et compos mei,
Nihil hîc furoris, Cæsar, & sanus loquor.

Sum

Sum Christianus. Unicum Cœlo Deum
Terrisque veneror, cuncta qui nutu regit
Servatque: reliquos odi, & ejuro Deos.
Haud alia, fateor, me tuos causa impulit
Subire vultus. *HAD.* Hæc meos causa impulit
Subire vultus, ut palam ingereres probra,
Nostrique testis Aula dedecoris foret?
Gens perduellis, has mihi grates agit,
Dum facinus ultro premere, dum cunctos neci
Eripere meditor! *EUST.* Nostra nil in te fides
Nil peccat animus: quâ licet, promptos habes
Obsequium ad omne Cæsar. Hoc Christus docet
Jubetque. Quod me facinus infidum arguit?
Quæ me nocentem culpa? Si facta expetis,
Exempla dedimus: sanguine hostili madet
Adhuc cruentus ensis. Ast idem Deus,
Parere qui nos Cæsarum imperiis jubet,
Sacros honores Thusve mentitis vetat
Adolere Superis. *HAD.* Ah! sile tandem, impero.
Adsum: Deorum vindicem agnosce, & time.
EUST. Nihil timemus. *HAD.* Fors tuo edoctus malo,
Quod facere sponte renuis, invitus dabis.
Adhibenda vis est. *EUST.* Nulla vis Christum auferet,
Occidere certum est. *HAD.* Miles ad mortem ocyus
Tanti execrandos sceleris auctores rape:
Hinc ordiamur. *TRAJ.* Patere ut amplectar pedes:
Ignosce, Cæsar. *AGAP.* Compotes voti facis;
Habeo expetitum tempus: ad pœnas vocor
Pro te cupitas, Christe! *THEOP.* Proh! lætam diem!
Præsto sum, eamus. Omne pœnarum genus
Consume; flammas, vulnera & diras mali
Doloris artes; nulla confisos Deo
Tormenta quatient, Cæsar. *HAD.* Haud idem malo
Urgente constat animus, & præsens dolor
Magnifica reprimet verba. *AGAP.* Si pectus labet,
Firmabit; & nos robore afflatos novo
Dabit ipse Christus mortis adversus metum
Stare irretortâ fronte. *HAD.* Quid tempus tero?
Hos rapere cessas, Miles? *THEOP.* Imperium exequi
Quid refugis? Ambos confode. *TRAJ.* * Ah! siste impetum
Crudelis! Heu me! Cæsar! O gnati ad necem
Sic ergo ruitis?... Interim siccis pater
Hæc cernit oculis, lentus & segnis jacet!

* *Ad Militem.*

Hanc Christiana nempe duritiem docet
Relligio; prolis funera immotos pati;
Sponsam, parentem spernere; & nullum scelus
Prorsus vereri? Nil ago; incassum queror,
Nihil moventur! ... Tun' mihi gnatos sinu,
Cæsar, jubebis abripi, & nostrum impius
Tuumque fundes sanguinem? Infelix parens;
Vix, longa post exilia & ærumnas graves,
Natos reviso! Num mihi coram alloqui
Saltem licebit? Forsan indomita hactenus
Superabo lacrymis pectora, & vincam prece
Animos rebelles. Hoc mihi extremùm annue:
Inducias te, Cæsar, exiguas rogo.
HAD. Trajana, quem tu poscis, affatum annuo.
Alloquere natos. Ponite in lucro moram,
Quam facio, vel timete. Colloquii arbiter,
Theodore, referes exitum. Abscedo interim.
* *Ad Eustachium.* * Tu sequere.

SCENA IV.

TRAJANA, AGAPITUS, THEOPISTUS, THEODORUS.

TRAJANA.

Fixum est igitur, atque animo sedet
Occidere, Nati? nulla vos pietas movet?
Non mœsta retinet mater? Incassum preces
Lacrymasque fundam? Pectus intractabile
Dudum ista retudit tela? Quid demum est super?
Ad quem recurram? ... Num tamen duri abnuant
Miserere matris? ... Stulta quid dubitem? Silent,
Et rigida vertunt ora! Naturam exuit
Uterque! *AGAP.* Noster si Tibi totus bene
Animus pateret, talibus natos probris
Onerare mater parcat? O nimium potens
Blandumque matris nomen! At Christus vocat,
Quo jubet, eundum est! *TRAJ.* Christus an matri invidet
Meritos amores? *THEOP.* Luce plus ipsâ parens
Dilecta natis! *TRAJ.* Luce dilectam magis
Credam parentem, vestra dum se se explicant
Palamque monstrant odia? dum frustra efferum
Mollire justâ pectus aggredior prece?

An ſic amatis perfidi ? Ah ! ſatius foret
Odiſſe ! Nam quod gravius importet malum
Odium parentis ? . . . Amatis ? At amorem juvat
Probare factis. Non ego infelix velim
Chriſtum exuatis : quod peto , nati , leve eſt.
Animi æſtuantis regite præcipitem impetum :
Protrahite tempus , donec irarum impotens
Ponat furores Cæſar. *THEOP.* Abrumpi jubet ;
Dudum peroſus , quas petis , Chriſtus moras.
TRAJ. Et amatis ? . . . heu me ! *THEOD.* Corda nequicquam aſpera
Mulcere precibus deinde pertentes. *TRAJ.* Vides
Theodore , qualem nacta ſim ſobolem parens.
Ut pulſa pietas ; ut retro fas & pudor
Abiere ! *THEOD.* Dirus iſte deluſos ſemel
Quos faſcinavit error ; amentes ruunt
Per omne facinus : Principum , indociles regi ,
Imperia , amicos , jura naturæ omnia
Violant , & iſtud laudis apponunt loco ,
Si pertinaci mente defendant ſcelus.
Utinam liceret Cæſari lætos magis
Rerum exitus referre ! Quicumque eſt , dolens
Reporto. *TRAJ.* Siſte ; da brevem rurſus moram ;
Theodore ; natis vix adhuc nota eſt parens.
Ah ! patere , totas exerat vires amor.
Nati , agite : Cæſar quale reſponſum audiet ?
Quod aſperos , quod ſemper intractabiles
Flecti piget ? Quod noſtra delectant mala ?
Quod morte gravior matris aſpectus fuit ?
THEOP. Quid immerentes , mater , objurgas ? Nihil
Jubeat iniquum Cæſar ; obſequium exigat ,
Quod mancipata non vetet Chriſto fides.
Ad omne dociles ruimus obſequium , parens ;
Et Tu querelis triſtibus pones modum.
At execranda dum petet , nunquam Tibi ,
Sibive Cæſar obſecuturos ſciat.
THEOD. Monebo. *TRAJ.* Quo præceps abis ? Paulùm, obſecro,
Theodore... *THEOD.* Cæſar urget, haud poſſum. *TRAJ.* Fugit !
Ingrata ſors ! Theodore , ne ſaltem meos
Narrare luctus pigeat.

SCENA V.

TRAJANA, AGAPITUS, THEOPISTUS.

TRAJANA.

INfelix parens!
Eheu! ſiniſtras ſortis incuſans vices,
Abeſſe longùm ſtulta flebilibus modis
Natos querebar; ſurgeret quantus mihi,
Ignara, natos ſi recepiſſem dolor!
AGAP. Et dura noſmet fata nil meritos premunt.
Spes alia de Te fuerat: ô utinam afforet
Dilecta genitrix, tacitus aiebam modo,
Dum fureret in nos Cæſar; obſeſſum malis
Firmaret illa pectus, & mortis metu
Invicta, ſoboli robur exemplo daret!
O ſpes inanes! vota deſtituit Deus.
Chriſtum execraris, mater, &, quâ vi potes,
Eripere utrique tendis. *THEOP*. O utinam parens
Meliora ſaperet! Si qua morituros tenet
Jam cura, Tu nos una ſollicitos facis;
Dum te profanis perditè addictam Deis
Videmus.

SCENA VI.

TRAJANA, AGAPITUS, THEOPISTUS, PROCULUS, THEODORUS.

THEODORUS.

ECce læta referentem audies,
Trajana, Proculum. *TRAJ*. Rebus afflictis opem
Si quam reportas, Procule, quamprimum edoce.
PROC. Lugere natos abſtine: eſt aliquis locus
Adhuc ſaluti. Cæſar iratus licet,
Te colere tamen, & iſta, quæ pateris, bonus
Tecum dolere. Si quid in nobis fuit,
Eritve deinceps, gratiæ impenſum puta.
TRAJ. An noſtra quiſquam fata reſpiciat Deus?
PROC. Nec pro Te inanis noſter evaſit labor.

Visus moveri Cæsar. Hinc animum orbitas
Parentis, inde Cæsarum flexit genus;
Quod ipsa, quodque gemina progenies refert.
Institimus; & minuere quæ culpam solent,
Juvenilis ætas, ritibus dudum exteris
Imbuta mens, nostrosque nil metuens Deos;
Virtus repulsæ nescia, impatiens probri;
Et servitutis atque vinclorum metus;
Allata per nos cuncta. Quod reliquum est super,
Confide, lacrymis ipsa perfectum dabis.
TRAJ. Ut me omine isto reficis? Ah! si quis polo
Deus est, rependat vestra quod meruit fides.
Urgenda res est, Procule; tentabo viam,
Quam mitior jam Cæsar afflictis facit.
THEOP. O Christe, quæ nos culpa degeneres premit;
Ne cadere pro te liceat? *PROC.* Ast unum dolens
Præmoneo, non ut liberis, sic tu æstimes
Placare Sponso Cæsarem ut possis; feram
Viri indolem, nullâque placatam prece,
Vel imperatæ mortis infractam metu
Expertus, iræ Cæsar impatiens fremit;
Factique testes vocat & ultores Deos.
Præstare salvos proinde si natos voles;
Paulùm opperire, Cæsaris donec furor
Ponat, nec ante Conjugi veniam pete.
TRAJ. Lex dura! lex iniqua! Properato est opus;
Abscedo; amicum, Procule, consilium sequar.
Matrem, adjuvate, Liberi; ah! tantus labor
Dum utrique vestrum penditur, saltem hoc feram
Solamen.* *THEOP.* Ah! si potius, heu! feram nimis *Abit.
Celerare mortem liceat! Hanc in spem advolo,
Frater. *AGAP.* Sequamur: vota cumulabit Deus.

SCENA VII.

PROCULUS, THEODORUS.

PROCULUS.

Sic est, Amice; Cæsaris lentus dolor
Ponebat, & jam liberos simul & Patrem
Meritâ eximebat morte nil veritus Deos.
Tantùm in scelestis usque Trajani genus

Censet verendum! *THEOD.* Causâ quæ residem asperat?
Novasque lento subjicit rursum faces?
PROC. Per me incitatus summus Antistes Deûm
Polluta queritur Sacra, contemptum Jovem
Clamat; nefanda, dira, metuenda, horrida
Minatur Urbi, ni manum ultricem exerat;
Nisi nocentum sanguine abluerit nefas.
THEOD. Tandemne victus damnat Eustachium nece?
PROC. Pendebat animi dubius, atque iterum Viri
Nimium insolentes plurimâ voluit prece
Superare fastus: ast ubi sensit nihil
Procedere, iras acuit, & testem polum
Juratus, Erebo perfidum addixit caput.
THEOD. At unde natos pœna non similis manet?
PROC. Obscura Juvenum vita quid nostris potest
Obesse cœptis? Vivere in latebris licet,
Dum nil nocebunt. Si modò pereat pater,
Fusoque Superis sanguine iratis litet,
Nihil moramur, liberos morte eximat;
Matrisque generi parcitum augusto velit.
THEOD. At si parentis Cæsar admittat preces;
Sobolique parcat facilis; indecorem putas,
Feret repulsam, denuo si quid roget?
Nosti, quid illa possit. *PROC.* At parcet Viro
Rogare veniam, quandiu iratus fremet
Cæsar; precari quidpiam vel si audeat;
Obstabit usque summus Antistes Jovis,
Trajana Sponso ne quid exoret prius;
Quàm colere nostros discat Eustachius Deos.
THEOD. Res tota porro rite procedat, cave.

Finis Actûs quarti.

ACTUS V.

SCENA PRIMA.

EUSTACHIUS, AGAPITUS, THEOPISTUS.

EUSTACHIUS.

Etiam beatos jungere amplexus potest,
Natosque moriens genitor extremùm alloqui?

Felicitatis, fateor, hic cumulus. Tamen
Quid esse dicam, quod patri tantum licet;
Dum vestra gravibus petitur insidiis fides?
THEOP. Id lacrymis, id precibus exorat parens,
Dilecte genitor; Cæsaris rursum ad pedes
Affusa, soboles, dixit, inflectet patrem;
Largire, supplex quod peto, alloquium breve.
Sic gloriosæ mortis oblatum decus
Nobis Tibique pariter ereptum velit.
EUST. Talesne misero ponere insidias patri,
Gnati, paratis? dicite. *THEOP.* Id credis, pater?
Id metuis? id Tu seriâ mente objicis?
Non credis; aliud cogitas; aliud Tibi
Dedimus uterque specimen. Ah! si quid potes,
Solare miseros potiùs. En soboli pater,
Et mortis, unà cum patre, eripitur decus!
AGAP. Huc vota recidant! Patris aspectu frui,
Mortemque pro se perpeti optatam Deus
Misertus ultro dederat; utrumque abstulit!
Lex dura, Genitor! vivere haud tecum datur!
Lex durior, negatur & tecum mori!
O Christe, gravibus dulce solamen malis;
An Tu paratam præripi palmam feres?
An nostra spernes vota? Tu melius jubes
Sperare! Geminam respice, & sponte efferos
Devotam in ictus victimam! Emoritur pater;
Tibi litabit sanguine; ah! felix nimis
Pater est; nihil dolemus; at natis quoque
Profundere animas liceat! *EUST.* Ut sensus placet!
Ut me ista virtus recreat! An quisquam fuit
Felicior me patre? Nil veteres queror
Pro sobole luctus: patrio avulsam sinu
Dolui: dolorem gravior excepit metus;
Ne quando gens profana, Christiadum sacros
Perosa ritus noxiam afflaret luem,
Teneroque verum pectore excuteret Deum.
Quantum repensum est! Quas Tibi grates agam,
O Christe! Natos reddis, insontes, pios,
Et dura pro te fata non timidos pati!
Quid restat ultra quod precer? *AGAP.* Tecum mori
Ut detur! *EUST.* Ah! nec istud abnuerit Deus:
Spes certa; Nati, credite; & spatium breve,
Quodcumque superest. Nomen invisum est Dei,

Quem colitis : ira fervet, ac dirùm fremens
In Christianos generis insueta horridi
Supplicia renovat. Interim Christi asseclas
Dubiusne possit usque tutari favor ?
AGAP. Pudet pigetque trahere degeneres moras ;
Quas ipse Christus non probet : docuit satis,
Quid facere utrumque deceat ; & natos patri
Cum reddit, & perire cum patrem jubet.
Sin Hadriani lentus urgendus furor :
Si Sacra rursus impia & fictos juvat
Impetere superos ; inclytam hoc pretio necem
Redimemus. *EUST*. Imo vivite in gentis piæ
Decus ac levamen ; vivite : hoc Christus velit ;
Hoc ipsa matris poscat errantis salus.
Heu ! gaudia inter media, cum certas mihi
Vobisque rebar mortis optatæ vices ;
Me si qua, Nati, cura, si premeret metus.
Erroris usque pertinax curam & metum
Trajana faceret ? ... Quis metus deinceps queat
Superesse ? Nati, vivitis : matris salus
Utriusque labor est ; quodque non meruit pater ;
Totum hoc reservat sobolis in laudem Deus.
THEOP. Liceret utinam, genitor ! ô natis bene
Redempta pretio quolibet matris salus !
At nostra namquid hoc statu rerum adjuvent
Impensa matri studia ? Quin per te æstimas,
Ut rigida flecti semper, ut vinci aspera !
Expende fructum quem tot annorum feras ;
Dum pertinacem dedoces, atque aviam
Revocare tendis ? *EUST*. Lætus hic veniet dies ;
Mutata quando mater in melius, patrem
Natosque demum compotes voti dabit.
Hic vos laborum fructus, hæc merces manet.
THEOP. Animâ litare potiùs & fuso placet
Cruore, genitor : mater hunc olim dedit,
Hunc jam reposcit. Mille per plagas eat
Meus ille sanguis, Christe ; dum pravi tenax
Hucusque, falsos mater abjuret Deos.
EUST. Mea illa cura est, Nate ; qui venis micat,
Jam spes in istas sanguis impensus fluet.
Vos hunc parenti, dum licet, proprium date
Nati laborem : facite vesanum abdicet
Dedocta cultum : vincat errorem fides.

Memorate,

Memorate, quantus regnet in Cœlo Deus,
Quem profitemur: dicite, ut dignus coli est
Dignus & amari: quanta Christicolis bona
Arces receptis inter æthereas paret.
AGAP. Hæc Aula, Genitor, ipse dicebas modò,
Exosa quamvis omne Christiadum genus,
Christo fideles asseclas multos habet.
Erit, erit aliquis, qui piam erranti manum
Ultro parenti commodet: vel, si velit,
Christus recludet ipse meliorem viam.
Cur nostra differs gaudia ulteriùs, pater?
Ire ardet animus, ipse quò properas; ratum hoc,
Quod petimus, esse patere. Sic erit, ô Deus!
Natos patremque, quam rogant, simili dabis
Gaudere sorte. *THEOP.* Frater, en mater subit.

SCENA II.

EUSTACHIUS, TRAJANA, AGAPITUS, THEOPISTUS.

TRAJANA.

NAti secundos vota successus habent.
Salvum parentem dabimus: evictus prece est,
Posuitque Cæsar odia. Nunc tandem potest
Gaudere sobole mater & conjux viro.
EUST. Heu me! quid affers, Sponsa? Quo miserum gravas
Perdisque sponsum nuntio! ô demens amor!
Qualem ille natis, conjugi palmam invidet!
Ah! læta quando fata se tandem explicant;
Quando expetita ferre pro Christo licet
Supplicia; nostram rite si sortem æstimas;
Male collocatas ipsa damnabis preces;
Et, quæ perosa metuis, accerses mala.
TRAJ. Ut ipsa vobis funus accersam, aut preces
Malè collocatas ut putem; exitium imminens,
Et sola dirum arcere cum possum nefas?
Talem æstimastis? Ibo: vel si me asperum,
Merces laboris unica, expectet probrum;
Se media conjux, media se opponet parens;
Vulnusque vobis debitum excipiet sinu?
Sed quo feror?... Tun', Sponse, quam placidus facit
Veniam roganti Cæsar, abnuere obstines?

EUST. Si tam remiſsè Cæſar indulgens Tibi
Impune Sacra perfici ut Chriſto ſinat;
Vivemus ultro; quos & ulteriùs dabit,
Tibi in ſalutem, Sponſa, pendemus dies.
TRAJ. Vive ergo: quod jam petimus, id factu leve eſt,
Ne metue: nullam veſter offenſam Deus
Hinc capiet, imo, ſponſe, quo res ſunt loco;
Noſtri miſertus ni te ad obſequium paras,
Summi Tonantis odia, dum refugis, time.
EUST. Quo juſſa porro Cæſaris ſpectant? Doce.
TRAJ. Animo æſtuanti fræna tantiſper date.
Silete: Roma donec inſano fremens
Per vos tumultu ponat iras & metus,
Motuque pulſo prima reddatur quies.
EUST. Hoc ſi redemptam Cæſar obſequio velit,
Quam dat ſalutem; teneo quod votis diu
Lacrymiſque petii: ſanguis hic pro te fluet;
Oppetere dabitur, Chriſte. *THEOP.* Quam Cæſar facit
Utrique, pretio venia ſi conſtet pari;
Bene eſt, abunde eſt; fata nos eadem manent;
Tecum occidemus! *AGAP.* Mortis oblatæ decus
Dolebam ademptum; genitor & ſineret, Deûm
Larvas parabam rurſus ultrici manu
Appetere. *TRAJ.* Sic, ſic pergite, & pulcram indolem
Probate factis: unus haud ſatis eſt pater,
Genitricem & ipſi petite, conficite... Effera
Soboles, propago degener, durum genus!
Mihine propriâ ſemper exſurgat domo
Materia luctûs! Noſter alienos dolor
Pepulit, amicam commodant ultro manum;
Dum ſponſus & me gemina progenies petit!
Quo pulſa pietas?... Sed quid aggredior prece
Animos feroces?... Ruite in exitium, in neces;
Ite, ite, quo vos dirus impellit furor,
Non jam moratur ſponſa, non retinet parens;
Occidite... Veſtrum funus intrepida hauriam:
Nihil dolebo... Veſtra me exempla excitant:
Nec dura verear eſſe... Sed nondum ſatis
Sceleris peractum eſt; majus aggreſſi nefas
Hoc fodite pectus... agite... quid torpet manus?
Hîc dabitur unde veſtra ſatietur ſitis.
Ceſſatis?... At quid poſtulo alterius manum?
Hoc ipſa peragam... Nam quid in vitâ eſt ſuper,

Cur ipſa lethum verear? *AGAP.* O utinam, parens,
Te noſter iſta ſapere docuiſſet Deus!
Et quam peroſa projicis, Chriſto pares
Animam immolare! Matris impenſus bene
Tibi, Chriſte, ſanguis flueret! *TRAJ.* Ut Chriſto fluat
Meus ille ſanguis, dum mihi ſponſum eripit,
Dum liberos trucidat?... *THEOP.* Ah! neſcis, parens,
Quantos amores ille mereatur Deus,
Quem ſic laceſſis! Si tibi notus foret,
Nec amare nequeas. *TRAJ.* Ergo, crudeles, date,
Id unde liceat. Vivite, hunc per vos Deum
Ut noſſe diſcam, & amare! *EUST.* Momento id poteſt
Præſtare Chriſtus ipſe, ſi lubeat; fera
Mollire corda novit; hæc facere ut queat,
Nec conjugis, nec prolis auxilio indiget.
TRAJ. Ubi illa lex? Ubi ille tam dura imperans
Tam rigida Deus eſt; funeris pretio ut velit
Penſari amores?... Ergo moriendum mihi,
Ut amare liceat! *AGAP.* Melior extinctos manet
Cum Rege Chriſto vita, nec lethi capax,
Tranquilla, felix! Mater hanc amplectere:
Exempla ſequere noſtra; nec Regum minas
Iraſque metue: ſævit ad tempus furor
Mortalis, & nil corpus hoc extra poteſt.
THEOP. Si nos amas, imitare morituros parens;
Nobiſcum ut unà vivere æternùm queas!
TRAJ. Quis me agitat intus?... *AGAP.* Ingemis! fare, obſecro;
Unde ille gemitus, mater? O Chriſte, an tuum
Jam ſentit illa Numen? *TRAJ.* Heu! *EUST.* Quæ par ſatis
Donis rependi gratia acceptis queat,
O Chriſte; ſi poſt ſortis ambiguas vices,
Poſt longa tandem exilia, nos eadem Tibi
Lux ſociet? Ecce jam patrem & natos habes,
Per quidquid atrox, barbarum, immane, horridum
Ultro obſequentes; an Tibi meritum abnuat
Genitrix amorem ſola? *TRAJ.* Quid refugis?... *EUST.* Piam
Et ipſa miſeris, ſentio, in rebus manum
Probabit: hoc tu precibus, hoc lacrymis dabis.
TRAJ. Quam dura patior! *THEOP.* Eſt Deus, certe eſt Deus;
Et innocenti corde conceptas preces
Non lævus audit... Quàm bene impenſus labor!
Quàm non inanis noſter hic pro te fuit
Gemitus dolorque! Chriſte, quâ cœptum eſt opus,

Abſolve ! Noſtrum quiſque dum pro te parat
Profundere animam ; morte ſi quidquam poteſt
Meruiſſe ; matris conſtet hoc pretio ſalus.
TRAJ. Actum eſt, ſequor ; quemcumque me in caſum trahis !

SCENA III.

HADRIANUS, EUSTACHIUS, TRAJANA, AGAPITUS, THEOPISTUS, PROCULUS, THEODORUS, MILITES.

HADRIANUS.

QUo res loco, Trajana ? Quam demum facit
Sponſus ſaluti rurſus oblatæ viam ?
Abſterge lacrymas ; me tuus tangit dolor,
Et luctus ingens enecat : totam domum,
Confide, Cæſar ſi poteſt, ſalvam dabit.
Age ergo, fare... Quid ſiles ? unde hic ſtupor ?
Adeone ſobolis cura ſponſique excidit ?
TRAJ. Me cura gravior, Numen è Cœlo premit,
Novâque trepidum pectus accendit face !
Actum eſt ; volenti cedo ; viciſti, ô Deus !
[illegible] perime ſponſum ſi lubet, Cæſar ; patri
Adjunge ſobolem : perge, da matrem inſuper
Eadem ſubire fata. Si ſponſus nocens,
Si ſunt nocentes liberi, nec ſum innocens.
Quem liberi, quem ſponſus agnoſcunt Deum,
Deum negare nequeo : quos illi Deos
Vel morte in ipsâ pernegant, ultra piget
Deos fateri. *HAD*. Quid ais ?... *AGAP*. O matris bene
Mutata demum pectora ! *THEOP*. O lætam diem !
O ſoſpitalem ! *EUST*. Quas tibi grates feram,
O Chriſte ! *HAD*. Surgit alius ex alio labor ;
Creſcit medendo virus !... An Chriſtum pari
Furore ſequeris ? *TRAJ*. Mentis eſt certè furor,
Sed ille cœlo miſſus, & caſto ſacer
In pectore arſit. *AGAP*. Liberis iram ſine
Bacchari habenis : timida nil obſtat parens ;
Non lacrymis fera corda, non mulcet prece
Animos feroces. Trepida quid torpet manus ?
Unam petebas victimam ; en ſeſe Tibi
Jam ſiſtit ultro multiplex. Ergo elige :
Seu patere eodem potiùs unanimes cadant

Omnes ſub ictu. *THEOP.* Teneo votorum caput;
Tranſlata Chriſti in jura ſacrilegos parens
Cultus Deorum refugit : hoc unum eſt ſuper,
Occidere : votis, Cæſar, hunc cumulum adjice.
Occidere liceat. *EVST.* Nulla morientes habet
Jam cura; nullus angit afflictos dolor:
Quando relictâ fraude fallacis viæ,
Trajana Chriſto devovet ſeſe, & mori
Non trepidat. Iras advoca; totum genus
Excide; ſontes perde : quid dubitas adhuc?
HAD. Etiam laceſſant impii, & mortem ambiant?
Cumulabo vota. Merita quamprimum inſtrue
Supplicia, Miles. Carceri interea patrem
Natoſque trade. *AGAP.* Læta vox! Pro te ratum eſt,
Chriſte, occidemus. *THEOP.* Mater extremum vale.
TRAJ. Sequar. *HAD.* Maneto. *EVST.* Perſtet hic animus, precor,
Acer, ſuique ſimilis, & victus malis
Nullis fatiſcat!

SCENA IV.

HADRIANUS, TRAJANA, PROCULUS, THEODORUS.

TRAJANA.

Quid reluctantem tenes?
HAD. Paulùm recedant arbitri; huc quantocyus
Vos revoco. *TRAJ.* Sobolis, obſecro, & ſponſi vices
Subire liceat.

SCENA V.

HADRIANUS, TRAJANA.

HADRIANUS.

Fallit incautum ſopor?
Vigilemne larva ludit? Hic ſenſus placet,
Trajana? Nihil hic fingis? An fraudum artifex
Inviſa Superis ſecta dementem rapit?
TRAJ. Nil fingo, nil diſſimulo; da natos ſequar
Sponſumque. *HAD.* Pereant mortis auctores ſuæ.
Quæ te in ruinam vis mala amentem rapit?
Miſera eſſe mavis, eſſe dum felix potes.
TRAJ. Malè æſtimaſti, Cæſar: hæc mihi ſors placet;

Quâ me esse miseram fingis. Abscedat stupor.
Non me mala, ut Tu reris, amentem rapit
Vis in ruinam: lucis insolitum novæ
Affulsit animo jubar, & offusas diu
Discussit umbras. Pectus erudiit Deus,
Deus ille, quem Tu, parce si dico, impiâ
Delusus, eheu! fraude contemptum abjicis.
Meliora video: vita quam fallax bonum,
Agnosco; honores abdico, errorum piget.
Nunc illa mea sunt vota: nunc unum ambio
Fuso expiare sanguine antiquum scelus.
HAD. Forsan repressus tempore hic ardor brevi
Remittet. *TRAJ.* Erras, nulla me Christo dies,
Mihi nulla Christum rapiet. Ah! comitem, precor,
Me redde soboli; redde me sponso ocyùs.
HAD. Agnosco, quæ te cura sollicitam premat,
Trajana. Sponsum diligis, natos amas.
Vivere superstes Conjugi & soboli abnuis.
Dolus est amantis; mortis eximiæ decus
Amor ambit ultro. Vincor, & durum est quidem;
Sed vincor! Ergo Cæsari, ut pridem, & Deis
Addicta vive: vivere ut porro velis,
Tecum esse salvum conjugem & natos volo.
Parcat Deorum rector atque hominum, tuâ
Si Cœlitum hostes gratiâ, luce hac frui
Impune patior! *TRAJ.* Non mihi, ut servem meos,
Mentita lethi, Cæsar, exarsit sitis.
Nec ut queam servare, si Christum abdicem;
Christum abdicare, morti ut eripiam, velim.
Mitte ista: Conjux vivere hac lege abnuant
Sobolesque. Easdem potiùs ad pœnas rapi
Natos, parentes impera: hoc unum precor.
HAD. Dabimus quod optas. Huc ades, Procule, advola,
Theodore.

SCENA VI.

HADRIANUS, TRAJANA, PROCULUS, THEODORUS.

THEODORUS.

Cæsar. *HAD.* Capite supplicium luant
Nati paterque. Sobolis exitium & Viri

Parens & uxor propiùs infandum hauriat.
* Ni ſapere diſcas, & Tibi pariter time.

* Ad Trajanam.

SCENA VII.

HADRIANUS, PROCULUS.

HADRIANUS.

QUid eſſe dicam, Procule, quòd miſeri in necem
Ruunt volentes? Nec prece edomitus furor,
Noſtriſve rabies victa pollicitis ſtetit!
Hic ſenſus hominis? *PROC.* Indoles Gentis ferox
Et dura, Cæſar; patria quæ ſpernit Sacra,
Et pervicaci mente Galilæum colit.
Non illa amores novit, aut ſentit metus.
Ama ſceleſtos; nempe quod amentur dolent.
Blandire precibus, lædis: intenta minas,
Faves: trucida, gratiæ cumulum adjicis.
Hoſtes, amicos, munera, & vitam & necem
Statuunt in æquo. *HAD.* Siccine in gentem impiam,
Quidquid cruentum, barbarum exprompſit dolor,
Caſſum omne cedat? Alitur, & creſcit malum;
Suiſque majus robur è damnis capit.
Huc Chriſtianos uſque per nemorum abdita,
Per antra, per deſerta, & æternis loca
Damnata tenebris, orbe quid toto inſequor?
Dum quæro longe monſtra, conſurgunt prope.
En mediâ in Aulâ tutus, & noſtro in ſinu
Latebat hoſtis: ſanguinem noſtrum inficit
Fœdatque dira peſtis! Ergo unum malis
Reſtabat illud, ſceleris ut tanti capax
Trajana fieret! *PROC.* Ne malo huic cedas tamen;
Neve in rebelles ſolitus abſiſtat rigor.
Confide Superis, Cæſar; optatum dabunt
Finem malorum. *HAD.* Scilicet, reſides Dei!
Tuque ô, Supremum quem Deûm regem ferunt
Hominumque, tantum cernis & pateris nefas,
Jupiter! Ubi illa, ſontium in pœnas, manu
Vibrata quondam fulmina?

SCENA VIII.

HADRIANUS, TRAJANA, PROCULUS, THEODORUS.

TRAJANA.

EN reducem aſpicis,
Crudelis; age jam, perge; quâ cœptum eſt, opus
Abſolve: Sponſus cecidit & nati jacent;
Sponſam & parentem perime. Debetur tuo
Et hæc furori victima. Impavidus feret,
Ne metue, pœnas animus. Hic Sponſi cruor
Soboliſque, quo me nobilem & tinctam vides,
Stimulabit ægrum pectus, & vires dabit.
Mori ergo per Te liceat! En Sponſum audio
Natoſque: memet gaudii in partem vocant,
Quo jam fruuntur, Cœlitum æthereas ſuper
Domos recepti. Dulcibus tandem annue
Fatis potiri. *HAD.* Quæ petis tanto ambitu,
Celerare poſſem fata; nec rigidam minùs
Deſpecta Superum jura vindictam petant.
At ille, qui me Cæſarum aſcivit gradu,
Trajanus, in Te cujus auguſtum genus
Nomenque veneror, retinet ultricem manum.
Vive ergo; noſtri pignus extremum hoc cape,
Trajana amoris. *TRAJ.* Tun' mihi mortem abnuas?

SCENA IX. & ultima.

TRAJANA.

TIbi, Chriſte, donec immoler tota; en mei
Pars magna, Nati; ſumma pars, Conjux perît.
Totam perire quando Trajanam haud placet;
Tibi, Chriſte, vivet tota. Vos ſancti, precor,
Manes meorum, ſi qua ſollicitos habet
Jam cura; veſtrum liceat exemplum ſequi.

Finis Actûs quinti & ultimi.

ADMONITIO.

ADMONITIO.

QUæ Tria Josephi vitam inprimis commendant, triplici Dramate complexi sumus. Primum Josephum à Fratribus venditum, & in Ægyptum abductum exhibet. Alterum eundem Ægypto toti Præfectum repræsentat. Tertium Fratres agnoscentem suos, & ab iis vicissim agnitum, cunctamque ejus familiam exceptam Ægypto ac locatam exponit.

Postulabat Historiæ series, ut hæc Eventa, quo contigerunt ordine, eodem Tragœdiæ, quibus sufficiunt argumentum, collocarentur. Verùm maluimus sequi rationem temporum, quibus illæ datæ sunt in Theatrum, & in lucem editæ; maximè cum Lectoris arbitrium penes sit singula restituere in integrum, &, quod postremo aut medio positum sit loco, id si voluerit, primo perlegere.

JOSEPHUS
FRATRES AGNOSCENS.

TRAGOEDIA

ACTA LUDIS SOLENNIBUS

Anno Dom. M. DC. XCV.

ILLUSTRISSIMO VIRO

HENRICO FEYDEAU

IN SUPREMA

INQUISITIONUM

CURIA

PRÆSIDI INTEGERRIMO.

NOn erit, opinor, PRÆSES ILLUSTRISSIME, *qui miretur, nomen hîc tuum à me præfigi, qui præter te neminem habeam, nec ſanguinis, nec amicitiæ neceſſitudine conjunctiorem: quod utrumque, quanti ducendum putem, & ſcis ipſe, & certiori teſtimonio probatum velim. Quanquam videri poſſim tibi forte confidentior, cæteriſque adeò qui te noverint lepidis pro more ſalibus indulgentem, nec mihi, nec ipſi* JOSEPHO *pepercisse, quaſi auſteris Theatri legibus accommodari feliciter hiſtoria ejuſmodi non poſſet.*

Tamen nihil vereor jam provocare ad te ipſum; & quam reliquis in rebus tanta cum integritatis laude & ſapientiæ famâ æquitatem impertis, eandem Dramati qualicumque noſtro poſtulare. Equidem memini non improbatum tibi, dum ageretur in Scenâ: at non erat integrum parenti optimo iis Actoribus non plaudere, quos inter HENRICUS *ille tuus Regias partes nec ignobiliter ſuſtinebat.*

Ut ut eſt: de JOSEPHO noſtro quodcumque judicium feras, PRÆSES ILLUSTRISSIME, *hoc ero contentus ſatis, ſi vel hoc levi obſervantiæ & amoris erga te mei pignore exiſtimari poſſim.*

Devotiſſimus tibi, GABRIEL FRANCISCUS LE JAY, è Societate JESU.

PRÆFATIO.

SUNT hâc ætate noſtrâ non pauci, qui ſtare bellè Tragœdiam poſſe non putant, niſi ſuum à Fabulâ hiſtoriiſve profanis argumentum, venuſtatem à mollibus Amorum illecebris totam habeat: adeóque Tragœdias in Collegiis agi ſolitas idcirco aſpernantur, quòd illæ vel careant Amore tenero, vel argumentum Sacris Literis aut Chriſtianis Annalibus plerumque acceptum debeant.

Horum ego ſi ſervire ſtudiis voluiſſem, non jam obſequerer amicorum conſiliis, qui credendam luci cenſuere *Joſephi Fratres agnoſcentis* Tragœdiam actam nuper in Scenâ, non infelici, ut aiebant, exitu, nec ſine piis ſpectatorum lacrymis.

At quoniam vidi vix ullo eos niti fundamento qui jactitant, rejiciendas à Theatro ſacras hiſtorias, nec profanas etiam placere, niſi amoris mutui ſpe intricatam habeant Fabulam; putavi errorem illum evelli ex animis poſſe: præſertim ex quo viam ſternere viſus eſt Tragicorum apud nos Poëtarum nobiliſſimus, qui Dramata duo, quæ poſtrema omnium edidit, & à Literis Sacris mutuatus eſt, & amatoriis omnino ſpoliavit ornamentis.

Equidem ſcio quid objiciant ſtatim amatoriæ Fabulæ acres illi fautores. Hunc ipſum, quem laudavi modò, proferunt, reliquoſque adeò temporum noſtrorum probatiſſimos Poëtas, qui potiores in ſcribendis Tragœdiis, aut aliquas ſaltem Amaſiorum partes eſſe voluerunt: quaſi Amorem præter, tragicum nihil agnoſcerent.

Tamen nihil ejuſmodi novimus factitatum, neque à Sophocle, neque ab Euripide, quos primos Tragœdiæ parentes tam vetus quàm recens ætas agnoſcit. Imo Sophoclis Ajacem, Oedipum, Antigonen: Euripidis Iphigeniam, Tragœdias, ut reliquas omittam, uno omnium ore celebratas qui legerit, is fateri cogatur Poëtas illos veteres in tractandis univerſis penè affectibus ita fuiſſe verſatos, ut Amorem unum mollem intactum reliquerint; ſive nihil

Tragicis Legibus Amorem vix accommodari.

deprehenderent in illo motu animi quod ſaperet majeſtatem heroïcam, ſive in reliquis pleniorem quandam uberioremque tragicæ laudis ineſſe materiem arbitrarentur.

Quod ſi à Poëtis Græcis ad Latinos veniamus, occurret Seneca: quem etſi tanquam abſolutum aliquod Dramaticæ artis exemplar non propono, nemo tamen æquus rerum æſtimator negaverit, ſcripſiſſe eum plurima, quæ, ſi è ſeverioribus Theatri regulis paulisper immutentur, non ultimum inter nobiliſſimas Tragœdias habere locum poſſint. At quaſnam ille Amori, quem rejicimus mandavit partes tot inter eximia Dramata, quæ penè integra noſtrates Poëtæ ſuos in uſus exſcripſerunt? Video pertractatam ab eo diligenter in Thebaïde Iram nobilem, generoſam in Thyeſte Vindictam, heroïcum in Troade Dolorem, ferocem in Medea Zelotypiam, rigidam in Agamemnone Ambitionem: altum ubique molli de amore ſilentium, præterquam in Hippolyto; cujus deſiderio dum ſuccenſam Phædram exhibet Poëta, tam modeſtè id facit tam verecundè, ut non ſuâ ſponte, ſed argumenti quod tractabat, neceſſitate coactus huc deſcendiſſe videatur.

Ad quid de ipſis Poëtis recentioribus dicemus? Quid de magno illo Cornelio, quem detritæ jam diu ac corruptæ Tragœdiæ reſtitutorem Gallia noſtra veneratur? Is enim quanquam Epiſodia quædam amatoria, pleriſque Dramatum inſeruit: Amoris ne, an cæterorum potius affectuum tractatione ad eos, quos conſecutus eſt, plauſus pervenit? Quas illuſtriores uſquam in Scena Fœminarum perſonas adhibuit, quàm vel Corneliæ in Pompeio, vel Cleopatræ ſua in Rodoguna; quarum altera Vindictam, Ambitionem altera, alieniſſimos ab amore tenero motus præſeferunt?

Jam verò in ipſis Amantum perſonis quas elucubravit accuratiùs, quid ita demulcet ac pellicit animos, uti vel Phocas in Heraclio, dum geminos inter Principes, qui ambo ipſum dedignantur Patrem, Filium ab Extraneo nequit agnoſcere; vel Nicomedes in Tragœdia ejuſdem nominis, quem inimicorum furor extrema quæque minitantium non commovet? Eſt aliqua uſpiam Scena aut illuſtrior aut admirabilior, quàm quæ Auguſtum de abdicando imperio deliberantem in Cinnæ Fabulâ, vel Pompeium ac Sertorium, in Sertoriano Dramate colloquentes inducit?

Illum verò qui in exhibendis Amantum perſonis placere viſus

est præter cæteros & feliciùs etiam processisse, tanti non facerem, nisi amatoriis Scenis alias multò pulchriores Tragica ipsius opera sufficerent. Ego certè Andromachen infortunatam, Hectoris sui desiderio nunc suspirantem, modò periclitantis Astyanactis metu ingemiscentem, mox utriusque vindicandi studio inflammatam, fastidiosis Hermiones vel Orestis næniis prætulerim. Confectum curis ac mœrore Agamemnonem, dum filiam immolare cogitur, lamentantem ac desperantem Clytemnestram, cujus è sinu abripitur Iphigenia; Iphigeniam ipsam inter parentum lacrymas pro communi bono devoventem se se, & ultra sortem ætatis ac sexûs fortem ac constantem, magnis Theatra plausibus exceperunt: Achillem maluissent impigrum, iracundum, ferocem, quàm amatorem. Invictum accisis in rebus Pori animum, dignam victore ipso majestatem nemo non suspexit: indolentem præter modum amore Arianes Alexandrum vidimus qui minùs approbarent.

Jam si quæritur proprius Tragœdiæ finis, cujus est misericordiam & metum in spectatorum animis excitare: liquet quàm parum insit in Amore tenero roboris ad ejusmodi motus commovendos.

Exhibetur in Scenâ vir Princeps, quem Patriæ caritas, studium Libertatis, Propinquitatis aut Amicitiæ jura, Fides, Religio in extremum fortunarum ac capitis discrimen adduxere; commovetur statim spectatoris animus, & innato piæ voluntatis sensu talem in virum ultro propendet. Eundem si senserit ad graviores devenisse angustias, Amori indulgentem molliùs, aut indignabitur tam ignavum ac socordem heroa repræsentari, aut certè redactam ad Soccum Tragœdiam irridebit. Nam quis ferat Alexandrum, Mithridatem, Pompeium, & alios ejusmodi viros, à quibus nihil nisi grande atque heroïcum expectes, in Pamphilos, Clinias, & Clitiphones repentè commutatos?

Hinc etiam facilè quivis intelligat, quàm parum aptus hic Amor ad incutiendum animis metum, qui Tragœdiæ alter scopus est. Id certè multò breviùs feliciúsque confecerit, qui Tyranni impotentis furias, qui Odium, Iram, Vindictam, Ambitionem, Invidiam, & alios vehementiores animi motus in Scenam protulerit.

Sacros eventus Theatro posse accommodari.

Nunc eximendus & eorum scrupulus, qui depromptam è Sacris Literis vel Christianis Annalibus historiam nolunt in Theatrum dari.

Enim verò quid habet Christiana vel Judaïca magnanimitas, quod vel Græcæ, vel Romanæ fortitudini cedat? Commovebit nimirum ad misericordiam sui junior Manlius, quem rigidus plus æquo disciplinæ militaris observator pater etiam victorem obtruncat: duros interim ac ferreos spectatores inveniet Hermenegildus, cujus eximia in tuendâ Christi fide constantia patrem amantissimum mutavit in tortorem? Exprimet tibi Iphigenia lacrymas, dum incertis Oraculorum vocibus obsecuta morti ultro se devovet: Susannam imperatoriæ dignitatis insignia conculcantem, & Virginitatis ac Religionis studio ad supplicium properantem siccis oculis aspicies? Augusto nullus in Theatro non applausit dum Cinnæ cæterisque adeo conjurantibus in caput suum condonat inimicitias: parem, imò illustriorem Josephi in fratres suos magnanimitatem fastidiosa respueret multitudo, si dignitati talis argumenti par in Scriptore nobilitas responderet?

Sed non convenit, inquies, Sacrorum Annalium majestati cum illis Poëtarum figmentis, quibus quasi totidem luminibus Actio Dramatica illustratur. Sit illud sanè: numquid mirabiles satis eventus Historia Sacra non suppeditat ex sese, ut fabulosis inventis facilè careat? Quanquam cur in ipsis etiam, quæ ex sanctioribus monumentis decerpta sunt, Tragœdiarum argumentis, aliquatenus adornandi facultas adimatur? Si modo nihil affinxeris, quod veritatem sacram impugnet aut labefactet, non video cur tam in sacris quàm in profanis æqua Poëtarum inventioni potestas non relinquatur?

Saltem Heroa sacrum non decet illis obnoxium repræsentari cupiditatibus, quæ, dum profanis Heroibus impunè permittuntur, miram afferunt Tragœdiæ venustatem. Dum molles amatoriosque sensus exemeris, quos Heroï turpe est affingere, seu profanos ille mores seu sacros colat; non peccabis contra debitam Religioni reverentiam, si quem ejusmodi variis animi motibus conflictatum exhibeas.

Hominem effinge, ut voles, odio concitatum, vindictæ appetentem, gloriæ & honoris studio stimulatum: illum nobilissima quæque meditantem ac molientem retineant ac morentur afflictæ conjugis orbitas, sobolis amor, labantis ac ruentis casu suo domus commiseratio: scrupulum etiam injiciant ratio desertæ propinquitatis, amicitiæ jura, fides legitimo Principi mancipata; non elevabis

vel

vel ſic neque imminues Religionis majeſtatem, ſed extolles & augebis. Quid enim ad ipſius commendationem poteſt eſſe illuſtrius, quàm ſi tales viros oſtentare poſſit, qui inter varias affectuum omnis generis obluctantium moras totos ſe, & quod erat ipſis in vitâ cariſſimum, Religioni immolare non dubitent.

Atque utinam qui profanas amatoriaſque hiſtorias tractaſſe feliciter ſibi gratulantur, ſuam in adumbrando Heroë ſacro induſtriam collocatam vellent! Haberent illi profectò digniorem laboris ſui materiem & fructus etiam, quantumvis diffidant, uberiores! Erunt certò futuris deinceps ætatibus Polyeuctus, Eſther, Athalia, perenne monumentum, quantâ cum laude perſonæ ſacræ locum habere in Tragœdiâ poſſint.

Evulſis, ut nobis quidem videtur, tam inanibus præjudiciis, reſtat ut de ipſius, quam edimus, Tragœdiæ argumento, etſi notiſſimum eſt, pauca præmittamus.

Quid habeat ſingulare Joſephi hiſtoria.

Venditus, Fratrum invidiâ, Joſephus in Ægyptum venerat. Interim Pharao turbatur ſomniis, quæ dum ſolers interpretatur Joſephus, ex felici augure factus eſt regni totius adminiſter. Cum fertilitatem ſterilitas ſubſequeretur, quod utrumque ille prædixerat; qui Chananæam incolebant Joſephi fratres, coacti fame venere in Ægyptum. Cognovit ſtatim fratres ſuos Joſephus ipſe non cognitus: at re diſſimulatâ, dum Benjaminum fratrem natu minimum adducerent, agnovit demum, & veteres oblitus injurias cunctos excepit Ægypto ac commodè locavit.

Quæ ſufficit huic Tragœdiæ argumentum Joſephi fratres agnoſcentis hiſtoria, non eſt ejuſmodi, ut tanquam unius tantùm hominis, aut etiam familiæ negotium ſpectari debeat. Eâ re veluti præparare viſus eſt Deus eventus illos mirabiles, quibus ab Ægypto in alias terras toti, quem elegerat, populo aditum aperiret.

Hinc divino afflatus Numine eventura olim Joſephus jam præſentiſcit, & ſe non tam ſtabiliendæ in Ægypto gentis ſuæ, quàm propagandi in alienâ terrâ divini imperii cupidum exhibet.

Etſi autem de Ægyptiorum in Joſephum invidiâ nihil apertum Hiſtoria Sacra loquitur: tamen ſubſecutæ populi hujus ſuſpiciones atque odia id ſatis innuunt: quæ ſi deſint, ſufficeret vel ipſum peregrini & advenæ nomen.

Ramesses verò apud Pharaonem Pincernis præpositus, qui instaurandum se brevi in gradum pristinum, olim dum esset in vinculis, à Josepho didicerat, eidem Josepho in arcanis omnibus conscius non temere fingitur, cum in eam sententiam ipsi Sacrarum Literarum Interpretes ierint.

Porro quàm referant bellè magnanimitatem heroïcam, quàm varios & moratos rectè sensus præbeant, quæ sacris è Codicibus erui possunt Tragœdiarum argumenta, licebit vel ex hac unâ Josephi historiâ facere conjecturam.

Hinc enim ostentat in Josepho Heroëm nullis adversi fati casibus fractum: quem nec iniqua suorum odia, nec acerba paratæ quondam mortis recordatio, nec fastidiosa plerumque sublimioris fortunæ gloria prohibent, quin hominum genus ignobile & Ægyptiis invisum pro suis agnoscat, & acceptas olim injurias ultro condonet.

Inde afflictam exhibet in Benjamino innocentiam, sed erectam tamen, & præter sortem ætatis animosam & constantem.

Jam in reliquis Josephi fratribus justus admissi in fratrem sceleris pudor ac dolor se prodit, & in sincerâ Josephi probitate certa quædam fiducia.

Habes in Pharaone Virum Principem non elatum rebus prosperis, ut Proregem, cujus solertiâ fluunt ad votum omnia, parum memor aut gratus despiciat: non suspicacem aut credulum præter modum, ut incertis rumoribus statim adjiciat fidem: non captum mollibus adulantis Aulæ lenociniis, ut oppressæ per malas artes innocentiæ opitulari negligat.

Dum prælatum sibi in rebus administrandis Josephum iniquiùs patitur Amasis, suam homini peregrino, quem destinarat perdere, salutem ac fortunam debere cogitur.

Denique Ramesses docet non esse certiorem aut diuturnam magis amicitiam, quam quæ simili infelicitate parta sit.

Atque in illâ Personarum varietate tantâ, quantam Actores hujus Dramatis suppeditant, non potest non esse locus ingens & tractandis affectibus nobilissimis, & moribus, quod in omni Fabulâ præcipuum est, diligenter erudiendis.

Felicem me! hunc si laboris mei fructum habere possim; ut

qui in ſcribendis Tragœdiis primas tenent , amatoriis Epiſodiis velint abſtinere , & ſuam in re ſacrâ induſtriam interdum experiri.

ACTORES.

JOSEPHUS, Ægypti Prorex, Jacobi ex Rachele Filius.

BENJAMINUS, Josephi ex Jacobo & Rachele Frater.

Josephi ex Jacobo Fratres.

RUBENUS, Servator Josephi, & Benjamini Defensor.

SIMEON, Obses pro Benjamini adventu.

JUDAS, Sponsor pro Benjamini reditu.

CÆTERORUM EX JACOBO FRATRUM TURBÆ.

PHARAO, Rex Ægypti.

AMASIS, Regii Palatii Magister.

RAMESSES, Josephi Amicus, & in vinculis olim Socius.

MILITES.

Scena Memphi in Palatio Pharaonis.

JOSEPHUS FRATRES AGNOSCENS.

TRAGOEDIA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

JOSEPHUS, RAMESSES.

RAMESSES.

QUÆ te in latebris tandiu incertum tenent
Agitantque curæ? geminus effluxit dies;
Ex quo alloquendi capto sollicitus locum,
Tuoque vix dum perfrui aspectu licet.
Quid esse dicam? Tene sic totum occupet
Jam Benjaminus, nullus ut amicis locus
Deinceps supersit? *JOS.* Parce; quid miserum asperas?
Miserescce potiùs, & meam mecum dole
Amice, sortem. *RAM.* Sortis adversas vices
Josephus inter fratris amplexus dolet?
JOS. Ah! quanta luctus inde nascatur seges
Nescis, Ramesse... Sed quid ulteriùs moror
Animi recessus ultro & arcanos sinus
Recludere? Ex quo vincla nos eadem pari
Junxere fato, quidquid abstrusum hîc fuit,
Volui tibi patere. Tu sèriem asperam
Solus malorum nosse: tu spes & metus,
Ac, si quid animus rite prævidit boni,
Rescire: latebris mox ubi per te erutus

Meliora ſenſi fata, quà licuit, memor
Penſavi amicâ munus acceptum fide.
RAM. Quin me nocentem potiùs & iniquum arguis?
Hæc probra merui, fateor, heu! qui te nimis
Obliviosus carceris longo ſitu
Marcentem, & ægrâ mole depreſſum tuli.
JOS. Cur iſta memoras? ne tuam culpes fidem:
Impenſa abunde eſt: ſi quid injectum eſt moræ,
Ille, ille cœli rector, & mundi arbiter,
Qui librat æquis cuncta momentis Deus,
Mea ſtaret illo voluit ut pretio ſalus.
Quanquam quid iſtis tempus incaſſum tero?
Res inſtat alia; diſce jam ut dolor & metus
Amorque, varias pectus in partes trahant!
Meminiſti, Amice, fratris aſpectus mihi
Quanto cupitus ambitu, quanto datus?
RAM. Audita cœlo vota: jam fratrem tenes:
Hoc fruere longùm: fratris in gremio licet
Explere amorem. *JOS.* Quid ais? infelix amor!
Utinam, Rameſſe, liceat! in fratris ſinum
Vix irruebam, & prima tentabam oſcula
Præripere: ſubitò pueri ad aſpectum incipit
Trepidare pectus: vocis officium negat,
Torpenſque medios lingua deſtituit ſonos.
Moventur intus viſcera: injuſſi cadunt
Per ora fletus, meque, ni facerem modum
Protinus amori, prodere invitum parant.
Avellor: heu! vis dura!... Vidiſti hunc ſatis?
Eloquere: quantus frontis ingenuæ pudor!
Quis fulgor oculis! ut decens toto nitet,
Spiratque in ore gratia, in verbis lepos!
Ah! Benjaminus frater ut non ſit, tamen,
Nec amare puerum non queam. Quanquam eſt mihi
Etiam carendum hoc fratre: properato eſt opus,
Graviora patior: patrias cuncti ocyùs
Cedant in oras, provide. *RAM.* Hoc animo ſedet?
Et Benjamino dicis extremum vale?
JOS. Ah! ne cruentam jam ſatis plagam aſpera;
Amice, juſſa perage. *RAM.* Cur placito juvat
Pugnare amori? Pande nunc rerum abditam
Seriem: tuique tandiu fati inſcios
Agnoſce fratres. *JOS.* Quod mones utinam exequi
Liceat, vel iſtis eſſe conſiliis modus,

Aditusve poffit! *RAM.* Quæ mora ancipitem tenet?
JOS. Quæ tenuit usque: lubricus Regis favor:
Invidia Procerum: fuſpicax populi metus:
Exoſa Memphis exteros, ex quo undique
Jam ſævientem ſola non ſentit famem.
Proin fluctuanti parce ſpes animo irritas
Injicere. Sortis cumulus hic demum aſperæ
Reſtabat unus! Quiſquis eſt tamen hunc feram;
Majora didici ferre: tu, ſi nos amas,
Ne Benjaminus ſubeat aſpectum cave.
RAM. Parebo: priùs at pauca dicentem, precor,
Benignus audi. *JOS.* Fare. *RAM.* Non equidem velim
Quidquam augurari triſte: ſed puero nihil
Cenſes timendum, quem tuus reliquos ſuper
Natos, amare blandiùs fertur parens?
Qui propiùs epulas inter aſſidens tibi
Opima per te fercula ante alios tulit?
JOS. Nam quo iſta tendunt? *RAM.* Proprio expertus malo es,
Quid cœca fratrum invidia, quid demens furor
Odiumve poſſit. *JOS.* Heu! Quibus miſerum incitas
Stimulis amorem! Rurſus in fratrem audeant
Peccare? Quanquam, pone ſollicitos metus,
Funeſtum & omen: potiùs hæc tecum memor
Animo revolve, ſceleris ut puduit ſui,
Miſeraſque flerunt fratris amiſſi vices;
Cùm ſuſpicari viſus hoſtiles dolos,
Immerita in omnes durus ingererem probra;
Has ipſe, taciti voce quas patriâ dabant,
Hauſi querelas. *Ultor eſt cœlo Deus,*
Fratres, nec iſta patimur inſontes mala:
Quos immerentem cœcus in fratrem furor
Egit nocentes: nulla quos pietas, preces,
Nec deprecantis ullus inflexit dolor.
Tamen, heu! Rameſſe, quos ſibi fingit metus
Animus amantis! haud mihi, ſi fas foret,
Puerum avocari paterer. *RAM.* Inveni modum,
Prorex: latebis, & tuo dabitur frui
Tibi Benjamino. *JOS.* Quid ais? hoc facies? fidem
Præſtabis? Ah! ſi..... *RAM.* Tu modò factum approba;
Et innocentem patere, quem meditor, dolum.
JOS. Age ergo. *RAM.* Saccum ſinguli ſecum auferunt
Refertum opimâ fruge: qui minimo obtigit,
In ore ſacci dexter abſcondam ſcyphum:

Quo, dum futura certus interpres canis,
Solennia inter Sacra libare aſſoles.
Vix urbe fratrum turba protulerit gradum,
Patriamque repetet læta, confeſtim inſequar;
Proculque fœdi ſceleris inclamans reos,
Siſtam fugaces. Facinus indignum abnuent:
At Benjamini poſitus in ſacco ſcyphus
Factum revincet: interim reliquos patri
Natos remittes: minimus ut furtum expiet,
Servum tenebis. *JOS.* Cuncta moderare ut lubet;
Nil moror, Amice: me tibi totum & meos
Permitto amores. Ocyùs fratres mone
Omnes ut adſint: liberam abeundi moram
Dum facio, tu rem confice.

SCENA II.

JOSEPHUS.

ABrahamidûm Deus:
Qui me beato patriæ avulſum ſinu,
Per tot labores, per tot ancipites vias
Terris dediſti grande peregrinis decus:
Ritus profanos inter & inanes Deûm
Larvas, quibus plebs credula & ficti tenax
Nil profuturis obſequi ſtudiis amat,
Meliora tibi ſi Sacra perſolvi placet;
Adeſto cœptis, & piam fraudem adjuva.
Si frater ipsâ luce dilectus magis
Mihi paratur, hinc tibi cultor novus
Exſurget. Utinam læta poſteritas eat
Olim in nepotes, unicum qui te Deum
Toti & tremendum Numen Ægypto colant!

SCENA III.

JOSEPHUS, RUBENUS, JUDAS, SIMEON, BENJAMINUS, LEVI, ISSACHAR, ZABULON, DAN, NEPHTALI, GAD, ASER.

JOSEPHUS.

SPectata toti patuit Ægypto fides,
Dilecta cœlo capita: jam patrios licet

Repetere

Repetere fines: ite, quas ultro dedit
Volensque vobis Pharao Niliacas opes
Auferte. Si quid contigit durum pati,
Vesterque si quem fecit accessus metum,
Æqui bonique ducite. Ægypti salus,
Et læta regni fata moliri hæc jubent.
Nunc quando virtus nota, consumptis cibis,
Nostram licebit rebus angustis fidem
Probare: moneo, rursus in quinos fames
Durabit annos. *RUB.* Quas tibi meritis pares
Grates feremus? *JUD.* Providam Ægyptus memor
Altique mentem consilî cœlo ferat,
Quæ sola per te fertili gaudet solo.
At terra Chanaan, cujus in gremium bonus
Opes refundis, usque munificam manum
Celebrabit. *LEVI.* Hîc tu publicæ æternûm audies
Vindex salutis. *ISSAC.* Nam quis, infelix seges
Per arva latè cuncta dum victum negat,
Illum tacebit, qui famem diram amovet
Nostri misertus? *ZAB.* Quandiu Isacidûm genus
Stabit superstes, tota posteritas memor
Tuum usque recolet nomen. *DAN.* O quales dabit
Tuum ore populi nomen iteratum sonos!
NEPHT. O ter beatum nomen! Hoc pecudes agens
Mox pastor omnis fistulâ nomen canet.
GAD. Hoc ripa discet omnis, hoc rupes cavæ,
Et pulsa circum nemora, vallesque & lacus
Nomen remittent. *ASER.* Gaudii causam novi
Si quis laboret nosse, responsum hoc feret.
Quem canimus, ille fecit ærumnis modum.
SIM. Me servitutis pigeat haud unquam meæ;
Quin & beatos inter adscribam dies,
Quos te jubente, fratrum ut assererem fidem,
Captivus egi. *BENJ.* Num mihi & sensus palam
Efferre per te liceat? Ah! si quas iit,
Magnanime Prorex, justus in lacrymas dolor,
Cum me senili genitor ereptum sinu,
Invitus istas ingredi jussit plagas:
Quantum repensum est! Vidimus toti caput
Orbi verendum; vidimus per quem stetit,
Per quem & redempta Patriæ stabit salus.
JOS. I, cara soboles; repete complexus patris;
Tristesque luctus sospes aspectu leva.

SCENA IV.

JOSEPHUS, RAMESSES, FRATRUM TURBA.

RAMESSES.

PEracta, Prorex, juſſa. *JOS.* Proviſum eſt ſatis ?
Ne longiori deforet quidquam viæ ?
RAM. Feci obſecutus cuncta. *JOS.* Nil ego vos moror ;
Properate ; veſter adſit è cœlo Deus,
Totamque ſobolem reddat incolumem patri !
RUB. Et ille, juſtas ſi preces audit Deus,
Quas tanta pietas meruit, exolvat vices !
JUD. Deus ille, decora quæ ſacrum Pharao in caput
Congeſſit, aliis cumulet ! *SIM.* Et longos dies
Addat ! *LEVI.* Serenos atque tranquillos dies,
Quos nullus angat, nullus obſcuret dolor !
ISSAC. Te, te ille faciat prole multiplici patrem,
Et avo nepotes aggeret ſeros Deus !
BENJ. Et ille votis cumulus accedat, precor ;
Ne lucis ante munus ereptum querar,
Quam rurſum amico detur aſpectu frui !

SCENA V.

JOSEPHUS, RAMESSES.

JOSEPHUS.

QUid me jubes ſperare ? vel qualem, obſecro ;
Pia fraus amantis exitum tandem feret ?
RAM. Confide, Prorex ; rite proviſum eſt tuo
Deinceps amori. Conditus medio latet
In Benjamini myſticus ſacco ſcyphus.
JOS. Nunc ergo meus es ! nemo te eripiet mihi ;
Dilecte frater ! Creſcit impatiens amor,
Metamque quanto propior optatam tenet,
Tanto invaleſcit major. *RAM.* Actutum nihil,
Tua quo ferantur vota, reſtabit ſuper.
JOS. Utinam, Rameſſe ! ſed age, quod reliquum eſt, precor ;
Abſolve ; Fratres urbe digreſſi ocyùs
Campos tenebunt, ſequere, fugientes preme ;

Et Benjaminum, quem reum furti ſcyphus
Palam arguet, mihi ſiſte. *RAM.* Mandata exequor.

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

PHARAO, AMASIS, MILITES.

PHARAO.

ABſiſte, fruſtra es, Amaſi; quid inanem objicis
Rumoris auram? Sentio qualem ſibi
Paucorum haberi poſtulet livor fidem.
AMAS. Livoris animo ſuſpicax abſit metus,
Invicte Princeps: quod loquor facinus palam eſt.
Vidit ſuperbas extrui indignans dapes,
Nec tacuit Aula: vidit ignotum genus
Tetroque nuper carceris clauſum ſpecu,
Fas omne præter, regio cultu excipi.
Quin ipſe medios inter accumbens, nihil
Erubuit unà capere Joſephus cibos.
PHAR. Quid iſta memoras? Ergo ſuſpectum hunc, reor,
Amaſi, facies, cujus in dubiis fides
Spectata rebus? cui, malis præſentibus
Servata, partam retulit Ægyptus memor
Felicitatem? Plura ne incaſſum adjice:
Quidquid reponas, ſceleris inſontem mihi
Fidum & miniſtrum cuncta Joſephum occinunt.
AMAS. Quid mens futuri præſcia atque animus ſagax
Præſtiterit, ultro fateor; haud laudem viro
Detrahere meritam, facere vel dubiam fidem
Eſt animus: at ſi pauca..... *PHAR.* Nil opus eſt; ſcio
Proceres quid angat: exterus regno præeſt
Miniſter uno Rege Joſephus minor:
Aliena nam quid fingis? Hoc illis dolet:
Caput hoc malorum: nil tamen facti piget,
Nec me pigebit, Amaſi, dum tali auſpice
Optata toti ſurget Ægypto ſalus.
AMAS. Quemcumque noſtro vertici impoſitum velis,

Feremus ultro : nemo Regnantum audeat
Damnare facta : quisquis hic fuerit tamen,
Si quidquam ab alto, magne Rex, peccet loco,
Consulere nostrum est. *PHAR.* Hanc mihi totam, obsecro,
Permitte curam : nota Josephi indoles,
Et notus animus. *AMAS.* Nil quidem contra obloqui
Ausim : sed unde, si tamen pateris, rogem
Tam carus ille, cujus ignotum genus,
Incerta patria, stirpis auctores latent?
His profugus olim forte constiterat plagis;
Mox in latebras carceris cœci abditus
Latuit pudendæ sortis expectans vices.
Emersus inde, se supra deinceps nihil
Nisi sceptra liquit. Dii, precor, numquam Imperi
Olim in ruinam tantus evadat favor!
Oracla sedenim multa Niliacis procul
Arcere terris hospitem externum jubent.
Plebs inde (inanis fuerit hic etiam metus)
Ex quo superbum fecit hospitium Exteris
Josephus, istum, quo stat elatus, locum
Animis apertè visa non æquis pati.
PHAR. Id esse credam? Quidquid est, jam jam eruam;
Confide : Miles huc mihi actutum mone
Josephus adsit. Men' peti insidiis rear,
Spes unde fuerat major? *AMAS.* En infert gradum
Josephus, abeo : melius hæc absque arbitris
Perages. *PHAR.* Maneto.

SCENA II.

PHARAO, JOSEPHUS, AMASIS, MILITES.

PHARAO.

QUis mihi totâ calet,
Josephe, in Aulâ rumor? Aut quid tam tibi
Commune possit esse cum gente exterâ,
Ut, ante meritis premere quos visum est modis,
Tantus in eosdem postmodum erumpat favor?
Priora certam merita ni facerent fidem,
Quid suspicari liceat, ut sileam, vides.
JOS. Quid iniqua possint odia, quas livor furens
Extundere artes soleat, ut perdat malè

Quotquot nocentes fecit; hoc magni potens
Per te administer Imperî noram satis.
Ast insolentes spreveram invidiæ minas
Principis in umbrâ tutus. Heu! quo me impulit
Spes vana, si me jam reum & sontem arguis!
PHAR. Non ille sontem credit, aut damnat reum;
Quemcumque propriâ judicem in causâ facit.
Age ergo; falsi quidquid objectum est, leva.
JOS. Non urit animum tanta dominandi fames,
Ut, quem obsequendi cupidus ascendi gradum,
Illo excidisse verear: at caderem æquiùs,
Fateor, cadendi causa si melior foret.
PHAR. Quid monstra fingis? Sceleris expertem puto;
Iterum iterumque testor; at quoniam malus
Error per urbem crevit, actutum exime.
JOS. Quando institutæ postulor vitæ modum
Purgare culpâ, quod jubes ultro exequar,
Rex magne. Non me lubricæ fallax nitor
Aulæ, negatâ flexit ad honores viâ.
Depressus alto carcere alienum scelus
Insons luebam victima, hoc unum ambiens,
Iniqua dum quis vincula eximeret dies.
Tum varia tibi se monstra sopito offerunt:
Heu! monstra veri nuncia! Interpres vocor;
Accedo. Coram ut adstiti & fari datum est,
Rem pando: tristes refero portendi minas:
Tamen haud salutis nulla spes aderat. Jubes
Ut imminenti promptus occurram malo,
Totâque grande nomen Ægypto facis.
Quos demum in usus, magne Rex, vel quo exitu?
Dum fœda sterilis vastitas squalet soli,
Et nulla campis surgit effœtis seges;
Tibi redundant plena frumento horrea.
Jam tota gazas mutat Ægyptus cibis,
Ultroque mox subibit, ut vivat, jugum.
Quin & remotis exteræ gentes plagis,
Quas dira laribus egit è patriis fames,
Properant, tuisque pedibus affundunt opes.
Quid multa? vitæ munus, alienis, tuis,
Fati arbiter utriusque dispensas: meum
Hoc porro scelus est: si minùs felix fores,
Rex magne, tunc & esse desinerem nocens.
PHAR. Quàm læta nobis fata contulerit sagax

Animus, & alta, quâ vales, prudentia,
Josephe, novi: quasque promeruit vices,
Gratus rependam. Nunc age illatam tibi
Labem æmulis refunde, livorem obrue:
Ipse, ipse mox quâ deceat, ulciscar probrum.
JOS. Non me ultionis cœcus instigat furor.
At si libido pectus infidum mala
Stimulasset unquam, tempus ah! tempus fuit!
Impunè cladem cum tibi & regno ultimam
Parare licuit. Finge me jussum loqui,
Tristesque cœli pandere irati minas,
Tacuisse: tu jam fata, quæ reliquos premunt,
Eadem doleres. Nunc ubi cunctos super
Altum superbo vertice attingis polum,
Consilia moveam noxia! Hic in me stupor
Cecidisset!... *PHAR*. Ah! ne pluribus certam satis
Fidem approbes, Josephe: nil quidquam ampliùs
Perquiro. *JOS*. Miseros ergo solari nefas,
Quos immerentes suspicax falsò metus
Vexare adegit, ipse ni videar nocens?
PHAR. Piget ah! piget, Josephe: tu, si nos amas,
Obliterari, si quid erratum est, sine.
Injuriosum, Amasi, rumorem labor
Sit premere, quâque commodum id fiat, simul
Consulite.

SCENA III.

JOSEPHUS, AMASIS.

AMASIS.

Nil te pigeat: errorem exuit,
Vir magne, Regis animus, & meritam malè
Contaminata veritas reperit fidem.
Equidem augurabar, vera ubi virtus nitet,
Quàm frustra inanes livor intentet minas.
Gratare Superis, & tui in partem sine
Veniat Amasis gaudii. *JOS*. Hoc si debui
Redimere pretio gaudium, satius foret
Caruisse. *AMAS*. Mores gentis, aversam indolem,
Ingenium & Aulæ suspicax noris modò,
Vir magne, quidquid illa jactarit, parum
Te moveat. *JOS*. Est, Amasi, spectatum satis

Quid illa possit: nec mihi pariter latet,
Hæc Aula quantam præstet in amicos fidem.
AMAS. Quò spectet, aut quem sermo perplexus petat;
Excutere non est animus: at, quo res loco,
Juvare si quid Amasis obsequio potest,
Fidum usque pectus, & tibi addictum gero.
JOS. Permitte mihimet: nil ego alienæ indigens
Opis; nec ipsa, spero, cum rerum status
Poscet, silebunt facta. *AMAS*. Non equidem ambigam;
At animus in te noster exquirit locum
Aditumve, quà se prodat. *JOS*. Hoc unum velim,
Petamque; rebus, Amasi, ut attentus tuis,
De me quiescas. *AMAS*. Méne suspectum æstimas?
Egive quidquam invitus? Atteſtor polum...
JOS. Satis superque est: plura scitari abstine:
Tot, luce in unâ, solvere ambages piget.
AMAS. Parco molestus esse: Qui profert gradum;
Tibi lætiorem, video, conspectum offeret.
*Et inultus ego sim? **Seorsum.*

SCENA IV.

JOSEPHUS, RAMESSES.

RAMESSES.

Vota cumulavit Deus:
Et innocentem cœlitus fraudem approbans
Tibi Benjaminum reddit: inventus loco,
Quo positus ante, conscium furti scyphus
Devincit: ingens urget attonitos stupor
Fratres, suumque vix adhuc credunt malum.
JOS. Eheu! Ramesse, quas mihi curas paris!
RAM. Quid quereris? *JOS*. Utinam patrio affixus solo
Caruisset istis Frater æternùm plagis!
RAM. Hæc vota facias? Téne jam Fratris piget,
Quem sic amasti? Nam quid... *JOS*. Infelix amor!
Quæ me in pericla mittis! *RAM*. An subiti licet
Causam doloris nosse? *JOS*. Suspectam, putes,
Toti quod Aulæ fecerim ac Regi fidem;
Dum liberalis videor in fratres nimis,
Quos ipse, nam me mihimet objiciunt, priùs
Tractaram ut hostes? *RAM*. Numquid alienos malo

Facinore cunctos vindicas? *JOS*. Feci hoc quidem:
At quando eosdem noverint furti reos;
Quis, Amice, Regis sensus, aut Procerum? *RAM*. Scelus
In Benjamino plecte, servitium impera:
Sic conticescet livor, & Fratre interim
Potieris. *JOS*. Ast hoc nomini hærebit probrum;
Peregrina quod me turba delusum dedit.
RAM. Dum fertur unus particeps facti puer,
Et labe reliquos solvis; in quemvis cadat
Tam pronus error. *JOS*. Major hinc surgit metus.
RAM. Quis ille? *JOS*. Ne quid forsan in pueri caput
Statuere Pharao gravius iratus paret.
RAM. Confide melius: judicem causa unicum
Te spectat; aut rem nosse si Pharao velit,
Fratrem tuus præstabit incolumem favor.
JOS. Abscedo; tu, res tota quem teneat modum,
Scrutare: Procerum studia, rumores, fidem,
Et cuncta Regis sedulò dicta excipe.
Ego interim nescire quod gestum rei est,
Simulabo, mihi dum quidpiam certi feras.

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

RUBENUS, JUDAS, SIMEON, BENJAMINUS.

BENJAMINUS.

QUid vultis ultra? vel quid incassum loquar,
Fratres. Amicam quando juranti fidem
Negatis. Iterum testor æthereas faces,
Imasque cordis qui videt cœlo Deus
Latebras ab alto; sceleris admisi nihil,
Animusque furto purus inflicto vacat.
JUD. Tu scelere purus nempe, dum crimen palam est;
Tuusque raptum saccus effundit scyphum?
BENJ. Heu! *RUB*. Quanta miseros in mala, infelix puer,
Fratres vocasti! *BENJ*. Pone sollicitos metus,
Rubene: Fratrum salva res; unum cadit.

In

In Benjaminum facinus; &, si quam Deus
Minatur, in me tota tempestas ruet.
SIM. At te quis egit in scelus tantum furor,
Eloquere? Quò non dira mortales rapis
Auri libido! *BENJ.* Pectus ut avarum fames
Stimularit auri? Credis hoc de me nefas,
Dilecte Simeon? hoc mihi verè objicis?
Non credis, aliud cogitas, aliud dedit
Huc usque vita specimen. *JUD.* Ah! larvam, puer,
Depone; fictæ novimus mentis dolos;
Fucumque deinceps facere nequicquam obstinas:
Fatere crimen. *BENJ.* Sortis ô cumulum asperæ!
O sæva nimiùm fata! Men' duras pati
Non posse, vel dum plector immeritus, vices,
Nisi proditor, perjurus, infamis, nisi
Abominandæ fraudis incurram probrum?
Vos, ah! per istæc genua quæ teneo, & meis
Perfundo supplex lacrymis, tales, precor,
Exuite sensus: quidquid Ægyptus paret,
Quodcumque misero mortis intentet genus,
Nil deprecabor: hoc mihi saltem date;
Ut morte in ipsâ, quam peto, inveniam fidem.
Siletis! Ecquid hic stupor misero occinit?
Et amica, Fratres, ora subtrahitis? Piget
Fratrem intueri, sentio, & flecti piget.
RUB. Absiste, vincis: namquid ulteriùs fidem,
Juda, negemus?

SCENA II.

RUBENUS, JUDAS, SIMEON, BENJAMINUS, RAMESSES.

RAMESSES.

Plectere insontes nefas,
Dum perpetrati conscius sceleris palam est.
Ergo paternos cæteri repetant lares,
Unum manebit pœna qui reus est. *RUB.* Reus
Nec ille, quem tu credis. *RAM.* Hic non est reus,
Qui fraude sacrum pessimâ rapuit scyphum?
RUB. Ah! cuncta, fateor, ni quid indulges, probant
Puerum nocentem. Probra quot Fratrum tulit,
Dum nimiùm & ipsi creduli arguimus reum?
At vita sceleris pura, fucique indoles

Inimica, mores candidi, ingenuo pudor
Natans in ore, certa verborum fides,
Et quæ modeſtas lacrymæ irrorant genas;
Vel Benjaminum reliqua ſi ſontem gravent,
Satis iſta culpâ vindicant: puerum inſpice;
Taleſne vultus pravitas unquam induit?
RAM. Quis ergo, fare, ſceleris admiſſi reus;
Si Benjaminum conſcium facti negas?
Fratrumne latitat alius in turbâ nocens,
Suum periclo Fratris occultans nefas?
JUD. Tam turpe facinus, credis, in Fratres cadat?
Aut affatim Proregis impenſus favor
Exciderit animo? potiùs ah! tecum æſtima,
Quam non avaræ mentis incurrant notam,
Qui, ne ſolutum pro cibis pretium ambigant,
Jam duplicatam ſponte mercedem ferunt.
RUB. Quid inane, Frater, diluis fruſtra ſcelus?
Si Benjaminus crimine abſolvi nequit,
Vir magne: nos & pariter abſolvi piget.
Nihil moramur; quidquid in puerum paras,
Refunde in omnes: nemo reus eſt, aut reum
Si quem æſtimaſti, nemo jam culpâ vacat.
BENJ. O Frater! ô amor! iſta te inflectant cave.
Vox hæc amantis ſcilicet, jubet hoc loqui
Fraterna pietas. Haud ego ſum equidem nocens;
Cœlum hoc, Deumque fraudis ultorem impiæ
Teſtor: ſed in me quando ſors cecidit mala
Vel immerentem; quidquid immite, aſperum
Atroxque ſecum traxerit, totum hoc feram.
Hoc finite, Fratres: forſan ultrices Deus
Pœnas repoſcit; morte dum meritâ cadam,
Miteſcet ira Numinis, ponet furor,
Veſtroque dira capite depellam mala.
RUB. Meliora loquere: fata quæcumque incidant
Tecum feremus, Frater; hoc ſaltem annuas,
Vir magne; & iſtam, nulla ſi ſupereſt ſalus,
Ne ferre pigeat rebus in miſeris opem.
RAM. Me veſtra pietas, veſter incendit dolor;
Proregem adibo, credite: & ſi quid preces,
Si quid valebit gratia, impendam. Interim
Tu ſequere. * *RUB.* Noſtras itane miſeraris vices? (* *Ad Benjaminum.*)
BENJ. Valete: vitæ ponet hic finem dies,
At non amori.

SCENA III.

RUBENUS, JUDAS, SIMEON.

JUDAS.

FAta quò miſeros agunt,
Fratres, quid ultra plectit immeritos Deus?
SIM. Quid loqueris? ah! ne vindicem irrites Deum;
Quem ſic laceſſis. Potiùs hoc tecum exige:
Ut iſta meritos, Frater, exagitant mala:
Quos efferatas vertere in Fratrem manus
Non puduit. Etſi lentus in pœnas Deus
Quandoque, nunquam juſta deſeruit tamen
Ultio nocentes. *RUB.* Quidquid adverſum incidit;
Quodcumque patimur, verus interpres nimis
Prædixi, iniquus quando flectique impotens
Vos innocentem raperet in puerum furor.
Ipſe execrandi ſceleris ultorem Deum
Teſtatus, iras vincere incaſſum, & fera
Humili domare corda tentavi prece.
Heu! dum jaceret ad pedes noſtros puer
Joſephus, imbre plurimo irrorans genas,
Triſteſque caſus deprecans: ah! ne pias
Maculate, dixi, cæde fraternâ manus!
Fruſtra omnia: preces, lacrymas, gemitus, minas;
Et vota, duri, ferrei, intractabiles
Spreviſtis. En jam manibus è noſtris Deus
Fratrem requirit! *JUD.* Sentio, agnoſco, pudet;
Frater, pigetque. Cæca quo nos impulit
Invidia! *RUB.* Sed dum querimur, ærata interim
Jam forte puerum vincula immeritum premunt,
Jam mors paratur dira. *SIM.* Cur animum abjicis;
Rubene? nondum penitus abſumpta eſt ſalus,
Ut reris: alias ſpes mihi Prorex facit.
Nil ominare triſtius; novi indolem
Expertus ipſe, frater. Ah! quoties Viri
Amicam in ipſis vinculis ſenſi manum!
Eamus ergo: ſtemus abjecti ad pedes
Suppliciter; aure non preces ſurdâ audiet.
JUD. Dilecte Simeon, ſponte, quò impellis, ſequor;
Eamus. *RUB.* O ſi facere placatum hunc Deus

Placatus ipse vellet! *JVD.* En Prorex subit,
Fratres. *SIM.* Ruamus obviam. *RVB.* I, Simeon, præi.

SCENA IV.

JOSEPHUS, AMASIS, RUBENUS, JUDAS, SIMEON.

SIMEON.

MAgnanime Prorex.... *JOS.* Nam quid etiamnum volunt?
Aut quid morantes video? Num cautum est satis,
Quas imperavi, secum ut efferrent dapes?
Eloquere. *AMAS.* Nullam fecimus jussis moram,
Vir magne; nec quid deesse jam possit, scio.
Ast impotentem gentis invisæ sitim
Non Pharia, totas si dabit tellus opes,
Exsatiet. *SIM.* Ah! nil querimur: impensus favor
Meritum omne super; at... *JOS.* Ergo quid retinet? Lares
Repetite patrios, solvite Ægyptum metu.
SIM. Utinam liceret! *JOS.* Quid moræ est? *SIM.* In vinculis,
Heu! Frater est! Durasque ni placidus vices
Miserare... *JOS.* Cur, Amasi? *AMAS.* Compertum nihil,
Generose Prorex. *JOS.* Quid sit, ut norim, edite.
SIM. Jam mœnia urbis ultima emensus procul,
Votique per te compos, & te unum insonans,
Sese paternam quisque referebat domum.
Cùm subitò ab urbe miles armatus ruit:
Jussisque celeres premere confestim gradus,
Abominandi dedecus furti exprobrat.
Constitimus: & dum nullus objectum nefas
Veretur, ultro singuli saccum explicant.
At ecce, dolus hostilis, an casus fuit.....
JOS. Absolve. *SIM.* Vocem, parce, præcludit dolor.
AMAS. Ut eruditâ fraude dissimulant scelus!
Effare. *SIM.* Furti nullà suspicio incidat:
Minimi auguralem saccus exprômsit scyphum.
AMAS. Sic merita pensat nostra malefidum genus!
Suspecta falsò gentis ingratæ fides?
JOS. Quisquamne Fratrum particeps facti fuit?
JVD. O qui tremendâ sontium in pœnas manu
Jaculatur alto fulmen è cœlo Deus,
Invisa feriat capita: vel pandens sinum
Tellus sub umbras obruat, si quid.... *JOS.* Bene est:

Abîte, nil vos teneo. *RUB.* Nec pariter nocens
Est ipse Benjaminus. *AMAS.* O frontem æream
Et pervicacem! vel reluctantes scelus
Fatentur, & se conscios facti negant!
SIM. Sic est tamen: per quidquid in cœlo pium est,
Sanctumque, testor. Genibus affusos vide,
Miseresce: Te, te gentis afflictæ dolor
Lacrymæque moveant: perdere unum non potes,
Ni tota eodem concidat fato domus.
JOS. Quid sonte distet innocens, notum brevi
Palamque dabitur: interim monitos volo;
His si morantes rursus inveniam locis,
Debita nocenti pœna vos pariter manet. * *Egreditur.*
SIM. Ah! patere...

SCENA V.

RUBENUS, JUDAS, SIMEON.

JUDAS.

Viden' ut fugit! Hanc spem tu dabas?
Sic flectitur? *SIM.* Ne, Frater, incuses Virum:
Equidem benignam vix ego agnovi indolem.
Sed usitatam, crede, pietatem asperat,
Rigidosque mores Numen iratum facit.
JUD. At inde, Fratres, pellimur, nec jam vacat
Ultra immorari: dicite, hoc rerum statu,
Quid agere porro deceat? an gnati asperum
Casum Patri feremus? *RUB.* Ah! miserum obruet
Luctus parentem! nam quot in lacrymas iit,
Cum Benjaminum plurimâ victus prece,
Suos amores, traderet Fratrum in manus?
Heu! dura jam tum visus infelix senex
Timere nato funera! *SIM.* Et patrium audeas
Subire vultum, Frater? aut speras notam
Vitare facti, dum caret nato pater?
Dilecte Juda, scelere cum nostro perît
Josephus olim, credulo illusum est Patri.
Jam Benjaminus fraude cum alienâ occidit,
Vel innocentes causa dicemur necis.
JUD. Certam parenti veritas faciet fidem.
SIM. Nullam parentis luctus admittet fidem.

JUD. Saltem probabit omnium insontes dolor.
SIM. Unius æger arguet sontes dolor.
RUB. Et Benjaminus interim mortem oppetet
Desertus, indefensus? Hoc fratres ferant?
Non si cruentæ mortis incutiat metus
Prorex; & in me totus exundet furor;
Tamen hinc revellar. *JUD.* Fratris hoc staret salus,
Rubene! lucis non ego tantùm appetens;
Aut emori tam grande crediderim malum.
Sed quid juvabit? credis, hoc pueri caput
Servare pretio liceat? *RUB.* At saltem emori
Dabitur. *JUD.* Nil repugno, te, Frater, sequar;
Quemcumque tandem memet in casum trahis.
SIM. Nec reliqua Fratrum turba consilium improbet.
RUB. Adeamus illos, Frater. *JUD.* O utinam scelus
Fundendus ultro sanguis antiquum expiet;
Nobisque, vel dum plectit, ignoscat Deus!

Finis Actûs tertii.

ACTUS IV.

SCENA PRIMA.

JOSEPHUS, RAMESSES.

JOSEPHUS.

Quo res loco sunt? Ecquid auditum refers,
Quis fervet Aulâ rumor? an motus graves
Furti per urbem fama vulgati ciet?
RAM. Silere potiùs liceat æternùm! Piget
Narrare, quales usque meritorum immemor,
Et quam sinistros Aula rumores ferat.
JOS. Age imo: quidquid noris, actutum doce:
Non imparatum pectus invenient mala.
RAM. Nihil morarum est: efferam invitus licet,
Quæ timida nunquam lingua voluisset loqui.
Pars te occupatum gentis infidæ dolo
Conquesta, segnes providæ mentis moras
Incusat; alii patriam insidiis peti
Clamant, & hosti liberam inquiri viam.

Alii malignos arte ſimulantes metus
Phario parari dictitant cladem ſolo;
Fraudiſque vel te conſcium arcanæ, palam
Impune jactant. *JOS.* Credulas nam quò metus,
Livorque mentes adigit! *RAM.* Has turbas movet;
Tacitaſque ſubdit Amaſis odiorum faces.
JOS. Comperta loqueris: jam viri nota indoles,
Scio quò feratur. Sed age quâ demum putat,
Quotquot feruntur, Pharao rumores fide?
RAM. Didiciſſe nondum id licuit: at certum hoc habe;
Quod rerum in iſto cardine, oblitus ſui
Non conquieſcet Amaſis; ac lentas nimis
Si Regis iras ſentiat, populi metus
Obtrudet. *JOS.* Ecquid noſtra penſantem male
Officia, gentem iniquam & inviſam moror?
RAM. Injuſta, Prorex, odia, livorem & metum
Verbo vel uno premere, ſi lubeat, potes.
JOS. Ut Gentis, hujus indolem noſti parum,
Amice! fac me Patriam & genus & domum
Retegere tandem: tu novos, credis, metus
Numeroſa Fratrum turba non faceret? Tamen
Aliter probari dubia niſi Regi fides,
Niſi amoveri capite fraterno queat
Inſtans periclum; quidquid occultum latet,
Reſerabo. Meliùs cuncta dum ſe ſe explicent;
De Benjamino, fare, quæ noſti, precor.
Agedum, ſiniſtras ſortis adverſæ vices
Quo ferre vultu viſus infelix puer?
RAM. Ingemuit equidem, ſæpe conteſtans Polum;
Animumque diro crimine obſtrictum negans.
Sed cura Fratrum gravior afflictum obruit;
Dum quiſque luctu perditus triſtem obſtinat
Sortem occupare Fratris. Hinc miſerum metus
Exanimat, inde ſtimulat impatiens amor.
Ac, ſi patentem nactus huc aditum foret,
Hunc cauſa Fratrum ſupplicem dudum ad pedes
Egiſſet. *BENJ.* * Ah! dum morior, extremùm, obſecro;
Proregis ante genua ut amplectar, date.
RAM. Vox Benjamini eſt, ſentio; admitti petit.
JOS. Quid agam, Rameſſe? quò ferar? tales, putas,
Perferre vultus ut queam? injuſſæ fluent
Prodentque memet lacrymæ! Abrahamidum Deus!
Retegere ſenſus donec arcanos juvet,

* *Poſt Siparium.*

Animum labantem ſuſtine, & placitum preme
Latebris amorem.

SCENA II.

JOSEPHUS, RAMESSES, BENJAMINUS.

BENJAMINUS.

Quæ genas lacrymæ irrigant,
Magnanime Prorex, quaſque, ſuppliciter tuis
Genibus volutans, fundo ſollicitas preces;
Parata miſero fata, ſortemve ultimam
Nil deprecantur. Ac licet cœlo unicus,
Quem veneror, & qui pectoris látebras videt,
Me ſcelere ab omni norit expertem Deus;
Tamen nihil recuſo: quamcumque irroges
Pœnam innocenti, quodlibet lethi genus,
Ultro ac volens ſubibo; nil in me eſt moræ.
At criminis quos nulla perſtringit nota,
Cur pœna Fratres ſimilis inſontes premat?
Permitte patrium regredi incolumes ſolum.
JOS. Quis retinet autem? *BENJ*. Retinet infelix amor,
Fratriſque miſeri caſus. *JOS*. Et noſtra interim
Gens perduellis exequi imperia abnuat
Impune? meritis pœna par cunctos manet.
BENJ. Ah! parce; veniæ ſi quis eſt uſquam locus,
Meruere, ſola quos facit pietas reos.
JOS. I *, contumaces ſiſte quam primum: veto
Ab urbe ne quis efferat deinceps pedem.
BENJ. Si quam irrogare fratribus pœnam voles,
Abitum minare: ſumma votorum omnibus,
Quaſcumque tandem rigidus intentes minas,
Perſtare. *RAM*. * Fratrum flebilem turbam vides.
BENJ. Heu me!

* *Ad Rameſſem.*

* *Joſephi Fratres intuens.*

SCENA

SCENA III.

JOSEPHUS, RAMESSES, BENJAMINUS, JUDA, RUBENUS, SIMEON.

JOSEPHUS.

Molestas rursus hîc agitis moras,
Post jussa, post imperia? *RUB.* Quod liceat, jube,
Generose Prorex; te penes vitæ ac necis
Jus omne; flammas, vulnera, & diras mali
Doloris artes, quemlibet mortis gradum
Propone. Nostro sanguinis quantum in sinu
Fervet, volentes dabimus: at patrios lares
Repetere, Fratrem vincla dum insontem gravant,
Dum mucro fortè barbarus jugulo imminet;
Ignosce, causa hæc una si jussis facit
Minùs obsequentes. *BENJ.* Cur meos etiam asperas,
Rubene, luctus? Unus in pœnas satis
Ego sum: cruoris unus explebo sitim.
Cur triste frustra tota gens fatum luat?
Miseresce, Prorex; impotens amor & dolor
Vesana cunctis cardine hoc rerum ingerunt
Consilia. *JOS.* Meritas, ite, si noxæ piget,
Remitto pœnas: solus hic furti reus
Totum expiabit ipse, quod fecit, nefas.
At abite celeres, jubeo: ni Memphi procul,
Vesper cadentem quando componet diem,
Vos occuparit, protinus qualem decet;
In pertinaces statuo pœnarum modum.
Cessatis? *JUD.* Ergo Frater addatur comes;
Finesque redeat sospes ad patrios fine.
JOS. Non patiar. *JUD.* Ergo ire, precor, reditum impera.
JOS. Abscedite, iterum jubeo; nequicquam moras
Trahitis inanes. *JUD.* Nam quìd obsequium exigis,
Quod non valemus exequi? Heu! nostras Pater,
Cum te jubente traderet Fratrem in manus,
Simul obligavit jure jurando fidem,
Ne quis paternæ limen attingat domûs;
Nisi senectæ dulce solamen suæ
Puerum reducat. Jam quis aspectum Patris
Subire, vel quis ruere in amplexum audeat,

Dum Benjamini flebilem casum afferet ?
BENJ. Ite, ite, Fratres; ponite injustos metus;
Vos quando reduces cernet & salvos parens,
Nostram æquiùs, sperate, jacturam feret.
RUB. Te perditum, inquis, genitor ut patiens ferat
Suos amores ? Nempe jam menti excidit,
Quot ille gemitus, quot dedit lacrymas; sinu
Cum tu implicatus intimo, & collo super
Affusus, inter oscula, heu! fati inscius
Et diceres extremum & exciperes vale ?
Quin & parentis repete sermonem memor,
Quem rupta multo lingua singultu dabat.
Tibi læta, Nate, cuncta perficiat Deus!
At si, quod absit, rigidus alienis manet
Te casus oris, tumulus excipiet Patrem.
BENJ. Rubene, miseræ sobolis infelix parens
Si fortè doleat fata, solamen feres:
Tuique nostrum liberi implebunt locum.
RUB. Si moreris, heu! quid liberis fiet meis;
Quos ipse retinet obsides pro te Pater?
Ah! ni redis, periere. *JUD.* Quid vitam traho
Et ipse, cujus debitum morti caput,
Nisi sospitem te reddam & incolumem patri?
SIM. Quodcumque miseris mortis intentes genus;
Optanda veniet: nam quis afflicti senis
Iram, querelas, probra, luctus & necem
Oculis tueri possit? *JOS.* * O Fratrum bene
Mutata demum pectora! *SIM.* An pueri vices;
Prorex verende, nullus è tot Fratribus
Subire per te possit? Hæ dudum manus
Niliaca ferre vincla didicere; hoc caput,
Cervixque Phario deprimi assuevit jugo.
Me redde latebris: quidquid est vitæ super,
Totum hoc profundo carcere abstrusus traham:
Vel si cruore decuit aboleri nefas,
Effusus ibit mille per plagas cruor.
RUB. Eadem precamur singuli: quotquot sumus,
Se quisque cadere victimam in lucro putet.
JOS. * Quid video? vigilas anime? quo Fratres amor
Olim furentes Fratris in vitam rapis?
Trepidare pectus sentio. *RUB.* Ergo unum elige,
Qui vincere iras sanguine effuso queat.
JOS. * Heu! quanta patior! *JUD.* Una ni satis est neci

* *Seorsum.* * *Seorsum.* * *Seorsum.*

Mactanda, Prorex, victima; en ſe multiplex
Tibi ſiſtit ultro : quam voles, mortem irroga;
Nihil queremur; certa dum Fratri hinc ſalus
Veniat, & ævo vivat extento parens.
BENJ. Proh! ſancta pietas! ſorte me dignum aſperâ!
Mea fata meritum, mortis injuſtæ forem
Si cauſa, vel ſi præmium! Indignas preces,
Magnanime Prorex, abjice : hic meliùs Tibi
Sanguis litabit. Tuque fatorum arbiter,
Caſus in iſtos qui vocas me me, ô Deus!
Vel immmerentem plecte, ſi placitum eſt; nihil
Recuſo : dum ſors illa quæ miſerum opprimet,
Eadem innocentes ne ſimul Fratres premat.

SCENA IV.

JOSEPHUS, AMASIS, RAMESSES, RUBENUS, JUDA, SIMEON, BENJAMINUS.

AMASIS.

DElatam ad aures Principis, Prorex, fero
Cauſam nocentum : plura ſcruteris vetat,
Futurus ipſe cognitor facti. *JOS*. Bene eſt.
Regi obſequemur, Amaſi.

SCENA V.

JOSEPHUS, RAMESSES, RUBENUS, JUDA, SIMEON.

RUBENUS.

NE lapſis opem
Afferre pigeat rebus : afflictam domum
Tutare, Prorex. *JOS*. Judicem nacti bonum
Juſtumque, & æquâ lance penſantem omnia,
Confidite. *BENJ*. Hæc me tota tempeſtas petit :
Alium, obſecro, ne feriat. *JOS*. Huc aliquis gradum
Acceleret. Intro ducite, & cunctos ſimul
Servate, Regis juſſa dum ſeſe explicent.

SCENA VI.

JOSEPHUS, RAMESSES.

JOSEPHUS.

JAm patere frenis liber excussis amor
Erumpat intus: da brevem lacrymis moram,
Amice. *RAM.* Sensi pectoris curas pii,
Dum Benjaminus fata nil veritus sua,
Arcere duram Fratribus multâ prece
Sortem obstinaret. *JOS.* Sed age, num reliquos pariter
Dignos amari credis? aut nil te movet
Amica Fratrum pugna; dum quisque invicem
Pro Benjamino devovet letho caput?
Ah! vetera talis odia nil animus sapit!
Posuere mores efferi, invidiæ lues
Abscessit omnis. Vincor; affectu pari
Trahitur in omnes animus, & latebris amor
Prodire gestit. *RAM.* Igitur arcanos paras
Vulgare casus? *JOS.* Sic ratum est: ultra piget
Simulare. Rerum pandet hic seriem dies:
Ac si vel isto, quo fui positus, gradu
Fuerit cadendum: Regis incertam fidem
Firmabo: tristes capite fraterno minas
Avertam, & ipsi, post tot adversas vices,
Aliquid amori dabimus. *RAM.* Hæc utinam Deus
Cumulet ab alto vota! *JOS.* Tu mundi sator,
Hominumque, solo fata qui nutu regis;
Si quam recludis me duce Isacidis viam
Terras in istas; oro, quà ceptum est, opus
Absolve: placidus Pharao Josephum audiat;
Ultroque nostrum excipiat Ægypto genus.

Finis Actûs quarti.

ACTUS V.

SCENA PRIMA.

PHARAO, AMASIS, MILITES.

PHARAO.

OMitte plura perſequi: hortatu nihil
Indigeo: Pharii lætior facies ſoli,
Florenſque reum copia (effœtis ſeges
Dum latè in agris moritur, & victum negat)
Quot ſuſcitarit æmulos, novi ſatis.
At jam peregi cuncta mecum animo priùs;
Secura ne quid pacis optatæ otia
Turbare deinceps poſſit. *AMAS.* Æternùm tibi
Hac mente firmas ſceptra: quamprimum malo
Occurre: tarda ſæpe poſt longas venit
Moras medela. *PHAR.* Ne time: infidum genus
Si machinatum noverim hoſtiles dolos,
Per ſceptra juro, quas decet, pœnas dabit.
AMAS. Nec iſta vanos cauſa prætendit metus;
Syria quod illis patria: jam Gazam Syri
Tenent, & Aſcalona: jam tumidum feris
Victoribus ſubjecit Azotum caput:
Et, quidquid uſquam littori Iſiaco adjacet,
Servire didicit. Ne brevi Ægypto ingruant,
Invicte Princeps, conſule. *PHAR.* An vinctos habet
Carcer nocentes? *AMAS.* Iſte Joſephum labor
Spectavit. *PHAR.* Hoc tu viſe, & actutum refer:
Tecumque ut adſit, Amaſi, Joſephus, mone.
AMAS. Rurſum imminentem, ſi poteſt, cladem reis
Avertet. *PHAR.* Hunc ſi ſenſero admiſſum nefas
Foviſſe, & ipſe vindicem agnoſcet manum.

SCENA II.

PHARAO, MILITES.

MILITES.

QUò ſuſpicaces credulum in præceps metus
Animum volutant? Ergo Joſephum abjicis,

Dubioque præstas temerè rumori fidem?
Ten' lætioris, Pharao, jam fati piget?
Nam cujus ille ſceleris arguitur reus?
Gentem tueri perfidam, hoſtilem impiam,
Noſtriſque regnis ſortè meditantem dolos
Jactatur. At, quo teſte? Amaſi ſcilicet;
Quem livor urget tacitus, atque odium impotens
Exſtimulat. Animo nil tamen Amaſis malo
Peccarit; ipſe numquid inflictum ſatis,
Præſente te, probante, diſſolvit probrum
Joſephus. Atenim quid loquor? tetrum nefas
Diſſolvit? agedum, quomodo tandem? ſcelus
Eluſit, at non diluit: verbis datam
Extorſit aſtu plurimo, haud fecit fidem.
Quid ſtatuis anime? Abſolvis, an damnas reum?
En ipſe *: viden' ut multa meditatus ſubit,
Tacitâque volvit mente! ſcrutemur virum.

* *Joſephum intuens.*

SCENA III.

PHARAO, JOSEPHUS, AMASIS, MILITES.

PHARAO.

PEregrina inanes turba faciebat metus?
Sic luderis, Joſephe; ſic gentem malam
Dum protegis, foveſque, Niliacam interim
Impune fraudi pandis hoſtili plagam.
JOS. Quiſquamne miſeram perfidi ſontem doli
Gentem revincit? num quod imperio nefas
Molita, cladem ſtruere & exitium parat?
PHAR. Armatus hoſtis nempe niſi Memphim irruat,
Ferrumque & ignes portet; Ægypto nihil
Credis timendum? regiam expilent domum;
Furtimque raptas auferant gazas, leve eſt.
Medio ſuperbæ prodeant gentis ſinu,
Quam fata regni proſpera incendunt, leve eſt.
JOS. Etiam ſua illos Patria ſuſpectos facit,
Invicte Princeps? *PHAR.* Tun' Syro innatos ſolo
Neſcis? & iſto nomine exoſos mihi
Regniſque? *JOS.* Vidit Syria naſcentes quidem,
Fateor: at illis nec Syrum tamen eſt genus,
Nec fœdus ullum gente cum tali fuit.

Affinitasve. Sanguine Abrahami satos
Novi nepotes: ille cognatam domum,
Ultroque fines deserens patrios, Deo
Jubente, sedes quærere externas novus
Properavit exsul, & Syri partem soli,
Deserta Chanaan, proprios fecit lares.
PHAR. Quid esse dicam? vel quid incertus loquar?
Josephe? Notam sentio gentem hanc satis;
Sed unde noris non liquet. Tibi jam imputa,
Si tam sinistros Aula rumores ferat;
Dum, quos deceret plectere, imprudens foves.
JOS. Plecti innocentes æquitas, Princeps, vetat.
PHAR. Plecti nocentes Imperî leges jubent.
JOS. Nequeunt nocentes esse, qui culpâ vacant.
PHAR. Suspecta populis non vacat culpâ fides.
JOS. Eximere vitio, cum voles, possum fidem.
PHAR. Loquere ergo. *JOS.* Prius at, oro, semoti arbitri
Paulum relinquant liberam fandi viam.
PHAR. Abscede, Miles; Amasi, tantisper loco
Decede, jam te revoco.

SCENA IV.

PHARAO, JOSEPHUS.

JOSEPHUS.

Ne sontem argue,
Invicte Princeps: Gentis externæ domum
Patriamque, casus, facta, stirpemque ultimam
Si nosse videor; commodam vel si manum
Miseris tetendi: nil tibi quidquam, aut tuis
Hinc metue regnis; esse quos hostes putas,
Fratres mei sunt. *PHAR.* Quas mihi ambages canis?
JOS. Ignosce: vera loquimur: ambagis nihil.
Dum tegere clauso licuit arcanum sinu,
Silui: silerem nunc quoque, & tenebris adhuc
Premerem sub altis sortis ambiguas vices
Tristesque casus; sineret in dubium fides
Vocata, populi rumor, Ægypti quies,
Salus meorum. *PHAR.* Dissitas quis te in plagas
Josephe, casus egit, & patrios lares
Coëgit unum linquere? *JOS.* Eheu! quid rogas?

Meminisse refugit animus : etiamnum , precor ,
Silere liceat. *PHAR.* Quidquid est , his auribus
Committe : fido pectore arcana occulam.
JOS. Ah ! ne ista , fortè quæ loquar , placidum asperent !
PHAR. Confide. *JOS.* Puerum blandiùs quondam Pater
Amabat : & me , sive spem præter , seni
Quòd obtigissem , sive quòd nuptæ recèns ,
Primumque amatæ conjugis pignus forem ,
Sæpe inter ulnas & suo affusum sinu
Bonus fovebat. Hinc mihi primum extitit
Caput malorum : hinc livor , hinc odium impotens
Fraterna stimulans pectora in me commovet.
Accepta deinde somnia in pejus , Deo
Monstrante visa , dum puer narro , acriùs
Odia incitarunt : perieram ; & nacti avium
Me destinabant impiæ Fratres neci.
Tamen misertum est : & pudor nondum bene
Extinctus omnis tenuit armatas manus.
PHAR. Tantusne Fratrum corda præcipitet furor !
JOS. Utinam hic quiesset ! *PHAR.* Nam quod ulterius nefas
Superest inausum ? *JOS.* Forte per eandem suas
Merces agebant Ismaëlitæ viam.
Mora nulla , tales , vile mancipium , in manus
Traditus , ad istas appuli domum plagas.
Hîc me coemptum Putifar , obsequio brevi
Contentus , ultro flebili exemit jugo.
Ast impudicæ conjugis captus dolis
Vinctum tenebat carcere : hinc per Te erutus
Meliora sensi fata. *PHAR.* Proh ! rerum vices !
Vitæ innocentis tutor est certè Deus ,
Idemque vindex sceleris , agnosco ! *JOS.* Interim
Urgere sterilem cœperat Chanaan fames :
Alimenta Fratres mittit empturos Pater.
Primum ut videre licuit , agnovi statim ,
Non agnitus tamen ipse : mox simulans metum ;
Seu suspicarer aliquid hostilis doli ,
Excutere cœpi plurima : hinc patrem audio
Adhuc valentem vivere : uterinum domi
Natum esse fratrem. Pectus inflexit puer ;
Vultus tueri placuit : accitur , venit ,
Mihique coram sistitur. Vidi : at satis
Non fuit amanti ; jussit indulgens amor ,
Ut innocentes necterem abeunti moras ;

Ac ;

Ac, ne qua fortè causa deficeret; Scyphus,
Scyphus ille, deinceps tot querelarum caput,
Summo puelli sacculo furtim abditur.
PHAR. Bene est: amanti gratulor: Fratrem hunc tibi,
Josephe, habebis: cæteri pœnas luent.
JOS. Nam quas? Dolumne rursus hostilem times?
PHAR. Quas fratricidis debeo: ultricem manum
Crimen nefandum poscit; ultoris vices
Implebo. *JOS.* Potius ah! precor, tecum id puta;
Quod ille, cujus numen est cœlo, Deus
Fratrum per isthæc odia consultum tuæ
Voluit saluti. *PHAR.* Quisquis est tandem hic Deus,
Josephe, meriti gratiam impensi feret,
Pœnam nocentum. *JOS.* Pœna quam iratus paras,
Etiam innocentes obruet: non omnium est
Hæc culpa: sunt, quos noster inflexit dolor:
Quod vivo; fratrum munus est; vitam dedit
Fraterna pietas. *PHAR.* Igitur insontes mihi
Nocentibus distingue. *JOS.* Men' Fratrem putas
Id posse? grati pignus hoc animi feram
Natus parenti, sobolem ut excisam audiat,
Præsente me, volente; dum nostras adhuc
Luget tot annos, sortis ignarus, vices?
Da, da perennes potiùs afflicti senis
Siccare lacrymas: gaudeat natis pater
Per me receptis; si quid obsequio potest
Meruisse; te Josephus hoc unum rogat.
PHAR. O! dignum amoris specimen! Huc gressum ferat
Amasis.

SCENA V.

PHARAO, JOSEPHUS, AMASIS, MILITES.

AMASIS.

ADsum. *PHAR.* Quid velim, jam jam scies;
Paullum opperire. Miles, i, gentem exteram
Suis catenis solve, totamque ocyùs
Huc siste turbam. Sunt tui: Fratres habe,
Josephe, post tot sortis ærumnas graves
Fruere receptis. *AMAS.* * Nam quod attonitas ferit
Mihi fulmen aures! *JOS.* * Patere munificam ut manum
Amplectar. *PHAR.* Hic est, Amasi, & Ægypto & mihi

* Scorsum.
* Ad Pharaonem.

Hoſpes timendus ? Imperî hoſtes hic fovet ?
Quò te impotens invidia, quò cæcus furor
Rapuere ? Numquid inclyto talem viro
Inferre labem puduit ? … Ulciſcar probrum,
Joſephe. Procul hinc vile, deſpectum caput
Rape ad necem, Satelles. *AMAS.* * Ah! parce, obſecro;
Prorex verende, genibus affuſum vides;
Miſereſce. *JOS.* * Ne quis, oro, tam lætam diem
Letho cruentet: gratiæ hunc cumulum peto,
Ignoſce. *PHAR.* * Tibi ſic cuncta pietatem occinunt:
Agnoſce * vitæ munus, & grates habe;
Vives. *AMAS.* Dies me nullus immemorem arguet.
PHAR. * Tibi nunc tuorum dum frui amplexu licet;
Unum viciſſim Rex peto. *JOS.* Quod vis, jube.
PHAR. Tibi tuiſque pandit Ægyptus ſinum,
Joſephe: Fratres ergo, longævus pater,
Nati, nepotes, tota conveniat domus:
Partiſque per te gaudeat mecum bonis.
Abſcedo. *JOS.* Quæ par gratia egregiis poteſt
Tot eſſe meritis ?

** Supplex ad Joſephi genua.*
** Ad Pharaonem.*
** Ad Joſephum.*
** Ad Amaſim.*
** Ad Joſephum.*

SCENA VI.

JOSEPHUS.

Summa votorum attigi;
Ille, ille, qui me Fratribus deinceps meis
Mihique Fratres reddat, illuxit dies.
O me beatum! Vos ô irarum procul
Stimuli, catenæ, ſervitus, carcer, probra;
Et quas tot annos pertuli ærumnas, date,
Date locum amori! quid loquor? Tu me, ô Deus;
Qui noſti, & imas pectoris latebras vides,
Adeſto teſtis, ſi qua ſtimulatum egerit
Vindicta pectus! Quin age: amplexus juvat
Demum in beatos ruere … * Succedunt: tremor
Quatit æger artus: obſtupent oculi ſolo
Defixi, & ora triſtis obnubit dolor.

** Fratres intuens.*

SCENA ULTIMA.

JOSEPHUS, RUBENUS, JUDA, SIMEON, BENJAMINUS, LEVI, ISSACHAR, ZABULON, DAN, NEPHTALI, GAD, ASER.

JOSEPHUS.

SImulasse satis est: prodit impatiens amor,
Et longiores rumpit exosus moras.
Josephus ego sum... Mentis abscedat stupor:
Nil fingo: Fratrem cernitis: fratrem bene
Conspersa lacrymis ora, si taceam, probent.
Adeste, Fratres; nostra nunc se se explicent,
Tam longa post exilia, & ambiguas vices,
Concessa tandem gaudia! *RUB.* Eheu! *BENJ.* Frater est
Josephus? *JUD.* Ubi sum? *SIM.* Si quod est fulmen Polo,
Feriat nocentes! *LEVI.* Lucis invisæ piget!
ISSAC. Occidimus! *ZAB.* Actum est! *DAN.* Meruimus! *NEPHT.* Cur non priùs
Licuit perire? *GAD.* Cur nec insontes licet?
ASER. Mors, causa mortis absit, in pretio foret.
JOS. Unde ille gemitus, ista quem, Fratres, petunt
Lamenta? *JUD.* Fratres impios, nefarios,
Abominandos, atque carnifices petunt.
RUB. Ah! perime cunctos; quodlibet lethi genus
Statuisse placeat sontium in pœnas, pati
Graviora decuit. *JOS.* Ergo metuendus super
Josephus? Heu me! Frater est: dulce ô nimis
Blandumque Fratris nomen! injustos metus
Abjicite, luctu ponite & lacrymis modum.
SIM. Nam quæ cruoris copia elueret scelus?
JOS. Doluit, abunde est: quidquid in Fratrem piget
Peccasse, mentis opus id æternæ fuit.
Ille, ille cœli rector & mundi arbiter,
Qui nostra nutu fata moderatur Deus;
Per ista, queis me tandiu afflixit, mala,
Vobis parabat certam in Ægyptum viam.
Juvat paterno turpiter pulsum solo
Errasse profugum: carcere in cœco juvat
Traxisse vincla: nempe ni profugus forem
Hodie feraci ditis Ægypti plagâ
Fratres carerent! nempe nisi vinctus forem,

Famulare collum subderent Fratres jugo!
Dulces catenæ! dulcis exilii labor,
Secura vobis unde contingit salus!
Siletis? aut nil lugubrem præter sonum
Implebit aures? Sed quid ulteriùs, precor,
Fratres, coire pectori pectus vetat?
Accedite. Ecquis osculum primus feret?
Tun', Benjamine, Fratris amplexum fugis?
Præire ne te pigeat. *BENJ.* Ad sacros priùs,
Generose Prorex, patere ut advolvar pedes.
JOS. Assurge, Fratrem amplectere, in pectus rue:
Meliùs amorem, Frater, hinc longum ebibes.
Huc involate pariter, & collo manus
Rubene, Juda, nectite! ah! nunquam excidet,
Ambos ut in me senserim quondam pios.
RUB. Quid vetera refricas vulnera? *JUD.* Hoc voti caput,
Obliterari turpe si pateris nefas.
JOS. Tu, care Simeon, si quid in vinclis fuit
Graviùs ferendum, parce. *SIM.* Felix ô nimis
Hac sorte Simeon! alia meruissent manus
Gestare vincla: quæ tuli, impatiens dabat
Hæc amor. *JOS.* Adeste nunc quoque; Issachar, Levi,
Et vos, Zabulon, Nephtali, Gad, Dan, Aser,
Dilecta Fratrum capita; sinceri hæc, precor,
Vel levia amoris pignora, & fragiles notas
Excipite; vobis intimi cordis sinus
Utinam paterent! *RUB.* Ergo sic te vindicas,
Dum te, tuosque vincis! *JUD.* Hoc pretio bonus
Inimica pensas odia? *JOS.* Quid trahimus moras?
Ite, ite Fratres: perditum luctu patrem
Læto beate nuncio: invalidum licet
Adducite: illum tota comitetur domus,
Sterilisque Chanaan triste destituat solum.
Ultro fer..cis copiam Ægypti facit,
Sedemque Pharao propriam hîc vobis parat.
Adeamus unà Regem, & affusi ad pedes
Grates feramus. *SIM.* O amor! *JUD.* O felix dies!
BENJ. O sospitalis! *RUB.* O tuis semper Deus,
Cum plectis, & cum parcis, ex æquo bonus.

Finis Actûs quinti & ultimi.

JOSEPHUS
VENDITUS
A FRATRIBUS.

TRAGOEDIA.

ACTA LUDIS PRIORIBUS

Anno Dom. M. DC. XCVIII.

ILLUSTRISSIMO VIRO CHRISTIANO FRANCISCO LAMONIO IN SUPREMO GALLIARUM SENATU Præſidi Infulato.

QUem habere JOSEPHUS *Patronum impenſiùs ambiat*, VIR ILLUSTRISSIME, *quàm eum, quem Æquitas ipſa tanto Reipublicæ commodo multos per annos patronum experta eſt; & quem ereptum ſibi etiamnum doleret acerbiùs, niſi de patrono Æquitatis, ejuſdem arbiter ac judex factus eſſes.*

Fuit primis vitæ temporibus adeo infelix JOSEPHI *conditio, malevolorumque odiis & obtrectationibus ita obnoxia, ut, qui contra vim gratiamque patrocinaretur innocentiæ ipſius ac ſolitudini, haberet neminem.*

At nunc meliorem illi ſortem audeo polliceri; ſi tuo frui patrocinio poſſit. Quin etiam, ſi minùs bene defenſus à nobis JOSEPHUS *videretur; Tu pro ſolerti tuâ perſpicaciâ, & ſingulari æquitatis ſtudio faceres, quod in difficilioribus intricatiſque controverſiis factitatum à te Curia toties ſuſpexit, ne quid ex formularum vitio ipſa cauſæ bonitas detrimenti caperet.*

Id igitur beneficii JOSEPHUS *a Te flagitat enixe, & orat;* VIR ILLUSTRISSIME, *ut adhuc patronum agere te causâ ſuâ, ſi res ita poſtulet, minimè pigeat. Tribues illud autem, uti ſperat ille, tum merito ſuo, tum noſtræ erga te obſervantiæ, quam fore perpetuam ex animo profitetur,*

VIR ILLUSTRISSIME,

Tibi deditiſſimus, GABRIEL FRANCISCUS LE JAY, è Societate JESU.

PRÆFATIO.

PRODIT iterum Josephus in Theatrum, non, ut ante, maturâ jam ætate vir, & acceptas olim injurias agnitis fratribus amanter indulgens; sed junior adhuc, & fraternâ invidiâ venditus.

Hunc saltem habuit calamitatis suæ fructum Josephus, dum luctuoso illo apparatu exhiberetur in scenâ, ut frequenti lectissimorum hominum conventu, plurimorum animos commoverit; è quibus aliqui pro suâ apud me auctoritate fecerunt, ut priori Josepho, quem exhibuimus in gratiam cum fratribus redeuntem, alter iste ab iisdem proditus jungeretur.

Nota est ex sacris Litteris historia. Josephus Jacobi ex Rachele filius, cum plus cæteris fratribus amaretur a patre, magnam eorum in se concitavit invidiam: ad quam cum accessissent novæ ex enarratis somniis, quæ Josephus viderat, odiorum causæ, statuerunt illi primùm fratrem occidere. Mox dissuadente Rubeno, cum Josephum in cisternam dejecissent, eundem postmodum hortante Juda Ismaëlitis vendiderunt.

Tribus hæc Tragœdia Actibus circumscribitur: sic enim res ipsa, quæ exhibetur, postulat: cum sit illa ejusmodi, ut, ad plures actus si extendatur, celerem satietatem haud dubiè scena sit habitura.

Hic verò trium actuum modus, quamvis neque a veteribus, neque a recentioribus usurpatus esse in Tragœdia videatur, ipsa tamen actionis Dramaticæ natura & conditione nititur. Constare enim verò illam tribus omnino partibus Aristoteles auctor est, Principio, Medio, atque Fine. Quæ si totidem planè Actibus repræsentari commodè possint; adeo ut suam actus quisque partem integram exhibeat, quis demum id reprehendat? cum præsertim illa brevitas occurrat ei fastidio, quod est sæpe conjunctum cum Episodiis, hoc est cum narrationibus illis aut eventis, extra argumentum assumptis, quibus actuum quinque Tragœdia interdum non caret.

Nihil hîc porro adjectum est historicæ veritati, præter unum Rubeni somnium; quod introïtum Dramati ita sufficit, ut inde Josephi fratres occasionem arripiant suos de Josepho sensus proferendi liberiùs, & ejusdem interficiendi consilium capiant. Nec caret autem omni similitudine veri hoc somnium; quippe quod accidisse Rubeno jure credi ex eo potest, quod in Josephum conjurasse fratres inaudisset.

Potuere etiam suæ Jacobo partes in hac fabella tribui absque ullo metu reprehensionis; cum minimè fidem superet, post missum à se ad fratres quæritandos Josephum, senem veritum, ne quid infortunii eidem a fratribus accideret, quos ei sciret infensos, quadam quasi præsagitione admonitum fuisse, ut discedentis a se Josephi instaret ipse vestigiis.

Restat ad complectendam totam Josephi historiam, ut hæc quoque pars vitæ prodeat, quæ solutum vinculis, egressumque è carcere, ac totius Ægypti administrationi præpositum repræsentet: quod quidem argumentum, si Deus faverit, etiam in Theatrum dabimus, ne quid omissum a nobis hac in parte videri possit.

ACTORES.

JACOBUS, undecim filiorum parens.

FILII JACOBI EX LIA.

RUBENUS,	SIMEON,
LEVI,	JUDA,
ISSACHAR,	ZABULON.

EX RACHELE.

JOSEPHUS.

EX BALA.

DAN,	NEPHTALI.

EX ZELPHA.

GAD,	ASER.
MERCATOR Ismaëlita.	HIRAS nuncius.

Scena in Agro Dothain Chananaorum.

JOSEPHUS

JOSEPHUS VENDITUS A FRATRIBUS.

TRAGOEDIA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

RUBENUS *in gramine dormiens ac ſomnians.*

ECQUID paratis ? non pudet tantum ſcelus
Agitaſſe, Fratres ? . . . non feram ; atteſtor Deum ;
Joſephe, nullum teſte me fiet nefas,
Ne dum volente . . . ſiccine . . . ah ! . . . quo vos furor ?
Per, ſi qua pietas : Gad, Levi, Simeon, Aſer, . . .
Huc ferrum & iras ferte ; ſupplicium luat
Rubenus ; odia placet effuſus cruor ;
At innocenti parcite . . . * Eheu ! quid loquor ?
Ubi ſum ? . . . quis artus horror attonitos quatit,
Hebetatque ſenſus ? . . . Vanus illuſit ſopor :
Nihil pericli eſt ; vigilo . . . proh ! qualem mihi
Se ſe videndum frater infelix dedit !
Meminiſſe refugit animus ; & quamquam gravi
Curâ ſolutus, aliquid etiamnum timet.
Dirumne quiddam viſa per ſomnos canunt
Portenta ? triſte fallat augurium Deus !
Sed aperta terrent odia . . . Joſephum malus
Vetuſque dente livor inviſo petit . . . .
Quò ſuſpicaces diſtrahunt animum metus ?
Malè ominari parce ; vel tales piget

* *Evigilat.*

Verſare ſenſus; tanta, ſic equidem reor,
Fraterna nunquam in corda barbaries cadet...
At ecce fratres concito accelerant gradu:
Auditus inde, ſentio, attonitos ſonus
Excivit, & me, quid velim, cupidi parant
Rogare: belle eſt; ſi quid abſtruſum tegant,
Tacitive puero fortè meditentur malum;
Quâ ſciſcitari liceat, inveni viam.

SCENA II.

RUBENUS, LEVI, SIMEON, GAD, ASER.

SIMEON.

QUid eſt, Rubene? quid ope fraternâ indiges?
Vicina latè nemora, rupeſque & lacus
Sonuere planctu flebili; eloquere; adſumus
Prompti ſubire quamlibet pro te aleam.
Quæ te remordet cura? quid quereris? *RUB.* Nihil.
LEVI. Sed ille ſolitum præter inficiens genas,
Turbanſque pallor ora, diſſimules licet,
Loquitur, Rubene. *GAD.* Numquid exiliens ſpecu
Somno occupatum forſan invaſit fera?
Nil te fateri pigeat. *ASER.* Hic certè metus
Vel in virum quandoque conſtantem cadit.
RUB. Fatebor equidem, placida cum feſſos quies
Preſſiſſet oculos, ægra ſollicitos metus
Fecere monſtra, ſomnum & excuſſit pavor.
At propria non me cauſa, ſed capiti imminens
Incendit animos grande fraterno malum.
SIM. Quid loqueris? eheu! dura quem tandem petant,
Vel quid minentur fata, quamprimum doce.
RUB. Confide, Simeon, Fratris in tuto eſt ſalus;
Ceſſit periclum: pulſus ex oculis ſopor
Simul & timorem pepulit. *ASER.* Hoc demum juvat;
Rubene, cùm nocere jam nequeunt mala,
Eadem intueri propiùs. *RUB.* Æternis, precor,
Hæc premere tenebris liceat. *GAD.* An fratri invides
Blandum hoc levamen, Frater; ut facti memor,
Tibi ille, noſtrûm quiſquis eſt, grates ferat;
Quas tanta pietas, tanta promeruit fides?
RUB. Omitte; fratris nota jamdudum indoles;

A cui nec istis indiget stimulis amor.
LEVI. Parce ipse, Frater, nectere ulteriùs moras;
Dum nostra differs gaudia, irritas magis.
SIM. Imo, imo: gravius quisque sibi metuit malum,
Quodcumque nosti, dum taces. *ASER.* Fare, obsecro,
Rubene; & ultro, quod petunt cuncti, annue.
RUB. Nil vos morabor; quando sic libitum est, loquar.
Dum læta pascunt arva lanigeri greges,
Fagi sub umbrâ stratus agresti toro
Blandùm otiabar: vultus in somnum cadit,
Et fessa cervix capite submisso labat.
Mox dira species interim se se objicit,
Turbatque mentem: proximo exurgens specu
Hinc inde subitò multa Josephum fera
Circumstat, avidisque immerentem dentibus
Lacerare, & alvum condere in vastam parat.
Me rigida pueri fata, me fratris vices
Somnos vel inter, ut potens amor est, movent.
Accurrere ultro visus, & voce ac manu,
Quâcumque fas est, funus indignum arceo.
At frustra in omnes unus obluctor feras,
Jam cedo; fratrum tunc ego inclamans opem,
Evigilo: somnus & timor pariter fugit.
SIM. Utinam feras pavisset invisus puer!
Nec falsa nobis gaudia illudens sopor
Dedisset! *RUB.* Aures quis mihi læsit sonus?
Hæc vota facias? *LEVI.* Quid juvet tanto ambitu
Vovere, vel quid veniat optandum magis,
Quàm si cruentâ raptus, ut meruit, nece
Puer protervus liberet fratres metu?
RUB. Heu! quid ais? *GAD.* O si medius immanes lupos
Inter, vel ursos parte sylvarum aviâ
Mihi se obtulisset! ut ego terribiles feras,
Avidam ut cruoris ipse stimulassem sitim!
ASER. Ut monstra desint ista, nil, frater, moræ est;
Meus hic ferarum mucro præstabit vicem.
RUB. Ah! parce. Quo vos odia lymphatos agunt?
Hæc sapere fratres deceat, hæc deceat loqui?
SIM. I, perge, Frater; turpe servitium exhibe
Major minori, quando servire haud piget.
Da somniorum compos, & voti reus
Josephus ut sit: sequere fraterni impetum
Amoris; insta, rumpe difficiles moras,

Etiam anteverte fata : nos domini pudet
Et servitutis. *LEVI.* Hic mihi sensus placet,
Hic animus : & quocumque res vertat, jugum
Excutere certum est. *GAD.* Macte : properato est opus,
Frater ; timoris ni statim causam amputas,
Serò venit medela, cum crevit malum.
LEVI. Confide ; si qua se mihi pandet via,
Violata fratrum jura quid possint, sciet.
* *Seorsum.* *RUB.* * Quæ læsa queritur jura! *ASER.* Nobiscum adforet
Utinam! paternis dum procul laribus greges
Agitamus. *SIM.* Oculis nempe dilectum magis
Vitâque puerum longiùs patiens ferat
Abesse genitor. *GAD.* Turba dum fratrum exulat;
Ut ille patrio pendulus collo interim,
Tenerosque solus inter amplexus senis
Secura captat gaudia! *ASER.* Hæc furtim aucupans
Puer malignus tempora, imponit patri ;
Turpique fratrum nomen aspergit notâ.
LEVI. Nec inane tanti præmium sceleris tulit
Delator : isthæc tunica, quâ fratrum in grege,
Velut inter ignes luna nocturnos micat,
Conviciorum scilicet merces fuit.
* *Seorsum.* *RUB.* * Proh! quanta livor degener cudit mala!

SCENA III.

RUBENUS, SIMEON, LEVI, GAD, ASER, DAN, NEPHTALI.

DAN.

O Læta demum fata! votorum caput
Attigimus : odiis ponet hic finem dies,
Metusque solvet. *LEVI.* Fare, quid portas novi?
DAN. Sperare quem vix liceat, inopinum fero
Vobis mihique nuncium : en se se objicit,
Et sponte nostros properat in casses fera.
GAD. Aperta loquere, Frater, & mentem explica.
DAN. Tumulo è propinquo visus, & celerem gradum
Josephus ad nos urget, haud quisquam additus
Puero viarum socius aut fidus comes.
Exigere pœnas si lubet, facilis datur,
Quem postulamus esse vindictæ locum.
* *Seorsum.* *RUB.* * Tutor piorum fulmen averte, ô Deus!

NEPHT. Eia agite, Fratres; noſtra nunc ſe ſe explicent,
Palamque monſtrent odia: moriatur puer;
Meritoque tandem ſomnia exitio luat.
ASER. Ad omne facinus, ne time, quotquot ſumus,
Habes paratos. *LEVI.* Cauſa communis fidem
Animumque poſcit, atque communem manum.
SIM. Laus prima facti, me manet primum decus.
Ibo, ibo; ne vos pigeat auctorem ſequi.
RUB. Ah! video: pueri fata jam pridem ultima
Juraſtis: iſte crevit ex longo furor,
Vitam innocentis qui petit. *GAD.* Nempe innocens
Joſephus? *RUB.* Ecquod, dicite, admiſit nefas?
Quid impotentes armat in fratrem manus?
LEVI. Inviſa nobis ſomnia obtrudat puer
Impune? *SIM.* Veri ſcilicet ſi quid crepat,
Acerba fratres ſervitus, regnum hunc manet.
RUB. Nam cur malignam ſomnia in partem trahis?
SIM. Non ergo reliquos undecim elatus ſuper
Pueri maniplus, iſta deſignat ſatis?
Non Luna Matrem, Solque ſignificat Patrem?
Undena Fratres aſtra, quæ puerum colunt,
Et ſomniantis prona venerantur pedes?
Ad hæc reſervor? *RUB.* Somnia incutiunt metus;
Simulacra veri caſſa, quæ mendax ſopor
Extudit, & orta protinus pellit dies?
LEVI. Tamen hinc ſuperbit puſio; hinc grandes gerit
Animos, & altas ſpes fovens jam tum in ſinu,
Etiam in parentes regium affectat decus.
RUB. Id quereris? hoc tu ſeriò fratri objicis?
Sic notus animus, ſic tibi nota indoles?
Quin agite potiùs; redeat in mentem, precor,
Ut docilis ultro, candidus, comis, bonus,
Ut fraudis expers ſubdolæ, & blandùm obſequens,
Fraterna placidus ſæpe pertulerit probra!
GAD. Hac nempe larvâ tectus, hoc fuco nitens
Puer doloſus, credulum captat patrem;
Fidemque probris atque maledictis facit.
RUB. Vox ſi qua, Fratres, temere Joſepho excidit;
Peccavit ætas; animus at culpâ vacat.
Scrutatus ipſe cordis arcanos ſinus,
Vidi & videre placuit, ut pietas, fides,
Sincerus ut ſe prodat in fratres amor!
SIM. Omitte, certis odia patuerunt notis.

Sed noſſe gratum eſt: ille placuiſſet minùs,
Si nos amaſſet: noſtra nil deinceps vetat
Explere pariter odia, dum certa ultio eſt,
Dum fas nocentem perdere. *NEPHT.* Et lenti moras
Trahimus inertes? Ire in occurſum juvat;
Ne præda noſtras forſan effugiat manus.
GAD. Rectè admones, eamus... *RUB.* Ergo ſic ratum eſt;
Peribit?... Et vos cura nil retinet patris?
Penſate, quantus obruet miſerum dolor;
Cecidiſſe fratrum ſcelere cùm natum audiet.
DAN. Fingemus illum peſſimâ abſumptum ferâ.
RUB. Fingetis?... Eheu! grande ſolamen mali,
Dum miſera ſobolis fata lugebit parens,
Si noſſe luctus nequeat auctores ſui!
DAN. Ille, ille fructum pariet ingentem dolor.
RUB. Quis ille fructus? *DAN.* Et patrem & nos eripit
Juſtâ peremptus morte Joſephus jugo.
RUB. Etiam nefanda præmium impietas petit?
Spes hæc nocentes ludat? Ah! potiùs graves
Timete pœnas: aliquis eſt cœlo Deus;
Idemque fieri prohibet ac plectit nefas.
SIM. Abſiſte: fruſtra es; plura ne incaſſum objice;
Cunctos retinens. Adeſte, Fratres... *RUB.* * Ferrei, intractabiles,
Et rigida nimium corda!... Quanquam te, Levi;
Te, care Simeon, voſque, ſi nondum excidit
Fraterna pietas tota, ſi ſupereſt amor,
Per iſta ſupplex genua, quæ teneo, & meis
Perfundo lacrymis; quam precor, veniam date.
Negatis?... Ecquid flectitis retro pedem?
Quid fugitis?... ah! ſi fixum & immotum ſedet
Puerum immerentem perdere: unum hoc, obſecro;
Annuite ſaltem; parcite innocuas pio
Maculare dextras ſanguine!... en arens prope
Ciſterna: ad imum fune dimiſſus puer
Hîc pereat, oro, quando ſic libitum eſt, fame.
LEVI. Bene eſt, Rubene; quod rogas demum, potes
Hac impetrare lege, nihil ultra ut petas.
NEPHT. Properemus... *SIM.* Ite; ne ſit effugio locus;
Aditus viarum cingite; hîc ego cum Levi
Nemorum in latebris interim excubias agam.
RUB. Valete, jamjam redeo: vos facite interim,
Promiſſa nobis ſedulò ut perſtet fides.

SCENA IV.

RUBENUS.

ABiere : cessit paululum evictus furor,
Indomita flexi corda... sed quanto stetit
Inane munus ! conditum horrenti specu
Eripere ni te nostra meditetur manus ;
Heu ! te quid ensi barbaro ereptum juvet :
Miserum in latebris rabida dum perimet fames ?...
At, si repente primus erumpat furor,
Puerumque jugulent... fallimur, dicta est fides,
Violasse pigeat... ô amor ! ô quantos metus
Moves amanti !... quò ferar ?... Judam ocyùs
Adibo : non sic ille Josepho invidet ;
Ultroque tantum, spero, prohibebit nefas.

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

JOSEPHUS.

UBI sum ?... morantes regio quæ fratres habet ?
Vel quis receptos tam citò excepit locus ?
Hæc terra Dothain, quam vocant... at nullus est ;
Et nemora præter nil mihi se se objicit.
Nam quò ferar ? quâ parte perquiram avios
Desertus, indefensus ?... heu ! si me occupet
Inhospita inter tesqua decedens dies ;
Misero quis adsit, quisve perfugium paret ?
Actum est ; cruentis præda contingam feris.
Fit sonitus... inde fremuit immitis leo,
Ferox vel ursus sævit... Fratres, precor,
Adeste, Fratres... Nemo respondet, tremor
Pervadit artus, gelidus & sanguis coit...
* Ecce, ecce, perii, gemina prorumpit fera ;
Quid agam ? vel ubi ?... me me petunt...

* *Videt Simeonem & Levi prodeuntes è latebris, quos intuens, putat se feras videre.*

SCENA II.

JOSEPHUS, SIMEON, LEVI, *Prodeuntes è latebris.*

SIMEON.

FRatres vocas?
Adsumus. *JOS.* * Adestis?... igitur auxilium date...
LEVI. Mora nulla... *JOS.* Fratres audio; fratres tamen
Non video... *SIM.* Fratres non vides?... Apage hinc metus
Quoscumque simulas, subdole ac mendax puer;
Et ficta mitte somnia... agnosces brevi
Qui simus. *JOS.* * Oculos nam quis obductos malus
Hebetabat error!... parcite, illusit nimis,
Sensusque longè tenuit aversos pavor.
Nunc fratrum amicos nube depulsâ procul
Agnosco vultus: monstra fugêre horrida;
Me vestra pietas, vestra servavit fides;
Nemorumque latebris retrudit immanes feras.
Ah! finite, Fratres, involem utriusque in sinum;
Animique memoris, quas licet, grates agam.
SIM. * Omitte: procul hinc amove invisum caput.
LEVI. * Abominando me cave amplexu petas.
JOS. Punire, video, placuit injustos metus,
Quos ora fratrum blanda debuerant statim
Pepulisse... timui, fateor, at facti piget:
Ignoscite. *LEVI.* Imo, jam time; justas habes
Causas timoris; adsumus trucibus feris
Magis timendi. *JOS.* Adestis, & quidquam rear
Mihi timendum? prodeat sævus leo,
Ursusve minitans adsit, aut acer lupus:
Ultro feroces provocem impavidus feras.

** Eodem perculsus metu fratres audit, nec tamen videt.*
** Fratres videns & agnoscens.*
** Accedente ad ipsum Josepho.*
** Accedente ad eum Josepho.*

SCENA III.

JOSEPHUS, SIMEON, LEVI, GAD, DAN, NEPHTALI, ZABULON, ISSACHAR.

ZABULON.

QUâ lapsus oculos lusit attentos viâ?
ISSAC. Nihil moramur; captus est tandem. *DAN.* Novas
Meditetur

Meditetur artes, verset astutus dolos,
Nostrasque fugere, si potest, tentet manus.
JOS. O placida demum fata! nunc fratres datur
Videre, nunc & jungere amplexus licet.
Jam pœne medii spatia sol obiit poli;
Ex quo per agros solus & saltus vagor
Cunctos requirens: agite, quo res sunt loco?
An læta vobis omnia? an gregibus bene est?
Memorate, Fratres, obsecro: hæc patrem anxium;
Me, me ista dudum cura sollicitum tenet.
ISSAC. Hæc sciscitari mitte; ni malè sit tibi,
Bene esse nobis, pervicax puer, haud potest.
ZAB. Placidâ fruemur sorte, cum meritis pares
Moriendo pœnas dederis. *DAN.* En tanto ambitu
Optata, Fratres, præda nunc tandem obtigit;
Quid adhuc moratum est? *GAD.* Nempe, dum ferrum calet,
Urgenda res est. *ASER.* Agite; quid torpent manus?
SIM. Si nullus ambit inclytum facti decus,
Avidam ultionis primus extinguam sitim:
Nec ista lentos dextera in pueri caput
Librabit ictus. *GAD.* Facinus egregium occupa,
Generose Simeon. *NEPHT.* Morte dum meritâ cadat;
Nil interest, quacumque dispereat manu.
JOS. Vigilone? mentem ludit an mendax sopor,
Fratres? *ASER.* Et ista credit insulsus puer,
Quæ nos minamur, somnia. *ZAB.* Actutum scies;
Quid vera inani somnio distent mala.
JOS. Heu me! quid egi? vel quod ulcisci nefas
Paratis? *NEPHT.* Etiam crimen admissum, reor,
Negabit? *JOS.* Ecquod, Nephtali, loqueris scelus?
Vel increpare parce, vel crimen doce.
ISSAC. Crimen petis, superbe, dum fusos humi
Fratres, tuisque pedibus allapsos premens,
Cunctis verendum scilicet tollis caput?
Dum sancta violas jura, dum matrem & patrem
Pietatis osor impius subdis jugo?
JOS. Me, me impotentem cœca dominandi fames
Sollicitet? & quem præpotens mundi arbiter
Cunctis subesse voluit, impatiens regi
Velim præesse? testor arcanos sinus
Imasque cordis, qui videt latebras, Deum,
Ego si quid... *LEVI.* Ista nempe portendunt nihil,
Quæcumque jactas, somnia? *JOS.* Hæc vobis metum

Fecere? *ZAB.* Saltem facere ne deinceps queant,
Moriere. *JOS.* Frater id jubet? fratrem emori
Ferat Zabulon? fallor; hoc refugit scelus
Fraterna pietas. *ISSAC.* Fingere etiam nos putat
Protervus! *JOS.* Heu me! *ISSAC.* Nil querelis est opus:
Gemitus inanes pone. *NEPHT.* Mucronem expedi,
Simeon; quid hæres lentus? *JOS.* Ad genua accido,
Dilecte Simeon, vosque, per si quid, precor,
Superest adhuc amoris, aut si quid fuit,
Fratres, amicam rebus in miseris opem
Annuite; fratris parvuli inflectat dolor,
Et iniqua moveant fata. *ZAB.* Nequicquam rogas;
Ratum est: peribis. *DAN.* I, puer, patrem pete,
Et ista, quæ mox vulnera excipies, refer
Delator. *JOS.* Ah! si quidpiam temere excidit,
Nocens videri lingua, non animus potest.
Miserescite;... iterum liceat ad sacros pedes
Procidere, Fratres, supplicem; & tristes minas
Superare lacrymis... liceat... *NEPHT.* Ah! tandem sile;
Et morere: inani tempus alloquio teris.
Rem perage, Simeon; ocyùs ferrum, ocyùs:
Puerum loquacem perime: dum medio tenus
Lethale telum pectore immerges, ego,
Ne fortè nutet victima, aut ictum exeat,
Sistam, ac tenebo. Tu, Levi, fratrem adjuva:
Dextram parumper sustine. *GAD.* Hac vivum priùs
Spoliare tunicâ liceat... * Invisum exue ** Ad Josephum.*
Sceleris nefandi munus... hoc pretio juvat
Illinere turpem moribus fratrum notam,
Conviciator? *JOS.* Dederat hanc vestem pater;
At nil morarum est, obsequor: tunicam lubens
Depono; triste pereat odiorum caput:
Et vestra pariter odia cum tunicâ queant
Perire!

SCENA IV.

JUDA, JOSEPHUS, SIMEON, LEVI, ISSACHAR, ZABULON, NEPHTHALI, GAD, DAN, ASER.

ASER.

JUdam video. *SIM.* Ut optatò advenis:
Facinus quod instat, te quoque actorem petit;

Nec cadere merito debuit letho puer
Abſente Juda : commoda præſens manum,
Ferrumque gremio conde. *JOS.* Tu potiùs mihi
Placare ; tu ſpes una : qui ſolus potes,
Arcere, Juda, triſte ne pigeat malum.
DAN. Etiam obloqueris, perfide. *JUD.* Hic ſiquidem nocens,
Reuſque mortis viſus eſt ; pœnas luat,
Mortemque ſubeat meritus : at puerum tamen
Violare ferro parcite ; hanc repetit fidem
Rubenus. *JOS.* Heu ! cur non ades, ſi nos amas,
Rubene, vel ubi es ? téne ſic miſerum decet
Deſerere fratrem ? Vos per abſentem precor,
Annuite veniam ſupplici & vitam date.
SIM. Si non adactus pectori vitam eripit
Cruentus enſis, munus hoc fratris puta,
Et habe Rubeno gratiam : at brevis eſt mora ;
Ciſterna peraget iſta, quod refugit manus ;
Altoque clauſum ſub ſpecu perimet fames.
JOS. Sic parcitis ? . . . ſic fratris afflicti piget ?
Hoc ſibi Rubenus gratiæ apponat loco ?
Proh ! ſancta pietas ! . . . Fratris ah ! novi indolem ;
Nil tale jubeat, tale nil patiens ferat
Rubenus. *LEVI.* Erras, patitur, & factum approbat.
JOS. Et vos parentis cura nil, Fratres, movet ?
An & ipſe lentus diſcet admiſſum nefas ?
Vos per verendum rurſus & ſanctum precor
Nomen parentis, perque . . . *LEVI.* Cur patrem invocas
Moriture ; patris ſancta quem damnat ſalus ?
Si vivis, eſſe genitor incolumis nequit.
JOS. Bene eſt, abunde eſt : fuerit in lucro mori ;
Dum patria conſtet ſobolis exitio ſalus.
Quid miſera placeat vita, ſi noceat patri
Quod vivis ? . . . agite porro, quantumvis graves
Statuite pœnas, quidquid eſt, ultro feram.
Meliora vobis cardine hoc rerum ultimo
Tamen precabor ; agite ſecuros dies ;
Nil veſtra turbet gaudia : ereptos mihi
Placatus annos annuat vobis Deus.
DAN. Vota hæc placent ; ſed iſta debueras prius
Feciſſe vota. *SIM.* Nephtali, ſaxum amove ;
Clauſumque pateat oſtium. *NEPHT.* Nulla eſt mora ;
Moles at illa gravior, ut ſolus queam,
Niſi vos adeſtis. *LEVI.* * Nos quoque hic ſpectat labor ; **Ad Fratres.*

Ad Nephthali. Insternus operi pariter. *GAD.* * Hem, lævam tene:
Ego hîc manebo; tu, Levi, dextram occupa.
Ad Aser. *ASER.* Ast ipse primùm, quâ lapis rimas agit,
Ad Aser Pedum inseram. *NEPHT.* * Eia, sequere. *ASER.* Conatum interim;
Dan, adjuva. *GAD.* * Urge. *LEVI.* * Sustine. *NEPHT.* En aditus patet.
Ad Dan. *GAD.* * Depressa cavea, stupeis vinclis opus,
Postquam inspexit in cisternam. Queis illigatus ima pertingat puer.
SIM. * Hæc ipsa, Frater, zona quæ cingit latus,
Confide, funis commodè implebit vicem.
GAD. At illa, Simeon, brevior. *DAN.* * Adjungo & meam,
Solvens zonam. Amica nimium zona: meliores, reor,
Solvens pariter zonam. Tu nunquam in usus servies. *LEVI.* Ades huc, puer.
JOS. Adsum. *LEVI.* * Lacertos tolle... Dan, medio semel
Iterumque zonam pectori circum illiga.
Ad Josephum. *DAN.* Peracta res est. *LEVI.* Duplicem in nodum utraque
Extrema coëant, nexus ut solvi queat,
Demissus imam quando contigerit specum.
Vos hinc & inde, Nephthali, Simeon, Aser,
Gad, Dan, cavete pendulum corpus labet.
SIM. Ingredere caveam, pusio; hîc tutò feras
Ridere poteris. *JOS.* Ergo, Fratres, ultimùm
Valete. *SIM.* Tuque pariter extremùm vale.

SCENA V.

JUDA, SIMEON, LEVI, ZABULON, ISSACHAR, NEPHTHALI, GAD, DAN, ASER.

DAN.*

Ad Gad.

Actum est: patentis claude cisternæ ostium,
Ne quis viator forte lacrymantem audiat,
Puerumque miserans flebili eripiat cavo.
ZAB. Nunc iste, Fratres, haud levis restat labor,
Ne suspicetur facinus admissum pater.
NEPHT. Si fortè puerum genitor absentem petat,
Dicemus: illum dira laceravit fera.
JUD. At vetera, Fratres, odia suspectos dabunt.
ASER. Infesta monstris regio præstabit fidem.
JUD. Sic faciat! atenim suspicax res est amor;
Et verus ut sit, vix sibi imponi sinat.
DAN. Ne dubitet, hædi sanguinem tunica ebibat:
Cruenta species credulo illudet patri.

JUD. Et tu parenti nuncium illætabilem,
Tristesque miseræ sobolis exuvias feres?
DAN. Vel ipse, vel quis alius, aut omnes simul.
JUD. Ah! Frater, ah! ne patrios quisquam audeat
Subire vultus; consciæ mentis pavor,
Animusque culpâ plenus ut constet sibi;
Frons, vultus, oculi, lingua recludent scelus.
NEPHT. Est in propinquo pastor: hunc Hiram vocant:
Haud vixit illo melior aut simplex magis.
Ferat is parenti nuncium, & tunicam offerat
Tinctam recenti sanguine. *JUD.* Hæc ipsi omnia
Peragite, Fratres; interim mecum, Issachar,
Et tu Zabulon, oro, tantisper mane.

SCENA VI.

JUDA, ZABULON, ISSACHAR.

JUDA.

SAtin' furores animus explevit suos?
Satiata numquid odia? num tetro in specu
Fratrem perire, perfidi, immanes, feri
Patiemur? . . . Ecquid, agite, Josephum juvat,
Quacumque pereat morte, si demum perit?
An culpa nosmet levior, an quondam minor
Premet nocentes pœna, quod puero ferus
Pepercit ensis, si fames miserum enecet?
Siletis! . . . oculos tacitus incessit stupor! . . .
Factum improbastis, sentio: haud frustra, impotens
Dum quisque diris fureret in puerum modis,
Uterque lentas crimine abstinuit manus.
ZAB. Equidem, fatebor, crimen infectum velim;
At jacta nunc est alea, & retro pedem
Referre, Frater, non licet. *JUD.* Cur non licet?
ZAB. Servare puerum si paras, quanto objicis
Fratres periclo! *JUD.* Quod mihi timidus canis
Augur periclum? *ZAB.* Nempe servatus puer
Celare factum, credis, ut possit patrem?
ISSAC. Sed esto; veterum frater odiorum immemor
Obliterari facinus invisum sinat:
At, quas minatur iste dormitor vices,
Non fugimus; imo pandimus fatis viam,
Rursumque turpi colla subjicimus jugo.

JUD. Confide; tali, Frater, occurram malo.
ISSAC. Eloquere. *JUD.* Terras finite Josephus procul
Migret in remotas; patrios nunquam ut lares
Deinceps revisat. Luce sic per nos frui
Potis est, & omni liberat fratres metu.
ISSAC. Referamus ista Fratribus. *JUD.* Saltem ah! date
Certam experiri cardine hoc rerum fidem.

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

JUDA, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALE.

JUDA.

ME me ista, Fratres, cura respectat; labor
Meus ille fuerit: fidus adsistam comes
Puero, remotas donec ingressus plagas
Rursum ad paternam regredi nequeat domum.
NEPHT. Periculosæ, Frater, hoc plenum aleæ
Opus est: maligni novimus pueri dolos.
Quascumque tandem profugus in terras eat,
Brevi recurret. *JUD.* Ne time: occludam vias:
Vel si secundo vota successu carent,
Me genitor unum sceleris auctorem putet:
Huc vertat iras, perdat infandum hoc caput;
Unumque meritas ultor ad pœnas vocet.
SIM. Absiste, Juda; vincis, haud ultra queant
Te stare contra, totque sollicitas preces
Jurata quamvis odia. *LEVI.* Gratetur sibi
Graviora meritus fata malesanus puer;
Et norit unde parta proveniat salus.
JUD. Hoc vestra pietas meruit; & tanti memor
Josephus usque muneris grates feret.
ASER. Et nullus utinam munus impensum luat
Proprii periclo capitis; & nimiùm pius
Non ipse fatis pandat ingratis viam!
JUD. Male ominari parce... Cisternæ ostium
Recludo: vos * huc, oro, tantisper manum

* *Ad Aser, & Nephth.*

Ne commodare pigeat. *ASER.* An laqueos feram
Sic fugere? *NEPHT.* Durum est obsequi: obsequimur tamen.
SIM. *a* Nescio quid animus triste, funestum occinit,
Et abstinere tacitus incœpto jubet.
LEVI. Hoc ipse pariter sentio; at dedimus fidem.
JUD. Josephe... *b* sta... Josephe... *JO*... *c* Nam quis me vocat?
JUD. Josephe... *JOS.* Quis ades? *JUD.* Ne time. *JOS.* Eheu! quid jubes,
Dum morior? *JUD.* Imò vive. *JOS.* Quis vitam imperat?
JUD. Juda. *JOS.* Benignum nomen! at Fratres mori
Jussêre. *JUD.* Nil jam tale mutatis placet:
Fratri sed ultro lucis usuram annuunt.
SIM. Dic, dic coactos potiùs. *JUD.* Ah! Simeon, precor...
JOS. Id esse credam, Frater? *JUD.* En fidei obsidem
Josephe, dextram porrigo: oblatum cape
Funem, & profundo te specu actutum eripe.
JOS. Parebo... funem teneo; si salvum cupis,
Redivivum in auras pertrahe. *d* *LEVI.* *e* Invisum caput
Aspicio!

a Dum Judas, Aser & Nephthali lapidem removent.
b Ad Nephthali se inclinantem ut in cisternam introspiciat.
c E fundo cisternæ.
d Retrahitur Josephus è cisterna.
e Seorsum prodeunte Josepho.

SCENA II.

JUDA, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALI, JOSEPHUS.

JOSEPHUS.

Rursum lucis affulget jubar;
Nec spes salutis tota delusum fugit!
Ah! patere amicam, Juda, ut amplectar manum;
Quæ me sepultum mortis eduxit sinu,
Blandumque vitæ munus indulgens dedit.
JUD. Sunt illa fratrum merita quod vivis: tibi
Fraterna pietas parcit; impensam memor
Refer huc salutem, quamque promeruit, parem
Statim repende gratiam. *JOS.* Antiquam fidem
Agnosco: *f* vos & amoris hunc cumulum addite,
Amica dextris pariter ut figam oscula... *g*
Fugitis, & ora subtrahitis? *SIM.* Apage hinc puer.
LEVI. Noli molestus esse... *JOS.* Non vestras manus
Misero osculari liceat?... heu me! quid putem?
Ah! video, feci temere: non tales decent
Sensus nocentem! Debui infelix priùs
Ad vestra cadere genua, supplicibus pedes
Rigare lacrymis: debui impressas solo
Prono osculari capite plantarum notas.

f Accedit ad Fratres.
g Recedunt Fratres, & ora vertunt.

Ignoscite ultro, parcite : impensus favor
Amorque, Fratres, spiritus tantos dabat.
ASER. Procul hinc, puer, facesse, nil tecum est super,
Commune nobis : amove incestas manus,
Et abominandum deinde ne objectes caput.
JOS. Quid loqueris, ô Aser? quale sollicitas ferit
Mihi fulmen aures?... Itane mutatos ais,
Dilecte Juda? sic meus fratres dolor
Inflexit?... heu me!... vita quid miserum juvet?
Nisi pulsus animis redeat, & constans amor
Inimica vincat odia? Vel geminum, precor,
Cumulate munus; alterum vel si ratum est
Auferre, utrumque rapite : nil lethi piget :
Repetam latebras; vester haud potui hactenus
Vixisse, saltem vester hîc possum mori.

SCENA III.

JUDA, JOSEPHUS, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALI, ZABULON.

ZABULON.

Vos si qua pueri cura sollicitos adhuc,
Fratres, remordet, lucis usuram date :
Ne deinde noceat, facere vel possit metus,
Dum vivet, ecce, credo, provisum est satis;
Si consulentem sana non pigeat sequi.
SIM. Effare. *ZAB.* Votis ipsa sors aperit viam.
Ab Ismaëlis fortè digressus solo
Se se obtulit mercator Ægyptum petens,
Arabumque varias quas vehit portans opes.
Puerum ille pariter exteras secum ferat
Ducendum in oras; hunc reor servum sibi
Ultro volensque coëmet. *LEVI.* O lætam nimis
Sortem ac beatam! valeat, & terras procul
Tandem in remotas profugus æternùm exulet.
NEPHT. Ubi, ubi est, Zabulon, ille qui collum premat,
Puerique meritas vinculis oneret manus?
ZAB. Illum in propinquo, certa dum fratres dabunt
Responsa, retinet Issachar. *ASER.* Quin tu ocyùs
Accersis; hæc est summa votorum omnibus,
Nos ut molesto puer hic aspectu levet.

ZAB.

ZAB. Reducem videbis poſtmodum, atque unà comes
Mercator aderit.

SCENA IV.

JUDA, JOSEPHUS, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALI.

SIMEON.

Iſta debueras tibi
Non canere nobis fata, dormitor; vices
Mutamus; i nunc, diſce ſervitium pati,
Herique patiens ferre dominantis jugum.
JOS. Parum exulare eſt nempe, ſervitium imperas?
Gens noſtra, Frater, libera; alienum nequit
Subire frœnum. *SIM.* Viden' ut elatos puer
Magniſque dignos ſpiritus animis gerat!
Tamen, ſuperbe, ſervies. *JOS.* Domini pudet;
Non ſervitutis: ... agite nil, Fratres, moror:
Servire vobis liceat: æternam fidem
Accipite: quodvis promtus obſequium feram:
Nil deprecabor oneris, aut graviùs querar;
Quem juſſa cumque veſtra famulatum exigant.
At cur amico fratrum ab aſpectu trahor?
Cur & pudendos exteri juſſus heri
Subibo? Tantum capite fraterno probrum
Eximite, Fratres, oro; per quidquid pium eſt,
Per dulce Fratris nomen... *LEVI.* Ah! ceſſa obloqui:
Fratris nec ultra nomen uſurpes, cave.
JOS. Et hoc jubetis?... obſequi ſedenim vetat,
Quæ nomen iſtud ſcripſit in corde altiùs
Natura. *LEVI.* Nos jubemus *JOS.* Eheu! Dura lex!
LEVI. Mox aderit Emptor; ſi tibi quemquam excidat
Vocare Fratrem; protinus linguæ impetum,
Mors verbo in ipſo plectet. *JOS.* Ut ſileam, tamen
Nec eſſe frater nequeo, nec amorem licet
Abjicere fratris; ſæva quocumque egerint
Me fata, fratres uſque præſentes geram.
Animis, ſub alto ſemper aſtringam ſinu.
JUD. * Animoſa virtus! digna meliore indoles — * *Seorſum.*
Gaudere fato! *JOS.* Tuque, ſupremum alloqui,
Rubene, quando non datur, longum excipe,
Quod lingua tentat dicere abſenti, vale...
* Si noſtra graviùs fortè miſeratus mala, — * *Accedens ad Judam.*

Quandoque Natum doleat extinctum pater,
Te, care Juda, gratiæ hunc cumulum precor:
Lacrymas parentis reprime & luctus leva.
JUD. * Miserande juvenis! *NEPHT.* Issachar prodit, redux
Sequitur Zabulon, atque Mercator comes.

* Seorsum.

SCENA V.

JUDA, JOSEPHUS, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALI, ZABULON, ISSACHAR, MERCATOR.

ZABULON.

Adeste, Fratres; commodum Emptorem offero.
MERC. Salvete. *ASER.* Nos & pariter optamus bonam
Tibi salutem. *MERC.* Quas decet grates fero.
Ubi ille servus? *NEPHT.* * Huc puer... jam tum incipe
Herum hunc vereri. *MERC.* Vendere hunc servum lubet?
Quot natus annos? *ISSAC.* Lustra numeravit tria;
Quartum inchoare cœpit. *MERC.* Haud constat satis,
Quod ferre domino tantula obsequium queat
Pueri juventus; quamlibet molem impares
Humeri recusent. *ISSAC.* More consueto facis;
Legum hæc tuarum prima, quod emendum datur,
Despicere. *MERC.* Meritas absit ut puero velim
Detrahere laudes: sed age, num tales molam
Versare possint, premere vel aratrum manus?
An si per agros fortè lanigerum pecus
Ducat, cruentos ovibus arcebit lupos?
ISSAC. At ille domino majus obsequium suo
Major rependet. Interim tardos bene
Compensat annos ista quæ toto nitet
Diffusa puero gratia; ut vultu pudor
Ingenuus, oculis casta simplicitas natat!
Viden', ut ab ipso blandus exspiret lepos
Tacentis ore? plura sed latitant tamen;
Animique dotes corporis vincunt decus.
MERC. Sic tu vicissim more Vendentum facis:
Majusque rebus, quàm licet, pretium arrogas.
Sed ecce jam sol pronus Oceano ruit:
Properemus: urbi proximæ reddi velim,
Nox ante toto quàm fuget cœlo diem.
Ut multa paucis: offero siclos decem;

* Ad Josephum.

Meusne puer est, dicite? *ZAB.* Hoc pretio tuus?
Non, duplicatam pendere ut summam pares,
Auferre puerum liceat. *MERC.* An siclos placet
Accipere quinos insuper? *ZAB.* Nil promoves.
MERC. Quid vana perdo verba?... Bis denos dabo:
An ille meus est? *ZAB.* Adde. *MERC.* Nil addam amplius.
ZAB. Austerus Emptor. *MERC.* Frustra es. *SIM.* *Ulteriùs piget
Hominem morari, Frater... I, puerum accipe;
Tuus est, tuumque tolle. *MERC.* Vos pactos quoque
Accipite siclos, & dies longos precor,
Valete. *NEPHT.* Summo qui præest cœlo Deus,
Pharias tibi fortunet in terras iter.
MERC. * Et tu priores pariter abscedens heros
Puer saluta. *JOS.* Pareo: extremùm mihi
Salvete: vobis gentis humanæ sator,
Cœlique rector unus, ac mundi arbiter,
Qui vestram amicus usque tutatus domum est,
Adsit; meisque dispares reddat vices!
Ast ille vester, ille tot fratrum parens,
Quem patris ipse coluit & amavit loco
Josephus, ævum placidus innocuum exigat.
LEVI. Et nos precamur invicem, ut faciles tibi
Fortuna dominos semper & placidos paret.

SCENA VI.

JUDA, SIMEON, LEVI, ZABULON, ISSACHAR, ASER, NEPHTHALI.

SIMEON.

O Nos beatos! hostis æternùm exulat
Nobis timendus. *LEVI.* Esse securos licet,
Quid vana portent somnia. *ASER.* Haud deinceps domi
Delator aderit, cuncta qui referat patri.
NEPHT. Proh! quale nobis, quàm grave excussum est jugum!
Nunc vita demum placeat. *JUD.* O utinam diu
Placere, Fratres, possit! admissum est nefas;
Sontes sed ultor sequitur à tergo Deus!
SIM. Hæc canere fata parce. *ZAB.* Sed quo Dan loco
Et Gad morantur? *NEPHT.* Nempe commissas agunt
Uterque partes: hædulus vestem suo
Cruore tinxit: arte quâ deceat patri
Jam ferre tunicam, credo, pastorem edocent.
ISSAC. Fratres, Rubenum video. *SIM.* Simulato est opus.

SCENA VII.

RUBENUS, SIMEON, LEVI, ISSACHAR, JUDA, ASER, NEPHTHALI.

RUBENUS.

TUmulo è propinquo turba paſtorum refert
Viſum parentem. Mox reor coram affore.
JUD. Mox genitor aderit? ... cur ſuâ ceſſit domo! ..
a Occidimus! *RUB.* Hæc me cura ſollicitum tenet.
SIM. b Fratres, eamus obviam. *JUD. c* Ah! nemorum abdita
Imoſque, ſi quos terra ſeceſſus habet,
Potiùs petamus.

a Seorſum.
b Fratribus innuens ut ſequantur.
c Seorſum.

SCENA VIII.

RUBENUS.

UNde præcipitant fugam? ...
Deus ipſe, noſtris, video, conſiliis favet.
Inſtemus operi; dum facit genitor moram,
Fratrem è profundo dabimus ereptum ſpecu.
d Aditus pateſcit... Itane diſſimulant ſcelus?
Puerum evocabo; vocis agnoſcet ſonum.
Joſephe mi, Joſephe... Nil deinceps time:
Vox hæc Rubeni eſt... vive, ſurſumque evola;
En tendo funes... nemo reſpondet... tremor
Quatit æger artus... quodque præſentit, timet
Animus fateri... Frater, eloquere; en Pater,
Joſephe... Nemo eſt... verba quid perdo?... patens
Ciſterna, fratrum terror ac præceps fuga
An non ſatis loquuntur?... actum eſt; occidit,
Agnoſco, fratrum ſcelere Joſephus perît!...
Duri, feroces, perfidi, implacabiles,
Quò, quò fides, promiſſa, fas, pietas, amor
Ceſſere?... quamquam temet auctorem increpa;
Rubene; facinus hoc tuum... an fratrem, impie,
Deſerere decuit inter immanes feras?...
Heu me! ſaluti dum tuæ invigilo acriùs,
Ego te peremi, Frater!... Hoc credam tamen;
Quod nulla pietas, nullus inflexit dolor
Animos feroces?... Ibo patratum nefas
Scrutabor... At quis ille? quid petit?...

d Accedit ad ciſternam quã apertam videt.

SCENA IX.

RUBENUS, HIRAS, *cum Tunicâ Joſephi cruentatâ.*

RUBENUS.

O Bone,
Quem quæris? aut quò?... *HIR.* Quæro Jacobum; tibi
Num fortè viſus? *RUB.* Quid manu geſtas? *HIR.* Vide.
RUB. *a* Dubitas adhuc? nec cædis agnoſcis notas?...
Satin' cruentam, barbari, expleſtis ſitim?
Huc parricidæ ferte ſanguineas manus:
Etiam hunc cruorem fundite... Infelix pater!
Quo luctuoſum ſobolis excidium tuæ
Luctu videbis!... Ipſe quid agam? quid loquar?...
Sceleris vel inſons dicar admiſſi reus!
Nam quî refellam dicta?... me vivum obruat
Tellus dehiſcens ima... me... genitor ſubit
Occidimus!... *b* Hinc tu triſte portentum amove:
Abſcede.

SCENA ULTIMA.

JACOBUS, RUBENUS, HIRAS *cum Tunicâ.*

JACOBUS.

NUllis ſe mihi objiciet locis
Joſephus? ubi, ubi natus abſtruſus latet,
Rubene? *RUB.* Non hîc viſus eſt, Genitor. *HIR.* *c* Vide...
RUB. *d* Abſiſte. *JAC.* Non eſt viſus? huc miſſus puer
Tamen eſt. *HIR.* *e* Vide... *RUB.* Tacebis? *f* *JAC.* *g* An referes nihil,
Amice paſtor? ede reſponſum, doce
Joſephus ubi ſit. *RUB.* *h* Genitor, aſpectu abſtine:
Per ſi qua pietas... *JAC.* *i* Cur reluctantem tenes?
Natum requiro.. *RUB.* *k* Heu! *JAC.* *l* Loquere, tun' noſti? *HIR.* *m* Vide,
Si fortè Tunica, quem petis, gnati hæc foret?
JAC. Quid video?... *n* ſolum hoc ergo de nato refers?
Hoc reſtat unum? ſic patri miſero redis,
Infauſta ſoboles!... Tunica Joſephi hæc fuit,
Agnoſco: ſimul & juge monumentum mei
Agnoſco luctûs... Turpis artifices doli,
Hoc comparaſſe non pudet fratri ſcelus?
Huc perduelles recidit odiorum furor?

a Tunicam aſpiciens.
b *Ad Hiram.*
c *Veſtem obtendēs; quam ne videat Jacobus, inter utrumque medius Rubenus prohibet.*
d *Ad Hiram.*
e *Veſtem oſtendens.*
f *Ad Hiram.*
g *Ad Hiram accedens.*
h *Jacobū amovens, ne accedat ad Hiram propius, quem quantum poteſt occulit.*
i *Repugnante Rubeno accedens.*
k *Recedēs ad partē Theatri Hiræ oppoſitam.*
l *Ad Hiram.*
m *Tunicam obtendens.*
n *Tunicā accipit.*

a Ad Rubenum. *a* Aut redde Natum, barbare; aut nato patrem
Adjunge. *RUB.* Me, me ſceleris auctorem putas? ..?
Ille, ille ab alto qui vibrat fulmen manu,
Triſtes ad umbras mittat infandum hoc caput,
Si... *JAC.* Nam quis igitur eſt nocens, ſi tu innocens?
RUB. Hoc ipſe facti pariter ignarus modo
b Ad Hiram. Scrutabar. *JAC.* *b* Ecquis; fare, tibi veſtem hanc dedit?
HIR. Reperi jacentem, ſuſtuli, obſtupui, attuli.
JAC. Peto parricidam, peſſime. *HIR.* Hoc prorſus latet;
Niſi fortè puerum dira laceravit fera.
JAC. Natus cruentas ſanguine explevit feras?
Nullusne tritâ paſtor inventus viâ,
Qui bonus amicam tenderet nato manum?
Ubi tu, Rubene, lentus, ubi fratrum interim
Vecors inertes turba nectebat moras?
Ipſe, ipſe patriâ cur tuli imprudens domo
Exire puerum? mittere invitus quidem
Videbar; & ſeu fata Joſephi ultima
Tacitum admonebant, protinus ſenſi malum.
Natum inſequor, perquiro; ſed ſero heu! nimis:
Perierat, avidas paverat natus feras!...
Amice paſtor, dic ubi exeſum jacet
Pueri cadaver? ibo, relliquias legam,
Artuſque laceros ultimùm amplexu fovens
Rigabo lacrymis: ſi qua nunc etiam fera eſt
Impaſta, noſtro ſanguine exſatiet famem.
RUB. Ah! vive, Genitor; vel priùs cunctos jube
Perire natos: poſſumus tecum mori;
Ni vivis, ultra vivere haud ullus velit.
JAC. Heu! vita miſerum, Nate, quid patrem juvet?
Quodcumque deinceps lucis inviſæ traham,
Hoc ſibi cruentus vindicat totum dolor;
Novique creſcent in novos luctus dies.
Tu magne cœli rector, Abrahamidum Deus;
Humana ſolo fata qui nutu geris,
Ignoſce, quidquid gravius infelix parens
Exprompſit! iſtas ſi patrem meritum vices,
Natoſque viſum eſt plectere; en ultro obſequens
Vel ſævientem adoro & amplector manum:
Ac ſi piandum reſtat ulterius nefas,
Adſum, paratus quidquid ingruerit pati.

Finis Actûs tertii & ultimi.

JOSEPH VENDU PAR SES FRERES.

TRAGEDIE.

REPRESENTÉE L'ANNÉE M. DCCIV.

Traduite en François de la Tragédie Latine.

PRÉFACE.

LA ſatisfaction avec laquelle la Piece Latine, qui porte le meſme nom, fut repréſentée ſur le Théâtre, & l'approbation dont le public continua de l'honorer, après qu'elle eût eſté imprimée, me firent eſperer qu'elle plairoit en François, en luy conſervant tout le naturel & tout le tendre, qui luy avoient attiré quelque ſuccès. J'eû le plaiſir de ne m'eſtre pas tout à fait trompé, & le Joſeph vendu parut en noſtre Langue avec le meſme agrément, qu'il s'eſtoit fait voir reveſtu du langage Romain. Maintenant qu'il ſe montre au jour ſur un nouveau Théâtre, je n'oſe prononcer en ſa faveur, avant que le Public par ſon ſuffrage ne m'ait donné droit de ne luy pas refuſer le mien.

Le ſujet de cette Piece eſt aſſez connu dans les ſaintes Lettres. Joſeph fils de Jacob & de Rachel devint pour ſes Freres un objet de jalouſie, parce que ſon pere luy marquoit plus de tendreſſe, qu'il n'en faiſoit paroiſtre pour eux. Des ſonges qu'eût le jeune Joſeph, & dont il fit à ſes Freres une pernicieuſe confidence, augmenterent encore contre luy leurs reſſentiments, & leur firent former le deſſein de le mettre à mort. Mais Ruben leur ayant fait voir toute l'horreur de ce Parricide, ils ſe contenterent de le deſcendre dans

une Cisterne ; d'où ayant esté tiré bien-tost après à la persuasion de Juda, il fut vendu à des Ismaëlites.

La verité de l'Histoire se trouve ici toute simple, telle qu'elle est racontée au 37 Chapitre du Livre de la Genese ; & cette Piece ne doit rien aux ornements de la Poësie, que le Songe de Ruben qui luy sert d'ouverture, & qui donne lieu aux Freres de Joseph de faire éclater leur animosité contre leur jeune frere, & de conjurer sa perte. Ce Songe n'est pas hors du vray-semblable, & pouvoit estre un effet naturel des discours, que Ruben avoit souvent entendus au desavantage de Joseph, & des desseins qu'il sçavoit qu'on avoit formez de luy oster la vie.

Je fais paroistre Jacob sur la scene à la fin de la Piece, & je ne crois pas qu'on doive m'en sçavoir mauvais gré, ni qu'on m'accuse d'avoir rien fait en cela contre les loix du Théâtre. La tendresse de ce Pere pour le jeune Joseph, & la connoissance qu'il a de la jalousie de ses autres Enfants, font naistre dans son cœur des craintes assez justes de l'avoir trop exposé à leurs ressentiments, en l'envoyant seul chercher ses Freres dans des lieux écartez ; pour que bien-tost après il parte luy-mesme, & qu'il vienne par sa présence prévenir des malheurs, que son amour pour un fils si cher ne pouvoit manquer de lui faire appréhender. D'ailleurs cet Episode a trop de liaison avec l'action principale, pour l'en séparer : & le Spectateur, qui en connoist tous les rapports, auroit lieu de se plaindre, de n'estre pas instruit des sentiments d'un pere combattu par la douleur, que luy cause sa perte, & par sa résignation entiere aux ordres secrets de son Dieu.

Cette Tragédie n'est que de trois Actes, & je ne prétends point justifier absolument cette licence contre le torrent des Maistres de l'Art, qui tous demandent cinq Actes pour une Piece de Théâtre réguliere & complette. J'avouëray mesme, que nous n'avons point d'exemple dans les anciens Poëtes Tragiques ou Comiques, qui puisse autoriser une Piece de trois Actes. Mais sans alléguer pour moy le plus célébre Auteur * qu'ait eû la Comédie dans le siecle passé, & qu'on a regardé comme un modéle digne d'estre mis en paralléle avec ce que l'Antiquité a produit de plus parfait en ce genre : sans, dis-je, vouloir tirer avantage de plusieurs Pieces que ce grand Poëte a renfermées dans les bornes de trois Actes, je crois

* Moliere.

crois que des principes mesmes sur lesquels sont fondées les régles de la Tragédie, on en pouroit déduire quelques conséquences favorables aux trois Actes, qui donnent lieu à la contestation.

Il est certain qu'Aristote dans sa Poëtique, où il establit toute l'œconomie & les loix du Théâtre, ne reconnoist dans la Tragédie & dans la Comédie que trois Parties essentielles. La premiere qu'il appelle Commencement, la Seconde qu'il nomme Milieu, la Troisiéme qu'il appelle Fin. Si cela est, quel inconvénient, que chacune de ces parties se trouve renfermée dans chaque Acte: que le Premier serve à faire connoistre les Acteurs, & les differents interests, qui les font agir; qu'il prépare l'Auditeur à tout ce qui forme le nœud de l'Action principale par les Episodes que le Poëte employe. Car voilà ce qu'entend Aristote & l'idée qu'il donne, de ce qu'il nomme *Commencement*. Le second Acte peut suffire pour représenter le nœud de la Tragédie, puisque celle qui est composée de cinq Actes ne demande pas davantage de temps, & qu'elle n'employe que le Troisiéme Acte pour ce mesme Nœud, que le Philosophe appelle *Milieu*. Enfin le dénouëment de la Piece, ce qu'Aristote fait entendre par le nom de *Fin*, ne peut-il pas se faire dans le Troisiéme & dernier Acte, en sorte que l'Action soit complette, & qu'elle ne laisse plus rien à desirer au Spectateur.

Voilà, ce me semble, ce qui pourroit justifier une Comédie ou une Tragédie de trois Actes, qui paroist d'abord contre les régles par les préjugez où l'on est, qu'il faut absolument cinq Actes pour rendre une Piece réguliere.

Je sçay qu'on a jugé comme nécessaire l'étenduë de deux Actes entiers pour instruire suffisamment l'Auditeur, pour conduire au Nœud de la Tragédie, & pour donner lieu aux Episodes qui en sont comme les liens. Je n'ignore pas aussi qu'on a exigé un égal espace de temps pour passer du Nœud au dénouëment de la Piece, qui souvent court risque d'estre trop précipité sans le juste intervalle de deux Actes, & que ce sont ces raisons, qui font la nécessité de cinq Actes dont est composée la Tragédie. Mais après tout il y a des sujets si connus & si simples, qu'un seul Acte suffiroit à la préparation, aussi-bien qu'au dénouëment; & dans lesquels la multiplicité des actions Episodiques ne fait que détourner l'esprit de l'action principale, & fatiguer l'Auditeur, au lieu de le tenir dans cette

agréable suspension, pour laquelle les cinq Actes de la Tragédie ont esté prescrits.

Si ces raisons estoient goustées, l'usage des Pieces de trois Actes, qui commence à s'establir sur le Théâtre, pourroit aspirer à une espece de prescription à laquelle je me flaterois avec plaisir d'avoir contribué.

PROLOGUE CHANTÉ,

DONT LE SUJET EST ALLEGORIQUE à la Piece Françoise qu'on représentoit au lieu d'une Piece Latine.

SUJET DU PROLOGUE.

Apollon se préparoit à célébrer une Feste avec les Muses & ses Disciples, lorsqu'il est interrompu par le Genie de la Langue Françoise & le Genie de la Langue Latine, entre lesquels il termine un Different.

SCENE PREMIERE.

APOLLON, CHOEUR DES MUSES, CHOEUR DE DISCIPLES D'APOLLON.

APOLLON.

Fortunez Habitants de ce charmant séjour ;
Sçavantes Filles de Mémoire,
Venez, venez d'un si beau jour
Par vos tendres concerts éterniser la gloire.

CHOEUR DES MUSES.

Apollon nous appelle, accourons à sa voix ;
Que chacun s'empresse à luy plaire :
Pouvons-nous mieux faire,
Que de suivre ses loix ?

CHOEUR DE DISCIPLES D'APOLLON.

Préparons la douce harmonie
De nos plus agréables chants ;
Meslons aux airs les plus touchants
Les accords de la Symphonie.

APOLLON.

Que vois-je ? qui vient en ces lieux
Troubler nos chants melodieux ?

SCENE II.

APOLLON, LE GENIE DE LA LANGUE FRANÇOISE, LE GENIE DE LA LANGUE LATINE.

CHOEURS.

LE GENIE DE LA LANGUE FRANÇOISE.

Contre un injuste & sévére caprice,
Triste, confus, je viens à Toy,
De tes sages Arrests implorer la justice :
Sois sensible à mes vœux : Apollon, venge-moy.

APOLLON.

Poursuis ; une plainte équitable
Trouve toûjours Apollon favorable.

LE GENIE DE LA LANGUE FRANÇOISE.

On m'honore par tout d'un accüeil gracieux ;
J'ay par tout le bonheur de plaire :
On me trouve poli, noble, judicieux ;
Je suis chéri des hommes & des Dieux :
Faut-il qu'à mes desirs la Fortune contraire
Rende icy mon nom odieux ?

LE GENIE DE LA LANGUE LATINE.

Grand Apollon, c'est un ambitieux,

Si parmi nous tu le souffres paroistre,
Il y sera bien-tost le maistre.

LE GENIE DE LA LANGUE FRANÇOISE.

Ah! ce discours a de quoy m'outrager.
Apollon, Tu dois me venger.

LE GENIE DE LA LANGUE LATINE.

Je le connois, je sçais où le François aspire:
Tout doit céder à son Empire.
Il fait tomber les plus fermes rampars:
Il a sçeû captiver à son gré le Dieu Mars.
Rien ne peut résister à sa valeur extresme:
On se sousmet, on tremble sous ses loix:
Il fait, il gouverne les Rois,
Il en feroit icy de mesme.

LE GENIE DE LA LANGUE FRANÇOISE.

N'oppose point à mes justes raisons
De foibles & de vains soupçons.
Si le François est redoutable,
Il ne l'est qu'à ses Ennemis:
Mais pour ses Amis
Il n'a rien que d'aimable.

LE GENIE DE LA LANGUE LATINE.

N'écoute point ce langage trompeur:
Il pourroit te surprendre.
Moy-mesme, helas! j'ai peine à m'en défendre:
Apollon, sois mon Protecteur.

APOLLON.

Finissez un combat desormais inutile,
L'accord entre vous est facile:
On est près de s'aimer,
Quand on se laisse desarmer.
Vivez unis, vivez ensemble:
Est-il rien de plus beau?
Le mesme interest vous rassemble,
Travaillez à donner un spectacle nouveau.

APOLLON, LES DEUX GENIES.

Apollon. *Vivez unis, vivez* / Les 2. Genies. *Vivons unis, vivons* *ensemble:*
Il n'est rien de plus beau.

Le mesme interest *vous* / *nous* *rassemble.*

Travaillez / *Travaillons* *à donner un spectacle nouveau.*

CHOEUR DES MUSES, ET DE DISCIPLES D'APOLLON.

Préparons la douce harmonie
De nos plus agréables chants:
Meslons aux airs les plus touchants
Les accords de la Symphonie.

Fin du Prologue.

ACTEURS.

JACOB, Pere de onze Enfants.

FILS DE JACOB ET DE LIA.

RUBEN, SIMEON,
LEVI, JUDA,
ISSACHAR, ZABULON.

FILS DE JACOB ET DE RACHEL.

JOSEPH.

FILS DE JACOB ET DE BALA.

DAN, NEPHTHALI.

FILS DE JACOB ET DE ZELPHA.

GAD, ASER.

LE MARCHAND Ismaëlite.

LE BERGER qui porte à Jacob la Robe de Joseph.

La Scene est dans une Campagne de Dothaïn Terre de Chanaan.

JOSEPH VENDU PAR SES FRERES. TRAGEDIE.

ACTE PREMIER.

SCENE PREMIERE.

RUBEN *endormi, & rêvant.*

QUE faites-vous ? hélas ! de si noires fureurs
Auroient-elles banni la pitié de vos cœurs ?
Non, je ne consens point à cette barbarie ;
On ne peut à mes yeux t'arracher à la vie,
Infortuné Joseph. J'en atteste les Cieux,
Moy seul j'arresteray leur transport furieux.
Ah ! le crime pour vous a-t-il donc tant de charmes ? . . .
Mes Freres, laissez-vous attendrir à mes larmes ;
Permettez que Ruben embrasse vos genoux :
Que ma mort, s'il le faut, calme vostre courroux.
Portez, portez icy ce fer impitoyable ;
Assouvissez sur moy vostre haine implacable ;
Mais épargnez les jours d'un Frere malheureux. . .
* Où suis-je ? qu'ay-je veû ? Ciel, que d'objets affreux ! * Il se réveille.
Une secrette horreur vient augmenter mes peines.
Je fremis. . . tout mon sang se glace dans mes veines.
Que dis-je ? C'est un songe : une triste vapeur
Au milieu du sommeil m'a causé cette peur. . .
Pour tes jours, cher Joseph, je ne vois rien à craindre.
Cependant, que ton sort me paroissoit à plaindre !
En ce fascheux moment, où seul & contre tous
Je voulois te soustraire à de funestes coups !
Mon ame, quand j'y pense encor mesme incertaine,

De ſon étonnement ne ſe remet qu'à peine.
Hélas ! le coup fatal dont on eſt menacé,
Par un ſonge lugubre eſt ſouvent annoncé !
Grand Dieu, contre Joſeph ſi l'orage s'appreſte,
D'une teſte ſi chere éloigne la tempeſte !
Toy, dont l'œil pénétrant perce le fond des cœurs,
Tu ſçais à quels excès ont porté leurs rigueurs
Ceux dont la voix du ſang & le doux nom de Frere
Ont tenté vainement d'appaiſer la colere.
Moy-meſme, juſte Dieu, puis-je diſſimuler
Tant de feux mal éteints que j'ay veû s'allumer ?
Pour perdre l'innocent, pour aſſouvir leur rage,
Les Cruels à l'envy mettroient tout en uſage.
Combien de fois hélas ! témoin de leurs tranſports,
Ay-je pour les calmer fait d'impuiſſants efforts ? ...
Cependant dois-je craindre une telle injuſtice ?
Pouroit-il en leurs cœurs entrer tant de malice ? ...
Attendons ; les voicy. Par mes cris excitez,
Ils portent devers moy leurs pas précipitez...
Profitons de ma peur ; ſçachons avec adreſſe,
Au peril de Joſeph ſi quelqu'un s'intereſſe.

SCENE II.

RUBEN, SIMEON, LEVI, GAD, ASER.

SIMEON.

HE bien, nous voicy tous ; parle, que nous veux-tu ?
De ce prochain coſteau nous t'avons entendu.
As-tu beſoin de nous ? Quoiqu'il faille entreprendre,
Ruben de noſtre zele a droit de tout attendre.
RUB. Ce n'eſt rien. *LEVI.* Cependant que dit cette paſleur ?
Ce viſage, ces yeux marquent de la douleur.
Pourquoy vouloir icy nous cacher ta ſurpriſe ?
GAD. Ruben, nous ſommes ſeuls, dis-nous avec franchiſe,
Couché ſur ce gazon, tandis que tu dormois,
Quelque loup raviſſant ſera ſorti du bois,
Aura rempli ton cœur de crainte & d'épouvante.
ASER. Tu peux nous l'avouër : l'ame la plus conſtante
Contre de tels aſſaults ne ſe peut ſouſtenir.
RUB. J'ay tremblé de frayeur, il en faut convenir ;
Nul danger néanmoins n'a menacé ma vie.

Mais

Mais un Frere innocent, qu'une force ennemie,
Que des monstres affreux, des lions inhumains,
Ont malgré mes efforts arraché de mes mains,
A changé le repos d'un sommeil agréable
En la plus triste horreur dont un cœur soit capable.
SIM. Eh! quel est-il, Ruben, ce Frere malheureux?
Quel peril fait souffrir ton amour genereux?
RUB. Le peril est passé: desormais hors d'atteinte
Ce Frere bien-aimé ne cause plus de crainte;
Et l'ennuy, que m'avoit apporté le sommeil,
S'est trouvé dissipé bien-tost à mon réveil.
ASER. Quand on est une fois échappé du naufrage
On se fait un plaisir d'en retracer l'image.
Et plus on a souffert de la rigueur du sort,
Plus on sent le bonheur de se trouver au port.
RUB. Quel fruit esperez-vous de cette violence?
Permettez-moy plustost de garder le silence:
Et dans l'obscurité d'une éternelle nuit
De cacher les horreurs qu'un vain songe a produit.
GAD. Trop heureux est celuy qui dans cette occurrence
T'a veû tout plein d'ardeur, courir à sa défense;
Mais pourquoy refuser à ce Frere allarmé
Le plaisir de se voir uniquement aimé?
De ce parfait amour l'asseûrance nouvelle
Te répond à jamais d'un cœur tendre & fidelle.
RUB. Vaine précaution! inutile moyen!
Je compte sur son cœur, comme il fait sur le mien;
Et je sçay pour Ruben jusqu'où va sa tendresse.
LEVI. Cette mesme raison sur tout nous interesse,
Il n'est aucun de nous qui n'aspire au bonheur
De te sçavoir le maistre absolu de son cœur.
SIM. Parle donc: ne crains point, qu'une secrette envie
Ne vienne à rallentir l'amitié qui nous lie.
Sensibles pour un Frere & touchez du danger,
Nous sçaurons avec toy le plaindre, ou le venger.
ASER. Ecoute là-dessus nostre juste requeste.
RUB. Vous le voulez? eh! bien il n'est rien qui m'arreste.
Tandis qu'en ce vallon je paissois mon troupeau,
Et que seul je révois au bord de ce ruisseau;
Le sommeil dérobant mes yeux à la lumiere,
D'une legere main m'a fermé la paupiere.
Mais à peine avoit-il répandu ses pavots
Pour me faire gouster un moment de repos;

Qu'un ſpectacle terrible, en s'offrant à ma veuë,
A causé la frayeur dont mon ame eſt émeuë.
De ce bois ſont fortis des monſtres furieux,
Animez de colere, & le feu dans les yeux;
Sur le jeune Joſeph qui fondant avec rage,
Eſtoient preſts d'exercer un horrible carnage.
Un ſi preſſant danger ranimant mon amour,
Je fais un noble effort pour luy ſauver le jour:
Je les affronte tous; la pitié, la tendreſſe,
Contre tant d'ennemis ſouſtiennent ma foibleſſe.
Mais je ſuccombe enfin; ſans aide, ſans ſecours,
Obligé de céder, à vous j'ay mon recours.
Je vous appelle tous, ma voix s'eſt fait entendre,
Vous eſtes accourus pour me venir défendre.
Mais délivré de crainte en ce meſme moment,
J'ay veû paſſer mon ſonge & finir mon tourment.
N'ay-je pas eû ſujet en ce péril extreſme,
De tout appréhender pour un Frere que j'aime?
Qu'en Penſez-vous? parlez... perſonne ne répond?
Quel changement! d'où vient ce ſilence profond?
Que lis-je dans vos yeux? une morne triſteſſe
A-t-elle pû ſi-toſt en bannir l'allegreſſe?
Moy-meſme n'ay-je point, par ce triſte récit,
Fait naiſtre dans vos cœurs la crainte & le dépit.
SIM. Helas! pourquoy faut-il que ce ne ſoit qu'un ſonge?
La vérité plairoit bien plus que le menſonge.
RUB. Qu'entens-je? *SIM.* Ah! pleûſt au Ciel, Frere dénaturé,
Que d'un loup furieux tu feûſſes dévoré.
RUB. Que dis-tu, Simeon? *LEVI.* L'agréable avanture
D'apprendre, que pour prix de ſa langue parjure,
Pour ſes laſches rapports, quelque monſtre nouveau
A ce coupable Enfant eûſt ſervi de tombeau.
RUB. Juſte Dieu! *GAD.* Si jamais quelque route inconnuë
Dans un danger pareil t'expoſoit à ma veuë;
Bien loin, pour te ſauver, de te preſter la main,
Traiſtre, j'agaçerois l'animal inhumain.
On me verroit alors, pour punir un perfide,
Ne ſuivre que ma haine & ma fureur pour guide.
ASER. Pourquoy nous amuſer à d'inutiles vœux?
Par un chemin plus court nous pouvons eſtre heureux:
A nos reſſentimens rien ne peut le ſouſtraire;
Je porte à mon coſté dequoy nous ſatisfaire.
RUB. C'eſt voſtre Frere, hélas! ce funeſte deſſein

Depuis quand a-t-il pris naiſſance en voſtre ſein ?
Dequoy vous plaignez-vous ? & par quel nouveau crime
De vos triſtes arreſts ſeroit-il la victime ?
SIM. Va, Ruben, va ſervir à ce Frere arrogant ;
Céde-luy tous les droits que te donne le ſang :
Au plus jeune de nous, par un indigne hommage,
De ſes ſonges confus confirme le préſage.
Va donc ; mais n'attends pas, Ruben, qu'aucun de nous
Aille de ton Idole embraſſer les genoux.
LEVI. Que ce noble courroux me préſente de charmes !
Tu calmes, Simeon, nos mortelles allarmes.
D'un honteux eſclavage ennemis comme toy,
Nous avons reſſenti tout ce qu'il a d'effroy.
Nous ne ſouffrirons point qu'un jeune téméraire...
GAD. Sur tout la diligence eſt icy néceſſaire ;
Pour avoir négligé de précieux moments,
Les moyens les plus ſeûrs deviennent impuiſſants ;
Tirons-nous au pluſtoſt d'une injuſte contrainte ;
Oſtons-nous le ſujet d'une éternelle crainte.
SIM. Tu peux compter ſur moy ; mon eſpoir le plus doux,
Eſt de faire périr le traiſtre ſous mes coups.
Oh ! que n'eſt-il icy ! cette ſombre retraite,
Propre à favoriſer une prompte défaite,
Mettroit bien-toſt le comble à nos juſtes deſirs,
Finiroit pour jamais nos mortels déplaiſirs !
RVB. * Grand Dieu ! quelle fureur ! *LEVI.* Inutile eſpérance ! * *A part.*
Jacob ſouffriroit trop d'une ſi longue abſence.
GAD. Tandis que dans ces lieux nous paiſſons nos troupeaux,
Le cruel, à couvert de ces rudes travaux,
Gouſte de doux momens entre les bras d'un Pere,
Et de ſes laſchetez recueille le ſalaire.
C'eſt-là que répandant ſes diſcours impoſteurs,
Des crimes les plus noirs il nous fait les auteurs.
C'eſt-là que contre nous du Vieillard imbécile,
Il nourrit les ſoupçons, il allume la bile.
ASER. L'Inſolent à nos yeux porte l'indigne prix
Des infames rapports dont il nous a noircis.
La robe, qui nourrit ſa ſuperbe arrogance,
Eſt de ſa trahiſon l'injuſte récompenſe :
Et reveſtu qu'il eſt de cet éclat pompeux,
Il ne jette ſur nous qu'un regard dédaigneux.
RVB. * De ces reſſentiments hélas ! que dois-attendre ? * *A part.*

SCENE III.

RUBEN, SIMEON, LEVI, GAD, ASER, DAN, NEPHTHALI.

DAN.

MEs Freres, écoutez ce que je viens d'apprendre.
Ce jour que nous avons tant de fois esperé,
Qu'en vain jusques icy nous avions desiré;
Ce jour heureux, ce jour que le sort nous envoye,
Va nous tirer de peine & nous combler de joye.
LEVI. Quelle nouvelle as-tu? *DAN.* Je n'eûsse crû jamais
Voir si-tost accomplis nos vœux & nos souhaits.
GAD. Hé bien, explique-toy. *DAN.* L'objet de nostre haine,
Nostre ennemi commun a paru dans la plaine.
* *A part.* *GAD.* Est-ce Joseph? *DAN.* Luy-mesme. *RVB.* * O Ciel! *DAN.* N'en doutez pas.
Il s'avance vers nous, & porte icy ses pas.
Pouvions-nous esperer l'occasion plus belle,
De punir sans témoins sa langue criminelle?
Et par un prompt trépas bornant ses vains projets,
Nous délivrer de crainte, & nous rendre la paix.
* *A part.* *RVB.* * O Dieu! du haut des Cieux, qui vois son innocence;
Juste Dieu, c'est à toy de prendre sa défense!
NEPHT. Qu'attendons-nous? allons, & sans retardement;
Profitons à l'envy de cet heureux moment.
Quoy donc, n'est-il pas temps que cet ingrat périsse?
De ses songes trompeurs qu'il trouve le supplice?
ASER. Tu nous vois disposez à seconder ton bras;
La victime, croy moy, ne t'échappera pas.
LEVI. Nous avons à punir une commune injure,
Et par les mains de tous doit mourir le parjure.
SIM. Oüy: mais pour moy, je veux porter le premier coup;
Suivez-moy seulement, & je réponds de tout.
RVB. Que dites-vous, hélas! l'amour de la vengeance,
Depuis quand en vos cœurs a-t-elle pris naissance?
Je ne le sens que trop; ce funeste dessein,
Qui contre l'innocent veut armer vostre main,
N'est pas le fruit d'un jour; une secrette envie
Déja depuis long-temps dans vostre sein nourrie,
Ouvre la porte enfin à toutes ces fureurs,
Et d'un crime si noir vous cache les horreurs.

LEVI. A l'entendre, Joseph feroit irréprochable.
RUB. Quels crimes à vos yeux le rendent si coupable?
Qu'a t'il fait? *LEVI.* Qu'a-t-il fait? Que de ces songes vains
Il nourisse pour nous ses insolents dédains;
Qu'il ose se promettre un Royaume en partage;
Qu'il nous menace tous d'un honteux esclavage...
RUB. Y songez-vous? Pourquoy prendre en mauvaise part
Ce qu'un Enfant a dit simplement & sans art.
SIM. Ses songes en effet sont exempts d'artifice;
C'est blesser sa candeur, d'imputer à malice
Des traits où l'on nous voit si vivement marquez,
Que de tout autre en vain ils seroient expliquez.
A l'aspect de Joseph nos gerbes étonnées,
Toutes devant la sienne humblement prosternées,
Sont un signe incertain du souverain pouvoir,
Que sur chacun de nous il croit un jour avoir.
Et quand il apperçoit onze étoiles brillantes,
S'abbaisser devant luy, devenir suppliantes;
Quand il voit le Soleil & la Lune à ses pieds
Oublier leur éclat, sombres, humiliez;
Fait-il, à vostre avis, une fausse peinture
De l'empire absolu, que malgré la nature
Il prétend usurper & sur nous & sur ceux,
Pour qui le Ciel exige un cœur respectueux?
A ce mortel affront nous serions insensibles?
Contre nostre devoir tranquillement paisibles,
Nous pourions.... *RUB.* Pour un songe exciter tant de bruit!
Un phantosme conceû dans le sein de la nuit;
Une sombre vapeur, que le sommeil fait naistre;
Que peu d'heures après le jour voit disparoistre!
LEVI. Mais ce phantosme vain nourrit sa vanité;
C'est-là ce qui fomente & soutient sa fierté.
Il ne compte pour rien le sacré nom de Frere,
Il met au mesme rang & la Mere & le Pere.
RUB. Pourquoy luy faites vous ce reproche odieux?
Y pensez-vous, Levi? Non, vous connoissez mieux
Ce riche naturel, cette douceur aimable,
Cette candeur sans fard, prévenante, agréable,
Qui le fait rechercher, qui luy gagne les cœurs.
Vous tous, pour un moment oubliez vos fureurs;
Servez-moy de témoins: rappellez-vous vous-mesmes
Le triste souvenir de vos rigueurs extresmes.
L'avez-vous jamais veû moins doux, moins complaisant,

Moins soigneux de vous plaire & moins obéïssant ?
GAD. Ah ! ne nous parle point de cet air hypocrite,
Qui faute de vertus luy tient lieu de mérite.
C'est par-là que d'un Pere écouté tant de fois,
A d'injustes rapports il a donné du poids.
RUB. Si sa bouche jamais vous parut indiscrete,
Sa bouche n'estoit point de son cœur l'interpréte.
Un Enfant répond-il des premiers mouvements ?
Mais pour chacun de vous je sçay ses sentiments.
Des secrets de son cœur souvent dépositaire,
Je sçay comme il vous aime & comme il vous revére.
SIM. Et nous, nous sommes seûrs qu'il nous hait à la mort;
Mais bien loin en cela de plaindre nostre sort,
C'est un plaisir pour nous d'estre en bute à sa haine.
Croire d'en estre aimez nous seroit une gesne;
Sa tendresse pour nous arresteroit nos pas,
Et prest à l'immoler retiendroit nostre bras.
NEPHT. Que faisons-nous icy ? Qu'est-ce qui nous arreste ?
Tandis qu'à se livrer la victime s'appreste,
Partons : attendons-nous qu'échappé du danger,
Il nous mette hors d'estat de jamais nous venger ?
GAD. Nous te suivons. *RUB.* Hélas ! quelle barbare envie
A conceû le dessein d'attenter à sa vie ?
Est-ce vous de qui part un arrest si cruel ?
Pourroit-il en vos cœurs estre entré tant de fiel ?
Ah ! plustost écoutez un reste de tendresse ;
Tout vous parle pour luy, tout pour luy s'interesse :
Saintes Loix, Pieté, Nature, droits du sang,
Sont-ce de foibles voix pour sauver l'Innocent ?
Arrestez *NEPHT.* Laisse-nous. *RUB.* Que dira nostre Pere ?
N'appréhendez-vous rien de sa juste colére ?
Grand Dieu ! quand il sçaura que vostre acharnement,
Vos parricides mains ont causé son tourment;
Pensez-vous ? ... *DAN.* Nous feindrons qu'une beste farouche
A devoré Joseph. *RUB.* O Ciel ! & vostre bouche
D'une telle imposture empruntant les couleurs,
Croit d'un Pere affligé faire tarir les pleurs ?
DAN. Cette perte du moins produit un avantage ;
Qui pourra de ses pleurs réparer le dommage.
RUB. Quel fruit attendez-vous de vostre cruauté,
Qu'un deluge de maux deûs à l'impieté ?
DAN. Joseph en expirant détourne la tempeste,
Du Pere & des Enfants qui menace la teste.

RUB. Craignez, craignez plustost que le Ciel en courroux
Ne vous fasse sentir ses plus terribles coups.
Nous y croyons un Dieu, le Maistre de la terre,
Qui fait contre le crime éclater son tonnerre.
SIM. C'en est fait; rien ne peut le tirer de nos mains.
Mes Freres, suivez-moy... *RUB*. Barbares, inhumains,
Freres dénaturez, ames impitoyables,
Allez, assouvissez vos fureurs implacables...
Que dis-je? à quel excès m'emporte la douleur?
Je m'oublie... excusez la pitié, dont mon cœur
Se trouve pénetré dans ce danger extresme,
Pour un Frere innocent, pour un Frere que j'aime.
Ah! si je puis encore en ce funeste jour
Compter sur vos bontez, compter sur vostre amour;
Si pour chacun de vous un cœur tendre & sincere,
De vostre pieté peut estre le salaire.
Hélas! par ces genoux que je tiens embrassez,
Par ce torrent de pleurs dont ils sont arrosez
Pardonnez; rendez-vous à ma juste priere...
Fut-il pour le pardon de plus digne matiere?
Mais quoy!... J'ay beau porter les yeux de toutes parts;
Je ne puis rencontrer un seul de vos regards!...
Vous ne répondez rien?... ah! ce morne silence,
Ne m'asseûre que trop de vostre indifference!...
Vous fuyez?... vous craignez de vous laisser fléchir...
Du moins, si du trépas je ne puis l'affranchir;
Si vous avez juré la mort de vostre Frere;
Epargnez-vous l'horreur d'une mort sanguinaire.
Souffrez que dans cet antre enfermé pour toûjours,
Par une prompte faim il termine ses jours.
SIM. Eh! bien, si tu consens enfin qu'on le punisse,
La Cisterne & la faim borneront son supplice.
Qu'en pensez-vous? parlez; en estes-vous d'accord?
LEVI. C'est à toy, Simeon, d'ordonner de son sort.
NEPHT. Le temps s'écoule. *SIM*. Allez, partez, à la bonne heure;
Mais il faut qu'en ces lieux quelqu'un de nous demeure.
J'y reste avec Levi; sous ce feüillage épais
Jusqu'à vostre retour nous attendrons en paix.
Vous, postez avec soin dans toutes les issuës,
D'un & d'autre costé gardez les avenuës.
RUB. Adieu; dans peu de temps je viendray vous revoir;
Tenez parole, au moins. *SIM*. Je feray mon devoir.

SCENE IV.

RUBEN.

HElas ! à les fléchir que j'ay trouvé de peine !
Qu'il m'a cousté de pleurs pour moderer leur haine !
Mais qu'aurois-je gagné par ce puissant effort ;
Si ma main ne devoit te sauver de la mort ?
Non, tu ne mourras point, Victime infortunée ;
N'en doute pas ; Ruben veille à ta destinée...
Mais quel trouble secret vient s'élever en moy ?
Ces Freres inhumains garderont-ils leur foy ?
Je tremble, je fremis... Ah ! si dans mon absence,
Les cruels sur Joseph usoient de violence !..
Je me trompe. Calmons ce transport ombrageux ;
S'ils sont cruels, ils sont fideles, genereux...
Que je sens néanmoins de mortelles atteintes !
Amour, que dans un cœur tu fais naistre de craintes !
Que faire ? Ah ! que Juda n'estoit-il en ces lieux !
Il m'auroit soutenu contre des furieux.
Courrons le prévenir ; tendre, doux, équitable,
Il pourra réprimer leur colere implacable.

Fin du premier Acte.

ACTE II.

SCENE PREMIERE.

JOSEPH.

JE ne rencontre point mes Freres en ces lieux ;
Quel ennemi jaloux les dérobe à mes yeux ?
Je suis à Dothaïn ; c'est dans cette campagne
Que paissoient leurs troupeaux près de cette montagne.
Me serois-je trompé ? Car enfin je ne vois
Que des deserts affreux & que de sombres bois.
Hélas ! où les trouver ? Ces routes inconnuës
Dans la peine où je suis ne m'offrent point d'issuës.
Avancer plus avant, tout seul, & sans secours ;
A d'évidents périls c'est exposer mes jours.

Si

Si quelque monstre icy venoit à me surprendre,
Pourois-je l'éviter ? pourois-je m'en défendre ?
Qu'entens-je ? d'un lion c'est le rugissement ;
C'est d'un loup affamé le cri, le hurlement !
C'en est fait : je suis mort : le mal est sans remede.
Mes Freres, accourez promptement à mon aide.
Dans ce pressant danger, ayiez pitié de moy ;
Soustenez ma foiblesse en ce mortel effroy !
Vains, inutiles cris ! je n'apperçois personne !
Je sens glacer mon sang ... ma force m'abandonne.
Des nuages obscurs sur mes yeux répandus
Ne laissent plus d'usage à mes sens éperdus ! *a*
Que vois-je ? Les voicy ces deux bestes cruelles ;
Elles courrent sur moy ! Grand Dieu...

SCENE II.

JOSEPH, SIMEON, LEVI.

SIMEON.

Tu nous appelles ?
LEVI. C'est Joseph. *JOS.* *b* Est-ce vous ? Voyez mon embarras ;
Mes Freres, sauvez-moy d'un horrible trépas !
LEVI. Tout à l'heure. *JOS.* O douceur ! ô bonté nompareille !
Où sont-ils donc ? Leur voix a frappé mon oreille ;
Et moy j'ay beau porter les yeux de toutes parts,
Aucun ne vient s'offrir à mes tristes regards.
Mes Freres, montrez-vous. *SIM.* Agréable imposture !
Nouvelle invention du traistre, du parjure !
Quoy donc en empruntant un langage trompeur,
Crois-tu nous imposer par ta vaine frayeur ?
Ces monstres que tu crains sont en effet des hommes.
Regarde-nous... bien-tost tu sçauras qui nous sommes.
JOS. *c* Quelle crainte a séduit mes timides esprits,
Et tenu si long-temps tous mes sens interdits ?
Ah ! je reviens enfin de mon erreur grossiere ;
Le nuage est passé ; je revois la lumiere.
Mes Freres, pardonnez à ma timidité ;
Excusez un Enfant, craintif, épouvanté.
De ces sauvages lieux l'affreuse solitude
A fait naistre dans moy la peur, l'inquietude.
Ah ! que ne dois-je point à vos aimables soins !

a *Simeon & Levi sortent de l'endroit où ils étoient cachez. Joseph dans sa frayeur croit voir deux bestes farouches.*

b *Saisi de la mesme frayeur il entend Simeon, & ne le voit pas.*

c *Reconnoissant enfin ses Freres.*

Du péril où j'estois les fidelles témoins,
Par un excès d'amour prenant part à mes peines,
Vous avez éloigné les bestes inhumaines.
Souffrez que dans l'ardeur de mes embrassements,
J'épanche de mon cœur les tendres sentiments.
SIM. a Va-t'en porter ailleurs de frivoles caresses.
LEVI. b N'approche pas de moy. *JOS.* Trop indignes foiblesses!
Mes Freres, je le vois : vous voulez m'en punir.
La crainte m'a saisi, je devois la bannir.
J'y renonce à jamais; vostre seule présence,
A mon cœur étonné, redonne l'asseûrance.
Que des monstres cruels viennent se présenter,
Digne Enfant de Jacob j'iray les affronter.
SIM. Pour de plus vrais périls réserve ton courage:
Contre moy, contre tous, viens le mettre en usage.
Des Freres à tes loix las de se voir soumis,
Présentent à tes yeux de nouveaux ennemis.
Viens, lasche, contre nous essayer ta colere;
Cent fois tu méprisas l'aimable nom de Frere:
Par de secrets rapports, flateur interessé,
A courtiser Jacob on te vit empressé.
Ingrat à nos dépens tu t'acquis sa tendresse,
Par de fausses vertus tu trompas sa vieillesse.
Acheve tes projets, viens nous percer le flanc;
Ou nous allons finir tes fureurs en ton sang.
JOS. Pourquoy donner encor par d'inutiles craintes,
A ma timidité de nouvelles atteintes?
Vous voulez m'éprouver sans doute, & dans mon cœur
Réveiller malgré moy ma premiere frayeur.
Mais non, je ne crains plus; une aimable cohorte
Au milieu des deserts va me servir d'escorte.
Ne craignez rien pour moy, je ne crains rien de vous;
Avançons vers le terme, & réünissons-nous.

a *Repoussant Joseph.*
b *Repoussant pareillement Joseph qui vient pour l'embrasser.*

SCENE III.

JOSEPH, SIMEON, LEVI, GAD, DAN, ASER, NEPHTHALI, ZABULON, ISSACHAR,

ZABULON.

Quelle route l'a pû dérober à ma veuë?
Disposé pour l'attendre au bout de l'avenuë,

Je ne puis concevoir qu'il ait pû m'échapper.
ISSAC. Ce n'est pas d'aujourd'huy qu'il a sceû nous tromper:
Mais enfin c'en est fait : la ruse & la malice
Ne pouront en ce jour l'arracher au supplice.
JOS. Le Ciel exauce enfin de mes vœux le plus doux;
Et j'auray le plaisir de vous embrasser tous.
Pour vous trouver icy j'ay devancé l'aurore :
Au lever du Soleil je vous cherchois encore ;
Et chagrin, inquiet de ne vous trouver pas,
Je sentois redoubler ma crainte à chaque pas.
Mais je vous vois enfin ; mon ame est rasseûrée ;
Ne vous manque-t-il rien ? cette belle contrée,
Ces plaines d'alentour, ces vallons, ces costeaux,
Donnent-ils de quoy vivre à vous, à vos troupeaux ?
Contentez là-dessus l'inquietude extresme
D'un Pere tendre & bon, d'un Frere qui vous aime.
ISSAC. Laisse-nous en repos ; si tu n'es malheureux,
Il manquera toûjours quelque chose à nos vœux.
ZAB. Ouy : pour que nostre sort fasse jamais envie,
Il faut, Perfide, il faut qu'il t'en couste la vie.
DAN. Eh ! bien qui nous arreste ? arbitres de son sort,
Il ne tient plus qu'à nous de luy donner la mort.
Laisserons-nous passer l'occasion si belle
De terminer enfin une vieille querelle ?
ASER. Mes Freres à quoy bon ces discours surperflus ?
Nous perdons des moments qui ne reviennent plus.
Simeon voudroit-il renoncer à la gloire
De nous ouvrir le champ d'une illustre victoire ?
Auroit-il oublié que son noble courroux
S'est tantost reservé le soin des premiers coups ?
SIM. Il m'en souvient, Aser : ouy j'auray l'avantage
D'éprouver le premier mon bras & mon courage :
Et le coup qui sur luy va partir de ma main,
Portera la terreur & la mort en son sein.
LEVI. Nous te suivrons de près. *NEPHT*. Ah ! pourveû qu'il périsse,
N'importe quelle main ait causé son supplice.
JOS. Qu'entens-je, ô Ciel ? où suis-je ? est-ce un songe ? ou mes yeux
Se forment-ils encor des objets odieux ?
ASER. Accoustumé qu'il est à débiter ses songes,
Les veritez pour luy sont autant de mensonges.
ZAB. Quand tu verras ton sang couler à gros ruisseaux ;
Tu sçauras si ce sont de véritables maux.
JOS. Hélas ! qu'ay-je donc fait ? & de quel nouveau crime,

Mes Freres, aujourd'huy deviens-je la victime ?
NEPHT. On a tort en effet, & sur de faux soupçons,
De crimes supposez, traistre, nous t'accusons.
JOS. Tant que j'ignoreray ce qui me rend coupable,
La surprise en ce point doit m'estre pardonnable.
Dites-moy, Nephthali, de quoy m'accusez-vous ?
Qui me peut attirer ce terrible courroux ?
ISSAC. Tu voudrois de ton crime affecter l'ignorance,
Quand à de faux rapports tu joins l'indépendance ?
Quand méprisant nos droits tu nous mets à tes pieds,
En vils adorateurs, rampants, humiliez ?
Quand sur des visions que tu nous viens prédire,
Insolent, tu sousmets un Pere à ton empire ?
JOS. Moy que d'un vain pouvoir, esprit ambitieux,
J'eûsse jamais formé le projet odieux ?
Que des ordres du Ciel infracteur téméraire,
Je songe à m'élever sur vous & sur mon Pere ?
Toy qui du haut du Ciel sondes le fond des cœurs;
Ecoute mes soupirs & vois couler mes pleurs.
Tu sçais, grand Dieu, tu sçais, si mon ame abusée
Conceût jamais l'horreur d'une telle pensée !
Ou si... *LEVI.* Que disent donc ces songes si vantez,
Avec tant d'artifice & de faste inventez,
Si tu n'avois dessein d'en tirer avantage ?
JOS. Des songes auroient pû vous causer de l'ombrage ?
Que craignez-vous ? helas ! *ZAB.* Non, nous ne craignons rien :
Cependant de ta mort dépend tout nostre bien.
Tu mourras. *JOS.* D'où me vient un arrest si severe ?
Est-ce de Zabulon ? est-ce la voix d'un Frere ?
Non : vostre bouche a pû décider de ma mort;
Mais la bouche & le cœur ne seront point d'accord.
Je sçay jusqu'où pour moy s'étend vostre tendresse :
Je sçay que vostre amour... *ISSAC.* Avec combien d'adresse
L'Ingrat voudroit encor se soustraire à nos coups.
Mais non; n'espere pas fléchir aucun de nous.
Perfide, c'en est fait; ta perte est résoluë :
Il te faut expirer sur l'heure à nostre veuë.
JOS. Helas ! *ISSAC.* Ne pousse point d'inutiles soupirs...
NEPHT. Hé bien, n'est-il pas temps d'accomplir nos desirs ?
Qu'attends-tu, Simeon ? Mets ce fer en usage,
Qui doit nous délivrer d'un honteux esclavage.
JOS. * O Ciel !... Ne puis-je donc calmer vostre courroux ?
Ne puis-je ?... Ah ! Simeon, souffrez qu'à vos genoux,

* *Voyant Simeon tirer l'épée.*

Les yeux baignez de pleurs, renouvellant ma plainte,
Je rappelle dans vous une amour presque éteinte.
Mais quoy ! loin de calmer ce transport furieux,
La colere s'irrite, & s'allume en vos yeux !
Et vous à mes douleurs serez-vous plus sensibles ?
Serez-vous à mes vœux moins durs, moins infléxibles ?
Répondez ... & de tant de Freres que je voy,
N'en trouveray-je aucun s'interesser pour moy ?
ZAB. Quitte pour nous fléchir une vaine entreprise :
On te l'a déja dit, faut-il qu'on le redise;
Tu pousses des soupirs & des vœux superflus :
Ne songe qu'à mourir ; on ne t'écoute plus.
DAN. Compte bien seulement les coups de chaque Frere,
Pour en faire un rapport fidelle à nostre Pere.
Du moins en celuy-cy la simple vérité
N'aura rien à souffrir de ta malignité.
JOS. Moy, que dans mes discours, d'un coupable artifice
J'eûsse pour vous noircir emprunté la malice ?
LEVI. Du severe Jacob espion curieux,
Jusques dans ces deserts tu luy prestes des yeux.
De nos déportements observateur critique,
On t'en verroit encore faire un portrait inique ;
Et sur nos actions répandant la noirceur,
D'un Pere trop crédule irriter la douceur.
Tu l'esperes en vain ; une main vengeresse
Sçaura rendre à nos bois leur premiere allegresse,
Et les purger d'un monstre encore plus odieux,
Que les cruels lions qui désolent ces lieux.
JOS. Moy, que je sois semblable à ces bestes feroces,
Quel crime a merité ces injures atroces ?
Ah ! s'il m'est échappé quelque mot par hazard,
Mon cœur en ce forfait n'a jamais eû de part.
Que dis-je ? je confesse icy mon imprudence,
Ma langue contre vous a commis un offense :
Il est juste en ce jour que ma vive douleur
Vous prouve les regrets sinceres de mon cœur.
Que mes tendres soupirs meslez avec mes larmes,
De vos mains à chacun fasse tomber les armes.
NEPHT. Laisse tes foibles pleurs : c'est du sang qu'il nous faut.
Rien ne peut suppléer, Perfide, à ce défaut :
Approche, Simeon ; que ta juste colere
Oblige malgré lui ce causeur à se taire.
Plonge-luy bien avant le poignard dans le sein,

Moy, tandis que le coup partira de ta main,
Plein du ressentiment & du feu qui m'anime,
Je vais avec Levi soustenir la victime.
GAD. Suspendez vostre ardeur encor pour un moment ;
Je luy veux enlever ce pompeux ornement,
De ses lasches rapports l'abominable gage,
De sa vaine fierté le superbe appanage.
Dépoüille cette robe, Ingrat : c'est à ce prix
Que tu nous a cent fois près d'un Pere noircis.
JOS. Cette marque d'amour sans doute me fût chere ;
Je la tenois, hélas ! des mains de nostre Pere.
Mais périsse à jamais ce fatal ornement,
Source de vos rigueurs, cause de mon tourment.
J'obéïs sans regret ; je le quitte sans peine :
Ah ! peûssiez-vous en faire autant de vostre haine !
Que vois-je ? est-ce Juda ?... Touché de mes malheurs
Vient-il faire cesser mes cruelles douleurs ?
Qu'en dois-je croire, ô Ciel ?

SCENE IV.

JUDA, JOSEPH, SIMEON, LEVI, ISSACHAR, ZABULON, NEPHTHALI, GAD, DAN, ASER.

SIMEON.

Tu viens à la bonne heure ;
C'est de ta main qu'il faut que la victime meure.
Chacun te reconnoist icy pour son aisné,
Et te cede l'honneur d'un coup si fortuné.
JOS. Ah ! plustost, cher Juda, sensible à ma misere,
Appaise les transports d'une injuste colere.
C'est à Toy desormais que j'ay tout mon recours,
Sauve-moy de leurs mains, ou c'est fait de mes jours.
DAN. Ah ! c'est trop d'scourir ; on est las de t'entendre.
JOS. Quoy, m'interdire aussi le soin de me défendre !
JUD. Je ne m'oppose point à l'arrest de sa mort,
Puisqu'il a merité ce déplorable sort.
Mais par le doux espoir d'une prompte vengeance,
Auriez-vous oublié que vostre complaisance
Vous a fait à Ruben promettre avec serment,
Que l'on n'en viendroit point jusqu'à verser son sang ?
Pouriez-vous donc sans crime attenter sur sa vie ?

JOS. Que ne viens-tu calmer une barbare envie,
Ruben ? Si pour Joseph un reste d'amitié
Te laisse de son sort encor quelque pitié,
Que ne te vois-je icy ? d'où vient que ta présence
Ne met point à couvert la timide innocence ?
Et vous, qui me semblez attendris à ce nom,
En faveur de Ruben accordez un pardon,
Qu'un Frere malheureux en ce péril extresme
Ne peut de vos bontez mériter par luy-mesme.
SIM. Ouy, rends grace à Ruben Frere trop complaisant,
Qui t'épargne l'horreur de voir couler ton sang.
Sans luy, sans le secours d'une instante priere,
Tu sentirois le coup d'une main meurtriere.
Mais puisqu'il le demande & l'exige de nous,
On se contentera d'un chastiment plus doux.
Dans cet antre profond commence ton supplice;
Attendant que la mort par la faim le finisse.
JOS. Quoy, c'est-là le pardon qu'on me fait esperer ?
Il n'est point d'autre grace où je doive aspirer ?
Ruben à cela seul borneroit sa tendresse ?
Non; Ruben pour Joseph autrement s'interesse.
Je connois de son cœur le tendre empressement,
Il n'a pû consentir à ce dur traitement.
LEVI. Tu te trompes : Ruben malgré sa complaisance
Veut qu'on punisse ainsi ton extresme insolence.
JOS. Et nostre Pere, ô Ciel ! instruit de vos rigueurs
Prendra-t-il peu de part à mes vives douleurs ?
Craignez que son amour trop sensible à ma perte,
N'éclate contre vous d'une maniere ouverte;
Qu'irrité justement de ce crime odieux,
Il ne fasse. . . mais non; mes Freres, j'aime mieux
Employer envers vous ce mesme nom de Pere;
Par cet aimable nom fléchir vostre colere.
A quelle épreuve hélas ! mettez-vous son amour,
S'il sçait que vos fureurs m'ont fait perdre le jour ?
LEVI. Cesse de te flater d'une vaine espérance;
Ce Pere, en qui tu mets toute ta confiance,
Est celuy qui décide aujourd'huy de ton sort;
Sa gloire, son bonheur dépendent de ta mort.
D'un opprobre éternel sa vie est menacée,
Si... *JOS.* Qu'entens-je ? faut-il, ô cruelle pensée !
Ou de mes jeunes ans interrompre le cours,
Ou d'un Pere que j'aime interesser les jours ?

Mes Freres, je consens à terminer ma vie,
Plustost que de la voir de tels malheurs suivie.
Et quoyque vous puissiez prononcer contre moy,
Je suis prest à subir la plus sévére loy.
Trop heureux, si pour prix de mon obéïssance,
Je détourne du Ciel la terrible vengeance;
Et dérobant mon Pere à de funestes coups,
J'attire sur moy seul le poids de son courroux!
Et vous, dont j'ay tasché par d'inutiles larmes,
De vaincre les soupçons, de calmer les allarmes;
Du moins en ce moment seray-je assez heureux,
Pour vous rendre attentifs au dernier de mes vœux?
Je meurs: fasse le Ciel que ma mort impunie,
Dans l'éternel oubli demeure ensevelie!
Que vous n'ayez jamais que des jours fortunez,
Qu'on y joigne les jours qui m'estoient destinez!
Qu'après ma mort enfin vous regrettiez un Frere,
Sur qui ne devoit point tomber vostre colere!
DAN. Tu pouvois pour ces vœux choisir d'autres moments.
SIM. A l'oüir discourir c'est trop perdre de temps.
Aser, ouvre au plustost cette sombre demeure.
C'est dans cette prison qu'il faut que l'ingrat meure.
ASER. Avons-nous des liens pour le descendre en bas?
SIM. Ma Ceinture au défaut ne vous manquera pas.
La voicy: puis-je mieux l'employer? *LEVI.* A la tienne,
Simeon, volontiers je vais joindre la mienne.
SIM. Viens icy, Traistre, viens: reçois enfin le prix
Qu'ont merité cent fois tes insolents mépris.
JOS. J'obéis: Plust à Dieu! que mon obéïssance,
Put fléchir la rigueur d'une telle sentence!
SIM. Rasseûre tes esprits; les monstres furieux
N'iront point en ce lieu se montrer à tes yeux.
JOS. Triste soulagement dans l'excès de mes peines,
De me voir à couvert des bestes inhumaines.
Mais la cruelle faim & toutes ses horreurs,
Seront-elles pour moy de moins vives douleurs?
Hélas! en prononçant un arrest si sévére,
Vous flatez-vous encor qu'attendri pour un Frere,
Vous luy faites subir un supplice trop doux?
Dois-je baiser la main qui me porte ces coups?
O Ciel! c'est donc icy ma derniere demeure,
Dans ce sombre cachot vous voulez que je meure;
Et que pour terminer de déplorables jours,

J'appelle

J'appelle malgré moy la mort à mon ſecours.
Mais par combien de morts me faudra-t-il encore
Arriver au moment du deſtin que j'abhorre ?
Combien de fois, hélas! avant que de mourir,
Sentiray-je le coup qui me fera périr ?
Dans l'état où je ſuis, ah! pour grace derniere,
Rendez-vous attentifs à ma juſte priere.
Permettez... *SIM.* Laiſſe-là d'inutiles diſcours;
Entre dans ce cachot. *JOS.* Adieu donc pour toûjours.

SCENE V.

JUDA, SIMEON, LEVI, ZABULON, ISSACHAR, NEPHTHALI, GAD, DAN, ASER.

DAN.

C'En eſt fait; nous voilà deſormais hors de peine;
Nous avons immolé l'objet de noſtre haine.
JUD. Je le veux : mais comment nous épargner l'affront,
Qui peut-eſtre à jamais menace noſtre front ?
NEPHT. Hé! que crains-tu, Juda ? *JUD.* Que dire à noſtre Pere;
Par quel charme trompeur éviter ſa colere;
Quand du jeune Joſeph attendant le retour,
Il ne reverra plus l'objet de ſon amour ?
NEPHT. Nous dirons que cherchant en ces lieux à ſe rendre;
Par un monſtre cruel il s'eſt laiſsé ſurprendre.
JUD. Hélas! en meſme temps que de juſtes raiſons
Feront naiſtre en ſon cœur de funeſtes ſoupçons!
Malgré tous nos ſerments, mille anciennes querelles
Serviront contre nous de témoins trop fidelles;
Et toute ſa tendreſſe arrivant au ſecours,
De la fourbe ſçaura démeſler les détours.
DAN. Dans le ſang d'un agneau cette robe empourprée;
A de juſtes ſoupçons pourra fermer l'entrée.
JUD. Qui de nous oſera ſe charger de l'employ
De porter à Jacob cette nouvelle ? *NEPHT.* Moy.
JUD. Y penſes-tu ? Non, non : gardons-nous de paroiſtre;
Trop d'indices faſcheux nous feroient reconnoiſtre.
Tout trahit un coupable : en vain eſt-il diſcret;
Son viſage, ſes yeux découvrent le ſecret.
GAD. Je connois un Berger dans noſtre voiſinage
Très-propre à s'acquitter d'un ſemblable meſſage.

Il eſt ſimple & groſſier; & tout ſon air enfin
A dequoy ſeûrement impoſer au plus fin.
Repoſez-vous ſur moy; j'auray ſoin de l'inſtruire,
De dicter mot pour mot tout ce qu'il faudra dire.
ASER. L'avis eſt excellent. *LEVI.* Allons, dépeſchons-nous.
JUD. Allez, inceſſamment je vous rejoindray tous.

SCENE VI.

JUDA, ZABULON, ISSACHAR.

ZABULON.

AH! quittons au pluſtoſt cette affreuſe retraite.
JUD. Hé bien! noſtre fureur eſt-elle ſatisfaite?
Faut-il pour aſſouvir nos coupables deſirs,
Que nous ſoyons témoins de ſes derniers ſoupirs.
Peut-eſtre, hélas! qu'après une telle vengeance,
Nous nous flatons encor d'une vaine indulgence.
Noſtre ennemi reçoit un traitement trop doux;
De ne pas expirer ſous nos barbares coups!
Mais qu'importe en effet qu'une innocente vie
Par un fer meurtrier ne luy ſoit point ravie;
Tandis qu'en ce cachot l'impitoyable faim
Exécute les loix d'un pouvoir inhumain.
Le Dieu dont nous venons d'irriter la colere,
Un jour à nous punir ſera-t-il moins ſévére,
Parce qu'un reſte, helas! de honte & de pitié
Modere les tranſports de noſtre inimitié?
Non, ſans ceſſe à ſes yeux l'horreur de noſtre crime
De ſes reſſentiments nous fera la victime;
Objets de ſes fureurs, il n'eſt aucun de nous
Qui ſe puiſſe ſouſtraire à ſon juſte courroux.
Me tromperois-je, ô Ciel! & ce morne ſilence
Ne ſeroit-il l'effet que de l'indifference?
Ou pluſtoſt condamnant vos premieres rigueurs,
Sentez-vous la pitié renaiſtre dans vos cœurs?
ZAB. A tes juſtes raiſons je ſens que mon cœur céde:
Mais, hélas! cher Juda, le mal eſt ſans reméde.
JUD. Eh! pourquoy ne peut-on le ſauver du trépas?
ZAB. Le ſauver? Juſte Dieu! Quoy donc ne vois-tu pas
A combien de périls, Juda, tu nous expoſes,
Si nous exécutons ce que tu nous propoſes?
Prétends-tu qu'échappé de ce preſſant danger

Joſeph ne ſonge pas un jour à ſe venger?
Qu'à noſtre Pere au moins ſa langue témeraire,
Sur noſtre trahiſon puiſſe jamais ſe taire?
JUD. Que tu le connois mal! *ISSAC.* Quand de ce traitement
Il ne devroit garder aucun reſſentiment;
Evitons-nous les maux qu'il oſe nous prédire;
Si dans cette priſon au pluſtoſt il n'expire?
Prenons garde d'ouvrir nous-meſmes un chemin
Aux terribles malheurs d'un funeſte deſtin.
JUD. Ne craignez rien: on n'a qu'à me laiſſer le maiſtre;
D'icy dès aujourd'huy je le fais diſparoiſtre.
Eloigné pour toûjours de ces aimables lieux,
Il nous met à couvert d'un ſort injurieux.
ZAB. Sans nos Freres, Juda, pouvons-nous rien conclure?
ISSAC. Allons tous nous rejoindre. *JUD.* Au moins, je vous conjure;
Quittes en ma faveur de vos reſſentiments,
Ne vous oppoſez point à mes empreſſements.

Fin du ſecond Acte.

ACTE III.

SCENE PREMIERE.

JUDA, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALI.

JUDA.

MEs Freres, j'en réponds, & j'en fais mon affaire:
Dès ce meſme moment je vais vous en défaire.
Vous ne le verrez plus; ſans eſpoir de retour
Je l'éloigne à jamais de cet heureux ſéjour.
NEPHT. Tu le dis: on t'en croit meſme ſur ta parole:
Mais ne comptes-tu point ſur un deſſein frivole?
Quelque éloigné qu'il ſoit, cet Enfant odieux
Retrouvera bien-toſt le chemin de ces lieux.
JUD. Pourquoy te formes-tu de funeſtes préſages?
Je ſçauray luy fermer ſi bien tous les paſſages,
Que banni loin de nous, ſans aide, ſans ſecours,
Il verra terminer ſes déplorables jours.
Ou ſi jamais le Ciel à nos deſirs contraire
Le rammenoit icy d'une terre étrangere;

Je consens que mon Pere indigné contre tous,
Fasse contre moy seul éclater son courroux.
SIM. Tu l'emportes, Juda; ton instante priere
Oblige à te céder une victoire entiere:
Tout digne qu'est l'ingrat d'un plus funeste sort,
Tu le veux : on consent qu'il évite la mort.
Mais de cette faveur à toy seul redevable,
Qu'il sçache que sa perte estoit inévitable;
Si pour le délivrer de l'horreur du trépas,
Tu n'avois employé d'invincibles appas.
JUD. Dites, dites plustost, que tendres & sensibles
Vos cœurs contre l'amour ne sont point infléxibles:
Qu'il vous a fait sentir ses plus vifs mouvements,
Qu'il a fallu céder à ses empressements.
Que d'aimables retours, que de reconnoissance
Trouvera dans Joseph une telle indulgence!
Non, mes Freres, jamais le plus long avenir
N'en verra dans son cœur perdre le souvenir.
LEVI. A quel affreux péril nous expose peut-estre
Cet excès de pitié que tu nous as fait naistre!
Heureux si quelque jour un repentir amer
Ne nous fait point payer l'indulgence bien cher!
JUD. Non, n'appréhendez point de si rude supplice,
Dont le Ciel ne punit jamais que l'injustice.
Plustost du juste Ciel, pour prix de vostre amour,
N'attendez desormais qu'un aimable retour.
Souffrez donc qu'avec vous enlevant cette pierre,
Au malheureux Joseph je rende la lumiere.
Approche, Nephthali; viens, Aser avec moy
Partager le plaisir de cet illustre employ.
ASER à NEPHT. Que faisons-nous? Faut-il que si prompts à nous rendre?
NEPHT. Que veux-tu? pouvons-nous, Aser, nous en défendre?
SIM. Je ne sçay; mais je sens une secrette horreur,
Qui me trouble l'esprit & me glace le cœur.
Qui condamnant en nous une lasche défaite,
Me défend de laisser la vengeance imparfaite.
LEVI. Voudrois-tu reculer, après l'avoir promis?
De Juda, de Ruben c'est nous faire ennemis.
SIM. Ah! Levi, quand le crime une fois a sceû plaire,
La constance pour lors est un mal nécessaire,
Et l'on court à sa perte en voulant reculer.
JUD. a Joseph, Joseph! *JOS.* b Qu'entens-je, & qui vient m'appeller?
Hélas! *JUD.* Ah! ne crains point; c'est Juda qui t'appelle,

a *Après avoir ouvert la Cisterne.*
b *Du fond de la Cisterne.*

Juda toûjours pour toy plein d'amour & de zele.
JOS. Je connois de Juda les vifs empressements;
Mais Juda connoist-il tous les maux que je sens?
JUD. Je le sçais, cher Joseph; & c'est ce qui m'amene;
Je viens, n'en doute pas, mettre fin à ta peine.
JOS. Une cruelle mort va bien-tost la finir.
JUD. Non; bannis de la mort le triste souvenir.
Quitte, quitte au plustost cette sombre demeure.
JOS. Mes Freres n'ont-ils pas ordonné que j'y meure?
JUD. Tes Freres ont pour toy des sentimens plus doux.
SIM. Tu te trompes; s'il vit, ce n'est que malgré nous.
JUD. Souviens-toy, Simeon, qu'à mes larmes sensible...
JOS. Mes Freres sont changez! ô Ciel! est-il possible?
JUD. *a* Ton sort les a touchez; ne crains point, & reçoy
Ce secours de ma main pour marque de leur foy.
JOS. Si donc à me sauver la pitié vous engage;
J'obéis: c'est à vous d'achever vostre ouvrage.
JUD. Tirons-le, Nephthali, de cet affreux séjour.
LEVI. *b* Falloit-il que l'Ingrat revist jamais le jour.

a Il jette des cordes à Joseph.

b Voyant paroistre Joseph, & se retirant par l'horreur qu'il a de le voir.

SCENE II.

JUDA, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALI, JOSEPH.

JOSEPH.

JE revis! un bienfait d'une telle importance,
Que n'exige-t'il point de ma reconnoissance?
Agréez que la main qui cause mon bonheur
Reçoive le premier hommage de mon cœur.
Cher Juda, c'est à toy d'abord que je m'addresse.
JUD. Joseph, tu dois à tous une égale tendresse.
Touchez en ta faveur des mesmes sentiments,
Tous doivent avoir part à tes remerciments.
JOS. Le pourois-je ignorer cet amour plein de charmes,
Qui finit mes soupirs, qui fait tarir mes larmes?
Souffrez, avec respect que je baise ces mains,
Qui viennent de briser de funestes liens?
Que j'embrasse... *c* Mais quoy! me tromperois-je encore?
Que me dit ce silence & ce froid que j'ignore?
Mes Freres, vous fuyez; vous évitez mes yeux...
SIM. Délivre-nous enfin d'un objet odieux.
JOS. Qu'ay-je donc fait? hélas! & par quel nouveau crime

c Simeon & les autres se retirēt pour ne point recevoir les embrassements de Joseph.

Aurois-je rallumé le feu qui vous anime!
LEVI. Laiſſe-nous en repos & ne ſuis point nos pas.
JOS. Par vos aimables ſoins délivré du trépas,
N'ay-je pas dû... Mais non, c'eſtoit trop entreprendre;
Juſqu'à baiſer vos mains je n'ay pas dû prétendre;
C'eſtoit aſſez pour moy que rampant devant vous,
J'aſpiraſſe au bonheur d'embraſſer vos genoux.
Si j'ay paru plus loin porter la confiance,
Si manque de reſpect j'ay commis quelque offenſe;
N'accuſez que vous ſeuls, mes Freres; n'imputez
Une indiſcrette ardeur qu'à vos ſeules bontez.
Que dis-je? permettez que le devoir redreſſe
Un imprudent amour, une aveugle tendreſſe;
Que plein de vos bienfaits, humilié, confus,
Je reſpecte à vos pieds les droits qui vous ſont dûs.
Heureux en cet eſtat ſi ma douleur ſincere...
ASER. Ne peut-on obliger ce cauſeur à ſe taire?
Va-t'en; on ne veut plus de commerce avec toy;
Ton ſeul aſpect inſpire & l'horreur & l'effroy.
JOS. O Ciel! quel coup de foudre a frappé mon oreille!
Fût-il jamais diſgrace à la mienne pareille?
Que deviendray-je, Aſer, ſi cet arreſt cruel,
Que tu viens de porter, ne ſouffre point d'appel?
Et toy, qui me flatois d'un ſort plus favorable,
Juda, qu'eſt devenu ce traitement aimable,
Que je devois trouver dans un chacun de vous?
Je n'apperçois, hélas! qu'un injuſte courroux!
Voſtre haine toûjours contre moy déchaiſnée
N'a point à mon égard changé de deſtinée.
Objet infortuné de vos triſtes fureurs,
Je ne puis arriver à fléchir vos rigueurs!
Hélas! que me ſert-il qu'on me rende la vie,
Si cette grace n'eſt de voſtre amour ſuivie?
Par ce double bienfait ou me rendez heureux,
Ou dès-lors je conſens à les perdre tous deux.
Non, la mort pour mon cœur n'a rien de ſi terrible;
Que voſtre haine encor ne me ſoit plus ſenſible:
Je perdray volontiers la lumiere du jour,
Si je puis en mourant mériter voſtre amour.

SCENE III.

JUDA, JOSEPH, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALI, ZABULON.

ZABULON.

SI quelque reste encor de pitié pour un Frere,
Si l'excès de ses maux fléchit vostre colere;
Laissez vivre Joseph; & seûrs de l'avenir
Ne craignez point l'effet d'un triste souvenir.
Quelques fascheux revers qu'il ait sceû nous prédire,
Je réponds de le mettre hors d'estat de nous nuire.
SIM. Explique-toy. *ZAB.* Le sort vient d'offrir à mes yeux
Un Marchand d'Ismaël inconnu dans ces lieux;
Qui parti de Galad, & chargé de denrées,
Les porte loin d'icy dans ces belles contrées;
Où le superbe Nil faisant couler ses flots,
Enrichit les guerets de ses fertiles eaux.
Sans prendre vostre avis, j'ay déja fait entendre,
Que j'avois, s'il vouloit, un Esclave à luy vendre.
Content de l'emmener à ce mesme moment,
Il attend ma réponse, & moy vostre agrément.
LEVI. Doutes-tu, Zabulon, qu'une telle nouvelle
Ne doive d'un chacun faire approuver ton zele?
Si Joseph de ces lieux n'est banni pour jamais,
Pouvons-nous esperer une tranquille paix?
NEPHT. Nous serons délivrez enfin de sa présence!
Ne perdons point de temps: j'ay de l'impatience
Que cet indigne objet aille chargé de fers
Pleurer son triste sort au bout de l'Univers.
ASER. Haste-toy, Zabulon, & sans plus de remise,
Va conclure au plustost cette heureuse entreprise.
ZAB. J'y cours: dans un moment je seray de retour,
Et vous serez contents avant la fin du jour.

SCENE IV.

JUDA, SIMEON, JOSEPH, LEVI, ASER, NEPHTHALI.

SIMEON.

VA débiter ailleurs tes frivoles mensonges;
Tu vois quelle est la foy que méritent tes songes.

Tu devois commander, nous devions obéïr ;
Et c'est toy maintenant qu'on oblige à servir.
Nostre sort & le tien pourront changer peut-estre ;
En attendant apprends à révérer un Maistre.
JOS. N'est-ce pas assez loin porter vostre courroux ,
De vouloir me bannir pour jamais d'avec vous ?
Hélas ! faut-il encor, que d'un rude esclavage
J'aille dans mon exil faire l'apprentissage ?
Né libre comme vous, issu d'un noble sang,
Porteray-je des fers indignes de mon rang ?
SIM. Admirez, je vous prie, avec quelle asseûrance ,
D'un fier & vain orgüeil il soustient l'arrogance ;
Mais malgré ta fierté tu serviras. *JOS.* O Ciel !
Faut-il que dans vos cœurs il entre tant de fiel ?
Tu sçais, grand Dieu, tu sçais, si c'est la servitude
Qui dans ce triste jour fait mon inquietude !
Non, de ma liberté je ne suis point jaloux ;
Mais souffrez que je n'aye aucun maistre que vous.
Il n'est rien de si rude & de si difficile,
Qu'aussi-tost je n'accepte en esclave docile ;
Mes Freres, disposez du reste de mes jours :
En maistres absolus moderez-en le cours.
On ne m'entendra point pousser de triste plainte,
Vous accuser jamais d'une injuste contrainte.
Content de vous servir, satisfait de mon sort,
J'attendray sans ennuy le moment de ma mort.
Mais que d'un Etranger subissant le service,
Je me voye obligé d'essuyer son caprice ;
Que de ces lieux, hélas ! exilé desormais,
Je puisse consentir à ne vous voir jamais !
Epargnez à mon cœur un arrest si sévére;
Laissez-vous attendrir par le doux nom de Frere. . .
LEVI. Ecoute & souviens-toy de ne plus abuser
D'un nom qu'on te défend mesme de prononcer.
JOS. Vous me le défendez ? les droits de la nature
Parlent en ma faveur contre une loy si dure.
C'est elle qui d'un nom si cher, si plein d'attraits,
Dans le fond de mon cœur grava les premiers traits.
LEVI. Le Marchand va venir : malgré nostre défense ,
Ose nous appeller Freres en sa présence :
Une cruelle mort, sans espoir de pardon,
Punira sur le champ l'usage de ce nom.
JOS. Vaine précaution ! ah ! j'auray beau me taire,

Je ne cesseray point d'estre encor vostre Frere.
Quelque sort que je doive éprouver en ce jour,
On ne poura jamais m'enlever vostre amour.
JUD. * Trop genereux Enfant ! falloit-il que ta vie, * *A part.*
De ces fascheux revers se trouvast poursuivie ?
JOS. Et toy, puisque le Ciel pour comble de tourments
M'oste encor la douceur de tes embrassements :
Ruben, de mes adieux apprenant la nouvelle,
Sçache que je te jure une amour éternelle.
Si d'un Pere affligé les sensibles douleurs
Luy font plaindre mon sort & répandre des pleurs;
Prens le soin, cher Juda, de calmer ses alarmes,
D'adoucir ses regrets, & d'essuyer ses larmes.
JUD. * A quelle extrémité, grand Dieu, l'as-tu réduit ! * *A part.*
NEPHT. Mais voicy Zabulon, & le Marchand le suit.

SCENE V.

JUDA, JOSEPH, SIMEON, LEVI, ASER, NEPHTHALI, ZABULON, ISSACHAR, LE MARCHAND.

ZABULON.

AVec cet homme-cy l'on peut traiter d'affaire,
Il est de bonne foy, j'en réponds, & sincere.
LE MARC. Ah ! c'est me faire honneur ! & je suis tout à vous ;
Ç'a de quoy s'agit-il ? *NEPHT.* Viens, approche de nous,
Joseph. *LE MARC.* Est-ce son nom ? *NEPHT.* C'est ainsi qu'on l'appelle.
LE MARC. Le nom n'y fait de rien, pourveû qu'il soit fidelle.
ISSAC. Ah ! c'est luy faire tort seulement d'en douter.
LE MARC. A vostre témoignage il s'en faut rapporter.
Ç'a passons là-dessus. Quel peut estre son âge ?
ISSAC. Il a quinze ans : au plus quelques mois davantage.
LE MARC. Quinze ans, & quelques mois de plus ? Oh ! je le croy ;
Il vaudroit beaucoup mieux & pour vous & pour moy
Qu'il eûst déja passé cette extresme jeunesse.
Quel service en attendre avec tant de foiblesse ?
Je le verrois plier sous le moindre fardeau ;
Et le travail d'un jour le mettroit au tombeau.
ISSAC. C'est à vous d'y penser : on ne force personne :
Ce discours après tout n'a rien qui nous étonne ;
Quoy qu'on vous puisse offrir, vous avez soin d'abord,
Pour l'achepter moins cher, de le mépriser fort.

LE MARC. Je n'ay jamais gardé de pareille conduite ;
Mais ne disputons point à présent du mérite.
Je veux que cet Esclave ait de la probité :
Que m'importe s'il n'est d'aucune utilité ?
A cet âge dequoy peut-il estre capable ?
Est-il aucun employ qui luy soit convenable ?
Le soin de mes troupeaux sans doute est le plus doux :
Mais les défendroit-il de la fureur des loups ?
ISSAC. Un ou deux ans au plus d'un paisible service,
Le mettront en estat d'un plus rude exercice.
En attendant, songez que le défaut des ans
Se trouve compensé par d'autres agréments.
Admirez à loisir cet air modeste & sage,
Qui joint à mille attraits, brille sur son visage.
Qui ne seroit charmé de sa noble pudeur,
Qui respire en ses yeux avec tant de candeur ?
Un riche naturel, une douceur charmante
Donnent de sa belle ame une preuve éclatante.
LE MARC. De ces rares vertus le récit specieux
Doit surprendre sans doute & donner dans les yeux ;
Mais sans perdre le temps en discours inutile :
Il est tard, & je dois à la prochaine ville
Me rendre incessamment avant la fin du jour.
Concluons ; en un mot, & sans aucun détour,
Pour vingt sicles, voyez si vous le voulez vendre.
SIM. C'est bien peu : mais plustost que de vous faire attendre ;
Emmenez-le. *LE MARC.* Voicy les vingt sicles promis.
ISSAC. Vous aurez dans Joseph un Esclave soumis.
LE MARC. Adieu : vivez en paix. *NEPHT.* Que le Ciel équitable ;
Toûjours à vos desseins se montre favorable.
LE MARC. A tes Maistres, Joseph, pour la derniere fois,
Avant que de partir, fais entendre ta voix.
JOS. Vous tous, pour qui mon cœur toûjours tendre & fidelle,
Ressent plus que jamais & d'amour & de zele :
Puisqu'il me faut enfin abandonner ces lieux,
Ecoutez ma priere & mes tristes adieux.
Que le Dieu qu'avec vous j'adore & je révére,
Des secrets de mon cœur, témoin, dépositaire ;
Qui vous a jusqu'icy comblez de ses faveurs,
Qui ne m'a reservé desormais que des pleurs ;
Satisfait de mes vœux & de mon sacrifice ;
Ce Dieu ne cesse point de vous estre propice !
Et faisant sur moy seul tomber tout son courroux ;

N'ait que de la tendresse & des bontez pour vous !
Que le sage Vieillard dont vous pristes naissance,
En Pere qui toûjours m'aima dès mon enfance;
Pour qui plein à l'envy de tendres mouvements,
Je ressentis d'un fils les vifs empressements:
Que ce sage Vieillard pendant bien des années
Joüisse avecque vous d'heureuses destinées !
Que n'ayant eû jamais que d'agréables jours,
Dans un repos tranquille il en borne le cours !
LEVI. Si le Ciel à nos vœux n'est point inexorable;
Va, tu n'auras jamais de Maistre impitoyable.

SCENE VI.

JUDA, SIMEON, LEVI, ZABULON, ISSACHAR, ASER, NEPHTHALI.

SIMEON.

SOrtons: mais Gad & Dan que sont-ils devenus?
NEPHT. Vous sçavez ce qui peut les avoir retenus?
La robe de Joseph, qu'ils ont ensanglantée,
A Jacob aussi-tost devoit estre portée.
Occupez de ces soins encore apparemment,
Ils n'auront pû se rendre icy si promptement.
SIM. Cherchons-les... Mais qui vient? *ASER.* C'est Ruben qui s'approche,
JUD. Le moyen d'éviter un terrible reproche?
SIM. Dissimulons au moins.

SCENE VII.

RUBEN, *& les autres de la Scene précédente.*

RUBEN.

MEs Freres, un Pasteur
Dit avoir veû Jacob de dessus la hauteur.
JUD. Mon Pere vient icy ! Grand Dieu ! que vient-il faire?
a Ah ! nous sommes perdus ! *RUB.* Je ne sçay quelle affaire
Auroit pû de si loin l'attirer aujourd'huy.
SIM. *b* Courons, sans plus tarder, tous au-devant de luy.
JUD. *c* Cherchons, cherchons plustost quelques lieux assez sombres
Qui puissent à jamais nous cacher sous leurs ombres.

a *A part.*
b *Faisant signe aux autres de le suivre.*
c *A part.*

SCENE VIII.

RUBEN.

QUel mouvement ſubit précipite leurs pas?
Dieu répond à tes vœux, Ruben, n'en doute pas;
Et pour favoriſer une belle entrepriſe,
A jetté dans leur cœur le trouble & la ſurpriſe.
Profitons au pluſtoſt de leur éloignement.
Pour retirer Joſeph, il ne faut qu'un moment.
Approchons.... Mais que vois-je, & par quelle avanture
Auroient-ils négligé de fermer l'ouverture?
Appellons-le; auſſi-toſt reconnoiſſant ma voix,
Il reprendra courage en ces triſtes abois.
Joſeph, mon cher Joſeph; c'eſt Ruben qui t'appelle;
De tes Freres Ruben toûjours le plus fidelle.
Va, ne crains point: je viens exprès pour te ſauver.
Prens ces cordes: tiens ferme, & je vas t'enlever.
On ne me répond rien... une frayeur ſecrette
Me ſaiſit malgré moy, me trouble, m'inquiete.
Ecoute, cher Joſeph; c'eſt Jacob; le voicy,
Sa tendreſſe pour toy l'a conduit juſqu'icy...
Que fais-je? hélas! comment me pouroit-il entendre?
Il n'eſt plus: les cruels ont voulu me ſurprendre.
La Ciſterne, leur fuite, & leurs yeux égarez,
Sont de leur cruauté des témoins aſſeûrez!
Juſte Ciel! à ce point pouſſer la perfidie!
N'avoir point eû d'horreur de cette barbarie?
Ils ont versé ton ſang ces Freres inhumains,
Ils ont pû, cher Joſeph, en voir rougir leurs mains!
Que ſont donc devenus, la voix de la nature,
L'équité, les ſermens, la honte du parjure?
Mais pourquoy ſur eux ſeuls rejettay-je le tort?
C'eſt toy-meſme, Ruben, qui luy donnes la mort.
Ah! connoiſſant de tous le cœur impitoyable,
Devois-tu le livrer à leur haine implacable?...
Cependant n'eſt-ce point les condamner trop toſt?
Par combien de ſerments m'ont-ils promis tantoſt,
Les cruels, de ne point attenter ſur ſa vie!
N'auroient-ils écouté que leur barbare envie?...
Mais j'apperçois quelqu'un.

SCENE IX.

RUBEN, HIRAS *avec la Robe de Joseph ensanglantée.*

RUBEN.

AMi, que cherches-tu ?
HIR. Je cherche icy Jacob, ne l'auriez-vous point veû?
RUB. Que tiens-tu-là ? *HIR.* Voyez. *RUB.* Dieu puissant, que j'adore,
A ces marques, hélas ! en douterois-je encore ?
Barbares ! avez-vous assouvi vos fureurs ?
Venez mettre le comble à toutes vos horreurs.
Venez percer ce cœur de vos mains inhumaines ;
Versez, versez ce sang qui coule dans mes veines.
Qu'attendez-vous ? Et toy, Pere trop malheureux !
Que pouras-tu penser à ce spectacle affreux ?
Il me semble le voir allumé de colere,
Demander à Ruben compte du sang d'un Frere ;
Rejetter sur luy seul cet horrible attentat.
Que dire ? hélas ! que faire en ce funeste estat ?
Ne me refuse pas le secours de ta foudre !
Oüy, grand Dieu ! je consens d'estre réduit en poudre,
Plustost... Mon Pere vient ! c'est luy ; je l'apperçois...
* Enfonce-toy, cruel, dans le fond de ce bois.

* *A Hiras avec lequel il se retire.*

SCENE X.

JACOB.

TOut m'évite & me fuit dans cette solitude,
Tout augmente ma peine & mon inquietude.
Qu'est devenu Joseph ? Qu'a-t'on fait de mon Fils ?
Nul ne s'offre à mes yeux, pour calmer mes esprits !
Où sont donc mes Enfants ? quelle route inconnuë
En ce pressant besoin les dérobe à ma veuë ?
Que faire ? où les chercher ? ... une secrette horreur
Vient se faire sentir jusqu'au fond de mon cœur !
Je crains tout ; je ne vois que de tristes images,
Peut-estre de mon sort trop funestes présages !
Mais on vient ; & ce sont mes Enfants que je voy :
Je respire...

SCENE DERNIERE.

JACOB, RUBEN, & *les autres Enfants de Jacob.*

JACOB.

HAstez-vous, approchez-vous de moy.
En vain pour vous trouver j'ay traversé la plaine;
Hélas! en vous cherchant que j'ay trouvé de peine!
O Ciel! j'ay beau porter mes yeux de toutes parts,
Joseph ne s'offre point à mes tristes regards!
Que penser? Mes Enfants, d'où vient que vostre Frere
Ne vient point essuyer les larmes de son Pere?
Tandis que je vous vois icy rassemblez tous,
Qui peut me retenir cet Enfant loin de vous?
Vous ne répondez rien? Que dit cette tristesse?
Ah! parlez; c'est à vous, Ruben, que je m'addresse.
Empresse de vous plaire, & plein de vostre amour,
Joseph, pour vous chercher, a prévenu le jour.
De mes ordres toûjours exécuteur fidelle,
Il couroit vous donner des marques de son zele;
Contenter ses desirs dans vos embrassements,
Vous prouver de son cœur les tendres sentiments.
Que ce morne silence a dequoy me suprendre!
Du destin de mon Fils ne puis-je rien apprendre?
*RUB.** Mon Pere, ayez pitié de nos vives douleurs;
Voyez, reconnoissez le sujet de nos pleurs!
Plaignez-vous, plaignez-nous. *JAC.* O douleur impréveûë!
Quel objet? Que viens-tu présenter à ma veûë?
Je ne connois que trop la robe de mon Fils;
Le sujet éternel de mes cuisans soucis.
Ah! cruels, falloit-il avec tant d'artifice,
De vos coupables cœurs déguiser l'injustice?
Barbares! avez-vous assouvi vos fureurs?
Venez mettre le comble à toutes vos horreurs;
Venez percer ce cœur de vos mains inhumaines;
Versez, versez ce sang qui coule dans mes veines.
Approche, qu'attends-tu? par un nouvel effort,
Viens, Ruben, terminer mon déplorable sort.
RUB. O toy, qui tiens en main la foudre toûjours preste;
A ce mesme moment lance-la sur ma teste,
Si jamais ce dessein fût conceû dans mon cœur!
Ou... *JAC.* Si tu ne l'es pas, montre-moy donc l'auteur.

* *Montrant la Robe de Joseph.*

RUB. Comme vous je l'ignore, & mon ame incertaine,
Cherchoit à s'éclaircir du sujet de sa peine.
JAC. Pourquoy vois-je en tes mains ce funeste dépost?
RUB. Un Berger de ces lieux nous l'a porté tantost.
JAC. Traistre! c'est l'assassin que j'attends de ta bouche.
RUB. Il n'est point d'assassin qu'une beste farouche.
JAC. Le croiray-je? c'est donc un monstre furieux
Qui m'enleve en ce jour ce que j'aimois le mieux!
Hélas! pour le sauver d'un sort si déplorable,
Ne s'est-il présenté nulle main favorable?
Ruben en ces deserts & mes autres Enfants
N'estoient-ils que pour luy des secours impuissants?
Pourquoy te plaindre d'eux? le devois-je moy-mesme
Abandonner ainsi dans ce péril extresme?
J'ay senti mon malheur! à peine est-il sorti
Que j'ai connu ma faute & m'en suis repenti.
En vain pour obvier à mon inquietude
J'ay marché sur ses pas dans cette solitude.
Mon Fils avoit déja de ce monstre inhumain
Assouvi les fureurs, rassasié la faim!
Ah! conduisez mes pas par les traces funestes,
Où d'un Fils malheureux je recueille les restes!
Que je puisse du moins les baigner de mes pleurs,
Et par ce triste employ soulager mes douleurs!
Ou s'il restoit encor quelque beste sauvage,
J'aille éteindre en mon sang & sa soif & sa rage.
RUB. Que dites-vous? Vivez: vous ne pouvez mourir;
Que vous ne nous ayiez condamnez à périr.
Nostre vie à la vostre absolument unie...
JAC. Quel plaisir desormais auroit pour moy la vie?
Dans le cruel estat où m'a réduit le sort,
Puis-je rien esperer de plus doux que la mort?
Elle seule pourra faire tarir mes larmes,
Arrester mes soupirs & finir mes allarmes.
Pardonne cependant, puissant Maistre des Cieux,
Peu soumis aujourd'huy si je m'offre à tes yeux:
Si ma bouche peut-estre en ces rudes atteintes
Avoit pû s'échapper en d'indiscretes plaintes.
Je révére, grand Dieu, ton terrible courroux,
Et je baise la main d'où me partent tes coups.
S'il faut encor du sang pour calmer ta colere,
Epargne les Enfants en punissant le Pere.

Fin du dernier Acte.

INTERMEDES
CHANTEZ A LA TRAGEDIE DE JOSEPH vendu par ses Freres.

PREMIER INTERMEDE.
SCENE PREMIERE.

Réjoüissance des Bergers d'Israël; qui marque la paix dont joüissoient les Freres de Joseph avant qu'ils se fussent livrez à de cruelles passions.

UN BERGER.

Celebrons les douceurs de nostre solitude;
Que ces Bois, ces Vallons ont de quoy nous charmer!
Le chagrin & l'inquietude
N'y viennent point nous allarmer.
Dans cet azyle,
Nous sommes heureux;
Tout est tranquille,
Tout répond à nos vœux.

CHOEUR DE BERGERS.

Dans cet azyle
Nous sommes heureux;
Tout est tranquille,
Tout répond à nos vœux.

UN BERGER.

On n'entend point dans ce bocage.
D'autre bruit que celuy des eaux:
Si les Oyseaux
Y meslent leur ramage,
C'est pour faire dire aux Echos;
Dans cet azyle
Nous sommes heureux;

Tout est tranquille ;
Tout répond à nos vœux.

CHOEUR DE BERGERS.

Dans cet azyle
Nous sommes heureux ;
Tout est tranquille ,
Tout répond à nos vœux.

UN BERGER.

On ne voit point couler de pleurs ;
Que ceux que répand l'Aurore ,
Quand elle fait éclore
Mille brillantes fleurs.

DEUX BERGERS.

Loin d'icy les peines cruelles ,
Loin d'icy les tristes soûpirs :
Il n'est permis qu'aux aimables Zéphirs ,
D'aller par un doux bruit porter aux fleurs nouvelles
Leurs innocents desirs.

UN BERGER.

Pour nous la Nature
Se renouvelle tous les ans ;
Et le Printemps
Pare de verdure
Les Bois & les Champs.

UN AUTRE BERGER.

Cerès d'accord avec Pomone
Prodigue en ces lieux
Ses dons précieux ;
Et dans l'Automne ,
Bacchus de sa liqueur
Nous offre la douceur.

UN AUTRE BERGER.

O toy , qui portes la lumiere
En tant de climats divers ;
En parcourant de l'Univers

La penible & longue carriere,
Astre du jour, dans ces Palais
Où regne la magnificence,
Vois-tu des plaisirs si parfaits,
Que ceux qui dans nos champs comblent nostre espérance?

TROIS BERGERS.

O Dieu, qui régles nos beaux jours,
En dépit de l'Envie:
Que d'une si paisible vie
Rien ne trouble le cours.

CHOEUR DE BERGERS.

Dans cet azyle
Nous sommes heureux;
Tout est tranquille,
Tout répond à nos vœux.

SCENE II.

L'Envie vient troubler la paix des Bergers, & leur inspire ses fureurs.

L'ENVIE, CHOEUR DES FURIES.

L'ENVIE.

Quoy l'on m'outrage? l'on m'offense?
De superbes mortels de leur bonheur jaloux,
Ont osé jusqu'icy porter leur insolence?
On ne craint point l'effet de mon juste courroux?
Faisons éclater ma puissance:
Vengeons-nous, vengeons-nous.

Symphonie.

J'auray semé par tout les horreurs de la Guerre:
J'auray rempli toute la Terre
De ravages affreux:
L'Univers embrasé ne luit que de mes feux!
Tout m'obéït, tout céde à mon empire;
J'ay sçeû troubler la paix des plus beaux jours.
Les droits du sang ne sont d'aucun secours,
Contre la rage que j'inspire:

Et malgré le plus grand des Dieux ;
Je triomphe en tous lieux !
Sortez de vos demeures sombres ;
Noires Fureurs, venez, secondez-moy :
Epargnez un moment les malheureuses Ombres ;
Et répandez icy la discorde & l'effroy.

CHOEUR DES FURIES.

Obéïssons, on nous appelle :
Courons, n'épargnons point les plus tristes horreurs ;
Et d'une demeure si belle
Faisons-en le séjour des pleurs.

Une Symphonie qui marque le desordre que causent les Furies.

L'ENVIE.

Vostre zele a de quoy me plaire ;
Arrestez, noires Fureurs ;
Il suffit : vous avez contenté ma colere ;
Vostre poison fatal pénétre dans les cœurs ;
Rentrez dans la nuit profonde ;
Et n'en sortez jamais,
Que pour troubler la paix
De la Terre & de l'Onde.

CHOEUR DES FURIES.

Rentrons dans la nuit profonde ;
Et n'en sortons jamais,
Que pour troubler la paix
De la Terre & de l'Onde.

Fin du premier Intermede.

SECOND INTERMEDE.

PLAINTE DE JOSEPH DANS LA CISTERNE.

SEcret témoin de mes malheurs,
Triste desert, sombre demeure,
Ah ! du moins avant que je meure ;
Ecoutez le récit de mes justes douleurs.

Si je n'ay pû fléchir vos cœurs ,
Vous , que les droits du ſang , la voix de la nature
Devroient faire gémir ſur les maux que j'endure ;
Soyez touché de mes malheurs ,
Triſte deſert , ſombre demeure ;
Et du moins avant que je meure ,
Ecoutez le récit de mes juſtes douleurs.
Le Ciel inſenſible à mes pleurs
M'abandonne aux tranſports d'une implacable envie :
Tout s'arme contre moy , tout en veut à ma vie.
Par quel crime ay-je pû mériter ces rigueurs ?
Secret témoin de mes malheurs ,
Triſte deſert , ſombre demeure ,
Ah ! du moins avant que je meure ,
Ecoutez le récit de mes juſtes douleurs.
En vain pour ſoulager mon deſtin déplorable ,
Contre l'ennemy qui m'accable ,
J'allois faire éclater ma douleur , mon courroux.
Mais en expirant ſous ſes coups ,
Tout dans luy me devient aimable :
Ou s'il ſemble à mes yeux coupable ,
Dans le fond de mon cœur auſſi-toſt je l'abſous.
Haine implacable !
Amour trop favorable !
Ciel , à quoy me réduiſez-vous ?
Et vous , Auteur innocent de ma peine ;
Infortuné Vieillard , Pere trop malheureux ;
Que voſtre amour m'eſt rigoureux !
Si j'avois pû mériter voſtre haine ,
Mon ſort en ſeroit plus heureux.
Dans cet excès de ma miſere ,
Ciel , exaucez le dernier de mes vœux !
Je ſuis preſt à ſubir l'arreſt le plus sévére :
La mort meſme , la mort n'a pour moy rien d'affreux :
Mais en perdant le Fils , Ciel , conſervez le Pere.
Secret témoin de mes malheurs ,
Triſte deſert , ſombre demeure ,
Le Ciel ordonne que je meure ;
Plaignez de ſi juſtes douleurs.

Fin du ſecond Intermede.

TROISIEME INTERMEDE.

SCENE PREMIERE.

Regrets des Iſraëlites ſur la perte de Joſeph.

PETIT CHOEUR D'ISRAELITES.

Pleurons, pleurons tous :
Qu'il coule de nos yeux une ſource de larmes :
Nous perdons un objet plein de charmes ;
On nous ravit noſtre eſpoir le plus doux !
Pleurons, pleurons tous.

GRAND CHOEUR.

De nos cris redoublez qu'icy tout retentiſſe :
Que l'Univers inſtruit de nos douleurs,
Sur nos maux avec nous gémiſſe :
Qu'il condamne du ſort les injuſtes rigueurs.

UN ISRAELITE.

Doux ſéjour d'Iſraël, ô ma chere patrie !
De combien de malheurs te vois-je pourſuivie !
Dans le jeune Joſeph tu perds tout aujourd'huy.
Ah ! du moins à jamais conſervons ſa mémoire !
Il eſtoit déja noſtre gloire ;
Il euſt eſté quelque jour noſtre appuy.

UN AUTRE ISRAELITE.

Tant de ſageſſe avec tant d'innocence
Avoit rempli nos cœurs d'une douce eſperance :
Aux rigueurs du deſtin il eſt abandonné
Dans un âge ſi tendre.
Pour nous flater, ô Ciel, tu nous l'avois donné !
Pour nous deſeſperer tu viens de le reprendre !

PETIT CHOEUR D'ISRAELITES.

Pleurons, pleurons tous :
Qu'il coule de nos yeux une ſource de larmes :

Nous perdons un objet plein de charmes ;
On nous ravit nostre espoir le plus doux !
Pleurons, pleurons tous.

GRAND CHOEUR.

De nos cris redoublez qu'icy tout retentisse :
Que l'Univers instruit de nos douleurs ;
Sur nos maux avec nous gémisse :
Qu'il condamne du sort les injustes rigueurs.

Une Symphonie gaye.

SCENE II.

Le Genie d'Israël consôle les Israëlites, en leur apprenant par un esprit de prophetie la destinée de Joseph.

LE GENIE D'ISRAEL, CHOEUR D'ISRAELITES.

CEssez de vous plaindre,
Cessez de verser des pleurs.
Le Ciel met fin à vos malheurs,
Et vous n'avez plus rien à craindre.
Celuy dont vous pleurez la mort,
Joüit d'un agréable sort.

Une Symphonie, pour marquer l'Entousiasme avec lequel le Genie d'Israël doit annoncer la destinée de Joseph.

Ecoutez, Israël, ce que le Ciel m'inspire :
Soyez attentif à ma voix.
Le voicy qui donne des loix
Au plus puissant Empire !
Dieu ! que d'éclat ! que de grandeur !
Il est au comble de l'honneur !
C'est luy que je vois. . . c'est luy-mesme.
Il porte sur son front le sacré diadesme,
Il tient les Peuples à ses pieds
Sousmis, humiliez.
Cessez de vous plaindre ;
Cessez de verser des pleurs :
Le Ciel met fin à vos malheurs,
Et vous n'avez plus rien à craindre.

CHOEUR D'ISRAELITES.

Changeons nos triſtes chants
En des concerts charmants.

UN ISRAELITE.

Tout finit dans la vie :
L'Hyver a ſon temps ;
D'un heureux Printemps
Sa rigueur eſt ſuivie.
Après les chagrins, les ſoûpirs ;
Regnent les plaiſirs.

CHOEUR.

Après les chagrins, les ſoûpirs ;
Regnent les plaiſirs.

TROIS ISRAELITES.

Ah ! quand le verrons-nous cet objet plein de charmes ?
Ah ! quand le verrons-nous dans ſon aimable Cour ?
Plus l'abſence a causé d'allarmes,
Plus ſa préſence excitera d'amour.
Ah ! quand le verrons-nous cet objet plein de charmes ?
Ah ! quand le verrons-nous dans ſon aimable Cour ?
Que ce jour eſſuiera de larmes !
Que de plaiſirs regneront à leur tour !
Ah ! quand le verrons-nous cet objet plein de charmes ?
Ah ! quand le verrons-nous dans ſon aimable Cour ?

CHOEUR D'ISRAELITES.

Qu'il ſoit aimé ; qu'on le révére :
Que ſon grand Nom vole en tous lieux :
Que d'Iſraël il ſoit le Pere,
Et qu'on chante par tout ſes exploits glorieux.

UN ISRAELITE.

Allez, allez où vous appelle
Le ſort qui vous eſt deſtiné.
La vertu ſemble toûjours belle ;
Quand le mérite eſt couronné.

CHOEUR.

Qu'il ſoit aimé ; qu'on le révère :
Que ſon grand Nom vole en tous lieux :
Que d'Iſraël il ſoit le Pere ,
Et qu'on chante par tout ſes exploits glorieux.

Fin du troiſiéme & dernier Intermede.

JOSEPHUS
ÆGYPTO PRÆFECTUS
TRAGOEDIA.
ACTA LUDIS SOLENNIBUS Anno M. DC. LXXXXIX.

ILLUSTRISSIMO VIRO D.D.
MICHAELI CHAMILLART,
SUMMO GALLICI ÆRARII PRÆFECTO.

PRæfectum Ægypto toti Josephum cui potius offeram, quam Tibi, VIR ILLUSTRISSIME, *quem electum recèns supremum Ærarii Regii administrum universa Gallia sibi gratulatur? Illum singularis probitas, & rerum fato major prudentia Pharaoni olim commendavit: Te nota jam pridem integritas vitæ, & consummata quædam sapientia æquissimo rerum æstimatori* LUDOVICO *fecit acceptum. Illi, ut præverteret annonæ caritatem, quæ tum imminebat, rerum in Ægypto summa commissa est; Tibi, ad resarcienda belli diuturnioris incommoda, summi dispensatoris in Galliâ munus injunctum. Ille nihil habere visus est antiquiùs, dum Pharaonis gloriam & opes acriùs promoveret, quam ut saluti publicæ consuleret; Tu, quanti faceres communem utilitatem significasti satis, cum professus fueris non semel, tam addictum te Regis obsequio fore, ut*

populorum commodis pro virili parte adlaborares. Sic tibi cum Ægypti Ministro conditio par, VIR ILLUSTRISSIME, *nisi hac parte Josephum etiam superasti: qui, quod ille non expertus est, comitem usque magnæ virtutis fortunam habueris. Fruere longùm hoc dignitatis apice, quem populorum suffragio non minùs, quam Principis ipsius judicio meruisti. Id tibi publica totius regni vota pollicentur; id & precatur ex animo, qui cæteros inter, uti est, ita haberi velit.*

VIR ILLUSTRISSIME,

Tibi deditissimus, GABRIEL FRANCISCUS LE JAY, è Societate JESU.

PRÆFATIO.

AGnitum à Fratribus Joſephum primò ; venditum ab eiſdem ; deinde in Theatrum dedimus , nunc eundem ſolutum vinculis , & Ægypto toti Præfectum in ſcenam exhibemus.

Hæc verò pars Joſephi hiſtoriæ , etſi non eſt plena teneris illis motibus , qui priores duas commendarunt , non eſt tamen viſa , ſi quid rumoribus credimus , illis inferior : ſive ex argumento ipſo occaſionem nacta eſt , ut præſeferret plus majeſtatis , ſive mutuata ſacris è Literis , uti res ferebat , plurima , ſimplici ac candidâ rerum geſtarum imitatione placuerit.

Quod ſpectat ad hujus Tragœdiæ argumentum , tale eſt omnino, quale in Hiſtoriâ ſacrâ legitur. Pharao Rex Ægypti vidit ſomnia , quæ nulli conjectores Ægyptii interpretari potuerunt. Joſephus ortu Hebræus , qui vinctos inter regios diſtinebatur , eadem explicuit coram Rege tam feliciter , ut captus Pharao viri ſolertiâ , ratuſque eſſe neminem , qui imminens Ægypto malum melius averteret , eum regni totius moderatorem conſtituerit , traditâ in uxorem Aſenethâ filiâ Putipharis ſacerdotis Heliopoleos.

Putipharem illum ſacerdotem Heliopoleos , cujus filiam Aſenetham Joſephus duxit uxorem , non alium eſſe ab eo , qui Joſephum eundem in Ægypto venditum emerat , prodit cum quibuſdam aliis Hieronymus , ejuſque ultro ſententiæ adhæſimus.

Unum hoc adjecimus præter hiſtoriæ fidem , quod omni ſimilitudine veri non caret ; uxorem Putipharis Ephcam, dum in Joſephi perniciem fruſtra incumbit , dolore amentem violentas ſibimet manus intuliſſe.

ACTORES.

JOSEPHUS.

PHARAO, Rex Ægypti.

PUTIPHAR, Princeps Militiæ.

APRIES, Putipharis filius.

PSAMMIS, Princeps Ariolorum.

AMASIS, Magister Palatii.

RAMESSES, Princeps Pincernarum.

SETHO, Princeps Regii carceris.

MILITES.

Scena Memphi, in Palatio Pharaonis.

JOSEPHUS
ÆGYPTO PRÆFECTUS
TRAGOEDIA.

ACTUS PRIMUS.
SCENA PRIMA.
JOSEPHUS, APRIES.

APRIES.

ACTUM est: periclo te nisi actutum eripis,
Josephe; nil te Matris adversum graves
Tutetur iras: pertinax odii furit,
Dum peragat, altâ mente quod versat nefas.
JOS. Proh! sancta pietas! scilicet lentas nimis
Hucusque pœnas dedimus! an nondum furor
Quievit omnis? *APR.* Dira lymphatam incitant
Turbantque mentem, nocte quæ mediâ sopor
Terrificus, atrox monstra pavitanti obtulit.
Tu visus olli regio elatus gradu:
Velabat humeros purpura, & frontis decus,
Pretiosa molles vitta cingebat comas.
Ast ipsa sacros interim adlabens pedes,
Ciensque gemitum flebilem, & se se in suo
Versans cruore, triste supplicium dabat.
Hinc, orta noctem vix polo urgebat dies;
Totâ, furentis more, bacchatur domo,
Te parricidam teque carnificem vocans.
Ipse, ipse luctu conjugis motus pater,
Audire visus impias ultro preces;
Funestum & omen, quâ licet, quâ non licet,

Prævertere ambit. Proin cape extemplo fugam;
Spes hæc salutis una: jam meus est labor
Consulere, Phariis sospes ut cedas plagis.
JOS. Tu magne cæli rector, & mundi arbiter,
Cujus, tot inter sortis adversas vices,
Piam usque sensi rebus in miseris manum;
An me tueri rursus, & capiti imminens
Arcere nequeas ipse, si lubeat, malum?
Vel cedere hosti si jubes tandem, ô Deus!
Miseramne vitæ fragilis impatiens amor,
Mortisve pavidum vincat imbellis metus!
Absiste; curam pone, quam pro me geris,
Amice; vitam nil ego invisam moror:
Occidere certum est. *APR*. Imò; cur facilem abnuis,
Deus ipse vitæ quam tibi pandit viam?
Me me ille stimulat, sentio; hanc pro te injicit
Josephe, mentem: sequere felicem impetum,
Obsequere amanti. *JOS*. Parce: te pietas, amor
Te fallit, Aprie, quam mihi suades fugam,
Deus ille sceleris osor haud unquam approbet.
APR. Quid ais? Perire lentus insontes ferat?
JOS. Possum perire, fugere non possum innocens.
APR. Scelus est, iniquam fugere, cum possis, necem?
JOS. Finge obsequutum: fare, quis de me ocyùs
Rumor caleret urbe? quem deinde impiis
Vesana mulier faceret opprobriis modum?
Hoc illa, credo, sceleris indicium ambiat,
Quod parta fonti fuerit effugio salus.
Mihi parce labem hanc, oro: sit misero satis,
Amice, fidei quod agor infractæ reus,
Ne parricidæ nomen infandum adjice.
APR. Ergo ratum est perire? nec amici preces,
Nec te Assenetha flectat? heu! quantam sinu
Plagam sub alto triste consilium feret!
Si nulla gravibus venit ærumnis quies,
Dum spes ademptas dulcis hymenæi gemit;
Eheu! quis ægros, dum peris, animi queat
Sanare luctus? *JOS*. Siste, vel amicum abjice:
Doluit, abunde est: plura si rursum exigas;
Nec amas, nec ultra amare Josephum finis.
APR. O rigida virtus!... Frustra es, aut vive, aut mori
Si tam libido cœca, nec amicum argue:
Quid sancta amoris jura, quid pietas, fides,
Josephe, reperant, cardine hoc rerum, scio.

SCENA II.

JOSEPHUS.

QUo rapitur? aut quid consilî impatiens struit
Animus amantis? Tu pio capiti, ô Deus,
Ignosce! memet ista tempestas petit,
Me feriat unum; pectus assuetum malis
Didicit ferendo, quidquid adversum est, pati.
Etenim inquieti quanta pars vitæ fuit
Secura luctûs! vix bene ingratum obtigit
Mortalis ævi munus, invisus meis
Mutare cogor patrium extorris solum,
Turpique cedit blanda libertas jugo.
Tamen inter ipsas humilis obsequii vices;
Nec abesse visus omnis ærumnæ modus.
Nactus benignum mitis imperium viri,
Placidosque mores, exilî sortem æquiùs
Et servitutis pondus invisum tuli.
Dominis placebam; sed quid ingratam mali
Causam caputque recolo? placuissem minùs
Utinam! Latebras non ego horrendæ specus,
Umbrasque opacæ noctis, & vinclis datas
Gravique lassas onere doluissem manus!
Sed levia querimur; triste supplicium imminet;
Mortemque sceleri debitam immeritus luo!
Quanquam, quid aio? prisca quo virtus abit?
Quo retrahit animus? melius, ah! melius dolor
Malesane loquere! siccine oblitus tui es,
Josephe? pudet ah! pœnitet facti, ô Deus!
Tu statue porro quod voles lethi genus,
Atrox, cruentum, barbarum, immane, horridum;
Nil deprecor, nil abnuo; hoc pretio juvat
Cupidam obsequendi colere, quam repetis, fidem.

SCENA III.

JOSEPHUS, RAMESSES.

RAMESSES.

LOquar? an silebo? verba præripuit pudor:
Lacrymæ supersunt, si quis est veniæ locus,

Josephe, lacrymas, oro, sinceri cape
Testes doloris, veniam & exorent, sine.
JOS. Te video! nam quis dulce votorum caput
Misero redonat? da, precor, dextram osculer:
Vel, si quid ultra liceat, amplexum annue.
RAM. Tam longa post oblivia agnoscis virum,
Et amare pergis? tale nil ausim nocens
Adhuc precari: justa tu tantum, obsecro,
Retine parumper odia, dum culpam eluam,
Dum nostra meliùs constet in amicum fides.
JOS. Quid odia memoras? testor æthereas faces,
Imasque cordis, qui videt latebras, Deum;
Si tantum in isto pectore admissum est nefas!
RAM. Ergo immerentem sic amas? & dum tui
Oblitus, atro paterer abstrusum specu
Nil ista meritum fata, tu nostri memor
Blandas amoris usque reddebas vices?
Pudet mei me! vita quid miserum juvet,
Ni par amanti pendere officium queam?
Confide, brevis est deinde quæ superest, mora;
Josephe; nostras, quisquis est cœlo Deus,
Ut spes secundet, ecce longorum imminet
Finis malorum. *JOS.* Proh! mihi qualem occinis
Finem malorum! sentio, auditum nihil
Luctûs recentis, nostra nec penitus mala
Patuere. Pars, heu! quanta vel amicum fugit!
RAM. Imò, imò: nil me tristis ærumnæ latet,
Quam pateris: animus ipse persentit satis,
Quam justus ægro pectori insideat dolor;
Dum scelere ab omni purus ac vitæ integer
Pœnam nocentum crimine alieno exigis:
Dum nemo præstat, ferre quam virtus opem
Afflicta meruit: quodque curarum caput
Cumulumque sortis asperæ extremum reor,
Dum lentam amici quereris ingrati fidem.
JOS. Id quererer? istud caderet in amantem probrum.
Ah! ne cruentam tu mihi plagam asperes,
Quem sic lacessis: fortis adversum minas
Huc usque vinci nescium pectus stetit:
Hujusne laudis tam leve invideas decus?
Unum hoc, Ramesse, potiùs, hoc gravibus sine,
Dum morior, adsit dulce solamen malis,
Blando quod ultra vivere in amico licet.

RAM. Dum moreris? Ecqua tam repens miseræ ven
Mortis libido? *JOS.* Putiphar damnat reum,
Sponsæque furiis obsequens mortem imperat.
RAM. Ast unde crevit, qui novus stimulat furor
Animum impotentis feminæ? an nondum satis
Avidam ultionis Ephea satiavit famem?
JOS. Portenta fingit horrida, insidias, necem
Queritur parari, meque, detinear licet
Conclusus isto carcere, auctorem arguit.
RAM. Ne te ista pungat cura; quo res sunt loco,
Josephe, ab isto vive securus metu.
JOS. Sic nota mulier, dum furit? *RAM.* Furere ut velit;
Erit, furenti facere qui possit modum.
JOS. Vim contra & iras esse quis possit modus?
RAM. Nil te morabor; non prius clauso ruet
Dies Olympo, vincla quam Pharao eximat,
Fractoque redeat prisca libertas jugo.
JOS. Hic nempe Regi sit labor? vel me ambiat
Tristesve casus nosse? *RAM.* Sed norit brevi,
Ne metue. Vidit Pharao, dum stratis jacet,
Simulacra rerum multa, quæ mentem anxiam
Pavidumque varias pectus in partes trahunt.
Totam per urbem quæritur frustra sagax,
Qui solvere istas Augur ambages queat.
Tibi debita uni gloria, ut rerum abdita
Palam futuri fidus interpres canas.
At ecce prodit Setho.

SCENA IV.

JOSEPHUS, RAMESSES, SETHO.

JOSEPHUS.

Quid portas rei,
Amice? ... Frontem tristis obnubit dolor...
Effare, Setho; ... quid siles? *SET.* Heu! *JOS.* Ingemis;
Et multa madidas lacryma irrorat genas.
Ne ferre pigeat quidquid abscondis sinu:
Non imparatum pectus offendes malis.
SET. Duræ administer sortis ingratum fero
Tibi mihique nuncium. *JOS.* An vitam eripit,
Miserumque damnat Putiphar letho caput?

Eloquere. *SET.* Tale non quidem imperium tulit.
At te revinctum mole vinclorum gravi
Cœci in profundum carceris trudi jubet,
Graviora forsan jussa dum se se explicent.
JOS. Mandata perage: quo voles, ultro sequor.
Vale, Ramesse: si quid infelix potest
Meruisse amicus, oro, sis nostri memor:
Nomenque vel post fata victurum excipe.
RAM. Largire, Setho, perbrevem, obtestor, moram.
SET. Utinam liceret! * Quandiu arbitrium penes
Mollire, quas tu pateris ærumnas, fuit;
Dic ipse testis, si quid impostum doles,
Quod facere pietas poterat odiosum minus?
Nunc tristia urgent jussa. *JOS.* Nil querimur; favor
Impensus, omnem sustulit votis locum.
Vel, si quid ultra restat optandum, pares
Deus rependat ipse, quas nequeo, vices!
Eamus. * *RAM.* Ast hoc, Setho, ne saltem abnue;
Statuere si quid Putiphar gravius velit;
Durâque plecti morte Josephum imperet,
Tu parce iniquum promptus imperium exequi;
Sed innocenti falle tantisper morâ
Furentis iras. Interim ad Regem advolo:
Et dum recenti somnio agitatus calet,
Quid augurando possit Hebræus, loquar.

* *Ad Josephum.*

* *Egreditur.*

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

PHARAO, PUTIPHAR.

PHARAO.

Esto: nocentem plecte, si tantùm impius
Audere potis est; non ego invisum scelus
Fovere, plusquam deceat, indulgens velim.
PUT. Utinam relinquat ille dubitandi locum!
At nota fraus, patuere crudeles doli;
Quos certa ni sors signa monstrassent Deûm,

Lux hæc peractum, credo, vidisset nefas.
PHAR. Gratare superis: salva res: pœnas luet
Quas meruit hostis: interim Regem adjuva,
Justosque disce qui premunt animum metus.
PUT. Istâ beatum sorte Putipharem nimis,
Navare si quod Principi obsequium queat!
Eloquere; ad omne promptus imperium advolo.
PHAR. Defessa placidus membra dum laxat sopor,
Curisque liber animus irriguam excipit
Ultro quietem, dira sopitos cient
Portenta sensus. *PUT.* Sæpe fallaces amat
Objicere larvas somnus, & mentem horridis
Versare monstris, orta quæ pellit dies,
Simul ac fugatis blanda lux tenebris redit.
PHAR. Omitte: regnis triste nescio quid canunt,
Quæ visa somnus nocte concubiâ obtulit:
Feralis adeo penitus attonitæ stetit
Imago menti! *PUT.* Si quid adversum Dei
Minentur, istud protinus faciet palam
Psammis peritus augur; ac siquidem Deos
Placare liceat, fidus interpres dabit.
PHAR. Sic vertat utinam! nunc ego opperior virum;
Unàque quotquot Augures Memphim incolunt.

SCENA II.

PHARAO, PUTIPHAR, PSAMMIS, AMASIS, RAMESSES, TURBA DIVINORUM.

AMASIS.

REx vive: præsto est Psammis & vatum cohors,
Qui somniorum pandere arcanum solent.
PHAR. Bene est, Amasi; præcipe huc portent gradum;
Et vos adeste pariter, ac si res feret,
Vestris, Amici, facite consiliis locum.
PSAM. Salvere Vatum turba Pharaonem jubet,
Ultroque faciles optat æternùm Deos.
PHAR. Dilecta superis Turba, tu Phariæ decus,
Rebusque dubiis, Psammi, tutamen plagæ;
Si quando vestram sensit Ægyptus manum;
Nunc repeto solitam cardine hoc rerum fidem.
PSAM. Si quâ valemus arte, Tu tantum impera,

Rex magne; noſtrum eſt obſequi. *PHAR.* Hic ſenſus placet.
Nunc ergo, mentem quàm graves curæ exedant,
Accipite. Medii parte jam ſtabat poli
Nox acta, meque placida mulcebat quies;
Cum dira ſpecies ſe mihi attonito exhibet.
Ripâ in virente, lentus ubi Nilus fluit,
Mihi videbar ſtratus agreſti toro.
En ſeptem ab uno flumine emergunt boves,
Pingues, opimæ, tenſa queis bellè cutis,
Et lacte turgens uber addebat decus.
Mora nulla ripas impetu exſuperant levi,
Et mollia inter paſcua exſatiant famem.
AMAS. Nihil hæc ſiniſtri viſa portendunt mali.
PHAR. Utinam hic quieſſent! reliqua narrantem, precor,
Excipite ſtudiis paribus. Hæc inter boum
Par numerus eodem viſus exire alveo:
Aſt heu! priori forma quam ſimilis parum!
Horrenda macies, ſqualidus cunctas color
Deformat; artus ægra vix operit cutis.
Fruſtra virentes ore jejuno vorant
Herbas, ſuoque gramine exſpoliant agros.
Quin & furentes dente peſtifero irruunt,
Alvoque craſſas intimâ condunt boves.
Nec inde macris redditus membris vigor,
Avidove pulſa corpore exceſſit fames.
Stupui, pavorque protinus ſomnum expulit.
RAM. Haud iſta certis monſtra portentis vacant,
Rex magne. *PHAR.* Somnus palpebris rurſum incidens,
Aliud repente ſomnium pavido obtulit.
Vidi feracem ditis è terræ ſinu
Prodire culmum; cujus uno in caudice
Septena ſeges, & fruge maturâ gravis
Flavum per auras ſpica jactabat decus.
Tam læta ſpecies viſa ſollicitam priùs
Recreare mentem: donec incuſſit novos
Animis priori ſimile portentum metus.
Nam culmus alter arido exurgens ſolo,
Spicas inanes ſeptem & exeſas ſitu
Squalente ſtipulas caudice ab inerti extulit.
At ecce quiddam triſtius pavidum occupat;
Steriles avenæ corruunt ſegetem in bonam,
Paſtæque quidquid frugis ac ſucci fuit,
Nec copiam inde, nec decus majus ferunt.

Hæc inter iterum somnus ex oculis fugit.
Nunc ergo pectus, Psammi, fecundum excute,
Et ista mihi quid monstra vel regnis canant,
Augur reclude... Quid siles?... unde hic stupor?...
Eloquere; nil te pigeat, aut metuas nihil,
Non imparatum pectus ærumnis gero.
PSAM. Quæ visa narras somnia, obscuris adhuc
Tenebris jacent obducta; da spatium breve,
Rex magne, donec lucis exsurgat jubar,
Et nocte pulsâ melior aspiret dies.
PHAR. Et vos siletis?... Nemo responsum dabit?
Animumque curis gravibus implicitum eximet?
PSAM. Si tacita jussos lingua non reddit sonos;
Dolemus; at tu parce mirari tamen:
Insolita poscunt monstra meditandi locum.
PHAR. Ite ergo celeres, obsecro; & solito acriùs
Excutite, quales visa Nilicolis ferant
Portenta casus. Nescit impatiens moras
Animus, & ante quàm ruens pelago dies
Occulta retegat astra, responsum peto.
PSAM. Confide, Princeps; si quis est cœlo Deus;
Æquas piorum facilis excipiet preces.

SCENA III.

PHARAO, PUTIPHAR, RAMESSES, AMASIS.

PHARAO.

PRoh! quantus imo pectore increscit pavor!
Variasque, Amici, patior incertus vices!
AMAS. Jam certa reddet fidus interpres Deûm
Responsa; & ægris afferet curis modum.
PHAR. Absiste, si quis rebus in nostris labor
Superum adforet, jam cuncta fecissent palam,
Quæ tacita pavidos, dum latent, geminant metus.
RAM. Ut pertinaces, quotquot Ægyptus colit,
Rex magne Superi ferre responsum negent,
Aliâ requiri possit arcanum viâ.
PHAR. Quid aîs, Ramesse? quis tibi talem injicit,
Datam vel unde spem facis? *RAM.* Certam fidem
Præstare possum. *PHAR.* Projice ambages procul,
Et aperta profer. *RAM.* Pareo: ast unum priùs

Precor, ut remotis arbitris liceat loqui.
PHAR. Secedite ambo: propiùs hic faxis tamen
Amasi, ut adsis. *PUT.* Quam placet pœnam luat
Hebræus? *PHAR.* Hoc tu juris ac recti arbiter
Decerne, nil peccabit iratus dolor.

SCENA IV.

PHARAO, RAMESSES.

PHARAO.

AGe ergo: si quâ parte sollicitam potes
Recreare mentem, loquere: nec talem abnue;
Quam poscit hodie Pharao vel supplex opem.
RAM. Regnas: precari desine: imperium exequar:
At patere, si quid postulem rursùm dari.
PHAR. Effare. *RAM.* Letho plectere Hebræum parat
Putiphar, & ipse facinus invisum approbas.
PHAR. Sic est: nocentem plecto, sceleratum impium.
RAM. Isthæc refutem cuncta, si tempus sinat;
Scelestus at sit, perfidus, nequam, impius:
Tamen furentis reprime tantisper manum;
Inducias, Rex magne, non longas peto.
PHAR. Quæ te, Ramesse, cura diversùm rapit?
RAM. Hinc certa, si qua est, rebus in dubiis salus;
Vel nulla veniet. *PHAR.* En tibi morem geram.
Est hîc Amasis?

SCENA V.

PHARAO, RAMESSES, AMASIS.

AMASIS.

ECce. *PHAR.* Putipharem pete,
Et jussa defer ista: in Hebræum veto,
Severus ultor ante ne portet manus,
Imperia se se nostra quàm rursùm explicent.
AMAS. Nil moror, ad omne promptus obsequium advolo.

SCENA VI.

PHARAO, RAMESSES.

PHARAO.

AN reſtat aliud deinde quod factum velis?
RAM. Nihil: vel ultra ſi quid optandum; peto
Placidâ benignus aure narrantem audias.
PHAR. Et hoc, Rameſſe, jam tibi impenſum puta:
Eloquere porro. *RAM.* Quod jubes, ultro exequor.
Me juſta Regis ira tenebroſo in ſpecu
Mea fata meritum, & mole conſtrictum gravi
Tenebat: aderat ſortis ejuſdem comes,
Cui Regiorum cura Piſtorum fuit;
Cum varia utrumque monſtra ſopitum excitant;
Miſeroque plenas ingerunt curas metu.
Hebræus ille, cujus immeritum in caput
Juratus odio Putiphar tanto furit,
Pœnas & ipſe carcere in eodem dabat.
Nos, ſive tacito fervet impatiens ſinu,
Vulgatus affert ſive lenimen dolor,
Narramus olli ſomnium: exorſus prior,
Sic ipſe cordis retego ſollicitos metus.
Dum nocte mediâ blanda ſopitos quies
Mulceret artus, vitis en ſe ſe objicit;
Triplicemque ab uno ſtipite in ramum ferax
Propago ſurgit: protinus multas recens,
Tenerque palmes undique in gemmas tumet;
Mox gemma florem parturit: flores novos
Matura ſequitur uva, dextramque ocyùs
Mirantis implet. Regium ex auro ſcyphum
Tenebat inde læva: tum gravidas mihi
Videbar uvas premere. Dum plenis fluit
Hinc inde rivis in ſcyphum expreſſus liquor,
Mora nulla pateram de meâ excepit manu,
Hauſitque totam Pharao; dein oculis ſopor
Exceſſit. Hîc me lætus & blandum intuens
Joſephus; (iſto nomine Hebræum vocant)
Gratare Superis, inquit, & ſortis cape
Placidum faventis omen. Ubi pulſis vehet
Aurora tenebris tertium mundo diem,
Tibi vincla Pharao ſolvet, & veteris memor

Obſequii eidem redditum officio dabit.
Hæc ſomniantem ſors manet: tales tibi
Propago vitis terna deſignat vices.
Hæc ille fatus, ſiluit; attonitus ſteti,
Mixtuſque mentem gaudio invaſit ſtupor.
PHAR. Quid ſomniarat alter? *RAM.* Hic ductus pari
Fiduciâ, ultro talibus viſum expedit
Fatale verbis. Triplici ſenſi caput
Calatho gravatum; medius elatus ſuper
Geminos minores, regiâ plenus dape,
Quamcumque norunt facere Piſtores, erat.
Leves per auras interim erumpunt aves,
Avidoque poſitos ore depaſcunt cibos.
Nec plura. Triſte ſomnium exclamans, ait
Joſephus! actum eſt: tertio ulterius die
Vixiſſe miſero non licet. Vitam auferet,
Avibuſque Pharao corpus extinctum dabit.
Nec certa veris abfuit dictis fides.
Fatalis oritur illa lux; erat hic Tibi
Natalis, & feſtivus Ægypto dies.
Noſtri miſertus priſtinum me me in gradum
Revocas, ab altâ ſocius expirat cruce.
PHAR. Et noſtra ſpero ſomnia interpres bonus
Reſolvet. *RAM.* Alto præditum ingenio Virum,
Supraque vulgus ſapere qui norit, ſcies,
Rex magne. *PHAR.* Siſte hunc ergo præſentem ocyùs;
Sed ante fœdum carceris ponat ſitum,
Et, quos dabat mors certa, dediſcat metus.

Finis Actûs ſecundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

PUTIPHAR.

QUid eſſe credam? juſſa quò ſpectant nova?
Mutatus unde Pharao? cur meritum in caput,
Quod ſanxit ipſe, mortis edictum abrogat?
Ergo paratam ſontis in pœnas manum
Impune vitet perfidus? probrum domus

Infame,

Infame, segnis interim & inultus feram?
Ad quæ reservor? heu! mihi quantùm fremet
Irata merito sponsa, dum trepidas modò
Allapsus aures rumor inopinam opprimet!
Pharaonem adibo rursus, & multâ prece
Instabo, ut omnem penitus abrumpi moram,
Suoque sontem cadere supplicio sinat...
At quò citato natus adproperat gradu?

SCENA II.

PUTIPHAR, APRIES.

APRIES.

EN advolutum genibus, & multo pedes
Fletu rigantem cernis... Ah! si quid meum
Tibi dulce, Genitor, si quid obsequio potest
Meruisse longo natus, huc animum adjice,
Facilemque precibus pande supplicibus viam.
PUT. Assurge: quis te, Nate, sollicitat labor?
Cupidum parentem nactus & amantem tui es:
Eloquere tantùm. *APR.* Desine irarum, Pater,
Et, quem cruentæ destinas sontem neci,
Tu facilis, olli veniam ut exorem, sine.
PUT. Quò verba tendunt ista? quem sontem canis?
APR. Ni flecteris, mi Genitor, infelix perit
Josephus. *PUT.* Hæc te cura sollicitum coquit:
Huic tu laborem pariter & amorem bonus
Impendis? & te, Nate, nil facti pudet
Pigetque? *APR.* Nam cur pigeat? an scelus est, Pater,
Rerum in supremo cardine afflictis opem,
Ultroque amicam ferre, cùm possis, manuum?
PUT. I, perge; labem patriæ ac pestem domûs
Tutare; matrem contra & adversùs patrem,
Te proditoris, Gnate, patronum exhibe.
APR. Quò te ultionis, parce, si dicam, impotens
Rapit libido, Genitor? an nondum satis
Visus piasse, si quod admisit nefas,
Josephus; ex quo carceris tetri situ
Marcescit? heu! quid persequi ulteriùs juvat,
Quem squalor atræ noctis & sævus dolor
Jamjam peredit? Pone vindictæ modum;

Miserere, Genitor. . . Rursus advolvor pedes,
Et amica prenso genua : da veniam, Pater ;
Hoc gnatus, hoc precatur infelix soror. . .
Proh ! quanta luctûs obruet miseram seges,
Quando cruentam norit ad mortem rapi,
Quem per te amare potuit, & sponsum quoque
Sibi polliceri ! *PUT.* Perfido impensus favor,
Amorque : sensi ; seriùs sensi tamen !
Quis tenuit, heu ! me tandiu incautum stupor,
Tacitumve pietas ficta dissimulans scelus ?
Jam crede fronti ; vultus aut faciat fidem.
APR. Ignosce, Genitor, forsan infelix magis
Potuit videri, quàm nocens. *PUT.* At si innocens,
Factique turpis nomine Hebræus vacat ;
Quis erit nocens, amabo ? Ten' isthæc loqui,
Vel sapere ? . . . Procul hinc apage malesanas preces ;
Ratum est, peribit ; ne quid incassum adjice :
Abscede, vel patrem time. *APR.* Heu me ! dum loquor,
Jam res peracta, video : jam pœnas dedit.
Etiamne verbis ludere ambiguis amas ?
Simulata remove dicta ; Josephus perît,
Vacuus patensque carcer hoc loquitur satis.
PUT. Vacuus patensque carcer ? . . . Hoc verum rear,
O Gnate ? nihil hîc fingis ? *APR.* Hoc verum nimis,
Dilecte Genitor. *PUT.* Ergo devotam neci
Mihique dudum victimam è manibus rapi
Impune patiar ? Ecquis infandum nefas
Aggressus ? . . . Ibo, nil moror : quisquis scelus
Patrarit, aut qui sceleris extiterit comes,
Sit amicus ille, sanguine aut natus meo,
Per astra juro, vindicem agnoscet manum.

SCENA III.

APRIES.

NAm quò parentem rapuit immanis furor ?
Actum est, peristi ; nulla jam superest salus,
Josephe ! sed ubi es ? quis habet abstrusum locus ?
Quò te requiram ? . . . Nil patris retinent minæ,
Nil vincla terrent : mors mihi in votis erit,
Dum morte nostrâ vivere incolumis queas.
Eamus. . . Omnes persequi latebras juvat. . .

Amice, quæ te cumque sors tandem manet,
Vixisse tecum dabitur, aut tecum mori.
Et tu piorum tutor ac vindex Deus,
Ades, & amantis, oro, consiliis fave...
* Quid video, Superi? ... Fallit incautum sopor;
Vigilemne larva ludit? huc flectit gradum
Josephus?... ipse est...

** Accedentem Josephum videt.*

SCENA IV.

JOSEPHUS, APRIES, RAMESSES.

APRIES.

TEne, proh! Superum fidem!
Aspicio? qualis, quamque mutatus redis,
Josephe! Pectus involem in amicum sine.
Nam quis mihi te servat incolumen Deus?
Te, quem cruentâ morte per summum nefas
Raptum querebar? *JOS.* Fata quòd vici aspera;
Vitæ superstes, Aprie, hoc totum refer
Munus Ramessi; vinculis solvit manus,
Tristesque pepulit capite proscripto vices.
RAM. Cur ista memoras? parce; debueram priùs
Insontis ultro dura miseratus mala,
Josephe, gravibus ponere ærumnis modum.
JOS. Matura, semper, certa si veniat, salus.
RAM. Ah! si Ramessis vel fidem seram approbas;
Unum hoc rependas, obsecro; æternum ut velis
Obliterari veteris offensæ probrum.
JOS. Amice, fido pectori nunquam excidet
Hodierna facti gratia. Hic restat labor,
Hæc cura superest; fortè si gratum accidat,
Quod Principi jam ferre responsum paro.
RAM. Confide: quid tu noris, expertus scio:
Obscura non est somnia ut quisquam explicet,
Aut res futuras melior interpres canat.
JOS. Hæc posse, Regum corda quæ flectant, loqui;
Tam grande vires superat humanas opus.
Deus ille, rerum pariter atque hominum sator,
Meliore Regum corda qui finxit luto,
Hic novit unus parte quâ vinci queant;
Quæ blanda fandi ratio, quis dexter modus,

Quocumque placuit, vel reluctantes trahat.
APR. At ipſe prodit Pharao. *JOS.* Qui potes, ô Deus!
Infunde labris gratiam, & linguam erudi.

SCENA V.

PHARAO, AMASIS, JOSEPHUS, RAMESSES, APRIES.

RAMESSES.

QUòd imperaſti, magne Rex, coram hîc adeſt
Hebræus ille, cujus ingenium ſagax,
Et mens futuri præſcia abſtruſum eruet,
Implexa quidquid ſomnia occultum tegunt.
PHAR. Accede *JOS.* Sacros liceat amplecti pedes;
Orbique Phario colere venerandum caput.
PHAR. Omitte inanes fragilis obſequii notas;
Alio probanda nunc mihi officio fides,
Et animus; ægrum quantus exſtimulet pavor
Fodicetque pectus; jam, reor, notum id ſatis.
Tu, ſi quam, amabo, cardine hoc rerum, potes;
Affer medelam. *JOS.* Quod jubes, ultro exequor.
Felix & iſto ſi meam obſequio fidem
Regi approbare liceat! *PHAR.* Hoc ſenſu places;
Nunc diſce, quidquid nocte concubiâ ſopor
Dederit videndum. *JOS.* Nil opus: didici omnia;
Auguſte Princeps; nec erit hic ingens labor,
Quid iſta regnis viſa portendant, loqui.
PHAR. Fare ergo.

SCENA VI.

PHARAO, AMASIS, JOSEPHUS, RAMESSES, APRIES, MILES.

MILES.

PSammis, magne Rex, aditum petit.
PHAR. Tandemne faciles Augur invenit Deos?
MIL. Novine portet quidpiam, ignotum quidem:
At multa ſecum tacitus & triſtis putat.
RAM. Quid deinde, Princeps, alius interpres juvet;
Vulgare cuncta ſi palam Hebræus queat?
JOS. Imò, imò; ſi quid forſan adſportet, jube;
Rex magne, totum id Pſammis expediat prior.

Non me impotentem degener livor quatit,
Nec, quæ feram reſponſa, rivalem timent.
PHAR. Bene eſt: pateſcat aditus.

SCENA VII.

PHARAO, JOSEPHUS, AMASIS, RAMESSES, APRIES, PSAMMIS, MILITES.

AMASIS *Pſammim intuens accedentem.*

Heu! quantus ſedet
In ore luctus! quantus in oculis ſtupor!
PHAR. Peracta rite ſacra? ſolennes bene
Deûm per aras ivit effuſus cruor?
Quis ille triſtes pallor inceſſit genas?
Nobiſne Superi dira minitantur mala?
Eloquere; procul & pelle degeneres metus.
PSAM. Et pejus aliquid occinunt Superi; ſilent.
PHAR. Verumne? *PSAM.* Fruſtra ſupplici inſtitimus prece,
Pecudumve largos ſanguis in rivos iit;
Noſtrum obſtinati, credo, in exitium ſilent.
JOS. At ille, quem nos colimus, Abrahamidum genus,
Humana placido fata qui nutu regit,
Ille, ille terris unus ac cœlo Deus,
Rex magne, non ſilebit. En melior tuas
Gentiſque Phariæ ſponte miſeratus vices,
Futura pandit, ante quæ caveas, mala.
Nunc diſce, tua quid ſomnia Iſiacis canant.
Noctis per umbram quas ſopor ſeptem obtulit
Virentia inter paſcua errantes boves,
(Ubi multa Nilo ſtagnat undanti palus)
Pingues, opimas, tenſa queis bellè cutis
Nitidos per artus dederat inſolitum decus;
Et quas in uno caudice & numero pari
Vidiſſe ariſtas contigit, tumidas, graves,
Multâque plenas fruge; diverſum putes
Variumque fortè ſomnium; aſt unum eſt tamen,
Idemque fati monſtrat Ægypto genus.
Anni feraces ſcilicet ſeptem imminent;
Per quos ubique, Pharia quà tellus patet,
Fecunda meſſis ubere erumpet ſolo,
Et cuncta vincet horrea exundans ſeges.

PHAR. Veneremur omen! Tuque jam grates cape;
Tam læta quisquis tempora efficies, Deus.
At reliqua terrent visa. *JOS.* Nec frustra times,
Rex magne: septem deinde quas somnus boves
Objecit, ægras, horrido macras situ;
Queis nec priorum pingue compressit famem,
Fœdum nec ullâ parte squalorem abstulit;
Hæc monstra septem sterilis annonæ indicant
Annos adesse pariter. Huc septem quoque
Stipulas inanes, frugis expertes bonæ,
Rubigo quas peredit infelix, refer.
PHAR. Ecquando triste veniet Ægypto malum,
Josephe? *JOS.* Postquam læta septenos seges
Durarit annos, & suis populos bonis
Ditarit; inde pestilens totidem lues
Regnabit annis: culta nil tellus dabit,
Sed latè inerti fœda torpebit situ.
Hinc dira, veteri fruge consumpta, fames
Urbes in omnes ibit; & Pharias brevi
Populata, positas perdet ulteriùs plagas.
PHAR. Ah! video, non hæc lævus interpres canis!
An nullus aderit gravibus ærumnis modus?
JOS. Et hac amicum parte, quem veneror, Deum
Probabis; istud nosse qui docuit malum,
Idem & medelam ferre præsentem potest:
Et faciet. *PHAR.* Itane est? *JOS.* Spondeo. *PHAR.* O lætas vices!
O me beatum hac sorte, qua potui miser
Magis videri!... Perge felicem nimis
Ultra beare Principem. *JOS.* Imperium exequor,
Rex magne; paulum sed remotis arbitris,
Nisi hoc gravabit, pauca, quæ restant, loquar.
PHAR. Succede mecum. *PSAM.* * Sic mihi palmam auferat
Alienus idem & vinctus! *PHAR.* At quantâ decet
Mercede, dignam sorte meliori fidem
Pensare? *JOS.* Misero si quid impensum voles,
Unum hoc precabor, sustine ultricem manum,
Purgare crimen donec objectum queam.
PHAR. Confide melius; si quid offensus dolet,
Me, me rogante Putiphar cunctas volens
Remittet iras... Interim hæc patri refer
Aprie; statimque portet huc gressum, mone.
APR. Haud ulla, Princeps, lætiùs jussa exequar.

Finis Actûs tertii.

* *Seorsum.*

ACTUS IV.

SCENA PRIMA.

PUTIPHAR, APRIES.

PUTIPHAR.

SIc te obſequendi, Nate, ſollicitum probas?
Sic utriuſque, degener, pietas movet
Et amor parentis? *APR.* Nam quid immeritum arguis?
Vel heu! quid egi? Tun' mihi ſceleri imputes,
Dilecte Genitor, Regis imperium exequi?
PUT. Etiamne miſerum, perfide, illudas patrem,
Luctuſque noſtros fronte tam læta aſperes?
Te vultus ille prodit; & ſenſus malè,
Nondum eruditus fallere, arcanos premis.
APR. Fruſtra latentes ore mentito velim
Simulare ſenſus: proximæ erepturn neci
Meliora amicum fata dum cumulant bonis,
Men' eſſe triſtem deceat? *PUT.* Et amare hunc decet,
Quem genitor odit? *APR.* Et tamen per te hic amor,
Scis ipſe, noſtro juſſus increvit ſinu,
Nec amando patrem piguit auctorem ſequi.
PUT. Amare fidum licuit, infidum haud licet.
APR. Quid vetera rurſus odia perſequeris pater?
Abſiſte tandem: patere ut irarum modus
Sit aliquis... Iterum pronus advolvor pedes,
Et amica prenſo genua... Non ego te, ut reo,
Quod fecit ille ſceleris, ignoſcas, precor.
Sit perduellis, impius, nefarius,
Meritusque, capiti quidquid inviſo voves;
Nil obſto: tua me cauſa ſollicitum facit,
Dilecte Genitor. Nam quid iratus licet
Jam promovebis? Perdere hunc ſperes Virum,
Servare quem Rex ſtatuit, & pactus fidem
Quoſcumque tutum fecit adversùm metus?
Tam rite partes Augur implevit ſuas!
Quin & per Aulam rumor hic totam calet;
Quòd invidendo poſtmodum ſtabit gradu
Joſephus, unde ſpernere hoſtiles minas,

Ultorque veteres plectere offensas queat.
Proin, oro, ne quid duriùs pecces cave;
Placare potiùs, Genitor, & quam Rex petit,
Ultro volensque supplici veniam annue.
PUT. Ingrata soboles & patrem erudiet, reor?
Et saniori regere consilio volet?
Ah! pervicacem tu mihi linguam preme,
Et abominandum subtrahe aspectum ocyùs.
Quid me agere deceat, dure, provisum est satis;
Jurata si non odia Josephum queant
Invadere, in te justus erumpes furor.

SCENA II.

PUTIPHAR.

AH! video! nam quid ipse dissimulem meos
Mihi dolores? blanda quæsitæ perit
Spes ultionis! hostis elusit dolos,
Nec deinde sortis metuet adversæ vices,
Principis in umbrâ tutus!... Ast Regis favor
Si fortè primos tollat ad honores Virum;
Veteres inultus, credis, offensas feret,
Aut non pares tentabit in nostrum caput
Regerere pœnas? Ecquis oblatam abnuat,
Impune quisquis capere vindictam potest?
Fatum anteverte, dum licet; satiùs malum
Fecisse, idem quam ferre: quâ telo patet,
Aggredere pectus: ruere si solus nequit,
Nisi ruinæ pariter accedas comes,
Bene est, ruemus ambo... Quid loqueris tamen?
Vel unde facinus dextra sceleratum inchoet?
Adeste, Superi vindices, & opem date!
Nec ultione vacuus hic abeat dies.

SCENA III.

AMASIS, PUTIPHAR.

AMASIS.

NAm quæ latebra te mihi abstrusum tegit,
Amice? Tota jam diu impatiens vagor

Te te requirens Regiâ. *PUT.* Ah! noster, sine
In gremio, Amasi, se tuo exoneret dolor,
Petatque gravibus inde solamen malis!
AMAS. Quid quereris? unde luctus hic frontem obsidet,
Seditque in ore pallor? *PUT.* Hoc etiam rogas?
Dum me superbus hostis illudit palam,
Et capite dignam perfido mortem effugit.
AMAS. Avidam ultionis siste tantisper sitim;
Amice; cura gravior utrique imminet,
Promptam & periclo poscit instanti manum.
Ille ipse, quem tu debitæ ereptum neci
Doles, Amice; ni statim objicimus moras;
Pharaonis auctus gratiâ, & fatis tumens
Nimiùm secundis, ecce molitur gradum,
Elatus unde, Phariâ, quot Proceres habet,
Summoveat Aulâ. *PUT.* Perfidus tantum audeat?
AMAS. Hac spe scelestus, si qua rumorum fides,
Totâ futuram sparsit Ægypto famem,
Notum & medendi jactat exitio modum.
Ipse, ipse Pharao spiritus tales facit,
Dum somniorum victus ingenti metu
Admittit ultro, quidquid interpres canit;
Dubiisque certam præstat in monstris fidem.
Frustra ergo cupidum rursus in cladem Viri
Animum obstinaris; cede, dum tempus petit,
Patiensque, veniam Pharao ut exoret, sine.
At fortè, si quid Regis impensus favor,
Quod obesse nobis possit, ulterius paret,
Prohibere nostrum est. *PUT.* Ne time: hortatu nihil
Indigeo: vel me sana suadentem audiet,
Rerumque habenis hospitem invisum procul
Arcebit; aut si renuat, obsessam undique
Pharao videbit Regiam, & per me excita
Immane tota Memphis inhibebit nefas.
AMAS. Nec ipse mihimet deero: me juvenum manus
Nutus ad omnes prompta, quò signum feram,
Ultro sequetur. Summus Antistes Deûm,
Quo teste, quo dolente Josephus dedit
Responsa, nostras Psammis in partes iit.
Haud ille inultum, crede, patietur scelus:
Jam patria temni auguria conquestus palam;
Et læsa Superum jura, terribiles minas
Intentat... Atenim crepuit à Rege ostium...

Subit ipse... Partes sedulò impostas agat
Uterque nostrûm...

SCENA IV.

PHARAO, PUTIPHAR, AMASIS.

PHARAO.

TEn' mihi facilem rear;
Nec aure surdâ Regis excipias preces,
O grande Pharii, Putiphar, columen soli?
PUT. Tuum imperare est; exequi jussa est meum,
Rex magne. *PHAR.* Placidus ergo Josephum annues;
Ultroque veteres tu mihi odiorum immemor
Donabis iras? *PUT.* Majus obsequium exige,
Nostra unde melius Principi constet fides.
PHAR. Rite augurabar id ego; nec quidquam minus
Sperare de te licuit. *AMAS.* Hos animos pari
Studio æmulantur, quotquot Isiacam colunt,
Quâcumque patuit, Rege sub tanto plagam.
PHAR. Nimis ô beatum sorte Pharaonem suâ,
Utriusque similes fortè si multos queat
Numerare amicos!... Pergite hoc animo, hac fide
Regem tueri; lubrico rerum in loco
Versamur. *AMAS.* Iste, quantus in venis micat,
Optet profundi sanguis, hoc pretio bene
Redempta Regis constet & regni salus.
PHAR. Amica diras Numina avertant vices!
Ast ægra toti quæ lues regno imminet,
Ne quid nocere valeat, hìc nobis labor
Incumbit. Ecquis porro funestum arceat,
Reparetve meliùs, quod trahet damnum fames;
Quam qui sagaci mente prævidit malum,
Et quâ cavendum, providus pariter docet?
His deinde manibus, spero, credantur bene
Jus & potestas regia, & positus loco
Sublimiore, latiùs vigiles ferat
Josephus oculos. *AMAS.* Quod tibi acceptus placet;
Regisque talem meruit arbitrio gradum,
Magnus vel istâ laude Josephus satis.
At tantus ut sit; extero numquid Viro
Imperii habenas rite commissas putent
Populi? Paratos, credis, ac dociles regi

Inveniat ille, cujus obſcurum genus
Nomenque, dudum & carcere in cœco fides
Culpata meritò jacuit? Ah! noſti indolem
Moreſque gentis hujus! Ut refugit jugum!
Ut ſuſpicaces facilis admittat metus!
Si quid mereri potuit Ægypto bonus
Interpres; eſt hîc, quo Viri ingenium ſagax
Penſare liceat: triſte ſervitium eripe,
Vincliſque per te liber excuſſis eat;
Aut ſi quid ultra proſpero rerum exitu
Elatus ambit, adde pretioſas opes,
Interque Proceres annue inſignem locum;
Feremus ultro, nullus impenſum malè
Munus dolebit; rebus at lætis modum
Teneat, rudeſque temperet ſceptris manus.
PHAR. Aſt grande Phariis interim terris malum
Impendet; & ni protinus morbo obviam
Eatur, ecquis deinde medicinam ferat?
PUT. Ergone Proceres Aula tam nullos habet,
Obire tales rite qui partes queant?
Aut credis unum muneri tanto parem,
Quem, parce, ſi quid fortè liberius loquar,
Decuit perenni carcere abſtruſum mori?
PHAR. Sic uſque fervet pectore irato dolor,
Extincta nec adhuc odia vindictam appetunt.
PUT. Non me ultionis cœcus incendit furor,
Ut reris: at me ſtimulat Ægypti ſalus.
Te prima ſpecies, video, devinxit Viri:
Et ille nobis fucus illuſit quoque,
Fateor; modeſtum frontis ingenuæ decus,
Nativa labris gratia, eloquii nitor,
Dexter, ſagaxque rebus in agendis modus
Partes trahebant vel reluctantem in ſuas.
Mox & mearum dominus ac rerum arbiter,
Totam regebat unus imperio domum:
Tam luſit oculos integra in ſpeciem fides,
Animiſque pulchram turpibus faciem induit!
Patuere tandem ſubdolæ mentis doli,
Et quod maligno corde verſabat nefas.
Gratare Superis, Putiphar, ſociam tori
Nactus pudicam! quale luctificâ in domo,
Niſi obſtitiſſet Ephea, vidiſſes probrum!
Memorare plura deſino: hinc demum æſtima,
Cui tu ſalutem credere Ægypti pares.

SCENA V.

PHARAO, PUTIPHAR, AMASIS, PSAMMIS.

PSAMMIS.

SIluisse Divos tandiu oratos piget:
Nunc ora solvunt. *PHAR.* Quale responsum refers?
PSAM. Heu! triste, dirum, flebile, invisum, horridum,
Visisque gravius aliquid ostentis canunt!
PHAR. Effare, quid id est. *PSAM.* Vota dum facimus Deis,
Arasque circum rursus instamus prece;
En tristis aures feriit attonitas sonus,
Trepidasque mentes anxio implevit metu.
Peregrinum amico Memphis in gremio fovet
Ignara monstrum; sospes ut perstet diu,
Procul inde Pharii pellat exitium soli.
PHAR. Alia rogantur, alia respondent Dei.
PSAM. Quodcumque tandem nuncient, memori excipe
Animo Deorum munus, & grates habe.
PHAR. Nec agere meritis gratiam acceptis parem
Me pigeat unquam... Quæ tamen serò venit,
Ambigua potuit esse responsi fides.
PSAM. Decuit caveri triste, vel serò, malum.
PHAR. Bene est; quiesce Psammi, quocumque exigunt
Sollicita Divûm monita, ponemus loco.

SCENA VI.

PHARAO, PUTIPHAR, AMASIS, PSAMMIS, MILITES.

MILES.

PErfusa lacrymis Ephea pro foribus gemit,
Regisque supplex poscit affatum dari.
PHAR. Quot structa in unum tela quatiuntur Virum!
a Redeat in ædes Ephea; mox adero. Interim
b Abite; dicta sedulò expendam omnia,
Vestrisque dabitur æqua consiliis mora.
c Dum redeo, mihi tu quære Josephum ocyùs.

a *Ad Militem.*
b *Ad Amasim & Putipharem.*
c *Ad alium Militem.*

Finis Actûs quarti.

ACTUS V.

SCENA PRIMA.

PHARAO, JOSEPHUS.

PHARAO.

Metus omnis absit : sedulò expendi omnia,
Josephe : sensi te quibus stimulis petat
Incensa mulier : lacrymis, gemitu, prece,
Irata, supplex, impotens frustra institit.
Te scelere ab omni purum & insontem reor,
Quodcumque jactet Ephea ; vel si quod nefas
Olim excidisset fors tibi, elueres satis,
Dum grande regnis, dum mihi officium exhibes.
JOS. Ergone inustam sceleris invidiam mali
Nequeam amovere penitus ? Æternum invoco,
Testorque, tua qui fata reclusit, Deum :
Si quando vetitas pectus hoc sensit faces,
Cœcumve furere vulnus in venis tulit !
Ah ! si qua nostri meruit obsequii fides
Placuisse : si quid supplici indulges bonus,
Unum id precabor, unum id exorem sine.
Da sceleris expers credar, & facti innocens
Abominandi ; quidquid ulteriùs paras
Adjicere, Princeps ; spem super votum & dabis ;
Onusque vires fortè quod vincat meas.
PHAR. Absiste : plura deinde nequicquam adderes,
Josephe : patuit animus & constat fides.
Atenim quid in te mulier impatiens furit ?
Iras vel unde suscitat tantas dolor ?
JOS. Istæc silere potiùs æternùm, precor,
Rex magne, liceat : hoc mihi fuerit satis,
Si, quem reducti cordis inspector Deus
Absolvit, hunc tu pariter insontem putes.
PHAR. Bene est : amicam laudo, Josephe, indolem,
Et quærere ultra parco, quod vereor malum.
Jam gravior instat cura, tu mentem adjice,
Ultroque Regem cardine hoc rerum adjuva.
JOS. Impendere animam possim, & acceptis parem

Referre meritis gratiam ! Quidquid ſinu
Fervet ſub iſto , quidquid in venis fluit,
Totus profundi ſanguis hic pro te ambiat !

SCENA II.

PHARAO, JOSEPHUS, AMASIS.

PHARAO.

QUid eſt, Amaſi ? quid mihi præceps gradus,
Multuſque vultu qui ſedet pallor, canit ?
Age, quid moraris ? *AMAS.* Ephea... *PHAR.* Dixi jam, domi
Se teneat ; iram & premere, ſi potis eſt, gravem
Pertentet. *AMAS.* Animus neſcit impatiens modum,
Totâ vagatur Regiâ indocilis regi,
Et cuncta latè perſonat planctu loca ;
Unum, furentis more, Joſephum ciens.
Animi æſtuantis impetus, viſque effera
Niſi temperetur arte, funeſtum imminet,
Quod nec fateri lingua ſuſtineat malum.
PHAR. Brevis ille furor eſt, ipſa ſperatam morâ
Feret medelam ; ne tamen ſola interim
Sibi relicta mulier inſolitum audeat
Facinus, cavete ſedulò ; huc regni ocyùs
Exinde Proceres conſilî in partem voca.

SCENA III.

PHARAO, JOSEPHUS.

PHARAO.

QUo non libido cœca vindictæ rapit
Animum impotentis feminæ ! *JOS.* Atteſtor polum
Iterum iterumque, ſi quid admiſi nocens,
Quod ſuſcitaſſe tot mihi furias queat !
Tamen innocentis ſanguine immitis furor
Placetur ! haud me terreat lethi genus,
Dum nulla ſceleris culpa pereuntem gravet.
PHAR. Ne te furentis cura ſollicitum premat ;
Agnoſco, meruit Ephea, quod patitur malum,
Suo dolore digna. Tu præſens opem

Dubiisque amicam commoda in rebus manum,
Tibi salutem crédit Ægyptus suam,
Josephe; diram averte quam regnis famem
Cœlum minatur. Nil moror: quaquâ patet
Niliaca latè regio, te Dominum velim
Nutus ad omnes docilis obsequio colat.
Jus regis omne te penes: cuncta ut lubet,
Moderare: quotquot Aula Magnates habet,
Uno minorem Rege Josephum scient.
JOS. Ah! merita, Princeps, tantus excedit favor.
Nostram probari si fidem obsequio placet;
Nihil repugno, quod voles cumque, impera;
Adsum paratus; onere sed tali, precor,
Humeros gravare parce: quid possim scio:
Infirma virtus mole sub iniquâ labet.
En una quantos Memphis ostentat viros,
Qui rerum habenas haud rudi tractent manu;
Notamque Phariis arceant terris luem.
PHAR. Quid mens futuri conscia, atque animus sagax
Præstare regnis possit; haud dubiis licet
Conjicere signis. Ipse, quam monstras viam,
Aggredere: cunctis præfice attentos locis
Rerum administros, qui bonâ messe horrea,
Benigna largas dum dabit tellus opes,
Onerare curent; interim elatus gradu
Sublimiori, sedulo circum omnia
Spectabis oculo meliùs, & amicam feres,
Quam quisque poscet, rebus angustis manum.
JOS. Ah! si qua, Princeps, liceat ulteriùs loqui,
Attende... *PHAR*. Plures adjicis frustra moras:
Ratum est: amoris pignus hoc nostri cape,
Animique grati munus. Atque utinam foret
Rependere aliquid Pharao quod majus queat!
JOS. An non repensum est jam satis? Per te neci,
Vinclisque & atro carceri ereptus, fruor
Dono beatæ lucis...

SCENA IV.

PHARAO, JOSEPHUS, RAMESSES.

RAMESSES.

O Sortem asperam!

Rex magne! *PHAR.* Quid ais? fare: quid dirum occinis?
RAM. Heu! vixit Ephea! *PHAR.* Vixit? ô Superum fidem!
JOS. O Deus! *RAM.* In altos mulier indocilis sinus
Lethale ferrum propriâ armavit manu.
PHAR. Ergo fidelis nullus excubitor fuit,
Animi furentis qui coërcere impetum
Posset? *RAM.* Suorum lusit attentos metus,
Dum saniora mente placatâ excipit
Consilia, & iræ fervidos motus premit.
Mox sibi relictus atque sopitus malè,
Veluti revulsis rupit objicibus furor;
Nec intus ultra se capit; frustra advolat
Amica comitum turba, & infestam cupit
Arcere dextram; jam fluit latis cruor
Rivis per altum vulnus, & gremium inficit.
Fit clamor ingens... Hæc puellarum in manus
Revoluta, dulcem pertinax ferri abnegat
Plagæ medelam; pectore ast ægro trahens
Gemitus, in istos ivit exspirans sonos.
Absistite: æquas merita perpetior vices,
Læsique dignas exigit pœnas Deus.
Vindex pudoris! Credulus nimium audiat;
Meumque tandem Putiphar discat scelus.
Infida morior: falsa memoravi, & nefas,
Quod ipsa demens pectore impuro hauseram,
Mentita finxi: scelere Josephus vacat:
Pudicus, insons, debita incestæ luit
Supplicia. Recipe quam tibi famam abstuli,
Josephe: inustam sanguis hic labem eluet.
Hæc fata siluit. Mox subit pallor genas,
Oculosque inertes condit æternùm sopor.
PHAR. O tu piorum quisquis es tutor Deus!
Agnosco supplex Numen, & meritas volens
Grates rependo! Tuque tot passus mala
Immeritus, ecquod inde solamen feres,
Josephe? *JOS.* Nimis ah! grande solamen fero,
Rex magne; quando per tot ærumnas graves
Meruisse de te licuit! Et siquidem Deus,
Deus ille, solo cuncta qui nutu regit,
Ut staret isto voluit Ægypti salus
Redempta pretio; carceris tetro in situ,
Duro gravatum pondere ingratos juvat
Traxisse soles: proximos lethi juvat

Subiisse

Subiisse casus: fata nec deinde aspera
Tentare rursum pigeat, & certæ caput
Offerre morti; cum status regni petet,
Aut jussa promptum regia obsequium exigent.
PHAR. Gratare Superis, Patria, & talem Virum
Sortita, justos pone qui te angunt metus!
Et tu futurus dulce præsidium imperî,
Josephe; dignos recipe, quos pudor & fides
Meruere fructus. Livor incassum malus
Posthac honoris debitum invideat gradum.
RAM. En prodit ipse Putiphar; quantus sedet
In ore luctus!

SCENA V.

PHARAO, JOSEPHUS, RAMESSES, PUTIPHAR, APRIES.

PUTIPHAR *ad Pharaonem.*

Genibus allapsum vides,
Nec dura meritum fata: miseresce, obsecro.
Infida conjux credulum illusit virum,
Totumque fecit ipsa, quod finxit nefas.
PHAR. Assurge; iniquas doleo quas pateris vices;
Nec ipse flecti rigidus, irarum aut memor
Josephus æquis cernet hæc oculis mala.
PUT. Itane est? mihi te posse placari reat?
Ah! si quis unquam nescius fuci dolor
Eluere culpam potuit; attestor Deos,
Quos nil sub imo pectore abstrusum latet:
Fecisse quantum doleat! Hos gemitus cape,
Lacrymasque testes. Solita si tecum est adhuc,
Vir Magne, pietas, supplici veniam irroga.
Patrem, adjuva tu, Nate. *APR.* * Per si quid fuit
Tibi dulce nostrum, perque sinceram, precor,
Quam tu probasti rebus in dubiis fidem,
Ignosce patri. *JOS.* Tu meâ ulteriùs cave
Dolere quidquam gratiâ: atque utinam tibi
Quæ restat alia, me penes segetem foret
Eripere luctûs; quidquid in nostrum caput
Peccasse potis es, crimen erroris fuit;
Ast animus ipse crimine & culpâ vacat.
Tu care Juvenis, cujus in miserum favor,
Constansque pietas tempore adverso stetit,

* *Procumbens ad Josephi genua.*

Ecquando amoris præmium tanti feres?
PHAR. Ut ista virtus, ut mihi veteres placet
Oblitus iras animus! Æternum juvat
Adjicere pacis vinculum, & blando fidem
Sociare nexu. Regiâ oblatam manu
Putipharis ultro filiam in sponsam cape,
Josephe: tali dignior conjux Viro
Obtingere ulla nequeat. *PUT.* Ah! si quid super
Flammæ prioris, tota si nondum excidit
Animo Assenetha, patris & gnatæ preces,
Tuoque jussa Regis assensu proba.
APR. Didiceris utinam, quam graves dederis metus;
Quæ vota pro te faceret infelix soror,
Dum dulce quateret dira tempestas caput.
JOS. Obsequor; amanti gravius imperium nequit
Princeps videri. *PHAR.* Vota sic cumulat Deus!
Ergo Assenetha pectus utrinque alliget
Nexu perenni, pignore hoc dulci gener,
Socerque coëant. Ipse, quod reliquum est, novas
Amoris hinc & inde subjiciam faces.
RAM. Proceres vocatos numquid admitti placet?

SCENA VI.

PHARAO, JOSEPHUS, PUTIPHAR, APRIES, AMASIS, RAMESSES, PSAMMIS, SETHO, PROCERES ÆGYPTI.

PHARAO.

Adeste Proceres, vosque Niliaci procul
Orbis jacentes quotquot incolitis plagas,
Mea dicta memores capite. Spectatum reor,
Quid iniqua toti Numina Ægypto parent.
Tamen medelâ non caret certâ malum,
Et triste melior vincet exitium salus.
Tu, Memphi, noris unde securam potes
Tibi polliceri rebus in miseris opem.
Agnosce Phariis supplici cultu caput
Populis verendum. Qui malam vidit luem,
Idem ille, fata quæ feret secum aspera,
Prævertet. Ergo tu, precor, mecum imperî,
Josephe; habenas flecte: neve habilem manum
Mihi commodare pigeat. En se se exhibet

Tibi obſequentem tota, quàm latè patet,
Ægyptus; agedum, cuncta moderare, ut voles,
Rerumque dominus omnium ac regni arbiter
In Urbe, in Aulâ, ſtatue quem noris modum
Arcere triſtes poſſe fatorum minas.
En hic Tibi, quem trado geſtandum manu,
Meus docebit annulus quo ſtes loco,
Gradum aſſecutus pœne Regali parem.
Mox velet humeros purpuræ nitidum decus;
Aurique meritum circulus collum ambiat.
Hoc apparatu regium ſcande ocyùs,
Joſephe, currum: populus impatiens fremit,
Dominoque geſtit plaudere Ægyptus ſuo.
Præite, Proceres; debitam obſequii fidem
Jurate. *JOS.* Quales muneris tanti memor
Grates rependam? *PHAR.* Quem ferent cultum excipe;
Dum ſoſpitalem gratulor ſponſæ diem,
Et amica porto nuncia; huc genitor comes,
Et natus adſit.

SCENA ULTIMA.

JOSEPHUS, AMASIS, RAMESSES, PSAMMIS, SETHO, PROCERES.

RAMESSES.

PRimus ad genua accido,
Prorex verende. *JOS.* Quid agis? in gremium involа,
Teneroſque amici potiùs amplexus cape.
Dudum ah! Rameſſe, pectori fixa intimo
Tam blanda pietas vivet! hoc totum eſt tuum,
Quod ſpiro; tu me mortis ereptum ſinu
Læto dediſti lucis aſpectu frui.
SET. Et patere, ſacros teneat amplexu pedes;
Tuus ille cuſtos quondam & exactor nimis
Forſan ſeverus. *JOS.* Iſtud ingratus querar,
Amice Setho; gratiæ impenſum ſatis,
Ut nulla me me videat immemorem dies.
AMAS. Spes hæc Amaſim ſola ſuſtentat, Tibi
Quod mite pectus, & quod offenſas bonus
Ignoſcis ultro. *JOS.* Nequid ulterius dole,

Amaſi, cùm res tulerit, expertus ſcies,
Quis animus in te noſter. *AMAS.* Hoc unum placet
Genus ultionis? odia ſic penſas memor?
PSAM. Me vana, fateor, cura, me patrius Deûm
Cultus fefellit; noſtra nil in te fides,
Nil peccat animus. *JOS.* Diſcere hinc ſaltem potes,
Quam cœca Divûm numina Ægyptus colat.
Ille, ille terris pariter ac cælo Deus,
Cujus tremendo Numini Abrahamidæ ſacrant
Merítos honores; ſolus hic dignus coli eſt,
Dignus & amari ſolus. O falſos precor
Dedocta ritus quondam, & acceptæ memor
Salutis, unum hunc ſtudeat obſequio pari
Ægyptus ævum in omne venerari Deum!

Finis Actûs quinti & ultimi.

DANIEL,

SEU

VERUS DEI CULTUS

IN ORIENTE RESTITUTUS.

TRAGOEDIA.

ACTA LUDIS SOLENNIBUS.

ANNO M. DCCI.

ILLUSTRISSIMO VIRO
JOSEPHO JOANNI-BAPTISTÆ
FLEURIAU D'ARMENONVILLE,
ÆRARII GALLICI MODERATORI.

NOn est hoc virtutis fatum, etiam debitis honoribus cum fulget, VIR ILLUSTRISSIME; *ut placere semper, & rapere omnium animos possit in amorem sui. Id ipsum satis expertus periculo suo est celebris ille Daniel, qui prodit hodie in publicum, & tui nominis in umbrâ lucem affectat.*

Erat in eo felix ille rarusque virtutum omnium comitatus, quæ magnos viros & rebus maximis destinatos commendare solent; summa vis ingenii, singularis prudentia, mira quædam in administrandis ingentis Imperii rationibus dexteritas, spectatæ in-

tegritatis fama, sincerum Religionis studium. Neque in tanto rei feliciter gerendæ præsidio; vel exerendæ locus industriæ, vel potentissimi Regis amor & gratia defuerant. Tamen, quod mirum est, non potuit Daniël multorum invidiam criminationemque declinare; neque illam, quam meruerat apud omnes obiti sanctè ac sapienter muneris, post exactum provectioris vitæ cursum, laudem adipisci.

Hinc verò quam læta tibi gratulandi seges exsurgit, VIR ILLUSTRISSIME, *qui in ipso maturioris ætatis aditu ad tantum dignitatis apicem evectus, cum nullam ex illis dotibus, quas olim in Daniele Assyria tota suspexit, quisquam in te desideret; id etiam jamdiu sis assecutus, ut omnium admiratione pariter & amore perfruaris.*

Quanquam ne quis putet, unum hoc esse blandientis fortunæ munus, quòd imis æque ac summis gratus & acceptus vivas. Fructus hic candoris tui, comitatis, acerrimi pariter æquissimique judicii, & propensissimæ in unumquemque voluntatis; quibus sic demereris animos, ut te rerum suarum cognitorem omnes ambiant; nemo tristis à te, aut tibi non obligatus, etiam cum spe frustratus est suâ, recedat.

Gaude longùm tuo illo tam singulari bono, VIR ILLUSTRISSIME; *dum tibi certam paternæ virtutis in spem filius adolescit. De quo si tam honorificè jam tum unusquisque prædicat, ut te hac beatum prole non dubitet profiteri: Ego qui sum inter cæteros, præstantissimæ ipsius indolis, felicis ingenii, & maturi supra ætatem judicii propior testis & admirator; patere, ut impensiùs tibi gratuler; & hanc, quam sors obtulit, significandæ meæ erga te voluntatis occasionem arripiam.*

VIR ILLUSTRISSIME,

Tibi addictissimus, GABRIEL FRANCISCUS LE JAY, è Societate JESU.

PRÆFATIO.

TAm benevolè, tam humaniter, quæ de Josepho tria Dramata non ita pridem dedimus, excepta sunt; opinor, quia suum divinis Literis argumentum debent; ut novam hanc, quæ Daniel inscribitur, Tragœdiam ex sacris codicibus pariter depromptam in lucem prodire paulo confidentiùs patiamur.

Enim verò jam assuescunt animi magnis ex se se ejusmodi spectaculis: maximè dum primariæ nobilitatis homines, ipsique adeo Principes, consecratas sanctarum paginarum religione personas agere mediâ in Aulâ, nihil ab amplitudine suæ conditionis alienum putant. Utinam tam pia consuetudo poëtas illos dedoceret, qui nihil Theatro dignum arbitrantur, nisi quod inverecundum est, & Christianis moribus oppositum!

Non fuit quidquam totâ retro antiquitate solenne aut gloriosum magis religioni veri Numinis, quam Decretum illud, quod Darius Medus, procurante Daniele edidit; vi cujus in Oriente cultus Dei, quem soli pene Judæi agnoscerent, imperabatur.

Hinc illius Edicti memor Cyrus, qui Dario deinceps successit, & Persarum Imperium conjunxit cum Babylonico, captivos jamdiu Judæos in libertatem vindicavit; eisdemque demum remissis in Patriam, Hierosolymitanam Urbem, ipsumque in eâ Templum ut repararent permisit.

Hujus porro sanciendi Decreti occasio sufficit Tragœdiæ nostræ argumentum; quod, uti jacet in libro Danielis, ita nullâ sui parte immutatum descripsimus.

Darius Babyloniorum Rex unum è Principibus Regni sui Satrapis Danielem Judæum constituerat, eumque Imperio toti proficere supremum moderatorem cogitabat; quòd cæteros omnes sapientiâ longè superaret. Hinc Danielis odio incensi Satrapæ & in ejusdem exitium conjurati legem Dario surripuerunt, quâ, ne per dies triginta cuiquam Numini, nisi Dario ipsi, precatio fieret, prohiberetur. Posthabito tali Edicto, Daniel solitis Deum precibus non

deſtitit palam obſecrare. Quare violatæ legis apud Darium à Satrapis accuſatus, renitente nequicquam Rege, ad Leones damnatur. Unde cum evaſiſſet incolumis, cultum veri Numinis per totum Imperium Edicto ſolenni procuravit; Rege in Satrapas eandem pœnam decernente.

ACTORES.

DARIUS, Rex Babylonis.

ASTYAGES, Darii Filius.

DANIEL.

GAZABAR, } Principes Satraparum.

MITHRIDATES, } Principes Satraparum.

PHRAORTES, Præfectus Domûs Regiæ.

JOSEDECUS, Danieli intimus.

MILITES.

Scena Babylone, in Palatio Darii.

DANIEL,

DANIEL,

SEU

VERUS DEI CULTUS

IN ORIENTE RESTITUTUS.

TRAGOEDIA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

DANIEL, JOSEDECUS.

JOSEDECUS.

NAm quis, vel unde pertinax vultu ſedet,
Frontemque, ſolitum præter, obnubit dolor?
Dum læta rident fata, dum placidos dies
Manifeſtus ultro Principis ſpondet favor,
Quid deinde felix ambiat Daniel prece?
Fruſtra nocendi livor injuſtus bonis
Exſtimulet iras; Rege mox uno minor,
Vitæque dominus pariter ac mortis potens
Injurioſas inde ridebis minas.
DAN. Quid ais, Amice? quid mihi fruſtra occinis?
Errorne? tene fallit imprudens amor;
Ut non, quod inſtat, ipſe pervideas malum?
Ah! diſce iniquas, blandiùs vel dum favet,
Prudens vereri ſortis ingratæ vices.
Actum eſt: amico luxit extremum jubar,
Joſedece. *JOS.* Fallit durus incautum ſopor,
Aureſve pavidas lugubris pepulit ſonus?

Quid acerba memoras fata? quid miserum enecas?
Dubiamne amici tentet incertus fidem
Probare Daniel? projice ambages procul,
Et aperta loquere. *DAN.* Nil ego ambiguum loquor:
Tentare certam nec mihi elt animus fidem,
Josedece; Amico crede; nec graviùs tamen
Funesta doleas fata: si durum est mori,
At ipsa mortis causa Danielem juvat,
Et expetendo meruit apponi lucro.
JOS. Adeone miserum vivere, ut lucrum putes
Obire mortem? Fare cur vitæ piget?
Vel unde mortis crevit impatiens amor?
DAN. Dum trahere vitam sceleris expertem nequit,
Ullumne Daniel horreat mortis gradum?
Amice, non me tanta fugitivæ tenet
Lucis libido. *JOS.* Pergis ambages loqui,
Nam te quis ægrum sceleris invasit metus?
DAN. Ten' execrandæ legis Edictum recens
Etiam lateret? nempe terdenos dies;
Abominandum siquid imperium valet;
Deus ille cœli rector, & mundi arbiter,
Quem colimus ambo sanguine Isacidum sati,
Cultu carebit debito, & nullas preces,
Gentis nefandæ triste ludibrium, feret.
Et obsequemur? *JOS.* Tene mandatum hoc petat?
DAN. Id quæris? in me lata lex: nostrum in caput
Fulmen paratum. *JOS.* Nempe tam infensus putas
Darius ut sit? hos tibi nectat dolos;
Titulos inanes, fragile dum impertit decus?
DAN. Ah! parce: fraudis ne malæ Regem arguas,
Neve execrandæ legis artificem increpes.
Hanc ipse vel si tulerit, imprudens tamen,
Mihi crede, nec quid faceret attentus, tulit.
At gens iniqua, Satrapæ, & nostrum genus
Exosa, tales jam diu insidias struit;
Et vetera quærunt odia vindictæ locum.
Ille, ille, quo me cernis evectum, gradus
Incendit animos: extero natum in solo
Nec vana Superum monstra metuentem piget
Dominum vereri. Reliqua quid frustra morer,
Vesanus unde livor, & virus malum
Crevere. Beli Sacra ritusque impios
Palam revici fraudis; hinc dolet, hinc furit

Cultus profani tutor, & semper novas
Cupidus nocendi Gazabar quærit vias.
Hinc Mithridatis pariter ambitio impotens
Sperare meliùs cœpit, & mihi dum timet
Subesse, quem nec ferre potuisset parem,
Statuit nocentem reddere, ut perdat reum.
Ne dubita, Amice: paribus utrinque æmulis
Certatur; & quem vincere injustus furor
Nequeat aperto marte, jam oppugnat dolo.
JOS. Te nota Regis gratia & certus favor,
Quid quid minetur hostis, incolumen dabunt.
DAN. Erras, Amice; namque, res quo sunt loco,
Haud me Darius ipse, si salvum velit,
Eripere letho valeat. Hæc Persis sedet,
Medisque regni dura lex; fixum & ratum
Ut esse soleat, Satrapis quidquid semel
Regique placuit. *JOS.* Quid Deo occultum vetat
Cultum exhibere, publicum quando haud licet?
DAN. Tam turpe facinus, dedecus tantum feram;
Ignavus, excors? Non retro, ut possim, pedem
Velim referre; nec queam, si fors velim.
Peracta res est: omnibus feci palam,
Quis esse deceat legis injustæ metus.
Nosterve si quos animus etiamnum latet,
Mox sacra precibus hora spectatum dabit.
JOS. Quæ te in pericla mittis?... Atenim Rex subit;
Salubriora, spero, consilia ingeret.

SCENA II.

DARIUS, DANIEL.

DARIUS.

ACcede, nostri columen & regni decus,
Generose Daniel; merita te pridem inclyta
Rerumque prudens animus, & constans fides
Superis & imis pariter acceptum caput
Fecere. *DAN.* Proh! me sorte felicem meâ,
Cupidum obsequendi si modò studium approbas,
Rex magne: quidvis aliud ulterius jube;
Non me videbit ulla degenerem dies.
DAR. Age ergo: rebus strenuam Assyriis operam

Si quando ferre contigit, rerum juvat
Nunc demum habenas capere moderandas manu.
Te Satraparum tota gens deinceps colet
Uno minorem Rege, & ad nutum obſequens
Mandata peraget? *DAN.* Scilicet, dum me impias
Furtim per artes damnat inſontem neci;
Suique Temet ſceleris artificem facit?
DAR. In me vel in te perfidi tantum audeant?
Quid quereris? ecquod, fare, conceptum eſt nefas?
DAN. Non me Leonum, magne Rex, ſævus furor
Timidumve mortis aliud exterret genus.
Propone flammas, vulnera, & diras mali
Doloris artes; quidquid immane, horridum,
Quidquid cruentum livor atque odium impotens
Extuderit uſquam; non ego impatiens querar;
Nec dura verear fata conſtanter pati.
At cur in ipſum gens mala inſurgat polum,
Suum & ſupremo Numini eripiat decus?
DAR. Nam quò iſta tendunt? Quem Deo ereptum doles
Amice, cultum? Quiſquis admiſit ſcelus,
Per ſceptra juro, vindicem agnoſcet manum.
DAN. Etiamne legis impiæ auctores latent,
Quam regio ipſe calculo, imprudens licet,
Palam approbaſti? Mollibus ſedenim dolis
Fecere fucum Satrapæ; & dum Te unicum
Babylone Numen ſupplici agnoſcunt prece,
Tam blandus error haud reluctantem abſtulit.
DAR. Ah! video: miſerum laudis illuſit fames;
Suiſque, quod ſuadebat, illecebris nefas
Obduxit. Utinam liceat! infectum foret,
Quodcumque feci. *DAN.* Sed age: quis noſtrûm interim,
Tua ſi valebunt juſſa, terdenos dies
Merito ſupremum Numen obſequio colat?
Tu vota populi nempe, tu ſolus preces,
Deus ipſe Regum Dominus, & rerum arbiter,
Quaſcumque terris cernimus, nullas feret?
Et inultus ut ſit? Spretus, illuſus, probri
Impune patiens, ſcelere pro tanto, pares
Repetere pœnas parcat? Ergone excidit,
Nulloſve nuper vindicem expertus Deum
Abominandus Baltaſar fecit metus?
Hic pocula inter media, ſcortorum & greges,
Contaminare vaſa nil veritus ſacra,

Subitâ exaratum vidit attonitus manu,
Quod imminebat, debitum pœnæ genus.
Et ille prole melior, aſt olim & Dei
Suique pariter immemor, ſolio excidit,
Septem & per annos inter agreſtes feras,
Brutæque ritu pecudis exſatians famem
Nabuchodonoſor, triſte documentum dedit,
Quantus ſuperbos atterat Reges Deus!
DAR. Confide, Daniel, meliùs: hunc ipſum polo
Terriſque Dominum, quem colis, teſtor Deum;
Suus hunc honos & cultus illæſus manet:
Nec illa tibi lex, quam tuli, damnum afferet.
Unum hoc precanti cede: tantiſper preces
Omitte ſolitas: per brevem unius moram
Permitte lucis. *DAN.* Tam tibi notùs parum eſt
Daniel? Ut ævi fragilis indigno rear
Redimenda ſcelere tempora? ah! potius vide,
Quid mancipata Numini poſcat fides?
Simulare nam quid plura nequicquam velim,
Quæ nota Satrapæ protinus facient palam,
Vel me tacente. Diſce quod verum eſt: Deus
Dum noſtra repetit vota, parendum fuit,
Nulloque potuit eſſe Decretum loco,
Quodcumque faceres: quam voles pœnam irroga;
Rex magne: ſed me rurſus ad ſolitas preces,
Præfixa revocat hora; Tu vive, & vale.

SCENA III.

DARIUS.

Abſcedit; & me ſana ſuadentem negat
Audire! Legis ecce contemptæ reum
Gens Satraparum tota Danielem arguet,
Gravibuſque repetet debitum pœnis caput.
Quid agam? vel unde ſubtraham letho Virum
Meliora meritum fata? Quod placuit ſemel
Sancire, Regni jura mutari haud ſinunt.
Eheu! quid egi? video, properavi nimis:
Caviſſe decuit invidæ gentis dolos,
Nec ferre legem calculo quam non ſuo
Daniel probaſſet ipſe. Num regni tamen
Impune tantum præripi patiar decus?

Quid me experiri cardine hoc rerum juvat?
O tu micanti cuncta quem Daniel canit
Moderari ab arce; nunc ades, precor, ô Deus!
Magnique egentem consilî aspirans rege.
Natum evocemus; si qua se monstret via,
Patrem adjuvabit. At priùs ne me occupent
Satrapæ; nocendi neu quid officiat furor,
Prudens videbo. Portet huc aliquis gradum.

SCENA IV.

DARIUS, PHRAORTES.

DARIUS.

ADes huc, Phraorte. *PHR.* Præsto sum. *DAR.* Astyagem voca;
Res urget; adsit ocyùs: tu, ne interim
Succedat Aulæ quispiam, dum erimus simul
Intus, cavebis sedulò. *PHR.* Imperium exequar;
At Mithridates ecce succedit tamen,
Comesque sequitur Gazabar. *DAR.* Nam quid volunt?
Ergo utriusque fugere conspectum haud licet?

SCENA V.

DARIUS, GAZABAR, MITHRIDATES, PHRAORTES.

GAZABAR.

REx, vive. *DAR.* Quæ vos cura sollicitos tenet;
Nec evocatos tempore alieno huc agit?
GAZ. Violata Regni jura, Regnantum & decus,
Tuasque nullo, magne Rex, habitas loco
Impune leges querimur: ultricem manum
Scelus nefandum poscit. *DAR.* Hoc studium placet;
Et utriusque laudo generosam indolem.
Ast instat aliud; plura nec mihi jam vacat
Audire. Si quod fuerit admissum nefas,
Curas inanes pellite, ultorem dabo.
Valete. * Tu me sequere; nec quisquam huc pedem
Quicumque demum fuerit, injussus ferat.

* *Ad Phraortem.*

SCENA VI.

GAZABAR, MITHRIDATES.

GAZABAR.

QUid esse dicam, Amice? quæ gravior potest
Stimulare Regem cura, dum regnis probrum
Sibique placidus audit illatum? *MITHR.* Stupor
Me similis urget; nec quid acciderit novi,
Quò, quò feratur animus, incertus videt.
GAZ. Sensisti ut ægra Regis insolitus pavor
Turbavit ora, quando violatam audiit
Legem, reumque capitis ad mulctam peti?
Ah! video; neque me credulum fallit malus
Error, metusve ludit. Hebræi scelus
Rex novit, aut non vana suspicio incidit.
MITHR. Si novit; ecquid quærere ulteriùs juvat,
Cur nostra fugiat ora, conspectum horreat?
Damnare metuit nempe, quem salvum velit.
GAZ. Frustra est, Amice: nemo devotum neci,
Vel ipse Rex si tentet, eripiat caput.
Decreta quisquis nostra violavit nocens;
Hunc jura sontem cuncta damnari jubent.
MITHR. Quem vehere primos certat ad honorum gradus
Manifesta Regis gratia, & reliquos super
Posuisse Satrapas ambit; an lentus sinat
Perire eundem? *GAZ.* Si negat, cogi potest.
An ergo nullum, Satrapæ quotquot sumus,
Vel inane gerimus nomen? Incœptum bene est;
Structosque Daniel lævus in laqueos ruit.
Instemus operi: fata felicem exitum,
Ni robur animo desit ac virtus, dabunt.
MITHR. Confide: stimulis paribus accensos habes,
Quoscumque Daniel jam diu imperio premit.
Nunc ergo, si qua est, rursus ad Regem viam
Tentemus. *GAZ.* Ultro te sequor: jam jam sciet
Scelestus, aliquos esse quos sprevit, Deos.

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

ASTYAGES, PHRAORTES.

ASTYAGES.

SPerare quid tu meliùs Aſtyagem jubes,
Amice? prima, video, te ſpecies capit,
Luditque amantem; quodque jam factum velis,
Id poſſe fieri placuit: hîc blandas preces
Phraortis, & quæ vota ſollicitus facit,
Agnoſco; dignas & memor referam vices,
Meliora quondam fata ſi dederint locum.
At parce, amabo, credulam ſpe futili
Lactare mentem: potiùs hæc animo injice,
Sortem unde leviùs poſſit adverſam pati.
PHR. Quàm non inanis augur exſtiterim, brevi,
Generoſe Princeps, faciet eventus palam.
Utinam adfuiſſes, cum tui cupidus pater
Satrapas valere juſſit; ac gravibus licet
De rebus ambo Regis affatum dari
Peterent, loquendi pertinax ſpatium abnuit!
AST. Suis carere genitor ut Satrapis queat;
Natumque patiens imperî in partem vocet?
Hoc credis? hoc me credere hortator jubes?
Ten' lateat unum, Amice, quem pater ad gradum
Evehere Satrapas inter Hebræum paret?
Mox ſumma rerum nempe Danielem eſt penes;
Nihilque, Regis nomine excepto, manet
Deinceps parentem; non ego, æthereas faces,
Cœloque quiſquis regnat, atteſtor Deum,
Dulce imperantum cupidus invideam decus:
Aut longioris pondus obſequii abnuam,
Aſſyria per ſe regna dum genitor regat.
At ipſe rerum mole defeſſus gravi,
Quod facere refugit, ſobole contemptâ, pater
Moderanda tradat ſceptra Satraparum in manus;
Pudet, pigetque fateor; & probri impotens
Huc uſque docilis animus haud novit modum.

PHR.

PHR. Cuicumque ſanguis melior in venis micat,
Quàm ſit negatæ laudis impatiens, ſcio,
Generoſe Princeps: inclytam novi indolem,
Mentemque rebus, quam geris, natam arduis.
Nec exerendæ, ſpero, virtuti locus
Longùm aberit; animos interim ad tempus preme;
Conſilia Regis cuncta dum ſe ſe explicent,
Senſuſque pandant intimi. *AST.* Morem geram,
Amice, & ultro, quam petis, dabitur mora;
At ni querelas docilis admittat pater,
Habeatque juſtas, quo loco deceat, preces;
Ignoſce, ſi quid... *PHR.* Ah! cave; namque huc ſubit
Rex ipſe. Credo.

SCENA II.

DARIUS, ASTYAGES, PHRAORTES.

DARIUS.

Ne pedem hinc retro feras;
Phraorte: quidquid hîc rei eſt, totum hoc bene
Animo fideli creditur. Patrem adjuva
Tu Nate, rebus, quam potes, dubiis opem
Ne ferre pigeat. *AST.* Sorte nunc demum ſuâ
Lætum ac beatum, Genitor, Aſtyagem nimis,
Præſtare ſi quid liceat, unde animus, fides
Conſtent parenti! *DAR.* Nate, ut hic ſenſus placet!
Ut me iſta pietas recreat! mentem adjice;
Et, quid juvare cardine hoc rerum patrem
Poſſis, docebo. Quo mihi poſitus gradu,
Orbi verendum quàm ſit Aſſyrio caput,
Hebræus ille, merita cui pridem inclyta
Tam grande nomen tamque conſpicuum decus
Fecere, noſti. Senſit ingenium ſagax,
Mentem & futuri providam expertus, Virum
Honore coluit multo & inſignem dedit
Tenere reliquos Satrapas inter locum
Nabuchodonoſor; ipſe fatorum aſperas,
Quod imminebat, Baltaſar doctus malum,
Ni mens fuiſſet læva, fugiſſet vices.
AST. Jam nota loqueris, Genitor; at ſi quid levi
Meruiſſe Daniel potuit obſequio, ſatis
Numquid repenſum eſt? affatim indultus favor.

Officia vel majora pensasset bene.
DAR. Quid loqueris? an te pariter infelix quatit
Stimulatque livor, Nate? Ne doleas tamen;
Huc usque tanto quidquid impensum Viro est,
Regnis, mihi, tibique id impensum fuit.
Scis ipse; quò non cœca dominandi fames
Et tacita Satrapas odia, malefidum genus,
Agant furentes: struere fallaces dolos,
Suisque vitam regibus, sceptrum aut malas
Rapere per artes, hoc student unum, labor
Hic unus; isto scelere sed Daniel vacat,
Moresque solus impios plenus Deo,
Quem vasta mundi spatia moderantem colit,
Damnavit usque. Gentis hinc dudum efferæ
In se furores movit; hinc pœnas graves,
Mea ni resistat cura, ni præsens opem
Et ipse tuleris pariter, immeritus dabit.
AST. Ast ille pœnas unde jam metuat, gradum
Per te assecutus penè regali parem.
Hinc Satraparum futiles spernat minas
Impune; Tuque plectere ut sontem velis,
Frustra lacessas invium letho caput.
DAR. Ah! ne parentem, Nate, nil meritum asperes:
Tumida residat ira; vesanos preme
Animi tumultus; siquid offensus doles,
Regni cupido si qua sollicitum fodit,
Confide; superi vota quamprimum audient.
Jam me senectus ægra, me dudum meus
Amor volentem, facere quid deceat; monent.
Inducias Te genitor exiguas rogat;
Operique, quod jam meditor, admoveas manum.
AST. Tam dira me libido, dum lucem aspicis,
Regnasque, vanum stimulet? Hoc credis pater?
Suspicio tibi tam prava de nato incidit?
Proh! dura mea nunc fata! Me vivum priùs
Tellus profundo condat æternum sinu;
Missumve cœlo fulmen in miserum ruat;
Quam sceleris hujus videar admissi reus.
Fidem experire, Genitor, obsequium proba;
Et infidelem nactus Astyagem abjice.
DAR. Bene est, abunde est: hoc mihi solum peto
Fidei & amoris specimen, hoc unum annue
Ut imminenti, Nate, Danielem eximas

Mortis periclo; noſtra, quæ nulli licet
Violare, juſſa ſprevit, & vetitâ palam
Suum obſecravit Numen impavidus prece.
Res nota Satrapis: gentis ingenium malæ
Tales tetendit, queis Virum caperet, dolos.
Namque ipſa legem fixit arbitrio, & mihi
Nil cogitanti tale ſignandam obtulit.
Jam venit impos mentis atque odio furens
Cum Mithridate Gazabar; paribus reum
Animis parabant agere, niſi vocem occupans
Rerumque molem fraude mentitus piâ,
Hinc ſuſtuliſſem me me ab utroque ocyùs.

SCENA III.

DARIUS, ASTYAGES, PHRAORTES, MILES.

MILES.

HUc ambo Satrapæ Principes aditum petunt.
DAR. Mea ſic faceſſunt juſſa? Jam menti excidit
Fuiſſe vetitum, nequis huc ferret pedem
Injuſſus? *MIL.* Equidem fateor: aſt inſtant tamen,
Graveſque, ſi quid creditur, cauſas habent,
Quæ longiorem ferre non poſſint moram.
DAR. Dic in penates intimos flectant gradum;
Mox adero.

SCENA IV.

DARIUS, ASTYAGES, PHRAORTES.

DARIUS.

CErnis, Gnate, quò livor nocens;
Aperta quò non odia præcipites agant?
Etiamne patiens triſte ſervitium feram?
AST. Age ergo, Genitor; quin jugum turpe excutis;
Pulſi quieſcant Satrapæ: Imperium rege
Solus; nec ultra Sceptra moliri audeant.
DAR. Utinam liceret, Nate, quod ſuades ſequi;
Taleſque regni fata paterentur vices!
Lux fortè veniet illa, cum faciles Dei
Feliciorem rebus oſtendent viam.

Quod urget, unum adverte; quo possit modo
Jam provideri certa Danieli salus.
AST. Tuum imperare est, Genitor, & nostrum obsequi.
DAR. Olli salubrem, Nate, curemus fugam:
Spes illa superest una, si salvum velis.
Severa regni jura: nec Regem est penes,
Quantùm laboret cumque, dum Satrapæ abnuunt,
Eripere letho legis infractæ reum.
Hoc agere præstet; exteram ut Daniel queat
Adire terram sospes, & quantùm patet
Caldæa, nostris protinus migret plagis.
Amica Persis dulce perfugium dabit;
Notumque Cyrus hospitem accipiet lubens.
Babylone Daniel aderat ante annos decem,
Cum victa Medis pariter ac Persis, mihi
Cyroque cessit, nostrum & excepit jugum.
Jam tum futuri præscius, rerum & sagax
Danielis animus nomen in clarum iverat,
Cyrique in Aulâ grande retinebat decus.
Cyrum ocyùs monebo, quo Daniel gradu
Mihi sit, vel orbe dum procul nostro exulat.
Hoc providebis ergo; tecum erit hic labor;
Ut nocte captet proximâ incolumis fugam.
Reviso Satrapas interim, & placidè audiam,
Jactare quidquid gravius in Hebræum parant.
Tum velle totum excutere dum per me scelus
Videor, morarum, cardine hoc rerum, satis,
Perficere cuncta commodè ut liceat, traham.
AST. Confide, Genitor; quod jubes cumque, exequar.

SCENA V.

ASTYAGES, PHRAORTES.

ASTIAGES.

VIcimus, Amice; fronte mutatâ redit
Fortuna melior, rebus & nostris favet.
Eamus; ultro quam pater miserans opem
Impendi Hebræo postulat, dabimus. *PHR.* Fugam
Ipse adjuvabis? tamne mutatum reat?
Concepta placidis odia sic animis cadunt?
AST. Quid me juvarent odia, dum superest nihil

Deinceps timendum. Fugiat, & vitam trahat
Impune Daniel; nil moror; nullos metus
Dum faciat, & non debito cedat loco.
Ah! paribus utinam legibus talem queant
Satrapæ mereri gratiam, invisum genus,
Paterna quot quot Sceptra moderari ambiunt!
PHR. Parumne gentis Principem in geminum invehi
Rex visus? ipse testis audisti, quibus
Utriusque fraudes impias sensit probris:
Nec lentus aderit ultor. *AST*. At eosdem timet,
Odisse vel si possit infensus pater.
PHR. Etiam timere desinet, nutantem adhuc
Capiti coronam longa cum tandem dies
Firmarit. *AST*. Et nos turpe servitium interim
Feremus? *PHR*. Hæc te cura sollicitum coquat?
Meliora potius fata dum se se explicant,
Hinc augurare melius. *AST*. Ignosce, obsecro,
Amice; me si fortè regnandi fames
Iniqua stimulet; recta suadentem sequar.
Quod visa mihi sors jam dare, apponam lucro,
Et lætiores, dum ferat, patiens vices
Sperabo: sed tu patris in Satrapas move
Animos & iras: retege fallaces dolos;
Tacitisque semet credat insidiis peti.
Ego hinc, parentis jussa quo rapiunt, feror.
PHR. I, perge, Princeps; sequere felicem impetum;
Et mancipatam crede, quam repetis, fidem.

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

DARIUS, MITHRIDATES, GAZABAR, PHRAORTES.

DARIUS.

Metus omnis absit; non ego invisum velim
Fovere facinus; lege contemptâ nocens
Quicumque fuerit, debitas pœnas luet.
At ista, Proceres, causa sedatos petit

Animos, nec ante debet immanes reus
Subire pœnas, quam suæ admissus palam
Causæ patronus, quâ licet, probrum eluat.
MITHR. Jam dicta causa est, hîc ubi constat scelus,
Et tot revinci testibus factum potest,
Quot aula Satrapas, ipsa quot cives habet
Numerosa Babylon. Nam neque abstrusus domi,
Tectusve latebris supplici Daniel genu
Suum obsecravit Numen, at aperto in loco,
Et unde fugere nequeat aspectum: hinc nihil
Mandata veritus regia illusit sacras
Impune leges. Vidit indignans probrum,
Nec inulta siluit turba; conclamat; graves,
Dirum execrata facinus, intentat minas.
At non moveri visus, aut victus metu
Votis pepercit; animum in errore obstinat,
Iteratque vetitas usque contemptor preces.
DAR. Confidite: ultor aderit, & sontem manet
Æquanda sceleri pœna: præcipites tamen
Retinere motus, æquitas, ratio admonent,
Alioque digna præmio, in rerum arduis
Probata virtus, & Viri constans fides.
Ipsa, ipsa Babylon novit, & quâ panditur,
Utrumque didicit orbis Assyrii latus;
Quis ille, cujus poscitur letho caput;
Quoties per ipsum parta Babyloni salus.
Ergo quis in me parcat opprobrium asperæ
Jactare mortis, si quid in talem Virum
Properasse nimiùm videar? ah! si dura lex,
Regnique jura cadere Danielem volunt;
Æquas queratur nemo damnantis moras.
GAZ. Quas petis, iniquas ipsa lex damnat moras;
Damnantque Satrapæ pariter: iratus fremit
Et ipse populus; ac nisi sontis nece
Justo furori protinus fiat satis,
Nequid sinistrum tentet insipiens, cave.
DAR. Frenare vestrum est & coërcere impetum.
GAZ. Populi furentis impetus nescit modum.
DAR. Quiescit ultro, ni quis incendat, furor.

SCENA II.

DARIUS, MITHRIDATES, GAZABAR, ASTYAGES, PHRAORTES.

ASTYAGES.

LIceat remotis alloqui patrem arbitris.
DAR. Ite ambo, neque vos ullus excruciet labor.
Suum verendas usque & illæsum decus
Leges manebit, spondeo; hoc unum, obsecro,
Consulite; nequid deinde turbarum audiam.
GAZ. Quàm polliceri facile, tam pronum id foret
Præstare, Princeps, quod petis: tecum hoc vide:
Ast unus ipse facere, quod mandas, potes.

SCENA III.

DARIUS, ASTYAGES, PHRAORTES.

DARIUS.

ECquando tumidos spiritus tandem premam,
Cogamque dociles Regis imperium pati?
AST. Regnas; & istud, Genitor, ambages parit?
Agedum experire, jura dominantis probent;
Nati & ferendo perpeti discant jugum.
DAR. Primum quod instat, Nate, jam facto est opus,
Mox, crede patri, Sceptra quis teneat, scient.
Jam fare; qualem nuncias rerum exitum?
Quid me jubes sperare? *AST.* Nil actum est, pater;
Et quam obtulisti, rejicit Daniel fugam.
Suasi, rogavi, quaslibet me me sagax
Converti ad artes, cuncta tentanti irrita
Cecidere: perstat usque propositi tenax,
Nefasque reputans fugere, dum solus Dei
Cultus nocentem fecit, horrendam priùs
Subire mortem, tale quàm probrum, velit.
DAR. Quæ pars salutis est super; vel quis modus;
Inire, quæ jam est una; si refugit viam?
AST. Me cura similis angit: at, vel si annuat,
Vix ullus esse nunc fugæ possit locus;
Tam multa populi turba circumdat Virum;

Tantos & illa pertinax motus ciet.
PHR. Adeſt fidelis ille Danielis comes;
Et ora lævum mœſta neſcio quid canunt.

SCENA I V.

DARIUS, ASTYAGES, PHRAORTES, JOSEDECUS.

DARIUS.

JOſedece. *JOS.* Sacros pronus advolvor pedes.
DAR. Quid vis? quis ægro luctus in vultu ſedet?
JOS. Actum eſt: periclo ni ſtatim ſalvum eripis,
Certamque rebus perditis affers opem,
Rex magne; fato lugubri Daniel perit!
DAR. Infanda nam quæ fata Danielem petunt?
JOS. Parvos penates populus immensùm fremens
Obſedit, & nil tale promeritum, neci
Dandam repoſcit victimam: tectis faces
Impune, paſſim tela cum ſaxis volant!
Ac ni furori fida ſociorum manus
Huc reſtitiſſet uſque, jam fracto objice,
Lymphata miſeros turba vertiſſet lares.
Nam gens iniqua Satrapæ, & dirum nefas
Meditata, ſtimulis acribus populum incitat;
Et læſa regni jura per totam ferens
Babylona, ſontem mortis in pœnam vocat.
Te ſi qua miſeri cura Danielis movet,
Rex magne; ſtudio ſi quid aſſiduo poteſt
Meruiſſe, capiti funus infandum amove.
DAR. Gens perduellis hac mihi turbas agit;
Odiiſque, ſpreto Rege, ſervire obſtinat?
At non inultum noverit jam jam ſcelus.
Phraorte, propera: reprime furialem impetum;
Mihique tecum ſiſte Danielem ocyùs.
Sic jubeo: quiſquis ponere audebit moras;
Vel Mithridates, Gazabar vel ſi fuat,
Per aſtra juro, vindicem agnoſcet manum.
PHR. Rex magne, ſalvum præſto, vel noſtrum in caput;
Si quam minantur fata, tempeſtas ruet.

SCENA V.

DARIUS, ASTYAGES, JOSEDECUS.

DARIUS.

Nam quis tumultus inter ac tristes minas
Danielis animus? quo videt vultu efferæ
Plebis furores, atque Satraparum truces
Advertit iras? *JOS*. Fortis, impavidus, sui
Similis, nec ullo mortis infractus metu,
Utriusque sortis placidus expectat vices.
DAR. Sic ergo rigidus dulce consilium abjicit;
Et, quam salutis facio, non patitur viam?
Tun' ipse Amicum lentus in apertam rapi
Sinas ruinam? Tam parum solers fuit,
Aut tam remissas extulit vires amor,
Ut non amantem flecteret? *JOS*. Tene, ah! graves
Augere luctus, magne Rex? tene asperum,
Heu me! quod alto pectori inflixit dolor,
Stimulare vulnus? quid ego inexpertum tuli,
Dum præviderem mente præsagâ malum,
Funestum ut omen fallerem? Ut sæpe institi,
Periculoso ne suum obsequio Deum
Coleret; iniquum donec Edictum abrogans,
Obicem amoveres ipse. Sed frustra: horruit,
Meque execratus consilî auctorem impii,
Immotus usque, durus, intractabilis,
Rupisque more nescius flecti, stetit.
En prodit ipse. *AST*. Quanta tranquillo nitet
Gravitas in ore!

SCENA VI.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, PHRAORTES, JOSEDECUS.

PHRAORTES.

Vicimus; cessit furor
Populi impotentis: placidus imperium audiit,
Turbisque posuit, Regis ad nomen, modum.
En ipse Daniel salvus ac sospes subit.
DAR. Bene est, Phraorte; rursus ad populum redi;

Utraque ne quid agitet, attentus cave.
* Ad Danielem. * Quæ te in pericla mittis, & studio tui
Quantam sub imo corde mihi curam injicis,
Magnanime Daniel! *DAN.* Quam geris pro me, exuas,
Rex magne, curam; quidquid eveniat, levis
Jactura nostri fuerit. *DAR.* Ah! potiùs, rogo,
Vide, ut periclo, dum potes, vitam eximas.
Quid renuis? aut te cur fugæ tantùm piget?
Tibi Persis ultro, Media hospitium dabit:
Potensque gemini Cyrus ac Dominus soli,
Tanto beatus hospite, acceptum polo
Munus fovebit, & memor grates feret.
Te coluit ille quondam, & obsequio pari
Tuum fatetur atque veneratur Deum.
Ut te reviset lætus! ut longas bene
Avidus utrinque redimet amplexus moras!
DAN. Istis levare parce, quam suades fugam.
Non renuit animus fugere; nec gravius pati,
Quod imperasse placeat, exilium timet.
Hinc in recessus orbis extremos jube,
Deserta mundi spatia, solisque hactenus
Habitata monstris tesqua; vel fragili rate
Penetrare cœcos æquoris vasti sinus;
Dum fata præter dura, casusque asperos
Nil sit timendum; te mihi testem invoco,
Te, qui latebras cordium aspectas Deus,
Quocumque lethi genere si metuam mori.
Ast una pavidum causa fugiendi facit;
Plenamque sceleris animus horrescit fugam.
DAR. Quid metuis? animus quod sibi fingit scelus?
Scelus est periclum fugere, & immeritas procul
Arcere pœnas? *DAN.* Fugere si nequeam innocens,
Scelus est. *DAR.* Sed unde non potes fugere innocens,
Quæ te nocentem culpa, si fugias, habet?
DAN. Id quæris? Egone legis injustæ probrum
Suum & supremo Numini ereptum decus
Impune patiar? publicum vel si nefas
Palam improbasse videor, & læsos Dei
Reparasse cultus; jamne dissimilis mei,
Fœdâque facinus inclytum aspergens notâ,
Dare terga retro transfuga infamis queam?
Ah! parce: vano fortè superatus metu,
Cupidusque vitæ si profugissem priùs;

Ad hoc redirem, magne Rex, turpem ut cruor
Per mille fusus vulnera elueret fugam.
AST. Proh! quanta virtus! proh! Viri digna indoles
Meliore fato! *DAR.* Cur tuam præceps ruis
Ultro in ruinam? Ne mihi, quando hic super,
Aditus salutis unus est; illum eripe.
Hoc me rogantem sustine, vel si magis
Placet imperata facere, regnantem feras.
DAN. Mene ista posse? quod jubes, Deus hoc vetat.
DAR. Nam cur vetaret? Nempe tam durum putem
Rigidumque Numen quod colis, vitam ut suis
Adimat, velitque sceleris expertes mori?
Aliud dedisti specimen; ut facilem, & bonum
Piumque quoties ipse jactasti Deum.
DAN. Nihil hinc refingam: facilis & bonus hic quidem
Piusque Deus est, quem colo: ast idem potens
Vitæ necisque Dominus: utrumvis petat,
Utrinque fidum pariter obsequium exigit.

SCENA VII.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, PHRAORTES, JOSEDECUS.

PHRAORTES.

Populi invalescit ardor, ad primas redit
Furias, nec ultra Regis imperium valet
Frænare motus, ipse ni præsens malo
Paret mederi? Civium iratis micant
Scelerata manibus arma; properato est opus;
Vel iniqua miserum fata Danielem obruent.
DAR. Sic nullus aderit usque turbatum modus.
Ibo, ibo. Sed enim sceleris auctores, polum
Et astra testor, quas decet, pœnas dabunt.
DAN. Ah! potiùs, in me totus exundet furor;
Avidamque nostro sanguine exsatiet sitim!
Meum omne scelus est; unus ad pœnas vocor,
Rex magne: me me victimam redde ocyùs;
Me perime: postquam noster explerit cruor
Animos feroces, blanda pax populis, quies
Redibit urbi. *DAR.* Frustra es. *DAN.* Hoc unum annue,
Per si qua pietas! Genibus affusum vides,
Miseresce. *DAR.* Redeo, Nate: Danielem interim

Tuere, neve Regiâ exportet pedem,
Caveto. *DAN.* Saltem patere, te comitem ut sequar.
DAR. Resiste.

SCENA VIII.

DANIEL, ASTYAGES, JOSEDECUS.

DANIEL.

JUstas surdus elusit preces,
Fugitque; placidum te mihi experiar magis,
Magnanime juvenis; da levi pretio graves
Restinguere iras? cadere da populi manu.
Vel si nocentem durius lethi genus
Decuit; Leonum pergo feralem ad lacum,
Ubi præda rabidis debita obtingam feris.
AST. Huc sequere potiùs, æquior donec viam
Fortuna pandat; si quid Astyages potest,
Animum probabis ipse & addictam fidem.
DAN. Parebo: quovis vel reluctantem trahe.
JOS. O tu piorum tutor ac custos Deus,
Quas tanta pietas meruit, exsolvas vices!

Finis Actûs tertii.

ACTUS IV.

SCENA PRIMA.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, JOSEDECUS.

DANIEL.

FRustra repugnas; hactenus satis est datum,
Rex magne, amori: cede; quid rursum aspera
Mollire tentas corda? spem vanam abjice:
Nec fræna patitur plebis insanus furor;
Nec ponere odiis Satrapæ norunt modum.
Me crede mihimet, aut mei potiùs Deo
Committe curam: justus est cœlo Deus;
Preces nec ille corde conceptas pio
Aversus unquam sprevit. O utinam sinu

Cordis paterent intimi, & quod vix loqui
Possim, videres! Grande nescio quid sibi
Promittere audet animus, & spes hic novas,
Omnemque pene quæ fidem superent, fovet.
Fera bella moveant, corpus objectent feris,
Quos odia, quos & livor in nostrum caput
Incendit hostes; ne time; insontem haud petit;
Sua sed nocentes pœna, Rex magne, obruet.
DAR. Quò raperis? Ecquid dura properantem juvat
Lacessere ultro fata? Sed video satis,
Quæ fodiat ægrum cura; dissimules licet,
Video innocentes, quos mihi nectis, dolos.
Te nostra pietas angit, & quem pro tuâ
Ferimus salute, turbat ancipitem labor.
Hac nos levare mole vel proprio bonus
Ambis periclo: cadere tibi pulchrum æstimas,
Pulso tumultu blanda dum redeat quies.
Hinc robur animis additur? spes hinc nova,
Quam pascis; & quâ, facere si possis fidem,
Nobis dolorem pariter & curam eximas.
Tamen hæc omitte; nil agis: pia fraus patet:
Quantòque nostri visus es cupidus magis,
Tantò esse tua jam carior meruit salus.
Confide: quovis impotens Satrapas agat,
Vel stimulet ira; quidquid invisum aggredi
In me meosque populus effrænis paret;
Te nostra, Daniel, dextra defensum dabit,
Vixisse tecum potero, vel tecum mori.
DAN. Ah! parce: quid enim suadet imprudens amor,
Rex magne? quanquam nec tuo dignus forem
Amore, si quod loqueris, id meritò imputes.
Talem æstimares nempe, qui mediter levem
Fecisse fucum? qui palam imbellem velim
Jactare frustra, cultor insipiens, Deum?
Agnosce, quale Numen Abrahamo sata
Soboles vereri certet. Haud vano deos
Errore fictos, silice vel sterili colit
Excisa trunco monstra; queis surdæ patent
Aures, & oculis qui nihil apertis vident.
Ille, ille quem nos colimus, & justas preces
Audit; labores, qui premunt miseros, videt:
Opemque ferre rebus afflictis amat.
DAR. Eccur benignam retinet ulteriùs manum?

Cur invocatus non adest? vel cur opem
Gravibusque differt facere medicinam malis?
Nempe opperitur ille, dum nullum salus
Absumpta tandem linquat auxiliis locum.
DAN. Ut ratio tua te fallit! ut nosti parum,
Rex magne, qualem, quamque diversam hic Deus
Inire soleat more ab humano viam!
Cum nulla restat spes super; cum perdita,
Et lapsa retro cuncta perniciem putes
Certam minari; cardine hoc rerum ultimo;
Deus ille, cujus servit imperiis mare,
Cœlumque, & orbe quidquid in vasto subest,
Se prodit; atque quantus est, tantus solet
Populis videri. *DAR.* Proh! mihi qualem occinis?
Et quam periclo spem facis plenam gravi!
Ergo perire te sinam, ut salvum velim?
Salvusque nequeas esse, ni pereas priùs?
Mirum salutis ô genus! Spes ô nova,
Inusitata quam foves! aliud doce
Sperare; tuus hic aliud afflictis Deus
Addat levamen; quidpiam vel me sinat
Tentare pro te meliùs. *DAN.* Hæc sentis? loqui
Nec ista, Princeps, te piget? talem parens
Rerum & supremus arbiter labem ferat?
Josedece, cur hîc trahimus indecores moras?
Juvat ire: fuso sanguine opprobrium eluam.
Felix in ipsâ morte, si gravius nihil
Deus ille, quem sic lædis, in pœnam exigat!
AST. Abscedis? ah! ne sequere præcipitem impetum:
Ignosce, studio si quid erratum est tui.
Timore plena sedulo res est amor;
Nec imputandum credidit sceleri pater,
Unde, unde tandem parta dilecto salus
Capiti veniret.

SCENA II.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, JOSEDECUS, PHRAORTES.

DARIUS.

Quid refers? quo res loco,
Phraorte? *PHR.* Quo non stare, vel dici queant
Pejore; nam si turbidis rebus brevem

Afferre Regis visa majestas moram;
Animisve si quis additus pavidis metus;
Vix retulisti regiis laribus pedem,
Vires resumpsit, obice seu rupto, furor,
Omenque lævum, triste, luctificum canit.
Totam per urbem quippe rumorem serit
Cum Mithridate Gazabar cladem horridam
Instare populis, si quid indultum reo
Fuerit; nec esse Regis arbitrium penes
Eximere letho, spreta quem sontem arguant,
Meritâque regni jura damnarint nece.
DAN. Vides, inanis quàm foret deinceps labor
Tuus ille pro me; lata lex: Satrapæ jubent:
Populus furoris impotens pœnam irrogat.
Patere antevertam vota; da, rabiem expleam;
Ultroque, quo me rapere festinant, sequar.
Unum, per istos, quos ego amplector pedes;
Per ista, Princeps, genua, ut exorem, sine.
Nihil est iniquum quod petam; nihil est, ferox
Quod hostis ipse, si quid humanum sapit,
Invideat. *AST.* Heu! quid, dum peris, etiam juvat?
DAN. Perire nil me pigeat: at si me Deus,
Deus ille, cujus ambiam imperio immori,
Pericula inter media securum dabit;
Si dira rabidis ora concludet feris,
Unum hoc rogantem sustine; hoc unum mihi
Sperare de te liceat. *DAR.* O utinam ratas
Et ipse, quas periculi oblitus foves,
Spes facere possis! sed tibi obstringam fidem:
Quodcumque petere lubeat, incolumis feres.
AST. Et hoc precantem, mi Pater, Natum audias;
Amica nobis si qua Danielem velint
Servare fata sospitem; & easdem vices
Subire pariter fraudis artifices malæ
Cogantur. *DAN.* Haud me dira vindictæ sitis
Exstimulat, istud facere nec votum placet.
Vivant, suoque scelere vel dignas queant
Fugisse pœnas, nil moror: ast unum polo
Numen verendum facinoris memores tremant.
Audere nec si quidpiam contra parent,
Jactent inultum. Tuque numerosæ potens
Regnator aulæ, tota quem patiens jugi
Babylon timere didicit; hunc pariter time,

Reges in ipsos cujus imperium est, Deum.
DAR. O tu potenti cuncta qui nutu quatis,
Imosque ab alto pervides cordis sinus:
Nosti; colendos uspiam si quos putem
Te præter, aut si venerer infidus Deos?
Ades huc; & istud, quod geris, tandem exere
Imperium in omnes: urbe qui totâ calent,
Compesce motus; blanda succedat quies:
Et efferatos alta pax animos regat.
Vel si stupendis rursus ostentis amas
Notescere orbi; dumque inextinctam famem
Reprimis Leonum, si tuum populis placet
Palam approbare Numen; hoc ipsum invoco,
Testorque; qui me cumque regnantem colit,
Unum perenni te Deum obsequio colet.
Confide, Daniel... *PHR.* Turbidus fert huc gradum
Cum Mithridate Gazabar.

SCENA III.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, GAZABAR, MITHRIDATES, PHRAORTES, JOSEDECUS.

DARIUS.

Quò vos furor?
Quò cæca rapiunt odia? sic placidos mihi,
Sic obsequentes se probant? ubi, ubi pudor,
Pietas, fides, amorque? Nil Regis preces,
Nil jussa valeant; non mihi insignem Virum
Clarumque meritis, dulce præsidium imperî,
Urbisque & orbis pariter Assyrii decus
Servare per vos liceat? *MITHR.* Insontes cave
Onerare probris: nostra nil in te fides,
Nil peccat animus: temet incusa mali
Causam tumultus ipse, dum justo caput
Subtrahere letho tandiu meritum obstinas.
DAR. Et perduelles, credo, quas turbas cient,
Mihi imputabunt; unus veniar nocens.
Desinite fucum facere; mendaces doli
Astusque fictæ mentis hostiles patent.
Scio quò ferantur vota; quid tantùm incitet
Animos feroces. *MITHR.* Legibus, Patriæ, Deis,

Regno

Regno Tibique reddere intactam fidem,
Hæc vota, Princeps, noſtra ſunt; animum hic fodit
Urgetque ſtimulus. *DAR.* Patriam, Regem, aut Deos
Curant ſceleſti; dum ſuum Patriæ decus
Columenque Regno grande præreptum volunt!
Populos ad arma dum vocant; dum vim palam
Inferre Regi, nec meis me me ædibus
Pudet obſidere: quodque crediderim magis
Mihi luctuoſum, dum polo & terris potens
Noſtriſque toties Regibus temere petunt
Fatale Numen. *GAZ.* Apage peregrinum procul
Mendaxque Numen: Belus eſt nobis Deus;
Gens noſtra reliquos neſcit ac refugit Deos.
DAN. Tamen hoc verendum noris ac diſces brevi
Numen tremendum, cujus aut fingis malè
Neſcire mendax, cognitum aut ſpernis genus.
GAZ. Quid ille poſſit, quem mihi jactas Deum,
Prior experire: pulchriùs nuſquam queat
Probare, ſi quid juris in terras habet.
Faceſſe legum juſſa & horrendæ ſpecus
Ingredere latebras: hinc Deus ſalvum tuus
Te præſtet; avidas, nequid officiant, premat
Fauces Leonum. Quid times? *DAN.* Timidum arguis?
Timeat inanem quiſquis aut Belum colit:
Simulacra vel qui caſſa reputavit Deos.
At te verende generis humani ſator,
Qui ſequitur, ille neſcit ignavos metus.
Documenta dabimus; quod jubes, ultro exequor.
Sequere, antecedo: nulla me retinet mora.
DAR. Ah! ſiſte Daniel. Voſque, ſi Regem decet
Quidquam rogare, ſupplici obteſtor prece:
Deponite iras; facite pietati locum.
MITHR. Nil vana peccat ira; ſed nullus poteſt,
Nulluſve meruit eſſe pietati locus,
Dum læſa Regni jura vindictam exigunt.
DAR. Navata Regnis opera quod pretium feret?
MITHR. Hodierna laudem macula præteritam abſtulit.
DAR. Ah! video: plus vos odia, quam legum movet,
Studiumve Regni! *DAN.* Cur mihi oblatum doles
Teſtandi ubique Numinis veri modum?
Ne metue: tantùm fac datam exſolvas fidem;
Noſtrique Babylon vindicem æternùm colat.
Me, me ad Leones ducite. *JOS.* O fortem virum;

Et alia meritum fata! *DAR.* Nil ergo eſt ſuper,
Quo rigida moveam corda? nequicquam inſtiti,
Monui, rogavi utrumque; deſcendi ad preces
Haud Rege dignas! odia veſanis placet
Explere! Nil repugno; ſupplicium petat,
Triſtemque Daniel ſubeat immeritus lacum.
At ſi quis inde ſoſpitem reddat Deus,
Per ſceptra juro, fata vos eadem manent.
Hac lege vinctum rapite, quò ſuadet furor.
GAZ. Bene eſt & iſta lex placet. *DAN.* Princeps, vale,
Donec reducat Lucifer mundo diem.
DAR. Amice, ni ſpes iſta metuentem erigat;
Non te hinc revelli patiar. *JOS.* Accedam comes.
DAN. Subſiſte: quæ te cura ſollicitum tenet?
JOS. Certum eſt eaſdem perpeti tecum vices.
DAR. Tu, Nate, poſtquam fuerit ingreſſus lacum
Daniel, ſigillo, ne quis irrepat dolus,
Fauces barathri munies. *AST.* Juſſa exequar,
Dilecte Genitor... Si quod eſt Numen polo,
Sceleris nefandos pœna in auctores cadat.
Phraorte, ſequere pariter, & fidas mihi,
Quocumque ducit aditus, excubias loca.

Finis Actûs quarti.

ACTUS V.

SCENA PRIMA.

DARIUS *dormiens.*

TEn' video? ſalvus tun' mihi ac ſoſpes redis,
Generoſe Daniel? ergo miteſcunt feræ?
Tibi Leonum parcit immitis furor?
Ades huc: amicos Regis amplexus pete,
Et noſtra ſe ſe gaudia... * Heu! quid dico? ubi eſt?
Quò raptus oculis & meo avulſus ſinu
Receſſit? an me fallit incautum ſopor?
Vigilemne larva ludit? ... O nimium breve
Quantus repente gaudium excepit dolor!
Nam quò ſiniſtri non agunt animum metus?
Vivit? cruentas pavit an Daniel feras?

* *Evigilat.*

Ah! si periclo victus occubuit neci;
Quid agam? protervos ut dabunt de me jocos
Satrapæ feroces! turgidos quò non ferent
Impune fastus? Stulte, properavi nimis!
Periculosam debui fati aleam
Timere; variis debui invidiam artibus,
Longâque furias fallere injustas morâ.
Tamen cliente pro suo nihil hic Deus
Fecisset, olim tam potens? aliud decet
Sperare... Nullus interim mihi se objicit?
Jussus redire Natus eccur non adest?
Ah! video: tristi nuncio pavidas timent
Percellere aures! Quidquid est jam jam eruam.
Huc aliquis...

SCENA II.

DARIUS, PHRAORTES.

PHRAORTES.

ADsum. *DAR.* Nam quid hîc cessas? age,
Phraorte: Daniel vivit? *PHR.* Allatum est nihil,
Rex magne. *DAR.* Periit! Filius nondum est redux?
PHR. Vix prima cœlo luxit obscuro dies.
Amica nobis fata si servent virum,
Mox victor aderit. *DAR.* Desine ambages loqui;
Aperta loquere; vivit? an fatis minor
Cessit procellæ? *PHR.* Nil ego, attestor polum,
Vel fingo vel dissimulo; quod notum est, loquor.
Ast inquietam quid juvat tristi omine
Torquere mentem? *DAR.* Terret incertum, modo
Quæ se videndam res mihi in somnis dedit.
Jam pene olympo pulsa nox solitum egerat
Ingrata spatium, corde sub vigili graves
Lenire curas dum mihi somnus negat.
Tandem receptus languidis ægre sopor
Oculis; & artus dubia tentavit quies.
Tum surgere atro visus est Daniel specu
Totoque salvus corpore in lucem trahi.
PHR. Nihil ista, Princeps, monstra, quod metuas, habent.
DAR. Equidem, Phraorte: jamque lætitiæ impotens
Animique, caros ibam in amplexus Viri
Cupidâque amantis colla prensabam manu;

Cum noſtra ſubitò brachia elapſus, leves
Ut umbra in auras, fumus aut tenuis, fugit.
Hic rupit ægros anxius ſomnos dolor
Trepidumque miſero pectus implevit metu.
PHR. Et iſta cur te viſa ſollicitum exedant?
Illæſus oculos ante cum Daniel ſtetit,
Lætum eſt ſalutis omen; haud certo magis
Secunda poterant fata ſignari indice.
Paulùm opperire: protinus rerum abdita
Pandentur; & te liberum curis dabunt.
DAR. Phraorte, propera; lucis apparet jubar;
Ultraque clauſum premere Danielem eſt nefas.
Expecto reducem, quamlibet, ſi nos amas,
Moram amputabis. *PHR.* Quò jubes, ultro ſequor.
At ecce lætos celerat Aſtyages gradus.

SCENA III.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, JOSEDECUS, PHRAORTES.

ASTYAGES.

GRatare Regnis, Genitor, & dignas Deo,
Quem colere Daniel præcipit, grates habe
In omne tempus. En tibi incolumis redit:
Medioque raptus mortis horrendæ ſinu,
Datamque præſtat pariter & repetit fidem.
DAR. Non ergo inani cecinit augurio Deus;
Blandiſve amantem falſus illuſit dolis?
Cum te per umbras noctis illæſum obtulit
Animo videndum! nunc ades; juſtos licet,
Quos tu movebas, ponere æternùm metus:
Ah! patere, amico tandem ut amplexu fruar;
Cœloque carum pronus ut venerer caput!
DAN. Quòd vivo lethi victor & duras vices
Elapſus, ad te ſoſpes huc refero gradum,
Rex magne; noſtri munus hoc totum eſt Dei.
Ille, ille ſceleris ultor, & recti potens
Fiduſque cuſtos, capite ab inſonte arcuit,
Et dira rabidis ora concluſit feris.
DAR. Agnoſco: neque me, ſpondeo, immemorem dies
Videbit ullus. *DAN.* Ergo juratus fidem
Exſolve; Deus hanc poſcit. *DAR.* Exſolvam; Deum hunc

Iterum iterumque testor, acceptam refers
Cui tu salutem: debitas pœnas luet
Cum Mithridate Gazabar. Raptum ocyùs
Utrumque, mitti jubeo feralem in lacum.
Phraorte, tuus hic esto, quem decuit, labor.
DAN. Ah! parce, Princeps; non ego ultricem peto
Nec læsus ipse vel Deus dextram exigit.
Mansuescere ille docilis, & veniam bonus
Annuere, sceleris cùm sui auctores piget.
DAR. Absiste: leges imperî infectum vetant
Quodcumque Regum jussa sancitum semel
Voluere: si quem legis immunem asperæ
Fieri decebat, merita tibi dudum inclyta
Hoc vindicabant. *DAN.* Quid ais? *AST.* Expertum dabunt,
Quid nostra possint Numina: auxilium ferant,
Impune quot quot jactitant nobis, Dei.
DAR. Phraorte, jussa perage. *DAN.* Da potius, precor;
Ut vana Superum monstra, quos falsò vetus
Sacravit ætas, abnegent, tecum & colant
Amentque, solus qui coli meruit Deus,
Solus & amari meruit: absolvet reos
Hac lege, veniam & sponte placatus dabit.
DAR. Frustra resistis, Numen ulciscar sine,
Despecta cujus jura vindictam exigunt;
Placabit iras fusus amborum cruor.
DAN. Placare, Princeps, ipse, placandum mihi
Relinque Numen, quod scelus cumque arguis,
Lacrymis piabo; lacrymæ exarmant Deum.
DAR. Vinctum huc utrumque pertrahe, & Proceres mone
Adesse Satrapas.

SCENA IV.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, JOSEDECUS.

DARIUS.

Quæ dedi, actutum exequar
Promissa, Daniel; quem tuæ agnoscis Deum,
Colis & salutis vindicem; huic toto procul
Regno, fidele populus obsequium feret.
At nostra coram jussa dum Satrapæ audiant,
Tu pauca placidis auribus dicta excipe.
DAN. Quodcumque placeat, præcipe; imperium sequor.

DAR. Quod meruit ingens animus & tantis fides
Spectata monstris, nemo delatum decus
Tibi jam invidebit; quem tenes laudis gradum
Securum ab omni deinde te præstat metu.
Proin destinatos jam diu, & meritos cape
Titulos honoris; Satrapas reliquos super
Dominare; nostro quid quid imperio subest,
Uno minorem Rege te dominum sciat;
Cultumque tanto muneri reddat parem.
DAN. Parere potiùs liceat æternùm, obsecro;
Procul & tumultu, placida sectantem otia,
Fugientis ævi trahere reliquias breves.
Nimium, ah! ferendo, magne Rex, didici hactenus;
Quid odia possint; lubrico quàm stent loco,
Regnantum habenas, quot quot attrectant manu.
Mea me pericla saltem, ut erudiant, sine;
Doceantque miseras fugere, quas subii, vices.
DAR. Dedisce tandem quos tibi fingis metus.
Cuicumque summi robur aspirat Dei,
Hominum tumultus spernere & tristes minas,
Vel si movebunt bella, tranquillus potest.
Frustra ergo refugis: hic Deus, per quem salus
Recepta, cujus munere hanc lucem aspicis,
Tuam vicissim commodes, repetit manum;
Et, quæ voluto cœpta, consiliis juves.
DAN. Consulere per te cuncta novisti satis,
Rex magne: neque te moneat ut quisquam, indiges:
At nostra si fors opera, quod poscas, habet;
Certam probabis usque Danielis fidem.
DAR. Te, Nate, pariter iste spectabit labor:
Attende docilis pauca, quæ suadet Pater:
Altoque fige pectori, si quid sapis.
AST. Crede obsequentem, Genitor, & quod vis jube.
DAR. Quam tota Babylon, Nate, mox legem audiet,
Suum unde vero Numini cultum adstruam,
Tuum est tueri deinde; nec quidquam pati,
Lex unde pereat, vel suus legi vigor.
Quodcumque vitæ jam Patri restat, breve est.
Ætas labore fracta & annorum gravi
Onere fatiscens, Nate, me dudum admonet,
Instare propiùs lucis extremum diem.
AST. Quid loqueris? Omen, Genitor, ingratum amove.
DAR. Tibi sceptra, Nate, quando contigerint, Deum hunc

Hodierna cujus Numen asseruit dies,
Venerare; quamvis Satrapæ adversùm fremant,
Et pertinaces patriis libent Deis;
Deus ille tibi sit potior; hunc cultu pio
Ubique populi vel reluctantes tremant.
AST. Confide, Genitor: Natus haud stimulis eget;
Exempla quem paterna sollicitant satis.
DAR. Te, Nate, Daniel meliùs erudiet Patre.
Tibi sit parentis instar; hunc audi; hunc ama;
Huic cordis ultro pandere arcanos sinus
Ne pigeat unquam. Sana regnanti ingeret
Consilia: quidquid loquitur, hoc ipsum loqui
Cœlesti ab arce crede veracem Deum.

SCENA V.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, PHRAORTES, JOSEDECUS.

DARIUS.

CUr absque Satrapis hic ades? *PHR.* Pœnas dedit
Uterque dignas scelere. *DAN.* Quid loquitur? *DAR.* Dedit
Uterque pœnas? *JOS.* O Deus! *PHR.* Verum heu! nimis,
Rex magne! *DAR.* Nam quis facinus est ausus? *AST.* Pater,
Facinoris, ille quisquis est, laudem feret.
DAR. Phraorte, quo, quo gesta sit tandem modo,
Rem pande totam. *PHR.* Densa dum populi manus
Facto obstupescit: atque Danieli æquior,
Partæ salutis laudat auctorem Deum;
Rem Mithridates mente non placidâ tulit,
Fervens & irâ Gazabar populum increpat,
Gravesque, si quid mussitent, addit minas.
Hîc fremere plebs accensa, densari globus,
Factoque in ambos impetu immanem ad lacum
Pertrahere utrumque. Turbidus toto interim
Cœlo resultat clamor, & trepidos ciet
Ab urbe cives. Satrapas frustra vocat
Hinc Mithridates; inde terribiles Deûm
Intentat iras Gazabar: populus ferox
Nil audit: animos ipse nequicquam institi
Mollire, densamque, & manu & voce admonens,
Penetrare turbam: clamor hic unus sonat,
Auresque vox hæc una cunctorum ferit.

Uterque pereat : patrii aut si quid Dei
Possunt, amicam utrique jam præstent opem.
Nec plura : ab alto gurgite in præceps ruunt.
Avidis cadentem faucibus prædam occupant
Rabidi leones, nec pavimentum sinunt
Venire ad imum corpora ; elatos vorant
Artus per auras ; nec prius cessat fames,
Absumpta donec frusta membrorum intimâ
Condantur alvo. *JOS.* Pœna consequitur scelus !
PHR. Animos repente tacitus invasit stupor ;
Mox plausus ingens oritur, atque unum polo
Vulgi frementis turba, quod Daniel docet,
Inesse clamat Numen. *DAN.* O lætam nimis,
Ni fata luctu digna funestent diem !
Pœnam nocentum quolibet credam bene
Pretio redemptam ! *AST.* Nempe tam miseras preces,
Hæc vota facias ? Quam luunt, meritò obtigit
Utrique pœna hæc ; ultor Astyages foret,
Nisi occupasset ipse vindictam Deus.
PHR. En Satraparum lecta procedit cohors.

SCENA ULTIMA.

DARIUS, DANIEL, ASTYAGES, PHRAORTES, JOSEDECUS, SATRAPARUM TURBA.

DARIUS.

ADeste, nostri grande præsidium Imperî,
Dilecta, Satrapæ, capita ; quis tandem polo
Terrisque summus imperet rerum arbiter,
Hodierna vidit pariter ac stupuit dies.
Deus hic piorum tutor ac custos, lacu
Danielem ab imo servat, hic idem impios
Vindex severus fraudis artifices premit.
Ergo quis illo potior, aut cujus meo
Vestroque Numen dignius cultu putem ?
Audite, Proceres, vosque, terrarum ultimas,
Excipite vocem, quot quot habitatis plagas :
Danielis unum novit ac metuit Deum
Darius ; unum & tota, quàm latè patet,
Assyria metuat atque veneretur, jubet.
Tuque ô, perenne cujus imperium est, Deus ;
Utrumque mundi qui latus nutu moves ;
Populi piumque Regis obsequium, precor,
Et in omne tempus recipe juratam fidem.

Finis Actûs quinti & ultimi.

CROESUS.

CRŒSUS.

TRAGOEDIA.

ACTA LUDIS SOLENNIBUS.

ANNO M. DCCV.

PRÆFATIO.

CRœsus Lydorum Rex infaustum apud Persas quos invaserat martem expertus, cum rediisset ad suos, vicissim à Cyro Persarum Rege oppugnatus victusque est. Qui Sardes recipere se coactus, urbe non ita multò post expugnatâ, vivus in Cyri potestatem incidit. Is damnatus morte, cum duceretur ad rogum, movit calamitate suâ victoris clementiam, & ab eodem vitâ donatus magno deinceps apud Cyrum in honore habitus est. *Herodotus Lib. I. Hist.*

Quem narrat Herodotus regnandi finem Crœso fuisse, ita secuti sumus, ut hæc pro licentiâ Fabularum præter Historiæ fidem apposuerimus. Primum; Cambysem Cyri filium, cum Crœsus bellum Persis inferret, ab Aty Crœsi filio fuisse captum, & Sardes inter captivos abductum: hancque extitisse Cyro causam oppugnandi vicissim Crœsi, suum ut filium reciperet.

Alterum; Solonem fingimus, à quo Crœsus audierat, dum illi suas opes ostentaret magnificentiùs, neminem ante obitum esse beatum reputandum, ad hæc usque tempora in Lydiâ remansisse, quibus excussus regno Crœsus fuit; sic ut ipse suis usurparet oculis rerum perturbationem, quam multò ante Lydorum Regi prædicere visus esset.

Atque hæc præmonendum Lectorem censuimus, non ut excu-

ſemus apud eum, ſi quid ſit vel additum vel immutatum extra Actionem Tragœdiæ primariam; ſed ne in Fabularum licentiâ veritatem hiſtoricam requirat.

ACTORES.

CROESUS, Lydorum Rex.

ATYS, Crœſi Filius.

CYRUS, Perſarum Rex.

CAMBYSES, Cyri Filius.

MYSUS, Aty pariter atque Cambyſi intimus.

HYDASPES, Militiæ apud Crœſum Præfectus.

TAXILUS, Cyri Legatus.

CLEANTUS, Caſtris apud Cyrum Præfectus.

SOLON, Philoſophus Crœſo à Conſiliis.

LEGATUS, Lacedæmoniorum.

Scena Sardibus, in Crœſi Palatio.

CRŒSUS.

TRAGOEDIA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

ATYS, MISUS, HYDASPUS.

ATYS.

CEdemus ergo? Martis ancipitem timet
Tentare Crœſus aleam? Ad patrios lares
Ferox redibit Cyrus, & ſpoliis ovans
Sine cæde victor vincla Cambyſi eximet?
Proh! durum, Amici, nuncium! Hoc genitor ferat?
Aut ipſe prædam propriâ partam manu
Impune nullo ſubtrahi pretio ſinam?
HYD. Male ominari parce; ſpes alias facit
Paratus ultro ſpernere hoſtiles minas,
Certuſque, fata quidquid adverſum parent,
Urbem tueri miles. Injecit novum
Animis vigorem Sparta; quam Sardes petunt,
Jurata ferre rebus anguſtis opem.
ATYS. Armata veniat Sparta, quid demum juvet?
Amice, genitor velle ſi pacem obſtinat;
Cyrique furiis obſequens legem accipit,
Quam ponere ipſum deceat? *HYD.* Armorum vices
Jam refugit, ipſe patrio haud dudum ſolo
Aggreſſus hoſtes? Unde mutatus? novi
Quid incidiſſet? Fortè, ſi factum excutis,
Iniqua lævum fama rumorem ferat.
ATYS. Omitte: nimiùm certa res; conſtat ſatis
Patris voluntas. Video me acciri jubet;
Tam luctuoſum nempe ut imperium audiam.

Utinam sinistrum consilii auctorem mali
Novisse liceat! *MYS.* Ergo sic notus parum
Molestus usque pacis ignavæ artifex,
Bellique semper osor invisus Solon?
Scis ipse, quale, quàmque funestum hactenus
Occinerit omen augur infelix; nisi
Cultor perennis otii, ingrato pater
Bello abstineret. Victus instanti prece
Timidusque fati Crœsus, ad votum omnia
Cum cœpta fluerent, Persico cessit solo.
Hosti repente sensit injectos metus,
Turpemque lucro Cyrus apponens fugam,
Nunc urget ultor mœnia, & raptam insolens
Prædam reposcit. *ATYS.* Plura ne incassum adjice.
Ah! video; neque pars ulla me latuit mali,
Quod ille fecit!... Perfidus tantum audeat,
Patrisque fretus gratiâ infestum objicem
Opponat ausis grandibus? Legem hanc sequar?
Lentus triumphi patiar ereptum decus?
Piget pudetque; nemo me bello arceat
Inultus; hosti rapere vel palmam vetet.
Ibo, ibo, Myse: quisquis objiciet moras,
Per astra juro... *HYD.* Reprime præcipitem impetum
Tristes & iras contine: huc Crœsus subit.

SCENA II.

CROESUS, ATYS, MYSUS, HYDASPUS.

CROESUS.

Satis est iniquo Marte pugnatum hactenus;
Nunc longa tandem pace felici ratum est
Finire bella. Nate cedamus Deis:
Superum voluntas certa: funestum occinunt,
Totique dirum Lydiæ intentant malum;
Si, quæ vetarunt arma, pergamus sequi.
ATYS. Vox hæc Solonis nempe; luctificum hoc canit
Omen peritus augur? *CROES.* Ut sileat Deûm
Interpres ille fidus, haud sileant tamen
Toties iniquo bella pugnata exitu.
Nil moror; honestis quando fœderibus licet,
Accipio pacem. Liberet Sardes metu,

Moveatque Cyrus castra, Cambysem dabo.
ATYS. Pax illa placeat? Fœdus & honestum voces,
Dilecte Genitor, dum tibi legem irrogat;
Votique compos hostis in patriam redit?
Quid ausit ultra petere, si victus fores,
Et ille victor? *CROES.* Facere quid deceat, priùs
Mecum peregi, Nate: me populi salus,
Me cura regni movit atque urbis quies.
ATYS. Nam tu quid urbi? quid times regno, Pater?
Hinc, inde, muros multiplex operum labor,
Et militum vis densa securos facit.
Nec ardor animis, æmula aut virtus abest.
Dic ipse facti testis, & Patri refer,
Hydaspe, quanto quisque vesanum ambitu
Invadere hostem poscat, & segnes moras
Increpitet. *HYD.* Utinam civium animosam indolem
Spectaris ipse propiùs! Ut quidvis pati,
Ultroque ferre quodlibet mortis genus
Nullus recuset, dum procul Cyrum arceat;
Hostisque tumidas efferi reprimat minas.
CROES. Me tanta virtus recreat, hic animus placet;
At quo periclum quisque pertimuit minùs;
Hoc me cavere plura metuentem decet.
Proin una Pacis deinde sollicitum rapit
Animum cupido. *ATYS.* Quæ triumphato venit
Ab hoste, Genitor, illa pax solidam magis
Parit quietem. Vince: Mœoniâ procul
Belli tumultus omnis errabit plagâ.
CROES. Absiste; dubiam non placet belli aleam
Adire, certam colere dum pacem licet.
ATYS. Haud ista Natum sapere docuisti Pater.
Tu quando pulcrâ laudis incensus fame,
Lentum & perosus pacis ingratæ otium
Peregrina adires arva; nec patrio satis
Beatus, alio regna tentares solo.
Ille, ille, qui nos Cyrus obsessos tenet,
Suas & urbes vidit obsidio premi;
Sensitque eosdem, quos facit, trepidos metus.
CROES. Utinam liceret, Nate! Quæ cupidum antea
Animum incitabat laudis immensæ sitis,
Non hæc sub ægro corde consenuit: pares
Movet illa stimulos nunc quoque; ast rerum status,
Tempus nec istas jam sibi curas petit.

Urgere deinceps abstine. *ATYS.* Imperium exequar;
Silebo. At unum rursus adjiciam, sine,
Dilecte Genitor. Quod rogas, ultro annuit
Et expetitum Sparta subsidium parat.
Jam subiit urbis mœnia, & lætum hoc ferens
Legatus ad te nuncium affatus petit.
Mutata, credis, ille consilia audiet
Impune? nihil aut credet illusum sibi?
Ah! gentis hujus indolem nosti, Pater,
Male suspicacem. *CROES.* Ne te hic exstimulet labor;
Me cura spectat illa: quid deceat loqui,
Notum ac paratum est.

SCENA III.

CROESUS, MILES, &c.

MILES.

Regis alloquium rogat
Spartanâ ab urbe missus orator. *CROES.* Bene est;
Liber patescat aditus; admitti placet.

SCENA IV.

CROESUS, ATYS, HYDASPUS, MYSUS, LEGATUS LACED.

LEGATUS.

Salvere Regem Sparta Lydorum jubet,
Regnisque faciles optat æternùm Deos.
CROES. Quos Sparta nobis optat, huic pariter precor
Divos faventes. *LEG.* Quam petis, præstat volens,
Certamque faciet rebus in dubiis fidem.
Confide, Princeps: lecta bellantum manus
Parata quidvis aggredi obsessam advolat
Quamprimum ad urbem. Perfidus jam jam volet
Caruisse bello Cyrus, & patrium, retro
Cedere coactus, turpiter repetet solum.
CROES. Agnosco fidei veteris illustres notas;
Meritasque, quantùm jam licet, grates ago.
At longioris deinde me belli piget;
Cupidusque pacis animus incertam fugit
Rursum experiri Martis ingrati aleam.
Huc usque pacis una Cambyses mora;

Unuſque belli nodus inviſi ſtetit.
Amore victus, filium ut repetat pater,
Per tot labores, Lydiæ emenſus plagas,
Totamque in armis Perſidem ſecum trahens
Jam menſe deno pertinax urbem obſidet.
Nec luſit operam Cyrus; aut niſu irrito
Metuendus aries tandiu muros quatit.
Jam patuit aditus multiplex: læto ferox
Superbit hoſtis exitu, & triſtes minas
Intentat, urbem fortè ſi per vim occupet.
Cavere ſatiùs, ante quàm feriat, malum.
Cauſam amputemus; reddo Cambyſem patri.
Hac lege Cyrus Marte fatali abſtinet,
Pacem &, ſoluto Sardium obſidio, ferit.
LEG. An bella faveant, paxne conveniat magis,
Rerum hoc tuarum eſt; ſtatue quid porro juvet;
Quodcumque jubeas, magne Rex, præſto ſumus,
In utrumque prompti. *ATYS.* Cur, Pater, facilem abjicis,
Tibi quem Triumphi commodant Superi locum?
Cur non in hoſtes ruimus? an pavidos ſuper
Auſpicibus iſtis Cyrus incutiat metus;
Palamque raptis tumidus exuviis ovet?
CROES. Quem laudis una ſtimulat incenſum fames,
Nec Martis ullos ſortis aut caſus timet.
Tamen iſta ſapere te decet, decet & loqui;
Magnanime Juvenis: laudo generoſam indolem;
At crede Patri. Quæ mihi pacem occinunt,
Et iniqua reddunt bella, ſi nondum vides,
Olim videbis, Nate, cum tempus feret,
Et ſiverit ætas. *ATYS.* Quidquid eſt, natum doce,
Nec jam erudire pigeat. *CROES.* Haud opus eſt; neque
Res ipſa poſcit. *ATYS.* Si quis arguerit Patrem,
Studioque belli, quam facis, pacem improbet;
Namquid loquar? vel unde depellam probrum?
CROES. Ne te iſta ſtimulet cura: me rerum exitus
Et ipſa, ſpero, facta purgabunt ſatis.
Quieſce porro: teque ad obſequium para.
LEG. Ergo reverti militem in patriam jubes,
Necquid juvare poſſit obſeſſos habet?
CROES. Utinam referre gratiam meritis parem
Liceret! Operam Sparta cum noſtram exiget,
Vir magne, certam norit in Crœſo fidem.
LEG. Obſequor: & urbi tale reſponſum dabo.

CROES. Hydaspe, propera: Castra Persarum pete;
Alloquere Cyrum. Nil moror; legem impleo,
Quam dixit ipse: reddo Cambysem, ocyùs
Urbis vicissim mœnia obsidio levet.
Ad Mysum. * Mihi Solonem siste: tu, Nate, interim
Populos beatæ pacis ad amorem refer.

SCENA V.

ATYS, MYSUS.

ATYS.

Subsiste, amabo, Myse: te paucis volo.
MYS. Eloquere, Princeps; quodque fert animus, juba.
ATYS. Quo sis mihi, quo semper & fueris loco,
Huc usque, feci, Amice, ne ignores, reor.
Spectata dudum scilicet probitas, fides,
Expersque fuci candor & purus doli,
Reliquos tot inter, Aula quot Proceres habet,
Mihi te verendum fecit & amandum magis.
MYS. Jam nota, Princeps, loqueris: impensus favor
Amorque meritis major. An forsan nocens
Ego sim, scelus ne quodpiam ingratum arguat?
Quid fluctuantem detines? *ATYS.* Ego nil queror,
Amice, solitam tu fidem tantùm approba.
MYS. Bene est, abunde est; nunc age: quâ, quâ voles,
Animum experire. Quantus in venis fluit,
Totus profundi sanguis hic pro te ambiat.
ATYS. Ut me ista virtus recreat! haud poscit tamen
Sibi tempus ista, Myse; leviora exigam.
MYS. Tuum imperare est. *ATYS.* Postulo arcani fidem;
Operique, tacitus quod struo, admoveas manum.
MYS. Utrumque præsto; plura nec dubitem exequi.
ATYS. Disjicere pacem, Myse, compositam, & novas
Utrinque causas serere bellorum paro.
MYS. Quis esse, amabo, jam queat belli modus,
Dum lex utrinque pacis & fœdus placent.
ATYS. Adverte: meque magna tentantem adjuva;
Cambyse in uno pacis & belli mora est:
Et inire fœdus genitor incassum ambiat,
Ni restitutus ante Cambyses patri
Sistatur. Ergo tu mihi raptum abdito

Juvenem in latebris, hîc ubi abstrusus, dolo
Quem meditor, obicem ponere haud ullum queat.
Mox quando Crœsus legis impositæ memor
Suum Parenti filium reddi volet,
Tu multa simulans, fraudis innocuæ artifex
Fugisse Cyri in Castra Cambysem feres.
Haud ipse deero mihimet interea, & meas;
Ubique præsens, sedulò partes agam.
Rem credet ultro Cræsus, & Cyrum arguet;
Cyrus negabit, seque delusum æstimans
Vindex soluti fœderis bello acriùs
Incumbet, & me compotem voti dabit.
MYS. Nil poscis ultra? *ATYS.* Providus primum expedi,
Quod instat: is si rite procedat dolus,
Quid machinandum deinde confestim scies.

SCENA VI.

MYSUS.

QUò dira Juvenem Martis in præceps rapit
Libido? quidve consilî rursum parat
Inimicus usque pacis? Infelix nimis
Cambyse! quantum hic nuncius luctum afferet;
Dum fortè vanum pacis augurium foves.
Adest! nec omen levius illusit! viden',
Animus in ipsâ lætior fronte ut nitet!

SCENA VII.

CAMBYSES, MYSUS.

CAMBYSES.

GRatare Amico, Myse, mutato redit
Fortuna vultu melior; hic demum aspera
Finem labori ponet optatum dies!
Actum est: negatæ pacis abrumpit moram;
Longoque Sardes Crœsus obsidio levat.
Quodcumque restat exilî spatium breve est,
Hodie paterno dabitur amplexu frui.
MYS. Utinam! Quis ægrum pectus incendit dolor?
Quæ te remordet cura? *MYS.* Nondum est pax rata,

Ut rere. *CAMB.* Nam cur ergo festivum sonat
In urbe pacis nomen, & partum canit
Populus Triumphum ? cur opem Crœsus negat
Admitere ultro, Sparta quam Lydis tulit ?
MYS. Amore pacis ambit invisum quidem
Finire bellum Crœsus : at paci objicem
Qui posuit Atys usque, nunc etiam obstinat
Protrahere Martem. *CAMB.* Nam quis armorum furor ?
Bellive fructus esse tam longi potest ?
MYS. Fructum rogas ? Tu præda victori excidis,
Si ponit arma Crœsus : hoc juveni dolet,
Et sanciendam, quâ valet, pacem impedit.
CAMB. At tu sinistras, Myse, Cambysis vices
Miseratus, ultra si quid indulges bonus,
Hinc me feroci siste victori precor.
Da, da superbos supplicem amplecti pedes;
Prensare manibus genua; si fortè efferum
Rigidumque pectus se prece infringi sinat.
MYS. Quid loqueris ? ah ! tu potiùs aspectum fuge;
Spes hæc salutis una : tu juvenem asperes,
Si te, latebris dum coerceri imperat,
Prodire patiar. *CAMB.* Vincula injiciat ferox,
Rursumque jubeat carcere abstrusum premi ?
MYS. Ignosce : duræ legis imperium exequor
Invitus. *CAMB.* Et tu rebus in duris manum
Renuas benignam ferre ? nil miserum juvet,
Quod te sim amicum nactus, & toties datam
Ipse obligaris jurejurando fidem ?
MYS. Quam non inanis sit fides tibi quam dedi,
Magnanime Juvenis, faciet eventus palam;
Permitte mihi me; sequere. *CAMB.* Quandoquidem jubes,
Sequor; superbum, sed age, victorem alloqui,
Amice, per te liceat. *MYS.* Et, si quid licet
Tentare melius, me tibi addictum scies.

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

SOLON, MYSUS.

SOLON.

NAm quid Solonem Crœſus huc rurſum vocat?
MYS. Mox adfuturus ipſe compertum dabit,
Quodcumque poſcis. *SOL.* Vera quid refugis loqui?
Aut implicatas nectere ambages amas?
Ah! video! neque me fata metuentem aſpera
Vanum fefellit omen! Armorum impotens
Animos feroces rurſus invaſit furor;
Nullamque blandæ pacis admittit moram.
An non cruento plus ſatis Marti datum eſt?
Quid adire certum deinde diſcrimen placet?
MYS. Ten' iſta ſapere ſemper, & inanes metus
Injicere? In armis una monſtratur ſalus,
Vel nulla. Nempe Crœſus arbitrio nequit
Commiſſa regere ſceptra, ni dextram admoves?
Et glorioſi præripis facti decus?
Quoſcumque Superi Regio tollunt gradu,
Habiles eiſdem præparant ſceptro manus.
SOL. Quid innocentem, Myſe, nequicquam increpas?
Haud iſta merui probra; nec dubiis fides
Spectata rebus tale flagitium arguit.
Fallacis utinam quot quot obſequii aucupes
Aulam frequentant, regium & ſtipant latus,
Sceleris & ipſi pariter expertes forent!
MYS. Quò verba tendunt iſta? Quis meruit nocens
Magis videri, vel quis à culpâ vacat:
Qui ſuadet, an qui prohibet admitti nefas?
SOL. Arcere diras mœnibus patriis faces,
Hoſtem timendum pellere, exitio ac nece,
Longoque cives ſolvere afflictos metu;
Si quid nefandum eſt, fateor, auctores ſumus.
MYS. At parta bello decora præripere, & gravem
Capiti imputare Regio probri notam;
Si quid Soloni creditur, grandis loco

Meriti putandum. *SOL.* Quam mea in partem trahant
Obſequia Proceres Aulici, injuſtum genus,
Deſpicere dudum, Myſe, jam didici, modò
Aſſerta regni conſtet & Regis ſalus.
Quibus illa demum carior fuerit, brevi,
Ni fallit omen, exitus rerum feret.
Quieſce ſodes interim, & ſi quid ſapis,
Injurioſis pone maledictis modum.
MYS. Nativa ſi quid fortè ſimplicitas loqui
Perſuaſit, animus unde ſe offenſum putet,
Ignoſce; Nihil hîc ira, nil livor malus
Odiumve peccat; una quem regis movet
Pietas, amorque ſtimulat, hic metuit nihil.
At ipſe greſſum regiâ huc infert domo.

SCENA II.

CROESUS, SOLON, MYSUS.

CROESUS.

EXpenſa rite cuncta: quam dudum occinis
Pacem, ecce tandem Marte poſthabito ſequar;
Fruſtra reſiſtat Aula, fruſtra ſe objicem
Paciſve deinceps gnatus opponat moram.
Vincis: cruento ponet hic finem dies
Bello, nec hoſtis faciet ulteriùs metum.
Quam Cyrus ipſe fœderis legem tulit,
Accipio, Amice; reddo Cambyſem patri:
Pax in propinquo eſt; rumor ad Perſas iit,
Lætoque Cyri caſtra jam fremitu ſonant.
Dirus quieſcit interim armorum furor,
Et vetera ponunt odia; tam cunctis placet
Diuturna tali bella componi exitu.
Expecto reducem Taxilum; hoc liber duce
Optata patris caſtra Cambyſes petet.
SOL. Audita ſuperis vota, nec ſurdâ pias,
Vel dum minantur, aure ſuſcipiunt preces.
O me beatum! genibus advolvar tuis,
Et, ſiquid ultra liceat, amplectar manum.
Equidem verebar; namquid arcanos adhuc,
Quos excitabas ipſe, diſſimulem metus?
Equidem verebar, avida ne laudum fames,

Mortalia usque corda quæ stimulis fodit,
Consilia rueret nostra, nec memorem satis,
Quàm triste capiti Numina intentent malum,
Iterum subire Martis ancipitem aleam
Suaderet. *CROES.* Ægrè vicimus, solus steti
Adversùs omnes: bella dum cuncti ambiunt,
Unus ego pacis fautor armorum impetum
Tumidosque retudi spiritus: tamen haud piget;
Mutare vel factum velim: obstrinxi fidem
Cyro tibique; fata quæcumque incidant,
Implebo. *SOL.* Cupidum perge felici omine
Animum fovere pacis: armorum exitus,
Amica vel si fata, quos velles, darent;
Pax una potior. Pace nil melius Dei
Dedere terris, pace nil melius dabunt.

SCENA III.

CROESUS, SOLON, MYSUS, TAXILUS, HYDASPUS.

HYDASPUS.

ADduco reducem Taxilum; quo sint modo
Peracta per me cuncta, referentem audies.
Salvere Cyrus Lydiæ Regem jubet;
Ultroque pacti fœderis legem accipit.
Jam posuit arma Miles, & cœpto abstinet
Operum labore; crastinum lucis jubar
Cum revehet orbi Phœbus, obsidio & metu
Solvemus urbem, spondeo, & patrium ocyùs
Curis soluti deinde repetemus solum.
Oppigneratam Tu fidem actutum expedi
Pariter, measque trade Cambysem in manus.
CROES. Nihil morarum est; quam dedi exsolvam fidem;
Suosque amores protinus reddam patri.
Sit ille pacis pignus æternæ, precor;
Sacroque Regem vinculo utrumque alliget.
I, Myse; nobis siste Cambysem ocyùs.
At cur citato Gnatus adproperat gradu?
Vel efferato quis sedet vultu dolor?

SCENA IV.

CROESUS, SOLON, MYSUS, TAXILUS, HYDASPUS, ATYS.

ATYS.

Dilecte Genitor... *CROES.* Nate, quid rerum accidit?
ATYS. Heu! prodimur! Lentusque spectator sedes?
Adeone pacis subdolæ ignoras dolos?
CROE.S. Illudor?... ita ne est, Taxile? *TAX.* Attestor polum,
Rex magne, ni quid penitus obscurum canit.
CROES. Aperta loquere: quas mihi fraudes ais?
Quos mihi malignus hostis instruxit dolos?
ATYS. Adeste Superi! scelere pro tanto pares
Exigite pœnas... Nempe Cambysem petis,
Dum patria inter castra securus latet;
CROES. Hostilia inter castra Cambyses latet?
Quis vincla solvit ergo? quis juvit fugam?
Quis auctor operis, quis fuit facti comes?
Effare; sceleris, Gnate, quodcumque est refer;
Vel si meorum fraude commissum nefas.
ATYS. Utinam liceret nosse, quod frustra rogas;
Dilecte Genitor! hospite at carcer vacat.
CROES. An vi revulsus patuit, an apertus dolo?
ATYS. Conclusus imo rite vim nullam indicat,
Vigiles nec ullâ parte suspectos facit.
CROES. Queis ergo nostras artibus fugit manus?
ATYS. Hic urbe passim diditus rumor calet,
Quod nocte furtim proximâ elapsus loco,
Et per latebras inde rimatus viam,
Quâ murus aditum pervius facilem dabat,
Castris potitur patriis. *CROES.* Quid ego hæc moror?
Aut quid peracti sceleris inquiro modum,
Cum decuit hostis perfidi ulcisci scelus?
Hæc facere Cyrum non pudet? tales mihi,
Dum pacis agitat fœdera, insidias struit?
Ad quæ reservor! *TAX.* Apage confictas malè;
Dudum & retusas, ipse quas artes paras.
Cur vana fingis somnia? & nostram arguis,
Infidus ipse, pacta dum violas, fidem?
CROES. Infidus ego sim? *TAX.* Cuncta quò spectent, satis
Pervideo: trahere tempus in longum placet,

Moraſque rurſum nectere, ut lapſos queas
Reficere muros; nil agis, fraudes patent.
Proin ſtatue demum, quod voles: plura haud licet
Adjicere: nobis redde Cambyſem ſtatim:
Vel ſi repugnas, conſcios teſtor Deos,
Clauſo ante veſper quàm polo condat diem;
Convulſa ab imo mœnia exitium dabunt;
Cunctoſque mucro barbarus cives metet.
ATYS. Etiamne miſeram ſortis ingratæ vicem
Ludat ſuperbus hoſtis, & amaros ſales
Addat malignis artibus? Perge, ut lubet,
Scelus inchoatum perage, nec triſtes minæ
Pavidos, nec hoſtis ſubdoli terret furor.
TAX. Bene eſt, abunde eſt; robur atque animum exere;
Probandi utrumque dabitur actutum locus.

SCENA V.

CROESUS, SOLON, ATYS, MYSUS, HYDASPUS.

SOLON.

QUid eſſe credam? tene mutatum rear?
Verbiſne memet ludere ambiguis ames?
CROES. Hoc credis? Egone tam tibi notus parum?
Ah! noſtra potiùs fata miſeratus dole.
Me prodit hoſtis; forſan & produnt mei.
Quò, quò pudor, quò pulſa conceſſit fides
Amorque? tales perfidi excubias agunt?
Sic patria cordi eſt? *SOL.* Me tui caſus movent;
Tantòque ſortem graviùs adverſam queror,
Rex magne, quantò gravius in bello malum.
CROES. Utinam liceret bella vel pacem ſequi,
Amice! Cœli lucidas teſtor faces,
Et, qui latebras cordis inſpiciunt, Deos;
Ni colere ſtudia pacis in lucro putem;
Triſteſquę, quas minaris, armorum vices
Metuam experiri. *ATYS.* Barbarus tantum audeat;
Novumque fatis tumidus ingeminet probrum?
Et hoc feremus, Genitor? illuſum tuis
Impune regnis orbis extremus ſciet?
Arma, arma Genitor; vindicem agnoſcat manum,
Sacrum & vereri noverit Regum decus.

CROES. Me ſtimulus idem, Nate, me ſimilis fodit
Pectore ſub ægro cura; ſed cladem horridam,
Si quid Soloni creditur, Superi canunt.
ATYS. Timere Cœli deſine irati minas,
Genitor; piorum jura tutantur Dei;
Ac, ſi paratum fulmen impendet polo,
Petet nocentes. *SOL.* Imò fatales time
Varioſque caſus; ſæpe vis fati aſpera,
Dum vult nocentes plectere, inſontes premit.
ATYS. Inimica quidquid fata luctificum parent,
Sunt arma nobis, Marte ſunt fortes viri,
Et corda vinci neſcia; his fletos licet
Vel contra iniquam ſtare fatorum aleam.
CROES. Age ergo, Nate; dulce ſolamen domus,
Et ſpes parentis una, virtutem exere.
En inſtat hoſtis, cuncta proviſam interim;
Et quando nulla potior occurrit via,
Viciſſe patri dabitur aut pugnæ immori.
Ad Solonem. * Amice, ſequere: ac, ſi quid etiamnum potes,
Affer ſupremam rebus in miſeris manum.

SCENA VI.

ATYS, MYSUS, HYDASPUS.

ATYS.

HYdaſpe, ſequere tu quoque; ac ſi quid novum
Minetur hoſtis inſolens, dic me affore
a Egreditur Hydaſpus. Socium pericli, pariter & facti ducem. *a*
b Ad Myſum. Viden' *b* ut ſecundos vota ſucceſſus habent?
Gratare ſuperis! pacis ignavæ probrum
Depulimus, una quæritur bello ſalus,
Fruſtraque Martis oſor obſiſtat Solon.
MYS. Et noſtra pariter vota fortunent Dei!
At quanta moles protinus rerum ingruet
Ferenda, fauſtis pugna ni fatis cadat!
ATYS. Quid loqueris? & quò ſolita jam virtus abît?
Times? nec erubeſcis? *MYS.* Haud, Princeps, pudet
Timere, tua me cauſa dum timidum facit.
ATYS. Ah! mitte curam, Myſe, quam pro me geris:
Jam gravius inſtat aliquid; eſt animis opus
Et non timore. *MYS.* Nemo degenerem arguat.

Impune;

Impune; cur hîc trahimus indecores moras:
Eamus: isto fervet impatiens sinu,
Totusque fundi sanguis in lucro putet.
ATYS. Resiste; amoris grandius specimen peto.
MYS. Eloquere, Princeps, quisquis haud refugit mori,
Nihil ille facere renuat, aut metuat nihil.
ATYS. Adesto fidus usque Cambysi comes,
Suisque latebris sedulò juvenem occule,
Fortuna nostrum læta dum Martem annuat.
Sin' fortè, casum flebilem avertant Dei!
Victoria hosti cedat, & nostrum in caput
Patriumve si quid ira victoris ferox
Meditetur; illum adibis & per te audiet,
Cambysem, iniquâ morte quem raptum gemit,
Lucis beato munere incolumem frui.
Si quid rogare pergat ulterius, sile.
Perdiscet ex me, cujus arbitrium penes
Fortuna gnati sit sui. Hinc tumidos premet
Sensus; vel in nos si quid iratus velit
Statuere, pœnam filio metuet parens.
Sic ipse legem victor à victis feret.
MYS. Mandata peragam. *ATYS*. Si modò hæc præstes memor,
Quocumque stabit res loco, in tuto sumus.
MYS. Unum vicissim patere, Princeps, ut rogem.
ATYS. Effare; quid vis, Myse? *MYS*. Cambysi brevem
Ne facere renuas placidus alloquii moram.
ATYS. Quid me velit? vel ipse, quo res sunt statu,
Quid commodare jam queam? *MYS*. Hunc audi tamen,
Neque me precantem elude. *ATYS*. Vim quantam facis!
Cave ergo nulli visus huc portet pedem.

SCENA VII.

ATYS.

JUvenem videbo? mene ut inflecti sinam;
Pulchrumque patiar facinus inverti prece?
Cur spes inanes credulus frustra foves
Miserande juvenis? nempe quod nequiit pater,
Exoret hostis! cœptus ah! nimiùm bene est,
Ut displicere tam citò possit dolus!
Instemus operi; nemo mihi prædam auferet
Impune; vel si magna conantem obruat.

Mors atra, pulchrum est laude pro tantâ emori.
Adest: viriles, anime, nunc demum juvat
Induere sensus.

SCENA VIII.

ATYS, CAMBYSES, MYSUS.

CAMBYSES.

Supplicem, abjectum aspicis;
Et, quod vel ipsa non dedit victoria,
Hostis superbi corda tentantem prece.
Eheu! quid iras persequi ulteriùs placet?
Quò bella tendunt? quos tibi armorum ambias
Feliciores deinde successus dari?
Vincis, Triumphi præda victoris jugum
Subii, measque vincula astringunt manus.
Tibi paret ipse Cyrus; obsessæ licet
Immineat urbi propior, & crebro ariete
Quassata latè mœnia expediant viam;
Tamen arma ponit, pacem & armatus rogat.
Nam quæ trophei potior optandi seges
Veniat? quid ultra poscis? *ATYS.* Incœptum urgeat;
Aditusque in urbem quando tam facilis patet,
Fausto lacessat impiger pugnam alite.
CAMB. Quem vis laborum nulla, non casus graves
Periculorum, nullus aut mortis gradus
Infregit; ille, credis, hodierni aleam
Adire Martis metuat? At refugit pium
Fudisse Cyrus sanguinem; & certis bonam
Pacem triumphis anteponendam putat.
ATYS. Si cupidus adeo pacis ingratos fugit
Belli tumultus; unde fatali obstinat
Instare bello? Liberet Sardes metu,
Patrioque studia pacis in regno colat.
CAMB. Abibit ultro; da sequi ut possim comes;
Bellique causas amputa & pacis moram.
Natum parenti redde; non avidum hîc tenent
Aliena Cyrum regna; nec avaram quatit
Libido mentem: non opes Crœsô invidet:
Patrem una soboles cogit invisas sequi
Pugnas, & istis retinet invitum locis.
Te nostra tangant fata; communis salus

Te moveat; anceps pendet armorum exitus,
Dubiumque belli cœca sors Martem regit.
Quæcumque Cyro vereor, hæc eadem potes
Crœso vereri; militant spes & metus
Utrinque; palmam neuter incertam arroget.
Cede ergo; iniquis parce dilectum caput
Objicere fatis. *ATYS*. Fata quàm verear parum!
Quæcumque jactas, si modò Cyrus velit,
Lux ista dirimet. Quæ dedi, Myse, interim
Facesse jussa.

SCENA IX.

CAMBYSES, MYSUS.

CAMBYSES.

Fugit intractabilis;
Nullum & relinquit, quo capi possit, modum.
Ah! video; durus & mihi mortem imperat!
Exequere jussa, Myse, devotam neci
Se sistit ultro victima. *MYS*. Ingratum abstine
Omen vereri; tale nil Atys jubet;
Nec si juberet, exequi imperium velim.
Te, te mihi permitte; quodcumque incidat,
Securitatem præsto; vel nostrum in caput,
Si quam minantur fata, tempestas ruet.

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

CYRUS, TAXILUS, TURBA MILITUM *cum spoliis.*

CYRUS.

Tandem laboris ultimam, auspicibus Deis,
Metam tenemus! Fraude nequicquam ferox
Jam paret hostis. Lydia excepit jugum:
Rex ipse vinctus Regis & natus jacent.
O placida nimiùm fata; nisi raptum parens

Natum dolerem! ſtimulus hic animum fodit,
Lætamque amaro felle funeſtat diem.
TAX. Et inultus ut ſis? non pares pœnas luent,
Patrare quos non puduit infandum ſcelus?
Huc trahere vinctos liceat & natum & patrem;
Tuoſque fuſo ſanguine ante oculos cadant.
Utrumque nato victimam debes pater;
Aliâ piari cæde Cambyſes nequit.
CYR. Utrumque ſceleri pœna par tanto manet;
Nec eſſe inultos filii manes feram.
Tamen nocentum pœna quem fructum dabit?
Triſtemne luctum fuſus imminuet cruor;
Cædeſve natum gemina reſtituet patri?
Quàm dura patior! Proh! mihi quanto ſtetit
Viciſſe, Amici! Victus ô utinam forem
Et vinctus, hac ſi lege Cambyſem queam
Revocare ad auras! Conſciam teſtor fidem,
Vos ô meorum, quot quot hîc circum intuor,
Comites laborum! Noſtis; & fari licet.
Memorate; quâ ſpe patrio egreſſus ſolo,
Procul & remotas Lydiæ emenſus plagas,
Durarim acerbam tam diu obſidii moram.
Non, quæ beatos palma victores facit,
Non parta bello ſpolia, non regni fames,
Telluſve Lyda, Perſidi adjectum decus,
Animum incitavit; per tot ærumnas graves;
Spes una, Natus, ſumma votorum fuit;
Spes una, Natus, ſumma votorum perît!
TAX. En ille Crœſo fidus ante alios comes
Et abominandæ cædis hortator Solon.

SCENA II.

CYRUS, TAXILUS, MILITES, SOLON.

CYRUS.

TEn' video? tene conſilî artificem impii
Prodire latebris, tamque victoris parum
Oculos vereri? Redde Cambyſem; patri
Reſtitue Natum, barbare; aut meritum in caput,
Per ſceptra juro, dignus erumpet furor.
SOL. Animi furentis impetus cæcos preme,

Justumque disce rebus in lætis modum.
Quo jam loco stas, Cyre, tot rerum potens,
Geminique dominus imperî : nequid tamen
Tibi tuisque viribus fortè imputes,
Victo vel hosti victor insultes, cave.
Quas experiris prosperi Martis vices,
Agnosce Divûm munus, & grates refer.
Sin' insolescis, sortis adversos time
Reflantis ictus. Lubrico quàm stent gradu
Qui sceptra tractant, triste documentum dabit
Idem ille Persis nuper incutiens metum,
Hodie pudendis Cræsus in vinclis jacens.
Utinam, superbas quando præfidens opes,
Regnique nimiùm fragile jactabat decus,
Prudens monentem sana voluisset sequi!
CYR. Nempe admonebas sana, per summum nefas
Datus cruentæ quando Cambyses neci?
SOL. Cur ista memoras? *CYR.* Nempe damnabor nocens;
Dum cædis auctor impiæ laudem feret?...
Quid vana perdo verba? Carnificem hinc procul
Mortem ad cruentam, miles, actutum rape.
SOL. Frustra cruentæ mortis intentas genus.
Non ille vitæ cupidus, aut timidus mori,
Qui vitam eodem ponit & mortem loco.
Tu proinde statue quod voles; vitam haud moror.
Nil fata meritus ultima : at falsò incrépas,
Et me peractæ cædis auctorem arguis.
Non ipse suasi, Crœsus aut fecit nefas.
CYR. Quis ergo sceleris est reus, si tu innocens;
Si Crœsus ipse crimine inflicto vacat?
Da proditorem, dure, carnificem cedo?

SCENA III.

CYRUS, TAXILUS, SOLON, MISUS, MILITES.

MYSUS.

Ab hoste victo si quod officium valet,
Rex magne; nuncium ecce lætandum fero;
Quem fraude Crœsi credis extinctum malâ,
Tuus ille natus vivit, & lucem aspicit
Meliore fato. *CYR.* Vivit? ô lætam diem!

O me beatum! Vivit? & cur non adest?
Cur non parentis natus amplexum petit?
Effare. *MYS.* Vivit hic quidem, & constans iit
Totam per urbem rumor; ast ubi sit, latet.
CYR. Et perduelles rursus illudent, reor?
Latet?... at latere saxo ne possit diu.
Fatere verum, perfide; aut testor polum,
Laceros per artus ensis errabit ferus,
Animamque lentâ morte feralem eruet.
MYS. Hæc illa merces nempe? Sic pensat memor
Officia Cyrus?... Plura nequicquam exigis.
Lacera, perure, distrahe, in partes seca;
Eripere vitam te penes; novi id quidem:
Elicere porro, quo latet, tamen haud potes.
CYR. Jam constat animus hìc sibi; at præsens dolor
Magnifica reprimet verba. Tu vinctum huc trahe
Crœsum; patrique natus accedet comes.

SCENA IV.

CYRUS, TAXILUS, SOLON, MYSUS.

CYRUS.

** Ad Solonem.*

ET tu * silebis pariter? & miserum patrem
Beare verbo dum potes, perges gravi
Necare luctu? Præmium quodvis roga,
Nil moror; & illud dante me actutum obtines.
Hanc, oro, fidei dexteram pignus cape:
Utroque longas patris ærumnas leva.
SOL. Quem non paratæ mortis inflexit timor;
Putas eundem muneris fallax bonum
Expugnet? Animum quàm malè in nostrum inspicis;
Et quàm Solonem, magne Rex, nosti parum.
Nunc disce verum, & adde, quam merui, fidem.
Si fortè nostris cuncta consiliis regi,
Istâve Lydi credis imperii manu
Tractari habenas; hanc, precor, mentem exue.
Nec Crœsus unquam detulit tantum decus;
Nec ambii ipse regium imprudens gradum.
At summa rerum si tamen me me penes
Aut pars fuisset; Persicum pridem solum
Tecum regressus inde Cambyses foret;

Neque hic dies ferale vidisset malum.
Nunc quæ latebra filium abstrusum tegat,
Rogare plura parce; compertum nihil.
CYR. Ergo potitus urbe, regnique arbiter,
Disjicere passim mœnia, in planum dare
Dum cuncta possum, filio nequeam tamen
Adhuc potiri! Cætera, immites Dei,
Quæ vos dedistis cumque, si doni piget,
Eripite Cyro: nil querar. Natum at patri
Recipere per vos liceat.

SCENA V.

CYRUS, CROESUS, ATYS, SOLON, TAXILUS, MYSUS.

TAXILUS.

En Crœsus subit.
CYR. Quibus in latebris usque Cambysem tenes,
Infide? Vivit? an tuo pœnas dedit
Furore dignas? Loquere... quid lentus siles?
Quò vertis ora? Ten' reluctantem fodit
Urgetque tacitus sceleris admissi pudor?
Post pacta, post promissa, sic servas fidem;
Ictique testes fœderis metuis Deos?
CROES. Proh! sancta pietas! proh! gubernator poli!
Audis, nec ista plectis offensus probra?
Ergo nocentem te satis nondum æstimas,
Dum fraude vincis, perfide? insidias, dolos
Dum nectis hosti; ni malis captum artibus
Etiam & amaris durus illudas jocis?
CYR. Quid esse dicam? quis stupor mentem obsidet?
Virtus, an hoste perstat in victo furor,
Amice?* *CROES.* Macte; fortiter; partes sagax
Te verte in omnes, & novum quiddam genus
Molire fraudis, docte simulandi artifex.
CYR. Piget ah! morarum!... quandiu victum feram
Illudere hostem? Tu mihi ludum amove,
Bello perinde cassus & cassus joco:
Et redde natum. *CROES.* Nempe quem retines malè;
Ruptisque profugum vinculis non te pudet
Rapuisse; certum fœderis pacti obsidem!
CYR. Etiam negare pergis, & natum obstinas

* *Ad Taxilum.*

Celare? . . . Quanquam cur ego indulgens nimis?
Ah! stulta pietas, sentio, hos animos facit!
Adhibenda vis est: adiget invitum loqui,
Imoque latitans pectore arcanum eruet.
Ite, ite celeres; ruite & invisos solo
Æquate muros: undique & ferrum & faces
Impune volitent: mœnia in cineres eant;
Totâque fusus urbe decurrat cruor.
Adsint: flagrantis patriæ bustum hauriant
Natus paterque, donec aggestas super
Strages suorum triste supplicium luant.
ATYS. Quis te impotentem cæcus impellit furor?
Et, quò vereris ire, præcipitas gradum?
I, perge; tristes perfice imprudens minas:
Saturare nostro sanguine: at neque sic tamen
Natum obtinebis, moneo. Quin etiam hæc cape,
Tecum & revolve, si sapis. Quidquid paras
Iratus in nos, pariter in natum paras.
Tuus ille cunctos ante Cambyses cadet
Piacularis victima: hic primus cruor
Tibi litabit. . . Vivit incolumis quidem;
At fata juvenis me penes, vitam aut necem,
Statuere cum lubebit, utramvis feret.
CYR. Scelestus! *CROES.* Heu me! Nate, quid loqueris? *ATYS.* Pater,
Ignosce; me si Martis impatiens amor,
Partique bello decoris exstimulans fames
Periculosæ sortis ancipitem aleam
Tentare adegit. . . Puduit, atque etiam pudet,
Impostam ab hoste fœderis legem pati;
Et prædæ inultum facere jacturam meæ.
Hostem fefelli; Teque, spes quando hæc super,
Unamque pacem colere suaderet Solon,
Pariter fefelli, Genitor. At nihil hinc time;
Secura præsto cuncta; Cambyses latet,
Me præter unde nullus abstrusum eruat.
Isto superbi pignore, infrendens licet
Rumpatur hostis, possumus leges dare,
Dilecte Genitor. *CYR.* Dure, sic victus furis?
ATYS. Et vinctus. *CYR.* Isthæc lentus ut patiar? probrum
Feram hoc inultus? Vindicem nam quid manum
Retinet? Scelestus pereat: ordiri hinc placet,
Quas luere pœnas meruit invisum genus.
Miles nocentis in caput ferrum exige.

CROES.

CROES. Ah! parce, Princeps. *ATYS.* Perge; nil vitam moror,
Dum mecum eodem ſcelere Cambyſes cadat.
CROES. Quid loqueris? heu! quo te rapit vis effera,
Oblite ſortis, Nate, quam patimur? viden',
Ut iniqua miſeram fata præcipitant domum?
Animos feroces pone; quos caſus dedit,
Induere ſenſus *ATYS.* Hoc velit Crœſus? Pater
Hoc jubeat? Imas potiùs horrendæ ſtygis
Deſcendam ad umbras, ante... *CYR.* Mandatum ocyùs
Faceſſis? Enſem pectori conde intimo.
CROES. *a* Reſiſte. *b* Sacros pronus advolvor pedes;
Miſereſce Nati: neſciam flecti indolem
Noſti juventæ: tempus exiguum peto,
Cunctoſque docilem, ſpondeo, ad nutus habes.
Fruſtra repugnas, Nate, cedendum eſt malis:
Obſequere Cyro. *ATYS.* Diſcat imperium pati
Et ipſe Cyrus. *CYR.* Scilicet legem irroges,
Moriture? Tenebris ipſe Cambyſem eruam.
Vinctum interim pertrahite, cœciſque abditum
Arcete latebris, dum ſcelus letho piet.
Fidus ſeorſim, Taxile, obſerves patrem.

a *Ad Militem cujus retinet manum.*
b *Ad Cyrum.*

Finis Actûs tertii.

ACTUS IV.

SCENA PRIMA.

CYRUS, CLEANTHUS, TAXILUS.

CYRUS.

NAm quæ mihi latebra Cambyſem tegit?
Ubi Te requiram, Nate? nequicquam angulos
Scrutatus omnes, neminem infelix pater
Invenio, luctus qui graves miſerans levet!
Eheu! quid egi victor & totâ potens
Dominator urbe? Victus etiamnum furit,
Et quam meretur ferre mihi legem irrogat!
Conſilium, Amici, rebus in miſeris date.
Quid agam? ſiletis? *TAX.* Quid trahis fruſtra moras?
Vincis, triumphas, hoſtis in vinclis jacet;

Tibique lentus tam diu illudi ſinas ?
Faſtum inſolentem reprime; quid poſſis, ſciant,
Et perduelles jura victoris probent.
CYR. Tun' iſta jubeas, Taxile ? an menti excidit
Eadem quod illi fata Cambyſi parent ?
Abſiſte: vivat potiùs, & rurſum ferox
Inſultet hoſtis : perferam opprobrium volens;
Dum ſalvus eſſe natus & ſoſpes queat.
TAX. Iſthæc vereri parce : cum præſens necis
Aderit periclum, juvenis inſanus dolor
Miteſcet, &, quod renuit, excipiet jugum.
CYR. Erras, Amice : neſcius flecti metu
Animus reſiſtet uſque : ſenſiſti ſatis,
Prædâ ſuperbus ut ſuâ, & patris preces
Rigidus, meaſque ſprevit indocilis minas ?
Cedamus urbe : patrium indecores ſolum
Repetamus : ultra progredi Perſas vetant,
Cyrumque Superi odere; felices nimis,
Nobis, vel iſtâ lege, ſi Natum annuant !
TAX. Hic ergo fructus unus, hæc merces erit
Per tot labores parta ? nec præter probrum
Quidquam hinc feremus ? *CYR.* Fodere cur miſerum obſtinas,
Amice, pectus ? ſentio : facti pudet :
Reſiſtere ardet animus; at vincit tamen
Natura, vox & Patris invitum trahit.
CLEANT. Obſequere juſto, nam quid obluctans pater
Pugnes amori ? Sed age, quin hoſtem premis
Et ipſe, quâ te parte concluſum obſidet.
Amat parentem gnatus; hinc juvenem dolo
Pete innocenti; finge ſublatum nece
Crœſum, & paterni funeris cauſam argue
Natum rebellem, fraude Cambyſem malâ
Dum condit uſque; ni ſe ad obſequium refert,
Eadem minare fata : perculſum obruent
Pietas, dolor, metuſque: nec longùm abnuet
Retegere, quod jam refugit arcanum loqui.
CYR. Bene eſt : monentis ſana conſilium ſequor;
Nil me piget tentare, dum nato fruar,
Cleanthe : quam tu pandis, inſtemus viâ,
Accerſe juvenem; contine Crœſum interim
Clauſum tenebris arctiùs, ne, quas paro,
Spectandus illi demat inſidiis fidem.
Quin & per urbem rumor hic totam ſonet

Vixisse Regem Lydiæ. *CLEANT.* Imperium exequar,
Invicte Princeps.

SCENA II.

CYRUS, TAXILUS.

CYRUS.

Quò feror ? vel quid jubes
Sperare Cyrum, Taxile ? *TAX.* Incœptis favent ;
Mox & parentis vota cumulabant Dei.
CYR. Utinam ! sed ægro pectori curæ insident,
Et, dum beatas spes facis, geminant metus.
TAX. Ecquid times, Rex magne ? *CYR.* Properavi nimis !
Quos pertinaci futiles hosti dolos
Instruimus, ipsum fortè Cambysem oppriment.
Juvenilis animus nescit in rebus modum:
Tristes in iras ibit ; & luctu impotens,
Quascumque pertulisse crediderit Patrem,
Meum refundet durus in Natum vices.
TAX. At vincla, carcer, fida custodum cohors ;
Vel si nocere vellet, objiciunt moram.
CYR. Equidem fatebor ; esse securum licet ;
Me cuncta terrent interim ; impatiens amor
Jubet timere cuncta, dum Nato frui
Negatur ! . . . Itane rebus invideant bonis,
Luctuque semper gaudia inficiant Dei.
TAX. Atys en adest, Rex magne.

SCENA III.

CYRUS, ATYS *vinctus*, TAXILUS, CLEANTUS.

CYRUS.

Cambysem ocyùs
Restitue, vel quæ pervicax genitor tulit,
Eadem verere fata. *ATYS.* Quis pepulit sonus
Feralis aures ? quod mihi intentas malum ?
Quæ fata subiit Genitor ? Ambiguas procul
Omitte voces . . . heu ! silet ! . . . mentem explica.
CYR. Morieris. *ATYS.* Ergo Genitor infelix perît !
Et abominandum, dure, patrasti scelus ?

Non te verendi Regis augustum caput,
Non ipsa Crœsi fama præcipitem arcuit?
Quin me petebas, barbare, altosque in sinus
Ferrum exigebas? Impia erravit manus;
Te mens fefellit effera; illusit furor,
Tyranne. Quod aves scire, nescivit pater;
Totum hoc sub isto pectore arcanum latet.
Illinc revelle, si potes: macte, excute
Pectus: nefandos advoca mentis dolos,
Dudum perite fraudis ac scelerum artifex.
CYR. Ferrum revellet meliùs. *ATYS.* Et notum canis.
Quos arte nequeas vincere, incautos soles
Jugulare ferro: sic tibi immeritus parens
Cecidit; at istud disce: nequicquam furis;
Ferrove credis posse Cambysem erui.
Insitatum finge pœnarum genus;
Atrox, cruentum, barbarum, immane, horridum;
Tamen latebris usque condetur suis
Tuus ille Gnatus, nec priùs dabitur patri,
Pœnas vicissim donec exsolvat pares.
CYR. Crudelis! *ATYS.* Istud, Cyre, cur in me jacis?
Absiste; tua laus illa; nil feci hactenus
Crudelis ut sim. Non tamen longa est mora;
Paulum opperire; mox erit, Nati ut madens
Cruore, tantum hæc dextra mereatur decus.
CYR. Cavere nostrum est, nequid injustus dolor
Nocere possit; mors cita hostiles minas
Prævertet, & nos, spero, securos dabit.
ATYS. Erras; paratis capta jam laqueis fera
Expectat ictum; quâque percussus cadam
Tibi vel insons victima; hac ipsâ nocens
Tuus ille Gnatus & mihi cadet & patri
Mactatus horâ. *CYR.* Proh! feram, superi, indolem!
CLEANT. Nam quæ libido te mala in præceps rapit,
Magnamine juvenis? fata cur celeras tua?
Ah! vive potius: vive, dum potes, & salus
Te facilis ambit. *ATYS.* Et mori in lucro putem,
Dum vivere hostis desinat mecum. *CYR.* Bene est,
Cumulabo vota; tempus in medio breve,
Dum vivis, ultro ni paras jussa exequi.
Caveto, miles, Regiâ exsportet pedem.

SCENA IV.

ATYS.

NUnc tandem in auras liber erumpat dolor;
Dudum sub alto pectore impatiens premi.
Ergo occidisti, Genitor; & quanquam innocens
Tibi causa mortis ipse sum! Per me stetit,
Regnaret alta, Marte composto, quies.
Belli tumultum, solus incendi facem!
Tamen an inultus debui fastum pati
Superbientis hostis? an patrio in solo
Impune tulerim legis injustæ probrum?
Quid anime loqueris? quidve dissimulas scelus?
Ignosce, Genitor, sum reus: culpâ nequit
Vacare, quod tu consilî hortator boni
Palam improbabas! ... facinus ulcisci ratum est,
Nondum expiati victimam manes petunt;
Geminâ litetur: hosticus primum fluat,
Meus inde sanguis ibit acceptus magis.
Favete Superi! ... fallor an celerem gradum
Huc Mysus infert: lætus augurium sequor.
Meliùsne quisquam grande consilium adjuvet?

SCENA V.

ATYS, MYSUS.

ATYS.

ACcede propiùs, Myse. *MYS*. Princeps! *ATYS*. Quid gemis?
MYS. O rem nefandam! *ATYS*. Fare, quid portas novi?
MYS. Eheu! per urbem rumor incessit vagus
Periisse Crœsum! *ATYS*. Vera tu nimiùm refers,
Amice: vixit Genitor! *MYS*. O tetrum diem!
Regem ô sinistras sortis haud meritum vices!
ATYS. Questus inanes pone: vindictâ est opus.
Et, quâ stetisti semper, antiquâ fide.
Properemus: instat hora, quas fecit breves
Inducias Tyrannus, addamus lucro.
I, Myse, latebris perime Cambysem in suis,
Cæsoque dignas immola inferias patri.

MYS. Quid ille fecit? quod ſcelus miſerum jubes
Juvenem piare? *ATYS.* Quod ſcelus Genitor luit,
Fas omne contra ſtratus indignâ nece?
MYS. Nil parricidæ nomen inviſum times?
ATYS. Et parricida Cyrus: hoc facti auſpice,
Me nulla facies ſceleris aut terret nota.
MYS. Atenim procellæ quanta vis carum in caput
Impendet! Ille patriâ avulſus plagâ,
Tot & viarum ſpatia, tot caſus graves
Periculorum, & Martis ancipitem aleam
Expertus, iſto fortè ſi natum queat
Redimere pretio; queis ſibi ereptum audiet
Animis eumdem? quis erit irarum modus?
ATYS. Ne te iſta, Amice, cura ſollicitet; volo,
Quodcumque tandem me necis ſpectet genus,
Quietus ut ſis. Ne time, effrænem impetum
Ludam, nec hoſtis cogar arbitrio mori.
MYS. Me nulla ſtimulet cura? tranquillus, reſes,
Ut ſim, cruentum dum tibi fatum inſtruis;
Tantique memet adigis in partem mali?
An ſic repente debitam oblitus fidem
Meritoſque amores videar? hoc unum dari
Princeps, fidelis obſequî pignus roges?
Ah! potiùs aliud, quod voles cumque, exige;
Me nulla terrent fata: dic pro te ruam
Medios per enſes; dic inacceſſa, invia
Generoſus emptor funeris tentem loca:
Ibo, ibo: meus hic, quantus in venis micat,
Ardet profundi ſanguis!... at parce id, precor;
Jubere, clades unde tibi certa ingruet,
Mihi perenne triſtis exitii probrum.
ATYS. Obſequere tantùm; nec mihi cladem time;
Tibi nec verere dedecus; dum ſtrenuam
Navas amico rebus in duris manum.
MYS. Tamen ah! per iſtos, quos ego amplector, pedes,
Et lacrymis perfundo: da veniam; & ſine,
Iterum iterumque facinus inviſum abnuam.
ATYS. O dura nimium fata & immites Deos!
Etiam negatur gravibus ærumnis leve
Solamen, ut quis ſe mihi exhibeat pium!
Vel tu faceſſe juſſa, vel amicum abdico.
MYS. Lex dura! *ATYS.* Tamen hac lege conſtabit fides:
Hac lege, tibi ſi dulce quid reſtat meum,

Amor est probandus... *MYS.* Ergo suspecti sumus;
Nec adhuc videri possumus, Princeps, satis
Amasse. *ATYS.* Laudo facta, facienda expeto.
MYS. Nihil recuso; facere quod possim, impera.
ATYS. Dixi, imperavi: perfice; hoc unum mihi
Specimen amoris posco Cambysis caput.
MYS. Fugis? resiste, nil moror, jussa exequar.

SCENA VI.

MYSUS.

JUssa exequeris, Myse? nec facti pudet?
Tuâ peribit ille Cambyses manu,
Cujus parabas ipse tutari dies,
Quicumque tandem mortis instaret gradus?
Tun' mancipatæ tam citò fidei immemor?
Da veniam, Amice, lingua præcipitem abstulit,
Nec corde in isto tale conceptum est nefas.
Et te quid ægrum pœna Cambysis juvet,
Miserande Princeps? quem tibi fructum parit?
Qui premeret hostem casus, obrueret pari
Temet ruinâ; sic ego in utrumque impius,
Dignus vocari tortor amborum forem.
Utrique potiùs, dum licet, per me salus
Præstetur; ultro Cyrus hoc rerum statu
Quidvis, potiri si queat Nato, annuat.
Talibus adire decuit illecebris patrem.
Bene est. Paternis reddat imperiis Atym
Cyrus; suumque hac lege Cambysem ferat.

Finis Actûs quarti.

ACTUS V.

SCENA PRIMA.

CYRUS, MYSUS.

CYRUS.

VErumne reputem, quod patri misero refers?
An fallere hostem fortè, & ambiguis adhuc

Noſtros amores ludere incœptas dolis?
MYS. Cœlum hoc, &, æqui ſi quis eſt vindex Deus,
Ultorque veri, teſtor; ambiguum hîc nihil,
Rex magne; vera memoro; Cambyſem Tibi
Siſtam, nec ultra filium flebis pater.
CYR. Ubi, ubi eſt? locorum quo mihi tandem latet
Meus ille Natus? Fare, da longos, precor,
Finire luctus. Heu! mihi quanto ſtetit!
Quanto petitus ambitu, quanto datus!
Si reſtituto nunc tamen Nato licet
Gaudere; nec ſpe credulum vanâ foves
Etiam parentem. *MYS.* Pone ſollicitos metus,
Mox aderit, & me vera pollicitum ſcies.
CYR. Id eſſe credam? parce, vix ſe animus capit;
Creditve, quod ſperare deſierat, bonum.
At ne mihi, ſpes unde tam certas facis,
Narrare pigeat. *MYS.* Tu, quod occultum doles,
Quod noſſe Lydi victor & regni arbiter
Fruſtra labores, unus id poſſum loqui.
Quin illa ſoboles, luce quod fruitur, meum
Agnoſce munus, & mihi acceptam puta
Juvenis ſalutem; debitum letho caput
Servavit iſta, dum Tibi indulget, manus.
CYR. Ne metue, dignam munere impenſo feres
Dignamque Cyro gratiam; neque me inclyti
Facinoris ulla cernet immemorem dies.
Age ergo, Patri redde Cambyſem ocyùs;
Nec noſtra differ gaudia. *MYS.* Aſt unum ſine
Viciſſim ut ipſe poſtulem, ac, ſi quam utili
Laudem mereri licuit obſequio, annue.
CYR. Ah! poſce quod vis; regiam aſtringo fidem;
Id impetrare dabitur. *MYS.* Hoſtiles Atys
Exercet animos uſque, nec flecti poteſt;
Per Te parentem dum ſibi ereptum gemit.
Quales in iras Juvenis igneſcet dolor;
Quando ſolutum carcere, & patris in ſinu
Dulci fruentem amore Cambyſem audiet!
Tunc, fortè ſi quid peccet imprudens amor,
Miſereſce: placidâ mente juvenilem impetum,
Æſtuſque acerbi pectoris prudens rege.
Regnum, Parentem, nobilis palmæ decus
Quicumque eodem victus amiſit die,
Non invidendas jus leve in lacrymas habet.

CYR. Superabo vota, tu modò ereptos patri
Reſtitue amores. *MYS.* Protinus reducem vides.

SCENA II.

CYRUS.

O Læta demum fata ! Participes juvat
Boni recentis facere, quos miſeri orbitas
Movit parentis. Miles huc adſit; fores
Reſerentur; & Atym ſiſte quam primum mihi.

SCENA III.

CYRUS, TAXILUS, CLEANTHUS.

CYRUS.

VIcimus, Amici, vicimus; plauſus date.
Dii noſtra cumulant vota; nunc Cyro placet
Viciſſe, quando dulcis optati venit
Fructus triumphi; quando præter ſpem & preces,
Natus parenti redditur, Nato parens.
TAX. Miteſcit ergo Juvenis ingenium ferox,
Vel cedit ægro mortis infractum metu?
CYR. Imò: furores acuit, & flecti impotens
Rimatur avidus uſque vindictæ modum.
Tamen expetitam rebus in duris opem
Superi obtulere: ſalva res: nihil eſt ſuper
Deinceps timendum. *CLEANT.* Pectus evincet ferum
Genitor ſuperſtes, nec erit irarum locus;
Ubi nullus iras inde ſtimulabit dolor.
CYR. Alios in uſus haud mihi Crœſus latet;
Amice; Natum ſtringere amplexu ſemel
Si liceat, & Atys pariter incolumi patre
Fruatur: atro Crœſus ereptus ſpecu
Amicum in hoſte non reluctantem probet.
Hoc ipſe perages, Taxile.

SCENA IV.

CYRUS, SOLON, TAXILUS, CLEANTHUS.

SOLON.

Affatum peto,
O Rex! Solonem sustine, & justas cape
Patiens querelas. *CYR.* Fare, quid quereris? *SOL.* Rogas?
Nil te remordet sceleris admissi memor
Animus, nocentem pœna non sequitur comes?
Crudelis! an non ergo sævitum est satis,
Impune miles urbe dum totâ furit?
Dum saxa passim, dum volant ferrum & faces;
Et ubique largus civium exundat cruor,
Nisi ipse Regum sanguine inficias manus?
CYR. Absiste probris, futilem & linguam preme.
Nil me quod egi cumque pœniteat; tuum est,
Si quid monenti credis, hinc Reges procul,
Regum & vereri facta. Plebeium genus,
Nec vile vulgus sensa dominantum capit.
SOL. Sua sic scelestis semper improbitas placet;
Suosque sitiens sceleris errores amat!
Perge, &, secundis aura dum velis favet,
Susdeque cuncta verte, confunde, erue.
Pereant nocentes, pariter insontes cadant:
Tibi fas nefasque, ratio, vel demens furor
Militet in æquo. Cyre regnas, & tuum
Hodie subactus orbis ad nomen tremit.
At ne sinistras sperne fatorum vices.
Lucesset olim fortè, qui fastum terat,
Et insolentes spiritus reprimat dies.
Parco molestus esse; nil addam super;
Abscedo; sanum quando consilium abjicis.
Quem spernis hodie, forsan hunc olim voles
Audîsse, cum te fata devictum prement.
CYR. Quæ fata jactas, spernere hæc animus potest,
Et quas inanis augur intendis minas.
Proin conticesce: faciet eventus palam,
Quàm sint iniqui, quot quot invasit procax
Libido, factis Regum ut infigant notam.

SCENA V.

CYRUS, SOLON, ATYS, TAXILUS, CLEANTHUS.

TAXILUS.

En prodit Atys. *CYR.* Anne mutatus redis,
Sanoque pateris esse consilio locum?
ATYS. Mutatus ut sim, Cyre? mactatus pater
Lentum me, inertem, cædis immemorem impiæ
Sentiret? An tu facinus indignum putas
Obliterari posse, vel natam in sinu
Justæ ultionis tam citò extingui sitim?
Paulum opperire; tu modo expertus scies,
Num cessit altâ mente repressus dolor.
CYR. Quò te impotentis cœca vis animi rapit,
Dirumque cogit aggredi frustra scelus?
Omitte furias Aty: nil cupidus juvet
Animus nocendi; ludit incautum ferox
Suis & ira credulum illaqueat dolis.
Cassi laboris desine; in tuto sumus.
ATYS. Quæ causa tumidum, tamque securum facit;
Dignas paterno scelere, dum positus necis
Ipso sub ictu, filius pœnas luit?
Non me fefellit ira vel inanis labor,
Ut reris; oculos, Cyre, mentemque adjice;
Quid ora vertis? ecce feralem vides
Fati ministrum. *CYR.* Quid ait?... immane hoc nefas
Audere potis es? *ATYS.* Gaudii hic cumulus foret,
Idem & triumphi, dextra si nostra hæc feros
Tulisset ictus: certa sed certa ultio est;
Nec capta fidam victima elusit manum.
CYR. Cor pepulit horror, membra quatiuntur metu!
Animusque varias raptus in partes labat
Incertus! An me fraude deceptum malâ
Lusisset hostis? *ATYS.* Odia nunc se se explicent;
Feriale pectus concute. Unde urget stupor
Oculos inertes? ora quis pallor repens
Mutavit? Iras acue; quid lentus siles?
Sic in paterno languet obtusus sinu
Amor dolorque? *CYR.* Perfide, & amaros sales
Etiam ingeras? Urgere nihil istis opus
Stimulis volentem; quæ petis tanto ambitu,

Cumulabo vota. Miles ad mortem hunc rape.
ATYS. Bene eſt; abunde eſt: jam mihi factum incipit
Placere, luctu debito implevi patrem.
Age nunc, volentem perime; quodcumque imperes
Genus cruentæ mortis, apponam lucro.
CYR. Hinc rapere ceſſas, miles, infandum caput?
I, ſequere; mortis paſce maleſanam famem.
ATYS. Etiam antecedo.

SCENA VI.

CYRUS, ATYS, SOLON, CAMBYSES, MYSUS; TAXILUS, CLEANTHUS.

ATYS.

QUis mihi ſe ſe objicit?
Vigilone? mendax an mihi illudit ſopor?
Ubi ſum? *MYS*. Obligatam, Cyre, perſolvo fidem;
Natum reviſis. *ATYS*. Et mihi fuit hæc fides
Promiſſa? dignum hoc obſequî & amoris refers
Pignus, ſceleſte? *CYR*. Patris in amplexum involas,
Dilecta Soboles; cujus aſpectum Deos
Toties rogavi. *CAMB*. Genitor! *CYR*. O lætam diem!
O ſoſpitalem! nil ego exhauſtos queror
Pro te labores, Nate, nil patrio piget
Caruiſſe Regno tandiu, & belli grave
Tuliſſe pondus: per tot ærumnas juvat
Redempta patri Sobolis afflictæ ſalus.
Abſolve juſſa Taxile.

SCENA VII.

CYRUS, CAMBYSES, ATYS, MYSUS, SOLON, CLEANTHUS.

ATYS.

ALienam abſtine;
Hoc noſtra meliùs peraget imperium manus.
Tu, Myſe, ferrum commoda, ſaltem hoc leve
Da, da fidelis ſpecimen obſequii feram.
MYS. Ah! parce, Princeps. *CYR*. Contine effrænem impetum.
ATYS. Et hoc negabis, dure? *MYS*. Per te hos, precor,

Quos lacrymis perfundo suppliciter, pedes,
Inflecte mentem; robur antiquum advoca;
Altoque magnas pectore ærumnas preme.
Non me subegit mortis ignavus pavor,
Grandisve pepulit blanda spes cupidum boni;
Ut, quod latebat, proderem arcanum. Polum
Animique testes intimi adjuro Deos.
Sed sancta pietas, sed amor, obsequium, tui
Sed cura capitis: parce, meruissem minùs
Dici fidelis, ni fefellissem fidem.
Tu, care Juvenis *, dum tibi impendi libens;
Quamcumque licuit, rebus in duris opem;
Meruisse amicum si quid officium potest,
Repende misero Principi, & veniam obtine;
Quam vel reluctans ipse concessam ferat.
CAMB. Nil dubium, Amice, sic erit; veniam annue;
Genitor; & hostem dum neci ereptum vetas
Perire, amicum redde. *CYR.* Qui cogit mori
Nolentem, in æquo est, quique properantem impedit;
Priùs ergo placeat vita; quam facilis darem,
Vitam recuset. *CAMB.* Vivere invitum jube;
Tam dulce sensim discet imperium pati.
Et tu severam pone rigidamque indolem,
Magnamine Juvenis, heu! mori quid te juvet,
Nullus ubi mortis esse jam fructus potest?
ATYS. Illusus, exspes, proditus, regno & patre
Spoliatus ultra protraham ingratos dies?
Ah! potiùs!... An me cardine hoc rerum ultimo
Ægrum levare nemo sustineat? manum
Mihi nemo amicam commodet? ferrum altiùs,
Huc conde ferrum, Myse, si fœdum cupis
Obliterari facinus. Hæc restat via,
Vel nulla.

* Ad Cambysem.

SCENA ULTIMA.

CYRUS, CAMBYSES, TAXILUS, CLEANTHUS, CROESUS, ATYS, SOLON, MYSUS.

CYRUS.

Nati funus arcebis pater.
CROES. Nihil recusem, Cyre. Tu nostrum in caput
Refunde, quidquid Juvenis imprudens furor

Piare meruit. *ATYS.* Quid ais? huc ferrum & faces
Vertantur; unus debeor morti nocens!
Proh! quanta te, mi Genitor, adduxi in mala,
Dum cœca tumidum laudis immodicæ ciet
Juvenem libido! Vivis! at per me haud ſtetit;
Quin triſte fatum ſceleris alieni reus
Lueres; cruore da nefas toto eluam.
Et Tu nocenti, quam voles pœnam irroga;
Mea fata merui, Cyre; ne dubita; en habes
Paratam in ictus victimam. At ſi quid licet
Miſero precari, vivat incolumis pater,
Nec ſervitutis ſubeat immeritus jugum.
Unum hoc rogantem ſuſtine, hoc unum mihi
Sperare fas ſit. *CROES.* Potiùs ah! ſi quid valet
Placidum movere pectus; haud pro me velim
Rogare quidquam deinde, vel, quæ me premunt,
Vitare duras ambiam ſortis vices.
At ille fato dignus & dignus patre
Meliore Natus vivat, & longos dies
Fidele tanto præſtet obſequium Duci.
Ego interim, Rex magne, ſi vitam annuis,
Cœcas latebras inter & nemorum abdita,
Sortiſque fragilis triſte ludibrium, exigam
Quodcumque lucis ſuperat; & veras nimis
Quas uſque ſurdis auribus voces Solon
Injecit, animi liber, & ſtrepitu procul
Memorabo. Felix nullus ante obitum fuit.
CYR. Meliora noſtrum eſt fata, Natoque & Patri
Præſtare. Non me cædis horrendæ ſitis
Non impotens libido dominandi fera
Tentare bella pepulit: armavit manum
Erepta ſoboles, meque tot rerum aſperos
Caſus adire juſſit. Expertus Deos
Faciles, recepi dulce votorum caput.
Iras quid ultra perſequi ingratas velim?
Nunc pulſa cedant odia; bellorum furor
Ponat; beata redeat ex longo quies,
Et utrinque populos jungat & Reges amor.

Finis Actûs quinti & ultimi.

INTERMEDES

CHANTEZ A LA TRAGEDIE DE CRESUS.

SUJET.

Les differens estats où se trouvent en très-peu de temps les Lydiens dans la Tragedie de Cresus, ont fourni l'idée des Intermedes qui accompagnent cette Piece. Ces Peuples après un long siége, se crurent enfin au bout de leurs travaux & prests à gouster les douceurs de la Paix, par la résolution où estoit Cresus de finir la guerre, en rendant Cambyse à Cyrus, qui redemandoit son fils les armes à la main. Mais Cambyse ayant alors disparu par les intrigues d'Atys fils de Cresus, la Guerre troubla bien-tost de si belles esperances, & se ralluma avec plus de fureur que jamais; jusqu'à ce que Cyrus ayant pris Sardis capitale de la Lydie, y establit enfin une paix tranquille & à l'épreuve des changements. Ces trois évenements de la Tragedie donnent lieu aux trois Intermedes qui suivent. La Paix Naissante, la Paix Troublée, la Paix Establie.

PREMIER INTERMEDE.

LA PAIX NAISSANTE.

LA RENOMME'E.

C'Est trop long-temps souffrir d'une guerre cruelle;
Vivez, Peuples, vivez sous de plus douces loix:
C'est l'heureuse nouvelle,
Que vous porte en ces lieux la Déesse à cent voix.
Ne craignez plus de funestes allarmes:
Une douce & tranquille Paix,
Doit bien-tost succeder à la fureur des armes:
Et par un retour plein de charmes,
Faire sentir icy tout ce qu'elle a d'attraits.
Bannissez les regrets;
Ne versez plus de larmes:

Vos desirs à jamais
Vont estre satisfaits.

UN LYDIEN.

O Ciel ! que veut-on nous apprendre ?
Quel agréable bruit vient de se faire entendre ?
Les Dieux touchez de nos malheurs,
Voudroient-ils essuyer nos pleurs ?

DEUX LYDIENS.

Recevons cet heureux présage ;
De nos maux le Ciel est content :
Ne craignons point qu'il nous engage
Dans un plus long tourment.
Sa colere
Ne dure guere :
Et souvent
Le changement
N'est l'affaire,
Que d'un moment.

CHOEUR DE LYDIENS.

La paix va succeder à la fureur des armes ;
Bannissons desormais
Les soupirs & les larmes ;
Nos desirs à jamais
Vont estre satisfaits.

UN LYDIEN.

Hélas ! que de mortelles craintes
Ont precedé ce moment bienheureux !
Que nos cœurs ont souffert de cruelles atteintes ;
Avant que d'arriver au comble de nos vœux !

UN AUTRE LYDIEN.

Ne songeons plus qu'à faire éclater nostre joye :
Qu'on n'entende par tout que chants mélodieux :
Les gages précieux
De la charmante Paix que le Ciel nous envoye ;
Ne souffrent point de regrets odieux.

UN TROISIE'ME LYDIEN.

Quand l'horreur d'un prochain naufrage
Nous menace d'un triste sort ;
S'il est doux d'échaper à l'orage,
Il est encor plus doux d'en retracer l'image ;
Quand on est au port.

DEUX LYDIENS.

Après les funestes allarmes

D'une

D'une longue captivité,
On ressent beaucoup mieux les charmes
De la Liberté.

TROIS LYDIENS.

Les plaisirs seroient moins aimables,
Si les chagrins n'avoient leur cours:
Et les beaux jours
Seroient moins agréables,
S'ils duroient toûjours.

UN LYDIEN.

Enfin nos prairies
Vont estre fleuries:
Les paisibles Troupeaux
Sauteront sur l'herbette,
Au son de la musette,
Et des chalumeaux.

Que dans cet asyle,
Tout sera tranquille!
Les Bergers desormais
Sans murmure & sans plainte,
Sans soucis & sans crainte,
Chanteront la Paix.

Que tout s'interesse,
Que chacun s'empresse:
Et vous petits oiseaux,
Sous ce riant feüillage,
Meslez vostre ramage
Au bruit des ruisseaux.

CHOEUR DES LYDIENS.

Conservons de ce jour à jamais la mémoire,
Chantons, réjoüissons-nous,
Disons tous:
La plus belle victoire
Ne pouvoit rien nous donner de plus doux.

Fin du premier Intermede.

SECOND INTERMEDE.
LA PAIX TROUBLÉE.

LA DISCORDE.

Vous vous flatez en vain d'une fausse espérance ;
Peuples, vous n'estes pas échapez à mes coups.
La Paix, où vous aspirez tous,
Ne peut vous dérober à ma juste vengeance.
De la fiere Discorde éprouvez la puissance,
Et redoutez son terrible courroux.
Pour vous, empressez à me plaire,
Esprits du séjour ténebreux ;
Vostre secours m'est nécessaire ;
Sortez de vos antres affreux.

CHOEUR DE FURIES.

La Discorde cruelle
Nous appelle :
Suivons ses loix ;
Rendons-nous à sa voix.

LA DISCORDE.

La Paix prétend icy restablir son empire :
On songe à me bannir à jamais de ces lieux :
Pour ce dessein audacieux,
Tout s'unit, tout conspire.
Ma rivale m'insulte, & triomphe à mes yeux.
Ah ! si du noble feu, que le dépit m'inspire,
Vous sentez comme moy les transports furieux ;
Vengez-vous, vengez-moy d'un affront odieux.

CHOEUR DE FURIES.

Nous courrons tous à ta défense :
Repose-toy sur nous du soin de te venger.
Quiconque osera t'outrager,
Verra punir son insolence.

LA DISCORDE.

Que ce noble courroux
A pour moy de charmes !
Aux armes, aux armes :
Vengez-moy, vengez-vous.

UNE FURIE.

Portons de tous costez la guerre & le carnage ;
Signalons nostre bras
Par de sanglans combats.
Quel orage !
Quel ravage !
Quel horrible fracas ;
Va suivre nos pas !

UNE AUTRE FURIE.

Voicy la tempeste,
Qui s'apreste.
Mille traits épars
Volent de toutes parts :
Rien ne nous arreste ;
Un seul de nos regards
Renverse les ramparts.

UNE TROISIE'ME FURIE.

De prétendre
Se défendre
Contre nos efforts ;
C'est descendre
Sur les sombres bords ;
Et se rendre
Au séjour des Morts.

LA DISCORDE.

Je triomphe à mon tour, & la Paix ma captive ;
Du milieu de ses fers pousse une voix plaintive.
Et vous que je condamne à d'éternels regrets,
Allez, Peuples, vantez les charmes de la Paix.

CHOEUR DE LYDIENS.

O le rude esclavage !
N'aurons-nous donc jamais que les pleurs en partage ?
O cruelles rigueurs !
O mortelles douleurs !

DEUX, ou TROIS LYDIENS.

Quoy sans cesse accablez sous le poids de nos chaisnes !
Quel tourment de languir toûjours !
Ne verrons-nous jamais finir le triste cours,
De nos malheurs & de nos peines ?

CHOEUR DE LYDIENS.

O cruelles rigueurs !
O mortelles douleurs !

Fin du second Intermede.

TROISIÉME INTERMEDE.

LA PAIX ESTABLIE.

LA PAIX.

Le Trouble enfin cede à la Paix.
Cessez, Peuples, cessez desormais de vous plaindre:
Des rigueurs du Destin vous n'avez rien à craindre,
Vos maux sont finis pour jamais.
La Discorde en vain dans sa rage,
Contre moy, contre vous a mis tout en usage:
La cruelle jusqu'aux Enfers,
S'est ouvert un passage:
Mais le calme bien-tost fera cesser l'orage;
Pour le repos de l'Univers,
J'ay contraint la Discorde à rentrer dans les fers.

CHOEUR DE LYDIENS.

O retour plein de charmes!
Quittons les armes:
O charmante paix!
Que vous avez d'attraits!

UN LYDIEN.

Pourquoy tant vanter ses bienfaits?
Les maux qu'a causé son absence,
L'emportent sur les biens que produit sa présence?
Charmante Paix,
Ayez de la constance;
Ou ne nous revoyez jamais.

Sans cesse en butte à mille traits,
Entre la crainte & l'esperance,
Nous verrons-nous toûjours languir dans la souffrance?
Charmante Paix,
Ayez de la constance;
Ou ne nous revoyez jamais.

LA PAIX.

Pourquoy vous allarmer d'une crainte inutile?
Vostre sort desormais va devenir tranquille.

C'est pour toûjours,
Que j'ay choisi ces lieux pour mon asyle:
C'est pour toûjours;
Vous n'aurez plus que de beaux jours.

CHOEUR DE LYDIENS.

O retour plein de charmes!
Quittons les armes:
O charmante Paix!
Que vous avez d'attraits!

LA PAIX.

Le Heros par qui je respire,
N'a fait tant de fameux exploits,
Et n'a triomphé tant de fois,
Que pour restablir mon empire.
Pour loüer le plus grand des Roys,
Unissez tous vos voix;
Chantez sa gloire,
Publiez en tous lieux l'éclat de sa victoire.

CHOEUR DE LYDIENS.

Pour loüer le plus grand des Rois,
Unissons tous nos voix:
Chantons sa gloire,
Publions en tous lieux l'éclat de sa victoire.

UN LYDIEN.

De ce bras qu'il a desarmé,
Il eust pû sans qu'on dust se plaindre,
Punir l'Univers allarmé:
Mais il a preferé le plaisir d'estre aimé,
A celuy de se faire craindre.

UN AUTRE, ou DEUX LYDIENS.

Aux siécles à venir, lorsque la Verité
Prendra soin d'écrire l'histoire
De ce Conquerant si vanté:
Laquelle aura des deux plus merité,
D'estre placée au temple de mémoire;
De sa bonté,
Ou de sa gloire?

UN TROISIE'ME LYDIEN.

On se fait un plaisir de vivre sous sa loy:
Par tout on l'aime, on le revére.
De ses sujets, s'il est le Roy,
Il en est encor plus le Pere.

UN AUTRE LYDIEN.

Content d'une Couronne, il borne ses desirs;
Mais pour arrester nos soupirs,
Dans un Fils qu'il aime,
Il nous donne un autre luy-mesme.
Qu'il est beau de le voir aujourd'huy;
Pour affermir la Paix sur la terre & sur l'onde;
Partager entre son Fils & Luy,
Les plus beaux Empires du monde.

PETIT CHOEUR.

Pour celebrer ses glorieux exploits,
Unissons tous nos voix:
Chantons sa gloire,
Publions sa bonté;
Heros jamais a-t'il mieux merité,
Que l'on conservast la mémoire;
De sa bonté,
Et de sa gloire?

GRAND CHOEUR.

Chantons sa gloire,
Publions sa bonté:
Heros jamais a-t'il mieux merité,
Que l'on conservast la mémoire;
De sa bonté,
Et de sa gloire?

Fin du troisiéme & dernier Intermede.

DAMOCLES,

SIVE

PHILOSOPHUS REGNANS.

DRAMA.

ACTUM BIS LUDIS PRIORIBUS.

ANNI M. DCXCV. & M. DCCII.

ILLUSTRISSIMO VIRO

MARCO RENATO

DE VOYER D'ARGENSON,

URBANÆ DISCIPLINÆ PRÆFECTO.

Dum publica ac privata totius Urbis commoda, tranquillitatem, disciplinam sedulò feliciterque promoves, VIR ILLUSTRISSIME; *an polliceri mihi possim, satis tibi fore otii ab eâ sollicitudine quam parit tot negotiorum moles, ut brevem hanc Fabulam, sub præsidio tui nominis in publicum venire gestientem, ultro perlegas? Quanquam & hoc operum tuorum est, amandare procul à bene moratâ civitate, si qui tam præposterè sentientes de re Politicâ, quàm sensit olim Damocles, invenirentur.*

Ut ut est, VIR ILLUSTRISSIME; *ridebis mehercule*

novum in Damocle Politici viri genus; qui haustam ex inani Philosophorum scholâ, ut sibi videbatur, sapientiam, gravissimis quibusque rebus moderandis parem crederet.

*Ridebis inquam, Tu qui in eâ familiâ natus es, quam non sola armorum gloria, vel ab ipsis Caroli Calvi temporibus * ad nostram hanc ætatem usque propagata nobilitat; sed etiam summa Rei Politicæ laus, in administrandis sapienter Provinciis, in sanciendis opportunè Fœderibus, in Legationibus feliciter obeundis illustravit. Tu, cujus Avus egregiam in Galliâ, in Hispaniâ, in Italiâ cum navasset operam, Legatus demum Christianissimi Regis apud Venetos extinctus, perenne rerum bene gestarum, Serenissimâ Republicâ magnificis sumptibus procurante, monumentum promeruit. Tu cujus Pater, obitâ apud eosdem Venetos Legatione, sic omnium conciliavit animos, & ad amorem pacis adduxit; ut, ad perpetuam rei memoriam, Respublica gentilitio Legati, & posterorum ipsius scuto suum ipsius inseri voluerit: approbante publicis literis Rege Christianissimo, & renumeratam fidelis Ministri sui dexteritatem atque sapientiam gratulante.*

* Anno 877.

Sed quid ego illa prædicem quæ tam nostris, quam peregrinis Annalibus copiosè sunt consignata? Ignosces, VIR ILLUSTRISSIME, *hæc si delibasse videar, qui nihil ambirem aliud, nisi meam erga te singularem observantiam testari.*

VIR ILLUSTRISSIME,

Tibi deditissimus, GABRIEL FRANCISCUS LE JAY, è Societate JESU.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

MIrum fortè videbitur, quod ex Aulico Viro, qualem Historici pingunt, Poëta Philosophum effinxerit; illudque prætermiserit in Damocle, quod præcipuum narrari solet. Nam quis nescit Damoclem fuisse unum ex Dionysii Siciliæ Regis assentatoribus, qui regnandi captus illecebris, Regum & ipse fortunam voluit experiri? eo demum exitu, ut imminentem capiti nudum ensem, qui jussus erat appendi, dum metuit, intelligeret; non tam lætam esse, quàm putabat, Regnantium conditionem.

Hoc ipsum testatur Tullius in Tusculanis: idemque designare voluit Horatius *lib.* 3. *Od.* 1.

Districtus ensis cui super impia
Cervice pendet; non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem,
Non avium citharæque cantus
Somnum reducent.

Tamen sensi, dum hæc Fabula semel atque iterum exhiberetur, non tam incommodè mandatas fuisse homini Philosopho partes Damoclis: & esse multa Principi optimo suorumque amanti, quæ vel districto ense metuenda magis viderentur.

Hoc igitur mihi, uti spero, facilè condonabitur; si nihil aliud de Damoclis historiâ, sive fabulâ retinuerim, nisi quod Regum sortem ambiret, periculorum aut nescius, aut securus. Cætera quæ pro Fabularum licentiâ finximus, ita sunt temporis illius, quo res contigisse dicitur, moribus accommodata, ut sin minus vera sunt, verisimilia certè videri debeant.

Etenim nulla fuit olim regio Philosophorum tam amans, quam Sicilia. Illuc quasi in suum domicilium appellebant, quot quot artem illam profitebantur: & reliquis pulsa Græciæ partibus schola Pythagorica, tutum in eo regno præsidium invenit. Erat verò Philosophicæ gentis ea confidentia, tanta solertiæ, quam Philosophia dabat, opinio; ut tum demum felices fore populos jactitaret,

cum aut Reges philosopharentur; aut, quod ipsis sapiebat multò magis, Philosophi regnarent.

ACTORES.

DIONYSIUS, Siciliæ Rex.

AULICI.

CLEOBULUS.

AMYNTAS.

PHILOPATER.

LAMACHUS, Carthaginiensis Legati personam simulans.

NICANDER, Legati Epirotæ personam simulans.

NICETAS, Tonsorem simulans.

DAMOCLES, Philosophus.

Scena Syracusis, in Palatio Dionysii.

DAMOCLES, SIVE PHILOSOPHUS REGNANS. DRAMA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

DIONYSIUS, AMYNTAS, CLEOBULUS.

DIONYSIUS.

QUID est Amynta? fare, quis Siculas calet
Rumor per oras? nostra dum Superi approbant
Consilia, Populus facta quo vultu aspicit?
AMYNT. Subactus hostis, prospero bella exitu
Confecta, longæ pacis aspirans quies,
Satis hac beatas sorte Syracusas probant.
DION. Utinam beatas! sed age; nil veteres dolent
Belli ruinas? nemo pensatos malè
Queritur labores? nemo regnantem arguit?
Amice, si quid noris erratum, doce.
Simulata mitte verba. *AMYNT.* Simulatum nihil,
Invicte Princeps: quà latus Siculum patet;
Nomen verendum pariter & amandum geris.
DION. Id esse credam? blanda nequicquam obstinas
Occinere. Meliùs disce Regnantum vices,
Amice: cunctos, quo vides positum in gradu,
Non, si velim, fecisse contentos licet.
AMYNT. Cumulare populi vota qui potuit, nihil
Ultra expetendum fecit; aut, si quid Deos

Rogare deinceps liceat, incolumis diu
Regnes, precamur! *DION.* Sortis ô cumulum asperæ!
O dura Regum fata! men' cupidum boni
Rectique amantem nullus errantem avocet;
Rebusque amicam commodet dubiis opem?
Cleobule, fuci nesciam expecto fidem.
Præstabis? *CLEOB.* Ultro: vera narrantem audies,
Rex magne; solitam præsto, quam repetis, fidem.
Dum cuncta faciles cœpta fortunant Dei:
Egregia cœlo facta dum populi ferunt;
Habilemque celebrant sceptra moderantis manum:
Tibi parce nimiùm plaudere; est mediâ gravis
In urbe censor, rigidus, intractabilis,
Cujus severæ cuncta censuræ patent;
Vel ipsa Regum gesta. Terribilem virum
Reverere, quantus, quantus es: non te hæc satis,
Quâcumque fulges, purpura illæsum dabit.
DION. Quis ille, quodve nomen? *CLEOB.* Est sectâ Sophus,
Hominique nomen, Damocles. *AMYNT.* Stultum hinc procul
Et inficetum, si quod est usquam, caput
Omitte sodes: nempe curandum putas,
Aut condolendum; si quid hoc hominum genus
Fortè improbarit? Regiis parce auribus
Ingerere nugas futiles. *CLEOB.* Verum petis,
Rex magne? verum refero. Sit sanum caput,
Vacuumne cerebro, nil moror: vades dabit,
Quisquis volet; Pol non ego. *DION.* Hoc sensu places,
Cleobule: cedo jam amabo, quid demum arguat?
CLEOB. Is rebus atram singulis figit notam.
Decreta, leges, dicta, facta vellicat,
Insanientis artifex sapientiæ.
DION. Hominem placet videre. *CLEOB.* Ni falsum auguror,
Mox aderit. *DION.* Unde hoc æstimas? *CLEOB.* Librum edidit.
DION. Et illum amaris, scilicet, fartum probris?
CLEOB. Imò: sed altam; si qua debetur fides
Homini, volumen continet sapientiam.
DION. Quis porro titulus? *CLEOB.* Titulus? hic est: *Philosophus
Regnans, & artem rite regnandi docens.*
AMYNT. Regi dicatus est liber? *CLEOB.* Sic dicitur.
DION. His me erudire quippe documentis parat?
CLEOB. Omnino: & illa si modò serves memor,
Rex magne; populis pollicetur auream
Felicitatem, nomen æternum Tibi.

DION. Documenta nostin' illa? *CLEOB.* Quæ didici, eloquar,
Si lubeat. *DION.* Age sis. *CLEOB.* Credis hoc quiddam arduum
Efficere, ut omnes se beatos æstiment?
DION. Eheu! periclo satis id expertus meo!
CLEOB. At ille primam Regibus legem irrogat,
Omnem ut querelis penitus occludant viam.
DION. Artemne, quâ quis assequi hoc possit, docet?
CLEOB. Tumultuosi Martis ancipitem aleam,
Causasque belli barbaras procul in plagas
Mandare: pacis colere perpetuæ otia:
Omnes amicos, hostem habere neminem:
Populos tributis atque vectigalibus
Eximere; per se regere, moderari omnia:
Humerisque rerum pondus immensum suis
Ferre, administro nemine: hæc Regem bonum
Magnumque, veri Damocles siquid crepat;
Ars illa populos sola felices facit.
DION. Tam facilis utinam, digna quàm Regum foret
Ars illa! *CLEOB.* Facilem Damocles artem hanc fore
Ubique jactat: quando Philosophos penes
Erit potestas summa. *DION.* Philosophos penes
Rerum potestas summa? Tam stultas preces,
Hoc perduellis mente concipiat nefas?
Ni Regis iras pigeat indignum in caput
Laxare; faxo vindicem me me sciat;
Interque pueros aut Sophistarum greges
Abstrusus, inde proprio discat malo
Regum vereri facta. Sed ludos dare
Præstat mihi vobisque. *AMYNT.* Si ludos amas,
Rex magne; ludos meliùs haud quisquam dabit.
Non ille larvâ vel cothurnis indiget,
Cui Barba sesquipedalis è mento fluat.
DION. Accipite, quales mediter insidias viro.
Negotiorum mole defessum gravi
Me velle fingam pondus invisum imperî
Abjicere: dein virtute vel meritis parem
Nullum professus Damocli, aut habilem magis,
Imperii habenas regere qui possit, virum;
Suadebo, solium ut ipse conscendat; nova
Populis daturus jura. Consilium placet,
Cleobule? *CLEOB.* Lepidam, per Deos, scenam offeret
Siculi repente culmen imperii tenens
Philosophus! *DION.* At vos ille spectabit labor;

Hæc machinari, ſtulta queis ſapientia
Impingat, & veſana dominandi fames.
CLEOB. Permitte nobis cuncta; noſtras, ut decet;
Partes agemus. Quibus at impenſis luat
Faſtus ineptos? numquid indignâ Sophus
Impune Regum ſceptra tractarit manu?
AMYNT. Quid ille perdat? curta res hominum id genus
Brevis & ſupellex ſequitur. *CLEOB.* At mento gravis
Dependet olli Barba: plus ſatis eſt: jube
Barbam recidi. Cuncta Philoſopho abſtulit,
Auferre Barbam qui poteſt...

SCENA II.

DIONYSIUS, AMYNTAS, CLEOBULUS, PHILOPATER.

PHILOPATER.

Regem alloqui,
Niſi eſt moleſtum, Damocles quidam velit.
Ingens volumen in ſuo geſtat ſinu:
Animumque tacitus magna meditantem exhibet.
DION. Cleobule, veſtem regiam & capitis decus;
Sceptrum, & omnes, ire queis reges ſolent,
Mihi apparatus provide. Cum res feret,
Huc advolabis. *CLEOB.* Imò, ſolertem inſuper
Rex magne, doctum & præſto tonſorem Tibi.
AMYNT. Cleobule, ne te hæc cura ſollicitet: labor
Meus ille fuerit, ſi voles; cupidum dabo
Hominem jocorum, ludicri artificem doli.
Mihi crede, partes rite tonſoris geret.
CLEOB. Eſto: ipſe propero, juſſa quo Regis vocant.

SCENA III.

DIONYSIUS, AMYNTAS, PHILOPATER, DAMOCLES *cum Libro.*

DAMOCLES.

Rex, vive: fauſtos Damocles optat tibi
Spondetque, ni fors refugis, æternùm Deos.
DION. Ten' video tandem, proximum Superis caput?
Oracla cujus, lapſa ſeu fuerint polo,

Siculus veretur orbis. Heu ! quæ te mihi
Invidit usque sors mala ? *DAM.* Ah ! nihil hinc dole :
Tibi vixit uni Damocles. *DION.* Egone id putem ?
O me beatum ! *DAM.* Noster hic faciet fidem,
Regnantum in usus, & tuos, ô Rex, Liber,
Difficilis operæ, nuper in lucem datus.
Fructum hunc laboris ardui ; & amoris cape
Perenne pignus : hoc duce errabis nihil ;
Altâque populos pace compostos diu
Summis & imis pariter acceptus reges.
DION. Summis & imis pariter acceptus, diu
Populos in altâ pace compostos regam ?
Utinam liceret ! frustra es ; infectum canis.
Ars illa nulli nota Regnantum fuit.
DAM. Rerum potestas summa Philosophos penes
Si quando fuerit ; quod ais infectum, brevi
Factum videbis. *DION.* Nil moror, per te, obsecro,
Exequere ; votis quod ego nequicquam omnibus
Dudum ambii ; quod & assequi nunquam autumem,
Oneri bonus succede : meliori volens
Permitto solium. Siculi habenas imperî
Inflecte. Populi Damoclem Regem sciant ;
Pronoque sacrum vertice agnoscant caput
Totas pererrans præco Syracusas, jube, *
Mandata referat nostra. Cleobulum admone,
Amynta ; ut adsit illico ; & tanto ferat
Parata Regi decora.

* Ad Philopatrum.

SCENA IV.

DIONYSIUS, DAMOCLES.

DAMOCLES.

Sic regnum abjicis
Deliberatâ mente ? nec facti piget,
Olim aut pigebit ? *DION.* Longa dum populis quies
Aspirat ; omnes dum beatos efficis
Beatus ipse ; quid mihi optandum est super ?
Hac lege sceptri reputo jacturam levem.
Moderare Siculos. Interim Dionysius
Procul tumultu, sorte contentus suâ,
Quamcumque Superi lucis usuram dabunt,
Hanc exiget. *DAM.* Non ille, qui mortalium

Perstringit oculos, purpuræ insanus nitor;
Non imperantum, sceptra, quæ decorant manus,
Aut regias corona quæ cingit comas,
Tentavit unquam Damoclem: hoc unum ambio,
Dum Regni habenas dextra non refugit, palam
Fecisse, quanta, Rege Philosopho, bona
Sperare populis liceat.

SCENA V.

DIONYSIUS, DAMOCLES, AMYNTAS, NICETAS *Tonsorem simulans cum Tonsoris supellectili*, CLEOBULUS *cum apparatu Regio.*

DIONYSIUS.

Antiquùm ocyùs,
Et obsoletum, Damocles, cultum exue.
Depone primo pallium; & latos tegat
Regalis humeros purpura. Galerus locum
Cedat coronæ. Tonsor est aliquis, grave
Et inane pondus qui metat? *CLEOB.* Præsto est, suâ
In arte tonsor habilis, aut nusquam fuit.
NIC. Proh quanta! quàm prolixa! quàm surgit bene
Foliata mento Barba! ne peream malè;
Si talis unquam sub meâ cecidit manu. *
Quid refugis autem? ne time: vix senseris.
Tam leviter ambas dextra percurret genas!
DAM. Facesse, parricida. Si regno fruar;
Pro scelere tanto, quas decet, pœnas dabis.
CLEOB. Permitte: cultus iste non Regem sapit.
Nec Barba sesquipedalis. *DAM.* Insulsum genus!
Facitne Reges purpura, aut gemmis nitens
Regale sceptrum, dum vacat cerebro caput?
Removete vana decora: plus sapientiæ
Hoc continetur pallio, quod despicis,
Quàm tota capere regia supellex queat.
AMYNT. Hoc ludicrum habitu nempe Regnantem approbet,
Metuatve populus? *DAM.* Amabit, hoc unum volo.
NIC. * Ridebit, aut illudet; hoc certum scio.
DION. Hirsuta facies forsan incutiet metum,
Morasque amori faciet; hoc saltem feras,
Pars amputetur aliqua. *DAM.* Ne minimum quidem,
De segete totâ, patiar avelli pilum.
Vel recipe regnum; vel mihi intactas opes

Acced't Nicetas ad Damoclem cum Novacula; & ab eodem repellitur.

Seorsum.

Relinque. Nescis, sentio, quanto stetit
Alenda pretio Barba. Nil sapiam magis,
Quàm sapere didicit reliqua gens mortalium;
Nisi me illa vili pignora è vulgo eximant.
Proin parce deinceps obloqui; ac si me jubes
Regnare; disce Regis imperium pati.
DION. Parebo. Populos igitur arbitrio rege.
Regem exuo. Vos, Damocli obsequium & fidem
Jurate, Proceres. Primus advolvar pedes,
Et imperantis osculer dextram sine.
Abscedo. * *CLEOB.* Nostra pariter obsequia excipe. *Egreditur.
DAM. Procul hinc inanes mittite obsequii notas.
Nos alia tangit cura. Ne Siculi diu
Populi moremur gaudia: agnoscat suum
Ametque Regem. * *AMYNT.* Quos parat nobis jocos! *Egreditur.
NIC. Philosophe, vesper antequam claudat diem;
Vah! si vel unus stabit in mento pilus.

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

DAMOCLES *cum Libro.*

JAm secla redeunt aurea; Philosophi imperant!
Procul hinc tumultus Martis: æternam domi
Forisque pacem, quid quid eveniat, volo.
Lex prima Regni. Mutuus populos amor
Regemque societ: nulla quod pietas queat
Exigere, nunquam turpis eliciat metus.
Vectigal omne penitus exscindi placet,
Et abrogari: nulla me vivo prement
Tributa Siculos. Dives est Princeps satis,
Populorum amore qui fruitur. Utinam hanc forent
Artem eruditi sapere, quicumque imperant!
Nil profuturas facilè despiciant opes.

SCENA II.

DAMOCLES, AMYNTAS.

AMYNTAS.

INvicte Princeps; Regis alloquium petit
Siculi Adminiſter imperî: graves ait
Urgere cauſas. Numquid admitti placet?
DAM. Siculi Adminiſter imperî affatum petit?
Quiſquamne Siculum regere qui regnum autumet,
Me præter? *AMYNT.* Omnes ut decet parent Tibi.
At iniqua rerum te nimis moles premat;
Niſi ſit Miniſter, ferre qui partem adjuvet.
DAM. Quieſcat ille, quiſquis eſt. Per me omnia
Præſtabo ſolus, ne time: haud ego impares
Oneri ferendo cuilibet humeros gero.
AMYNT. Etiamne Proceres conſiiî in partem abnuis
Adhibere? *DAM.* Procerum plena nil fuco moror
Conſilia. Si quid pariat ambages, Liber
Reſolvet ille meliùs: hinc ſana eruam
Conſilia: nil hic ſubdolâ fronte obteget;
Metuetve, rectum quid quid eſt, palam eloqui.
Proin mecum eodem ſedeat in ſolio velim;
Regem unde propiùs ipſe conſiliis regat. *

* *Librum in ſolio deponit.*

SCENA III.

DAMOCLES, AMYNTAS, CLEOBULUS.

CLEOBULUS.

POenorum ab urbe miſſus Orator petit
Regem alloqui, ſi liceat. *DAM.* An notum tibi,
Quid portet ille? quid velit? *CLEOB.* Quid ſit rei,
Docebit ipſe meliùs; huc infert gradum.
DAM. Abſcedite ambo: neminem arbitrum velim
Adeſſe; ſi res poſtulet, utrumque ocyùs
Revocabo. *AMYNT.* Juſſus exequi promptos habes. *

* *Egrediuntur Amyntas & Cleobulus.*

SCENA IV.

DAMOCLES, LAMACHUS *Legati Carthaginiensis personam simulans.*

LAMACHUS.

Rex vive. Tecum pacis æternum rogat
Carthago fœdus. *DAM.* Quam petit, Dux incl
Carthago pacem, Damocles ultro annuit,
Amicus usque pacis. *LAM.* Hoc animo forent,
Quicumque populis jura legesque irrogant!
Amare pacem perge, & invictâ manu
Contunde, quisquis auream pacem abjicit.
DAM. Nam quò ista demum pertinent? Pacem petis;
Et dira suades bella. *LAM.* Pacem non amas;
Nisi pacis hostes perdis. En toto ruit
Epirus in nos agmine; & latè impias
Poenorum in arva detulit belli faces.
Proin arma junge socia: nobiscum opprime
Hostem beatæ pacis. *DAM.* An nullus potest
Modus esse pacis alius? invisum mihi est
Belli vel ipsum nomen; & pacem execror
Bello redemptam. *LAM.* Pacis in bello tamen
Spes una; frustra nectere ambages velis.
Pœnos vel armis adjuva; vel si negas;
Tibi Poenus hostis imminet. *DAM.* Belli furor,
Humana quò non pectora in præceps rapis!

SCENA V.

DAMOCLES, LAMACHUS *Legati Carthaginiensis personam simulans*, AMYNTAS.

AMYNTAS.

Legatus alter, magne Rex, aditum rogat.
DAM. At unde porro? *AMYNT.* Misit Epirus. *LAM.* Bene est.
Jam nosse dabitur, Hostis an Amici velis
Partes tueri. *DAM.* Nullus hostis est: cur non licet
Omnes amicos esse? *AMYNT.* Quid referam? *DAM.* Mone,
Amynta, ut adsit. *AMYNT.* * Captus est: bellè dolus
Procedit. *DAM.* Unde rebus in miseris salus
Aderit? In ipso limine an victus cadam?

* Seorsum.

SCENA VI.

DAMOCLES, LAMACHUS *Legati Carthaginienſis perſonam ſimulans;* NICANDER *Legati Epirotæ perſonam ſimulans.*

NICANDER.

INgratus aures rum[illegible]d noſtras iit:
Quòd ferre Pœno militi auxilium paras;
Pactamque toties Regibus noſtris fidem
Abrumpis. *DAM.* Imò pacis auctorem puta.
Ah! ſinite amica pacis utrique ingeram
Conſilia: coeant mutuum in fœdus, precor,
Epirus & Carthago. *NIC.* Nil agis; bellum placet.
Eſt in propinquo miles armatus: vide
Quid agas? amicum te ſibi Epirus negat,
Niſi Pœnus hodie norit ultricem manum.
LAM. Te Pœnus hoſtem reputat; æternas niſi
Juratus iras, urbe rivalem ejicis.
DAM. Quò, quò ſceleſti ruitis? inſano modum
Ponite furori: veſtra vel ſi jam nihil
Placare poſſit odia; quid amantem otii
Cupidumque pacis aſperant? Unum ambio
Petoque: amicus eſſe ut ambobus queam:
Hoſtes & ambo patior! *NIC.* Haud tales ſibi
Tempus querelas poſcit: abrumpe ocyùs
Moras inanes. Ede reſponſum. Abnuis?
Jam jam furenti miles accinctus face
Ferroque, cuncta clade fatali eruet.
Turmas reviſo. *DAM.* Cur fugis? paulum, obſecro,
Subſiſte. *LAM.* Fœdus quando Pœnorum abjicis;
Abſcedo pariter. Funus urbi, ſi potes,
Defende; moneo: proxima obſeſſos dies
Muros videbit. *DAM.* Parce: nam cur ſic furis?
Meliora loquere... Fata Regnantum aſpera!
Deliberandi tempus exiguum date;
Annuite, Proceres conſilî in partem ut vocem.
Præſtare ſolus numquid ut poſſim omnia?
NIC. Abſolve; tempus urget: ulteriùs moras
N n patior. *LAM.* Aut rem perage quamprimum; aut vale.
DAM. * Tu me ergo; recti ſolus interpres, Liber,
Quid facere deceat cardine hoc rerum, doce.

* Recur- [illegible] po[illegible]erat,

NIC. *a* Delirat : animus ſede non conſtat ſuâ.
Pedem inde referam. *LAM.* *b* Video : res loquitur palam.
c Maleſane ; prædam utrique peropimam dabis. *d*

a *Ad Lamachum.* b *Ad Nicandrum.* c *Ad Damoclem.* d *Abſcedunt Lamachus & Nicander.*

SCENA VII.

DAMOCLES.

QUid agam ? vel unde rebus anguſtis opem
Parabo ? Cupido pacis en jam jam imminet
Fatale bellum. Dura nequicquam bonus
Mollire volui corda : conſilia & preces
Sprevere. Quanquam hæc levia : quem ſummum reor
Cumulum malorum ; meus hic, afflicto, Liber,
Spes una, medias inter ærumnas ſilet !
Quid deinde ſupereſt ? Egone, quos repuli malè,
Revocabo Proceres ? Quibus at irriſum modis
Sanique egentem conſilî excipient ? . . . Tamen
Res urget : hoſtis geminus ad portas ruit.
Niſi ingruenti promptus occurram malo,
Urbs luctuoſo tota fato concidet :
Me vincla, vel mors durior vinclis manet ! . . .
* Sed unde ad aures clamor inſonuit meas ?
Fit ſtrepitus : aliquis portat huc celeres gradus.
At concitatum ne quis in vultum intuens,
Pavitantis animi forſan agnoſcat metum :
Hilaranda facies.

* *Fit ſtrepitus poſt ſpatium.*

SCENA VIII.

DAMOCLES, AMYNTAS, CLEOBULUS.

CLEOBULUS.

MAgne Rex ! *DAM.* Quid eſt novi,
Cleobule ? *AMYNT.* Princeps ! *DAM.* Fare. *CLEOB.* Proh dignum vice
Meliore Regem ! *DAM.* Quis tremor pectus quatit ?
Silent ; & ora triſtis obſcurat dolor !
Quid eſſe credam ? Nam quid ancipitem tenes ?
Effare, Amynta. *AMYNT.* Potiùs æternùm mihi
Silere liceat ! *DAM.* Quid quid eſt, effer palam,
Cleobule ; jubeo, loquere. *CLEOB.* Terribilis pavor
Diffuſus animis grande preſagit malum.
Populus per urbem mente lymphatus furit ;

Sibique clamat adesse supremum diem.
Vis nulla, nullus judicum aut legum pudor
Sedare potuit usque malesanos metus.
Quin & procacem versus in rabiem timor,
Extrema quævis aggredi jam jam parat.
Vidi ipse, dum plebs rabida præcipitem huc gradum
Urgeret; atque, parce si dico, ô nefas!
Regis verendum nomen oneraret probris.
DAM. At unde motus ille? quis tales ciet
Impune turbas? *AMYNT.* Fecit his turbis viam,
Uterque gressum Regiâ qui jam extulit
Legatus. Ambos ira vecordes agit:
Questique de te graviùs, exitium horridum,
Totique diras proximam in lucem faces
Minantur urbi. *DAM.* Perfidi! Hoc illis dolet,
Quod auctor usque pacis infandum execror
Belli furorem. *AMYNT.* Populus hinc dirum infremit,
Gemino nec hosti pars satis, tristem occupat
Animo ruinam. *DAM.* Rebus an miseris super
Spes nulla? Amici, quæso, consilium date.
Vestram fidem reposco. *CLEOB.* Consilium petis?
Per te ipse meliùs cuncta præstabis modò.
Vel si qua mentem cura sollicitam quatit;
Tuus ille quasvis solvet ambages Liber.
DAM. Ah! ne mihi negate, quam repetunt, opem,
Iniqua nimiùm tempora. *AMYNT.* In bello salus;
Si tamen amorem pacis ingenitum potes
Excutere. *DAM.* Video: pax quidem melior foret,
Sed bella tempus poscit. Ad bellum ocyùs
Instruite cuncta. Vincor; & durum est quidem,
Sed vincor. Iras vindices jam sentient
Epirus & Carthago. Jacta est alea.
In utramque gentem Siculus irrumpat furor;
Dignasque tanto scelere pœnas exigat.
CLEOB. Bellè ista. Belli nervus atenim deficit
Pecunia; haustæ proximis bellis opes;
Et unde sumptus sufficitur, Ærarium
Inane penitus. *DAM.* Robore & ferro est opus,
Cleobule; non auro, vel argento. *CLEOB.* Putas,
Servire gratis miles ut velit? aut levi
Pascatur aura? *DAM.* Dum vocat Patriæ salus,
Nemo pericli particeps esse abnuat.
CLEOB. At arma saltem miles & victum roget;

Utrique ni tu provides, bellum cadit.
DAM. Itane est? Malorum bella proh! quantum trahunt!
At vos, Amici, facite quid agendum ut sciam.
Et quando bella regias poscunt opes,
Opes parandi, quis erit, ubi desunt, modus?
AMYNT. Unum scio, Rex magne. *DAM.* Quis demum obsecro?
AMYNT. Tributa nempe solita, vel si res ferat,
Majora populis imperes. *DAM.* Me ne exequi
Id posse? Siculos jamne vobis excidit
Per me solutos onere vectigalium?
Facti an pigeret tam citò? *AMYNT.* Rectè, an secus
Id feceris; pensare porro jam tuum est;
At ratio super hæc una, quâ regnum licet
Tutari ab hoste? *DAM.* Numquid ultro commodet
Patriæ ruenti populus? *AMYNT.* Ut populi indolem
Malè æstimasti! quod placet, saltem hoc petas,
Rex magne; vel speres nihil. *DAM.* Regem, obsecro,
Vos regite: vestræ, nil moror, sapientiæ
Permitto cuncta... Mene Philosophum tamen
Proprii indigentem consilî alieno regi?
Et tu silebis usque nequicquam Liber
Toties vocatus? Abeo; si strepitu procul
Potiora misero fortè consilia ingerat. *
CLEOB. Quid noster ille Damocles? *AMYNT.* Tota, ædepol,
Incœpta belle Fabula; ut structos sibi
Ultro volensque bellua in casses dedit!
CLEOB. Quid Lamachus & Nicander? an quisquam, putas,
Utroque melius agere Legatos queat?
AMYNT. Partes uterque rite commissas agunt.
Ast inchoatus quando succedit dolus,
Urgenda res est. *CLEOB.* Ne te hic exstimulet labor.
Ordimur: alios debet insulsum caput,
Dabitque nobis, spondeo, actutum jocos.

* *Egreditur.*

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

DAMOCLES, MILES *armatus, Damoclem Theatrum trajicientem insequens.*

MILES.

ITe, ite: larvam Regis, infandum caput
Mactate celeres, rapite: tela, vim, faces
** Per aliū Theatri aditum regressus.* Inferte. *DAM.* * Superi! prodor; illudor, petor!
Adeste, socii, milites: opem date
In perduelles, impios, nefarios.
Nihil ago, nil promoveo, nullus advolat,
Apparet, adstat... Efferi! implacabiles!
Eheu! cruentam vix ego effugi necem...
Quis me locus tuetur? Occidimus!.... Labant
Genua, per artus frigidus sudor fluit;
Et anhela dirus corda terrificat pavor.
Tantisne redimi debuit Regnum malis;
Vel inane Regis nomen? ô fallax bonum!
Quantum malorum fronte sub blandâ tegis!
Quanquam vel istud rebus in miseris adest
Solamen: haud me cœca dominandi fames,
Vel fulgurantis purpuræ insanus nitor
Stimulavit unquam, lubricas Regum vices
Subire. Volui, fata si finerent, novas
Instruere ad artes omne Regnantum genus.
Volui beatæ pacis æternæ otia
Præstare Siculis: dura vectigalium
Abolere penitus jura: cunctos insuper
Beare. Nostris usque cœptis obfuit
a Regressus in Theatrū, Damoclē cogit latebras quærere. Mortalium gens cœca; nec gravibus malis
Adesse patitur ægra medicantis manum.
Jam quid juvet regnare? *MIL.* *a* Nam quò transfuga
Se se recepit? Ruite pollutam domum,
Retegite latebras. *b* *DAM.* *c* Rursus ingeminat fragor
b Abscedit. Suos & in me populus intractabilis
Acuit furores! Nil moror, Regnum auferat.
c Emergēs è latebris. Regem coactus indui, Regem exuam
Lubenter... At si barbari & lucem parant

Eripere;

Eripere; quid agam? Facilè quis regno potest
Carere; vita non potest. * Aliquis gradum
Accelerat. Heu me! Nullus effugio est locus.
Abscondar, & silebo: secessum dabit
Hic angulus.

* Fit strepitus.

SCENA II.

DIONYSIUS, AMYNTAS, CLEOBULUS, DAMOCLES
sic absconditus, ut animadverti mox possit.

DIONYSIUS.

Cleobule, numquid dixeras
Regem huc receptum? *CLEOB.* Plebis elapsus modò
De manibus, istam visus in partem, fugam
Celerasse. *DION.* Nemo est, quis habet hunc tandem locus?
CLEOB. Latitabit. *AMYNT.* *a* Hem! *DION.* *b* Reliste. *CLEOB.* *c* Pol
ipse est. *DION.* *d* Sile.
e Ubicumque, Amici, lateat, hinc Regem illico
Retegam sat. Urbi flebile exitium ingruit.
Hinc hostis, inde plebis insanus furor.
Mox cuncta latè verret. *AMYNT.* O rerum vices!
DION. Totam rebelles Regiam armatis tenent
Complentque turmis; saxa jam, ferrum & faces
Impune volitant: claustra multiplici ariete,
Versoque postes cardine emoti labant.
Populi furentis impetum atque iras graves
Ni Rex verendâ comprimat præsentiâ;
Quæ spes salutis superet, haud video satis.
CLEOB. Putas salutem rebus afflictis ferat,
Per quem exulasse fertur è regno salus?
Immò quietis obicem & pacis moram
Plebs efferata Damoclem plecti nece
Per fas nefasque repetit; & totâ abditum
Vestigat aulâ. Ni fugam celerem paret;
Et abominandum subtrahat populo caput,
Malè occupatum sanguine imperium luet.
DAM. *f* Nam quis beatæ commodet fugæ modum?
AMYNT. Unde ille gemitus prodit? An Regem intuer?
Rex magne, quis te casus afflixit solo?
Permitte *g* *DAM.* Nomen parcite invisum mihi
Objicere: Regem pariter & regnum execror.
h Tu recipe sceptra quæ dabas; tibi hæc volens

a Latitantem Damoclem animadvertens & Dionysium admonens.
b Submissâ voce.
c Submissa voce.
d Submissâ voce.
e Elatâ voce.
f E latebris suis.
g Damoclem erigit.
h Ad Dionysium.

Restituo: regno fruere: Syracusas rege.
Ego in latebras abditus rursum meas,
Meliora sceptris otia æternùm sequar.
DION. Mihi sceptra reddis scilicet? regnum volens
Restituis? Ergo, quam dedi pacem, adjice:
Securitatem redde: populorum integros
Restitue amores. Ista, cum regnum dabam,
Dedi omnia: ecquid reddis? En totâ furens
In urbe populus ferrum & infestas quatit
Miscetque flammas: hostis instat mœnibus
Utrinque: nomen Regis in probrum incidit.
Regnare nam quis hoc statu rerum velit?
Aut redde cuncta, quæ dedi, aut regnum, ut potes;
Tuere. *DAM.* Sceptra regere dum licuit; Tui
Misertus, ultro commodam exhibui manum.
At iniqua Siculis fata quandoquidem negant;
Felicitatis ne quid in populum aureæ
Per me redundet; sceptra quid diutiùs
Retinere placeat? vel quid iratos morer
Placare vobis irritâ Divos prece?
Nunc ergo damnis, si voles, præsentibus
Medere. Populos nostra queis prosint magis
Consilia, quos & reddere beatos queam,
Alios reviso. *DION.* Futiles etiam jocos
Adjiciat? &, quæ fecit, insultet malis
Scelestus? Aberat iste nequitiæ modus,
Ut temeritati jungeret proterviam.
Ast impudentes reprimam fastus modò,
Philosophicosque spiritus. Quæ despicis
Resumo sceptra: primus at Regem scies.
Hinc rapite, jubeo, vile & insulsum caput,
Dignamque populo victimam actutum date.
Placabit iras forsan effusus cruor.
DAM. Miseresce potiùs... genibus affusum vides,
Rex magne; misero, supplici veniam annue.
Facti piget doletque. *AMYNT.* *a* Captus est. *CLEOB.* *b* Magnam, ædepol;
Rem faciet, hunc si frangat incolumis dolum.

a *Submissâ voce ad Cleobulum.*
b *Submissâ voce.*

SCENA III.

DIONYSIUS, DAMOCLES, AMYNTAS, CLEOBULUS, PHILOPATER.

PHILOPATER.

Actum est; utrinque miles infestus ruit,
Instatque portis: plebis ingeminat pavor;
Novumque furere rursus in Regem parant.
DION. Parcat furori populus, & ponat metum.
Regnum recepi: Damocles solio excidit,
Et insolentem debitâ superbiam
Pœnâ expiabit. Hostis alloquium pete,
Amynta; & æquis legibus pacem roga.
Lex illa pacis prima; turbarum caput,
Auctorque belli Damocles letho cadet.

SCENA IV.

DIONYSIUS, DAMOCLES, CLEOBULUS.

DAMOCLES.

Lex dira! lex iniqua! quid feci miser?
Cujusve tandem criminis pœnas luo?
DION. Crimen petis, scelestе? dum patriam obruis?
Dum luctuosi suscitas belli faces?
DAM. Invitus. *DION.* Inconsultus. *DAM.* Ah! me perdidit
Fatalis error. Sapere cur volui nimis;
Veterique frustra ferre medicinam malo?
Utinam tenebris usque primis abditus
Invisa nunquam sceptra tractassem manu!
Omni periclo procul & insano metu,
Hoc involutus Pallio, & mihimet vacans,
Sine nube soles ducerem! Heu! quanto stetit
Fatalis aulæ, tempus ad modicum, leves
Captasse plausus! Triste documentum sumus;
Majora nequis viribus tentet suis,
Ultraque sortem regium affectet decus.
CLEOB. * Spem facere si quam lucis afflicto placet;
Hac lege Barbam sponte resecandam dabit.

* *Ad Dionysium submissâ voce.*

** Ad Damoclem.* *DION.* Experiar. * Ista sapere decuisset priùs,
Philosophe *DAM.* Video. At numquis est veniæ locus?
Num mitigari triste supplicium potest?
Non me cruenti terreat lethi gradus;
Vel emori tam grande crediderim malum.
At quanta, Superi! nomini Philosophico
Labes paratur, siquid in nostrum genus
** Lamachum & Nicandrum videt.* Feralis ausit carnifex... * Quid intuor?
Vel quò quietis publicæ osores pedem
Impune referunt? Fugio, conspectum horreo.

SCENA V.

DIONYSIUS, DAMOCLES, AMYNTAS, CLEOBULUS,
LAMACHUS *Legati Carthaginiensis personam simulans,*
NICANDER *Legati Epirotæ personam simulans.*

LAMACHUS.

Tibi magna faciles optat æternum Deos
Carthago, legem & pacis oblatam accipit.
NIC. Hac Lege pariter pristinum Epirus velit
Renovare fœdus. *DAM.* Ut meam coëunt bene
Ambo in ruinam! *DION.* Libero pactam fidem.
DAM. Perii! *DION.* Ecce vestras Damoclem trado in manus.
DAM. Per si qua pietas. *DION.* Vester est. *DAM.* Veniam obsecro;
Largire. *DION.* Non est jam meum: quid quid fuit
Mihi juris in te, Damocles, totum exui.
Habes utrumque mortis ac vitæ arbitrum.
LAM. I nunc, Profundi carceris latebras pete;
Devota furiis victima; & meritam necem
Hîc opperire. *DAM.* Conscium testor polum;
Ut innocens hæc patior! *NIC.* O frontem æream!
Et pervicacem! quis nocens, si tu innocens,
Scelerate? Tene, vile, despectum caput,
Fæx'ima plebis, culmen ad summum imperî
Movisse gressus; atque pollutâ manu
Maculasse Regum sceptra? *DAM.* Si videor nocens;
Rex magne, quid quid sceleris admissum fuit,
Te, te petebat; ipse quin plectis reum?
Nosterve si te potiùs inflectit dolor,
Miserescis? Ah! ne tam pium pecca in genus;
Vixisse per te liceat! hoc tu si dabis,

Nil deprecabor, quam voles, pœnam irroga.
DION. * Quidquamne misero Damocli indultum placet, — * *Ad Lamachũ & Nicandrum.*
Invicta bello pectora? *LAM.* Hoc per te æstima,
Rex magne. *NIC.* Quod vis statue, nil in me moræ est.
DION. * Agnosce vitæ munus, & grates habe; — * *Ad Damoclem.*
Vives. *DAM.* Periclo quis Deus tanto eripit?
DION. At, ne quod unquam simile pertentes scelus,
Resecta mento Barba documentum dabit.
DAM. Sic flecteris? sic nostra miseraris mala?
DION. * Æquum probatis ambo? *LAM.* Sic fieri placet. — * *Ad Lamachũ & Nicandrum.*
DAM. Superi! *NIC.* Philosopho pœna par. *DION.* Bene est. *AMYNT.* * Habet. — * *Seorsum.*
DION. Huc Tonsor aliquis.

SCENA ULTIMA.

DIONYSIUS, DAMOCLES, AMYNTAS, CLEOBULUS, LAMACHUS, NICANDER, NICETAS *Tonsoris personam simulans.*

NICETAS.

PRæsto sum. *DAM.* Vitam, precor,
Auferte potiùs. Vita quid miserum juvet,
Hoc si carendum, quo sine in vitâ nihil
Sit expetendum jam mihi? *NIC.* Agnoscis virum,
Philosophe? *DAM.* Tristem cuncta mihi casum occinunt!
NIC. Men' parricidam? *DAM.* Parce. *NIC.* Si regnum foret,
Virtutibus me nempe cumulares meis?
DAM. Quid loqueris? *NIC.* Istâ nil ego Barbâ hactenus
Vidi comatum melius, aut spissum magis.
Quas inde nostris laribus exuvias paro!
DION. Rem perage, Tonsor, ocyùs. *NIC.* * Novaculam
Acuere liceat. *DAM.* Non feram; lucem potes
Adimere, Barbam non potes. *NIC.* *a* Jam ne pilus
Effugiat unus. *DION.* *b* Age ergo. *NIC.* Mentum commoda,
Philosophe? *c* Renuis! *DAM.* Facinus immane, impium!
DION. *d* Resistis? *DAM.* O tu, quisquis es cœlo, Deus!
Qui fulmine arces crimina; hoc cernis nefas,
Et pateris? *DION.* Ah! ludi piget? ferrum expedi,
Cleobule, ferrum. *NIC.* *e* Vis? *CLEOB.* *f* Negas? *DAM.* *g* Paulum, obsecro,
Subsiste. *NIC.* Mentum trade. *DAM.* *h* Tantisper. *DION.* *i* Moras
Impune nectis? *DAM.* *k* Æquior nunquam fuit

* *Novaculam acuens.*
a *Ad Dionysium.*
b *Ad Nicetam.*
c *Damocles Nicetam repellit.*
d *Ad Damoclem.*
e *Accedẽs ad Damoclem cum Novacula.*
f *Damoclĩ districtũ ensem intentans.*
g *Ad Cleobulũ.*
h *Ad Nicetam.*
i *Ad Damoclem.*
k *Medius inter Novaculam & districtũ ensem.*

Deliberandi causa; moriendum mihi est,
Pretiosa vel si Barba depereat semel,
Philosophus esse desino... Quid agam?... Mori
Præstiterit. *DION.* Ergo morere. *DAM. a* Quanquam! *DION. b* Nil agis,
Cleobule. *DAM.* Liceat verbulum. *DION.* Nil audio.
DAM. Rex magne. *DION.* Frustra es. *NIC.* Morte nil durum magis;
Barbam mihi permitte. *DAM. c* Jam si quid super.
DION. Eloquere. *DAM.* Rigidus quando flectique impotens
Barbæ insolentem ferre jacturam imperas:
Patere in latebris triste peragatur nefas:
Neu media facinus videat indignum dies!
DION. Hoc impetras, uterque si factum probet.
DAM. Probamus. *NICAND.* Esto. *DION. d* Fidus adstabis comes,
Erepta mento spolia dum referas. *NIC.* Mihi
Haud deero. *DION. e* Tu mulctatus, hinc Reges procul,
Regum & verere facta. *DAM.* Nam quo me, invida
Sors, adigis? *CLEOB.* Abiit. *AMYNT.* Ludicram, si qua extitit,
Dignamque scenâ Fabulam! *DION.* His utinam jocis
Lenire curas liceat interdum graves.

a *Elatam in ictum Cleobuli manum retinens.*
b *Ad Damoclem.*
c *Ad Dionysium.*
d *Ad Nicetam.*
e *Ad Damoclem.*

Finis Actûs tertii & ultimi.

ABDOLOMINUS.

DRAMA.

ACTUM LUDIS PRIORIBUS.

ANNI M. DCXCVI. & M. DCC.

ILLUSTRISSIMO VIRO

LUDOVICO CHAUVELIN,

COMITI CONSISTORIANO.

NOtus, opinor, Tibi est, VIR ILLUSTRISSIME, *qui sistitur iterum Abdolominus; nisi forte nec leporem eumdem, nec priorem haberet gratiam, ex quo Tuus * esse desiit. Tamen agnosces adhuc, uti spero, aliquam Abdolomini illius similitudinem, qui placuisse tibi jam visus est; quem laudasti ultro; cui, applaudente celeberrimo consessu, ipse applaudere non dubitasti.*

* *Filiorũ alter junior personam Abdolomini, cum exhiberetur, sustinebat.*

Equidem, ut fatear quod res est, nihil mihi esset magis expetendum, quàm ut tam bellè, tam eleganter, tam venustè loqui hîc posset, quàm loquentem olim audivisti. Felix Fabulæ nostræ fatum polliceri possem, neque patrocinio cujusquam viderer indigere. Nunc tali præsidio cum destituta sit; æqui bonique consules, VIR ILLUSTRISSIME, *si te Patronum ambiat, & tuo nomine freta gestiat in lucem prodire.*

Quanquam parum prudens ego fortaſſe, qui levibus nugis pretium apud te quæram, & gravioribus rebus occupatum temere interpellem. Ignoſces tamen, VIR ILLUSTRISSIME. *Etenim quis opportunior erat aut ſtudii erga te mei ſignificandi locus, aut geminam tibi gratulandi ſobolem; quæ ſtudiorum tam feliciter defuncta laboribus, lætiſſimâ parentem expectatione cumulat?*

Quantò uberior jam jam veniet lætandi ſeges; cum in utroque Filio expreſſas ad vivum miraberis virtutes illas, quas coluiſti ſemper impenſiùs, patientiam in labore, in officiis diligentiam, in obeundis muneribus integritatem, Religionem in Deum, ſtudium in propinquos, humanitatem in omnes?

Felix ego, ſi venire tecum in partem gaudii mihi tunc liceat; & novum aliquod meæ erga te obſervantiæ renovare monimentum poſſim!

VIR ILLUSTRISSIME,

Tibi addictiſſimus, GABRIEL FRANCISCUS LE JAY, è Societate JESU.

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

HAbent hoc Poëtæ cum plerisque commune parentibus, ut inter eos partus, quos ediderint, aliquem vulgò singulariter diligant & suaviùs deosculentur. Ignoscendum quidem, id si ratione facerent, aut huic amori prærogativo publica vox sæpe non dissentiret.

Tamen fateor non fuisse me ab eâ contagione penitus immunem, qui hunc qualemcumque mediocritatis nostræ fœtum ante alios amaverim; neque me unum ab eâ parte excusandum arbitrarer, nisi suffragaretur multitudo; quæ, si quid unquam putavit editum à nobis in re Dramaticâ probabiliter, priores Abdolomino semper detulit.

Argumentum hujus Dramatis mutuati sumus ex libro quarto Quinti Curtii, qui hanc historiæ Alexandri Magni particulam his prope verbis narravit.

Sidone expugnatâ permiserat Hephæstioni Rex Alexander, ut, quem vellet è Sidoniis, Regem urbi præficeret. Is in clarissimos Juvenes duos, quorum erat usus hospitio, id refundere muneris cogitabat. At illi negarunt hoc licere sibi more patrio, qui è regio sanguine orti non forent: sed Abdolominum quemdam indicant, qui longâ cognatione regiæ stirpi annexus suburbanum hortum exiguâ ob inopiam colebat stipe. Hic diu cunctatus ducitur ad Alexandrum, & vel invitus ac reluctans Sidoniorum Rex appellatur.

Nunc si dicere liceat, quamobrem Abdolomini Fabulam cæteris, quas edidimus hactenus, prætulerim: sensi, ne quid dissimulem, Abdolominum non tam placuisse argumento ipso, quod tamen egregium est, quam iis, quæ Poësis suffecit, ornamentis.

Personam Elimi, quem Abdolomino filium dedimus, ita, vel fictitiam, amarunt omnes, ut eam non desiderasset nemo, si abfuisset; adeo suam toti Fabulæ conciliat gratiam, & singulare pondus adjicit iis omnibus, quæcumque sentire tam graviter Abdolominus visus est.

Addo fuiſſe occurrendum huic incommodo, ne longior per tres Actus in recuſando regno Abdolomini pertinacia videretur. Hoc præſtat Diodas alter ex Hephæſtionis hoſpitibus, dum præter hiſtoriæ fidem ipſe Regni cupidus novam Abdolomino dat cauſam, ut in ſententiâ ſuâ perſtandum tandiu arbitretur.

Sed quid ego hæc, indulgentior Abdolomino, defendam, quæ prudentis & eruditi Lectoris judicio relinquenda ſunt. Quare pluribus ſuperſedeo, paternos etiam amores, ſi videbitur, damnaturus.

ACTORES.

ALEXANDER Magnus.

HEPHÆSTIO Alexandri amicus.

CABIRUS, DIODAS, } Sidonii Fratres, Hoſpites Hephæſtionis.

ADRASTUS, PHILOTAS, } Sidonii, Stratonis Regiis, dum viveret, Gazis præpoſiti.

ABDOLOMINUS, Ruſticus ſuburbanus, Regum Sidoniorum ſtirpi annexus.

ELIMUS, Abdolomini filius.

Scena Sidone, in Caſâ Abdolomini.

ABDOLOMINUS.

DRAMA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

ABDOLOMINUS, ELIMUS *post siparium in stratis jacens.*

ABDOLOMINUS.

JAm rara toto signa collucent polo,
Et nocte pulsâ Lucifer revehit diem.
Bene est, eamus. Æstifer quantos Canis
Peperit labores! Opera ni constans gravem
Vicisset æstum; læta jampridem mihi
Oleraque & herbas hortus arescens neget.
Ecquando amicos, Jupiter, cœlo dabis
Imbres ab alto?... Fallor, an molli tepens
Aspirat Austro flatus! Actutum sequor
Tam fausta lætus omina. Urgendum est opus,
Abdolomine; strenuos Superi adjuvant.
At, quæ morantem tarda segnities habet,
Nec usitatus alligat natum sopor?
Hunc suscitemus... Elime, quamprimum huc ades...
Quid id est? nihil respondet... Exurges Puer?
An te?... Silet... Moraris?... accedam. *ELIM.* * Pater.
ABD. Ignave. *ELIM.* Quid vis, Genitor? *ABD.* Adsis ocyùs.
ELIM. Vis dura! *ABD.* Cessas? *ELIM.* Da, precor, spatium breve,
Genitor. *ABD.* Resistis? *ELIM.* Nempe tanti est quod peto?
ABD. Diescit, & adhuc stertere ulteriùs placet?
Nam quò recessit prisca sedulitas? Moras
Non patior: hodie densa spinarum seges
Est eruenda, Nate *ELIM.* Duplicatus labor
Mox levia parvæ damna pensabit moræ.

* *E stratis post siparium.*

ABD. Etiamne perges obloqui ? Ah ! tandem ſile,
Et fuge, jubeo. *ELIM.* Quod jubes, ſileo, Pater,
Et imperata facio : . . . Si velles tamen ? . . .
ABD. Sic juſſa peragis ? *ELIM.* Imò præſto ſum, advolo
Tibi obſequendi cupidus. . . ô duras vices !
ABD. Quid eſſe dicam ? quæ mihi puerum inſolens
Afflavit aura ? Sic mihi gnavam indolem
Nox una mutet ? Siſte, dum potis es, malum,
Abdolomine : ſera poſt longum venit.
Tempus medela.

SCENA II.

ABDOLOMINUS, ELIMUS.

ABDOLOMINUS.

NUnc ades tandem, & pigros
Furaris artus culcitræ ? Expectas, reor,
Dum medium Olympi ſolis exuperans jubar
Ad penſa revocet ſolita ? Sic natum parens
Inſtituit ? hanc te ſapere ſegnitiem docet ?
ELIM. Ignoſce : non me deſidis ſtudium otii,
Suiſve domitum lenta blanditiis quies,
Ut rere, Genitor, cauſa ſed tenuit tua,
Et innocentes ſtruxit in ſomnis dolos.
ABD. Inertis unquam cauſa ſomnolentiæ
Abdolominus ut ſit ? Ignoras patrem.
ELIM. Sic eſt tamen, mi Genitor : invitus licet,
Quam tu increpabas, ipſe faciebas moram.
ABD. Nam quò iſta tendunt ? quas mihi ambages canis ?
Ambigua mitte verba. *ELIM.* Si ſcires, pater,
Quàm læta rerum ſe mihi ſpecies dabat
Animo intuendam ; cum reluctanti ſopor
Excuſſus ! aderas ipſe, ſed quantùm mihi
Mutatus ! & quàm totus abſimilis tui.
Non ille frontem ſqualor, aut turpis ſitus
Fœdabat ora : non tibi annis obſita
Stringebat artus murice extincto chlamys ;
Ligove rigidam durus onerabat manum.
At clara gemmis viſa regales comas
Redimere Cidaris, purpuræ fulgens nitor
Velavit humeros Trabea : dextræque additum
Regale pondus. Inde ſacros ad pedes

Circumvolutans longa famulantum cohors,
Cervice pronâ regium agnovit caput.
Nec ipse tantæ nulla pars pompæ extiti:
Gemmis micabam totus atque auro gravis.
ABD. Ten' ista moveant, Elime? *ELIM.* Da geminas, precor;
Adhuc per horas placidus ut somno fruar:
Forsan quietæ læta se rursum offeret
Imago menti. *ABD.* Sic tibi illudi placet?
Larvasque inanes sequeris, atque umbras leves,
Simulacra veri cassa, quæ mendax sopor
Excitat, & orta protinus pellit dies?
ELIM. Cur ergo Somnus fertur interpres Deûm;
Numenque & ipse colitur? Ecquid scis, pater,
Meliora nobis fata num Superi parent?
ABD. Quæ fata loqueris? vel quid adjiciant Dei?
Adimere nobis pauca, nil possunt dare.
Mihi crede; Regem, Nate, non faciunt opes,
Nec clara frontis decora, nec Tyrius color;
Aurata nec quæ sceptra condecorant manum.
Rex ille, qui nil metuat, & cupiat nihil.
Qui stultus ambit fragile Regnantum decus,
Huc flectat oculos: en Strato exemplum dabit,
Quàm stent iniquo, sceptra qui tractant, loco.
Hic tumidus ostro nuper, atque altâ potens
Sidone, cecidit: alius imperium occupat,
Mox fortè eodem pariter abigendus gradu.
Fallacis Aulæ, qui volet, limen terat;
Magnosque magnis redimat impensis metus.
Mihi blanda parvis laribus aspirans quies,
Hortusque Regno potior... At tempus fluit
Interea; & altis montium insedit jugis
Tithonis uxor... Nate, quò soliti vocant
Patrem labores, abeo. Tu, perge, & tuis
Accingere armis pariter, & in horto comes
Quamprimum adesto.

SCENA III.

ELIMUS.

PRoh! viri austeram indolem!
Ut somniorum præsides tempsit Deos!
Et nostra retudit gaudia! Ut regum vices,

Suo beatus hortulo & tenui lare
Despexit! Ecquid, Elime, num tales sapis,
Probasve sensus? Tune regales domos
Aureaque vili tecta postponis casæ?
Fastidiosa nam quid hæc reputem bona,
Quæ sequitur ultro tota gens hominum, & prece
Ambire multâ didicit? O si fors mihi
Recludere olim vellet ad solium viam!
Nescio quid animus grande præsagit, suâ
Spe major! Omen Dii, precor, faustum adjuvent!
a At unde murmur insonat? vel quis fores
Hac pulsat horâ? *b* Milites! . . . Nam quid volunt?
Occidimus! ergo pauperum nec parcitur
Etiam tabernis? Nullus effugio locus!
Quid agam? *c*

a *Fit murmur post spatium.*
b *Introspicit Actores Scenæ sequentis.*
c *Abscondit se in Theatri angulo.*

SCENA IV.

HEPHÆSTIO, CABIRUS, DIODAS, ELIMUS *in Theatri angulo absconditus.*

CABIRUS.

Penates habuit hic olim suos,
Si rite memini, Frater. *DIOD.* Hæc ipsa est casa;
Agnosco. *ELIM.* *d* Spes, heu! nulla! *CAB.* *e* Ni viles piget
Subire latebras, habitat angustum hunc larem
Dux Magne, quem tu quæris. *HEP.* Accedam lubens,
Cabire, non hæc tædium, ut reris, movent.
CAB. Sic audet ingens spernere excelsas opes
Hephæstionis animus. *DIOD.* At domus hæc vacat.
CAB. Quò se recepit hospes?... Huc aliquis... *ELIM.* *f* Loquar?
An conticescam? *CAB.* Nemo responsum dabit?
ELIM. *g* Heu! *HEP.* Pepulit aures tristis, aut fallor, sonus.
Attende, Dioda. *ELIM.* Quò ferar? *DIOD.* Puerum intuor.
HEP. Scrutemur. *CAB.* Heus tu, quid agis hîc rerum, puer?
Accede propiùs... Quid times? nostin' virum
Abdolominum quem vocant? *ELIM.* Non est quidem
Ignotus. *CAB.* Ubi moratur? eloquere. *ELIM.* Is labor,
Ea cura tantos nempe sollicitat Viros?
CAB. Mitte ista sodes; ubi sit & genitor, doce.
ELIM. Ecquid juvabit nosse? Testabor Deos;
Nullas recondit casula defossas opes!
CAB. Etiam resistis? *ELIM.* Nam quod admisit scelus?

d *Ex angulo seorsum.*
e *Ad Hephæstionem.*
f *Ex angulo seorsum.*
g *Ex angulo.*

CAB. Negare pergis? fare, vel... *ELIM.* Belli furor,
Humana quò non pectora in præceps rapis!
HEP. Confide: nihil hæc arma quæ gerimus, tibi
Gravius minantur. *ELIM.* * Imò, si dirum imminet
Quidquam parenti, natus hoc totum eluat!
In me arma cuncta vertite: excipiam sinu,
Quamcumque mucro barbarus plagam inferet.
HEP. Assurge: talem gratulor sobolem patri:
Metus omnis absit: cuncta jam pacem occinunt:
Cecidere bella. Nunc age, & quo sit loco
Abdolominus, edoce. *ELIM.* Angustos vides
Patris penates: ipse non procul hinc brevem
Exercet hortum. *HEP.* Perge, genitorem ocyùs
Accerse: paucis alloqui coram velim.
ELIM. Mandata peragam... Si quis est cœlo Deus,
Meritis repende talibus dignas vices!

* *In genua procidens.*

SCENA V.

HEPHÆSTIO, CABIRUS, DIODAS.

HEPHÆSTIO.

Ut corda fuci nescia, ut studium placet!
Et ille, patris cura quem fecit, metus!
Talem esse, Amici, sponte crediderim patrem,
Qualem reportat fama, cui talem boni
Aureisque prolem moribus Superi annuunt.
CAB. Nec illa mendax fama: cum noris virum,
Dux magne; sortem, quam paras, meritum scies.
Non durus, annos quem tot exercet, labor
Mutavit animum, vel casæ informis situs
Aspersit ullam sanguini labem inclyto.
HEP. Dignam imperantis indolem fateor: tamen
Piget vel istas tradere imperium in manus,
Moderanda vobis sceptra cum possum dare.
Quæ pertinaces spernere oblatum decus
Tam rigida virtus cogit? Ah! sinite, id, precor,
Quà licet, in ambos dulcis hospitii leve
Monimentum ut extet! *CAB.* Nostra si placuit fides,
Satis repensum est: ambo felices nimis
Placuisse! Quid quid addere ulterius paras,
Iterum monebo, patriæ leges vetant.

HEP. Generosa nimiùm pectora! En tanto ambitu
Gens tota Procerum quærit ad solium viam;
Uterque, facilem terere dum potis est, negat!
CAB. Patere nobis aditus ad solium nequit,
Dum quis superstes regiæ stabit domus.
HEP. At ille quantùm regio distat gradu,
Qui nescit atavos, & suum ignorat genus?
CAB. Vixisse quanquam sibimet ignotus potest
Abdolominus ipse: nobis non potest:
Quem stirpe scimus regiâ certò editum.
Ah! ne probandæ, cum licet, locum eripe
Virtutis! Id quod sumere inhonestum foret,
Est gloriosum spernere. *HEP.* Expugnas, nihil
Adjicio: nam te plurimâ rursum prece
Tentare, Dioda, pariter incassum piget.
DIOD. An si micantis purpuræ eximius nitor,
Favorque populi & sacra regnandi fames
Inflectat animum; fratris exemplum sinat
Ambire honores, ipse quos fugere obstinet?
Præire frater debuit, nostrum est sequi.
Proin Regni habenas flectat imperio potens
Abdolominus; nil moror: frater jubet.
Auctore tanto sceptra quid Diodam juvent?
CAB. Quem fama stimulat æmula, is nullo indiget
Auctore: virtus te tua hortatur satis,
Dilecte Frater. *DIOD.* Talibus virtus erat
Acuenda stimulis: laudis hoc summum est caput,
Contemnere ultro, ferre quod possis, bonum.
HEP. Par laus utrique debita: & rarum novæ
Virtutis ætas postera exemplum efferet.
At unde cessat tandiu, & nectit moras
Abdolominus? mene lusisset puer?
An ille fortè veritus hostiles dolos
Venire refugit? *CAB.* Rebus attentus suis
Partem laboris subtrahi impatiens ferat.
Ast imparatum, si voles, horto in suo
Hominem licebit aggredi. *HEP.* Rectè id mones,
Cabire; eamus: ambo præeuntes sequar.

Finis Actûs primi.

ACTUS

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

HEPHÆSTIO, CABIRUS, DIODAS,

HEPHÆSTIO.

Quid esse dicam ? regium vel quò decus
Recidit, Amici ? Sceptra qui possunt manu
Habiles tenere, Regis ad nomen pavent!
CAB. Abdolominum subitus invasit stupor,
Dux magne, nec adhuc dicta fecerunt fidem.
Paulum opperire; rebus attonitus novis
Assuescet animus, & quod impatiens jugum
Detrectat, ultro forsan admittet. *DIOD.* Virum
Talem æstimasti, Frater ? aut nescis, opes
Ut regias contemnat angusto lare
Contentus ? Utinam plurimâ victus prece
Nostrisque votis obsequens vilem casam
Mutare Regno, purpurâ pannos velit!
At rite si quid cardine hoc rerum auguror;
Dedíscit animus serò, quod didicit diu.
CAB. Equidem ipse sensi, Frater, ut modicam ambiat
Ametque sortem, dum frui Regno potest.
At si nec illa, quæ premit Regum caput
Pretiosa Cidaris, si nec intextis micans
Gemmis & auro purpura, aut molli ostrepens
Circum susurro blanda adulantum cohors
Abdolominum vicerit: vincet tamen
Ratio salutis publicæ, &, totâ palam
Quæ sævit urbe, dira dominandi sitis.
HEP. Alias & ipse meditor insidias viro;
Cabire: quod me Rex Alexander penes
Jus esse voluit, id volens totum abdico:
Regem ipse, me rogante, Sidoniis dabit.
Aulam reviso: quidquid hîc gestum rei est,
Actutum, Amici, Rex Alexander sciet.
CAB. Hic animus ultrò regias temnens vices
Oculos morari Principis tanti potest.
HEP. Sic est; nec ipse, spondeo, ut testis queat

Videre propiùs cuncta, stramineam abnuet
Subire casulam. * Tu, precor, mihi sis comes, *Ad Cabirum.*
Cabire : frater hortulum interea putat,
Et, quâ valebit arte, consilium adjuvet.

SCENA II.

DIODAS.

SPes ergo, Dioda, jam tibi nulla est super ?
Mox stabit alius, stare quo poteras, gradu.
Heu me ! quid egi ! . . . Sed quid egisses tamen,
Dum sibi tibique frater austerus nimis
Facili patentem clauderet solio viam ?
Nam cur repugnat ? quem sibi fingit metum ?
Scilicet utrique regium non est genus ?
At utrique mens est regia : at sceptris manum
Natam ferendis gerimus : & segnis dies
Abibit ? & sic eripi Regnum sinam ?
Res instat. Aliquid statue : fœcundum excute
Partes in omnes pectus. Insidiæ, doli
Et fas in æquo. Sacra regnandi fames
Generosa quid non pectora effracto objice
Superare cogat ? Unus in votis mora est
Abdolominus ; unus è Regum domo
Superstes : illum submove ; regnum obtines.
Nec frater ultra renuat oblatum decus.
At submoveri parte quâ demum potest ?
Quis machinandæ fraudis aperitur locus ? . . .
Delata Regni decora non æquis tulit
Animis : sibique credit illusum : bene est :
Instemus illac : credulam mentem dolo
Fallamus : arte ni quid astutus malâ
Dissimulat, ultro dabitur insidiis fides.
* En ipse : patri natus accedit comes ; *Videt Abdolominum.*
Abscondor : animo si quid abstrusum latet,
Rimabor inde meliùs, & fraudem instruam.

SCENA III.

ABDOLOMINUS, ELIMUS, DIODAS *abſconditus.*

ELIMUS.

SIc ludimur, mi Genitor; atque umbras leves,
Simulacra ſequimur caſſa, quæ mendax ſopor
Excitat, & orta protinus pellit dies?
ABD. Etiamne inanis, Elime, te ſpecies capit;
Fallaxque nimiùm credulo illudit bonum?
ELIM. Quàm vana fuerint ſomnia eventus probat,
Fruſtraque certa petitur oſtentis fides.
An certiore veritas prodit notâ?
Quid adhuc requiris? vel quid incertam tenet
Agitatque mentem cura? Mox ſacrum caput
Corona redimet: purpuræ nitidum decus
Velabit humeros: ſceptra decorabunt manus.
Hæc ſomnus eadem proximâ nocte obtulit.
ABD. Hoc credis? *ELIM.* Ecquid credere id prohibet, Pater?
ABD. Quid prohibet? an non cernis illudi patrem,
Ipſumque populo fabulam & ludos dari?
ELIM. Nihil hîc peractum ſeriò? illuſum foret
Mihi tibique? Parce; cur triſti omine
Beata turbas gaudia? Injuſtos metus
Depone: fraudis nulla ſuſpicio impiæ,
Dilecte Genitor, in viros tales cadit.
ABD. Ut gentis hujus indolem noſti parum!
Ah! diſce meliùs, Elime, quam mereant fidem,
Fallacis Aulæ limina & regum domos
Quotquot frequentant: pectoris fraudem impii
Sub fronte blandâ tegere: nil verum loqui,
Et eruditum mente meditari nefas,
Ars prima; virtus maxima: huc recidit labor.

SCENA IV.

ABDOLOMINUS, ELIMUS, DIODAS *è latebris prodiens.*

DIODAS.

QUò te repente proripis? fruſtra angulos
Rimatus omnes hortuli te quærito.

ABD. Utinam latebras hortus optatas daret!
Vel tegeret aliquis rupis excisæ cavus!
DIOD. Frustra latebras quæris: illuxit dies,
Sidonia qui te sceptra moderantem manu,
Urbemque totam genibus affusam tuis
Videbit. *ABD.* Heu! me. *ELIM.* * Nam quid insidias times?
Aperta loquitur, Genitor. *DIOD.* At squalens situs,
Nec illa tetræ frontis illuvies placet.
Absterge sordes illico & faciem lava:
Cultuque dignum regio vultum indue.
Mox aderit hîc, tot ille regnorum potens,
Regumque domitor Rex Alexander, tuo
Insigne capiti qui manu propriâ decus
Imponat. *ELIM.* Et nil fingis? *DIOD.* Eventus fidem
Jam faciet. *ELIM.* Atenim, fare, ni durum est, precor,
Unde, unde nomen vile & obscurum patris
Venisse Regis auribus tanti potest?
DIOD. Nam quid ais? hunc tu vilem & obscurum vocas,
Quem notum ubique fama virtutis facit?
ELIM. * Etiamne metuis, aut tibi illudi putas,
Dilecte Genitor? *ABD.* *a* Parce, quid miserum placet
Lacessere ultra? num mihi illusum est satis?
Tractare rastrum, sceptra non didicit manus.
Revisere hortum liceat! heu per vos mihi
Quota pars inanis luce de solidâ perît!
DIOD. Regnare nam cur, dum potes, regnum abjicis?
ABD. Regnare non est me penes; nec, si queam
Regnare, pretio quolibet Regnum velim.
DIOD. Me tanta virtus, tantus exstimulat pudor;
Confide, Amicum me tibi expertus scies.
Paulum at recedat natus; hîc absque arbitris,
Abdolomine, colloqui tecum volo.
ABD. I, perge in hortum, Nate, confestim sequor.
ELIM. * Miser esse mavult, esse dum felix potest.

** Submissâ voce ad Patrem.*

** Ad Patrem submissâ voce.*

a Ad Diodam.

** Exiens, seorsum.*

SCENA V.

ABDOLOMINUS, DIODAS.

DIODAS.

UT me ille recti cupidus, & fortis vices
Patiens beatas spernere, ac duras pati

Inflexit animus ! Vincor ; ulteriùs nequit
Celare Diodas , quod tuâ multùm interest
Rescire , quod latuisse damnosum foret.
ABD. Meritas vicissim , fateor , haud opis est meæ ,
Magnamine juvenis , dura nec egestas sinit
Referre grates. Si pios audit Deus ,
Abdolominus quas nequit , reddat pares.
DIOD. Curas inanes abjice : hoc demum juvat
Favisse miseris : quod petam , est unum tamen :
Implebis ? *ABD.* Eheu ! quid rogas ? potiùs jube :
Nutus ad omnes docilis imperium exequor.
DIOD. Arcana retegam cuncta : Tu , quæ jam eloquar ;
Nunquam ut reveles , causa quæcumque incidat ,
Sponde futurum , & adde juratus fidem.
ABD. Hæc astra juro conscia ; & fraudis malæ
Vindex olympo Numen ad stygias priùs
Demittat umbras fulmine infidum caput ,
Perjura quam quid lingua , quod tacitum voles ,
Resolvat ; aut si... *DIOD.* Plura ne incassum adjice ;
Satis superque est. Nunc tibi qualem instrüant ,
Et quas per artes regii Proceres dolum ,
Audi ; meoque cautus admonitu sape.
Quod fortè Regnum seriò oblatum putes ,
Abdolomine ; ludus est : quia tu probus
Diceris ubique ; & sorte contentus tuâ
Vidêris ultro spernere insanas opes ;
Gens Aulicorum pessima insidias struit.
Sic ipsa sæpe fama virtutis nocet.
Quin & , nocentes , quos dabunt de te jocos ;
Testisque & actor Rex Alexander parat
Spectare : casulæ tenuis intrantem abdita
Videbis : adeo , levibus in nugis , sibi
Quandoque vel severa Majestas placet !
ABD. Non blandientis splendidus fati nitor
Perstrinxit oculos ; nec pares sceptris manus
Unquam ferendis credidi. *DIOD.* Hæc equidem reor.
Tamen inter hostes ut sibi constet magis
Afflicta virtus , quid tibi adversum ingruat ,
Volui priùs te scire : leviorem ferunt
Prævisa plagam tela. *ABD.* Non flectent opes
Animum labantem , ne time ; & nostrum in caput
Si dura gravius fata minitantur malum ,
Feremus. *DIOD.* At tu sis datæ fidei tenax ;

Sacroque, flecti nescius, silentio
Commissa taceas: dum tibi impendor, vides
Abdolomine, fata quæ miserum manent,
Per me retectum si quis arcanum sciat.
Gravis ira Regum est: sic tibi proin consule
Solers, Amici pariter ut perstes memor.
ABD. Hanc mitte curam: vive securus mei:
Id subticere potero, quod potis es loqui.
DIOD. Recedo; ne quis forsan incautum occupet;
Aut me retusæ fraudis auctorem arguat.

SCENA VI.

ABDOLOMINUS.

I Nunc, potentum credulam blandis fidem
Adjunge verbis; i, latebras, si potes,
Et implicatos cordis ambigui sinus
Scrutare; quâque latitat, hinc verum erue.
Gens plena fuco! num tibi tantum vacat,
Ut amica pacis otia & placidos dies
Exosa ludis vertere insanis ames?
Malesana si te copia & honorum fames
Stimulasset; eheu! fabulam qualem dabas!
Bene est: pericli magna pars retro jacet.
Quodcumque superest, jam leves affert metus.
Hortum reviso, dum brevem indulget moram
Gens inquieta, cupidus apponam lucro.

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

ALEXANDER, HEPHÆSTIO, CABIRUS.

HEPHÆSTIO.

EN illa domus est: ni tamen vilis casæ
Subire tectum tanta Majestas fugit.
ALEX. Nil piget, Amice; me novum incendit genus

Virtutis, ipſa credo terrarum abdita,
Et ſpatia vivis invia attingam lubens,
Monſtrare talem quæ mihi poſſint virum.
Proh! quanta virtus ſpernere oblatas opes,
Regumque fata; queis dare, ut multum velit,
Fortuna majus ipſa non valeat bonum!
Quodcumque narras, ipſe ni teſtis fores,
Quis credat unquam? *HEP.* Quid quid eſt, oculis modò
Propriis tueri dabitur; & tantam indolem
Per te probabis! *ALEX.* At quibus latitat locis?
Vel quò receſſit? *CAB.* Hortulo intentum ſuo
Hominem in propinquo ſolitus agitabit labor:
Aut fortè tenebris abditus lucem timet;
Certus parato cedere imperii gradu.
ALEX. Ubicumque tandem lateat abſtruſus, ſtatim
Hinc eruatur. *HEP.* Perge quamprimum, vide,
Ubi ſit, Cabire. *CAB.* Propero mandata exequi.
At ecce celeri frater huc greſſu ſubit;
Priùſne placeat ſcire, quid portet novi?

SCENA II.

ALEXANDER, HEPHÆSTIO, CABIRUS, DIODAS.

HEPHÆSTIO.

a Esto, ut voles; ſubſiſte. b Quid porro ſapit
Abdolominus? Fare; viciſti aſperos
Rigidoſque mores? ſpemne jam docilis facit
Animi æquioris, noſtra qui vota impleat,
Regnique ferre pondus oblati velit?
DIOD. Nil penitus actum eſt: quaſlibet me, me ſagax
Converti ad artes: cuncta cecidere irrita,
Dux magne; durus uſque & intractabilis
Sortem aſperam mutare meliore abnuit.
ALEX. Quid ipſe poſſim, Amice, quid valeam, juvat
Etiam experiri; forſan indomitum hactenus
Flectemus animum. *DIOD.* Sternere aërias ſolo
Turres & arces; oppida in planum dare;
Hoſtes ſuperbos frangere, & domitos jugo
Subjicere populos Rex Alexander poteſt.
Abdolominum, (fallat augurium Deus,
Siniſtrum & omen) forſan intactum volet.

a *Ad Cabirum.*
b *Ad Diodam.*

ALEX. Viciſſe ſi non dabitur, haud durum rear,
Hoſtis ubi virtus ſola, victorem pati.
Nam quo locorum eſt? *DIOD.* Hortulum attentus fodit,
Rex magne; ni te huc veritus ingreſſum, ſpecu
Latitet ſub altâ: natus eſt olli comes;
Et ipſe, quâ fas, operis in partem venit.
* Ad Diodam. *ALEX.* * Unde, unde tandem, tu mihi utrumque ocyùs
Accerſe: latebras excute: omnes angulos
* Ad Cabirũ. Rimare: * Perge pariter & fratrem adjuva.
Expecto reduces: fortè ſi faciat moram,
Et adeſſe renuat, cogite invitum ſequi.
CAB. Docilem obſequendi ſpondeo: auſtera eſt quidem,
Et rara virtus hominis, at non eſt tamen
Difficilis aut moroſa.

SCENA III.

ALEXANDER, HEPHÆSTIO.

ALEXANDER.

QUas igitur, precor,
Amice, tantas hortus illecebras habet;
Illo beatus ut ſatis quiſquam putet
Nil invidendas eſſe Regnantum vices?
HEP. Vixiſſe parvo quiſquis aſſuevit diu;
Vel ipſa Regum fata, contentus ſuis,
Spreviſſe potis eſt: cognitum debet priùs
Fuiſſe, cuiquam ſapere quàm valeat bonum.
ALEX. Omitte fragiles dulcis obſequii notas:
Cur invidendum pacis optandæ otium,
Quo placida fruitur vita, nequicquam elevas?
Fatere verum, Amice; qui, miſero procul
Rerum tumultu, ruris innocuas opes
Inter, ſuique juris ac fati arbiter
Decurrit annos, contigit pacis gradum,
Quò nulla Regum fata pertingant. *HEP.* Genus
An pacis iſtud culmine hoc rerum invides,
Rex magne? Pax hæc una Alexandrum decet,
Quam domitus orbis pariat. *ALEX.* Heu! quanto ſtetit,
Stabitque deinceps illa pax! ſi quis tamen
Olim adfuturam ſpondeat talem Deus.
HEP. Hanc ſpondet ingens animus & virtus ſatis

Sperare

Sperare quid non ſub duce invicto licet?
ALEX. O utinam! & arcta, poſt tot armorum exitus,
Populos ubique jungat æternùm quies!
HEP. Hæc facere vota potuit, eadem qui poteſt.
Implere. *ALEX.* Amicos fata dum tales dabunt;
Audere multa poſſumus, plura exequi:
At nunc videſis, ſtatue, quid agendum putes;
Si mox, prioris uſque propoſiti tenax,
Oblata per me Regna rejicere obſtinet
Abdolominus? *HEP.* Vel reluctanti dabis,
Rex magne: Regna digniùs tanto reget,
Quanto illa refugit acriùs. *ALEX.* Ut iſto places,
Amice ſenſu! nil moror; fixum ac ratum eſt,
Quantùm reſiſtat cumque, Sidonios reget
Etiam coactus. O mihi ſe utinam offerant;
Præficere tales uſque quos populis queam!
Proviſa Regi decora? *HEP.* Mox aderunt, quibus,
Servare gazas cura regales fuit;
Cultumque patri debitum & nato ferent.
ALEX. Et ipſe, mores Patris an Natus refert?
HEP. Proles parenti cuncta perſimilis, niſi
Quòd non eodem ſceptra, quo vultu pater,
Reſpexit. *ALEX.* Animus iſte virtutem arguit,
Amice; potuit ſpernere imperium Pater;
Amare Natus debuit. *HEP.* Uterque huc ſubit,
Rex magne.

SCENA IV.

ALEXANDER, HEPHÆSTIO, ABDOLOMINUS, ELIMUS, CABIRUS, DIODAS.

ALEXANDER.

AMicum cur mihi aſpectum eripis,
Abdolomine? dum tui facilem omnibus
Permittis ultro copiam; an ſolus tibi
Inviſus ego ſim? *ABD.* Nempe dum toti parat
Imponere orbi Rex Alexander jugum,
Abdolomini cura properantem tenet?
ALEX. Spectata virtus, orbe vel toto mihi eſt,
Eritque cura gravior. *ABD.* Ecquid, Magne Rex,
Virtutem agreſti quæris abſtruſam casâ,
Dum te fidelis uſque circumſtat comes?

ALEX. Ubicumque degat illa, mercedem exigit:
Rependere meum est. Tandiu in tenebris piget
Latuisse: merito tempus est tandem ut loco
Reposta niteat. Pulsus è solio Strato est,
Patriumque moriens sanguine infecit solum.
Tibi hæc resigno sceptra: Sidonii cape
Protinus habenas imperî: atque utinam foret
Te digna merces, digna Alexandro magis!
ABD. Haud ista merui præmia: ac si fors queam
Meruisse, tales vita non patitur vices.
Versare glebas hortuli, & studio pari
Purgare vepribus gramen innocuum malis;
Ars illa nostra est: Regna moderari, & grave
Rerum subire pondus, hoc humeri abnuunt.
ALEX. Qui grande pondus sortis adversæ tulit,
Molem secundæ pariter invictus feret.
ABD. Quid iniqua possint fata, Rex magne, hactenus
Nescire licuit: non mihi obscuros queror
Luxisse soles; nec, quod infectum velim,
Memini evenire quidpiam: optanti nihil
Nil defuisse potuit: hæ facilem manus
Et larga tellus semper indulsit cibum.
Cur inquietam sortis alterius famem
Vellem experiri? *ALEX*. Ne quid hoc positus gradu
Optare possis, facere me porro addecet:
Vota antevertam. *ABD*. Plura quo, Princeps, dares;
Hoc plura forsan animus immodicus petat.
Ah! ferre si quas licet Alexandro preces;
Permitte, placido paupere in casula otio,
Cui nil secundum Regna contulerint, fruar!
ALEX. Frustra resistis. *CAB*. En suus struitur novo
Regi apparatus.

SCENA V.

ALEXANDER, HEPHÆSTIO, ABDOLOMINUS, ELIMUS, CABIRUS, DIODAS, ADRASTUS, PHILOTAS *cum vestibus Regiis*.

ALEXANDER.

COmmodùm: accedant prope.
Stratonis isthæc decora? *ADR*. Purpuream vides
Rigidamque ab auro, ferre quam solio sedens
Tunicam solebat: capitis ornatus fuit

Gemmata Cidaris: hoc tulit sceptrum manus:
Tyriaque ad imos Trabea veniebat pedes.
PHIL. Hoc solitus ire regius cultu puer,
Invicte princeps: ista juveniles comas
Frontemque cinxit cassis; hæc teneros chlamys
Velavit artus. *ELIM.* *a* Ista, dispeream malè,
Ni somnianti decora monstravit sopor.
ABD. Absiste. *ALEX.* Puerum vestibus primùm suis
Ornemus. *HEP.* Ades huc Elime *ELIM.* Si genitor sinit.
ALEX. Obsequere. *ELIM.* *b* Quid ais? *ABD.* Ah! cave. *HEP.* *c* Quid tu? negas?
ELIM. Minime... *d* at... *ALEX.* Moras abrumpe. *e* *ABD.* *f* Quò properas. *ELIM.* Pater,
Quid agam? *ABD.* Resiste. *ELIM.* Rex Alexander jubet;
Men' pertinacem? *ABD.* Nate, si scires! *ALEX.* Statim
Viles amictus rapite. *DIOD.* *g* Flectent & patrem;
Perii! *ELIM.* *h* Valete. *HEP.* *i* Tu, cedo chlamidem. *CAB.* *k* Huc manus
Huc & lacertos insere. *HEP.* Hem, laxam nimis
Vestem ante pectus fibulis stringe aureis.
CAB. *l* Quid otiare, Frater? in partem veni
Et ipse pariter operis. *ABD.* *m* Heu! quales jocos
Dabimus! *HEP.* Utrumque Zona jam cingat latus.
n Tu dente crines plurimo discrimina:
Variosque in orbes dexter ac cinnos age;
Age nunc olenti rore cæsariem irriga
Cypriosque odores sparge. *CAB.* Quid censes? satin',
Rex magne, sobolis regiæ hic specimen refert?
ALEX. Huc, Elime: capiti propriâ Alexander manu
Galeam comantem ponet. I nunc, & patri
Te cultu in isto siste. *ELIM.* Veraces Dei!
Parumne, Genitor, habitus hic Natum decet?
Avertis oculos! heu! fugis! ... quis te mihi
Mutavit? Elimum numquid ignoras Pater?
ABD. Elimum meum mihi redde, tu non es meus.
ELIM. *o* Vel redde patrem, vel tibi auratos habe
Rex magne, cultus: ista quantumvis amem,
Queis niteo, decora; diligo patrem magis.
ALEX. Paulum opperire: filium agnoscet brevi
Ornatu & ipse regio insignis parens.
CAB. Age sis, pudori pone tam rigido modum,
Abdolomine: nemo delatum sibi
Tenere, dum tu vivis, imperium audeat.
ALEX. Virtutis ergo, generis & dignum inclyti

a *Ad Patrem voce submissâ.*
b *Ad Patrem.*
c *Ad Elimum.*
d *Versus ad Patrē.*
e *Elimus accedit ad Hephæstionem.*
f *Ad Elimum.*
g *Seorsum.*
h *Vestes exuens.*
i *Ad Cabirum.*
k *Chlamydem Elimo porrigens.*
l *Ad Diodam.*
m *Seorsum.*
n *Ad Diodam.*
o *Ad Alexandrum.*

Capeſſe ſolium. *ABD.* Nempe virtutem dare
Quanquam immerenti qui poteſt; etiam & genus,
Et avos avorum vili & obſcuro dabit?
ALEX. Quod ſit tibi, vel unde deductum genus,
Non me revincam teſte: ſed facient tui,
Quam non recuſes ipſe, populares fidem.
CAB. Quo ſtabis, eodem ſtare potuiſſem loco,
Si ſanguis ille, qui tibi in venas iit,
Idem in Cabiro flueret: antiquum licet
Nomenque grande ſit mihi, & magnis domus
Spectata titulis, regiæ inferior, gradu
Diſſideat uno; regium tamen eſt nefas
Ambire nomen, dum quis è Regum domo
* Seorſum. Remanet ſuperſtes. *DIOD.* * Quanta me inviſus pudor
Miſerum in pericla mittis! *CAB.* Antiquæ extitit
Tibi gentis auctor, ille tot Regum ſator
Ithobalus, olim qui Tyri imperio potens
Longos per annos jura Sidoniis dedit.
Illius inde dividum in ramos genus
Utrique populo peperit inſignes viros:
Quibus hac in urbe tandiu imperium fuit;
Terras in iſtas donec Arſacidum irruens
Gens dira, ferro & facibus imperium occupat,
Multâque cæde regiam extinguit domum.
Tuus periclum ſolus evaſit pater:
Obſcura nullos vita ſeu faceret metus,
Meliora ſeu jam fata ſervarent caput,
Talem quod urbi Principem quondam ederet.
* Seorſum. *ABD.* * Quem tam eruditi capere non valeant doli!
ELIM. Mirabar unde ſortem & ætatem ſuper,
Neſcio quid animus ſaperet, atque acres mihi
Stimulos moveret intus! *HEP.* Abſcondi nequit
Sincera virtus nempe, & impatiens premi
Erumpit. *ALEX.* Ultra quid petis? Vultum ablue:
Eoſque cultus ſume, qui Regem decent.
a Ad eos qui ferunt veſtes regias. *a* Vos huc adeſte. *ABD.* Num ſatis ludo datum eſt,
Rex magne? *ALEX.* Quid ais? *ABD.* *b* Fabulæ ſuus hîc modus;
Et finis ut ſit, patere. *DIOD.* *c* Quis me jam hinc Deus
b Procidit ad pedes Alexandri. Eripiat? *ALEX.* Ergo credis illuſum tibi,
Abdolomine, meque tam levium aucupem
Reputas jocorum? Tu mihi has reddis vices?
c Seorſum. Non imputaſſet talem Alexandro notam
Impune quivis alius. At novi indolem

Animumque : nullas hîc tibi insidias time :
Abdolomino dona non ludos paro.
Cede ergo. *ABD.* Quando sic jubes. *ALEX.* Regem æquitas
Te, te reposcit ipsa. *ABD.* Vis dura! *ELIM.* O Pater!
Properate lymphas. Frontem, ut abstergam, sine;
Et, qui resedit ore, squalorem abluam.
Jam vilem amictum pone. *ABD.* Dii faxint, precor,
Posuisse nunquam ut pigeat! *a DIOD. b* Heu me! quo ferar!
ALEX. Ut vel reluctans ipsamet prodit foras
Ingenua virtus! Regium frustra genus
Celabat: oculi, vultus, & frontis decor,
Placidoque sidens ore majestas, satis,
Quantum lateret intus ingenium, extulit.
Nunc ut modestus nituit in verbis pudor,
Et blanda dictis gratia! Haud ullum hactenus
Victoriarum contigit dulcem magis
Referre fructum. Sorte felices suâ,
Secunda Regem fata queis talem annuunt!
HEP. c En prodit: oculis ut novum aspirat decus!
ALEX. d Induere Trabeam. *ABD.* Pondus ô quantum subis,
Abdolomine! *ALEX.* Sume regales notas
Sceptrum & coronam. Tota te Regem sciat
Sidon, sacrumque prona veneretur caput.
Nec regna spatio tam brevi urgeri sinam.
Quæ posita circum regio Sidoni adjacet,
Æmathia tellus, Chalcis, & Masphe, tua est.
Adjicio Persis nuper ereptas opes.
Vive & vale; populisque cum leges dabis,
Esto prioris usque virtutis memor.
Abscedo: vos ô debitam Regi fidem
Jurate, Proceres. *e*

a *Abit Abdolominus post siparium ut vestes mutet.*
b *Seorsum.*
c *Abdolominum intuens regiis vestibus ornatum.*
d *Humeris Abdolomini Trabeam imponens.*
e *Abit Alexander cum Hephæstione.*

SCENA ULTIMA.

ABDOLOMINUS, ELIMUS, CABIRUS, DIODAS, ADRASTUS, PHILOTAS.

CABIRUS.

Primus advolvar pedes,
Et imperantis, patere, ut amplectar manum.
ADR. Rex magne. *PHIL.* Nostrum pariter obsequium excipe.
DIOD. Pudet mei me: genibus affusum vides;

Nec deprecantem fata, quæ merui, ultima.
Quo me impotentem pepulit! … *ABD.* Assurge, & sile,
Silebo & ipse, ne time: astrinxi fidem.
Meique vel si juris exstiterim, lubens
Oblivione rem premi æternùm sinam.
* Ades, & amoris obsidem amplexum cape.
Tibi quanta debeam, & scio, & nunquam excidet,
Cabire; sceptra gerere si refugis; tamen
Haud Regem amico regere consilio abnues.
Eamus. *ELIM.* Ultra si quis est votis locus,
Hæc facite, Superi, propria, atque annos date.

* *Ad Cabirum.*

Finis Actûs tertii & ultimi.

RECITS EN MUSIQUE
QUI ONT SERVI D'INTERMEDES.

PREMIER INTERMEDE.
ABDOLOMINE
Sage dans le mépris de la Royauté.

ABDOLOMINE.

LE Soleil va bien-toſt achever ſa carriere ;
Déja Thétis le reçoit dans ſes eaux :
En attendant qu'il rende au monde la lumiere ;
Gouſtons un moment de repos.
Et toy, dont la douce influence
Repare des mortels les pénibles travaux ;
Sommeil, répans ſur moy tes tranquilles pavots ;
Que tout reſſente icy l'effet de ta préſence.

LE SOMMEIL ET LES SONGES.

LES SONGES.

Que tout cede au plaiſir d'une profonde paix :
Loin d'icy, funeſtes allarmes ;
Ah ! qu'un doux repos a d'attraits !
Ah ! qu'un doux ſommeil a de charmes !

LE SOMMEIL.

Uniſſez-vous à moy, petits Dieux innocents ;
Qu'Abdolomine éprouve noſtre Zele :
Par nos tendres accents,
Annonçons l'heureuſe nouvelle,
Qui doit rendre ſa gloire en tous lieux immortelle.

LES SONGES.

Que tout cede au plaiſir d'une profonde paix :
Loin d'icy, funeſtes allarmes ;
Ah ! qu'un doux repos a d'attraits !

Ah ! qu'un doux sommeil a de charmes !

LE SOMMEIL.

Changeons, changeons ces tristes lieux;
En un palais délicieux.

UN SONGE.

Prince, reçois l'heureux présage,
Du rang glorieux qui t'est deû :
Les Dieux te donnent leur suffrage ;
En vain voudrois-tu
Refuser cet avantage ;
La Royauté doit estre le partage
Du merite & de la vertu.

SECOND COUPLET.

Pour calmer le terrible orage,
Dont ton cœur sera combattu ;
Les Dieux te donnent leur suffrage ;
En vain voudrois-tu
Refuser cet avantage ;
La Royauté doit estre le partage
Du mérite & de la vertu.

UN AUTRE SONGE.

L'éclat d'une Couronne,
A de quoy charmer les esprits :
Mais son plus grand prix,
Vient de la main de celuy qui la donne.

ABDOLOMINE révant.

Me trompez-vous, mes yeux ? quelle invisible main
Vient de faire en ces lieux éclater sa puissance ?
J'apperçois d'un Palais la superbe ordonnance :
O Dieux ! quel changement soudain !
Tout révére icy ma présence :
Je me vois revestu du pouvoir souverain ;
Un Trosne ! . . . une Couronne ! . . . un Sceptre ! . . . ah ! c'est en vain
Vouloir contre mon cœur user de violence :
O Ciel ! prens en main ma défense :
Tu sçais, si pour mon sort j'eu le moindre dédain :
Aurois-je par un autre offense
Merité ce coup inhumain ?

ABDOLOMINE se réveille.

Que dis-je ? helas ! en quel excès de peine
Me jettoit un songe facheux !
Retournons au travail ; & d'un présage affreux ;
Délivrons mon ame incertaine.

Fin du premier Intermede.

SECOND

SECOND INTERMEDE.

ABDOLOMINE

Genereux dans le refus de la Royauté.

ABDOLOMINE à ceux qui luy présentent la Couronne.

AH ! laissez-moy ; cessez par des appas trompeurs,
D'interrompre le cours d'un repos plein de charmes :
J'ay vescu jusqu'icy sans crainte & sans allarmes ;
Et malgré les tristes horreurs,
Que répand en ces lieux la fureur de vos armes,
Je ne sens rien de vos rigueurs.
Ah ! laissez-moy ; cessez par des appas trompeurs ;
D'interrompre le cours d'un repos plein de charmes :
Si la Couronne a des douceurs,
Qu'elle y mesle souvent de soupirs & de pleurs.
Et vous qu'un mesme sort joint à ma destinée,
Tranquilles habitans de ces paisibles lieux ;
Dites-nous, troupe fortunée,
Est-il rien d'égal sous les Cieux
A ce séjour délicieux ?

UN BERGER.

Toute la parure
Dont brillent les Roys,
Fust-elle à mon choix ;
J'aime mieux cent fois
La simple verdure,
Qui couvre nos bois.

SECOND COUPLET.

Quand l'herbe naissante,
De mille ornements
A paré nos champs :
Les Palais des Grands
N'ont plus rien qui tente,
Ou charme mes sens.

UN AUTRE BERGER.

Les Oyseaux sous ce verd feüillage,
Sans cesse en leur tendre langage

Fait dire aux Echos d'alentour :
Loin du bruit, & loin de la Cour,
La paix est le partage
De ce charmant séjour.

UN TROISIE'ME BERGER.

Tandis qu'au son de la musette,
Nos Bergers unissant leur voix,
Préferent la houlette
Au Sceptre des Roys :
Nous voyons du bord des fontaines,
Les troupeaux applaudir à nos plus doux accents :
Et bondissant à l'envy dans les plaines,
Partager avec nous nos plaisirs innocents.

CHOEUR DE BERGERS.

Que ces lieux ont de charmes !
Qu'il est doux d'y prendre le frais !
Que ces ruisseaux, que ces forests,
Loin de la Cour & des allarmes,
Nous offrent de riants attraits !

DEUX BERGERS.

Sans craindre l'envie,
Nous passons en ces lieux le plus beau de la vie :
Il n'est point de moments si doux,
Qui ne le soient moins que les nostres :
La Gloire est pour les autres,
Les plaisirs innocents ne sont faits que pour nous.

CHOEUR DE BERGERS.

La Gloire est pour les autres,
Les plaisirs innocents ne sont faits que pour nous.

ABDOLOMINE à ceux qui luy présentent la Couronne.

Allez, allez, retirez-vous ;
Vos desirs ne sont point d'accord avec les nostres :
La Gloire est pour les autres,
Les plaisirs innocents ne sont faits que pour nous.

CHOEUR DE BERGERS.

Que ces lieux ont de charmes !
Qu'il est doux d'y prendre le frais !
Que ces ruisseaux, que ces forests,
Loin de la Cour & des allarmes,
Nous offrent de riants attraits !

Fin du second Intermede.

TROISIÉME INTERMEDE.

ABDOLOMINE

Desinteressé dans l'acceptation de la Royauté.

ABDOLOMINE.

JE cède enfin, il faut se rendre :
Il n'est plus temps de s'en défendre.
Arbitre souverain des Roys,
O Ciel ! je souscris à tes loys.
Mais si pour t'obéir je me fais violence,
Ecoute au moins le premier de mes vœux :
Que les peuples sousmis à mon obéissance,
Joüissent desormais d'un destin plus heureux !
J'attends cette faveur, ô Ciel ! de ta clemence.
Nos desirs seront satisfaits :
Oublions pour jamais,
Les maux cruels qui nous a fait la guerre ;
Goustons les douceurs de la Paix.
Pleûst aux Dieux que toute la terre
Se ressentist de nos bienfaits !

CHOEUR DES SIDONIENS.

Oublions pour jamais,
Les maux cruels que nous a fait la guerre :
Goustons les douceurs de la Paix.

UN SIDONIEN.

Ne craignons plus les armes ;
Ne versons plus de larmes ;
Nos maux sont finis pour jamais.
Que la Paix a d'attraits,
Après les allarmes !
Que la Paix a d'attraits,
Après de longs souhaits !

UN AUTRE SIDONIEN.

Chantons, chantons la gloire,
Du Prince qui comble nos vœux ;
La plus belle victoire
Ne pouvoit pas nous rendre plus heureux.

UN TROISIE'ME SIDONIEN.

Ne ceßons point de dire,
Sous ſon empire,
On n'a que de beaux jours:
Craignons qu'ils ſoient trop courts.
Le plaiſir qu'il inſpire,
N'expoſe point à de faſcheux retours.
On n'a que de beaux jours
Sous ſon empire:
Heureux ſi c'eſtoit pour toûjours!

LES TROIS SIDONIENS.

Ne ceſſons point de dire,
Sous ſon empire,
On n'a que de beaux jours:
Craignons qu'ils ſoient trop courts.

CHOEUR DE SIDONIENS.

Publions, s'il ſe peut, ſur la terre & ſur l'onde,
Que ce Prince a ſçeû nous charmer:
Quand on eſt le maiſtre du monde,
Qu'il eſt beau de s'en faire aimer!

Fin du troiſiéme & dernier Intermede.

CURIOSITAS MULTATA,

SEU

GYGIS ANNULUS.

DRAMA.

DATUM LUDIS PRIORIBUS,

ANNO M. DCXCVI.

ARGUMENTUM.

Gyges è Paſtore regio Miles, è Milite Rex Lydiæ Candaulis nece factus Smyrnæ ac Mileto Bellum indixit. *Herodotus lib.* 1. *Hiſtor.*

Refert ex Platone Cicero *lib.* 3. *Officiorum* fuiſſe Gygi aureum Annulum cujus erat ea vis, ut, cum palam ejus annuli ad palmam converterat, à nullo videretur, ipſe autem omnia videret; idem rurſus videretur, cum in lucem Annulum inverterat.

Hoc unum ſectati ſumus in adornandâ Gygis Fabulâ, ut inſanæ Curioſitatis periculum exhiberemus. Enim verò Gygem fingimus, dum Annuli ſui beneficio ſic utitur, ut nulli viſus hominum de ſe rumores ſermoneſque expiſcetur, diſceret plurima, quæ, nec ignorare nocuiſſet ipſi quidquam, nec reſcire, niſi dolore ſuo, contingeret. Addimus eum fuiſſe fabulæ hujus exitum, ut Gyges rupto coram omnibus Annulo, cujus virtus omnis deperibat, cum ſemel diſrumperetur, inutilis pariter ac damnoſæ artis uſum ſibi in omne tempus interdiceret.

Hîc ego fateri non dubitem, Fabulam iſtam, dum ageretur,

co laboraſſe incommodo, ut ſpectatorum animi, quantumvis de Annuli virtute admoniti ægre ſibi fingerent, Gygem Annuli ſui beneficio minimè ab iis videri, qui prodirent in ſcenam, quem ſuis ipſi oculis uſurparent. Non erit, uti confido, par difficultas legentibus, qui commonentur ſedulò, quotieſcumque Gyges Actorum aſpectu ſubtrahitur.

ACTORES.

GYGES, Rex Lydiæ.

ARDIS, Gygis Filius.

SINAUS, Regni adminiſter.

MYSUS, Regi gratioſus.

AMISON,
BADESSUS,
ASCALUS, } Aulici.

ALIDAS, Poëta.

MYLASSUS, Smyrnenſis Legatus.

ALIATTES, Legatus Mileſus.

MEANDER,
LYDUS, } Ruſtici.

Scena in Palatio Lydorum Regis.

CURIOSITAS MULTATA,

SEU

GYGIS ANNULUS.

DRAMA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

GYGES, MYSUS.

GYGES.

ABSISTE, inanem, Myse, ne opponas moram
Experiar ipse, nuda quantùm veritas
Malè blandientum mollibus distet sonis.
MYS. Hæc te remordet cura? dum patiens jugo
Flectique docilis Lydia incurvat caput;
Levis aura populi nempe regnantem movet?
Quin læta potiùs fata, lucro, dum licet,
Apponis? *GYG.* At queis Lydia intrusum videt
Oculis Tyrannum? mente quâ Gygem ferunt
Populi imperantem; cujus obscurum genus
Dudum inter humiles latuit agrestum casas?
Fatere verum, Myse; quam cuncti efferunt
Da, precor, & ipse candidam experiar fidem.
MYS. Cui sacra Divum numina imperium asserunt;
Phœbique sortes Delphici ex adytis favent:
Hunc populus ægre scilicet Regem ferat?
Ne metue, Princeps; non genus Regem facit:
Sed animus, & mens regia. Est virtus tibi;

Est in gerendis rebus ingenium sagax,
Generisque damnum sancta quæ penset fides.
GYG. Vox blandientis illa, non Mysi est. *MYS.* Mea est,
Rex magne, vox & omnium; queis æquitas
Pietasque cordi est. *GYG.* Pectus incensum, magis
Magisque stimulas; populi ut arcanos velim
Novisse sensus: Myse, jam quo sim hîc loco,
De me quid Aula jactet, aut populus ferat,
Rescire dabitur. *MYS.* Ardui plenum est opus
Laboris, imos cordis abstrusi sinus
Pervadere. *GYG.* Imò; facilis hic fuerit labor,
Confide: certum quem sequar, novi modum.
At te quid ultra conscium arcani moror
Adhibere? mitis quem mihi dudum indoles
Expersque fuci candor acceptum facit?
MYS. O me beatum! summa votorum hæc foret,
Cumulusque sortis ille, si meritus vices
Tales fuissem! *GYG.* Bellè, & hic animus placet.
Arcana refero cuncta: quid possim, accipe.
Noster per ista, Myse, præludet favor.
MYS. Adsum obsequendi cupidus. *GYG.* Hanc gemmam vides,
Quam læva gestat aureo insertam annulo?
MYS. Pretiosa sane gemma! *GYG.* Quòd regno fruor,
Amice, pretium est Annuli; hic vilem casam
Mutare folio potuit, & sceptro pedum.
MYS. Hoc esse nam quis credat, aut factum autumet?
GYG. Et noster alias Annulus dotes habet.
MYS. Quid præstet ille melius? *GYG.* Ut, quoties velim,
Abesse videar longiùs, cum sim prope;
Visusque nulli cernere ut possim omnia.
MYS. Portenta loqueris. *GYG.* Quidquid est noris modò.
Nunc innocentes disce quos meditet dolos.
Huc Urbe ab omni multiplex hominum genus
Totis diebus fluere certatim solet:
Seu quam requirant rebus afflictis opem,
Seu demereri Principem obsequiis ament.
Adero ipse: sed me nemo præsentem ut sciat;
Vel si videndum memet obtulerim, brevem
Abire simulans post moram; hîc præsens tamen
Perstabo. Varios interim de me hauriam
Sensus, meusque compotem voti Annulus
Sic faciet. *MYS.* At quid, obsecro, nosse id juvat?
Quid promovebis? Nemo regnanti officit;

Aut læta turbat gaudia; obsequium, fidem,
Studiumque populus, quà potest, ultro exhibet.
Hoc fruere, Princeps; fortè spe si quid tuâ
Deterius aures læserit. (Nam quis putet
Malè feriatum nemini in populo caput?)
Tibi quanta surget inde curarum seges!
Ut livor, odium, suspicax falsò metus,
Et ultionis ira quæ nescit modum,
Partes in omnes pectus incensum trahent!
GYG. Cur ista memoras? nulla vindictæ quatit
Mentem libido. Regiam astringo fidem:
Quodcumque nostris auribus rerum insonet,
Patiar inultum. Da, precor, ut animum expleam,
Brevemque lucis hujus usuram annue.
MYS. Regnas: meum est parere. *GYG*. Jam mentem adjice;
Coram, Annulus quid possit, expertum dabo.
En adsum: & hîc me, Myse, præsentem vides?
MYS. Omnino. *GYG*. Et istam pariter obversam tibi
Gemmam intueris. *MYS*. Prorsus. *GYG*. Hæc eadem retro
Conversa me respiciat; extemplo, leves
Seu fugit in auras fumus, ex oculis ferar. *
Hem, quid ais? *MYS*? Animum subitus invasit stupor.
GYG. An non abesse crederes? *MYS*. Sanè. *GYG*. Tamen
Adsum: loquentem audis, & attrectans potes
Etiam experiri. *MYS*. Sentio: vimque Annuli
Magis magisque miror. *GYG*. * En reddor tibi
Rursum videndus, & suum gemmam in locum
Restituo. Jam me cernis? *MYS*. Haud quidquam est super;
Rex magne, vultus quod mihi eripiat tuos.
GYG. Nunc ergo, quâ tu poteris, in partem veni
Mecum laboris; quisquis occurret, virum
Scrutare; de me plurimus sermo incidat.
Te nulla mecum huc usque suspectum facit
Necessitudo; conditos nemo abnuet
Reserare sensus... Aliquis huc portat gradum:
Huic te relinquo: perage mandatum: interim
Abdar, meoque memet involvam Annulo.

* *Obvertit Annulum nec videtur à Myso amplius.*

* *Restituit Annulum in lucem.*

SCENA II.

MYSUS, BADESSUS, GYGES *vi Annuli occultus.*

BADESSUS.

*Nimium irascens.

* O Dura fata! ſortis ô durum meæ
Triſtemque caſum! ſic mihi illudi ſinam?
Hoc patiar! iſto nempe compoſitus viro,
Hac fæce plebis, lite conciderim?... pudet...
MYS. Badeſſe, quid id eſt? ſiſte, quò præceps ruis?
Quis efferatam concitat mentem dolor?
BAD. Permitte mihimet... *MYS.* Imò, da ſpatium breve;
Dum tumida cedat ira, placetur furor.
BAD. Fruſtra es; moram non patior, ad Regem advolo...
Quò ſe recepit, fare? *MYS.* Non procul hinc reor.
BAD. Quid agitat? *MYS.* Id me porro, quod quæris, latet.
BAD. At otioſam cur mihi vitam trahit;
Dum ſumma rerum Lydiæ indignos penes
Geritur miniſtros? propriâ flectat manu
Imperii habenas, ſi poteſt: ſi non poteſt;
Tractare ſceptra parcat; & cedens loco,
Procul in priorem remeet obſcurus caſam.
MYS. Sic te repulſæ mutet impatiens pudor?
Nam quò obſequendi cupidus & plenus fide
Animus receſſit? *BAD.* Turpis obſequii piget:
Et abominandum fugio adulantum genus.
MYS. Meliora ſapiet fortè placatus dolor.
BAD. Quod ſapere pridem decuit, id ſapiet diù.
MYS. Iſthæc, Badeſſe, vereor ut cuiquam approbes.
BAD. Erras: eoſdem præſto qui ſenſus probent,
Eadem & loquantur: interim dignum optimo
*Abit. Regi Patronum gratulor. * *MYS.* Superi!

SCENA III.

MYSUS, GYGES.

GYGES.

Vides;
Falſum ominabar? temere ſuſpectam argui

Malè blandientis Aulicæ gentis fidem?
MYS. Ten' ista moveant? nempe sincerum putas,
Quod cœca loquitur ira, vel demens dolor?
Animi impotentis ipse præcipitem impetum,
(Acer recentis stimulus offensæ sinat,)
Damnaret: hominis fervidam novi indolem.
Ut intumescit illa, sic eadem brevi
Residit. *GYG.* At non unus hæc de me imbibit.
Socios furoris ille, si verum occinat,
Multos paravit. *MYS.* Pone sollicitos metus;
Quemcumque pravus error in præceps rapit,
Plures eódem qui ruant, demens putat.
GYG. Ut ut est, Amice, rem sequi ulteriùs placet.
Audita nil me territant. *MYS.* Geminus subit
Hac parte juvenis; fallor, aut visum occupant
Illi priores. *GYG.* Ergo primùm, quid velint,
Scitabor, & me postmodum reddam meis
Ut ante latebris. Tu vide impostas tibi,
Ego dum latebo, strenuè ut partes agas.

SCENA IV.

GYGES, MYSUS, AMISON, ASCALUS.

AMISON.

O Læta nimium fata! regalem bonus
Ex quo regendis commodas Sceptris manum;
Rex magne: nostris æquiùs regnis favent,
Et cuncta faciles vota fortunant Dei.
GYG. Amison, quid affers nuncii? *AMIS.* Hinc tumidum jugo
Oblita fastus Smyrna submittit caput,
Et arma ponit; inde Miletus novo
Coire tecum fœdere acturum parat.
GYG. Quis auctor est? *AMIS.* Utrinque Legatos ferunt
Properare ad Urbem. *GYG.* Blanda pax utinam diù
Populos ubique societ! *ASCAL.* Hoc per te bono
Rex magne, fruimur: longa quod nequeant adhuc
Fecisse bella, nominis terror tui
Toti beatam Lydiæ pacem attulit.
GYG. Illam ut tueri liceat, hoc vestri & mei
Caput est laboris: quod meum est: quovis bene
Pretio redemptam pacis usuram putem.

Hæc ſapite & ipſi pariter, &, cum res feret,
Favete, Proceres. *ASCAL.* Nil moræ eſt, quod vis jube;
Ultrò paratos obſequi & promptos habes.
GYG. Abſcedo, quantam meruit hic rumor fidem,
Viſurus. *

** Beneficio Annuli ſe ſubtrahit aſpectui.*

SCENA V.

MYSUS, AMISON, ASCALUS, GYGES *occultus beneficio Annuli.*

AMISON.

ABiit. *ASCAL.* Siſte. *AMIS.* Seceſſit. *ASCAL.* Vide;
Scrutare latebras penitus, omnes angulos
Rimare. *AMIS.* Nemo eſt. *ASCAL.* Audit aſtutus, vafer
Et verſipellis, moneo. *AMIS.* Nemo eſt, Aſcale;
Ne metue. *ASCAL.* Quid ais, Myſe? num bellè ſatis
Morem Aulicorum ſapimus, & Regum famem
Palpare blando novimus laudum ſono?
Ut ille fictum cupidus arrectâ melos
Bibebat aure! *AMIS.* Vera non avidus magis
Hauſiſſet. *MYS.* Ergo ſeriò dictum nihil?
Sterileſve nugas præter & inanes jocos
Nil jactitaſtis? *ASCAL.* Scilicet, Regum domos
Quicumque terimus, cura ſollicitos habet;
Sint vera, ſintne falſa, quæ loquimur; modò
Eadem illa placeant. *MYS.* Nullus eſt paci locus?
Non arma ponit Smyrna, nec fœdus novum
Miletus ambit? *AMIS.* Utraque Legatos quidem
Miſiſſe Regi fertur: at cauſæ aut latent,
Aut ſparſa in urbe fama ſi verum canit,
Legationem ſola curioſitas
Suaſiſſe potuit. *MYS.* Hoccine in mentem cadat!
AMIS. Quæ porro tellus alia ſpectandum offerat
Regem in Bubulco? *MYS.* Cedite, hæc inter ſcyphos,
Mediaſque lances, ſentio, & potis bene
Inventa vobis fabula. *ASCAL.* Auditum tibi eſt,
Ut læta nobis fulſerit nuper dies?
Utinam adfuiſſes, Myſe, dum Gyges dabat,
Quos nulla poſthac ſcena ſufficiat, jocos!
MYS. Faceſſite, inquam. *ASCAL.* Tetricus præter modum es
Hodie, ac ſeverus. *MYS.* Tandiu veſtras piget
Audire nugas. *ASCAL.* Hæc tibi aliàs, cum voles
Ridere, ſcena dabitur. *AMIS.* Hem cuncta, obſecro;

Ne Regis aures fortè contingant, file.
Gravis ira Regum eſt. *MYS*. Ne time; arcanum tegam.
Valete.

SCENA VI.

GYGES, MYSUS.

GYGES.

QUin tu placidus attentas jocis
Aures dediſti? *MYS*. Scilicet, noſſe id juvat,
Quid ſtulta juvenum turba, dum pectus mero
Caluit, & ictum fervor inceſſit caput,
Garrire ſoleat? *GYG*. Huccine ingenitus pudor
Recidit juventæ, mentis ut turpes dolos
Cordiſque virus candido vultu premat?
MYS. Vetûs hæc querela eſt: priſtino dudum gradu
Deceſſit ætas illa; candoris piget,
Faſtidiumque nuda ſimplicitas parit.
GYG. Jam cura gravior, Myſe, ſollicitam premit
Agitatque mentem. *MYS*. Quis novus turbo incidit?
GYG. Ne fortè, quos venire Legatos ferunt,
Injurioſum nomini importent probrum.
MYS. Hæc mitte juvenum ſomnia. *GYG*. Occurram dolis,
Amice; ſi quid ſceleris amentes parent,
Meus ille reteget Annulus. *MYS*. Celerem gradum
Huc portat Ardis.

SCENA VII.

GYGES, MYSUS, ARDIS.

ARDIS.

URbis ingreſſum petunt,
Dilecte Genitor, quoſque divitiis potens
Miletus, & quos Smyrna Legatos tibi
Miſêre. Numquid excipi orantes placet?
GYG. At quid volunt? vel cauſa quæ noſtros jubet
Expetere vultus? armane an pacem ferunt?
ARD. Quid ominari liceat, incertum eſt, Pater.
Spes at beatæ pacis ominibus bonis
Implevit urbem. *GYG*. * Sequere; quid facere addecet
Conſulere dabitur intro. *MYS*. Mandatum exequor.

* *Ad Myſum.*

SCENA VIII.

ARDIS.

AN verus aures rumor ad nostras iit ?
Perosa bellum Smyrna ? Miletus novum
Jam fœdus ambit ? ambo Legati hoc ferunt ?
Utinam arma potiùs nuntient ! Equidem hanc Pater,
Cui parta sua res, frater hanc pacem probet,
Quem grande patrii spectat imperii decus.
At pax minorem quid juvet ? quæ spes mihi
Nisi inter arma, & Martis ancipitem aleam
Superfit ? ô si rupta pax per me exulet !
Si longa serere crimina armorum queam !
Eamus : & quo cuncta procedant modo,
Dolis quis esse possit arcanis locus,
Scrutemur. O tu sortis humanæ potens
Fortuna, nostris placida consiliis fave.

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

GYGES.

HInc ordiamur : dum mihi solitas dabit
Pretiosa latebras gemma, Legatum licet
Audire utrumque. Pacis an belli vices
Malint, in æquo est : nam quid armorum aleam
Sic vereat ? Animus vel rudem bello manum,
Martis labores inter ignotos, reget.
At quod juvabit nosse, quodque unum ambiam,
Rescire dabitur fortè, quid de me exteræ
Gentes loquantur, quove sit Gyges loco.
Adsunt. . . abunde est, Annulus partes agat. *

* *Absconditur ope Annuli.*

SCENA II.

LEGATUS SMYRNENSIS, LEGATUS MILESIUS, GYGES *occultus ope Annuli.*

LEG. SMYRNENSIS.

Nil longioris perpeti rursum viæ
Metuam labores, dum mihi talem virum
Spectare liceat. *L. MILES.* Credo, portentum hoc juvat
Coram intueri, quale vix toto rear
Monstrari in orbe possit. At per quos gradus
Humili è tabernâ Lydiæ solium attigit?
Etenim nec ipsos inter indigenas satis
Constare factum video. *L. SMYRN.* Candaulis nece,
Quam machinatus fertur, invenit viam.
L. MILES. Quid ergo nullas populus intruso moras
Objicere? nemo stirpe regali satus
Huc ausus usque trudere immeritum gradu?
Quis occupatum per nefas tenuit locum
Tam placidus usquam? *L. SMYRN.* Si qua rumorum fides;
Queis nostra passim Smyrna jam dudum insonat;
Haud ista magicis, credo, res careat dolis.
L. MILES. Easdem ad artes, si diù regno velit
Frui occupato, sæpe confugiet. *L. SMYRN.* Nihil
Moramur; istis jura dum populis dabit,
Pax alta nostras interim habitabit plagas.
Nec erit timendus hostis. *L. MILES.* Ecquid nos vetat
Veteres ruinas, tempus & res dum sinunt,
Sarcire? Nobis ipse suppetias ferat
Gyges; petamus arma, socialem manum,
Quibus vicissim concidant victi Phryges,
Communis hostis, clade qui nostrâ ferox
Vicina latè vexat insultans loca.
Id facere Gyges si neget, cogi potest:
Minitemur arma. *GYG. a* Perfidi. *L. MILES.* Incutiet metum
Martis propinquus horror. *GYG. b* Erratis, nihil
Timemus. *L. MILES.* Age dum, fare, consilium placet?
L. SMYRN. Cur non placeret? geminus hinc fructus redit
Legationis, animus expleri potest
Hominem tuendo, spes & affulget nova
Opem ferendi Patriæ. *GYG.* * Ecquid jam vetet

a *E latebris.*
b *E latebris.*
* *E latebris.*

Prodire? *L. MILES.* Crepuit ostium. *L. SMYRN.* Huc aliquis subit.
GYG. * Meus ipse Natus! commodè: opperiar.

* *E latebris.*

SCENA III.

ARDIS, LEGATUS SMYRNENSIS, LEGATUS MILESIUS, GYGES *in latebris.*

ARDIS.

Patrem
Adesse rebar; nec mihi constat satis,
Dilecta Superis capita, quæ lentum moræ
Ultra retardent. Viso si... *L. SMYRN.* Nihil est opus;
Magnanime juvenis; siste: dum facilem tui
Dederis utrique copiam, haud durum est patrem
Longùm opperiri. *ARD.* Si frui alloquio licet,
Unum hoc amabo, finite, ut exquiram priùs;
Quæ vos in istas causa detulerit plagas.
Pacemne an arma fertis? *L. MILES.* Hoc ipsum pater
Jam statuet; unus pacis ac belli arbiter,
Hostes habere videat, an amicos velit.
ARD. Quas ferre leges pacis aut belli placet?
L. MILES. Populari utrique Phrygiam; & invisam ratum est
Delere gentem: grande consilium adjuvet,
Ultroque Phrygiam subeat armatâ manu
Socius laborum: hac lege nobiscum potest
Gyges inire fœdus. *ARD.* Armorum rudis
Pater est, & usque pacis ignavæ otia
Sectatus, odit bella; & ingratos fugit
Martis tumultus: at quod abnuerit pater,
Implebit ipse natus. Est animus mihi;
Sanguisque laudis avidus ebullit sinu.
L. SMYRN. Nihil ne metuat interim Nato parens
Periculosam Martis adeunti aleam.
ARD. Ne cura placidos ista sollicitet; velit
Nolitve, in æquo est: cuncta, genitore inscio,
Peragam. * *GYG.* Scelestus! *ARD.* Ecquid ulteriùs juvet
Hîc immorari? Nulla spes misero imperî;
Major ubi natu Frater est. Egone ut jugum
Immite, fratris servus æternùm feram?
Nescio quid animus grande præsagit, suâ
Spe major! astu Genitor ad regnum viam

* *E latebris.*

Invenit,

Invenit, armis ipse, si Superi adjuvent,
Mihimet recludam meliùs. *L. MILES.* O magnæ indolis
Illustre specimen! *GYG.* * Etiam & insanos probent
Juvenis furores. *ARD.* Est mihi comitum manus
Haud imperita Martis, & mecum aggredi
Quid vis parata: quò velim, totis ruent
Animis volentes, spondeo; urgendum est opus;
Valete Proceres; cuncta dum celerem ad fugam
Parabo, vos hîc interim blandis patrem
Palpate verbis; ne quis instructi metus
Animo, vel aura levior inciderit doli.
GYG. * Ut ipsa proprios bellua in casses venit!
L. SMYRN. Confide: cuncta perage securus, virum
Quâ fallere arte liceat, in promptu est...

* *E latebris.*

* *E latebris.*

SCENA IV.

UTERQUE LEGATUS, GYGES *in latebris.*

LEG. SMYRNENSIS.

Viden',
Ut ipsa faciles vota prævertant Dei?
Bona verba Gygi dabimus: & speciem novi
Causati inanem fœderis, facti inscium
Ludemus. Ille nil loci insidiis ratus,
Utriusque gentis cupidus accipiet fidem.
Dabit & vicissim: commodam interea fugæ
Nobis sibique filius pandet viam.
Hem, fare, numquid ista conveniunt satis?
L. MILES. Feliciter! *GYG.* * Quid cesso? percepi omnia:
Jam prodeamus. *L. SMYRN.* Fallor, aut aliquis sonus
Pulsavit aures. *L. MILES.* Ipse Rex, huc fert gradum.

* *E latebris.*

SCENA V.

GYGES, UTERQUE LEGATUS.

LEG. SMYRNENSIS.

Tibi Smyrna placidos, Magne Rex, optat Deos.
L. MILES. Eadem illa pro te vota Miletus facit,
Invicte Princeps. *GYG.* Quos mihi placidos velit

Miletus, & quos Smyrna depoſcit Deos,
Faciles utrique pariter, ut faveant, precor.
Quid vultis ultra? *L. SMYRN.* Nominis laudem inclyti,
Altamque mentem & grande virtutum decus
Latè per urbes fama finitimas tulit.
GYG. Vulgaret utinam vera! Quid porro? *L. SMYRN.* Novum
Inire tecum fœdus urbs noſtra ambiat.
L. MILES. Et amicum habere Principem tantum velit
Miletus. *GYG.* Hæc vos cura ſollicitat? *L. SMYRN.* Nihil
Optare melius poſſit. *L. MILES.* Id quâvis bene
Mercede redimat. *GYG.* Hoc placent ſenſu: tamen
Maturioris iſta conſilii indigent.
Abite, cum vacabit expendam omnia.
Utrumque, Miles interim obſerva; & pedem
Ne Regiam extra proferant, cautus vide.
L. SMYRN. Hæc irrogare probra nil Regem piget?
L. MILES. Sic jura violes gentium? *GYG.* Imperium ocyùs
Exequere. *L. SMYRN.* Non impune ludemur. *L. MILES.* Nefas
Qui plectat, ultor aderit actutum Deus.

SCENA VI.

GYGES.

MEn' larva vigilem, mene ſopitum malus
Illudit error? Exteris ſimul ac meis
Deſpectus, odia ſuſcitem & amaros ſales?
Hæc me latebant interim; & felix mihi
Videbar, adeo blandè adulantum genus
Mulcebat aures! ... Quid mihi nocuit tamen
Hæc neſciiſſe? vel quid hodie me juvat
Depulſus error? ſorte contentus ſuâ
Ducebat animus ante ſecuros dies;
Veſana jam me cura ſollicitum exedit.
Heu! quos tumultus ſtulta curioſitas,
Quot luce in unâ jam mihi luctus paris!

SCENA VII.

GYGES, MYSUS.

MYSUS.

UNde impotentes ira Legatos agit?
Cur mente ſævas efferâ jactant minas?

GYG. O si adfuisses, Myse! si scires, quibus
Insanientes memet onerarunt probris!
Hinc dum è latebris tacitus exciperem omnia.
MYS. Fac tamen, in illos durius statuas nihil.
GYG. Metus omnis absit; quam dedi exsolvam fidem.
Ast intra uterque Regiam arcendus fuit;
Nato vel hodie, Myse, caruissem meo.
MYS. Quid loqueris? *GYG.* Ipse despicit natus patrem;
Et utroque celerem comite meditatur fugam.
MYS. Natura juvenis fervida haud frenos capit.
GYG. Novi indolem: ægre flectitur: fratri pudet
Subesse, & omnem claudi ad imperium viam.
MYS. At te quid ultra maceras? an non sibi
Libido demens hactenus fecit satis?
GYG. Ah! Myse, fateor: quid ego dissimulem! piget
Stulti laboris: haud tamen retro pedem
Referre possum: lucis hodiernæ moram
Totam rogavi: Tu mihi totam hanc, precor,
Impende. *MYS.* Nil repugno; quod placeat, jube.
Tuum imperare est; exequi jussa, est meum.

SCENA VIII.

GYGES, MYSUS, ALIDAS *Poëta.*

ALIDAS.

REx vive; nostri pignus exiguum obsequî,
Fructum & laboris non levem ingentis cape.
GYG. Quid ista loquitur charta? *ALID.* Phœbeum melos:
Quod, dum caleret vena, totumque Entheus
Impleret Oestro nobili Pindi furor,
Tibi canebam: ne time annorum vices,
Nec auferentis cuncta, dum retro fluit,
Ævi ruinas: hîc habes certum invidæ
Oblivionis Toxicum: hinc feros Tibi
Apud nepotes surget æternum decus.
GYG. Permitte. *ALID.* Si quid perlegi, Princeps, finas.
Vox namque rebus grande momentum adjicit.
MYS. Hoc meruit Alidas: perlege; id Princeps feret.
ALID. Maxime Regnantum, læto quem Lydia partu
Progenuit seclis monimentum insigne futuris.
Sint alii, illustres atavos & nomina mille

Heroum, Divumque sata n de sanguine gentem
Qui celebrent, meritoque ferant ad sidera versu.
Ast dotes animi egregias; facta, inclyta facta
Aggredior; tanto præsens succurre labori
Calliope, & dignas in carmina suffice vires.
GYG. Omitte plura legere; quæ reliqua adjacent,
Mecum otiosus sedulo evolvam omnia.
Parem & labori, crede, mercedem dabo.*

* *Absconditur ope Annuli.*

SCENA IX.

MYSUS, ALIDAS, GYGES *in latebris.*

ALIDAS.

QUid esse dicam? qualis & quantum mihi
Mutata Regis indoles! *MYS.* Quid tam hîc stupes?
ALID. Dat aliquid? Etiam comis, urbanus velit
Gyges videri? *MYS.* Tene munificum piget
Regem experiri? Tun' bonum ac facilem arguis?
ALID. Tam facilis ille semper, & parcus minùs
Fuisset utinam! non mihi grandi locum
Satiræ dedisset. *MYS.* Quid ais? & Satiram quoque
Tu scriptitasti. *ALID.* Scilicet... tamen hanc ratum est
Damnare tenebris: si datam exsolvat fidem,
Et merita pendat dona: sin aliter; sacrum
Adjuro Tripodem, quos decet ludos dabit.

SCENA X.

GYGES, MYSUS.

GYGES *luci redditus.*

QUis impudentes subdolæ mentis dolos
Æquare possit? *MYS.* Sic parum nosti indolem
Moresque vatum? Gentis illius minas,
Promissa, amores, odia, laudes & probra,
Rex magne, pariter despice. Hos dementia,
Vel una lucri sordidos ducit fames.
GYG. At ecce Agrestes, credo, qui gressum huc ferunt?
Scrutare sensus, Myse; nil ego tam velim,
Quàm nosse, Regem quo novum reputent loco.
Gens illa fuci nescia... Abscondor.

SCENA XI.

MYSUS, MEANDER, LYDUS *Rustici*, GYGES *occultus*.

LYDUS.

TUum est;
Agesis, Meander. *MEAND.* Per Deos, Lyde, est tuum.
MYS. Quæ res in Aulam causa diversos agit?
LYD. * Loqueris ergo? *MEAND.* Non prior faciam hercule. ** Ad socium.*
MYS. Narrate, quid id est? nam quid altercamini?
LYD. Næ, per Jovem! propinquus hic noster, semel,
Vir magne, si quid in suum intrusit caput,
Est pervicaci pervicax mulo magis.
MEAND. Qui vapularunt, credo, versuram luent.
MYS. Expecto, dum quis solvat ambages modus.
MEAND. Pol! vera censet, Lyde; quid tantâ est opus
Circuitione? Si negas, ultro loquar.
LYD. & MEAND. * Venimus ambo... *MYS.* Dicite alternis... age ** Simul.*
Tu; fare sodes; quid petis. *MEAND.* Nil admodum.
Verbum sat est, perferre si Regi licet.
MYS. * Tu porro? *LYD.* Utrumque similis angit scrupulus. ** Ad Lydum.*
MYS. Jam, credo, Regi non vacat: vos interim,
Si quid rogatis, ipse quodcumque est, feram.
MEAND. Vir * iste probus est, & fide ut quisquam optimâ. ** Ad socium.*
Arcana, Lyde, credere huic tutò licet.
LYD. Omnino: Belluam ipse declarat pilus.
MEAND. Vir magne, ne quas trahere videamur moras;
Utrumque Ruri vivere ulteriùs piget.
Dic, nos in Aulam Rex ut accersat suam.
MYS. Ambos in Aulam Rex ut accersat suam?
Quas agere partes hîc placet? *MEAND.* Quas hîc soleat,
Et agere norunt, Aulicos quot quot vocant.
Curare genium molliùs; multam in diem
Dormire, bibere largiter; verbo nihil
Agere licebit. *MYS.* Vereor ut tales ferat
Princeps in Aulâ. *MEAND.* Sed tamen, paribus pares
Ultro aggregantur... novimus Regem hercule;
Et sane nostras duximus pastum boves
Cum Gyge quondam: Lyde, Meministin'? *LYD.* Rogas?
MEAND.. Quisquam ne totò segnior pago fuit,
Aut vixit illo pigrior? *LYD.* Pol! ni pater

Longo verendus fuste pepulisset domo,
Impune solidos, credo, stertisset dies.
GYG. * Caput scelestum, infame. * MYS. Mores, credite, (* E latebris.)
Invexit alios purpura; attentus, vigil (* Abit.)
Imperii habenas sedulâ flectit manu.
LYD. Astare propiùs purpuræ Rex annuat!
Vicinia ipsa strenuos reddet magis.
MYS. Curabo. MEAND. Rem si feceris; viden', est domi
Tener recensque vitulus; hunc faciam tuum.
LYD. Et ipsa mehercle vitula, quam fugit, tua est.
MYS. Abite: vesper quando componet diem,
Adeste reduces ambo, responsum dabo. * (* Exeunt ambo.)
Rex magne, quid ais? ... hem; silet. Nil te vetat
Prodire.... fugit: quid agat ut norim, advolo.

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

GYGES, MYUS.

GYGES.

EQuidem fatebor, Myse; nil animum hactenus
Sic asperavit: æquiùs multo feram
Gentis querelas aulicæ, & amaros sales;
Quàm quod protervi liberè agrestes serunt.
MYS. Quid obesse simplex possit hoc hominum genus,
Rex magne? GYG. Quid ais? ipsa simplicitas obest:
Cui fida quoniam creditur vulgò comes,
Soror & amica veritas, promptam invenit,
Vel ante, certam facere quàm studeat, fidem.
MYS. Ut ut est; iniquum facile rumorem elevas:
Nec imperanti fama pastoris nocet,
Dum diligenti Sceptra moderaris manu.
GYG. Bene est; abunde est: jam sibi indulsit satis
Animus; nec ultra, spondeo ancipitem aleam
Tentabit. MYS. Utinam! GYG. Vota quod superest, paro.
MYS. Quid porro statuis? quamve Legatis jubes
Sortem esse? Ni quod prodis admissum nefas,

Clausos tenere longiùs tutò nequis.
Jam fremere vulgus, Aula jam visa est queri;
Nil tale meritis gravius inferri probrum.
Quid deinde Natus? si fugam celerem parat,
An otiosus cardine hoc rerum sinet
Impune lentas objici incœptis moras?
GYG. Tu me mihi permitte; difficilem modò
Nodum hunc resolvam. *MYS.* En ipse præceps huc volat,
Regni Administro comite. *GYG.* Postremùm velim
Hoc patere: talem ut Annulus scenam paret.

SCENA II.

MYSUS, ARDIS, SYNAUS, GYGES *in latebris.*

ARDIS.

NAm quò locorum, Myse, concessit Pater?
Ubi hunc requiram? regiam frustra domum
Totam anxius pererro. *MYS.* Non aberit diu;
Paulum opperire. *ARD.* Myse, non patitur moram,
Quod instat: ac ni Genitor occurrat malo;
Cum venerit, vix credo medicinam feret.
MYS. Quid loqueris, aut quod imminet nobis malum?
ARD. Scitare Synaum; cujus hic etiam est labor
Arcere, si quid Lydiæ adversum ingruat.
SYN. Nescis tumultum urbe quem totâ excitant,
Quos dura Regis jussa captivos tenent?
Ni murmurantis, quâ licet, vulgi impetum
Coërcuissem; Regiam armatâ manu
Circumobsidens, utrumque Legatum petat.
MYS. At cujus ambo criminis habentur rei?
SYN. Mirare & illud; nulla ne sceleris quidem
Apparet umbra; quin & optandum ambiunt
Nobiscum inire fœdus; interea, fides
Utriusque dubia seu foret, pœnas luunt.
ARD. Proh! quale nostro nomini opprobrium imminet!
Quid exteri loquentur? . . . ô utinam pater. . . .
MYS. Ne temere patrem forsan incuses, vide.
Arcana sæpè multa clam Reges tegunt;
Quæ justa prohibet causa vulgari palam.
SYN. Me me vocare consilî in partem abnuat;
Dum se ferendo ponderi rerum imparem

Expertus, humeros in meos totam imperî
Molem refundit? nostra sic penset memor
Officia? *ARD.* Synae, sentio, imprudens pater
Peccavit; ultro, monitus errorem exuet.
SYN. Vel nostra docili mente consilia audiet:
Regni vel unus pondus immensum ferat.
ARD. Nam quid morantem detinet? mihi te, precor,
Adjunge comitem: Regiæ tecum abdita
Lustrabo rursus. *MYS.* Siste, nil opus est; tibi
En se petenti Genitor optatò attulit.

SCENA III.

GYGES, ARDIS, MYSUS, SYNAUS.

SYNAUS.

QUid ergo sceleris luere Legatos jubes,
Auguste Princeps, quemve supplicii modum
Meruêre? Si te pacis ingratæ piget,
Cupidusque belli fœdus oblatum abjicis:
Nihil moramur: pacis ac belli arbiter,
Quod libeat animo, statue: si bellum placet,
Bene est: ad arma ruimus; quidvis te Duce
Audere prompti. Smyrna, Miletus simul
Coëant: utrique non sumus genti impares.
At sacra Populis jura Legatos vetant,
Fas contra & æquum patrio arceri solo.
GYG. Nec longiorem pacis usuram abnuo:
Cupidusve belli fœdus abrumpi velim.
Nec arma pariter fugio, dubiive aleam
Tentare Martis, quando res tulerit, negem.
Quas porro curas ambo Legati afferunt,
Depone: Regem spectat hic unum labor.
ARD. At tempus urget, Genitor: utrumque ocyùs
Nisi remittis, quidpiam bello imminet
Magis timendum. *GYG.* Quos mihi obtendis metus?
ARD. Quæ vidit ipse, narret hæc Synaus Tibi,
Dilecte Genitor; referat ut totâ frequens
In urbe populus facinus indignum palam
Exclamet; & quod juris alieni viros
Impune retines, & quod insontes premis.
Quin ipsa, quamvis, ut decet, teneat modum,

Tamen

Tamen Aula tacitè muſſitans factum improbat.
SYN. Aperta loquimur; ſi tibi auditum nihil,
Primoque in ortu motus oppreſſus ſtetit;
Noſtri laboris fructus ac pretium fuit.
GYG. Bene eſt: laborem laudo: quod ſupereſt, mihi
Relinque: miſſos ambo jam faciam: priùs
Fac tamen ut adſint: hinc ubi extulerint pedem,
Vide ut frequenti militum cinctus manu
Ipſa urbis extra mœnia utrumque exigas;
Reduxque ut adſis illico. *SYN.* Imperium exequar.
GYG. Tu, Myſe, quot quot hac die affatus meos
Adiiſſe noſti, tecum ut accedant, vide.
Nate, interim ſubſiſte; paucis te volo.

SCENA IV.

GYGES, ARDIS.

GYGES.

ID ergo quereris, juris alieni viros
Quòd teneo durus, & quòd inſontes premo?
ARD. Populi querelas, non meas retuli, Pater.
GYG. Quid ipſe ſentis? tune tam inſontes putas,
Quàm rumor urbe diditus paſſim canit?
ARD. Pacem obtuliſſe, Genitor, & tecum novi
Jus ambiiſſe fœderis, ſi crimen eſt;
Crimen fatebor; ſi quid eſt ultra, doce.
GYG. Nil ſuſpicaris aliud? auditum nihil?
ARD. Nam quî vel unde, Genitor, auditum? *GYG.* Bene eſt...
At iſta quianam cauſa juvenilem impetum
Sic concitavit? quid, precor, tantum Exteri
Meruere, talem ut rebus adverſis probent
In te patronum, Nate? *ARD.* Me tua res, Pater,
Non Exterorum cauſa ſollicitum movet.
Dolui ſiniſtros nempe rumores ſeri;
Tuæque turpem gloriæ inferri notam;
Dum præter æquum faſque, mi Genitor, ſacra
Violare jura gentium argueris palam.
Hæc ferre tacitum decuit? *GYG.* O pulchram Indolem!
Animæque magnæ ſpecimen egregium!... Patris
Te cura ſtimulat una? nil aliud doles?
Nil quereris? *ARD.* Ecquid?... Mene?... fac mentem explices,

Genitor. *GYG.* Quid hæres dubius? animos collige...
Unde ille subitus ora suffundit rubor?...
Loquere... siles? *ARD.* Expendo, quod me vis, Pater.
GYG. Expende: prudens, Nate, consilium approbo;
Quod ut exequare meliùs, hîc absque arbitris,
Tibi te relinquo. *

** Absconditur.*

SCENA V.

ARDIS, GYGES *in latebris.*

ARDIS.

Cuncta rescivit Pater:
Consilia, dicta, quamque meditabar fugam,
Patuere!... Nam cur ludere ambiguis amat,
Et captiosis territum illaqueat dolis?
Ah! video; tantos causa quæ faceret metus,
Dum gressum ab Aulâ ferre Legatos vetat;
Dum mihi ad utrumque suspicax claudit viam...
Quid agam?... vel unde diluam objectum scelus?
Ah! memet ipse prodidi! incautum rubor
Tremorque sontem, vel reluctantem, arguit.
Oculo irretorto dicta debueram omnia
Excipere; pavido vultus alienus metu
Fucum parenti fortè fecisset!... Mihi
Sic ipse nocuit insitus fronti pudor!...
Quanquam periclo major incumbit metus.
Nil dum retexit fraudis instructæ pater;
Animique tacitis forsan aggreditur dolis
Tentare latebras... Nam quis arcani fidem
Violasse possit? nemo colloquii arbiter
Testisve; nemo consilî in partem mihi
Ascitus, aut is esse suspectus nequit...
At ecce * Mysus: hac die assiduus comes
Adesse patri visus: adeamus virum:
Forsan rogatus, si quid arcani est, dabit.
Sed inquietum videat & tristem; eruam
Hac arte meliùs quod velim...

** Mysum aspicit.*

SCENA VI.

MYSUS, ARDIS, GYGES *in latebris.*

MYSUS.

NAm Rex ubi est.
ARD. Abscessit. *MYS.* Et tu quid agis hîc solus? *GYG.* * Bene! * *E latebris.*
Hîc esse me non credit: experiar fidem.
MYS. Effare... Quæ te cura sollicitum coquit?
ARD. Heu! *MYS.* Quid doles? *ARD.* Ah! Myse, si scires! *MYS.* Age;
In gremio Amici sæpè se exonerat dolor:
Eloquere. *ARD.* Miserum Genitor exanimat metu.
Amice, perii! *MYS.* Quod tuum ob facinus? *ARD.* Latet.
MYS. Quid ille queritur? *ARD.* Nescio; at amaros sales,
Et exprobranti similis ambiguas malè
Sparsisse voces visus... iratum auguror.
MYS. Nil suspicaris? nil tibi in mentem venit,
Patrem asperasse quod queat? *ARD.* Fare, obsecro;
Tu, Myse, nosses quidpiam! *MYS.* Te ipsum excute,
Expende cuncta: relege voces singulas;
Animoque recole sedulus, siquid tibi
Temere excidisset: plena patulis auribus,
Hæc, moneo, apertis plena sunt oculis loca.
ARD. Quid loqueris? ergo nulla spes misero super!
Occidimus! *MYS.* Animos erige. *ARD.* Ah! novi Patrem!
Proh! quantus in me postmodum erumpet furor!
Quis jam locus, quæ regio fugienti dabit
Dulces latebras? Patris aspectu ratum est,
Subtrahere memet ocyùs: dic, quò ferar?
Quem adibo, Myse? *MYS.* Solve graviores metus;
Quod machinatus cumque fallacis doli es,
Equidem fatebor, novit id totum pater,
Facti arbiter testisque: quanquam nil mali
Hinc pertimesce. *ARD.* Credis hoc? non sæviet?
Remittet iras Genitor? atenim quis putet?
MYS. Sic faciet, inquam. *ARD.* Læsus, irrisus pater,
Inultus ut sit? *MYS.* Siquid erratum est, pati
Id meruit: ultro lubricæ plenam aleæ,
Frustraque monitus temere dum incessit viam.
ARD. Prodit. *MYS.* Quiesce... * timeo ne fortè abditos * *Secum.*
Incautus ipse flexerim in laqueos pedes.

SCENA VII.

GYGES, ARDIS, MYSUS.

GYGES.

PEracta, Myse, cuncta? *MYS.* Feci sedulus
Quod imperasti; præsto sunt, quot quot jubes,
Adesse. *GYG.* Geminos intrò Legatos mihi
Jam siste: reliquos postmodum deinde alloquar.
Ad Filium. * Et tu paratus, Nate, Legatos sequi?
ARD. Ignosce, Genitor, pedibus advolvor tuis;
Pudet mei me. *GYG.* Liber egressus patet:
I, sequere. *ARD.* Potiùs, Genitor, ah! potiùs mihi
Eluere liceat sanguine admissum nefas!

SCENA VIII.

GYGES, ARDIS, MYSUS, LEGATUS SMYRNENSIS & MILESUS.

GYGES.

NI curiosis hactenus visum est satis
Oculis dedisse; rursus en sese exhibet
Seorsum Gyges videndum. *L. SMYRN.* * Quid ait? ô Superum fidem!
Ad socium. *L. MILES.* * Quis ista retulit? *GYG.* Nulla si potior tamen
Pepulit utrumque cura, nec tanto ambitu
Cessisse patrio decuit incautos solo,
Nec nostra terere regna. Quanquam futilem
Legationem non levis visus sequi
Fructus; paterno Natus ereptus sinu,
Dum sponte profugus exteras peteret plagas.
L. SMYRN. Perjure Juvenis, sic datam servas fidem?
GYG. Culpâ vacaret, si fefellisset fidem.
ARD. Sic est: fateri nec piget crimen, Pater.
GYG. Aufugite celeres: gratiæ & summæ loco
Putate, quòd non graviùs ulciscar probrum
Ad Mysum. * Jam reliqua subeat turba; portasque omnibus
Reclude, Myse.

SCENA IX.

GYGES, ARDIS, MYSUS, BADESSUS, AMISON, ASCALUS. ALIDAS: MEANDER, LYDUS *Rustici.*

GYGES.

Vitia Regnantes sua,
Ut vulgus hominum, scio, vel invitos premunt.
Populis tamen nec esse censores licet,
Ullam nec indè debiti partem obsequî
Decuit perire: reliqua si desint, satis
Reges verendos sacra Majestas facit.
* Vos ista spectant monita, par juvenum leve; *Ad Amisonem & Ascalum.*
Quos in protervos cœca libertas sales
Clam suscitavit usque, dum molli palam
Malè blandientes repere officio haud piget.
AMIS. Ten', Myse, Amicos prodere? *GYG.* Immeritum arguis?
Totum hoc meum est: vel ipsa tenebrarum abdita
Cum placuit, oculus Principum inopinus subit.
* Tu, quem superbum vana plus æquo facit *Ad Poëtam.*
Et insolentem Musa, disce hæc, & sape.
Nil inficetis laudibus virtus eget,
Tristesque Satiræ facilè despectat minas.
ALID. Sic ergo miserum læta spes fugiat lucri? * *Abit.*
GYG. * Repetite patrias, unde venistis, casas, *Ad Rusticos.*
Pubes agrestis; nullus hic vobis locus.
Quos repperisset Purpura ignavos, mihi
Credite, eadem illa faceret ignavos magis.
MEAND. Quo * te implicabas, per Jovem? hoc hominum genus, *Ad socium.*
Satias ubi est; non sentit alienam famem.
Tibi hæc canebam, bone vir; at... *LYD.* Vatem, ædepol,
Agnosco: cum venere, prædicis mala... * *Abeunt ambo.*

SCENA ULTIMA.

GYGES, ARDIS, MYSUS, AMISON, ASCALUS, BADESSUS, SYNAUS.

SYNAUS.

Uterque portas urbis emensus procul
Legatus. *GYG.* * Ades huc: pauca te monitum volo. *Ad Synaum.*

Quamcumque nostris commodes regnis opem,
Cave insolescas; facilis unius viri
Jactura fuerit. * Parce tu stomacho tamen,
Malesane, neve, cœtera ut sileam, parum
Verere, nostras quot quot hîc peragunt vices.
Regis Ministros qui petit, Regem & petit.
* Quod perpetrasti Tu quidem, Myse; id leve est;
At Amicum habere quem sibi Princeps velit,
Nævos in illo nec leves, patiens ferat.
* Te fervor animi, Nate, præcipitem impulit.
Juvenile vitium est, regere non posse impetum.
Tamen irrogari quidpiam ætati potest;
Modò irrogandum nil tibi ulteriùs scias.
ARD. Culpam perenne, Genitor, obsequium eluet.
GYG. Quo quemque vestrum ferre censoris notam
Animo paratum deceat; exemplum sibi
Sumat vel ex me; dum mihi indulgens nihil
In memet ipse perago censoris vices.
Pepulit volentem stulta Curiositas
Judicia de me vestra sensusque intimos
Ut experirer penitus: at quanto stetit;
Dum nil querelas præter & probra audio.
Tamen hæc parum est tulisse; fatalem malæ
Ni curiositatis artificem Annulum
Coram abdico. Hic est ille, quo potui omnia
Videre, nulli visus; ast idem Annulus,
Audite, geminas ruptus in partes semel,
Vim perdit omnem: nil moror ruptum offero. *
Sic regere populos, dum fruar vitâ, ratum est;
Justum ut querelis esse non patiar locum.
Qui vota præter fasque Regnantem arguent,
Sinam latere, aut nosse si dabitur, feram.

Ad Badissum. *Ad Mysum.* *Ad Filium.* *Rumpit Annulū.*

Finis Actûs tertii & ultimi.

PHILOCHRYSUS, SEU AVARUS. DRAMA.

DATUM LUDIS PRIORIBUS, ANNO M. DCXCVIII. & M. DCCVIII.

PRÆFATIO.

ACTUM agimus fortaſſe, qui novis Avaritiam depingere coloribus, & Avarum hominem inducere tentemus in ſcenam; poſtquam hinc Plautus ante ipſa Auguſti tempora, inde vir ille priore ſæculo Gallicæ Comœdiæ princeps in eodem argumento tam laudabiliter verſati ſunt. Ii enim ſic exhauſere materiam iſtam, & tam lepidis ſalibus condiere, ut futuris ætatibus ſpem omnem adjiciendi quidquam, quod placeret, ademiſſe videantur.

Horum ego veſtigiis etſi non indecorum puto fideliter inſiſtere, & quam in exhibendis ad vivum parcorum hominum moribus conſecuti ſunt, laudem non infeliciter æmulari; tamen qui Avaritiâ laborant malâ, tam variis quotidie ſe produnt ac deſignant ſordibus, ut amplam Poëtæ, etiam ac novam cavillationis & Satiræ ſegetem ſufficiant. Imò, qui dicta iſtorum hominum, facta, ingenium imitando ſolers expreſſerit, uberem ſatis ſuppeditari ſentiet rerum copiam, ut comminiſci multa non egeat, quæ naturam plerumque & veriſimilitudinem excedunt. Quâ in re Plautus ipſe tendere opus ultra modum videri poſſit, qui in Aululariâ ſuâ pingit in multis avarum hominem, qualis nec fuit unquam ejuſmodi, nec eſſe poſſe, niſi demens fingatur & inſanus, ſibi quiſquam perſuaſerit.

Parcior multo fuit ac religioſior Molierus; & Harpagonem ſuum

tenacem quantumvis ac suis opibus ridiculè metuentem adumbraverit, vix commisit tamen, ut ageret ille quidquam, aut loqueretur, quod vinceret hominum fidem, aut quotidianæ multorum experientiæ non congrueret.

Nos timidam Poëtæ Gallici verecundiam imitari maluimus, quam audacem Romani vatis licentiam; & Philochrysum nostrum intra meticulosæ & avaræ parsimoniæ limites sic continuimus, nihil ut admittat in scenâ, quod in domesticâ familiâ factum à plerisque fuisse revinci non possit.

Hujus porro Fabulæ argumentum non ita vindicamus inventum à nobis, ut nusquam extare illius vestigium defendamus. Hoc erimus contenti satis, si bellè ad Theatri leges accommodatum videbitur, & in fingendis personarum moribus censebimur non infelicem operam posuisse. Rem ipsam, seu veram, seu fabulosam, ita narratam apud fabellarum scriptores legimus.

Philochrysus homo ditissimus idemque sordidus in primis thesaurum in sylvâ defoderat nemine facti conscio, præter vicinum quempiam, cui fidebat plurimùm. Ille nactus occasionem faciendi lucri thesaurum clam effodit, eoque potitur. Ablatas opes Philochrysus cum vidisset, fraudem suspicatus vicinum convenit & aliam habere se domi pecuniam profitetur, quam eodem in loco vellet recondere. Alter majori inhians prædæ refert opes, unde rapuerat, quas brevi feneratas reciperet. Verum delusa aviditas est. Quippe recuperatas opes continuit domi Philochrysus; iisque, abjuratâ demum Avaritiâ, commodum in suum usus est.

ACTORES.

PHILOCHRYSUS, Vir dives & idem sordidus.
PAMPHILUS, Philochrysi frater.
ASOTUS, Philochrysi filius natu major.
ERASTUS, Alter Philochrysi filius.
EUGENIUS, Pamphili filius.
PANURGUS, Philochrysi vicinus.
DROMO, Philochrysi servus.

Scena Romæ, in domo Philochrysi.

PHILOCHRYSUS,

PHILOCHRYSUS,

SEU

AVARUS.

DRAMA.

ACTUS PRIMUS.

SCENA PRIMA.

ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS.

EUGENIUS.

NAm cur inanes usque prætendis metus,
Asote ? non sic regidus, ut reris, parens.
Consilia sequere nostra ; blanditiis virum
Aggredere ; nec erit forsan infelix labor.
Quos nulla vis, quos nulla potuit frangere
Querela, molles sæpe vicerunt doli.
ASOT. Sic notus animus, sic viri nota indoles ?
Equidem fatebor ; quandiu orabis nihil,
Humanus ultro, comis occurrat pater ;
At facere si quis verba de nummis velit,
Asper repente, durus, intractabilis
Hostes eodem ponit & amicos loco.
EUG. Auri-ne tantum possit insanus furor ;
Mores ut ille mutet & placidam indolem ?
Quanquam dolori dulce solamen ferat ;
Sibimet quod ipse parcus & avarus pater,
Non temere vanos perdit in sumptus opes ;
Grandemque censum proximum in tempus parat,

ASOT. Ah! potiùs utinam paupere eductus casâ
Procul urbe tristes exigam obscurus dies!
Nam quid parentis copia infelix juvat,
Dum misera memet usque pauperies premit?
ERAST. I, perge Athenas solus; illusit mihi
Spes blanda, mi Cognate; non adero comes.
Dum plena Suadæ mella, dum sal Atticum
Olebis, hîc nos interim durus pater
Tenebit artis penitus expertes bonæ.
EVG. Quid timidus augur ista conjectas mala?
ERAST. Experta dudum loquimur, abstuleris priùs
Animam parenti, quam levem impensam exprimas.
EVG. Utriusque sorte moveor; at si me audiet
Meus ipse Genitor, quam facit patruus moram
Rescindet ultro, dulcibus neque me sinet
Carere sociis. *ASOT.* Animus hic miserum beat.
Blandum & levamen rebus angustis facit;
At cura gravior, gravior excruciat metus.
EVG. Effare; si quas ferre suppetias malo
Opella nostra possit, actutum jube;
Adsum paratus. *ASOT.* Obsequor; disce omnia
Cordisque penitus inspice arcanos sinus.
EVG. Ne metue: certam spondeo arcani fidem.
ASOT. Me durus urget creditor: centum aureos,
Fas omne præter, pauperi insultans, petit.
Ac, ni priusquam crastinus surgat dies,
Promissam ad assem defero pecuniam,
Nil non minatur; quodque clam patre hactenus
Tulit esse, totum protinus faciet palam.
Quid agam? negare creditam summam haud licet;
Dedi obligatum nomen, inscriptas probè
Nostrâ tabellas perfidus jactat manu.
Quantas in iras ibit offensus pater!
EVG. Nullisne potuit ille blanditiis capi,
Justas ut ultro placidus admittat preces;
Induciasque perbreves saltem annuat?
ASOT. Nil audit. *EVG.* Et iners cardine hoc rerum Dromo
Ut cesset? *ERAST.* Eccum video.

SCENA II.

ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS, DROMO.

ASOTUS.

Quid portas novi?
Quo res loco sunt? *DROM.* Esse quo nequeant, reor,
Pejore: loculos tam benè asservant suos,
Quicumque nobis ferre jam possent opem.
ASOT. Itane est? *DROM.* Latebras urbis, omnes angulos
Scrutatus ego sum; nullus inventus mihi
Multo redemptum fœnore aurum qui daret.
EUG. Quid loqueris? istâ fœneratores forent
In urbe nulli? *DROM.* Parce. *EUG.* Spes igitur lucri
Tam liberales nulla palpavit viros?
DROM. Imò, imò nusquam gravior exarsit fames
Furialis auri, nulla vel plures tulit
Ætas, avari quos amor stimulet lucri?
Ars fœnerandi cœteras hodie super
Præcellit artes, nobiles illam viri
Sectantur, ipsis fœminis etiam placet.
ASOT. Cur ergo nullum, perfide, inventum refers,
Qui fœnerandam commodè summam eroget?
DROM. Ah! Parce probris; nostra nil peccat fides;
At quid moretur vota compertum dabo.
Qui liberali fœnus exercent manu,
Periculoso nunc laborant in vado:
Tristem & procellam sacculis metuunt suis.
EVG. Quidquam ut beatum timeat hoc hominum genus?
DROM. Quo res loco sunt, angit hic omnes dolor;
Fisci ruinas publici quod sumptibus
Reparare propriis, pondus & belli novum
Humeris jubentur vel reluctantes pati.
Hinc fœnerator nemo jam audire ambiat;
Commerciique dulcis ancipitem aleam,
Dum dira cesset furere tempestas, fugit.
ASOT. Nam cur iniquos solus experior? *DROM.* Loqui
Mihi si liceret, aliquid adjicerem super.
ASOT. Eloquere? *DROM.* Vero verius... sed... *ASOT.* Dic, age.
DROM. Me reprimo. *ASOT.* Longas amove ambages procul,
Quid me fatigas? ede quodcumque est statim.

DROM. Nil promoves: tu plura scitari abstine:
Silere tutum est, fortè damnosum loqui.
ASOT. Ecquid vereris? *DROM.* Veritas odium parit.
ASOT. Piget ah! morarum, fare, vel stolidum in caput,
Per astra juro, verberum imber depluet.
DROM. Ut tumidus irâ totus, atque animi impotens!
Quid si molestum quidpiam infelix loquar?
Fugisse satius... *ASOT.* Frater abeuntem tene.
ERAST. Dromo mî. *DROM.* Facesse. *ERAST.* Siste præcipitem gradum,
Et imperata profer, iratus nihil
Peccabit in te Frater. *EUG.* Ut durus mihi,
Rigidusque solitum præter evasit Dromo!
Accede, namquid renuis? ignoras herum?
Facilem bonumque nactus es, parce hinc tibi
Quidquam timere gravius. *ASOT.* Obstringam fidem,
Si lubeat. *DROM.* Igitur contine invisas manus,
Nostroque lateri propiùs accedas cave.
ASOT. Tibi me obsequentem præsto, tu pariter mihi
Obsequere. *DROM.* Quæris ergo, cur nullus velit
Summam erogare quam petis? *ASOT.* Me, me enecas,
Huc avidus usque posco responsum. *DROM.* Accipe.
De te sinistrum fama nescio quid canit,
Et iniquus urbe rumor in totâ sonat;
Quod in ære multus jam diu alieno jaces;
Hæc dicendo retrocedit. Quod temere nummos prodigâ effundis manu: *
Quod otiosus usque ludendo dies,
Pigroque noctes integras somno teris:
Jam vanus audis. *ASOT.* Ah! sile tandem, obsecro;
Et insolentem, furcifer, linguam preme.
DROM. Non dixeram? sic esse sincerum juvat!
ASOT. Usquamne, Superi, tam procax servus fuit?
ERAST. Ah! parce, Frater, ludere in præsens amat;
Nec ista, crede, seriò objectat probra.
Tu mitte nugas pariter, ac, si quid potes,
Utrique rebus commoda in miseris manum.
DROM. Et te quid istis retinet etiamnum plagis?
Delatum in oras rebar incolumem Atticas.
ERAST. Scelefte! *DROM.* Quantus inde remeabis domum!
ERAST. Impune pergis ludere in nostras vices?
Vah! tempus hodie commodè nactus tuum es,
Derisor; aliàs futili parcas joco...
Quanquam agere tecum supplici malim prece...
Dromo mi, per istam, quâ vales tantùm, fidem,

Miserefce. *DROM.* Tacitis viden' ut irrepunt dolis;
Aditusque molles, queis capi possim, obsident!
Absiste; vincor: ergo quid facto est opus?
ERAST. O si mihi, Fratrique, quos nosti aureos
Deesse miseris, dexter alicunde eruas!
DROM. Operosa res est, ædepol, quam tu rogas,
Et plena laqueis. *ERAST.* Macte, fœcundum excute
Pectus; sagacis facinus hoc dignum ingenî.
EUG. Adeone fraudes tutus adversum tuas
Philochrysus, ut, quos sordidus condit domi,
Eripere loculos, quâ vales arte, haud queas?
DROM. Ita novus hospes, Eugeni, aut ullis putas
Posse excubantem decipi insidiis virum?
Mihi crede, non sic pervigil pellem auream,
Aut sacra fertur poma tutatus Draco;
Opes ut ille servat attentus suas.
Sin obseratis laribus extulerit pedem,
Adest Panurgus illicò, & circum fores
Perennis omnem claudit excubitor viam.
EUG. Tot fallere oculos, sentio, hoc opus, hic labor;
Nec imperitam tanta res poscit manum.
ASOT. Utinam in recessu nemoris, hic sese avius
Obtulerit! *ERAST.* Ille scilicet patri comes
Assiduus; auri stimulat accensam sitim:
Fœdasque sordes usque laudator probat.
Quin & severi sæpè censoris vices
Exercet, & nos, dum placet patri, increpat.
DROM. At ecce prodit Pamphilus. *ASOT.* Bellè, obviam
Occurro.

SCENA III.

PAMPHILUS, ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS, DROMO.

PAMPHILUS.

Quid agit Frater? *ASOT.* Hoc prorsus latet;
Mi Patrue, at, ni protinus miserum adjuves,
Et debiti aliquâ parte dissolvas reum,
Scis ipse, quales creditor turbas agat.
EUG. Miserefce, Genitor, dura cognatos premunt
Et iniqua nimium fata; tam rigidum Patrem
Parcumque gazas inter immensas habent!
PAMP. Philochrysum adibo, fallor, aut aliquid dabit,

Tam læta jam jam nuncia inopino feram.
DROM. Philochryſus ut det aliquid? ignoras virum:
Dandi vel ipſum nomen ignotum puta.
ERAST. An noſſe liceat, Patrue, quid portes rei?
PAMP. Mox ſcire dabitur, interim fratrem alloquar.
Pulſat fores. * Eſt Frater intus?

SCENA IV.

PHILOCHRYSUS, PAMPHILUS, ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS, DROMO.

PHILOCHRYSUS *intus.*

Ecquis hic pulſat fores?
PAMP. Philochryſe, Frater Pamphilus. *PHIL.* * Tun' Fratrem ais? *Intus.*
PAMP. Ipſe, ipſe. *PHIL.* * Quid vult. *PAMP.* Pauca. *PHIL.* * Vix mihi jam vacat. *Intus.* *Intus.*
PAMP. Imò recludе, Frater, en quiddam affero,
Quod te beare poſſit. *PHIL.* * Actutum advolo. *Intus.*
DROM. Spes avida lucri vincit ignavos metus.
Ut concitatis paſſibus curſum explicat
Feſtinus! *PHIL.* *a* Heu me! furibus plena eſt domus! *a Januam aperit & turbam obſervat*
Vitamne Fratri, perfide, ereptam cupis?
b Adeſte, adeſte, vim precor, ſcelus ac nefas
Arcete. *PAMP.* Frater, quid times, vel cur fugis *b Januam claudit.*
Averſus? hic eſt nemo non notus tibi;
Vel non amicus; liberi, carus nepos,
Et ante reliquos dulce mancipium Dromo.
Reclude limen. *PHIL.* * Apage falcatas manus; *Intus.*
Dudumque noſtris opibus inviſam luem.
PAMP. Quo ſuſpicacem diſtrahit mentem timor?
Confide, Frater. *PHIL.* * Nil agis. *PAMP.* Quanquam, obſecro; *Intus.*
PHIL. * Fruſtra es. *PAMP.* Pigebit fortè, nil meritum foras *Intus.*
Fratrem expuliſſe turpiter. *DROM.* Miſerum hinc lupus,
Inde canis angit. *PHIL.* * Ergo ſuſpectam priùs *Intus.*
Procul hinc catervam tu mihi furum ejice.
EUG. Cedamus intro: neminem hic patiens ferat
Adeſſe, fratrem præter; inſidias timet
Sibi paratas. *PAMP.* Ite; quamprimum redux,
Quocumque demum res cadant, monitos dabo.
ASOT. Te noſtra moveant fata. *ERAST.* Neque noſtri excidat
Tibi cura. *PAMP.* Veſtras ſedulò partes agam.

SCENA V.

PHILOCHRYSUS, PANURGUS, PAMPHILUS.

PAMPHILUS.

ABiere, Frater; solus hic adsum: fores
Nunc pande. *PHIL.* * Verum loqueris? *PAMP.* Ut verum magis
Nihil esse possit. *PHIL.* * Salva res: ades huc; licet,
Panurge, laribus ferre jam tutò pedem.
PAN. Ut nostra jam sunt tempora, & mortalium
Vesana habendi pectora exurit fames,
Vel in propinquos justus incurrit metus.
Animi sagacis laudo providentiam.
PHIL. Quid ergo portas, Frater? *PAMP.* Ausculta; & bonam
Tibi gratulare, fata quam sortem offerunt.
Te Simo moriens scripsit hæredem senex.
PHIL. Ex Asse? *PAMP.* Sic est. *PAN.* Sic bonos Superi adjuvant!
Ah! liceat, oro, pectus in amicum involem, *
Et nostra tecum gaudia ut sese explicent!
Non si Panurgo talis obtingat favor,
Philochryse, possit facere felicem magis.
PHIL. Ibo, ibo, nequis mittat in prædam manus.
PAN. Periculosa cardine hoc rerum mora.
PAMP. Quiesce; serò cuncta ducentur domum.
PHYL. Gratis? *PAMP.* Opinor. *PHIL.* Dii tibi grates ferant,
Et justa solvant præmia! Ad parvos sine
Referar penates, interim vive, & vale.
PAN. Ut liberalis indoles prodit palam!
PAMP. At pauca, Frater, habeo quæ tecum loquar.
PHIL. Nam me quid ultra poscis? *PAMP.* Hoc unum, precor,
Beare nummis aliquot ut Natos velis.
PHIL. Ego te vicissim, Frater, hoc unum, precor,
Ne vana mentem cura Natorum gravet;
Hunc mihi laborem linque. *PAN.* Sapienter mones,
Philochryse; propiùs neminem is spectat labor
Ipso parente; filius quidquid nocens
Peccat, vel insons sceleris arguitur pater,
Damnumque patitur. *PAMP.* Juris haud quidquam tui
Velim occupare, Frater; ast auctum recens
Tot opibus, an te pauca largiri piget;
Nati unde sortem gaudeant tecum bonam?

* *Intus.*
* *Accensâ lampade totum lustrat locum.*
* *Philochrysum amplectitur.*

PHIL. Huc usque nimiùm gravibus impensis queror
Stetisse sobolis gaudia. *PAN.* Ah! memini asperas
Dolere tecum sæpiùs patrum vices.
PAMP. Ergo-ne miseris festa depereat dies!
Quid te gravabit aureos si quos dabis?
PHIL. Næ me impotentem mentis efficies, reor,
Insanientem dum fero. *PAMP.* At... *PHIL.* Dixi hoc tibi
Jam sæpè; nec idem rursus indictum volo,
Dilecte Frater: liberos perdis meos,
Tecum ista sapere, dum doces: luxu fluit
Uterque, choreis, dapibus & ludo vacant,
Paribusque solidos conterunt nugis dies.
Ac vitia juvenum fortè si Genitor paret
Corrigere; subitò Patrui appellant fidem,
Factum & tuentur. *PAN.* Prona jam satis ad malum
Hodie juventus, nec fodi stimulis eget.
PHIL. Oracla fundit... aureas rursum ingere,
Panurge, voces. *PAN.* Prona jam satis ad malum
Hodie juventus, nec fodi stimulis eget.
PHIL. Capis ista, Frater? *PAMP.* Me tui, Frater, piget;
Adeo procaces suscitas de te jocos;
Novam & diebus singulis scenam paras.
PHIL. Non video, Frater, ista cur jactes probra.
Panurge, testem te volo. *PAN.* Hoc livor malus
Habet, innocentes dente ut inviso petat.
PAMP. Hac te obsoletum veste quis patiens ferat,
Teneatve risus? *PHIL.* Vestis hæc tibi non placet?
An illa totum non probè corpus tegit?
Nam quos in usus nata? nimirum ut modos
Captem recentes senior, atque auro rigens
Insanientum futiles ritus sequar.
PAN. Tam dura dum sunt tempora, &, quot quot dies
Eunt, queruntur singuli accisas opes?
PHIL. Audis? an ille falsa mentitus refert?
PAMP. Ah! mitte sordes! *PHIL.* Quas mihi sordes canis?
PAMP. Quas nullus unquam sanus admittat. *PHIL.* Nego,
Et pernegabo. *PAMP.* Nocte sub serâ fores
Si fors amicus pulset, actutum puer
Exclamat intus, haud herus cœnat domi.
Conviva vel si quispiam tecum accubet,
Hac lege recipis, symbolum det ut suum.
PHIL. Hoc increpandus nomine ut videar tibi?
Quid ais, Panurge? *PAN.* Miror ingenium viri,

Et

Et iniqua, queis lacessit immeritum, probra.
Meruit videri sordidus, quisquis famem
Explere propriis opibus alienam abnuit?
PAMP. Et dum paratum surripis mulo hordeum
Te sordidum negabis? *PHIL.* Hoc decuit dolo
Nimiùm voracis belluæ ingluviem premi.
PAMP. At non inulta facinus invisum tulit:
Meminisse potis es, Frater, & nondum bene
Obducta, furti conscium plaga admonet.
PAN. Tam durus esse frater in fratrem queat?
Philochryse, miseras doleo, quas pateris, vices.
PAMP. Nec ista credo, nox tibi mente excidit,
Quam Tu, falernos inter excubitor cados,
Dum pertinaces servulo insidias struis;
Ne fortè clam te quidpiam hauriret meri,
Totam obseratis foribus egisti vigil.
PAN. Tun' servulorum furta, tun' fraudem approbes?
Mitte ista, sodes, Pamphile. Hæc fratrem haud pudet
Objicere fratri? *PAMP.* Nec tibi illudi vides?
Nec, quos Panurgus tendit, advertis dolos?
PAN. Viden' ut iniquis usque maledictis patent,
Quicumque fuci nescios mores colunt?
Philochryse, nosti; de tuâ siquid domo,
Te præter, avidus ambiam, aut si quid sequar.
PHIL. Frustra probatam, Frater, incusas fidem:
Haud illum amare desinam *; qui me, & meos
Magis vel ipsâ luce dilectos habet.
Igitur quiesce. *PAMP.* Frater hoc dixi tibi
Jam sæpè; nec idem rursus indictum volo.
Abominanda laribus irrepsit lues:
Totam tibi quæ reddit invisam domum,
Certumque sordes per tuas lucrum appetit.
Tecum hæc revolve, si quid etiamnum sapis;
Ne vanus augur forsan inveniar, vale.

* *Panurgum amplectitur.*

SCENA VI.

PHILOCHRYSUS, PANURGUS.

PHILOCHRYSUS.

UT tumidus arsit! ne tamen gravius dole;
Si te immerentem petiit iratus probris.

PAN. Ah! mitte curam, Amice, quam pro me geris;
Nec plura dubitem ferre, dum cupidum tui
Animum probare liceat. *PHIL.* Hoc saltem æstima;
Quàm vili inane sit mihi augurium loco.
Tu fratre, geminâ prole tu potior mihi.
PAN. Imò, imò: si quâ parte suspectum putas,
Philochryse; procul hinc ejice invisum caput.
Nil obsto, nil repugno. *PHIL.* Quid Amicum ulceras?
PAN. Saltem ah! perennis subtrahi ingratam sinas
Causam querelæ; liceat ad tempus, precor,
Quanquam molestum est, ut tuâ abstineam domo,
Ne doleat ultra Frater, & ne quid tuis
Natis supersit, unde nil meritum oderint.
PHIL. Quid ais, Panurge? ten' sine ut placidos queam
Exigere soles? sentio nondum intimi
Patuere sensus: ut magis constet fides;
Quod facere meditor, unus arcanum excipe.
PAN. Et hoc amicum est; scito commissum tamen,
Fidoque cordi creditum, quid quid voles.
PHIL. Habeo probatis arculam plenam aureis,
Quam servo dudum pervigil custos domi,
Olim senectæ dulce solamen meæ.
PAN. Bellè; ante tempus temere profundas opes.
PHIL. At hinc perennes liberi incutiunt metus;
Scis inde, quales Frater insidias struat.
Nec servus ipse commodum furto locum
Nactus, rapaces teneat à prædâ manus.
Proin paratos fugere tot laqueos volo.
PAN. Securitatis certus est custos metus.
PHIL. Est in recessu proximi nemoris, cavus
Mihi notus uni, densa quem circum undique
Opacat arbor, & gravis claudit lapis.
His in latebris, credo, depositum benè
Latebit aurum, nec malos deinceps dolos
Timebit. *PAN.* Istam, certa res, mentem Dei
Dedere; sanum perage consilium ocyùs.
Funesta parvæ damna pepererunt moræ.
PHIL. Eamus; at Tu porriges operi manum,
Panurge, facti testis ac fidus comes?
PAN. Nil est, amici facere quod causâ negem.

Finis Actûs primi.

ACTUS II.

SCENA PRIMA.

PHILOCHRYSUS.

PEracta res est : esse securum licet ;
Procul & periclo conditæ latitant opes.
Jam curiosis liberi observent domum
Oculis, & omnes angulos furtim occupent.
Plaudam ipse mihimet interim, & inanes dolos
Ridebo. . . Superi! quam grave excussum est onus!
Quem nulla potuit capere sollicitum quies ;
Nunc otiosum blandus excipiet sopor ;
Noctemque luci junget. . . Hoc etiam lucro
Mihi putandum non levi ; quod, dum abditæ
Nemorum in latebris sic opes nostræ jacent,
Nihil ab acervo singuli imminuent dies. . .
Intra penates clavibus centum licet
Claudatur aurum, gravibus insidiis patet,
Quas vel reluctans mihimet interdum struam.
O me beatum! flebili occursum est malo :
Fur ipse nummos rapere ne possim meos. . .
* At, at quis aures venit ad nostras sonus?
A nemore numquid proximo? . . . Perii, occidi!
Suboluit aurum, sentio.

** Audit strepitum mox adventantium.*

SCENA II.

PHILOCHRYSUS, ASOTUS, ERASTUS.

PHILOCHRYSUS.

QUò vos gradum,
Aut unde fertis? *ASOT.* Patrui egressos domo
Vides utrumque, Genitor. *PHIL.* Hoc verum rear?
ASOT. Quid, oro, prosit esse mendaces, Pater?
PHIL. Non intulistis alteram in partem pedes?
Eraste? *ERAST.* Nusquam. *PHIL.* Gaudeo, ast, unum, obsecro;
Cur ista vestis sic tumet? * *ASOT.* Sic mos tulit
Ususque, Genitor. *PHIL.* Pessimum ego morem improbo:

** Latiores manicæ, [illegible] ab utroque latere [illegible] excutiunt.*

Ridiculum, ineptum, noxiam panni luem,
Furtisque, siquid fortè subreptum foret,
Aptum occulendis. *ASOT.* Tu, precor, mentem explica:
Mene hæc querela, Genitor, an fratrem petit?
PHIL. Si regere mores urbis imperio datum,
Usum inficetum penitus aboleri velim.
ERAST. Nam quò ista tendunt? .. Video, suspecti sumus;
Factique turpis ambo damnamur rei
Vel immerentes... ede, si quidquam arguis,
Quod tam pudendis dederit opprobriis locum.
PHIL. Hoc facere vestrum est; vester hic fuerit labor;
Ne suspicari tale quid meritò queam.
Hæc monita vobis interim pauca ingeram.
Tu facere magnos, qui nec ætatem decent,
Nec quod dederunt Dii genus, sumptus amas,
Asote; luxum ni statim insanum premis,
Mox, quando propriis legibus vitam exiges,
Paterna stultè prodigus perdes bona,
Miserumque egestas turpis ad laqueum trahet.
ASOT. Men' esse parcum, Genitor, & avarum cupis?
PHIL. Utinam! tuetur parcitas prudens opes,
Quas stulta perdit usque prodigalitas.
ASOT. Quid prosit aurum quandiu abstrusum latet?
Seorsum. *PHIL.* * Res tota utrique patuit; arcanum palam est..;
Erumpere ardet animus, &... priùs at locum
Redit ad Asotū. Lustrabo... * Sensus iste patri non placet,
Asote; pravam, si sapis, muta indolem:
Parere vel si monitus imperio negas,
Quid facere patrem deceat iratum scies.
Fraterna ne te exempla corrumpant, cave,
Eraste; docilem te quidem & tractabilem
Natura finxit; sed laborem defugis:
Et inerte torpes otio: hanc maculam elue,
Dum patitur ætas tenera, dum tempus sinit;
Serò venit medela, cum crevit malum...
Res urget aliqua, meque diversum vocat;
Valete, Nati: si quis absentem roget,
Mox redeo: fidas interim excubias mihi
Peragite: si quid fuerit ablatum domi;
Uterque, moneo, sceleris invidiam feret.

SCENA III.

ASOTUS, ERASTUS.

ASOTUS.

HAnc ergo segnes turpis opprobrii notam
Feremus? . . . Ecquid crimine intactum putet,
Utrumque furti si pater damnat reos?
ERAST. Huc illum adegit impotens auri furor,
Dilecte Frater; vix opes sibimet suas
Impune credit Genitor. *ASOT*. Ah! ni me insitus
Etiam teneret cardine hoc rerum pudor,
Pol, non inanes fingat insipiens metus.
ERAST. Quanquam quid hoc est, Frater? en vacuos lares
Relinquit ultro, nec suis opibus timet:
Non ipse, non Panurgus excubias agit.
Nobisne forsan strueret astutus dolos;
Et experiri vellet incertam fidem?
Dum loquimur, istis fortè de latebris videt
Propiùs, & audit omnia... hem... * Strepitum haurio!
Occidimus! ipse est, Frater; aufugere hinc libet,
Adesto... *ASOT*. Frater, ne time; huc infert gradum
Patruus, & unà sequitur Eugenius comes.

* *Audit sonum venientium.*

SCENA IV.

PAMPHILUS, ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS.

PAMPHILUS.

QUid hîc inertes ambo? *ASOT*. Nos Patris, ut vides,
Quod imperavit ille, tutamur domum.
PAMP. Quò cessit ipse? *ASOT*. Prorsus ignotum rogas.
PAMP. Placidusne vobis tandem & humanus pater?
ERAST. Quid loqueris, eheu! Patrue: nil præter probra
Audiimus! ac, si quid crepat veri parens,
Fures, maloque perditi luxu sumus.
PAMP. Me vestra tangunt fata. *ASOT*. Nummorum interim
Nihil est: novasque creditor jactat minas,
Ni tota pacto summa solvatur die.
PAMP. Confide: durum si se & immitem pater

Probabit usque; Patruum facilem magis,
Magis & amicum senties. *ASOT.* Meritas, sine;
Quas tanta pietas exigit, grates agam.
EVG. An non Erasto quidpiam pariter dabis,
Dilecte Genitor? mene tam grato velis
Carere socio? *PAMP.* Spondeo: adjungam hunc tibi,
Quocumque demum res cadat, comitem viæ.
EVG. Ut me beasti, Genitor! haud quidquam est super
Deinde expetendum. *ERAST.* Gratiæ cumulum adjicis;
Obliterare nulla quam poterit dies.

SCENA V.

PAMPHILUS, ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS, DROMO.

DROMO.

Rem teneo: vel si fallor, astutus malè
Philochrysus herus est. *ASOT.* Fare, quid rerum est, Dromo?
Quid loqueris? *DROM.* Etiam video reclusos lares?
Apparet intus nemo, qui servet domum?
Quid anime dubitas? . . . *ERAST.* Rursus invisâ placet
Jactare miseros usque derisor morâ?
DROM. An non videris inde sublatas opes?
Et qui diu noctuque perpetuus domi
Excubitor, oculis vix dabat somnum suis,
Hunc jam morari, quo loco nummi jacent?
EVG. Nec vester ille servulus nihilum sapit;
Vobis nec istâ parte conjector malus
Meruit videri; tandiu nam cur abest,
Vel unde factum, ut, nulla quod vidit dies,
Jam claustra cunctis inviæ pateant domûs?
Aut ipse fallor, aliquis aut latet hîc dolus.
PAMP. Nam quò recessit Frater? *DROM.* Hac visus pedes
Inferre, quà se proximum pandit nemus.
ERAST. Quid esse credam? *PAMP.* Nemo stipabat latus?
Aut subsecutus ponè pergentem fuit?
DROM. Vel nullus, oculos ille vel lusit meos.
ASOT. Ah! video; Natis usque diffidens pater
Nemorum latebras inter aut alto in specu
Celavit aurum. *DROM.* Quóque dubiteris minus,
Rediens eandem manè carpebat viam.
ASOT. Cur non, Scelešte, propiùs instabas patri,

Oculo sequi ici callidè observans virum?
DROM. Scilicet, ut istâ prensus in speculâ miser,
Malè-curiosi servuli pœnas darem.
ASOT. Rem tegere verbis illico, & specie obsequî
Etiam probatum facere potuisses dolum?
DROM. Ut hic recocto fucus illudat seni?
Dudum ista retudit tela: sed tu me, precor,
Permitte mihimet; sæpe, ni falsum augurer,
Suos amores cupidus inviset parens,
Dabitque facilem cuncta speculandi locum.
EUG. O si latebris fortè Thesaurum suis
Eruere liceat! sequere quam monstrant viam
Amica deinceps numina; ingenium excute
Partes in omnes: quod potes, quod non potes
Molire Dromo mi. *PHIL.* * Quo sequar? quo non sequar?
Fugere... prorsus nullus est... perii, occidi?...
ERAST. Vox illa, Frater, Patris est: audin'? *ASOT.* Sile;
PHIL. * Adeste, adeste; ... ferte populares opem...
Profugos tenete, perimite... *ASOT.* Agnosco, ipsus est:
DROM. Quid queritur? *ASOT.* Istud inde scrutari placet
Cum fratre; vos, hac ite; mox facto impetu
Simul ruemus obviam.

* Post siparium.

* Post siparium.

SCENA VI.

PHILOCHRYSUS.

HEu me! quò ferar?
Quid statuo?... vires, animus, & vox deficit...
Men' esse quisquam possit infelix magis?
Hem, siste... fures audio, video, intuor...
Hinc, inde... & illac... perfidi illuc avolant...
Teneo... * scelesti, reddite ablatas opes...
Aut... Fallor... etiam fascinant oculos, reor,
Measque prensi subdolè effugiunt manus!
Ah! morere, morere! vita quid miserum juvat,
Si dulce vitæ gaudium, & blandum decus
Dispereat aurum!

* Videtur sibi fure comprehendere

SCENA VII.

PHILOCHRYSUS, ASOTUS, ERASTUS, PAMPHILUS, EUGENIUS, DROMO.

ASOTUS.

Quis tibi hos luctus parit,
Dilecte Genitor? *ERAST.* Quid doles tantum pater?
Effare. *PAMP.* Quis te, Frater, exanimat metus?
EUG. Mi Patrue... *DROM.* O si nosse contingat virum,
Isthæc hero lamenta qui durus movet!
PHIL. En proditores, ecce furciferum genus;
Quos ego cruentis hunc dâte afficiam modis!
Ite, ite... lora, carcerem, ferrum, cruces
Aptate... tota pereat infamis domus...
Scelerata soboles impium admisit scelus;
Nec pœnitet fecisse, nec facti pudet!
ASOT. Quid immerentes, Genitor, exagitas probris?
Vel increpare parce, vel crimen doce.
PHIL. Crimen petis, nefande, dum spolias patrem?..
Quod abstulisti redde, * vel mortem accipe.
ASOT. Ego abstulissem quid tibi? attestor polum,
Et astra juro conscia, ut vitæ integer,
Purusque sceleris animus... *PHIL.* * Est igitur nocens
Reusque furti junior?... *ERAST.* Superi! *PHIL.* Huc ades,
Pusio; fatere crimen, aut cæsum flagris,
Animam inter ictus, donec exspires, dabo.
ERAST. Quid loqueris heu me! Genitor?... ah! totum inspice,
Scrutare me me penitus: hinc dextram insere,
Et inde, * viden' ut nullus est fraudi locus,
Et innocentem temere flagitii arguis.
PHIL. Tam turpe, video, suasit ambobus nefas
Infida soboles Pamphili? *EUG.* Hoc in me cadat
Facinus? ut auctor esse cognatis queam
Adeo malignæ fraudis! ah! vel si hoc velim
Suadere, neuter, Patrue, consilium audiat.
DROM. Aliò nocentes quære: quid tempus teris?
Sceleris vel umbram, quot quot hîc adsunt, timent.
PHIL. a Hic te volebam, prædo: queis tandem artibus
Præstigiator, de meâ elapsus manu
Meritâ excidisti morte? nil actum est tamen;

** Accedit ad ipsum tanquam mortem illaturus.*

** Ad Erastum.*

** Manus inserit in Erasti peras, deinde ad Asotum pergit quem excutit pariter.*

a Quasi Dromonem non advertisset.

Isthæc

Isthæc nefandum dextra mactabit caput, *a*
Claudetque voci gutture eliso viam.
DROM. Heu me! quid egi? parce. . . Per si qua est fides,
Succurrite, oro. *PHIL. b* Redde. *DROM.* Quid reddam jubes?
PHIL. Quod sustulisti. *DROM.* Nil tibi ereptum scio.
PHIL. c Etiam negabis? *DROM.* Pernego... *d* ah!... perii... date,
Date opem. *PHIL.* Fatere. *PAMP.* Durus es, Frater, nimis.
Nec video, quo tu servulum jure eneces,
Nisi fortè sceleris conscium admissi probas.
PHIL. Ten' esse pariter fraudis artificem impiæ?
Hos machinari non pudet fratri dolos? . . .
Heu! quid agam? in unum tota conjurat domus,
Mancipia, Frater, liberi vitam invident!
PAMP. Animi æstuantis, Frater, excuso impetum:
Nec ista patiar probra, ni mentem dolor
Agat impotentem. . . Da brevem irarum modum,
Placidusque tandem pectoris curas doce;
Non est medela forsan ut careat malum.
PHIL. e Ego vos, per istæc genua quæ teneo, & meis
Perfundo lacrymis, si quis ereptas habet,
Opes reponat! *PAMP.* Quereris ereptas opes?
PHIL. Sic est: probatis arculam plenam aureis
Prædo nefandus, quisquis est, misero abstulit!
DROM. f Utinam veniret arcula in nostras manus!
Vah! si vel assis inde reddatur tibi.
ASOT. Quis abstulisset? Nullus ingressus domum est
Absente patre. *ERAST.* Fidus excubitor stetit
Uterque nostrûm foribus. *EUG.* Hoc tu, si voles,
Testabor ultro, Patrue. *PHIL.* Ereptum domi
Nihil est. *EUG.* Ubi ergo turpe commissum nefas
Quereris? *PHIL.* Reductus proximâ in sylvâ cavus
Servabat aurum. *DROM. g* Causa ni Juvenum vetet,
Vel inter istas ipse riderem vices.
PAMP. Nullusne testis? nemo speculator procul,
Cum fortè tacitâ conderes aurum in specu?
PHIL. Nemo unus, aut si quispiam facto adfuit,
Non ille fraudis esse suspectus potest.
PAMP. Res ergo nota cuipiam? *PHIL.* Hoc verum est quidem.
PAMP. Jam nomen ede, Frater. *PHIL.* En edam; at cave
Virum innocentem sceleris artificem putes
PAMP. Cedo quis? *PHIL.* Panargus aderat, atque operam bonus
Navavit ultro. *DROM.* Commodè: hanc operam bonus
Navavit ultro pariter, ut nimiùm gravem.

a *Parat impingere pugnũ in caput: mox injectâ in fauces manu conatur strangulare.*
b *Dromonẽ stringens.*
c *Fortiùs stringendo.*
d *Sentiens se suffocari.*
e *Procidit ad ipsorũ genua.*
f *Seorsũ.*
g *Seorsũ.*

Eximeret auri sarcinam. *PHIL.* Obloqueris, scelus?
DROM. Me rep. imo: sanctum temere culpabam virum.
PAMP. Etiamne, Frater, sic tibi imponi sinas?
Tu, dum immerentes liberos damnas parens,
Ipsum, ipsum iniquæ fraudis absolvis reum?
PHIL. Id esse credam? *DROM.* Tam bonum incuses virum?
Tu potiùs auri sponte jacturam feras.
ERAST. Ah! parce nugis. *PHIL.* Ergo quid facto est opus?
ASOT. Ibo, ibo: nummos reddet ereptos dolo:
Vel ad tribunal judicis vinctus probè
Trahetur. *EVG.* Ecce me tibi adjungam comes
Animisque tecum paribus in furem invehar;
Eamus. *DROM.* At si pertinax factum neget,
Quo tu revinces teste? *ASOT.* Si factum abnuit,
Fuso cruore perfidus pœnas luet.
DROM. Auro carebis interim, & totâ pater
Cantatus urbe fabulam populo dabit.
** Ad Dromonem.* *PHIL.* * Tu pande, si qua rebus in miseris via est,
Amice. *DROM.* Nunc amicus: at modo fur, scelus,
Prædo vocabar. *ERAST.* Dixit iratus parens.
DROM. Uterque Natus me tibi placidum facit.
Gratare soboli, Genitor, & grates habe.
Confidite; ultro reddet ablatas opes
Panurgus. *PHIL.* Ultro? *DROM.* Spondeo: at legem accipe.
PHIL. Nil moror. *DROM.* Asoto tu dabis centum aureos;
Lex prima. *PHIL.* Dura lex! *DROM.* Item centum feret
Nummos Erastus. *PHIL.* Siste: quid furto interest,
Peream an rapinis? *DROM.* An negas? *PHIL.* Vitam eripe.
DROM. Item Dromonem servulum mittes manu,
Dulcisque fiet deinde libertus tibi.
PHIL. An restat aliud, verbero infelix? *DROM.* Item
Malesanam habendi, si potes, pelles sitim.
Implebis? *PHIL.* Heu! quis esse jam possit super
Locus optioni? *ERAST.* Cuncta præstabit parens.
DROM. Promittis? *PHIL.* Aurum redde; dein miserum eneca.
DROM. Eamus intro; reliqua peragentur domi.

Finis Actûs secundi.

ACTUS III.

SCENA PRIMA.

PANURGUS.

QUIS me beatus vivit ac felix magis;
Tam pondus auri grande momento obtigit?
At, at cavebo, nequis objiciat mihi,
Quas ille sordes opibus in mediis egens
Admisit... Ecquid esse locupletem juvet,
Partis frui ni noris utendo bonis?
Tamen hunc tenere nescìit vitæ modum
Philochrysus, istâ sorte contentus satis,
Gravem aureorum si super cumulum accubet.
Næ dignus hodie, qui gradu tali excidat;
Suasque linquat alteri utendas opes!
Eadem Panurgo fata contingant, precor;
Jacere inertes deinde si nummos ferat.
Curabo genium: parvulam ornabit domum
Solito supellex mundior: mensam optimis
Onerabo dapibus; quosque fors superi volent
Adjungere ultra, suaviter peragam dies.
Nunc occulendus sedulò superest dolus;
Ac longiorem facere ne videar moram,
Suspecta quæ sit forte, pulsemus fores;
Nostroque parcum more palpemus virum.
Philochryse.

SCENA II.

PHILOCHRYSUS, PANURGUS.

PHILOCHRYSUS *intus.*

QUis is es? *PAN.* Fidus & amicus tibi
Panurgus. *PHIL.* Ut te video & amplector lubens,
Amice. *PAN.* Tu me gaudio simili beas.
Nunc, fare, quid agis, obsecro?... at nemo intus est,
Qui colloquentes audiat? *PHIL.* Nil hinc time.
PAN. Satin est quietus animus, & curâ vacat?
PHIL. Me nullus angit, nullus exstimulat metus,

Fidelis ex quo ſylva Theſauros habet.
Rixæ exularunt, alta pax regnat domi;
Et nocte, ſpero, proximâ irriguus ſopor
Tranquilla condet lumina in multam diem.
PAN. An vanus augur, iſta, quæ memoras, modo
Tibi canebam? Non bene hîc aurum jacet,
Fruſtraque dominus eſſe ſecurus velit,
Ubi turba eoſdem tam frequens habitat lares.
PHIL. Verum ô nimis, Panurge: ſed quales feram
Grates amico pectori? ô utinam parem
Rependere animum liceat! *PAN.* Officium approbas?
Votum hoc ſuper: mercedis hoc unum loco eſt,
Placuiſſe. *PHIL.* Meritis ſic novum cumulum aggeras.
At habeo, Amice, ſana, quæ rurſum petam,
Conſilia. *PAN.* Ad omne promptus obſequium advolo:
Eloquere. *PHIL.* Scripſit me ſibi hæredem ſenex,
Ut ipſe noſti, Simo: jam latum mihi eſt,
Tam quidquid auri, quàm quod argenti fuit.
Quid facere jubeas? ten' mihi auctorem reat,
Ut iſta mecum ſumma remoretur domi?
An illa migret potiùs in eundem locùm?
PAN. Quid ipſe cenſes? *PHYL.* Vis, ego ut apertum loquar?
Res tota Fratri patuit: is me auctum recèns
Simonis opibus, ipſe quàm ſcirem priùs,
Jam norat: hoc ſi Nati & aſtutus Dromo
Subolere poſſint, priſtini redeunt metus;
Et expetita deſeret miſerum quies.
PAN. Philochryſe, ſana loqueris, & acutum vides
In rebus; & te nil opus quiſquam ut paret
Monere deinceps. *PHIL.* Ergo perſuades mihi,
Ut hæc priori ſumma jungatur comes.
PAN. Prudenter: hæc te ratio ſecurum dabit,
Dolos & omnes pariter ac curam eximet.
PHIL. Nihil moræ eſt, Amice, conſilium ſequar.
Aſt aderis ipſe ſocius, atque operi manum
Iterum admovebis? *PAN.* Quod voles cumque impera;
Tua juſſa noſtrum eſt exequi. *PHIL.* Paulum, obſecro,
Subſiſte, jam jam redeo: numeratos probè
Bis mille tenui capſulâ nummos feram.

SCENA III.

PANURGUS.

UT amica rident fata ! proh ! lætam diem
Albâque reliquas ante signandam notâ !
Bis mille denis millibus nummûm additi,
Diis invidendam, credo, fortunam offerunt !
Agedum ; secundam, dum licet, sortem lucro
Appone ; semel elapsa vix aliàs redit. . .
At ecce menti scrupulus se se objicit,
Et nostra turbat gaudia. . . Effossum suo
Philochrysus aurum quando perspiciet loco ;
Mora nulla, furti dicar admissi reus,
Cui licuit uni nosse quod cunctis latet ;
Factumque quamvis pernegem attestans Deos,
Haud facere videat posse juratus fidem,
Defodere nummos rursum ut elusus velit.
Quid agam ? . . . latebris tacitus ablatas opes
Suis reponam ; mox ubi abstrusus cavo
Recens jacebit loculus, utrumque auferam ;
Geminoque dives pignore hinc fugiam procul.
En prodit.

SCENA IV.

PHILOCHRYSUS, PANURGUS.

PHILOCHRYSUS.

ACtum est : sequere ; dum ferrum calet,
Urgenda res est. *PAN.* Video, ni grave sit tamen,
Permitte, parvos ut priùs repetam lares,
Est aliquis intus facere quem missum velim.
Cum res peracta fuerit, ad notum ferar,
Teque, obsequendi cupidus, opperiar locum.
PHIL. Tu statue porro, quod lubet cumque; interim,
Dum te revisam, plurimùm ut valeas, precor.
PAN. Et te, tuasque res tibi incolumes velim. * *Abit.*
PHIL. Belle ! secundos vota successus habent,
Et in paratos incidit casses fera.
Adeste, adeste. . .

SCENA V.

PHILOCHRYSUS, PAMPHILUS, ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS, DROMO.

ASOTUS *ad Pamphilum.*

Patrue, nos Genitor vocat
* An læta referes verba? *ERAST.* Successit dolus;
Et captus hamo piscis oblato stetit?
PHIL. Durate, fausto cuncta procedunt gradu.
DROM. Vivat decori machinator facinoris,
Et invidendum jactet ingenium Dromo!
PAMP. At istud, oro, Frater, ut factum est, doce.
EUG. Nil esse gratum possit auditu magis.
PHIL. Ut ille sensit, esse bis mille aureos,
Quos premere eádem protinus vellem in specu,
Factum approbavit. Tunc ego hortari virum,
Vicinum ut unà pergeret mecum in nemus.
Is multa simulans perbrevem petiit moram,
Domum ire priùs ut posset. *ERAST.* Ah! satis est, pater;
Res ipsa loquitur; nempe majorem appetit
Fecisse prædam cautus; ac ne quem malæ
Suspicioni faciat ereptus locum
Thesaurus, illuc ire contendit prior,
Furtim ut reponat cuncta, quæ furtim abstulit;
Dum fœneratos auferat deinde aureos.
DROM. Quid verba perdis? ista prædixi omnia,
Cum fabricari cœptus est animo dolus.
Jam tempus alia poscit. *PHIL.* Ausculta, Dromo;
Et facere quid te deceat in præsens, cape.
DROM. Ausculto. *PHIL.* Citus i, perge vicinum in nemus;
Non ad sinistram, trita quò ducit via,
Tibi ne Panurgus adsit; at dextram arripe;
Quà trames aditum tenuis occultum facit.
Fidos recessus cum semel deveneris,
Ubi quercus ingens latiùs pandit comas;
Abscondere illic sedulò; & cuncta è tuis
Speculare latebris: ipse quâ pronum est iter,
Panurgum adibo: facere si fors vim paret
Elusus, aderis, atque suppetias feres.
Non stare poterit unus adversùm duos.
DROM. Permitte mihi me, cuncta præstabo, ut decet.

* *Ad Philochrysum.*

SCENA VI.

PHILOCHRYSUS, ASOTUS, ERASTUS, PAMPHILUS, EUGENIUS.

PHILOCHRYSUS.

ABeo; pericli nequid adſportet mora.
ASOT. Tu, care Genitor, oro ſis noſtri memor;
Rerum & potitus liberes pactam fidem.
ERAST. Et noſtra pariter vota fac cumules, pater.
EVG. Sic cuncta faciles cœpta fortunent Dei!
PHIL. Vos, nulla ſtimulet cura, contentos dabo.

SCENA VII.

PAMPHILUS, ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS.

PAMPHILUS.

QUo vos utrumque duxerim ſemper loco;
Aſote, Tuque, Eraſte, ſpectatum, reor,
Huc uſque feci. *ASOT.* Quid ais? impenſus favor
Amorque meritis major, &, ſi quid ſuper
Deinde expetendum reſtat; hoc Superos rogem,
Ipſi ut rependant, ambo quas nequeunt, vices.
ERAST. Animi receſſus utinam & arcani ſinus
Tibi paterent, corde defixa intimo
Tua dona, Patrue, cerneres! *PAMP.* Nunc idem amor
Stimulat, utrique ut grande documentum ingeram
ERAST. Effare: dociles obſequi & promptos habes.
PAMP. His erudire pariter Eugenium volo.
EVG. Sic uſque verbis, pater, & exemplo doces,
Animi cavere vitia, virtutem ſequi.
PAMP. Quò non habendi ſacra præcipitet fames
Mortale pectus, quotque deteſtabilis
Libido ſoleat eſſe turbarum caput;
Vobis recenti frater exemplo fuit.
ERAST. Meminiſſe refugit animus! *PAMP.* Ah! potiùs velim
Recurrere iſta ſœpè, veſtræque altiùs
Hærere menti; quale ſupplicium luat
Avarus, omnes dum ſibi infeſtos putat
Cunctos peroſus; dum graves animum exedunt

Fodicantque curæ; ne quis arcanum hauriat:
Neu furta servi, liberi insidias struant.
Quis ille furor est trahere in excubiis diem,
Noctemque totam ducere insomnem metu!
Duriter habere semet; & miseram famem
Nummorum acervos inter ingentes pati!
Jam, si quis, ut fert vita, congestas opes
Auferat Avaro casus; insanos piget
Animi æstuantis impetus rursum eloqui.
Vidistis ecquas actus in furias parens,
Aurum doleret pariter & vitam eripi.
Proin vos cavete, ne mala irrepat lues,
Opumque misera pectus exurat sitis.
EVG. Istas timere parce cognatis vices:
Utriusque novi, Genitor, egregiam indolem.
At ecce, credo, jam Dromo accedit redux,
Secumque portat aliquid.

SCENA VIII.

PAMPHILUS, ASOTUS, ERASTUS, EUGENIUS, DROMO *cum Arculâ.*

ERASTUS.

An salvas refers
Opes parentis? *DROM.* Reprime effrenem impetum;
Neve hæc profanæ propiùs attingant manus.
ASOT. Quid nostra differs gaudia, & inanes moras
Innectis? *DROM.* En ut animus impatiens regi
Servare nullum didicit in rebus modum.
Paullum quiesce; protinus fiet satis
Utrique. * Numquid auribus placet hic sonus?
ASOT. Isthæc parentis arcula, hîc aurum latet?
DROM. Dubitas? *ERAST.* Panurgus quidquid eripuit. *DROM.* Fidem
Nec pertinaces, credo, juranti dabunt.
ASOT. Eloquere. *DROM.* * Sonitus iste non loquitur satis?
ASOT. Ignosce; tantum vix adhuc credo bonum.
EVG. Rem pande nobis, obsecro: & propriis, doce,
Ut captus ipse steterit illusor dolis.
DROM. Accipite... In umbrâ tacitus annosæ Ilicis
Dum lateo, facilis unde prospectus patet;
Venit Panurgus pendulo irrepens gradu,

** Concutit Arculã ad elicier dum è nummis sonum.*
** Arculã iterũ concutiens.*

Totâque

Totâque amicum pondus occultans togâ.
Mox ipse reserat, lapide summoto, cavum:
Et mille figens arculæ hinc, inde oscula,
Tene ergo, dixit, turpibus rursum premi
Meos amores durus in tenebris feram?
Id sceleris in me caderet? hoc in te probrum?
Confide; ab istâ postmodum ereptam specu
Te, dulcis arca, dabimus; atque hinc pulchrior,
Emersa, capsâ comite remeabis domum.
Hæc ille fatus, arculam refovet sinu,
Iterum, iterumque blandus amplexu petit.
Et jam fideli dulce depositum cavo
Reddebat: ecce subitus inopinum occupat
Philochrysus, & me progredi è latebris jubet:
Irruimus: arcam protinus voti caput,
Dum se pudendis ambo maledictis petunt,
Arripio... At ipse concito accelerat gradu...
Viden' ut serenam lætior frontem explicat,
Animusque toto gestiens vultu nitet!

SCENA ULTIMA.

PHILOCHRYSUS, ASOTUS, ERASTUS, PAMPHILUS, EUGENIUS, DROMO.

PHILOCHRYSUS.

O Læta demum fata! propitiis juvat
Litare Superis, salva res: pulsi metus,
Rediere nummi; perfidus pœnas dedit;
Capitique metuens latro corripuit fugam.
Nunc obligatam restat exsolvam fidem.
DROM. Tu providebis si voles: hæc interim
Non improbandos arca sufficiet vades.
PHIL. Timor omnis absit; vota quod superet, paro.
PAMP. Felicitatis, Frater, hunc cumulum adjice.
PHIL. * Tu pone servi nomen, & deinceps mihi
Libertus esto. *DROM.* Nil moræ est; arcam accipe,
Tua sit... * Valete; vestra res agitur; Deos
Precor, ut secundo cuncta procedant pede.
EUG. Aliena sic te tam parum tangunt mala?
ASOT. Scelestе, sic nos ludis? *DROM.* Abstineas probris,
Hominemque juris jam sui insultes, cave.

* *Ad Dromonem.*

* *Ad geminos Fratres.*

ERAST. Amice, nostra perge tutari bonus.
PHIL. Ne vana utrumque cura sollicitum exedat:
Nullum querelis patiar ulteriùs locum.
Adeste Nati. * Tu prior centum aureos,
Asote; totidem, Eraste, centenos cape.
ASOT. Me nulla, Genitor, spondeo, immemorem dies
Videbit. *ERAST.* Alto pectori nunquam excidet
Tam dulce munus. *PHIL.* Plura, si fuerint opus,
Exigite; honestis sumptibus parcam nihil.
Pudet mei me; pristinos tandem ratum est
Abolere mores penitus, & dudum insitam
Furialis auri pellere insanam famem.
At ambo fugite pariter oppositam luem;
Libido neve prodiga, & luxus mali
Comes voluptas, moribus labem allinat.
Eamus intro: Tu, Dromo, cœnam appara,
Et festa nobis reliqua peragatur dies.

* *Arcam aperit unde promissam utrique summam largitur.*

Finis Actûs tertii & ultimi.

RECITS EN MUSIQUE
QUI ONT SERVI D'INTERMEDES à la Piece de Philochryse, ou de l'Avare.

PROLOGUE.

Apollon invite la Jeunesse à un spectacle capable de l'instruire & de la divertir.

APOLLON ET SA SUITE.

APOLLON.

Vous qu'une heureuse destinée
A soûmis aux loix d'Apollon :
Accourez du sacré vallon,
C'est en vostre faveur, Jeunesse fortunée ;
Que je veux aujourd'huy faire entendre en ces lieux ;
Mille concerts mélodieux.

UN DE LA SUITE.

C'est Apollon qui nous appelle ;
Allons, courons à sa voix :
Qu'un soin fidelle,
Nous rende dignes de son choix.

CHOEUR.

Allons, courons à sa voix :
C'est Apollon qui nous appelle :
Par un soin fidelle
Montrons-nous dignes de son choix.

APOLLON.

Venez tous célebrer une nouvelle Feste :
Qu'à me suivre chacun s'appreste :
Quittez pour un moment vos plus nobles emplois.
A vostre âge,
On n'est pas moins sage
Pour se divertir quelquefois.

CHOEUR.

A nostre âge,
On n'est pas moins sage;
Pour se divertir quelquefois.

APOLLON.

Sans craindre l'envie,
Goustez de nos chants,
Les plus doux accents:
Tout vous y convie:
D'innocents desirs
Font de la vie,
Les vrays plaisirs.

CHOEUR.

D'innocents desirs,
Font de la vie,
Les vrays plaisirs.

UN DE LA SUITE.

Profitons des douceurs que le Ciel nous envoye;
Quittons tout: Apollon de ce feüillage épais,
Nous invite à chanter sous cet ombrage frais.
Après quelques moments de plaisir & de joye,
Le travail en a plus d'attraits.

DEUX DE LA SUITE.

Sous son empire,
Tout flatte nos vœux:
Son cœur n'aspire
Qu'à nous rendre heureux.

APOLLON.

Que vos voix s'unissent,
Et qu'à jamais,
Ces lieux retentissent
De mes bien-faits.

CHOEUR.

Que nos voix s'unissent,
Et qu'à jamais,
Ces lieux retentissent
De ses bien-faits.

PREMIER INTERMEDE
MALHEUR DE L'AVARE
Dans la possession de son Trésor.

AH! quelle folie!
Quelle étrange manie!
A quoy bon ces tresors l'un sur l'autre entassez?
Ne diras-tu jamais, Avare, c'est assez!
Profite mieux des douceurs de la vie.
Les ris, les jeux,
Amis du bel âge,
Si tu le veux,
Seront ton partage;
Si tu le veux,
Les ris, les jeux
Combleront tes vœux.

CHOEUR.

Les ris, les jeux,
Amis du bel âge,
Si tu le veux,
Seront ton partage:
Si tu le veux,
Les ris, les jeux
Combleront tes vœux.

UNE VOIX.

L'argent n'est fait que pour l'usage;
Est-ce estre sage,
De le tenir dans l'esclavage?
Avare malheureux,
Voy l'état fâcheux,
Où l'erreur t'engage:
Tu perds l'avantage,
De vivre heureux.

CHOEUR.

Les ris, les jeux,
Si tu le veux,
Seront ton partage;

Est-ce estre sage;
De vouloir estre mal-heureux?

UNE VOIX.

Ton cœur toûjours en proye aux funestes allarmes;
Ne peut gouster un moment de repos:
Et tandis que par tout des tranquilles pavots
Le sommeil fait sentir le pouvoir & les charmes;
Toy seul parmi les horreurs
Des plus mortelles frayeurs,
Tu n'as aucune part à cette paix profonde;
Dont joüit le reste du monde.

CHOEUR.

Quelle rigueur!
Quelle douleur!

UNE VOIX.

Vaines richesses,
L'appas trompeur
De vos caresses
Ne seduira jamais mon cœur.

DEUX VOIX.

Non, quand j'aurois pour gage
De vostre foy,
Tout l'or que le Tage
Roule avec soy:
Non, non, vaines richesses;
L'appas trompeur
De vos caresses
Ne seduira jamais mon cœur.

CHOEUR.

Non, non, vaines richesses;
L'appas trompeur
De vos caresses
Ne seduira jamais mon cœur.

SECOND INTERMEDE.

PLAINTE DE L'AVARE

Après avoir perdu ſon Tréſor.

L'AVARE.

DEpit, rage, fureur, je m'abandonne à vous:
Terminez mon ſort déplorable.
Je me flattois en vain d'un deſtin favorable:
Les Dieux de mon bonheur jaloux
Déchaiſnent contre moy leur colere implacable.
On me ravit mon eſpoir le plus doux:
Mon tréſor, mon argent: ô ſort impitoyable!
Ay-je pû meriter ce terrible courroux?
Dépit, rage, fureur, je m'abandonne à vous:
Terminez mon ſort déplorable.
Et vous que j'avois creû des témoins plus diſcrets,
Lieux écartez, retraites ſombres;
Faut-il qu'à l'abry de vos ombres,
Vous n'ayez pû cacher plus long-temps mes ſecrets?
Ah! ſenſibles du moins à mes triſtes regrets,
Montrez-moy l'auteur de ma peine:
Qu'il reſſente, l'ingrat, tout le poids de ma haine.
Helas, helas!
Lieux écartez, vous ne répondez pas.

UNE VOIX.

Que ton ſort eſt digne d'envie!
N'accuſe point le Ciel d'un injuſte courroux:
Deſormais, ſans craindre ſes coups,
Tu peux d'une paiſible vie,
Gouſter les charmes les plus doux.
Des folles richeſſes
Fuyons l'embarras;
Toutes leurs careſſes
Ne meritent pas,
Que nous ſuivions leurs pas.
Fortune peu ſage,

Malgré tes attraits ;
Ton humeur volage
Ne donne jamais
De veritable paix.

CHOEUR.

Des folles richesses, &c.

UNE VOIX.

Dans le premier âge du monde ;
Avant que ce fatal poison,
Des fortunez mortels eust troublé la raison ;
On goustoit une paix profonde.
On n'entendoit par tout que le chant des oyseaux ;
Se mesler au bruit des ruisseaux :
Et tandis qu'au bord des fontaines,
Exempts de soucis & de peines,
Les Bergers enfloient leurs pipeaux ;
Les tranquilles troupeaux
Bondissoient dans les plaines ;
Au son des chalumeaux.

UNE VOIX.

O temps plein de charmes !
Ah ! quand reverrons-nous,
Sans bruit, sans allarmes,
Ah ! quand reverrons-nous
Un temps si doux ?

CHOEUR.

O temps plein de charmes !
Ah ! quand reverrons-nous,
Sans bruit, sans allarmes,
Ah ! quand reverrons-nous
Un temps si doux ?

TROISIE'ME

TROISIÉME INTERMEDE

REJOUISSANCE

De l'Avare après avoir recouvré son Trésor.

L'AVARE.

Le Ciel à mes desirs enfin a répondu ;
Ah ! que mon bonheur est extresme !
Qu'il est doux de revoir ce qu'on aime,
Quand on croyoit l'avoir perdu !
Que tu m'avois cousté de larmes ;
Cher Trésor, que pour toy j'avois versé de pleurs !
Oublions desormais nos mortelles douleurs,
Faisons cesser nos cris & nos allarmes.
Le Ciel à mes desirs enfin a répondu.
Goustons le plaisir extresme,
De revoir ce qu'on aime,
Quand on croyoit l'avoir perdu.
De ce jour à jamais celebrons la mémoire ;
Chantons, réjoüissons-nous ;
Venez tous,
Prendre part à ma gloire ;
Venez tous,
Chantons ; réjoüissons-nous.

CHOEUR.

Allons tous ;
De ce jour à jamais celebrons la mémoire ;
Allons tous,
Chantons, réjoüissons-nous.

L'AVARE.

Ayant receû tant de biens en partage ;
Peu sensible à cette faveur,
Je languissois dans un triste esclavage.
Ah ! quel malheur !
De negliger un si grand avantage !
Ah ! quel malheur !
De laisser captiver son cœur !

Mes propres maux m'ont rendu ſage ;
Près de faire un triſte naufrage,
Je m'en vois quitte pour la peur.
Ah ! quel bonheur !
D'échapper à l'orage !
Ah ! quel bonheur !
D'avoir pû dégager ſon cœur.

CHOEUR.

Ah ! quel bonheur !
D'échapper à l'orage :
Ah ! quel bonheur !
D'avoir pû dégager ſon cœur !

L'AVARE.

Evitons, fuyons l'avarice ;
Que ce caprice
Cauſe d'ennuy !
Eſt-il ſupplice
Pareil à celuy,
D'amaſſer pour autruy ?
Que ſert l'opulence ?
C'eſt un embarras,
Pour qui n'en uſe pas.
La riche abondance ;
Ne ſuit point nos pas ;
Au-delà du trépas.
Tant qu'un heureux ſort nous convie ;
Ne laiſſons pas échapper les beaux jours :
Le temps de la vie
Ne dure pas toûjours.

CHOEUR.

Tant qu'un heureux ſort nous convie ;
Ne laiſſons pas échapper les beaux jours :
Le temps de la vie
Ne dure pas toûjours.

TIMANDRE.
PASTORALE,
A L'HONNEUR
DE
PHILIPPE DE FRANCE
DUC D'ANJOU.

Pour son heureux avénement à la Couronne d'Espagne.

M. DCCI.

SUJET.

LEs Bergers de l'Hesperie ayant perdu leur Chef, furent avertis par l'Oracle d'aller chercher sur les bords de la Seine celuy qu'ils devoient mettre en sa place. On chargea Mirtille de cette affaire. Dès qu'il arrive au terme marqué par l'Oracle, il est plus embarrassé que jamais, par le nombre de ceux qu'il trouve capables de commander. Mais le Genie qui veille au bonheur de l'Hesperie, le tire d'embarras, & luy fait voir pendant le sommeil, celuy d'entre les Bergers, sur qui doit tomber le choix. Mirtille ayant fait le récit de ce songe mysterieux, apprend que cet heureux Berger est Timandre petit-fils du Grand Timandre Maistre des Bergers de Galacie. Le jeune Timandre instruit de son sort, mais qui aimoit mieux obéir dans son pays, que d'aller

regner dans un autre, ne s'y résout enfin, que dans la veûë d'establir une paix éternelle entre tous les Bergers.

ACTEURS.

TIMANDRE, petit-fils du grand Timandre Roy des Bergers de Galacie.

THYRSIS, } Bergers de Galacie, amis de Timandre.
AMYNTE, }

MIRTILLE, Député par les Bergers de l'Hesperie.

TIMANDRE.
PASTORALE.

ACTE PREMIER.
SCENE PREMIERE.
MIRTILLE.

JUsqu'à quand dureront nos mortelles allarmes ?
N'avons-nous pas encore assez versé de larmes ?
Sommes-nous condamnez à soupirer toûjours ;
Et ne verrons-nous point renaistre de beaux jours ?
C'est icy cependant sur les bords de la Seine,
Que l'Oracle promet de finir nostre peine :
C'est parmi les Bergers de ces aimables lieux,
Qu'habite le Pasteur que nous donnent les Cieux :
Dont les rares vertus, & la race éclatante,
Doivent combler nos vœux & remplir nostre attente.
Mais de quelque costé que tournent mes regards ;
Un silence profond regne de toutes parts.
L'Echo mesme, l'Echo si tendre, si sensible,
Aujourd'huy pour moy seul est dur, est infléxible ;
A mes gémissements répetez tant de fois,
Personne ne répond, tout est sourd à ma voix.
* Que dis-je ? deux Bergers viennent icy se rendre :
Enfin ma juste plainte a pû se faire entendre ;
Attendons-les : ô Ciel, seul auteur de nos maux,
Rends-nous après le trouble un tranquille repos.

* *Il apperçoit deux Bergers.*

SCENE II.

MIRTILLE, THYRSIS, AMYNTE.

AMYNTE.

Thyrsis, jette les yeux sur ce prochain bocage;
Je crois d'un Pasteur étranger,
Près de ces deux ormeaux, entrevoir le visage.
Je ne sçay quoy le trouble, & semble l'affliger.
THYRS. N'auroit-il point couru quelque danger?
AMYNT. Joignons-le, cher Thyrsis; nous sçaurons de sa bouche,
Ce qu'il peut esperer de nous;
Peut-estre qu'échappé de la fureur des loups,
Il craint encor d'une beste farouche,
Et la rage & les coups.
THYRS. C'est un Berger, Amynte; ah! sa peine me touche,
Tout son air plaist; courons luy marquer nostre amour.
* Par quel destin, Berger; si loin de ta patrie, ** A Mirtille.*
Te voyons-nous dans cet heureux séjour?
Car je me trompe, ou l'Hesperie
Est le climat qui t'a donné le jour.
MIRT. Helas! Bergers, helas! *THYRS.* * On diroit qu'il expire; ** A Amynte.*
De ses yeux languissans je vois couler des pleurs.
* De grace, explique-nous ce qui fait tes douleurs: ** A Mirtille.*
Berger, ne crain point de le dire:
Dans Amynte & dans moy tu trouveras des cœurs,
Capables de sentir l'excès de tes malheurs.
MIRT. Dans l'estat où je suis, helas! que puis-je dire?
Des grands malheurs les longs recits,
Font que le cœur tout de nouveau soupire;
Les maux en sont plus durs, loin d'en estre adoucis.
AMYNT. Ah! compte plus, Berger, sur nostre zéle;
Espere dans tes maux plus de soulagement:
Par les soins d'un ami fidelle,
Souvent on voit finir le plus rude tourment.
Apprens-nous donc quel est ce destin qui t'accable;
Le Ciel à tes soupirs est-il inexorable?
Contente, je te prie, une si juste ardeur.
Berger, découvre-nous les secrets de ton cœur.
MIRT. Eh! bien donc, connoissez jusques où va ma peine:
D'un illustre Berger sçachez le triste sort:

Pour le délivrer de la mort,
Et fléchir la Parque inhumaine,
Nous avons fait un vain effort.
Il a fallu ceder au pouvoir de ses armes :
La cruelle en nos pleurs a sçeû trouver des charmes ;
Et sans avoir égard à nos tendres amours ;
De la plus belle vie elle a tranché le cours.
Ah ! si pour le sauver de ce peril extresme,
Il n'eûst fallu, Bergers, que me livrer moy-mesme ;
J'aurois seul affronté le plus affreux trépas.
Quand il s'agit de sauver ce qu'on aime,
La mort doit avoir des appas.

AMYNT. Si les Manes encor sous leurs cendres paisibles ;
A nos justes regrets ne sont point insensibles ;
Qu'en dépit de son sort ce Berger est heureux,
D'estre l'unique objet de ton cœur genereux !

MIRT. Qui ne l'auroit chéri ! sous son Empire aimable
Que nous avons gousté de plaisirs innocents !
On n'entendoit par tout que d'agréables chants ;
Par tout regnoit un calme inalterable,
Dans nos forests & dans nos champs.

THYRS. Nous condamnons du sort l'injuste tyrannie ;
Mais de legers amusements
Charmeront ta mélancholie :
Demeure avec nous quelque temps :
Contre le mal qui te posséde,
Le temps est, je t'asseûre, un souverain reméde.

MIRT. Eh ! le pourrois-je ? helas ! tandis que parmi nous
Chacun souffre un cruel martyre,
Seroit-il permis avec vous,
De passer des moments si doux ?
Non, non ; le seul plaisir desormais où j'aspire,
Est de calmer des Dieux le terrible courroux.

AMYNT. Quoy ! les Dieux n'ont-ils point épuisé leur colere ?
Resteroit-il quelque arrest plus sévere,
Dont il fallust prévenir les rigueurs ?

MIRT. Bergers, vous ignorez nos plus vives douleurs.

THYRS. Helas ! quand une fois le destin se déchaisne ;
Dans quels gouffres affreux précipite sa haine !
Mais poursui jusqu'au bout le recit de tes maux ;
Si contre vous encor quelque orage s'appreste,
Peut-estre pourrons-nous détourner la tempeste.

MIRT. J'y consens : écoutez, j'acheve en peu de mots.

Si celuy dont je plains la dure destinée,
Nous eust donné des fruits d'une heureuse hymenée ;
Je me consolerois ; mais pour comble d'ennuy,
Il ne laisse aucun fils pour regner après luy !
Assez de nos Bergers, tous d'une noble race,
S'efforçoient à l'envy d'occuper cette place :
Mais le Ciel hautement confondant leurs desseins ;
Veut qu'on fasse passer le Sceptre en d'autres mains.
L'Oracle vient de nous l'apprendre :
Dans nos hameaux sa voix s'est fait entendre ;
D'abord tous ont subi sa loy :
Et je viens en ces lieux, Bergers, chercher un Roy.
AMYNT. Que nous dis-tu ? *MIRT.* Son ordre est sans replique ;
Il n'est pas permis d'en douter.
C'est en ces termes-cy, que l'Oracle s'explique :
Je ne fais que les répeter.
Sur les rivages de la Seine,
Cherchez celuy dont le Ciel a fait choix :
Si vous voulez bien-tost voir finir vostre peine,
Bergers, obéïssez promptement à ma voix.
THYRS. Quoy l'Oracle, Berger, ne dit rien davantage ?
MIRT. Non, Bergers ; & c'est-là ce qui fait mon tourment.
En abordant sur ce rivage,
J'esperois que le Ciel parleroit nettement.
AMYNT. Les Dieux touchez de vostre obéïssance,
Découvriront bien-tost ce secret d'importance :
Allons, sui-nous dans nos hameaux ;
Aussi-bien le soleil acheve sa carriere :
En attendant qu'il rende au monde la lumiere,
Nous pourrons adoucir tes maux.

Fin du premier Acte.

ACTE II.

SCENE PREMIERE.

MIRTILLE *dormant & révant.*

QUe de jeunes Heros ! que de Bergers aimables !
Que d'objets agréables
Viennent en foule icy se montrer à mes yeux !

Sont-ce

Sont-ce des hommes ? non : c'est le vray sang des Dieux !
Heureuse mille fois, ô ma chere Patrie !
Mille fois heureuse Hesperie !
Si parmi les Bergers illustres que je voy,
J'avois la liberté de te choisir un Roy. *
Ah ! que d'attraits brillent sur leur visage !
Que de douceur & que de majesté !
Vit-on jamais dans la fleur du bel âge,
Tant de sagesse & de maturité ?
Heureuse mille fois, ô ma chere Patrie !
Mille fois heureuse Hesperie !
Si parmi les Bergers illustres que je voy,
J'avois la liberté de te choisir un Roy. *
Mais que me dit cette riche couronne,
Qui d'un jeune Berger pare l'auguste front ?
Quel nouvel éclat l'environne ?
D'où vient un changement si prompt ?
N'en doutons point, c'est nostre Maistre ;
Allons, courons le reconnoistre.
a Seigneur, souffrez qu'à vos genoux...
b Où suis-je ? qu'ay-je veû ? quel ennemi jaloux,
Tout d'un coup a fait disparoistre
Un spectacle si doux ?...
Helas ! ne seroit-ce qu'un songe ?
Un songe qui m'auroit surpris ;
Et d'un agréable mensonge,
Auroit voulu charmer un moment mes esprits ?
Non, non ; augurons mieux de ce nouveau présage ;
Après ce que j'ay veû, j'espere un meilleur sort :
Souvent le calme suit l'orage,
Un vent impetueux meine souvent au port.
J'apperçois les Bergers...

** Il demeure un peu de temps sans parler.*

** Il s'arreste encore.*

a Il se leve dormant encore.

b Il se réveille.

SCENE II.

MIRTILLE, THYRSIS, AMYNTE.

THYRSIS.

Quoy, mesme avant l'aurore,
D'un paisible sommeil méprisant les douceurs,
Tu cours déja te livrer aux rigueurs
Du noir chagrin qui te devore ?

Laiſſe un moment régner le repos à ſon tour ;
Si le jour a pour ſoy les chagrins en partage,
De la nuit le plus doux uſage,
Eſt de calmer les ſoins du jour.
MIRT. Je ne ſuis plus ſi fort à plaindre,
Si j'en crois tout ce que j'ay veû :
Au comble de mes vœux me voilà parvenu :
Et deſormais, Bergers, je n'ay plus rien à craindre.
AMYNT. Quelqu'un t'eſt-il venu conſoler en ces lieux ?
Ou pendant le ſommeil les favorables Dieux
Ont-ils flatté ton eſperance ?
Pardonne, je te prie, à mon impatience ;
Mais ayant reſſenti ta peine & ton effroy,
N'eſt-il pas juſte en récompenſe,
De partager le plaiſir avec toy ?
MIRT. J'ay veû l'heureux Berger qu'on nous donne pour Roy ;
Je dormois, il eſt vray : mais mon cœur en allarmes,
D'un doux ſommeil n'a pû gouſter les charmes.
Animé de l'eſpoir qui m'ameine en ces lieux,
Et dans la vive impatience,
D'apprendre enfin ſur qui les Dieux
Feroient tomber la préference ;
J'ay remarqué mille objets gracieux,
Qui ſe ſont offerts à mes yeux.
Mais pour démeſler ces myſteres,
J'ay beſoin de voſtre ſecours :
Je vous croy l'un & l'autre & diſcrets & ſinceres ;
Et vous eſtes tous deux mon unique recours.
THYRS. D'abord que je t'ay veû ; ton air, ta politeſſe
M'ont inſpiré pour toy, Berger, de la tendreſſe :
Ton intereſt deſlors eſt devenu le mien.
Amynte eſt tout à toy, compte ſur ſon ſervice.
AMYNT. Thyrſis, c'eſt me rendre juſtice,
Que de juger de mon cœur par le tien.
MIRT. Contre tant de faveurs je ne puis me défendre :
Ah ! devant que j'oublie une amitié ſi tendre,
On verra les Bergers oubliant leurs troupeaux,
A la fureur des loups expoſer leurs agneaux ;
On verra dans les bois l'aimable Tourterelle,
Quitter avec mépris ſa compagne fidelle ;
Et la tendre Progné laſſe de ſoupirer,
Laiſſer ſa triſte ſœur de douleur expirer.
Pardonnez, chers Bergers, à ma reconnoiſſance ;

Si je ſemble abuſer de voſtre patience.
Je reviens... Le ſommeil avoit de ſes pavots
Répandu la douce influence :
Le jour bien-toſt alloit par ſa préſence,
Rappeller les mortels aux pénibles travaux,
Lorſqu'un ample vallon s'eſt offert à ma veuë ;
Où de verds arbriſſeaux, à la ligne dreſſez,
De mille fleurs entrelaſſez,
Formoient de toutes parts une agréable iſſuë.
Là près d'un long canal, dont les tranquilles eaux
Courent ſe partager en differents canaux ;
Un illuſtre Berger en pompeux équipage,
M'a paru s'avancer vers ce prochain bocage.
Cent autres tranſportez & de zele & d'amour ;
S'empreſſoient à l'envi de luy faire la cour.
Tout eſtoit grand dans ſa perſonne ;
Son air, ſon port majeſtueux.
Mais avec tout l'éclat que ſa grandeur luy donne ;
Il paroiſſoit affable, obligeant, genereux.
THYRS. Ah ! Berger, à ces traits reconnoy noſtre Maiſtre !
MIRT. O Dieux ! qu'il eſt digne de l'eſtre !
Heureux Bergers, heureux, d'avoir un ſi grand Roy !
Et quel bonheur pour vous, de vivre ſous ſa loy !
Qui ne vous enviroit, Bergers, cet avantage ?
THYRS. O ſi tu ſçavois comme nous,
Les vertus que du Ciel il receût en partage !
O ſi de ſa belle ame on t'avoit fait l'image !
Aimé, craint, réveré de tous,
On diroit qu'il oublie & Sceptre & Diadeſme ;
Lorſqu'honorant des Dieux la majeſté ſupreſme ;
Il donne des leçons au reſte des mortels,
Du culte & du reſpect qu'on doit à leurs Autels.
AMYNT. Ajouſte que luy ſeul fait toutes nos délices ;
Qu'il aime la vertu, qu'il fait la guerre aux vices ;
Qu'il comble de bienfaits
Ses ennemis & ſes ſujets :
Que joignant à ſes dons la grace & les careſſes,
Il donne un nouveau prix aux plus grandes largeſſes.
MIRT. Heureux, Bergers, heureux d'avoir un ſi grand Roy !
Et quel bonheur pour vous de vivre ſous ſa loy !
Voudriez-vous encore me dire ?
Quel peut eſtre un Berger, que j'ay veû près de luy ;
O Ciel ! qu'il m'a paru digne auſſi de l'Empire !

Et si dans l'embarras où j'estois aujourd'huy,
Il m'eust esté permis de me choisir un maistre,
Qu'il m'auroit épargné d'ennuy!
AMYNT. Je le croy, Berger; mais peut-estre,
On n'auroit pas esté de ton avis.
Apprend, apprend que c'est l'incomparable fils,
De celuy dont je viens de faire
Le portrait & le caractere;
Mais un fils genereux, sage, bon comme luy:
Digne fils enfin d'un tel pere,
Nostre gloire déja, quelque jour nostre appuy.
MIRT. Ah! je ne prétens point user de violence!
Trop heureux, si je puis obtenir pour mon Roy,
Celuy que le Ciel mesme éleve à cet employ.
Un moment encor d'audience:
De mon songe en deux mots j'acheve le recit.
AMYNT. Poursui, Berger, poursui; parle avec confiance:
Pour vous, à cela près, il n'est rien qu'on ne fist.
MIRT. Parmi cette troupe d'élite,
Qui du Prince par tout accompagnoit les pas:
J'ay veû trois Bergers à sa suite,
Jeunes, bien-faits, & pleins d'appas.
Non les Graces jamais n'eûrent sur le visage
Plus d'agréments avec la fleur de l'âge:
Et jamais le Dieu de l'Amour
Ne parut dans un si beau jour.
Une parfaite ressemblance,
Le mesme air, le mesme agrément;
M'a fait croire aussi-tost que tous également,
Ont une divine naissance.
THYRS. Tu le dis: en effet on n'en peut mieux juger;
Ils sont fils du noble Berger,
Que nous venons de te faire connoistre:
Et petit-fils de nostre Maistre.
MIRT. Si je vous demandois l'aisné,
Vous diriez qu'il est destiné
Pour gouverner icy l'Empire après son Pere.
AMYNT. N'en doute pas. *MIRT.* Mais pour son frere;
Qui le suit de plus près, nous le donnerez-vous?
AMYNT. L'affaire est assez d'importance,
Et mérite bien qu'on y pense.
MIRT. Pensez-y, j'y consens: mais les Dieux sont pour nous.
AMYNT. Les Dieux, Berger? *MIRT.* Les Dieux. *AMYNT.* C'est encore un mystere

Que tu dois expliquer. *MIRT*. Eh bien, je le vais faire;
Tandis que je considérois,
De ce jeune Berger les aimables attraits;
Ses cheveux blonds, sa bonne mine,
Son port auguste, & sa taille divine:
Et malgré sa jeunesse un air de gravité,
Temperé de douceur & d'affabilité.
Alors j'ay veû le celeste Genie,
Qui regle les destins de ma chere Patrie;
Descendre du plus haut des Cieux:
Il tenoit à la main un Sceptre précieux,
Un riche & brillant Diadesme:
Et du jeune Berger en ayant ceint le front,
Il a repris son vol leger & prompt,
Où réside des Dieux la majesté supresme.
Alors saisi du transport le plus doux,
J'ay voulu de mon Prince embrasser les genoux;
Mais le sommeil à ce moment me quitte.
Favorisez, Bergers, une juste poursuite:
C'est à vous de nous rendre heureux.
THYRS. Nous verrons là-dessus & l'Ayeul & le Pere;
Et si l'on peut te satisfaire,
Tu te verras bien-tost au comble de tes vœux.
Pour charmer ton inquietude,
Enfonce-toy, Berger, dans cette solitude;
Nous serons de retour icy dans peu de temps.
MIRT. J'y vas, Berger, j'y vas compter tous les moments.

Fin du second Acte.

ACTE III.

SCENE PREMIERE.

TIMANDRE, AMYNTE, THYRSIS.

TIMANDRE.

AH! c'est contre mon cœur trop vouloir entreprendre;
Cessez, cessez de m'engager,
A suivre ce nouveau Berger.
A toutes vos raisons je ne sçaurois me rendre.

Le Trosne qui paroist si doux,
Ne charme pas mes yeux, comme il charme les vostres;
J'aime encor mieux obéïr avec vous,
Que d'aller regner sur les autres.
AMYNT. Le noble sang dont vous sortez;
Doit commander par tout, où le soleil éclaire:
C'est trop peu que nostre hemisphere,
Pour le nom glorieux, Seigneur, que vous portez.
TIM. L'Empire est un fardeau plus lourd qu'on ne peut croire;
Sous de fausses douceurs il cache de vrais maux:
Eh! soyez, chers Bergers, moins jaloux de ma gloire;
Soyez-le plus de mon repos.
AMYNT. Le repos jusques-là ne touche point vostre ame;
Nous avons assez veû quelle ardeur vous enflame;
Et quand du Grand Timandre on est le petit-fils,
On devient à tout insensible
Dans le repos le plus paisible,
Si de la gloire il n'est le prix.
TIM. Bergers, le repos où j'aspire;
N'est point indigne de mes vœux:
Et pour refuser un Empire,
On n'en est pas moins genereux.
Pour un jeune Berger le poste est dangereux;
Un Empire à régir n'est pas chose facile:
Pour en gouverner le timon,
Ce n'est pas assez d'un beau nom,
Si la main n'est encore habile.
THYRS. Ceux que le Ciel fait naistre Souverains;
Et maistres de nos destinées,
N'attendent pas le nombre des années,
Pour voir tout par leurs yeux, faire tout par leurs mains;
Cette incomparable science,
Qui dans le reste des humains,
Est le fruit de l'experience;
Tous les Bergers, Seigneur, de vostre illustre sang,
Semblent l'apporter en naissant.
Nous avons veû le Grand Timandre,
Commander aux Bergers dès l'âge le plus tendre;
Et dans ces premiers temps déja briller en luy
Ces talents merveilleux qu'on y voit aujourd'huy.
TIM. Pour devenir un jour d'un si parfait modelle
Le portrait ressemblant, & l'image fidelle,
Il faut, Bergers, l'étudier long-temps.

Laissez-moy dans mes jeunes ans,
Borner là tous mes soins & toute ma science :
Je n'ay point eû dès mon enfance,
De plus ardent desir :
Heureux un jour, si j'avois le plaisir,
D'approcher de la ressemblance !

SCENE II.

TIMANDRE, AMYNTE, THYRSIS, MIRTILLE.

MIRTILLE *appercevant Timandre.*

QUe vois-je ? c'est luy-mesme ; embrassons ses genoux.
Souffrez, Seigneur... * *TIM.* Berger, que faites-vous ?
MIRT. Je viens au nom de tous révérer la puissance,
De celuy que le Ciel nous a donné pour Roy.
Je viens me soumettre à sa loy,
Et l'asseûrer de nostre obéïssance.
THYRS. Seigneur, je l'avois bien préveû ;
Que ce Berger, tout plein de vostre image,
Dès qu'il vous auroit veû,
Viendroit vous rendre hommage.
Douterez-vous encor qu'inspiré par les Dieux,
Il ne vienne exprès en ces lieux,
Vous choisir pour son maistre ?
MIRT. Seigneur, j'en atteste les Cieux.
Le Dieu qui vous a fait connoistre
M'est apparu sur le bord d'un ruisseau,
Et m'a chargé pour vous de cet ordre nouveau.
Va, Berger, m'a-t'il dit ; & que rien ne t'étonne :
Dans le fond de ce petit bois,
Tu verras le Berger dont le Ciel a fait choix.
De vingt & deux Hameaux offre-luy la Couronne.
Recevez-la du Dieu qui vous la donne.
TIM. Nous verrons, Berger, nous verrons.
MIRT. Quoy donc je viens d'offrir le plus bel héritage,
Qu'arrosent de leurs eaux & l'Ibére & le Tage :
Et pour toute réponse on me dit : Nous verrons !
Seigneur, que faut-il que j'espere ?
Ah ! si les Dieux dans leur colere
Nous ont fait ressentir leurs plus terribles coups,
Pourriez-vous bien encor vous mettre contre nous ?

* *Il se jette aux genoux de Timandre.*

AMYNT. Non : flatte-toy pluſtoſt d'une belle victoire ;
Timandre tout de bon ſonge à vous rendre heureux ;
S'il eſt peu ſenſible à ſa gloire,
Il ne peut eſtre inſenſible à vos vœux.
MIRT. Si les ſurprenantes merveilles ;
Que dans noſtre païs on trouve à chaque pas ,
Et dont le ſeul recit enchante les oreilles ,
Avoient pour vous quelques appas :
Je vanterois icy nos fertiles campagnes ,
Nos prez , nos bois , nos vallons , nos montagnes ;
Les agrémens de nos Hameaux ,
Et la bonté de nos Troupeaux.
Les Aquilons & les Borées ,
Suivis des rigoureux hyvers ,
Qui déſolent tout l'Univers ,
N'approcherent jamais de nos belles contrées.
Toûjours une aimable ſaiſon ,
De cent ſortes de fleurs d'une odeur agréable ,
De beaux & rares fruits d'un gouſt incomparable ;
Offrent dans tous les temps l'abondante moiſſon.
La terre en richeſſes feconde
De ſes brillants tréſors a rempli tout le monde :
Et les autres mortels par nos ſoins enrichis ,
Sans nous de l'or encore ignoreroient le prix.
THYRS. Allez , Seigneur , allez regner dans l'Heſperie ;
Le théatre eſt digne de vous :
Quel honneur pour noſtre patrie ,
De l'avoir emporté ſur cent peuples jaloux !
AMYNT. Tous leurs Bergers au ſeul nom de la Seine ;
D'un nouvel eſpoir inſpirez ,
Ont crû bien-toſt ſe voir à la fin de leur peine.
Mais quand de leur bonheur ils ſeront aſſeûrez ;
Quand charmez de voſtre préſence ,
Et de tant de vertus qui reluiſent en vous ,
Ils ſe verront au terme le plus doux
De leurs ſouhaits & de leur eſpérance :
Ils ne formeront de deſirs ,
Que pour gouſter long-temps ſous voſtre obéïſſance ;
Du regne le plus doux les innocents plaiſirs.
TIM. Eh bien , à vous quitter il faut qu'on ſe prépare ?
Mais ſi de vous je me ſépare ,
Où trouver dans tout l'Univers ,
En vous perdant , Bergers , ce que je pers ?

THYRS.

THYRS. Non, toute la reconnoissance,
Qu'exige vostre amour & vos bien-faits de nous,
Ne peut mieux s'expliquer que par l'humble silence.
Ah ! si nous ne pouvons, Seigneur, vous suivre tous ;
Nos cœurs toûjours d'intelligence
Voleront sans cesse après vous.

AMYNT. Toûjours de vos vertus admirateurs fidelles,
Quand jusqu'en nos Hameaux la Déesse à cent voix,
Annoncera les heureuses nouvelles
De vos grands & fameux exploits :
Nous en conserverons à jamais la mémoire ;
Et tous les échos d'alentour,
Répeteront sans cesse tour à tour,
Et vostre nom & vostre gloire.

MIRT. Laissez-vous attendrir par nos vives douleurs ;
Ecoutez nos soupirs, faites cesser nos pleurs.

TIM. Enfin, Berger, je vœux vous satisfaire :
Je ne puis résister à vos empressements :
Je vas renoncer pour vous plaire,
Aux plus justes attachements.
Mais je veux que la paix désormais établie,
Entre tous nos Hameaux & ceux de l'Hesperie,
Unisse pour jamais nos cœurs & nos esprits ;
Je n'accepte, Berger, l'Empire qu'à ce prix.

Fin du troisiéme & dernier Acte.

ADMONITIO.

QUos Dramatis nostris subjungimus levioris armaturæ Theatrales ludos, nescio qualem habituri sint Literatorum hominum judicio existimationem ac famam. Neque enim illi aut distincti plures in Actus prodeunt, quod neglectæ artis vitio fortè dabitur à quibusdam; neque metri lepor ac gratia, quibus Fabulæ inprimis commendantur, eisdem accessere.

Tamen non molimur rem novam; neque graves nobis auctores desunt, qui res minimè serias aut etiam ludicras ex tam severis Theatri legibus exigendas esse non putaverint, nihil ut committerent scenæ, quod non aut ornatum metro, aut certos divisum in actus procederet.

Et verò, quod attinet ad metrum, hoc sibi pro jure suo Comœdia vindicat, eum ut adhibeat loquendi modum, qui pœnè nihil à vulgari sermone discrepet; quod in plerisque veterum Comicorum operibus in promptu est animadvertere; ubi tam obscurus, tam dissimulatus vulgò numerus est, ut sermo merus & ab omni solutus metro haberi possit.

Verùm id ego cavere eos velim, qui in ludicris ejusmodi opusculis Comicorum Trimetros non usurpant, ut soluta eorum Oratio Trimetrorum colorem ac formam aliquam imitetur. Et quoniam illi Iambo maximè, qui Trimetrum absolvit, se produnt ac dignoscuntur; sic & stylus, vel solutus, sectetur Iambos, quibus oratio concludatur.

Hæ porro rudiores & ornatæ minus Fabulæ, quibus abest certus Actuum numerus, iis nihilominus legibus tenentur, quas accurata Fabula & suis absoluta partibus requirit. Scilicet ut sit aliquid semper unum ac simplex quod exhibetur; ut vel intra breves contracti opusculi angustias deprehendatur Principium aliquod, Medium item ac Finis, quibus actio Dramatica continetur; ut incidat rerum nodus, qui neque per vim, neque per fas ac nefas, sed expeditè ac feliciter dissolvatur; ut servetur unitas temporis

ac loci; ut Fabula rectè morata ſit, & ſuas etiam peripetias, ſeu fortunæ mutationes patiatur. Neque enim licet quidquam in Theatrum dare, quod contra præceptiones communibus ſuffragiis tam receptas peccaverit.

His legibus, quæ Fabulæ ſcenæ committentur tam metri gratiâ, quam Actuum varietate deſtitutæ, ſtabunt nihiloſecius, & ſpectantium plauſu non indignæ videbuntur. Cæterum Fabulis illis, quas edimus è multis omnino duas, hoc precari liceat, ut, quam olim, dum repræſentarentur, invenerunt gratiam, eandem apud benevolos Lectores experiantur.

V O T A.

A C T O R E S.

MERCURIUS, Deorum Nuncius.

MEGATHYMUS, Vir ambitioſus.

PHILOCHRYSUS, Avarus.

CLYTUS, Fatuus ingenii & eruditionis oſtentator.

DROMO, Servus.

POLYCHRONIUS, Senex.

MOPSUS, Ruſticus.

ARISTUS, Vanus probitatis ſimulator.

EUGENIUS, Puer.

PROLOGUS.

MERCURIUS.

NÆ muneris dudum me tædet ac piget mei; adeo defessus ego sum ferendis quotidie hominum votis ad Jovem! Hanc sibi deinceps Deorum quilibet sumat provinciam; id oneris a me penitus alienum volo. Saltem si quid piè, si quid ex æquo bonoque voveret hominum genus! At, quotquot sunt hodie qui vivunt, nullum tenent in votis modum. Nihil apud illos aut æquitatis aut rationis ipsius leges valent. Hi avaritiæ student uni, illi ambitioni serviunt, isti voluptates venantur cupidiùs, alii molli amant consenescere in otio. Quid multa? hominum nulla pars, ætas nulla, nulla conditio ab ejusmodi contage ac peste sana atque integra est. O si quam fecisset consiliis meis moram; si me bene monentem sæpius, ac consulentem sana sustinuisset Jupiter! Pol compescuisset jamdudum insanabilem illam optandi quidlibet ac petendi per fas ac nefas licentiam; neque se tam facilem in audiendis & exaudiendis multò minùs mortalium votis exhibeat. Quò, quò demum res cadat, vel æquiorem se mihi hac in re præstabit Jupiter, aut alium inveniet quempiam qui partes tam ingratas ferat. * Sed ecce turbam jam tumultuantem audio: tamen vix dum orta est dies! Sic est; rebus quisque in suis satis alacer ac strenuus; & hortatore non eget. At mirum sane & portento simile quidpiam, si quis, vel unus, beneficii accepti memor redeat acturus gratias... Sonus ingeminat, sentio; nihil moræ est. Referentur fores, nostrique fiat adeundi copia.

* *Fit strepitus.*

SCENA PRIMA.

MERCURIUS, MEGATHYMUS, PHILOCHRYSUS, CLYTUS, DROMO, POLYCHRONIUS, EUGENIUS, MOPSUS, ARISTUS.

MEGATHYMUS.

MErcuri, Deorum optime, fac me voti compotem! *PHIL.* Mercuri Maiâ genite, supplicem vides, precantem ne despice. *CLYT.* Mercuri facunde Nepos Atlantis, unum est quod petam, benignus annue. *DROM.* Mercuri fidissime Jovis nuncie, si qua te miserorum cura commovet, afflictum & multatum malè respice Servolum. *MOPS.* O tu Batti mendacis ultor æquissime, si nihil mentiri velim, attentas precibus aures adjice. *POL.* Mercuri Superis Deorum pariter & imis gratissime, miserefce longævæ Senectutis, & æqua postulantem ne respue. *ARIST.* Mihi nihil est planè quod petam; venio gratias tibi Jovique acturus plurimas. *MERC.* Venistis meditati, sen-

tio; neque nihil est omnes quod petatis. Agite non ego vos moror... Cessatis? Respondet nemo? Dic * tu sodes; quid ambis? siles? *MEG.* Mercuri optime, si remotis paulum arbitris mentem explicare liceat. *MERC.* Quid? Tu vereris palam eloqui, quod rogatum accedis Deos? *MEG.* Non quidem me piget; at... *MERC.* Bene est... Et tu * bone vir, quid me vis? *PHIL.* Equidem pauca: patere tamen, hæc in aures tacitus ut insusurrem tuas. *MERC.* Tu * porro? *CLYT.* Ego? Faciam ultro quod jubes; sed odi profanum vulgus, & arceo. *MERC.* Video, nemo hîc vestrûm est, qui aperto vivere voto audeat; digni omnes, ne vivam, quibus ambas iratus buccas inflet Jupiter; quorum & irritas esse, temeritatis in pœnam, preces statuat. *ARIST.* * Sortem ego tuam næ miseror plurimùm, Mercuri, qui cum ingeniis ejusmodi conflictandum habeas. Secedo rediturus postmodum, cum esse tibi plus otii persensero. *DROM.* Non sic faciet ædepol Jupiter; adeo nihil veni postulatum iniquiùs. *POL.* Neque mihi quidquam ab eâ parte metuendum putem. *MOPS.* Tam multam tibi lactis ac mellis copiam adolebo Mercuri; ut te placatum mihi ipsumque adeo Jovem confidam fore. *MERC.* Ergo seorsum omnes audiemus: recedite tantisper; tu * subsiste interim.

* *Ad Megathymum.*
* *Ad Philochrysum.*
* *Ad Clytum.*
* *Submissâ voce.*
* *Ad Megathymum.*

SCENA II.

MERCURIUS, MEGATHYMUS.

MERCURIUS.

Ades dum; quid ambis? quò vota feruntur tua? *MEG.* Nihil ego vel iniquum peto, vel operosum, vel eâ indignum indole, quam a Superis acceptam gratulor; pro quâ & meritas, ut par est, grates fero. Imò hoc unum hodie me angit ac sollicitat, ut vim indolis promovere omnem, & extremam operi suo manum supremus rerum omnium artifex Jupiter non gravetur imponere. *MERC.* Jovem habebis, ne time, & virtuti & æquitati semper faventem. Quid deinde? *MEG.* Hoc igitur scire te velim, Divum Interpres sagacissime, me vel a teneris incredibilem quandam ad magna quæque experiri indolem. Nihil ego noctu diuque, nisi pugnas, excidiones urbium, laureas ac Triumphos cogitare solitus. Sentio me, quòcumque ferar, ubicumque verser, acrioribus ad gloriam incitari stimulis. *MERC.* Sequere porro tam felices impetus, propitium tibi polliceor Jovem. *MEG.* Hac spe fretus; novi enim, quam sit illud verum, quod jactatur passim a peritis Naturæ speculatoribus, nihil frustra fieri in rerum naturâ: atque adeo impressas maximè ab ortu singulis hominum affectiones, esse veluti quædam rerum magnarum semina; quæ, si foveantur diligenter atque adjuventur, in immensum excrescant. Hac spe, inquam, fretus, vide, amabo, quid mediter. *MERC.* Expecto. *MEG.* Nihil ego minùs, quàm supremum universi orbis affectem imperium. *MERC.* Superi! *MEG.* Neque enim sit mihi satis, si quam partem orbis, ut Alexander olim, aut Cæsar, fecero meam: nisi, quem tenet apud

Superos in Cœlo locum Jupiter, idem mihi apud mortales contingat in terris. *MERC.* Ambitiosum sanè voti genus! *MEG.* Et dignum animis illis ingentibus, quibus afflatus jamdiu anhelo totus ad grandia. *MERC.* Hoc restat unum, ut partâ toto de orbe victoriâ suis ipsum de sedibus detrudas Jovem. *MEG.* Stultum apage consilium: suo in solio quiescet impune Jupiter: ipse sorte contentus meâ terrestris imperii habenas regam. *MERC.* Fortunatum omnino Jovem, cui tantum per te liceat! *MEG.* Credis ratum hoc fore Jupiter ut habeat? *MERC.* Consultabimus; res illa, si qua est alia, maturiore consilio indiget. *MEG.* Cæterum hoc animum, precor, inducas tuum, rem hîc agi publicam multò magis, quàm meam. *MERC.* Intelligo. *MEG.* Nam ubi me semel imperantem sibi orbis senserit, tum fortunatum sese demum & ex omni beatum parte fateatur volo. *MERC.* Bellissimè: Rem præstares, opinor, quam pertentare Jupiter non audeat. *MEG.* Quid possit Jupiter, aut quid non possit, non hic scrutabor operosiùs; unum hoc scio, quid mediter, & quâ consequi id liceat viâ. *MERC.* Mira narras. *MEG.* Et majora præstantem suspicies. *MERC.* Atenim cedo; quam proponis tibi regnandi formam ac modum. *MEG.* Paucis accipe; atque intellige vel ex eo, quanti sit, unum præponi me rerum universitati moderatorem unicum. *MERC.* Videamus. *MEG.* Ac primo quidem exulabit orbe toto penitus armorum furor, & ubique regnabit alta pax. Quantam putas hinc sublatam malorum segetem! inde quam inexhausta bonorum exundabit copia! *MERC.* Mirabiliter. *MEG.* Neque hoc satis: revocari velim denuo aureos illos mores, quibus præfulsisse olim Saturni ætatem ferunt. Sic mutua junget populos concordia, & pulsis turbarum irritamentis optata ad omnes perveniet quies. *MERC.* Inventum feliciter! *MEG.* Jam rixis, contentionibus, dissensionibus domesticis præcidam locum. Erit unicuique quod satis est; nec erit, alter alteri quod invideat. *MERC.* Euge, bellè! *MEG.* Præterea florebunt artes me principe; erunt in pretio Literatorum studia. *MERC.* Magnum scilicet sufficies ipse dicendi scribendique argumentum. *MEG.* Multa hîc prætereo, ne jactantior mei fortasse & plus æquo mihimet arrogare videar. *MERC.* Commodè omninò: tempus enim est, ut aliis, qui præstolantur ad fores, facias, & ipsi quid velint, narrandi locum. Vale. *MEG.* Addo verbulum, quod erit, uti confido, magni apud Jovem ponderis. *MERC.* Quid id est? *MEG.* Dicam. Nosti, Mercuri, quàm gravem sæpè Jovi sollicitudinem pariant, quæ geruntur in terris: at, si summa rerum fuerit semel me penes, licebit, mihi crede, in utramque aurem otiosus ut dormiat. Hæc tu memento, ut in aurem instilles Jovis. *MERC.* Meminero: abi sis. *MEG.* Hæc si facias, perenne te impensi muneris monimentum manet.

SCENA III.

MERCURIUS.

HÆccine venire cuiquam in mentem, ne dicam habere locum in votis queant! En qualem mihi provinciam imponunt homines stultum & in-

ficetum genus! Si regione contentus aliquâ, si regno... at inhiantem universo orbi quis ferat? Sed ecce alius prodit: videamus.

SCENA IV.

MERCURIUS, PHILOCHRYSUS.

MERCURIUS.

ET tu quid oratum venis, ô bone? quid deest tibi? *PHIL.* Heu! quàm multa sunt, Deorum suavissime, quibus indigere me quotidie sentio. *MERC.* Bono esto animo: si modò nihil præter æquum postulabis, facilem me tibi polliceor. *PHIL.* Sic ego semper existimavi fore. *MERC.* Quid igitur cupis, ut faciam tibi? *PHIL.* Nihil admodum: hoc tamen quodcumque est, si feceris, feceris omnia. *MERC.* Tanto lubentiùs impertiam tibi quod rogas: fare. *PHIL.* Opes, ni grave est, largire: nihil est ulterius quod petam. *MERC* Opes ais? *PHIL.* Verissimè. *MERC.* Non est illud tam nihil quàm dicis. *PHIL.* Da, da defossum uspiam Thesaurum aliquem effodere. *MERC.* Atenim opum quæ tanta libido est, ut cæteris, quibus indiges, ultro careas? *PHIL.* Itane verò, Mercuri, in humanis rebus hospes ac peregrinus es, ut nescias, hoc esse divitiarum fatum, illas ut qui habeat, cætera pariter habeat ad satietatem; eisdem qui caruerit, rerum omnium pariter sit indigentissimus? *MERC.* Vide, quò rem deducas, ô bone! *PHIL.* Nihil hîc ad vivum reseco, optime Mercuri; res, ut dico, ita se habent. Opes roganti cum dederis, simul & dederis vestes egregias, magnificam supellectilem, aurata palatia, elegantes hortos, regales villas; & quid non? Quibus ego, quoniam opes mise[r]o non suppetunt, infeliciter egeo. *MERC.* Non ita facere videtur fidem elegans ille, quo tu incedis, apparatus. *PHIL.* Ne te color aut species decipiat, Mercuri: ita plerique hominum vivimus; ut si repetat grex avium plumas, moveat Cornicula risum furtivis nudata coloribus. *MERC.* Nihil ergo adjiciendum tibi putas, opes si tuleris? *PHIL.* Nihil. *MERC.* Nihil? *PHIL.* Nihil rerum omnium. *MERC.* Sic ergo nulla te ingenii fama, nulla cupido nobilitatis, nulla rerum bene gestarum gloria sollicitat? *PHIL.* Imo: me me isthæc ædepol sollicitant omnia mirum in modum; at illa, si nescis, sunt ejusmodi, ut perpetuum quoddam inierint cum divitiis consortium: sintque homini diviti totidem veluti stipatores corporis. *MERC.* Mirum illud est quod ais. *PHIL.* Non ita mirum, ut reris. Ego novi certe non paucos, quorum de genere ac nomine tota retro, quàm longa est, siluit antiquitas, & omnis, credo, posteritas conticesceret, nisi pecuniam nacti, nomen pariter adepti essent & genus. *MERC.* Egregium porro genus & prædicandum nomen! *PHIL.* Habent illi continuò, qui avos ipsis, ne vivam, & abavos, & tritavos, multòque etiam longiùs petitam majorum seriem exsuscitent, ingenuis quibusque & nobilibus reipsa viris invidendam. Tum nobilitatis ex improviso nascuntur insignia, Tituli, Fasces, Gentilitia scuta in multos deducta ra-

mos, quibus abrogare fidem nullus impune certaverit. *MERC.* Hæc placeret tibi species nobilitatis? *PHIL.* Fucum facit illa nihilominus, & faciet certè nepotibus multò magis. *MERC.* Scilicet? *PHIL.* Credis nimirum non habendos esse eos postmodum tam nobiles, quàm illi ipsi sunt, quorum genus & nomen unà cum latifundiis palatiisque coëmerint? Neque verò unus ille fructus est, quem opes pariunt; est alius, ut fatear quod res est, quem ambitiosiùs sequar. *MERC.* Quis ille est, amabo? *PHIL.* Ingenii & doctrinæ fama. *MERC.* Etiamne sortem hanc esse divitiarum, ut ingenium doctrinamque commodent? *PHIL.* Sic est, Deorum optime; neque prorsus dubito, quin ea demum fortuna mea futura sit, postquam beneficio tuo opes creverint, ut ego ipse, qui, nihil ut dissimulem, neque reconditioris doctrinæ supellectilem, neque subtilioris ingenii vim meis in rebus numerandas unquam censui, in ingeniosum repente & politioris doctrinæ artificem evadam virum. Quin & mihi continuò scribentur libri tanquam peritissimo rei Literariæ æstimatori atque arbitro; suffragium meum eruditi, quotquot sunt, viri ambient. Musarum denique patronus & Mecœnas alter, nihil tale meritus audiam. Tanti est pollere divitiis, & unum aliquem fortunatorum hominum nuncupari! *MERC.* Atenim moneo: rara est admodum pecuniæ ac probitatis concordia. *PHIL.* Alius forte quispiam minus amans virtutis quàm ego sum, exclamaret; quærenda pecunia primùm; virtus post nummos. Verum absit, ut tam prave de probitate sentiam. Imo hæc etiam divitiarum dos est non ultima, ut probitatem etiam invitis ac repugnantibus concilient. Nam quis divitem improbitatis accusare audeat? *MERC.* Hæc videbimus cum Jove otiosiùs. *PHIL.* Porro restat hoc unum Mercuri, quod rogem, ut non modicas, sed amplas opes largiaris. Nam res cæteræ, propter quas maximè opes ambiuntur, non contingunt nisi ditissimis. *MERC.* Providebimus. *PHIL.* Non erimus immemores; bona pars eorum, quæ dederitis, ad vos redibit.

SCENA V.

MERCURIUS.

ADeone tam præposteram haberi de opibus opinionem, ut quæ malorum omnium fons & origo sunt, eædem bonorum omnium æstimentur artifices! At ecce novum quodpiam se offert hominum genus. Faciamus periculum, quid velit & quid postulet.

SCENA VI.

MERCURIUS, CLYTUS.

CLYTUS.

NOn ignotus, reor, homo tibi sistitur, sagacissime Mercuri; neque eam viximus hucusque vitam, quæ latere mortales, possit aut Deos. *MERC.*

Tamen

Tamen ede nomen, si grave est, quasi te non nossem. *CLYT.* Clytus ego sum, quotidianus Musarum assecla & Apollinis comes acceptissimus. *MERC.* Gratulor: at quorsum huc ad nos accedis? quid postulas? *CLYT.* Nolim me existimes eorum esse de numero, qui ambitiosâ plerumque, aut avarâ Superos fatigant prece. *MERC.* Sapienter tu quidem. *CLYT.* Opibus non inhio, quod habeo cumque, eo contentus satis. *MERC.* Moderationem laudo animi tui & æquitatem. *CLYT.* Quod spectat ad dotes ingenii, habeo multas unde reddam gratias Diis immortalibus, adeo nihil est, quod expostulem. Haud quemquam scio, qui tam acutum in rebus cernat, quàm ego cerno. Versus pango, quos Homerus ipse, quos Virgilius invideat: stylo utor tam florido, tam terso, tam polito, ut si Terentius, si Horatius, si Cicero ipse reviviscat, agnoscant ultro ac fateantur suum. *MERC.* Fortunatus tu quidem, cui tam impensè faverint Dei! *CLYT.* Amicos equidem Deos expertus ego sum, Mercuri, neque quidquam sit, quod precer, si gratiam apud homines nactus sim parem. *MERC.* Itane verò quemquam esse, qui tam acceptum Superis caput, non habeat in deliciis, in oculis non ferat? *CLYT.* Utinam enim verò ita foret! At iniquum præter modum experior hominum genus. *MERC.* Quid quereris autem? *CLYT.* Id meritò queror, Mercuri æquissime, quòd eorum de me opinio cum judicio Deorum non consentiat satis, neque me eo, quo par est, habeant loco. *MERC.* Factum invenustè ædepol ac nequiter! *CLYT.* Si quid scripserim, si quis a me liber prodeat in lucem, istud quodcumque est, avidè arripiunt, vellicant, corrodunt, explodunt, & nigrum ubique infigunt theta. *MERC.* Malè! *CLYT.* Equidem video quid ipsos exstimulet; urit enim fulgore suo qui prægravat artes infra se positas. *MERC.* Saltem id esse debet tibi solatio, quòd extinctus idem amaberis. *CLYT.* Interim, Mercuri, id si exorare velles a Jove, ut pravos populi errores corrigeret, eosque, quos deceat, injiceret de me sensus, rem faceres, ne vivam, gratissimam. *MERC.* Populus, si nescis, ô bone, bellua multorum capitum est! *CLYT.* Satis sentio, qui videam tot illa capita in meam conjurasse perniciem. Hoccine lepidum est, vix esse quemquam, qui tot in me Deorum munera veneretur? *MERC.* Næ injuriosi tibi sunt illi præter modum! *CLYT.* Vide, amabo, quid designarint recentissimè. Exierat a me nuper opusculum comptum illud ac perelegans, quod ipsis Musarum manibus elaboratum diceres. Sperabam, statim atque venisset in lucem, excipiendum avidè, atque hunc saltem vigiliarum mearum ac laborum fructum eo, quo merebatur, plausu cumulandum. Verùm longè aliter res cecidit, ac sperabam fore. Frustra stetit propalam bibliopolarum ad columnas; aut si paucorum venit in manus, deteriorem multò sortem expertus est. *MERC.* Vices doleo tuas, & ineptæ, ut reor, multitudinis accuso, vel errorem vel fastidium. Tamen numquid forte artem aliquam aliam tentares feliciùs? Lubricum est stadii genus illud quod decurris, & periculosæ tractas plenum opus aleæ. *CLYT.* Quid loqueris? me ignoras, credo, Mercuri, necdum nosti, qualem ad rem Literariam nactus sim indolem. Vin' Tu, quid in eâ re valeam, facere peri-

culum? Nihil ego te moror. Ecce partem aliquam non contemnendi Poëmatis, ad quod extrema nondum accessit manus. Tamen ex ungue leonem intelliges. De equo Trojano inscribitur, estque in viginti quatuor, ad exemplum Homeri, divisum libros. *MERC.* Nihil opus est; serva. Hinc mussitantes audio, qui pro foribus expectant, dum tu me detines; vale res curabo tuas. *CLYT.* Memineris etiam atque etiam precor, hoc unum me velle, ut præpostera de me hominum judicia reformet Jupiter, &, quam illi mihi invident, laudem, etiam cum fœnore restituat. *MERC.* Factum puta. *CLYT.* Si res ex sententiâ cesserit, neque Te, neque Jovem, spondeo, illaudatos feram.

SCENA VII.

MERCURIUS.

O Stultas preces! ô ridicula mortalium vota! mitto quàm stultè sibi persuaserit unum sapere se, reliquos insanire dum putat. Verum simplexne furor est hoc rogare Superos, ut multitudinem prava sentientem dedoceant & ad meliora flectant consilia... At quid sibi vult iste servulus?

SCENA VIII.

MERCURIUS, DROMO.

DROMO.

NÆ servitutem servio illætabilem, miseram, detestabilem! *MERC.* Quid quereris tantùm? *DROM.* Heu! quid queror? Dic potius; quid non queror! Tota in me, credo, conjurat Domus. Vir, Mulier, Liberi, Domestici, Ipsa etiam Felis & Simia, quasi icto inter se fœdere, me me affligunt omnes & excruciant miserabiliter. Ni quid adjutaris, ô bone, Mercuri, res mihi, ne vivam, ad restim & ad laqueum rediit planissimè. *MERC.* Bono esto animo; amicam opem senties; sed effer priùs quod tibi sit querelarum caput. *DROM.* Ergo, ne quid ignores, Deorum, quotquot sunt, humanissime: Est Herus mihi, cui servio tam liberaliter ut nemo magis! ast utinam tu nosses Virum! Dives agris ille quidem, dives positis in fœnore nummis, at tam parcus, tam tenax, tam avarus, tam sordidus, ut avaritia ipsa, ipsa tenacitas, meræ sordes suum in homine domicilium posuerint. *MERC.* Hoc quereris unum? *DROM.* Et hoc videtur tibi de nihilo, dum longa indicit ventri jejunia, dum fame servos enecat? *MERC.* At ipse, quomodo tandem se habet? an lautè, an splendidè? *DROM.* Duriter se habeat quantum volet, & ipse sit injurius sibi, nihil moror; at me nihil tale meritum cur tam malè tam immisericorditer castiget?... quanquam ô!... *MERC.* Quid suspiras? *DROM.* Heu levia memoravi nimis! *MERC.* Eloquere. *DROM.* Et isthuc adjice, quòd morosus semper ac querulus, quòd iræ impotens, quòd contentionis

cupidus, quòd amans rixarum, quarum finis hic usque miserabilis, Dromo innocens ut vapulet! *MERC.* Incommodum id quidem. *DROM.* Incommodum, supra quàm dici id queat. *MERC.* Sentio. *DROM.* Sentio, ipse multò magis. *MERC.* Age, quidvis ut faciam tibi? *DROM.* Finem hunc ergo credis malorum quæ patior? *MERC.* Habes aliquid aliud, quod expostules? *DROM.* Ordimur. *MERC.* Quid ais? *DROM.* Disce, Mercuri, quod verum est. Rem esse nobis dixi cum Hero pessimo: quid si Viro pessimo Uxor pejor ac nequior? Næ servitium ferre malim Megæræ cujuspiam, quàm istius mulieris, adeo ad omne malitiæ atque acerbitatis comparata est genus. Bellum domi continuo, pax nulla. Adest perpetuo clamitans ac vociferans rem per me dilapidari domesticam, moveri turbas, susdeque permisceri omnia. Verbero nimirum ego, si quid veri crepat illa, furcifer, sycophanta, flagellis usque cædendus ac loris. Hæccine vita est quam vivimus? Testem te unum volo, Mercuri, atque arbitrum! *MERC.* Non is ego sum quem aliena non tangant mala. *DROM.* Liberos prætereo, prolem parentibus non absimilem, quibus hoc volupe est inter cœtera, ut, si quid peccaverint ipsi, peccant autem, ita me dii ament, quàm plurima, miserum in Dromonem culpam conferant, cum tamen a me sit quàm procul. Si fractus cyathus, si epota amphora, si quid comestum furtim aut subreptum clanculo, reus omnium agor protinus & versandâ molâ damnor ad multos dies. *MERC.* Vin' tu in libertatem vindicari? *DROM* Non ipsa mihi displicet adeò servitus. *MERC.* Vin' mutare Dominos. *DROM.* Neque illud est quoque, quod ego rogare te velim. *MERC.* At qui beatum esse jam licet; quid moraris? *DROM.* Beatum verè facies, id si beneficio tuo consequar, quod votis omnibus ambio. *MERC.* Mentem explica. *DROM.* Erudire meditor heros meos, quo servos habere condeceat loco. *MERC.* Et hoc servi liberalis est: at quo demum pacto id perficies? *DROM.* Facillimè, unum si modo exoratus annueris. *MERC.* Cedo, quid petis? *DROM.* Fac eum esse me qui Herus est, & Herum vicissim eum esse, qui ego sum. Vah! nisi brevi & Virum & Mulierem & Liberos, quotquot sunt, tam placidos quàm oves reddiderim! *MERC.* Inventum feliciter! *DROM.* Hoc da meo dolori solatiolum, ut paucos per dies regnum in eam domum exerceam: næ egregiè ornatos omnes dabo virtutibus suis! *MERC.* Quid faceres porro? *DROM.* Hero primùm ipsi loculos, quos in oculis habet, & quibus tanquam sacris parcit, eriperem. Tum cœnando opiparè, bibendo largiter, ridendo, saltando, jocando, genium ac cuticulam curando molliùs, facerem exemplo meo, ut disceret, quid valeat nummus; vel quos in usus tandem impendi debeat. Tum, ne qua libido veniret homini excarnificandi me deinceps, ut fecit, emendatum liberaliter juberem in pistrino tandiu molere, periculo dum sapiens suo habere servolos nosset humaniter. *MERC.* Metuo nequid pejus statuas in mulierem *DROM.* Sua ipsi pœna parata est, & digna, ne vivam, indolis pervicaciâ. *MERC.* Tamen cave, ne rigidus plus æquo atque acerbus videare. *DROM.* Perenni velim damnata silentio, loquacitatis pœnas æternùm luat. *MERC.* Nimis austerus es.

DROM. Ne latum unguem detractum feram. *MERC.* De adolescentibus taces? *DROM.* Nec indonati abibunt illi: nimio languent ac depravantur otio. Proh! quibus in agro singulos exercerem modis! Confide, Mercuri, totam tibi pulcrè erudiam domum; tu fac tantùm adjutor ut sis. Abeo; vereor etenim, ne, si me Herus morantem longiùs senserit, interim dum Herus est, jure abutatur suo.

SCENA IX.

MERCURIUS.

SAltem jucunditatis habet non nihil, quam præ se tulit servulus, ingenii festivitas. At quis ferat oblatam despici ab eo libertatem spe tam fragili, tam ludicrâ animum explendi suum. Sic præpostera semper & inania mortales ambiunt... An saniora fortè, qui prodit, rogabit senex?

SCENA X.

MERCURIUS, POLYCHRONIUS.

MERCURIUS.

ET tu Polychroni, quid petis? quod præstari tibi a nobis officium potest? *POL.* Maximum. *MERC.* Fare. *POL.* O si scires, Mercuri, quàm grave sit onus illud Nonigenarii quod ferunt. *MERC.* Hoc te onere solutum velles. *POL.* Divinasti. *MERC.* Sic erit brevi, ne metue: aderit jam dies ille, qui te omni curâ liberet atque molestiâ. *POL.* Quid loqueris? *MERC.* Dico instare tibi supremum diem. *POL.* Apage, apage; non istud est, quod peto. *MERC.* Quid ergo est quod velles? *POL.* O mihi præteritos referat si Jupiter annos, qualis eram!... *MERC.* Intelligo: hac deponere senium lege malis, si priori restitutus Juventæ fores. *POL.* Omninò, omninò: rem attigisti penitus. *MERC.* Atenim an non vixisti satis huc usque contentus ut sis? *POL.* Essem contentus magis, optime Mercuri, si peractum semel remetiri cursum liceat. *MERC.* Tantam adeptus gloriam, rebus domi forisque præclarè gestis? Tot meritus laureas, quid habes ultra quò possis tendere? *POL.* Proh! quanto majorem longâ rerum experientiâ factus doctior gloriam adipiscerer! *MERC.* Nihil te piget tot laborum quos inter armorum tumultus exantlasti? nihil curæ, nihil sollicitudines, quibus obnoxiam nosti mortalium vitam, deterrent? *POL.* Didici quo tolerari pacto fortuna debeat quantumvis aspera. *MERC.* Tu, qui legionibus imperitasti, repuerascere velles cum pusiunculis, devorare rursus prima Literarum rudimenta & omnem subire ætatis illius aleam? *POL.* Leves apage periculorum casus quoscumque loqueris... O fortunati nimium, sua si bona norint pueri quotquot sunt! Crede mihi, optime Mercuri, nunquam se produnt magis Juventutis commoda, quàm cum elapsa est semel. Quanto degustarem illam suaviùs, iterum si adforet!

MERC. Atenim vide quanto de gradu excideres. Te venerantur omnes ac colunt, tibi assurgunt venienti, ultroque ac volentes decedunt. *POL.* Jucundiùs, ædepol, quidpiam est hæc eadem sperare posse post longum tempus. *MERC.* Nec pecunia te retinet tua? *POL.* Pecuniam ais? *MERC.* Oppidò. *POL.* Pecuniam servare non liceat mihi? *MERC.* Neutiquam. *POL.* Pecunia mihimet eripitur mea? *MERC.* Prorsus. *POL.* Quam labore tanto comparsi miser? *MERC.* Sic erit. *POL.* Cur autem? *MERC.* Lex dicta vitæ cursum remetientibus. *POL.* Dura lex! At pecuniâ carere quî possum meâ? *MERC.* Aliam dum vives comparabis. *POL.* Istuc non sic in promptu est, ut reris. Difficiliora jam sunt tempora: Res hodie minor est olim quàm fuit, & ætas haud dubiè postera etiam deteriorem feret. *MERC.* Tuum est statuere porro, utrum è duobus malis vitam, an opes? *POL.* Utrumque bonum est. *MERC.* Scio: sed alterutro carebis. *POL.* Tun' hoc jubeas? *MERC.* Jubet ordo fatorum irrevocabilis. *POL.* O dura nimiùm fata! *MERC.* Vale sis: biduum datur tibi ad deliberandum. *POL.* Æquior nunquam fuit deliberandi causa. *MERC.* Sanum tibi consilium apprecor. *POL.* Etiam verbulum. *MERC.* Perfice. *POL.* Quid meis fiet, obsecro, cedere me si oportet bonis? *MERC.* Ne te isthæc cura remordeat. *POL.* Opes dum perdo, ego lentus ut sim? Ah! Mercuri, istud da, precor, ut sciam. *MERC.* Dicam: fortunas, uti fit, heres absumet tuas. *POL.* Heres perfidus fortunas absumet meas? *MERC.* Et hoc mirum est? *POL.* Terrarum intra viscera potiùs defossas velim. *MERC.* Vale, inquam, ne me detine ulteriùs! *POL.* O vitâ! ô pecunia! quò diversum rapitis?

SCENA XI.

MERCURIUS.

NUllus ergo objiciet se mihi, cujus audire vota non pigeat. Puerum video: Hæc ætas fuci nescia atque expers doli, auscultemus, quò pueri vota spectantur, & quid veniat rogatum Deos?

SCENA XII.

MERCURIUS, EUGENIUS.

EUGENIUS.

VAh! miseram & infelicem ætatis nostræ conditionem! Vidi, cùm abeundum mihi foret, ne hanc quidem votorum partem assecuto, ut tibi, Mercuri optime, vel liceret salutem dicere. *MERC.* Nam cur animule mi? *EUG.* Nempè cedendum fuit cæteris, quotquot hic aderant, omnibus; ita despicimur nos pueri, & est nemo, nostra quem moveat calamitas! *MERC.* Quam tu hîc calamitatem ais? *EUG.* Calamitatem calamitatum calamitosissimam. *MERC.* Vide, quàm gravem facias ætati tuæ calumniam, quam reliquas

inter felicissimam, uti revera est, ita planè nuncupant. *EVG.* Superi! *MERC.* Seniores consule, quotquot sunt, cordatos utique ac sapientes viros; nemo illorum est, qui hoc quotidie non clamitet, vestramque adeo vobis sortem non invideat. *EVG.* Credo, & hic accedet miseriæ cumulus, nostra ut ignorentur mala. Ah! Mercuri, de nobis æquiùs fac ut æstimes. Vel istud cerne jugum quod ferimus! triste sortis ærumnosæ specimen! *MERC.* Bono esto animo; si quid est meritò quod expostules, æquum nactus es rerum tuarum Judicem, imò & adjutorem. *EVG.* Sic equidem existimavi semper, Deorum æquissime; & hac fretus humanitate tuâ venio, malorum levamen aliquod per te ut habeam. *MERC.* Præsto sum: quid quereris? *EVG.* Age, quid non querar, in hoc quod decurrimus studiorum curriculo? *MERC.* Imò quid hic non juvet? & hæc juventus lætissima, quam non præ se fert suavissimæ cujusdam vitæ speciem. *EVG.* Nimium ne crede colori: Frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur. *MERC.* Næ periti vos estis dissimulandi artifices! *EVG.* Sic nocemus nobismet ipsis miseri, dum liberales plus æquo sumus! At, at sortem hanc excute totam, quam patimur, & disce quanta nos premant mala! Quanquam nolim ego te morari longiùs, sit unum hoc satis expostulasse mali genus, servitutem miserrimam. *MERC.* Nam quis hoc credat? *EVG.* Imò; quis hoc non fateatur? *MERC.* Nunquam id evinces. *EVG.* Da brevem moram, Mercuri optime: nolim hîc ego fucum facere, nam quis vobis illudat Deis? Rem demonstro ipsam luce meridianâ clariùs. Age; quis ille, amabo, servus omnium miserrimus? Opinor, qui alieno semper vivit arbitrio, nunquam suo. *MERC.* Ut detur hoc tibi; quò rem deducis demum? *EVG.* Atqui vita hæc nostra est, ut campanula, vigilandi, dormiendi, edendi, jejunandi, laborandi, feriandi magistra sit. Gaudes stertere multam in diem hesterno fessus labore? Ecce importunus ante solem ortum sonus è stratis exturbat. Dormire non juvat? Datum est signum ad quietem, decumbendum est. Fames urget? hora non insonuit, servanda jejunia. Non esuris? cœnæ tempus est, truderis ad mensam vel invitus. Feriari velles, invitat tranquillæ lucis amœnitas? Nihil agis; durus monitor pellit ad studium. Ludere in præsentiâ non amas? aër pluvius est? Frustra sis, dies ludo dicitur, necesse est ut vel cum fastidio ludas. *MERC.* Vis illa quidem est, at amica vis. *EVG.* O si unum hoc esset servitutis nostræ incommodum! *MERC.* Quid? est etiam aliud, quod adjicias? *EVG.* Ordimur. Nam quæ durior ulla servitus, quàm tot habere dominos, quot obvios, tot censores atque obtrectatores juventutis, quot moderatores passim offendas; quibus si placere omnibus volueris, nihilo quid suscipias operosum minùs, quàm si fœcundam & recentibus usque capitibus pullulantem Hydram uno conficere ictu tentaveris. *MERC.* Mirum illud quod ais? *EVG.* Hilarus es, comis, festivus, ut fert ætatis nostræ conditio? invenies, qui te levem, turbidum, etiam amentem dictitet. Gravitatem quandam affectas præter ætatem? morosus, difficilis, obscurus habeberis. Garris ingeniosè, suaviter arrides, comiter blandiris? callidus continuò, versipellis, astutus audies. Simplicior contra urbanitates ejusmodi non aucuparis? Vix as-

ne vix quidem vitabis nomen arrogantiæ. Corporis cultum paulum negligis? Sordidus es, impexus, obsoletus. Capillos identidem in cirros agis & cyprio conspergis pulvere? Politulum clamant & cuticulæ studiosum plus æquo sitæ. *MERC.* Unde tibi tam diserta dicendi copia? *EVG.* Mitto jam varias tempestates ac procellas, tot syrtes ac scopulos, tot fortunæ reflantis ictus, sine quibus tam longæ navigationis cursus non perficitur. Ecquis porro tam felix, quis diversa inter pericula tam industrius, ut navigiolum, quod singuli deducimus, non allidat vadis identidem, & miserum aliquando naufragium non ferat? Silicet, per varios casus, per tot discrimina rerum tendimus in Latium. *MERC.* Confide: præsentes experieris Deos, & exaudiri faciles: Quid petis? *EVG.* Malorum finem, Mercuri, ni grave est. *MERC.* Quid? vis nuncium remittere Litteris, & aliam artem profiteri magis commodam. Ego quidem ac lubens: at est etiam aliud ultra quod rogitem. *MERC.* Quid illud porro? *EVG.* Omnem penitus ut liceat dominatum excutere. Piget me, pudetque, Mercuri, tam diuturnæ servitutis. *MERC.* Nam quis ætatulam hanc regat, si moderatorem non habes? *EVG.* Et huic mederi potis es incommodo; da tempus ipsum finire adolescentiæ, & eam statim assequi partem ætatis, quæ me juris efficiat mei. *MERC.* Tu succidi vitæ tempus optatissimum, & tibi tot annos eripi patiare? *EVG.* Neutiquam; sed voti compos per te semel cum fuero, Mercuri; eosdem quos abstuleris, restitues annos, & in hoc vitæ articulo, quam longam voles, faciemus moram. *MERC.* Intelligo: vale sis. Norit Jupiter quid postules. Interim; hoc stude, ut obsequio docili tam singulare beneficium promereas.

SCENA XIII.

MERCURIUS.

IGnoscendum huic ætati & condonandum facilè, si quid inconsultum roget... At agrestis prodit! an in illâ saltem vitæ sorte nulla deprehendemus simplicitatis bonæ, aut etiam æquitatis vestigia?

SCENA XIV.

MERCURIUS, MOPSUS.

MERCURIUS.

QUid tu hominis es? *MOPS.* Mopsus vocor, Deorum optime, vicino in pago villicus, tibi paratus ad omnia. *MERC.* Ut se habent illic res tuæ? *MOPS.* Probabiliter satis, nihil ut sit, quod querar. *MERC.* Segetem amplam collegisti? *MOPS.* Plena, ne vivam, frumento granaria: vinaria cella cadis optimis abundat, nec sine fumosâ pernâ caminus est. *MERC.* Domi alia

pax, magna concordia? *MOPS.* Nullæ apud nos turbæ, nullus tumultus, nisi quem ciere placuerit. *MERC.* Animum verò nec ægritudo torquet, nec macerant sollicitudines? *MOPS.* Procul à nobis, mihi crede, stabulant; neque ullum patimur esse sub tecto nostro tristitiæ locum. *MERC.* Prudenter. *MOPS.* Si adfuisses aliquando, vel cùm reclinati sub umbrâ molli in gramine, interiore falerni notâ nos beamus festos per dies; vel cùm fistulæ ad cantum tundimus pede terram salientes, næ vitam vivere nos beatiorem diceres, & nostræ sorti, quantus quantus videris esse, invideas! *MERC.* Gratulor impensè tibi sortem tam lætam, & hic accedat precor felicitatis cumulus, isthæc Jupiter propria ut faxit bona. *MOPS.* Pace tuâ, Mercuri optime, non istuc est quod velim. *MERC.* Namquid melius vel faciam, vel optem tibi? *MOPS.* Vide, ne quid dissimulem, aut circuitione utar longiori, tædet me tandiu ruri vivere, & Mopsum ubique trito ac vulgari nimium dici vocabulo. *MERC.* Tamen tibi bene est, ut tute fateris, & nihil est in pago, quod desit tibi. *MOPS.* Esto; sed in urbe meliùs esse dum potest, cur amator urbis non videar? Cæterum isthæc, opinor, species apta satis ex se se, cùm politior ornatus accesserit, ut cives inter aliquem habeat locum. *MERC.* Forma nimirum perelegans. *MOPS.* Ingenium isto in corpore non contemnendum latet. *MERC.* * Insulsum caput! *MOPS.* Adde, quòd nescio quis aurem vellicat identidem, & admonet tacitum: Mopse, quid agis ruri? ad urbem propera: noli dubitare, rem facies. *MERC.* Hoc credis? *MOPS.* Quin & memini, dum essem Junior, dicere Melibœum, qui non levis augur in pago nostro audiebat; memini, inquam, dicere, cùm me respexisset attentiùs, iste, si vixerit, proh! qualem evadet in virum! *MERC.* Ruris ergo te piget? *MOPS.* Omninò. *MERC.* Placet urbem visere? *MOPS.* Imò perplacet, vixque animus se capit, dum blanda reputat urbis gaudia. *MERC.* At dic, amabo, quid in urbe facies? *MOPS.* Civis ego dicar civium de numero, & digito monstrabor prætereuntium. *MOPS.* At si, mutatâ conditione, sortem pariter ac fortunam mutaveris, si rerum omnium copiam egestas turpis, tranquillitatem animi anxietas, gaudium ac lætitiam labor ac dolor subsequantur, quanti faciendam urbem æstimes? *MOPS.* At utramque experiri fortunam lubet. *MERC.* Pœnitebit. *MOPS.* Pol jacta alea est: nihil est quod factum mutem, aut retractem dicta. *MERC.* Partes autem in urbe quas tibi agendas eligis? *MOPS.* Rogas? primas scilicet. *MERC.* Primas? *MOPS.* Hoc animum induxi meum: in votis faciendis parum aut nihil interesse, plusne minùsne postulaveris. *MERC.* Erras ipsis etiam in votis habenda moderatio est. *MOPS.* Si quid imminuendum videbitur, crede mihi: non agam tecum contentiosè: neque enim ambitiosus ego sum, neque eorum de numero, qui, si obtinere primas non valuerint, secundas ultro non ferant. *MERC.* Commodam video ac patientem nactus indolem es. *MOPS.* In humanis rebus hoc paratum animo esse oportet, quasi si ludas tesseris, ut si quem maximè velles, jactus non obtigerit, eo, qui obvenerit, contentus ut sis. *MERC.* Bene est. De istis apud Jovem consultabimus. *MOPS.* At rem urge, & omnes moras

* Scortum.

moras amputa. *MERC.* Quiesce. *MOPS.* Et nos aliquod nomen decusque tandem aliquando geremus. Vale : fac apud te sis, tuamque sedulus opem ut impertias.

SCENA XV.

MERCURIUS.

ETiamne genus istud hominum ambitio stulta inficiat ? Quò, quò recedes demum, aurea simplicitas, si casas humiles & ruris arcanos recessus defugis ? Fugiam & ipse terras iniquas, & sceleratos mortales re inquam nunquam revisurus... Abeo. Tamen Aristum video, virum integræ apud homines famæ, nihil ille iniquum orabit aut petet, sat scio. Juvat impensam malè audiendis tot hactenus nugis operam resarcire, dum licet... at quid fugit...

SCENA XVI.

MERCURIUS, ARISTUS.

MERCURIUS.

ADes dum, Ariste : quò reflectis pedem ? quò fugis ? *ARIST.* Verebar loci hujus contingere sanctitatem, & fatigatum te multorum, ut reor, ineptiis etiam interpellare. *MERC.* Imò, imò : accede propiùs ; patet apud Deos usque virtuti aditus ac probitati. *ARIST.* Rara avis in terris virtus ac probitas. *MERC.* Et hoc Superis cariores, qui, ut tutè facis, virtutem colunt. *ARIST.* Ah ! parce ; si quid in me boni est, quod sentio quàm sit exiguum, munus Deorum esse fateor, & grates ago. *MERC.* Bene est, Deos puta propitios tibi ac faventes ; atque illis ad voluntatem utere. *ARIST.* Etiam aliquid ut adjiciant Dei ? *MERC.* Ita spondeo ; opta tibi quod voles. *ARIST.* Heu ! quid velim ? *MERC.* Vis divitias atque opes dari ? *ARIST.* Modicas Superi dederunt, iisque contentus vivo. Tamen, ut fatear quod res est, dum penso mecum tacitus, quàm perperam opibus utantur suis, quotquot ingentes possident, dico identidem suspirans, hæ ! si contigissent mihi, facerem ut quereretur nemo collocatas malè. *MERC.* Factum puta, Ariste : ditesces. *ARIST.* Saltem provide, opes ne pravâ contingant viâ. *MERC.* Num quis est honorum gradus, ad quem aspires ? *ARIST.* Procul est à me, ne vivam, honorum fames, eumque reputavi longè fortunatissimum, qui vivere obscurus potest. Tamen quis ferat, Deorum optime, despectam jacere probitatem, dum regnat vitium ac triumphat ? O si Nactus essem juris quidpiam, si starem, scelestus ille quo nunc stat loco ! *MERC.* Quid est, Ariste ? habes aliquem, qui tibi officiat, aut quem adversarium feras ? *ARIST.* Absit, cuiquam ego infensus ut sim ; at nescio quo meo fiat fato, nullus ut virtutis hostis fuerit unquam, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit.

MERC. Perminum illud est. *ARIST.* Res agitur virtutis, ut Agatho sublimi dejectus gradu temeritatis ac superbiæ pœnas luat. *MERC.* * O larvam virtutis! ... Scrutemur hominem penitiùs. *ARIST.* Nec pœnas qualescumque, sed meritis pares. *MERC.* Atenim, Ariste, durus videris & austerus nimis. *ARIST.* Ego mansuetudinem colui semper quàmmaximè; neque quidquam est in me, quod sciam, non blandum aut non melleum. *MERC.* At Agatho vir probus talisque semper apud omnes audiit. *ARIST.* Probus? hominem ita nosti? Equidem vim facio mihimet ipse, dum apertè loquor quod sentio: nam & amicus olim fuit & amicum me sibi etiamnum putat. *MERC.* Et amicum prodis? *ARIST.* Uni ego amicus virtuti. *MERC.* * Sceleratum caput! sed urgeamus .. Magnum in te, video, custodem ac satellitem virtus habet. *ARIST.* Heu! virtus infortunata quàm paucos defensores invenit! *MERC.* Te patrono ac vindice quid metuat? *ARIST.* Equidem id ego sum consecutus, ut virtutis cultor ac propugnator audiam: hac gaudeo famâ; quam Jupiter mihi propriam ut faciat, etiam atque etiam precor: ipsam, cum volet, virtutem dabit. *MERC.* Hæc ambire te, pessime veterator, hæc precari? Sic illudis ergo multitudini, sic perstringis oculos fucatæ larvâ probitatis?... Nescio quæ lentum teneat mora; quin ego te diffindam medium &c... Apage hinc longiùs, debita fulminanti Jovi victima. Interim qualis sis, postmodum innotesces & urbe totâ cantaberis. *ARIST.* Heu! quid agam? quò me vertam? perii!

* *Seorsum.*

* *Seorsum.*

SCENA ULTIMA.

MERCURIUS.

EOne venisse quemquam improbitatis? Reliquos sustinui patiens vel dum stulta peterent. Ast impia postulantem quis ferat? Repeto cœlum protinus: aut illatam mihi sibique vindicabit injuriam Jupiter, aut alium inveniet, partes implere qui velit meas.

FINIS.

REVOCATA
VIRTUTEM INTER ET FORTUNAM
CONCORDIA.
DRAMA.

ACTORES.

VIRTUS.
FORTUNA.
ALEXANDER.
ANNIBAL.
CÆSAR.
POMPEIUS.
CATO.
CICERO.
DAMASIPPUS, Philoſophus.
LABERUS, Poëta.

PROLOGUS.

VEtus eſt multorum querela ; ut, ſi minùs bene ſibi fuerit in vitâ, Fortunæ vel temeritatem vel inconſtantiam accuſent, neque parem meritis ſuis favorem reſpondere ſemper expoſtulent. Hinc quidam ita rem deducere, ut raram eſſe velint Virtutis cum Fortunâ concordiam ; tamque ex adverſo poſitam putent eſſe utriuſque indolem, ut vix ullum, aut certè longum habere poſſint inter ſe commercium. Ii porro rectène ſentiant an ſecus, pronunciare non auſim. Verùm quid ſuper hujuſcemodi controverſiâ, jam inde ab Auguſti Cæſaris temporibus, in mutuo prolixoque Virtutis ac Fortunæ congreſſu deciſum ſit, veſtris omnium oculis hodie ſubjiciemus. Nunc autem in tantâ cùm temporum intercapedine, tum morum diſcrepantiâ, mutatumne

quiddam aut interpolatum ex sancitis olim & acceptis utrinque legibus censeri debeat, id æquissimis tot perspicacium spectatorum judiciis dirimendum relinquemus.

SCENA PRIMA.

VIRTUS.

VIx ac ne vix quidem, credo, sufficiam deinceps excipiendis tot querelis; adeo multi expostulatum apud me quotidie veniunt, malè se multatos a Fortunâ, Virtuti dum serviunt impensiùs. Sanè tumultuantem turbam nisi Minos & Æacus coërcuissent; necdum elapsa forem eorum de manibus. Equidem scio, tanto in numero reperiri non paucos, qui falso Virtutis nomine gloriantur, & meritorum reputant loco, quod una suasit aut perfecit cupiditas. At injuriosa nimis ego sim clarissimis tot viris fortissimisque Heroibus, nisi, quam petunt, ultro navarem operam, certumque jam defuncti vitâ haberent in Virtute patrocinium, qui, dum viverent, Virtutis se cultores fuisse profitentur. Movit me inter cæteros, ut fatear quod res est, Romanorum quorumdam calamitas, qui non æquam satis, ut mihi quidem videtur, pro meritis Fortunam experti sunt. . . Unde autem strepitus ille concursantium? An ruptis impune obicibus memet insequuntur usque Manes queruli?...

SCENA II.

CICERO, POMPEIUS, CÆSAR, CATO, VIRTUS.

CICERO.

AMica Virtus, tune sic amantem tui, sic studiosum rerum tuarum Ciceronem abjicies? En cerne recentis adhuc, & nondum obducti vulneris infandam cicatricem! ô tempora! ô Mores! *CÆS.* O Cæsaris olim deliciæ, Virtus optima, mene tam luctuoso periisse fato patieris, dum tuis ego partibus unicè servio? *POMP.* Nihil igitur erit, Pompeius quod queratur, quem Virtutis odio invidiosa nimis Fortuna sustulit, tibi, Tyranne, dum favet? *VIRT.* Probris parcite, amabo vos: spondeo me vobis æquam omnibus. *CAT.* Nec amicum veterem, & tibi semper addictum deseres, ô Virtus optima. Catonem vides. *VIRT.* Hominem video Virtuti simillimum. *CAT.* Et nosti quales me ad angustias inimica tibi Fortuna adegerit.

SCENA III.

VIRTUS; CICERO, POMPEIUS, CÆSAR, CATO, ALEXANDER, ANNIBAL.

ANNIBAL.

UNus erit, opinor, Romanis locus, de Fortunâ quod querantur apud Virtutem? Agnoscitis, Romulidæ, Annibalem illum, vestræ olim genti tam fatalem; ac nisi Fortuna restitisset, pro suâ levitate & inconstantiâ, superbæ Romæ futurum jam jam extinctorem? *ALEX.* Et Alexander adversam sibi Fortunam non arguet; quem imminentem totius orbis imperio, Virtute duce atque auspice, in ipso ætatis flore medioque victoriarum in cursu per summum nefas vitæ eripuit? *CAT.* Ecquis erit deinceps, ô bona Virtus, qui famulari tibi velit, si regere cuncta pro arbitrio Fortunam feras? *CIC.* Quem Patronum habebis ac defensorem contra improbitatis audaciam, si fautores tuos atque asseclas sortis iniquæ ludibrio permiseris? *CÆS.* Aut nominis mei memoriam ab injuriâ Fortunæ vindica, aut erit nemo, qui Tyrannus esse, quàm patriæ parens non malit. *POMP.* Quid cætera juverit comparasse, una Fortuna si desit? *VIRT.* Confidite; vestras ego partes agam sedulò. *ANN.* Cave, tibi ne excidat, quantum in Annibale clientem nacta sis. *ALEX.* Hunc tuere, Virtus, pro tuo, quem suum fateri Jovem non puduit. *VIRT.* Secedite omnes, dum Fortunam quærito, & vestras, si fortè illam occupare liceat, defero querelas. At cavete, ne quis tumultus Manes alios exsuscitet; si quid erit, quod loqui pro se quemque oporteat, monitos dabo.

SCENA IV.

VIRTUS.

NAm quò requiram levem & inconstantem Deam? Sentio; Regiæ foribus assidebit ut semper. Mirum! quod Cæsaris unius Augusti gratiâ dediscere visa sit mores atque indolem?... Numquid ipsa nobis sponte se offert?... Nihil falsum auguror. Oculis deposuit fasciam... Ut magnifico superba incedit gradu! Nihil moror; experiar, num me vel oculata ignorare obstinet, aut etiam notam probè despiciat?

SCENA V.

VIRTUS, FORTUNA.

FORTUNA.

QUàm iniqui sunt Mortales! ita nullum ponunt improbitati aut finem, aut modum! Nescio quid me teneat, quin nocentes terras ego deseram &c...

peracta res foret jam diu, nisi moram etiamnum ponerent, pauci illi quidem; at tales quibus favere me nunquam pœniteat... Pergo, quò me res illorum vocant. *VIRT.* Hem, quò te proripis, obsecro? siste paululum. *FORT.* Quid petis, aut Tu quis es? *VIRT.* Ita me ignoras, perfida? an potius ignorare te fingis? *FORT.* Permitte, ut ego te contempler attentiùs. *VIRT.* Næ te cœcam meritò nuncupant, vel cùm posito velamine videris oculata! *FORT.* Cave ne me incuses immeritam. *VIRT.* Etiam non sentis, improba, Virtutem non agnoscis? *FORT.* Ita est, ut dicis? Nihil simulas? *VIRT.* Etiam juranti non credet. *FORT.* Ignosce, ô bona Virtus! at errare mihi contigit tam sæpe, idem multi dum profitentur perperam, ut nec dum rationem dubitandi omnem penitus sustuleris. *VIRT.* Ergo non faciunt fidem, qui sedet in oculis pudor, in vultu modestia, & in toto corporis habitu nativa simplicitas? *FORT.* Ambiguum apage, &, si quod est aliud, ut jam vivitur, signum mendax ac futile. *VIRT.* Quid ais? *FORT.* Ad singula pœne vestigia occurrunt mihi, qui hanc ipsam, quam jactitas, compositionem corporis, hunc oris habitum præseferunt, tui tam similes, quàm ipsa tibi. *VIRT.* Mirum illud est omninò, quod loqueris. Tamen, si bene memini, sensi te olim magis perspicacem, nec tibi errare in me tam graviter contigit. *FORT.* Olim, non tam eruditi hominum mores ad fallaciam, quàm nunc sunt. *VIRT.* Jam verò persuasi tibi qualis sim? & expers fuci candor omnem suspicionem abstulit? *FORT.* Persuades quidem: tamen stabat hodie fores ad meas homo nequam, si quis aliàs fuit, qui eo prope, quo tu, loquebatur modo. *VIRT.* Nihil ego jam mirer si clientes meos & asseclas ignores, quæ me ipsam vix ac ne vix quidem agnoscas. Frustra quid ulteriùs querar. Vale sis. *FORT.* Tamen siste: quid quereris? *VIRT.* Video: promptam habes causam & commodam, ut faveas improbis, & illudas probos: atque, ut fraudem etiam adjuves, oculos velas fasciâ, & cœcam te fingis. *FORT.* Non ita cœcam, ut reris, ô bona! *VIRT.* Scio te improbam esse multò magis, quàm cœcam: adeoque nullam esse mihi deinceps tecum rem velim. *FORT.* Imò, Amicam me tibi crede. *VIRT.* Amicam? *FORT.* Amicam dico, amicissimam. *VIRT.* Dum meos abjicis? dum scelestum quemquem tueris ac beas? *FORT.* Scilicet. *VIRT.* Cur ille vitio pinguis ac scelere conspicuus auro nitet ac purpura? Cur iste natus infimâ de gente summo sedet rerum in fastigio? *FORT.* An non ridere nonnumquam & jocari licet? *VIRT.* Rides, & jocaris? at illi risu fruuntur ac joco. *FORT.* Non fruentur diu, mihi crede, in altum tolluntur, ut inde graviore lapsu corruant. *VIRT.* Esto ludum insolentem ludas cum ejusmodi hominibus. Verùm quo tu excusabis pacto contumeliam, quam infers viris nihil tale merentibus? *FORT.* Non video satis, quò pertineat isthæc objurgatio. *VIRT.* Veniunt ad me quotidie, qui malè se haberi à te expostulent, hoc uno nomine, quòd partes sequantur meas. *FORT.* Et hoc credis? *VIRT.* Quo quot moriuntur inprimis, nemo unus eorum est, qui te non accuset graviter. *FORT.* Vetus est illa, mihique cum Medicorum grege communis jampridem contumelia. *VIRT.* Sanè diffiteri non possis, minùs æquam te fuisse

multis ex hac ipsâ Republicâ Heroibus, quibus, dum viverent, tanquam Virtutis veræ cultoribus suffragata vox omnium est. *FORT.* imo: Nego illud ac pernego. *VIRT.* Utinam audiisses eorum de te querelas! *FORT.* Audiam ultro, si lubet, teque unam velim controversiæ totius judicem atque arbitram. *VIRT.* Tam gratum facis, quàm quod gratissimum. Orabunt causam ipsi suam, meque posthac interpellare desinent. *FORT.* Feliciter. *VIRT.* Manes in propinquo sunt, qui me præstolantur. At, ne tumultus fiat, adducam tibi alios post alios. *FORT.* Tu facito, ut voles.

SCENA VI.

FORTUNA.

UT ego retundam hominum illorum fastum atque insolentiam! Sic est: si quid præter spem contingat aut votum, Fortuna culpatur una, sæpe cùm est innocens. *CÆSAR.* a Primas mihi vindico. *CICERO.* b Ego accessi prior. *ANNIBAL.* Ego cederem tibi? *POMPEIUS.* Tun' mihi te conferendum putes? *ALEXANDER.* Rem utinam arma deciderent! *VIRTUS.* c Abstinete jurgiis: nullus hic prærogativæ locus est. Mors æquat omnes omnibus. Rationem habebimus unam antiquitatis. *ALEXANDER.* Et hoc mihi jure primatum arrogo.

a Post siparium.
b Post siparium.
c Virtus ingreditur & reliquos stantes post siparium alloquitur.

SCENA VII.

FORTUNA, VIRTUS, ALEXANDER.

ALEXANDER.

ALexandrum nosti, Fortuna perduellis ac perfida? *FORT.* Sanè: cujus ego lateri per tot annos indefessa comes astiti. *ALEX.* Nempe, ut insultares mihi, & capessentem universi orbis imperium tam cruentum in morem succideres? *FORT.* Bellè! insultabam ego tibi, dum expugnabas tot urbes, tot subigebas provincias, tot populorum victor triumphabas? *ALEX.* Etiam hoc tibi vindicabis, inconsulta, quod unius Virtutis merces ac præmium fuit? *FORT.* Hoc Virtus agnoscat suum, quod inspiravit Ambitio, suscepit Furor, Fortuna perfecit? *ALEX.* Testem te volo, Virtus optima, quàm perperam isthæc effutiat. Tu partem rebus in meis haberes ullam, per quam centies non stetit, quin in ipso laudis aditu occumberem? *FORT.* Isthæc falsò jactitas. *ALEX.* Non tu mihi semper & ubique insidias comparasti, pessima? *FORT.* Et hoc pernego. *ALEX.* Non enecasti me tantumnon in Cydno flumine? *FORT.* Quod sudore perfusus ac pulvere imprudenter intraveras. *ALEX.* Tu me in capite ad Granicum & Cycropolim, ad Issum in femore, ad Indos in humero, ad Masacam in pede graviter vulnerasti. *FORT.* Dic ereptum te à me totidem illis periculis, in quibus, nisi adfuissem, multo ante tem-

pore oppetiisses. *ALEX.* Ergo non visus sum tibi oppetere ante tempus, improba, quæ me in ipso ætatis flore peremisti immisericorditer? *FORT.* Ego te peremi? *ALEX.* Hoc etiam dissimulabis, tuis me insidiis Babylone interfectum? *FORT.* Quas mihi insidias canis? *ALEX.* Non propinasti venenum tu mihi? *FORT.* Quid venenum accusas? Accusa intemperantiam, commessationes, crapulam. *ALEX.* Hæccine merces, hoc præmium debebatur rebus tot à me sapienter, moderatè, fortiter gestis? *FORT.* De fortitudine nihil tecum disputo. *ALEX.* Et fructum invides? *FORT.* Levem nimirum fructum illum æstimas, quem totius Orientis peperit victoria? Ne exhaustos brevi thesauros suos Fortuna videat, si tanti constet Herois cujusque magnanimitas. *ALEX.* At cur eo me fructu gaudere non permisisti diutiùs? *FORT.* Fecissem id ultro, si tam sapiens ac moderatus, quàm fortis extitisses. *ALEX.* Sapientiam incusabis? ede quidpiam sapienter gestum aut prudenter minùs. *FORT.* Egregium enimverò sapientiæ specimen; dum, relicto Macedonum regno, Erronis instar, orbem universum peragras? dum Scythis nihil tale merentibus bellum infers ridiculum? Dum Hammonis Jovis Oraculum consulis, ne Philippi habeare filius? Dum apud Persas honores tibi divinos vindicas? *ALEX.* Credo paratam te facere adversùm me omnia. *FORT.* Et moderationem animi tuam ostentabis? *ALEX.* Imò: tam constanter quàm verè profitebor. Age dum; quis in victoriâ minùs insolens, quàm ego? quis in hostes clementior, in omnes moderatus magis extitit? Familiam Darii totam excepi ut meam, hostem Darium, non ut perderem, sed ut servarem, sum persecutus. Extinctum luxi, percussores multavi: Porum etiam insultantem regnis reddidi, & in amicitiam accepi. *FORT.* Feliciter: at cum nationes integras immolabas Ephestionis extincti Manibus, cum Clytum inter epulas propriâ mactabas manu; cum iræ impotens obvios quosque percutiebas, moderatus ac comis censebere? *ALEX.* Heu me! quid agam? *FORT.* Pluribus abstine, ne si evulgentur ista, quæ exprobravi meritò tibi, famæ, quam habiturus es apud posteros, noceant plurimùm. *ALEX.* O bona Virtus, ita me deseres? *VIRT.* Causam egisti tuam: quid vis ut tuâ gratiâ faciam
* *Abit.* ampliùs? *ALEX.* O Fortunam duram mihi semper atque asperam! * *VIRT.* Næ multatus à te nequiter ille Philippi filius! *FORT.* Vides, quàm me accusaret perperam. *VIRT.* At ecce prodit Annibal,

SCENA VIII.

FORTUNA, VIRTUS, ANNIBAL.

ANNIBAL.

NOn is ego sum, apud quem beneficium malè collocatum quis putet. Fatebor ingenuè, debuisse me olim tibi plurimùm, ô Fortuna! atque ex hac ipsâ commemoratione meliùs intelliges, quàm justas de te querelas deinceps habuerim. *FORT.* Gaudeo, quòd æquitatis laude aliquâ non careas.

ANN.

ANN. Sic eſt : faventem te & amicam ſum expertus, cum ex Hiſpaniâ Gallias prætergreſſus, laborioſum mihi difficilemque aditum per Alpes aperui. Ac niſi me uno privaſſes oculo, dum huic operi incumberem acriùs; nihil fuiſſet de te tunc quod quererer. Sed prodigio ſimile quidpiam, niſi proſperos quoſque eventus aliquâ labe ſemper aſpergeres. Dandum aliquid innatæ levitati atque inconſtantiæ. *VIRT.* Næ commodum in Annibale nacta es adverſarium. *ANN.* Satis bellè in ipſo Italiæ ingreſſu Carthaginienſes ultus ſum meos, quos Romani ex Siciliâ expulerant. Tu me contra Sempronium adjutaſti feliciter ad Trebiam, contra Flaminium adfuiſti Traſimenum ad lacum. Neque, ut fateár quod res eſt, egregiam minùs operam navaſti adverſus Minutii equitatum, quem cecîdi ac delevi penitus. At triumphaſti mecum ad Cannas, neque monſtratum aliàs illuſtriùs quid Fortunæ ſociata Virtus valeat. *FORT.* Non expectabam tam ſincerum rerum mearum præconem. *ANN.* Et tamen deſeruiſti me, perduellis ac transfuga; & tam glorioſam beneficiorum tuorum ſeriem incredibili perfidiâ corrupiſti. *FORT.* Ego deſerui te? Cœlum Deoſque teſtor, niſi te Romæ ad mœnia totam hyemem otioſa præſtolata ſim; parata, ſi acceſſiſſes, civitatis portas ultro pandere: dum Te interim victoremque exercitum turpi deſidiâ & mollibus voluptatum illecebris Capuæ frangeres. *ANN.* An non videbar tibi multatus ſatis; qui multiplici affectus clade, & reverti coactus in Affricam, Scipioni cederem, quem viceram priùs, niſi me varias per orbis partes circumageres tuæ levitatis atque inconſtantiæ ludibrium? *FORT.* Ita noſti Fortunam; ut neglecta ſemel ac contempta redeat? *ANN.* Egregium enimvero, & dignum tuâ procacitate ſpectaculum, Magnus ac mirandus cliens Annibal, & ad Regis ſedens prætorium, donec Bithyno Tyranno vigilare libeat? *FORT.* Tibi uni imputa. *ANN.* Saltem ſi medias inter hoſtium acies armatum mori; ſi quod priſtinæ fortitudinis ſpecimen contigiſſet edere! At unicum habuiſſe me in veneno præſidium! *FORT.* Et hoc meum gratulare tibi beneficium, quod Romanorum non veneris in manus, immanitatis, perfidiæ, impietatis pœnas daturus. *ANN.* Miſerum me, cui hæc inſuper probra ſuſtinenda ſint! Abeo: Te, te Dii perdant, peſſima! Quis hanc mihi mentem injecit, tecum rurſus ut contenderem? *VIRT.* Ni cæteri cauſam meliùs agant ſuam, ſanè viceris.. At Catonem video: vereor ut hinc tam facilè te extrices, nam, ut fatear tibi quod res eſt, ille me totam devinxit ſibi.

SCENA IX.

FORTUNA, VIRTUS, CATO.

CATO.

NOn meas hodie, ſed tuas, Virtus optima, contra cœcam, levem ac ſceleratam Deam partes ago. *VIRT.* Sic amicus ſemper ac Virtutis defenſor

Cato. *CAT.* Mihi utinam uni Fortuna nocuisset! nihil ego jam expostulem, & meâ sorte contentus satis, scelerati Numinis riderem injurias ac ludibria. Imò plus profuit illa mihi, dum nocuit, quàm favendo contulisset. Mihimet ego relictus uni humanum erudii genus, quàm facilè quivis Fortunæ præsidio careat, si vis animi, si prudentia non desint. At quis ferat, ô bona Virtus, ut neglecta contemptaque jaceas, dum vitium exultat, atque triumphat improbitas? Non te puduit, inconsulta, si tamen quidquam est, cujus te pudeat; non te puduit, inquam, favere improbitati, dum à Virtutis partibus deficeres turpiter? *FORT.* Nondum video satis quid velis; aut cur mihi succenseas tantopere. *CAT.* Non succenseam ego tibi, & unà mecum Virtutis amatores, quotquot sunt, non succenseant, dum Pompeianis terga vertis, ut ad Cæsarianos avoles? *FORT.* Et in eâ re quid peccatum arguis? *CAT.* Quod ambitioni malæ, ac dominandi libidini servire, quàm juri & æquitati malueris. *FORT.* Unde hoc tam constanter affirmas pro vero? *CAT.* Hoc vidisses satis, nisi cæca fores & improba. *FORT.* Rem decidis tu quidem: at contentiosam tamen & litigiosam hactenus. *CAT.* Ita sentiebat Cato, dum Pompeio studuit: exemplum sumpsisses ex me, si quid potuisses sapere. *FORT.* Magnificè! tamen victrix causa Superis placuit. *CAT.* At Catoni victa. *FORT.* Vereor, sensus ejusmodi Virtus ut approbet, cujus te tam studiosum ais. *CAT.* Isthæc ne te maceret cura; æquiorem mihi Virtutem spondeo, Fortuna quàm extitit. *FORT.* Næ iniquus ipse tu mihi, quæ Catonem sic colui semper, ut neminem magis. *CAT.* Hoc tibi vindices, inconsulta? *FORT.* Age, quid gloriæ tuæ votisve defuit, dum viveres? *CAT.* Merces hæc Virtutis, hoc præmium fuit. Operum hoc unum tuorum est, quod me deserueris Uticæ. *FORT.* Imo, amicas tibi ultro tetendi manus, & una vetuit superbia, ne gauderet Cæsar servandi tui gloriâ. *CAT.* Superstes Cato extinctæ libertati viveret? *FORT.* Video; novum illud & insolens ambiebas præconium; ut cuncta terrarum subacta præter atrocem animum Catonis dicerentur. Apage hinc, felicior futurus, si modestior. *CAT.* Etiam illudat mortuo pessima, & ultra vivendi fines insultet? Piget deinceps, vel ipsum impii Numinis aspectum pati. * *VIRT.* Versabaris in loco difficili ac lubrico. *FORT.* Hinc conjice, quid à cæteris mihi sit deinceps metuendum.

** Abit Cato.*

SCENA X.

FORTUNA, VIRTUS, CÆSAR, POMPEIUS.

CÆSAR. *

** Post siparium.*

POmpeio Cæsar ut cedat? * *POMP.* Disce tandem aliquando cedere, qui faventem tibi magis quàm mihi Fortunam hodie non habes. *VIRT.* Metuo ne civile bellum etiam apud Inferos redintegrent. *CÆS.* * Miror ego te, qui Fortunam accuses, quasi non amicam tibi. *FORT.* Bellè! agent am-

** Post siparium.*

** Post siparium.*

bo causam meam satis commodè, neque erit, spero, quidquam ego quod eloquar. *POMP.* * Testem appello te, Virtus optima, nisi iniquam mihi pro jure meo Fortunam querar, quæ beatam & cumulatam ex omni parte sortem Pompeio inviderit. *CÆS.* Ecquid defuit tibi, felix ut beatusque viveres? *POMP.* Nihil; unam si Fortunam exceperis. *CÆS.* Ingratum te & accepti beneficii parum memorem! Nempe Fortuna defuit tibi, qui Marium, Catinam & Carbonem in Italiâ, Hieram Numidarum Regem, & Domitium in Affricâ, Sertorium & Perpennam in Hispaniâ, Piratas Cilicum in Mediterraneo Mari, Mithridatem in minore Asiâ, Antiochum & Aristobulum in Syriâ ubique victor ac felix superaveris? Qui gravissimo bello præficiendus eo nomine Imperator visus es, quòd unus inter cæteros mortalium fortunatissimus existeres? Cui triumphanti tam sæpe, tam magnificè universus orbis plausum dedit? Cujus expectationi votisque clarissimum quodque Reipublicæ nostræ lumen vel in injustâ causâ respondit? *POMP.* Injustam ais causam, quæ ambitioni tuæ frenos poneret ac modum? *CÆS.* Docuit exitus, utra pars æquior foret, Pompei an Cæsaris. *POMP.* Et hoc est, in quo Fortunæ levitatem arguam; quæ me Pharsalicis in campis, cum maximè adjuvare debuisset, turpis deseruit transfuga; quæ perfugium quærentem apud amicum, illusit tam crudeliter; ut ille contumeliam pro beneficio, mortem pro restituto Regno redderet. Hoccine Pompeius magnus fatum meruit, ut in alienâ terrâ victus ac fugitivus erro perduellium manibus occumberet? Spectaculum hosti vel ipsi deploratum, quantumvis neget! *CÆS.* Memini; neque fateri me piget; movit lacrymas sanguinolentum caput: imò & ultus ego sum auctores necis. Tamen patienter dole, quam tibi ipse sortem accersiveris. *POMP.* Etiam insultes misero, quem Fortuna non deseruit, nisi ut tibi blandiretur per summum nefas? *CÆS.* Æquitati tunc favit. *POMP.* Æquitatem vocas, oppugnare Patriam armatâ manu? *CÆS.* Te petebam unum, non Patriam. *POMP.* Et me cur petebas, perfide? *CÆS.* Quia in liberâ Republicâ neminem ferre volebas parem. *POMP.* Et tu cur, excusso superioris jugo, dignitati inhiabas Regiæ? dignus ædepol, qui vel feras affectatæ Tyrannidis pœnas dares; & debita dudum Pompeio victima ante ipsius effigiem vel ab amicis perfossus concideres! *FORT.* Ut ambo, vel inviti, causæ suffragantur meæ! *CÆS.* Quid me affectasse objicis Regis nomen aut gradum? An non jubente me spoliati Magistratu Tribuni, qui regios honores detulerant? *POMP.* Supremum interim retinebas imperium; & rerum dominus atque arbiter, Regem in Dictatore perpetuo exhibebas importunissimum. *CÆS.* Tamen ecquis in victos moderatior, clementior in hostes, in omnes humanior? gladium vaginâ vacuum civitas non vidit. Ah! si quid in Fortunâ æquitatis foret, indulsisset Cæsari quidpiam, neque tam cruento parricidio inquinasset manus! *POMP.* Noli facere fucum mentitâ pietatis imagine; novimus quam tibi proponeres, quam haberes semper in ore rerum gerendarum formulam; si jus violandum est, inquiebas, regni gratiâ violandum est; cæteris in rebus pietatem colas. Næ regulam ad illam vitam exegisti

* *Ingreditur cum Cæsare.*

feliciter ! *FORT.* Habeo perennes utrique gratias, tam bene ambo pro me fecistis ! nihil est ultra quod adjiciam, ut injustam à vobis labem pluribus eluam. *POMP.* Sic Pompeium tueris, ô Virtus ? *CÆS.* Ita Cæsarem adjuvas ? *VIRT.* Utriusque sortem doleo. At vobismetipsi vel iniquam dixistis legem. *POMP.* O Fortuna ! *CÆS.* O Virtus ! *VIRT.* Mihine tam illusum turpiter ab illis foret ? *FORT.* Hinc augurare, per me licet, num tam adversa Virtuti Fortuna sit... At quis prodit ille ? *VIRT.* Tullius.

SCENA XI.

FORTUNA, VIRTUS, CICERO.

CICERO.

SI quantum apud vivos Fortunæ temeritas potest, tantum apud mortuos ejusdem iniquitas valeret; non minus hodie cederet in Inferis Marcus Tullius Fortunæ temeritati, quàm tum in vitâ cessit temeritati. *FORT.* Etiam in jus me vocas, Marce Tulli, quæ te hominem novum ad tantum dignitatis evexerim apicem ? *CIC.* Et obloqueris adhuc, perfida, non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam ? Quo usque tandem abutere, levis & inconstans Dea, bonorum probitate ? quandiu me furor iste tuus vexabit ? quem ad finem se se effrenata jactabit insolentia ? Nihil ne te tot nostri labores, nihil exhausta pro communi salute pericula, nihil revocata ab interitu Respublica, nihil pietas, fides, vigilantia commoverunt ? Non sentis accusari ab omnibus levitatem tuam, increpari crudelitatem tuam non vides ? Quàm me nullo meo scelere circumveneris, & contra fas omne mactaveris, quem ignorare, quem non expostulare arbitraris ? Luget Senatus, mœret Equester ordo, tota civitas confecta senio est, squalent municipia, afflictantur coloniæ, agri denique ipsi me tam beneficum, tam salutarem, tam mansuetum civem desiderant. *FORT.* Rem esse tibi credis, opinor, vel cum Catilinâ, vel cum Clodio ? *CIC.* Tu Clodio, ipsoque adeo Catilinâ pejor hostis, quæ non civem modò, sed Consulem, non Consulem modò, sed Patriæ vindicem ac conservatorem interemeris. *FORT.* Sic modestus more suo Tullius. *CIC.* Fidem appello Romani Senatûs, qui clarissimis civibus bene gestæ Reipublicæ testimonium multis, mihi uni conservatæ dedit... Nunc me una consolatio sustentat, quam Fortuna non eripiet; quòd tibi, ô Patria, nullum à me amoris, nullum studii, nullum officium pietatis defuit... Ego inimicitias potentium pro te appetivi; ego meum sæpe corpus & vitam objeci armis inimicorum; ego bona, Fortunas meas ac liberorum in communionem tuorum temporum obtuli. *FORT.* Isthæc commemoratio beneficii tam frequens, vide, Marce Tulli, ne exprobratio sit. At quid me necis auctorem accusas tuæ ? Accusa superbiam, accusa dominandi libidinem, accusa linguæ intemperantiam, quâ Virum Consulem lacerasti tam immisericorditer. *CIC.* Hostis patriæ Antonius hæc me-

fuit probra, quæ tulit. *FORT.* At Cæſar tam ſæpe tam honorificè compellatus à te pater Patriæ quid meruerat, ut conſpirares ejus in caput? *CIC.* Vah! perfidum & inviſum Numen! nullum ego tecum deinceps vel commutare verbum velim. Et tu, Virtus, hæc audis, hæc vides, hæc ſentis, & ſiles? * O tempora! ô mores. *FORT.* Numquid ſatis feliciter retudi ſuperbientis Cauſidici jactantiam? ut obmutuit, poſtquam de inſidiis facta mentio eſt! *VIRT.* Non putabam ego te tam diſertam, ut Oratori tanto imponeres ſilentium. *FORT.* * Namquid monſtri eſt? *VIRT.* Philoſophus.

* *Abit.*

* *Damaſippum intuetur.*

SCENA XII.

FORTUNA, VIRTUS, DAMASIPPUS.

DAMASIPPUS.

ETſi non ſpero æquiorem te mihi fore quàm cæteris (nam mirum eſt, quàm ſe querantur exceptos malè, quotquot, ô bona Virtus, te patronam vindicant) tamen multa Fortunæ ingeram probra, atque animo morem geſſero. *VIRT.* Confide tamen: non tam iniquam, ut reris, Fortunam ſenties, ſi modo poſtulabis nihil, quod æquitas non ferat. *DAM.* Hoc tu ſpondes, ô bona Virtus? ah! noſti, quàm unicè gens noſtra Virtutem colat. *VIRT.* Age, tu quis es? *DAM.* Damaſippus ego. *VIRT.* Damaſippi notum nomen: quidvis tibi? *DAM.* Artem colui, dum vixi, plurimam; at aliam aliâ nihilo meliorem. *VIRT.* Cur autem? *DAM.* Quia regidus ubique Virtutis cuſtos ac ſatelles. *VIRT.* Factum nequiter! *DAM.* Senator ego primùm, Junius Damaſippus nomine; Verum, heu! conditio quam ſterilis atque expers lucri; niſi rem facere arte volueris peſſimâ! Pœnituit me brevi tam infructuoſæ conditionis. *FORT.* Ergo nullo ponebas in pretio monſtrari digito prætereuntium &, hic eſt, dicier? *DAM.* Fumus iſte edacem paſcebat malè. Ergo adjeci animum ad faciendam mercaturam. Hinc quærere ſedulò æra vetera, quibus vafer Siſyphus olim laviſſet pedes, ſiquid ſculptum infabre, ſi quid fuſum duriùs, ſentiebam. Noram ponere ſignis pretium, mercabar hortos, villas coëmebam domos; uno verbo, jam compita mihi omnia Mercuriale cognomen imponebant. Tamen nec meliorem in hoc vitæ inſtituto Fortunam ſum expertus. Re malè geſtâ poſtmodum, & ad medium Janum fractâ, parabam è ponte Fabricio mittere me in Tiberim præcipitem, niſi imprudens reſtitiſſet Stertinius. *VIRT.* Quo tandem caſu tibi res ceſſit tam infeliciter? *DAM.* Dum tui cupidus plus æquo videor, ô bona Virtus! & fidem in mutandis mercibus adhuc incognitam colo. Scilicet caro emebam omnia, vili eadem pretio vendebam. *VIRT.* Non videtur hæc quidem tam commoda rei ampliandæ ratio. *DAM.* Inde ego Philoſophus ſapientem cœpi barbam paſcere. *FORT.* Hac ſaltem parte nihil de me expoſtulabis: nam tibi ſeſquipedalis è mento fluit. *DAM.* Heu! *VIRT.* Quid ingemis! *DAM.* Et fructum illum, quem mihi in paſcendâ bar-

bâ pollicebar, Fortuna eripuit! *FORT.* Quem fructum, ais, Damasippe? *DAM.* Ut saperem! sic enim affirmabat fore, qui me ad profitendam Philosophiam hortabatur, ut statim atque Pallium induissem Philosophicum, & crevisset mento barba, Insani nomen, quod imposuerat vulgus hominum, deponerem; & Octavus aliquis septem Græciæ sapientibus accederem. Verùm longè aliter accidit ac sperabam.

SCENA XIII.

FORTUNA, VIRTUS, DAMASIPPUS, LABERUS.

LABERUS.

O Tu, quæ meritos tutaris numine Vates,
Ingeniisque faves, Virtus generosa, sepultis;
Affer opem; miserum vexat Fortuna Poëtam,
Et nullam stygiis requiem sinit esse sub umbris.
Non satis ergo fuit, quod me, dum vita manebat,
Immeritum peteret? Cur post mea fata nocere
Pergit, & injustos amat exercere furores?
Quas patior, mea Diva, vices miserare, meosque,
Si bene quid merui, si te magis omnibus unam
Dulce fuit coluisse, precor, solare dolores.
Numinis invisi tumidos contundere fastus
O mihi si liceat! Nomen sacrum esse Poëtis
Noverit, & vates discat Fortuna vereri.

VIRT. Igitur Poëta es tu?

LAB. Ille ego sum Laberus docti quondam inclyta montis
Gloria, dulce decus! Phœbus cui sæpe canenti
Applausit, meritoque caput præcinxit honore.

VIRT. Non video quidquam in te, quod meorum de numero fuisse te persuadeat Tamen quid vis, ut faciam tibi?

LAB. Tu, Virtus, absterge probrum, quo perfida nomen
Infecit Fortuna meum, dignosque Camœnis
Aspersit, magno dignos & Apolline versus.
Scilicet hæc Flaccum furiis immanibus egit
Præcipitem; hic Linguæ frenum posuisse loquaci
Ausus, inexpertum servare silentia jussit.
Proh! dolor! heu! quò non mortalia pectora cogis,
Livor iners, vel quod facinus tu linquis inausum?
Ille mihi hærentem multâ cum laude coronam
Detrahere agressus capiti, dum fervidus instat
Nequicquam, in nostros mordaci dente libellos

Irruit, & totâ miserum cantavit in urbe...
* Sed quid rerum agitat? vel cur me lumine torvo
Respicit ignavâ quondam de gente Sophorum
Dictus, & insanos inter stultissimus omnes?

** Damasippum animadvertit.*

DAM. Ut te video & amplector lubens, amice!

LAB. Hinc procul, aspectu te, pessime, subtrahe nostro.

DAM. Quid refugis autem?

LAB. Absiste: insani refugit commercia vates.

DAM. Quid? jam excidit tibi, insanum te magis vixisse neminem?

LAB. Ille mihi, ô Virtus, ni jam tua cura resistat,
Credo equidem, insanos afflaverit ore furores.

DAM. Pol! nihil tu mutatus à te ipso es; cum furentis in morem vicos, plateas ac compita tuis personares versibus, & plaudenti plebeculæ mimos divenderes.

LAB. Nescio quis dextram retinet pudor, ocyùs istud
Quin volet invisum in caput, &, pro talibus ausis,
Indigno repetat meritas à sanguine pœnas?

DAM. Meministin' ut compositus aliquando cum scurrâ Pantolabro, hominem facetiis ac larvis tanto intervallo vinceres?

LAB. Proh! indigna nimis duri inclementia fati.
Hoc merui perferre probrum? tuque, optima Virtus,
Hæc audis, & lenta siles? Sed age, an tibi vates
Despicimur, Superum soboles? Namque à Jove summo
Et genus est nobis, Divumque è sanguine creti
Dicimur! Ah! quoties doctæ plausere Camœnæ,
Dum Reges, Regum & pueros, & facta Nepotum
Fortia sublimi ferrem trans Sydera versu!
Aula suo vati, monimentum & pignus amoris,
Præmia quanta dedit! Quin & sincera doloris
Argumenta, meo lacrymas fudere sepulchro.

DAM. Sanè: tu Principum deliciæ, quibus lepidos dabas de te ludos Morione quovis ac Pantomimo potior: quos facies hæc una, hic habitus hominis, si quid inprimis recitares, sine ullo aut Cothurnorum, aut larvæ præsidio tantopere delectabat.

LAB. Hæc blateres impune? mihi dabis, improbe, pœnas. *

** In barbam Damasippi involat & partem eripit.*

DAM. O scelus! ô flagitium! ad Plutonem appello.

LAB. Dulces Exuviæ! monumentum insigne Triumphi
Barba mei! frustra tecum contendere certet
Actoris Aurunci spolium! Tu carior auro
Præda mihi! foribus posthac affixa superbis,
Fata Sophi miseranda canes, seclisque futuris,
Non impune sacros lædi testabere vates.

VIRT. Nihil ne tu Plutonis Tribunal reformidas?

LAB. O Tibi si liceat geminas his dentibus aures
Eripere, inviso qui dente lacessere Vatem
Ausus es immeritum, & linguam frenare loquacem,
Nil precer, aut justas ultra jactare querelas,
Diva potens Fortuna, velim: vixisse beatus
Dicar, & æthereas caput intra condere sedes.

VIRT. Hominem opperire stygias ad umbras, dum venerit; interim fruere victoriâ tuâ, & abi.

SCENA ULTIMA.

FORTUNA, VIRTUS.

FORTUNA.

NUm videbor tibi deinceps tam iniqua meritis hominum, quam illi jactitant? *VIRT.* Fateor impositum fuisse nonnunquam simplicitati meæ, neque audiendos esse tam facilè, qui te arguunt. *FORT.* Atque ut intelligas magis, quantopere studeam tibi, quidquid expostulent illi, qui dissidium inter nos volunt, respice, quæso, tantisper vel in Senatum, vel in Aulam; illic agnoscis multos, qui verè & ex animo te colunt. *VIRT.* Sanè: quis Aristum in Senatu, quis Lælium Pontificum in collegio, quis Eudoxium in Aulâ, & alios quos prætereo plurimos, sinceros esse Virtutis amatores neget? *FORT.* An habent illi de me quod querantur? an deest illis quidquam, vel dignitatis ad splendorem, vel divitiarum ad copiam, vel gratiæ ad auctoritatem? *VIRT.* Næ meritis illi sortem adepti sunt parem. *FORT.* Verùm in uno Cæsare morari te velim. *VIRT.* Injuriosam te profecto & ab omni alienam æquitate, nisi spectata tanti Principis merita pensanda duceres! * Nam in quo tandem aut Religio purior, aut pietas illustrior, aut fides sanctior, aut prudentia perspicacior, aut humanitas amabilior enituit? *FORT.* Hæc ego tibi ut valdè assentior omnia, ita neque Tu dissenties mecum, extitisse neminem, qui me sibi addictam magis sit expertus. Revolve longam illam annorum seriem, ex quo imperii habenas moderatur, & continuam rerum ex voto fluentium perpetuitatem agnosce. Quis bello vel pace illo felicior? quid aggressus unquam est tam arduum, tam difficile, tam operosum, quod exitu prospero caruerit? Est aliqua pars orbis tam remota, quæ rerum ab eo gestarum gloriâ vacet? Carus suis, verendus hostibus, admirandus exteris, quid ultra ad beatam ex omni parte felicitatem expetat? *VIRT.* Ergo tuere beneficium tuum, si stabilem inter nos concordiam voles. Foveamus ambo, certantibus animis, optimum Imperatorem: populo suo diu lætus intersit: hîc longum amet dici pater atque princeps, &, quam toto orbe fecit bonus tranquillitatem ac pacem, eâdem ipse multos per annos potiatur. *FORT.* Sic erit, mihi crede, & quo quisque ad Augusti Principis merita accedet propiùs, eo me sibi propitiam magis ac faventem sentiet. *VIRT.* Parcant igitur accusare deinceps aut Virtutem, aut Fortunam, quibus in vitâ deterius spe atque expectatione futurum est: sibique ipsi tam obscuritatem imputent suam, quam calamitatem.

* *Hæc dũ exhiberetur Fabula Ludovicus Magnus regnabat.*

FINIS.

LIBER
DE CHOREIS DRAMATICIS.

PRÆFATIO.

EAm habent Choreæ cum Tragœdiâ Comœdiáque neceſſitudinem, ut qui de utráque tam multa hactenus verba fecimus, non integrum nobis videatur Choreas ipſas ſilentio præterire. Nam quoad longiſſimè quis velit repetere primam Tragœdiæ Comœdiæque naſcentis originem, & rudiora utriuſque recordari initia, facilè intelligat, non priùs Actores ad dicendum, quàm ad ſaltandum in ſcenam prodiiſſe.

Poſtulat igitur inſtituti à nobis operis ratio, ut illam Theatri partem, aut præceptionibus aut exemplis deſtitutam non patiamur; quod eò diligentiori ſtudio tractari par eſt in hoc altero Bibliothecæ noſtræ volumine, quò rarior eſt eorum, qui de Choreis ſcripſerunt, numerus, & frequentiores noſtris temporibus Choreæ in ſpectaculum poſtulantur.

Etenim quòd ad veteres rerum iſtarum ſcriptores attinet, Ariſtoteles primus occurrit, qui non tam datâ operâ diſſeruit de Choreis in Poëticâ ſuâ, quàm eaſdem leviter perſtrinxit, dum ſuis Tragœdiam ac Comœdiam legibus informaret: ſeu quòd Tragicis rebus ac Comicis inſertæ, earumque pars ut plurimùm, non facerent quiddam à Tragœdiâ Comœdiâve diſtinctum; ſeu quòd Choreas nihilominus ac Tragœdiam Comœdiamque cùm in imitatione eſſe poſitas pronunciaſſet; quæ de alterutrâ præſcriberet operoſiùs, hæc Choreis ipſis eſſe accommodanda ſatis innueret.

Scripſit Lucianus de Choreis, ſed ad ſaltationis commendationem potiùs & eorum, qui ſaltandi arte præcelluerant, prædicationem, quàm ut certi quidpiam informare Choreas meditantibus præciperet. Non prætermiſit ille quidem quod eſt in Choreis præcipuum, & quo vis ac natura Choreæ maximè nititur. Nam de imitatione multa diſputat, ad quam ſaltandi artem totam referendam eſſe copioſè ac ſcienter defendit. Quæ quàm nativa cumulataque in ſaltatoribus tam ſui, quàm exacti jam temporis extitiſſet, pluribus ac luculentis exemplis demonſtrat. Verùm hæc ipſa non ſunt eo digeſta modo atque ordine, ut rerum iſtarum Can-

didati erudiri commodè possint; aut nullis aliis imbuti præceptionibus ad instituendas ipsi Choreas comparati satis inveniantur.

Omitto Athenæum, qui de saltatione quidem ac Pantomimis egit, Choreas verò ipsas, aut quæ ad easdem constituendas requirantur, non attingit.

Quod recentiores spectat, nemo ante Manbrunum de Choreis verba fecisse visus est. Is rogatus ab amicis suam de Choreis sententiam, &, quam informasset animo, delinearet Artis illius imaginem, Dissertationem edidit super eâ re brevem, & amœnis descripsit versibus cujusdam Tripudii formam; sic enim vocat saltationis illud genus, quod à nobis Chorea, à Gallis nostris, *le Ballet*, appellatur; & illud Poëmati suo, quod *Constantinus* inscribitur, Episodii loco inseruit. Sed sensit ipse non tam se felicem in adumbrando inusitati operis genere fuisse; quàm in tractando Epico Poëmate extitisset; qui fateri non dubitat, mirari sibi contigisse, quòd defuissent adhuc, qui Tripudiis leges ponerent. *Ante* XXX. *aut* XL. *annos*, inquit, *cuilibet in Tragœdiam & Comœdiam impune quidlibet audere licitum erat; ita ut multos etiam de Literatis non puderet unum aliquem hominem ab usque pueritiâ ad senectutem in eâdem Tragœdiâ perducere. Extitere tandem aliquando qui malo illi mederentur. In Tripudia satis inquisivit Eruditorum nemo.*

Extat novissimus omnium de Choreis vulgatus Linguâ Gallicâ Liber auctore P. Claudio Menestrier, cujus hæc Inscriptio est, *Des Ballets anciens & modernes*, qui saltandi artem, quàm latè patet, ab ipsis rudioribus initiis ad nostra isthæc tempora perduxit. Est in hoc opusculo ingens rerum copia, &, quæ dicta sunt à singulis in Choreas, illic diligenter collecta reperiuntur. Neque verò non vidit, quâ inprimis laude Choreæ commendentur, qui absolutionem hujus artis, quemadmodum & Poëtices, in perfectissimâ imitatione positam esse disertissimis verbis ostendit. Unum hoc desiderandum videri possit, ut rerum ordo clarior procederet, neque tam multam Liber cresceret Chorearum in segetem, quas vel proponi in exemplum non oportebat, quia pleræque vitiosæ sunt, vel notari censurâ atque emendari decuisset, ne earumdem contagie peccaretur.

Nos, qui breve meditamur Dramaticarum Chorearum dare compendium, quo adjuvari possint ii, quibus conditionis suæ ratio exhibendi palam Choreas necessitatem imponit, satis habebimus accuratam tradere artis illius notionem, & quid in eâdem exercendâ vel sequendum vel fugiendum sit, dilucido, quantùm fieri poterit, ordine digestum aperire.

LIBER DE CHOREIS DRAMATICIS,

vulgò LES BALLETS.

CAPUT PRIMUM.

De Origine & Antiquitate Chorearum.

HOc præmonere inprimis & ante omnia operæ pretium eſt, quantum ſit Choream inter & ſaltationem meram diſcrimen. Nihil enim moror artem illam, quæ corpus agitare decenter & varios ejuſdem motus muſicorum inſtrumentorum ad numeros docet temperare; id ſi ſuſcipiat unum, ut placeat oculis, & vacuam rebus Tripudii concinnitatem cum eleganti pedum ac brachiorum mobilitate ad pompam oſtentet.

Quare nihil inquirendum putem curioſiùs, quàm vetuſta ſit illa ſaltatio. An cum ipſo mundo nata videri poſſit, quæ voluptatis ac lætitiæ comes individua aut ejuſdem potiùs neceſſaria ſoboles habeatur? an ſuam trahat originem à Corybantibus in Phrygiâ, vel Curetibus in Cretâ, qui jubente Rheâ circum ſalientes Jovem, ne vagitibus proderetur, eundem à Saturni furoribus incolumem ſervarunt? an Auctores agnoſcat Salios, qui Evandri temporibus Populeis ramis evincti tempora, altaria circum, Virgilio teſte, ſaliebant ad cantus? an duxerit ortum à Sacris in Delo inſulâ fieri ſolitis, quæ niſi adhibitâ ſaltatione nunquam peragebantur?

Certè ſcrutari volentibus vetuſtiſſimam quamque temporum memoriam occurrunt infinita ſaltationis hujuſcemodi veſtigia, quam in Sacris præſertim fuiſſe uſurpatam non profanorum modò, ſed ſacrarum etiam Literarum teſtimonia comprobant. Nam ſaltaſſe Iſraëlitas, præcinente Mariâ Propheteſsâ Aaronis ſorore, poſt ſubmerſum aquis Pharaonem & exercitum ejus Liber Exodi innuit. *C. 15.*

Et Juvenes Tribus Benjamin cùm facerent impetum in puellas Silo, quas ſibi in conjuges raperent, occupaverunt illas procedentes ad ducendum choros, quos annua Tabernaculorum ſolennitas imperabat. *C. Jud. ult.*

Saltavit David coram Arcâ, cùm illa ex Obedontis domo deferretur. *2. Reg. c. 6.*

Eſt hæc & Davidis ejuſdem invitatio, quâ populum Iſraëliticum compellat ad ſaltandum in honorem Dei, *Filii Sion exultent in Rege ſuo. Laudate*

Lorin. in Ps. 149. *nomen ejus in choro.* Quas voces doctus Interpres non dubitat de Tripudio, seu de multitudine saltantium ac concinentium explicare.

Fabulosa verò Numina saltare videas apud Poëtas.

Saltat & in mediis hominum pater atque Deorum. *Inquit Eumelus.*

Vocat Pindarus saltatorem Apollinem. Dianam saltantem Virgilius inducit.

Qualis in Eurotæ Sylvis aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros, quam mille secutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades.

Venus cum Nymphis ac Gratiis saltans ab Horatio describitur.

Jam Cytheræa choros ducit Venus imminente Luna;
Junctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede.

Verùm Saltatricis illius artis quærimus originem, quam Dramaticam Choream appellamus: quæ non in solâ pedum agilitate, aut venustâ reliqui corporis gesticulatione posita sit, sed aliud quidpiam significet ulteriùs, & se tam naturalium rerum quam actionum & motuum quorumlibet sedulam imitatricem profiteatur.

Id Saltationis genus, quod exquisitioris artis opus est, etsi posterioribus sæculis perfectionis suæ cumulum acceptum debet, non est tamen tam recens ac novum, ut ultimæ antiquitati originem suam non referat.

Etenim legimus Saltationes Ægyptiorum totidem fuisse nativas Actionum imagines, quibus aut Sacrorum suorum designarent mysteria, aut cœlestes astrorum motus, mirabilemque totius Universi concentum atque harmoniam repræsentarent. Nam saltabant in orbem, ut stellarum orbes ac circulos imitarentur; &, positis in medio sui circuli altaribus, solem ipsum in mediâ cœli parte positum sibi fingebant intueri, cujus orbes in Eclypticâ diurnos & annuos suis ipsi orbibus exhiberent.

Hic verò Saltationis artificiosæ modus Platoni, qui discipulus Ægyptiorum fuit, tam mirabilis visus est, ut profiteri non dubitaverit, eum divino afflari spiritu oportuisse, qui primus cœli totius imaginem in Choreâ adumbrasset.

Ab Ægyptiis mutuati sunt Græci novam illam exercendæ Choreæ rationem, & veteris Tragœdiæ choris inseruerunt. Nam primò Saltantium chorus in orbem movebatur sinistrorsum, atque hoc motu, quem vocabant στροφὴν, hoc est conversionem, motum primi orbis stellarumque fixarum repræsentabant. Deinde numeris iisdem, & paribus intervallis relegebant vestigia, & ferebantur dextrorsum, ut Planetarum motum, quem ἀντιστροφὴν, seu conversionem in contrariam partem appellabant. Mox consistebant immobiles, ut quietem terræ exhiberent: &, quia tunc diversa canebant à motibus, cantum illum, quem stantes ac veluti defixi solo promerent ἐπῳδὸν nuncupabant.

Hinc & Pindari carminibus venit, ut in Strophas, Antistrophas atque Epodas distinguerentur; quia dum canebantur illa fidibus ac tibiis, saltantium choros numeris suis temperabant.

Verùm non ita multo post redux è Cretâ Theseus receptum jam apud Græcos saltandi morem eò transtulit, ut varios Labyrinthi, quem evaserat,

strotes exprimeret, & retentis stropharum & antistropharum nominibus, juventutem docuit inextricabiles loci hujus ambages & innumeros flexus ac reflexus saltando simulare, quam illi Gruum Choream nominarunt, quòd Gruum more, cùm turmatim volant, alii post alios longo ordine decurrerent.

Atque hæc fuere rudiora Chorearum initia; quæ posterioribus temporibus Dramatum choris insertæ, tantum deinceps incrementum acceperunt, ut ab iisdem etiam sejunctæ novum Dramatis genus constituerint.

CAPUT II.

De Definitione ac Naturâ Choreæ.

PLutarchus Choream definiebat, Saltationem mutam & picturam loquentem.

Chorea, inquit Athenæus, est rerum quæ dicuntur & canuntur imitatio; quam gestus, subjicit Lucianus, corporis motus & numerus efficiunt; quemadmodum in cantu vocis flexibus eadem perficitur.

Aristoteles in suâ Poëticâ Choream ait esse imitationem Actionum, Morum & Affectuum; quibus figurata saltatio numeris musicis, certis constantibusque motibus, gestibus ac figuris instructa exprimendis incumbit.

Tesoro scriptor Italicus Choream vocat metaphoram actuosam, quæ intimos affectus & externos hominum actiones repræsentat.

Definitio Aristotelis etsi cæteras inter expressum quid habet & accuratum magis, tamen eò concurrunt omnes, ut Choreæ vim ac naturam attingant, dum illam imitatione contineri totam contendunt. In quo Chorea nihil differt à reliquis artibus & à Poësi inprimis, quîcum non tantùm similitudine operis, sed etiam generis affinitate conjuncta est. Etenim quantò latiùs Chorea imitando patet, quàm Pictura, quæ tacita Poësis vulgò dicitur! Nam ut solers atque habilis Pictura sit in assimilandis coloribus ac figuris, in exhibendâ rerum dispositione atque habitudine corporum; iis certè circumscribitur limitibus atque angustiis, quas Chorea non agnoscit. Scilicet, quod præstare Pictura nequeat, id exprimendum Chorea suscipit, &, dum in exteris rerum imaginibus conquiescit illa, hæc, quod intimum est hominum animis, & in unaquáque re penitus insitum, imitando sectatur.

Atque ut visa fuit semper ea Choreæ virtus maxima, quæ imitandi laude præcelleret, ita certatum acriter inter eos, qui saltarent in Choreis, ut imitationis gloriâ æmulos superarent. Hæc porro saltantium æmulatio, tam egregios per ætates singulas Saltatores peperit, nihil ut esset rerum omnium, quod imitando non exprimerent: adeoque spectatores Saltationis, etiam choro cessante, & imposito tibiis silentio, intelligerent mutum Saltatorem, & nihil loquentem audirent.

Sanè Thelestes quidam Aristotelis testimonio, tam peritus erat saltandi magister, ut cùm saltaret septem Duces ad Thebas, quæcumque gesta erant, oculis subjiceret. Neque verò rationem ob aliam peritis Chorearum actoribus Pantomimorum nomen obtigit, nisi quòd nihil proponi posset ipsis ad imitandum, quod motibus

ac gestibus feliciter non exprimerent.

Quòd si posterioribus sæculis, atque hac præsertim ætate nostrâ, plus decoris in apparatu, magnificentiæ in vestibus, melodiæ in cantu, inventionis in Machinis, in ipsâ constructione Fabulæ, quæ saltatur, plus artis & industriæ videri possit Choreis accessisse; quantùm decessit ab imitatione, quæ nullo jam pœnè ponitur in loco. Querebatur Plutarchus, quòd in plerisque sui temporis Saltatoribus studium imitationis deferbuisset, neque adspirarent illi ad aliam laudem, cùm prodirent in scenam, quàm ut inani pedum velocitate, composito corporis ac brachiorum motu spectatorum oculis illuderent. Verùm quantò æquiùs hodie expostulare liceat eò rediisse Chorearum artem, ut eleganter magis quàm scienter saltetur; adeo vix ulla deprehendas veteris Choreæ vestigia, quam imitatio sola commendabat.

De Choreæ origine, deque ipsius naturâ ac definitione ex veterum scriptorum monumentis hactenus diximus. Verùm quia Choreis, quales jam in usu sunt, accrevere multa, unde, si perfectæ imitationis laudem excipias, non comptiores modò & ornatiores, sed absolutiores etiam meritò censeantur, eam subjicimus definitionem, quâ contineantur omnia, quæ ad Choream tam perficiendam quàm decorandam hodie concurrunt.

Sit igitur illa Choreæ Definitio. Chorea est Saltatio Dramatica, quæ Actiones omnis generis, Mores, Affectus, figuris, motibus corporis ac gestibus, cantu, Machinis & apparatu scenico sic imitatur, ut delectationem pariat.

Dicitur primò Saltatio Dramatica; hoc enim differt à Saltatione nudâ ac simplici, quæ temperatis ad Musicæ numeros motibus nihil penitus significantibus absolvitur; quòd ipsa sit Actio quædam, seu potiùs imitatio actionis, idque cum Tragœdiâ atque Comœdiâ commune sibi vindicet.

Dicitur secundò Saltatio, quæ actiones omnis generis, mores, affectus imitatur: in quo disconvenit tam à Tragœdiâ quàm à Comœdiâ, quæ Actionem unam eamque humanam, hæc civilem, illa heroïcam exhibent; cùm non humanas modò illasque multiplices, sed animalium etiam & rerum sensus expertium actiones Chorea repræsentandas suscipiat. Animalium actiones dico in Choreis repræsentari: neque enim rarum illud & infrequens, ut inducantur in scenam, qui saltando belluas imitentur. Imò Domitiani temporibus erant, Martiali teste, qui Elephantes ad saltandum erudirent.

Et molles dare jussa quod Choreas
Nigro bellua nil negat magistro.

Addo rerum etiam sensus expertium actiones in Choream dari; quandoquidem hoc erat primis Choreis propositum, ut varios Cœlorum ac Syderum motus adumbrarent; & nunc etiam rupes atque arbores sese moventes ad numeros introducantur.

Dicitur tertiò Chorea id quod suscipit perficere motibus, figuris, gestibus, cantu, machinis; hæc enim sunt, quibus Chorea res quaslibet imitatione consequitur.

Denique hoc sibi proponit Chorea, ut delectationem pariat. Neque verò quidquam est tam natum ad oblectandos animos, quàm ars illa mirabilis,

quæ, ut ait Cassiodorus, ore clauso, manibus loquitur, & quibusdam gesticulationibus facit intelligi, quod vix narrante linguâ, aut scripturæ textu possit agnosci.

CAPUT III.

De Materiâ seu de Argumento Choreæ.

DIsseruimus satis multa de Choreâ, ut faciliè quivis intelligat, quàm latè pateat ejus materia, & quàm nullis circumscripta sint finibus, quæ præbere ipsi argumentum possunt. Quid enim excluditur à Choreâ, quæ actiones omnis generis, mores & affectus ipsos complectatur?

Quare quidquid historiæ monumentis consignatum est; quidquid in Poëtarum fabulis exaratum occurrit; imò novus quilibet ingenii partus, qui nihil vel historiæ vel fabulæ debeat, legitimum Choreæ argumentum sufficiunt, si modò admirationem movere ac voluptatem possint.

Hinc triplex oritur Chorearum genus; Historicum, quod suum ab Historiâ argumentum mutuatur, Fabulosum, quod à Fabulâ, Fictitium quod ab inventoris ingenio profectum est. Quin & una eademque Chorea in hoc triplici argumento versari potest, si historiam cum fabulâ, historiam & fabulam cum inventione misceat.

Neque enim tam severas Chorea leges admittit, ut, quod tam Tragœdiæ quàm Comœdiæ ratio postulat, ipsâ vel actionis, vel loci, vel temporis unitate restringatur. Actiones illa non multiplices modò, sed generis varietate dissimiles: Res cùm locorum intervallo dissitas, tum disjunctas temporum longinquitate complectitur. Unam hanc agnoscit unitatem, nihil ut suscipiat tractandum, quod rei propositæ non conducat, & aptè hæreat. Quare si pro argumento Choreæ Ludos delegeris, si Somnia, si quatuor anni tempora repræsentare placuerit, nefas sit exhibere quidquam, quod vel ad ludos, vel ad somnia, vel ad quatuor anni tempora non referatur.

Variam præterea ac multiplicem Chorea appellationem habet a multiplicitate & varietate materiæ, in quâ versatur. Hinc quadruplex numerabatur apud veteres Chorearum genus. Aliæ Tragicæ dicebantur, quæ res Tragicas tantùm ac serias exhibebant. In saltandis ejusmodi fabulis Pylades excelluit, cujus saltatio gravis, seria plenáque affectuum Tragœdiæ inprimis congruebat. Aliæ vocabantur Comicæ, in quibus nihil nisi lepidum ac jocosum oculis offerebatur. Hujus Saltationis princeps fuit Bathyllus, qui facetiis ac leporibus inter saltandum conditus Comœdiæ jocos ac sales bellissimè repræsentabat. Aliæ Satiricæ, quæ non tam mordaces, quàm petulantes & indecoræ postmodum à Theatro proscriptæ sunt, quòd bonis moribus & honestati contumeliam inferrent. Aliæ denique Thymelicæ, quæ à Thymele editiore loco, in quo saltabatur, nomen ferebant. Erant Thymelicæ Choreæ Allegoricæ, quæ graphycâ rerum imitatione res ipsas oculis, quales erant revera, subjiciebant.

CAPUT IV.

De Formâ Choreæ.

FOrma Choreæ nihil aliud est, quàm inventio ac dispositio par-

tium ex quibus Chorea componitur. Quidquid enim repræsentandum in Choreâ sumpseris, Totum est aliquod suis constans partibus, quæ aut existunt reipsa, aut possunt existere.

Igitur artificium Poëtæ, qui Choream instruit, in eo maximè vertitur; Primum, ut ex eâ re, quam tractare voluerit, eruat quæ ad eandem pertinent tanquam pars aut vera, aut verisimilis, aut etiam ficta; hoc est, quæ vel insita sint in ipsâ re, vel mutuatus fuerit à Fabulâ, vel ipse confinxerit. Deinde ut ex omnibus ea seligat, quæ Saltatione repræsentari commodiùs & majorem spectatoribus movere admirationem ac voluptatem possint. Tum ut suo singula ordine ac loco ita collocet ac distribuat, ut alia ex aliis nata eòdem omnia referantur, & suis distincta scenis atque actibus Dramaticæ actionis speciem ac formam exhibeant. Verùm hæc ipsa quæ præcipimus exemplorum appositione fient clariora.

Sint tibi *Artes* Choreæ Argumentum: vox illa *Artes* genus est, seu totum quoddam, in quo plures species seu partes continentur. Sunt enim Artes multæ ac variæ, aliæ quæ Liberales, aliæ quæ Machinales nuncupantur. Rursus inter liberales Artes Eloquentia, Poësis, Philosophia, Astronomia, Mathematica, Grammatica, Musica, &c. recensentur. Inter Machinales Agricultura, Navigatio, Architectura, Pictura, Typographia, &c. locum habent.

Hæc sunt argumento insita, hoc est, nomine Artium comprehenduntur. Alia sunt quæ depromere liceat à Fabulâ, tanquam partes Artium verisimiles; putà, si Cererem ac Triptolemum serendi frumenti auctores, Bacchum vitisatorem, Pomonam ac Floram hortorum cultrices, Minervam Lanificii artificem, Neptunum Navigationis inventorem, Æsculapium Medicinæ parentem, Orpheum & Ariona Musicæ repertores, Cyclopas Armorum fabros, Comum ac Momum, illum Conviviorum, hunc Ludorum, Spectaculorum instructores in scenam induxeris.

Alia item fingere poteris ad arbitrium, ut si stipatum Musis Apollonem & reliquos Deos variarum Artium cultores ac patronos produxeris instructos laureis singulos, quas Ludovici Magni ad imaginem ultro deferant, eumque reparatorem omnium Artium, perfectorem ac munificentissimum muneratorem agnoscant ac revereantur.

Jam quia infinitæ sit operæ Artes omnis generis saltando imitari, habendus erit delectus aliquis earum Artium, quæ tempori & loco, quibus exhibetur Chorea, magis congruant, & magnificum inter cæteras Spectaculi apparatum præbere possint.

Denique in exhibendis, quæ magis arriserint, Artibus aliquem excogitabis ordinem, qui suam Choreæ structuram ac formam conferat, eamque varias in partes seu diversos in Actus, ipsos Actus in scenas multiplices distribuat, unde Dramatici operis referat similitudinem. Est enim Chorea omnis, uti jam innuimus, genus aliquod Dramatis ex naturâ suâ, quandoquidem imitatrix est tota, & res ipsas, quas imitatur, non narrando, sed agendo repræsentat.

Quare Artes universas in quatuor veluti classes partieris, ex quibus quadruplex

quadruplex Choreæ Actus exurgat. In Primâ collocabis Artes quæ ad necessitatem, in Alterâ quæ ad commoditatem, in Tertiâ quæ ad delectationem, in Quartâ quæ ad gloriam inventæ sunt. Tum partes singulas hoc pacto divides in scenas.

In Primâ designabis Artes illas, quæ ad necessitatem pertinent, quales sunt agrorum cultus, vitis satio, lanificium, Ars medendi, Armorum fabrica, quæ totidem scenas efficient. Præerit agricolis Triptolemus, quos ad referendas Cereri gratias ob inventas segetes invitabit. Triumphum Baccho Fauni, Bacchantes, Satiri instruent, & novi liquoris pleni muneribus vim ejusdem motibus incompositis adumbrabunt. Pro lanificio Minervam induces circumseptam Phrygibus, quos texendis pannis erudiisse dicitur. Ægtis ac languentibus aderit Æsculapius, & succis plantisque salubribus pristinam sanitatem revocabit. Mars jubebit Cyclopas fabricare arma, quibus tractandis juventutem nobilem informabit.

Pars altera Commoditati natas Artes complectetur, quales se offerunt Architectura, ejus ideam dabit ipse Jupiter delineando templum sibi mortalium manibus extruendum. Navigatio, quam inventam à Neptuno reget Æolus temperatis opportunè ad navalem cursum ventis. Ars cudendi nummos, quam invexit Janus commercii in gratiam, & negotiatores excipiunt comparandis mercibus pertutilem. Ars scribendi cujus auctor Mercurius ab Ægyptiis agnoscitur, factâ ejusdem, complexione Literarum, experientiâ. Equitandi disciplina, quæ Centauris Thessaliæ populis tribuitur.

Pars Tertia exhibebit Artes quæ Delectationi serviunt. Hîc Diana cum Meleagro, Cephalo & Hippolyto aprum insequens venationem exhibebit. Comus risus inter & jocos mensas extruens convivia repræsentabit. Momus cum Pantomimis & histrionibus ludos scenicos exprimet. Arion ludens Cytharâ Musicam dabit. Orpheus Lyram pulsans & vocis dulcedine non homines modò, sed feras ipsas, rupes atque arbores trahens ad sese saltationem referet.

Quarta Pars Artes ad Gloriam & magnificentiam comparatas imitabitur. In iis primum tenebit locum Historia, quam Saturnus temporum parens constrictis captivorum in morem ætatibus & in conspectum Musarum adductis bellè designabit. Procedet deinde Poësis in Homero adumbrata, quem laureatum ab Apolline Poëtæ, quotquot sunt, reveriti æmulari conabuntur, aut etiam compilare. Sequetur Pictura, quam expriment Zeuxis & Apelles radiis à solaribus & umbris, quas efficiunt illi, miscendi ac temperandi colores artem mutuati. Veniet & Sculptura, cui famulabuntur Phidias & Praxiteles incumbentes Jovis Olympii in statuam, Pantomimis hinc inde ad omnem corporis situm atque habitudinem compositis. Denique ludicram Equestris pugnæ imaginem confectis toto orbe monstris Hercules exhibebit.

Aliud subjicio informandæ Choreæ exemplum. Sint tibi Ludi in Choream agendi. Statim se offeret multiplex ludorum genus, qui multiplicem Cho-

reæ partem sufficiant. Sunt enim lusus alii qui dexteritate ac solertiâ; alii qui solo casu; alii qui vi reguntur ac robore; alii qui dexteritatem, casum ac robur simul postulant. Hinc orietur quadruplex Choreæ pars atque divisio. Singulis quibusque partibus suum præerit Numen. Primam Mercurius dexteritatis pater; Secundam Deus Aleæ; Tertiam Hercules viribus inprimis valens; Quartam Mars dexteritatis pariter, Aleæ roborisque arbiter moderabitur.

Jam verò Lusus varios in quibus pollet dexteritas numerabis, ex quibus totidem scenas conficies: puta Latrunculos * quem ludent ludum Mercurius & Apollo eundem docti, ut perhibent, ab Oceano.

Les Echets.

* Ebur volatile, cujus imaginem levis Amorum turba indoli convenientem suæ exhibebit.

Le Volant.

* Scrupos; quos Bohemicis fœminis commissæ Amazones colorum varietate referent.

Les Dames.

* Arcûs Exercitationem, quam per Faunos Pan adumbrabit, propositâ victori fistulâ, qui signum sagittâ ferierit.

L'Exercice de l'Arc.

* Acetabula, quibus tractandis mixtus Præstigiatoribus Mercurius rusticæ turbæ illudet.

Les Gobelets.

Ludis Aleatoriis præsidebit Aleæ Deus, quos inter occurrunt Tesseræ,* quibus dum indulgent otiosi milites, ludus in rixam vertitur.

Les Dez.

* Carthæ Lusoriæ, quas Saltatores pictis ad earum similitudinem vestibus sic exhibeant, ut concursu vario variam ludi illius speciem præbeant.

Les Cartes.

Ludus cui à recti aversique nummi sorte nomen * est, quem rustici, dum certant invicem cujus sit inventus casu Nummus, repræsentabunt, jacto in altum nummo, rectâ ne an posticâ fronte cadat, curiosè explorantes.

Croix-Pile.

Ludus qui vulgò dicitur *Le Colin-Maillard*, * dabitur à pueris, qui homini cœco suum furati baculum, miserum ultro citroque cursare cogunt, si forte raptorem attingat.

Le Colin-Maillard.

Ludicra Schedularum Sortitio, * quam larvata hominum turba exprimet, ductis sortibus, quæ mœrorem aliis, aliis lætitiam pariunt.

La Loterie.

Ludis robur poscentibus præerit Hercules eorumdem inventor, quales sunt.

Luctatio, * quam juniores Titanes exercent impugnandis olim Diis præludentes.

La Lutte.

Cursus, * ad quem Procos Atalanta provocat, victrix omnium præter Hippomenem, qui jactis inter currendum malis aureis, Atalantam remoratur.

La Course.

Discus, * quo ludentibus Hyacintho & Apolline, Venti, instigante Zephiro, Discum Hyacinthi detorquent in caput, eundem perimunt magno Apollinis desiderio.

Le Palet.

Pugna * Gladiatoria, cujus specimen edunt & originem certantes inter se crudeliter Cyclopes.

Le Jeu des Gladiateurs.

Saltus, * quo Argiva juventus exercetur, Hercule, Theseo atque Jasone auctoribus, & ad Colchicam expeditionem jam succinctis.

Le Sault.

Quarta pars Ludos exhibebit, quibus exercendis dexteritate, casu & robore opus est. Ludorum istorum agmen Mars aget, quorum patronus est. Sunt autem illi.

Follis. * Ulysses acceptis ab Æolo conclusis in utre Ventis, videt elapsum forte de manibus exilire corium;

Le Ballon.

hinc nacti lusûs occasionem Ulyssis socii Follem inveniunt.

* *La Boule.* Globorum * Ludus; cujus Hesperides unà cum fratribus dabunt imaginem, dum mala horti sui aurea ludendo pervolvunt.

* *La Paulme.* Pila * quâ ludent Ulyssis socii Nausicaâ præside ac magistrâ.

* *Les Quilles.* Metularum * Ludus, quem Pierides imitabuntur cum Apolline, qui Puellas novem in Metulas, eorum Magistrum in Globum mutaverat, quòd illæ se Musas, hic Apollinem diceret.

* *L'Escrime.* Ars Lanistarum, * quam ad tractandam præses armorum Genius nobilitatem erudiet, propositâ victori laureâ.

Denique Coronidis loco Mercurius, Deus Aleæ, Hercules & Mars prærogativam ambiunt cæteris Numinibus arbitris, quam nemini dum adjudicant, satis innuunt, hanc esse Ludorum conditionem, ut plus minùsve commendentur, quò plus minùsve ætati cujusque, conditioni atque indoli conveniunt.

CAPUT V.

De Triplici Allegoriæ Genere quod suam Choreæ formam constituit.

Cum omnis Dramatica Saltatio in imitatione posita sit, adeoque diversum a se quidpiam significet, necesse est Choream in Allegoriâ fundari, suamque ab eâ formam repetere.

Triplex autem Allegoriæ genus est; alia Philosophica, alia Poëtica, alia Fabulosa penitus ac fictitia. Hinc Choreæ suam vel Philosophicis, vel Poëticis, vel Fabulosis Allegoriis formam debent, sive Inventionem ac dispositionem partium.

Chorea porro, cujus Allegoriæ Philosophicæ appellantur, est ea, in quâ causæ, effecta, proprietas rerum, quas suscipit imitandas, sic exprimuntur, ut inventio dispositioque partium exigantur ad perfectam rerum ipsarum similitudinem; nihilque sit in singulis Choreæ partibus, quod vel a causis, vel ab effectis, vel a proprietatibus rerum, quas exhibet, depromptum videri non possit.

Verbi gratiâ somnia repræsentanda habes in Choreâ, ita rem persequeris & Philosophicis Allegoriis accommodabis inventionem ac dispositionem partium. Nox, Silentium, Lassitudo, Inertia tanquam causæ somniorum primariæ somnum introducent in scenam; quem Murmur, Curæ, Zelotypia, Metus frustra turbare aggredientur. Sensus irretiti somni dulcedine consopientur, & expertes motûs omnis conquiescent.

Interim vis imaginandi suis stipata phantasmatis, unde procreantur somnia, spectandam se dabit. Morpheus, Icelus, & Phantasus Somni Soboles, & præsides somniorum Dii varia ordinabunt Phantasmata, & variæ cujusque Temperationi atque indoli accommodabunt.

Hinc illis, in quibus sanguis cæteris humoribus prævalet, læta, Pituitosis graviora, Melancholicis atra, Biliosis terribilia somnia contingent; in quibus diversæ somniorum proprietates agnoscuntur.

Denique sequentur somniorum effectus, Lætitia, Mœtor, Spes, Metus, Furor, Indignatio. Quæ omnia personis quibusdam vel Historicis vel

Poëticis vesties & adornabis ad majorem spectaculi magnificentiam, uti diligentius exemplar dabimus in hujus Tractatûs Appendice, cum editam olim a nobis somniorum Choream retexemus.

Choreæ verò quæ suam Poëticis Allegoriis formam debent, etsi non tam accuratæ videri possunt, quàm quæ suam a Philosophicis Allegoriis inventionem mutuantur, tamen nec minùs ingeniosæ sunt, nec minorem pariunt oblectationem.

Hujusmodi Choreæ elegantissimum dabo specimen in Herculeis laboribus, qui dati sunt olim in Choream ad repræsentandas res a Ludovico Magno gloriosè feliciterque gestas. Hæc mihi Chorea visa est semper ingeniosissima, & felicissimis, quas sufficere Poësis valeat, Allegoriis exornata.

Quadrifariam dividebantur Herculis labores, unde totidem Choreæ partes crescebant. Alios suscepit pro sua ipsius gloriâ. Alios in utilitatem & commoda populorum aggressus est. Alios pro tuendis aut vindicandis sociis atque amicis exhantlavit. Alios denique ad asserendos Superis suos honores confecit. Quæ quàm bellè cadant in heroica Ludovici Magni facinora, rerum dicendarum series declarabit.

I. PARS.

Labores pro suâ ipsius gloriâ suscepti.

Hercules Nemæum Leonem sternit, atque hoc primo facinore felix fortitudinis suæ augurium facit. *Flandria a Ludovico Magno occupata.*

Hercules Nemæi Leonis victor, dum capit partem quietis aliquam, Pygmæa gens quiescentem occupat, & suam illi auferre Clavam conatur. Expergefit Hercules & imbellem turbam in fugam vertit. *Pacati a Ludovico tam intra, quam extra Regnū tumultus.*

Geryon triplici superbus corpore Herculem aggreditur; expugnatur idem ac vincitur. *Triplicis Fœderis disturbatio.*

Hercules ulterioris gloriæ cupidus Alphæum flumen trajicit, Centauris moras frustra opponentibus. *Rheni trajectio.*

Idem fertilissimam Hesperidum regionem ingreditur, quas multasse contentus, nihil aufert inde, præter aurea mala, quæ sociis expeditionis suæ heroibus distribuit. *Hollādia occupata, domitis eadē hostibus condonata.*

II. PARS.

Labores pro utilitate publicâ exhantlati.

Lapithis sese vel inter mensas invicem jugulantibus, Hercules operum esse hoc suorum putat furentes coërcere. *Duella Proscripta.*

Hercules plurimos dolens occultis venenis periisse, Cerberum, quem mali auctorem putat, ex infernis umbris extrahit, & redditum luci enecat. *Venefici detecti & supplicio affecti.*

Acheloum adigit ad rogandam pacem, & avulsum cornu ab eodem repente mutatur in Cornu Copiæ. *Pax vel data vel imperata.*

Hercules promovendi commercii cupidus Argivam nobilitatem ad Expeditionem Colchicam accingit. *Auctum a Ludovico cōmercii beneficiū.*

Hercules faciliorem navigationem ut redderet, viam Oceano Calpem inter & Abylam aperit. *Commissū Oceano Mare Mediterraneum.*

III. PARS.

Labores pro Sociis & Amicis tuendis tolerati.

Hercules indignè ferens vexari crudeli bello vicinos suos, Regem Thraciæ aggreditur, & suis progredi finibus vetat. *Missum Cretensibus & Hungaris auxilium.*

Suscepta Sueciæ tutela. Admeto suppetias venit, suamque reddi Alcestem jubet, nec amico veteri injuriæ quidquam inferri patitur.

Tripolis & Algeria fulgurita. Illatam populis suis contumeliam Hercules vindicat, Busiride cæterisque Neptuni filiis mali auctoribus fulmine percussis.

Detenti apud Infideles captivi servitute eximuntur. Theseus* a furiis raptus ad Inferos ab Hercule liberatur.

* Socii ab injuria vindicati. Affixus * Caucaso Prometheus a Cyclopibus, suis vinculis solvitur.

IV. PARS.

Labores pro asserendo Superis cultu confecti.

Impietas afflicta. Impetentibus Cœlum Gigantibus adest Hercules, & ferocissimos quosque debellat, reliquis in fugam versis.

Fana Hæreseos diruta. Immemorem datæ Superis fidei Laomedontem exciso funditus Ilio Hercules multat.

Religio defensa. Atlantem sub cœli mole fatiscentem adjuvat.

Hæresis impetita. Enatæ telluris è visceribus Hydræ cùm palustres Dii, Olympi in opprobrium, numen accerserent; Hercules monstri illius ruinam meditatur.

Hæresis excisa. Recisa ejusdem capita victor ostentat.

Denique Coronidis loco totius orbis populi Herculi geminas columnas erigunt perenne virtutis Heroicæ monumentum.

Erecta passim Ludovico Magno illustria Monumenta ejusdem gloriam seræ posteritati commendant.

Restat dicendum de Choreis, quarum Allegoriæ Fabulosæ prorsus ac fictitiæ sunt, nullamque præseferentes similitudinem veri conformantur totæ fabulosarum narrationum ad imaginem, quæ Romanicæ vulgò appellantur. Sunt illæ Choreæ felices quidam ingenii partus, qui nihil historiæ, nihil receptis apud omnes fabulis debent. Hinc Ariostus, qui refertus est fabulosis ejusmodi inventionibus, & nullam suis in Poëmatis sectatus est Actionis unitatem, multa suppeditavit Chorearum argumenta; quæ cùm in Italiâ, tum in Galliâ in Theatrum datæ sunt.

Talis fuit illa Chorea quæ in Nuptiis Ludovici XIV. cum Mariâ Theresiâ Austriacâ in Collegio Parisiensi exhibita fuit hoc nomine, *Le Mariage du Lys & de l'Imperiale.* Illa quatuor continebatur partibus. Prima recentem lilii de horribili serpente victoriam exhibebat; quo significabatur extincta fuisse a Ludovico contentionum inter utramque gentem semina, ut Mariâ Theresâ potiretur. Cernebatur Ludovicus certans feliciter cum serpente, quem nulli monstrorum domitores conficere potuerant. Aderant Amores, qui victoris caput laureâ cingerent, dum circulatores omnis generis serpentis reliquias Panchrestum in medicamentum colligebant.

Secunda pars pacificum repræsentabat Imperialis adventum, quem præcinebat fama, Echo personabat, adjuvabant Zephiri, lectissimi flores decorabant.

Tertia pars Regale offerebat floris utriusque connubium in horto amœnissimo, quem insectis nocentibus Hymen purgaverat. Aderat felicibus nuptiis Juno Pronuba, per quam Regina Mater Anna Austriaca signabatur. Interim ire dies lætior, festi plausus & hilares Choreæ faustissimos Hymenæos consignare.

Quarta pars: Pretiosissimos Augusti connubii fructus præmonstrabat. Ortum scilicet ex utroque flore florem alterum, quo surgente sedabatur tempestas ventorum, placida quies succedebat, emicabat totius orbis veneratio, & felicissimum longæ pacis augurium accinentibus populis affulgebat.

Verùm Choreæ ejusmodi eo plerumque laborant vitio, ut illarum partes tanquam scopæ dissolutæ nullis vinciantur nexibus, neque referantur ad quid unum, quod Choreæ ratio postulat. Adde quòd destitutæ veritatis aut Historicæ, aut Poëticæ gratiâ, nisi admirabili apparatûs, Machinarum spectaculorumque magnificentiâ sustententur, vix ac ne vix quidem præseferunt quod morari oculos aut delectare animos possit.

CAPUT VI.

Quibus rebus adjuvetur imitatio quæ ad Choreæ naturam maximè pertinet.

AD imitationem tota dirigitur Chorea, uti jam sæpè monuimus, tantoque censetur illa perfectior, quanto propiùs ad res ipsas, quas tractat, imitandas accedit. Verùm operæ pretium est diligenter perscrutari quibus demum rationibus Chorea assequatur imitationem illam, ex quâ ipsius absolutio dependet.

Quatuor omninò sunt quibus in Choreâ imitatio perficitur. Scenæ apparatus, vestium symbolorumque conformatio, cantus ac melodia, motus gestusque corporis. Singula breviter excutiamus.

Scenæ apparatus plurimùm confert ad imitationem; nam cùm neque actionis neque loci unius angustiis Dramatica Chorea circumscribatur, sed utriusque cùm varietatem tum multiplicitatem admittat; tam bellè instrui Scena potest, ut præparet animos ad ea quæ sunt per saltationem repræsentanda, & præviam eorum subjiciat oculis imaginem. Nam si verbi gratiâ obscuram Ditis domum & immania regna Theatrum exhibeat, nemo non suspicetur, sistenda mox aut inferna Numina, aut Furias, aut unum aliquem ex infortunatis hominibus, quos Tartarum exercet.

Sin verò scena portum efficiat aut maris offerat speciem, Neptunum continuò, vel Tritones, vel nauticum quempiam apparatum Spectator augurabitur. Olympum repræsentas, lapsuros ab alto cœlestes Deos significabis. Sylvas, nemorum recessus, hortos amœnissimos ostendis, Sylvestrium Numinum aut rustici ludi exspectationem excitabis. Hæc sunt felicia imitationis subsidia, quæ, cùm erit facultas, Choreæ semper accersenda sunt.

Est in vestibus atque symbolis grave imitationis momentum; iis enim personæ, quæ prodeunt in scenam, tam graphicè vulgò designantur, ut nemini, nisi peregrinus & hospes in ejusmodi rebus fuerit, agnoscere illas non liceat. Suum est enim singulis quibusque gentibus ac populis vestium genus, quo alii ab aliis secernuntur. Imò & ipsa ætatum, conditionum artiumque varietas habitûs, quem adhibent, varietate se prodit. Hoc igitur instructor Choreæ diligenter providebit, ut propriam cuique vestem accommodet, neque, quantum fas

erit, in Theatrum quemquam introducat, quem vestitûs ratio ignorari patiatur.

Pertinent etiam ad vestes Symbola, quæ lex officii, usus, vitæ conditio, genus artis, quam exercet quisque, postulant. Sic milites hastis & ensibus, Causidici togâ, sacris initiati infulis, Pictores penicillis & orbiculo, Musici Citharis & fidibus, Fabri malleis, Agricolæ ligonibus, nautæ remis agnoscuntur.

Habent & fabulosa Numina peculiaria quædam Symbola, quibus instructa semper incedunt. Jupiter insidet Aquilæ & fulmen tenet in manu. Neptunus Tridentem, Pluto virgam aut claves, Mars Clypeum & hastam, Citharam Apollo, Bacchus hederam, larvam Momus, Arcum & sagittas Cupido, Hercules, Fauni Satirique Tibias, Fluvii urnas gestant. Juno Pavonibus, Venus Columbis trahitur. Pallas quassat Ægida; Arcu & pharetrâ Diana accingitur: Flora cingitur Floribus; Ceres aristas, Pomona fructus portat. Furiæ facibus & anguibus, Bacchantes Thyrsis armantur. Alia prætermitto Deorum Dearumque insignia passim apud Mythologos descripta, quæ quantùm juvant ad indicandas personas, quas Chorea imitari cogitat, tanto studiosiùs cavendum, ne suis destitutæ Symbolis scenæ ostententur.

Sequitur Cantus & Melodia, quæ propiùs Imitationem attingunt quàm aut scenæ apparatus, aut vestium varietas, aut vis significandi Symbolis subjecta. Hæc enim personis solis indicandis immorantur, cantus verò ac melodia actiones & affectus ipsos conantur æmulari. Nam quis auribus ac pectore tam obtusis non sentit hanc esse cantûs ac melodiæ vim, ut sensus moveant, & variis, quas in animam ipsam efficiunt, impressionibus cujuscumque generis affectus cieant atque excitent. Scilicet sunt in voce, sunt in fidibus diversi ac multiplices soni, qui, dum eliciuntur a perito Musico, & feliciter ad harmoniam temperantur, nunc mœrorem, nunc lætitiam; modò turbas ac tumultus, modò quietem ac somnos; mox odium & indignationem, mox humanitatem atque amorem conciliant.

Hoc certè de veterum Musicâ testatur Evanthius in Terentii Prolegomenis, fuisse illam tam expressam fideliter, tamque feliciter ad quoslibet animi motus accommodatam, ut exhibendæ mox Tragœdiæ argumentum nullo adhibito Prologo præmonerent. *Hujusmodi*, inquit, *adeo carmina ad tibias fiebant; ut his auditis multi ex populo ante discerent, quam Fabulam acturi scenici essent; quàm omnino spectatoribus ipsis antecedens titulus pronunciaretur.*

Id ipsum testatur Tullius in Lucullo. *Quàm multa*, inquit, *quæ nos fugiunt, in cantu exaudiunt in eo genere exercitati; qui primo inflatu Tibicinis Antiopam esse aiunt, aut Andromachen, cùm id nos ne suspicemur quidem.*

Superest dicendum de corporis motibus ac gestibus, in quibus imitatrix Choreæ facultas potissimum consistit. Reliqua Choreæ adjuncta videri possunt extranea; habet ab unis motibus & gestibus ut Chorea sit & nuncupetur. Verum non sufficit motus illos ac gestus esse compositos elegantes atque concinnos, qui placere oculis possint; nam nisi significent aliquid, quod imi-

tando assequantur, saltationis inanis ac vacuæ speciem dabunt, Dramaticæ verò Choreæ, quæ tota imitationi nata est, nomen non ferent.

Igitur in illud incumbat Chorea necesse est, ut motus corporis & gestus, quos adhibet, sint imagines rerum, quas exhibendas suscipit, easque sic subjiciat oculis, ut Choreæ spectator nullius narrationis operâ & intelligat mutum saltatorem, & nihil loquentem audiat. Neque verò tam operosa res illa videri debet, quam ex veterum testimoniis novimus fuisse olim in Theatris tam mirabiliter expressam, nulla ut esset actio, quam saltatores non repræsentarent ad vivum. Certè Proteus ille, quem varias mutatum in facies Poëtæ fabulantur, saltator fuisse dicitur, qui figuras omnes, in quas verti soleret, saltando imitaretur.

Sed quid priscorum temporum curiosiùs requirimus memoriam, qui recentioribus ac domesticis exemplis abundemus? Vidimus in hac ipsâ Collegii Parisiensis aulâ, tam nativam Orphei ad inferos descendentis imaginem exhiberi, nihil ut præter oculos suos spectator haberet interrogandum. Vidimus totam Trojani excidii fabulam dari, quasi res ipsa coram ageretur. Vidimus obsessos a Titanibus cœlestes Deos, impositos montes montibus, fulminantem ab alto Jovem, Gigantes ruderum mole passim oppressos. Prætermitto ludicram Equorum decursionem ac pugnam, Polyphemum ab Ulyssis sociis excæcatum, Orpheum sono testudinis trahentem sylvas ac rupes, quæ omnia excepta sunt cum plausu, adeo bellè hæc eadem Saltatio Dramatica repræsentabat & imitabatur.

Verùm hoc in se inprimis Saltatio recipit, ut mores affectusque motibus ac gestibus demonstret atque imitetur; hunc quidem amantem, illum irascentem, alium animo perturbatum introducat; & quod omnium maximè mirandum est, una eademque persona tam variis affectibus exprimendis apta atque idonea sit: quod olim contigisse legimus peritissimo saltatori, qui uno eodemque die & furentem Athamanta & Ino metuentem & crudelem Atreum & Thyestem sceleratum exhibuit.

Hinc a Rhetoricâ non aliena, imò illius particeps dicta est saltatio, quòd mores & affectiones animi demonstraret. Hinc & pertinere quodammodo creditur ad ipsam demonstrationis scientiam, quòd non obscura sit rerum mente conceptarum declaratio.

Atque ob eam etiam rationem, qui saltandi arte, & movendis aptè decenterque pedibus ac manibus totoque corpore præcellerent, πάμφωνοι vocabantur, qui gesticulationibus corporisque conversionibus omnis generis voces redderent. Quod ipsum testatur vetus Epigramma de Saltatore eximio.

> Ingressus scenam populum Saltator adorat
> Solerti spondens prodere verba manu.
> Tot linguæ quot verba viro: mirabilis est ars,
> Quæ facit articulos voce silente loqui.

Hi porro gestus ac motus, qui res exprimunt feliciùs, & ad naturam propiùs accedunt, delectant magis, & perfectius artis specimen exhibent. Quare si saltare Ventos volueris, sit saltatio levis ac præceps, frequentibus distincta gyris ac rotatibus, qui ventorum turbines imitentur. Si Vul-

canum & Cyclopas repræſentas, ſit eadem tardior & ſpatiis identidem ac morulis interrupta, quales deprehendi ſolent inter ictus, quibus impoſitum incudi ferrum malleis tunditur. Si Ruſticos introducis, hi gravi ac tardo pede terram pulſent, & agreſtes inconcinnoſque geſtus, quos fert impolitia ruris, expediant. Si Dolorem dabis in ſcenam, lentis ſaltator incedat paſſibus: nunc caput ac manus cœlo attollat; modò conſertis cancellatiſque manibus oculos defigat ſolo, mox pandat & explicet brachia, Superoſque & homines mœroris in partem ſui videatur invitare. Sin Lætitiam contra ſimulas; ſit ſaltator celer & agilis, repetitis pedes agitet ſubſultibus, ut vix tangere ſolum credatur, micet digitis, ventilet brachia, & toto corpore levis exiliat. Si amentes aut muſto plenos produxeris, ſint abnormes, incompoſiti ac perturbati motus ac geſtus, qui mentis perturbationem exprimant. Sed ſuperſedeamus pluribus quæ ad ſaltandi magiſtros magis quàm ad Poëtam pertinent.

CAPUT VII.

An Chorea Dramatica Cantum aut Declamationem ſibi adjungi poſtulet.

Etſi Dramatica Chorea tota eſt imitatrix ex ſeſe habeatque a naturâ ſuâ, ut ſine alterius artis præſidio res quaſlibet repræſentet ad vivum & oculis, quaſi reipſa coram agerentur, poſſit ſubjicere; tamen difficilioris cujuſdam operæ eſt eam perfectæ imitationis formam aſſequi, quæ nullis unquam adminiculis egeat. Quare ut illa non rejicit aut ornatum ſcenæ, aut Machinarum apparatum, aut veſtium ac ſymbolorum magnificentiam, ſic & cantûs & declamationis opem admittit ultrò atque amplectitur.

Ego certè eam ſecutus multos per annos ex divinæ providentiæ legibus vitæ conditionem quæ Choreas edendi neceſſitatem imponeret, longiori rerum iſtarum experientiâ ſenſi, quantùm muta illa Spectacula Declamationis ſubſidio adjuvarentur.

Hæc enim Choreæ argumentum aperit, & res in eâ gerendas docet, adeoque præparat Spectatorum animos ad faciliorem ſcenarum intelligentiam, quas Saltator repræſentandas habet. Deinde dum permulcentur aures aut cantûs harmoniâ aut carminum recitatione, conquieſcunt interim oculi nimiâ contentione fatigati, & ad ſpectandam denuo majori cum voluptate reliquam Choreæ ſeriem excitantur.

Hinc Saltatio miſcebatur olim Choris muſicis, qui Tragœdiæ actus dividerent, & pars eorumdem lætior ad levandum viciſſim aurium atque animorum faſtidium accedebat. Etenim apta quantumvis ex ſeſe potenſque ad delectandum cùm Tragœdia tum Saltatio cenſeatur, utraque ſi diuturnior & continua ſit, degenerat in tædium, & ſatietatem parit. Atque hoc varietatis genus tantum honorem ac decus acceſſivit Tragœdiis Muſicis vulgò *Les Opera*, quæ ſaltationis concinnitatem & elegantiam, ſcenæ apparatum, machinarum inventionem, quia cum dulcedine cantûs conſociant, oculos pariter atque aures illiciunt.

Addo placituram multomagis Choream, quæ pars foret ipſius Tragœdiæ, unamque cum ea Fabulam componeret. Dum enim ſic amicè conjurat cum Saltatione Declamatio, non ſo-

lum altera per alteram explicatur, & utrique lux major atque ornatus accreſcit; ſed unitatis ſervatur ratio, cui veteres Tragœdiarum ſcriptores tam impensè ſtuduerunt, ut abeſſe illam non paterentur, vel cùm ſaltantium atque canentium choros in Tragœdiam introducerent. Atque ad religioſam illam conſuetudinem exactum fuit Horatianum præceptum.

Neu quid medios intercinat actus,
Quod non propoſito conducat & hæreat aptè.

Quare auctor ego illis fuerim, quibus commiſſa inſtruendæ Choreæ provincia ſit, ut prodire illam non ferant inornatam verſiculis, qui rem agendam in Theatro doceant, & auditorum erudiant animos. Quod ſi Chorea unà cum Tragœdiâ ſpectanda proponetur, ſic illa ad Tragœdiam pertineat, ut, ſin minus ex ipſius viſceribus nata videri poſſit, ſaltem ſit Actio aliqua ei ſimillima, quam Tragœdia repræſentat, & cum eâ conjunctiſſima.

Hæc de Choreis dicenda habebamus; quæ proponimus deinceps Chorearum exempla, quo ſint ponenda in loco, Lectorum judicio permittimus.

FINIS.

COMUS,
OU
L'ORIGINE DES FESTINS.
BALLET.

Dansé à la Tragédie de Joseph.

SUJET.

LE Festin que Joseph fit à ses Freres au milieu de l'abondance dont joüissoit alors l'Egypte, donna occasion au Ballet de Comus, que les Poëtes reconnoissent pour le Dieu des Festins. Comme la Fable doit presque toute sa naissance à l'Egypte, d'où elle s'est répanduë parmi les autres Nations, on ne sera pas surpris de voir traiter l'origine des Festins d'une maniere toute fabuleuse, ni que tant de Dieux soient icy rassemblez pour un seul repas.

ACTEURS.

COMUS, Dieu des Festins.

MOMUS, Contrôleur des Festins.

Les Quatre Ages qui pourvoyent

L'AGE D'OR, à la Frugalité.

L'AGE D'ARGENT, à la Commodité.

L'AGE D'AIRAIN, à l'Abondance.

L'AGE DE FER, au Luxe.

Les Dieux de chaque Age qui fournissent ce qui est de leur dépendance.

LES DIEUX de l'Age d'Or.

SATURNE avec SYLVAIN & ses Faunes, Le Gland.

LES DIVINITEZ CHAMPESTRES, Les Légumes.

VERTUMNUS, & LES DIEUX DES VERGERS, Les Fruits.

LES GENIES des Fleuves & des Fontaines, L'Eau.

LES DIEUX de l'Age d'Argent.

OSIRIS avec ses Laboureurs, Le Pain.

BACCHUS avec ses Vignerons, Le Vin.

LES BERGERS DE PALE'S, Le Fromage.

IOLAS & les Enfans D'HEBE', Le Gobelet.

LES DIEUX de l'Age d'Airain.

PAN avec ses PASTEURS, La viande ordinaire.

LES PRESTRES D'ISIS, Leurs soins pour la préparer.

CEPHALE, MELEAGRE, ACTEON, La Venaison.

ORION avec ses Chasseurs, Le Gibier.

VULCAIN & les CYCLOPES, La Baterie de Cuisine.

LES DIEUX de l'Age de Fer.

NEPTUNE & les TRITONS, Le Sel.

L'OCEAN & les DIEUX MARINS, Les Epices.

APOLLON & ses GENIES, Le Laurier.

HERCULE & ses Compagnons, Le Limon, le Citron & l'Orange.

SILENE avec ses SATYRES, Le Vinaigre.

JUPITER, Roy des Dieux.

MARS, Grand-Maistre de la Maison des Dieux.

MERCURE, Grand-Maistre des Cérémonies.

ESCULAPE, Medecin des Dieux.

ACTE PREMIER.

SCENE I. Après la défaite des Titans, Jupiter content des services que luy avoient rendu les Dieux dans une guerre si importante, avoit chargé Comus de préparer un Festin magnifique pour les régaler tous. Comus se trouve fort embarassé sur une commission de cette nature; & dans le peu d'esperance qu'il a d'y réüssir, il ne sçait par où s'y prendre; néanmoins ce qui luy donne le plus d'inquiétude, ce sont les gousts differents des personnes qu'il faut traiter.

SCENE II. Momus survient heureusement; & pour le tirer d'un tel embarras, il luy conseille de s'adresser aux Quatre Ages, & aux Divinitez qui en dépendent; que par-là il aura dequoy composer un Festin dans toutes les formes, & qu'il pourra contenter & mesme accorder les gousts les plus bizarres. Comus approuvant ce conseil, charge son ami d'y engager les Quatre Ages, & de les faire venir incessamment à son secours.

SCENE III. Dès que Comus se voit comme seûr de remplir sa commission avec quelque succès, il s'applaudit dans l'esperance d'estre enfin déclaré le Dieu des Festins, & de se voir bien-tost courtisé de tous les Dieux.

SCENE IV. Momus revient accompagné de Quatre Ages: l'Age d'Argent ne le veut point sur cela ceder en rien à l'Age d'Or: & l'Age de Fer prétend l'emporter sur l'Age d'Airain, & mesme sur les autres.

SCENE V. Les Ris & les Jeux ne pouvant autrement contribuer à la Feste, viennent s'offrir pour l'égayer par leur badinage: & par la diversité de leurs danses, taschent de mettre tout en train.

ACTE SECOND.

SCENE I. Momus fait valoir le peu de peine qu'il s'est donné pour accorder le démeslé des Dieux sur le pas, & apporte pour nouvelle à Comus qu'ils se préparent tous à faire leurs présents.

SCENE II. Saturne arrive le premier, & sur cela il se réjoüit de ce qu'au moins la vie frugale n'a pas besoin de si grands préparatifs.

SCENE III. Sylvain accompagné de ses Faunes, apporte le Gland. Le bon Saturne n'a garde de manquer d'en faire l'éloge; & quoyque Momus se divertisse d'un tel présent, Comus par un excès de prévoyance ne laisse pas de le recevoir avec plaisir.

SCENE IV. Les Dieux Champestres suivent Sylvain de près, chargez de leurs Herbes & de leurs Légumes. Esculape craignant qu'il n'y en

ait de mal choisies, vient avec ses Eleves, & leur fait des leçons sur le discernement des Simples, & sur ce qui peut nuire à la santé des Dieux.

SCENE V. Vertumnus & les Dieux des Vergers taschent d'encherir sur ceux qui les ont précedé, & entreprennent de persuader qu'il n'y a rien de comparable à la bonté & à la varieté de leurs fruits.

SCENE VI. Les Genies des Fleuves & des Fontaines viennent aussi faire offre de leurs services ; mais voyant le peu de cas qu'on fait de l'Eau qu'ils présentent, ils se retirent avec indignation, & menacent des malheurs de toutes les autres boissons.

SCENE VII. Comus & Momus faisant la reveüë de tous ces présens de l'Age d'Or, trouvent qu'il n'est rien moins que ce qu'il semble signifier. Ils s'en consolent dans l'attente de l'Age d'Argent qui ne doit pas tarder.

ACTE TROISIE'ME.

SCENE I. OSiris vient avec ses Laboureurs faire présent du Bled & du Pain qui sont les fruits de son adresse : plein qu'il est de la bonté & du prix de ce qu'il apporte, rien ne le surprend plus que de ne trouver personne pour le recevoir. Ceux de sa suite taschent de diminuer son chagrin par tout ce qu'ils imaginent de plus plaisant.

SCENE II. L'arrivée de Bacchus augmente leur joye, & le Vin qu'il présente ne contribuë pas peu à sa bonne reception. On luy donne des marques de réjoüissance par une Danse agréable.

SCENE III. Au bruit de cette nouvelle Danse Comus paroist enfin : & les reproches qu'on luy fait de s'estre fait trop attendre, ne l'empeschent point de recevoir les présens d'Osiris & de Bacchus.

SCENE IV. Iolas & les Enfans d'Hebé Echansons des Dieux, venant s'informer si l'on a soin du Nectar & de l'Ambrosie, Comus leur répond qu'il a bien d'une autre liqueur. Au premier essay qu'en font ces jeunes Dieux, les fumées du Vin leur montent à la teste, & leur donnent un peu trop de gayeté.

SCENE V. Les Bergers de Palés jaloux de ce qu'on se passe d'eux, apportent leurs Laitages, & prétendent que le Lait peut l'emporter sur le Vin. Comus gagné par Bacchus, n'accepte le présent, qu'à condition qu'on en fasse aussi-tost du Fromage.

SCENE VI. Comus paroist plus content de l'Age d'Argent, qu'il ne l'avoit paru de l'Age d'Or. Néanmoins ne croyant pas les Dieux d'humeur à se contenter de si peu, après de si grands travaux ; il espere quelque chose de plus de l'Age d'Airain.

ACTE QUATRIE'ME.

SCENE I. COmus se réjoüit de voir les Dieux de l'Age d'Airain bien disposez à luy fournir toute sorte de Viandes : il ne laisse pas d'entrevoir quelque difficulté à les servir toutes dans un tel repas. Ce qui l'embarasse, c'est la protection que la pluspart des Dieux donnent à divers animaux. Momus qui n'est pas si scrupuleux, répond, que dans un Festin on n'oblige per-

ſonne à manger de tout, &, que ce qui n'accommode pas l'un, peut accommoder l'autre.

SCENE II. Sur cela Pan ſe raſsûre, & les douceurs qu'il ſe laiſſe dire ſur ſon air & ſur ſa bonne grace, l'engagagent à donner ce qu'il a de meilleur dans ſes troupeaux.

SCENE III. Comus ne ſçavoit qu'en faire, ſi les Preſtres d'Iſis ne ſe fuſſent préſentez pour les préparer & les apprester. Mais Momus les congedie, de crainte, dit-il, qu'ils n'en faſſent comme des victimes, & que les Dieux n'en ayent que la fumée.

SCENE IV. Les Heros de la Chaſſe Acteon, Meleagre & Cephale ſont au deſeſpoir que Pan les ait prévenus. Ce qui les encourage, c'eſt que leurs préſents eſtant tout d'un autre gouſt, ils pouront bien l'emporter ſur ceux de Pan.

SCENE V. Orion ſurvient, & trouve que ces Viandes ſauvages ſont encore trop groſſieres. Il prétend que les Oiſeaux qui approchent de plus près la région des Dieux, méritent mieux de leur eſtre ſervis : & que pour peu qu'ils en ayent envie, il eſt ſeûr de ſon Arc & de ſes Fléches.

SCENE VI. Vulcain eſt fort ſurpris qu'on s'aviſe de faire la Feſte ſans luy : & croit que ſans rien donner que ſa Marmitte, il contribuëra plus qu'aucun autre à l'appreſt du Feſtin : auſſitoſt les Cyclopes paroiſſent avec toute une batterie de Cuiſine, & portent la Marmitte avec des airs de Triomphe.

SCENE VII. Le ſecours extraordinaire qu'a receû Comus de l'Age d'Airain, le fait preſque craindre pour l'Age de Fer.

ACTE CINQUIE'ME.

SCENE I. Mars en qualité de Grand-Maiſtre de la Maiſon des Dieux, ſe croit en droit de contrôller le Feſtin qu'on leur prépare, & ſemble craindre que tout ce qu'on doit ſervir ne ſoit un peu fade, ſi l'on n'en releve le gouſt. Comus chagrin de ces reproches, entreprend de l'obliger à contribuer au Feſtin comme les autres. Mars prétend qu'outre ſa Charge qui l'exempte, & ſa condition de Soldat qui luy donne droit de vivre aux dépens du Public, il a aſſez d'amis qui contribuëront pour luy.

SCENE II. Neptune & l'Ocean, ſuivis des Dieux Marins, ſurviennent à propos, & préſentent l'un le Sel, & l'autre les Epiceries, ne manquant pas de vanter chacun leurs préſents.

SCENE III. Apollon prévoyant qu'il ſeroit mal receû s'il n'apportoit que des Pieces d'eſprit, s'imagine que ſon Laurier peut ſervir à quelque choſe de mieux qu'à couronner un Poëte. Comus ravi d'un tel expédient, luy déclare qu'on n'a jamais eû tant d'eſprit ſur le Parnaſſe.

SCENE IV. Hercule qui croyoit que ſa bravoure & ſon appétit luy donnoient place au Feſtin, eſt trop heureux d'y trouver entrée à la faveur du Citron, du Limon & de l'Orange, qui ſont les reſtes de ſa conquête des Heſperides.

SCENE V. Silene s'étant endormi ſur ſa bouteille exposée au Soleil, eſt chagrin d'arriver trop tard, & devoir ſon Vin devenu aigre. Comus en ayant gouſté, luy promet d'en faire

quelque chose, & de l'employer pour du Vinaigre.

SCENE VI. Les Dieux envoyent Mercure, qui se plaint qu'on soit si long-temps à apprester un repas.

SCENE VII. Sans attendre la réponse, ils paroissent aussi-tost, & Jupiter à leur teste demande pourquoy l'on n'a pas encore servi. Comus répond que tout est prest. Pendant qu'il va préparer le Buffet, Jupiter invite les Dieux à prendre part à la joye que luy donne la défaite des Titans. Momus pour divertir la Compagnie se déguise d'une maniere extraordinaire, & par la gayeté de sa Danse anime celle des autres Dieux. *Ce Ballet estoit accompagné de Récits dont on n'a pas cru devoir fatiguer le Lecteur.*

BALLET DE LA JEUNESSE.

Dédié à Monseigneur le Duc DE BOURGOGNE. 1697.

La Jeunesse du Collége de LOUIS LE GRAND *à Monseigneur le Duc* DE BOURGOGNE.

JEUNE PRINCE, dans qui l'Esprit & la Sagesse
Ont esté l'ornement d'une tendre Jeunesse:
Que le Ciel en naissant a comblé de faveurs,
Pour servir de modele & d'exemple des mœurs.
Souffre que sous tes yeux nous ayons l'avantage,
D'apprendre en te voyant les régles de nostre âge;
Et que tant de Vertus, qui reluisent en Toy,
D'un sévere devoir nous imposent la loy.
Ton Esprit éclairé de brillantes lumieres,
Est toûjours au-dessus des plus hautes matieres:
Et des autres Esprits ce qui fait le tourment;
Pour ton rare génie est un amusement.
Mais ce cœur, où du Ciel les douces influences
Ont déja fait germer tant d'heureuses semences;
Quels prodiges un jour ne nous promet-il pas?
Qu'il sera glorieux de marcher sur tes pas!
Dans tout ce que tu fais regne la politesse;
A la noble fierté tu sçais joindre l'adresse:
Dans la Danse, à la Chasse, à pied comme à Cheval,
Tout est grand dans ton air, & tout est martial.
Si quittant quelquefois ces nobles exercices,
Tu consents à gouster d'innocentes délices;
Il faut, pour t'arracher ces moments de loisir,
Vaincre en Toy le mépris, que tu fais du plaisir.
De ces grandes Vertus le parfait assemblage
D'Apollon, ny de Mars n'a point esté l'ouvrage;
Et la sage Minerve entre ses Nourriçons,
PRINCE, ne t'a point veû prendre de ses leçons.
Pour former un Héros qui doit passer Achille,
Il nous falloit encore une main plus habile:
LOUIS a prévenu nos vœux & nos besoins;
A tes plus jeunes ans il a donné ses soins;
Et malgré l'embarras de ces exploits de guerre,

Qui vont rendre bien-toſt le repos à la terre :
On diroit à le voir, qu'il ne ſonge aujourd'huy,
Qu'a te rendre auſſi grand, auſſi ſage que luy.
Pour nous qui bruſlons tous d'un véritable zele,
D'imiter de noſtre âge un ſi rare modele :
Heureux ! ſi de plus près nous n'avions d'autre employ,
Que de te voir, te ſuivre, & n'écouter que Toy.

DESSEIN DU BALLET.

QUatre choſes ſont néceſſaires pour élever & pour former une Jeuneſſe, qui doit eſtre un jour l'appuy & l'ornement d'un Eſtat. Il faut luy eſclairer l'Eſprit par l'eſtude des Sciences. On doit luy régler le Cœur, en luy inſpirant de l'horreur du vice & de l'amour pour la vertu. Les Exercices du Corps ſont néceſſaires auſſi, pour la diſpoſer aux fonctions d'un âge plus avancé. Enfin comme la Jeuneſſe n'eſt point capable d'une application continuelle, elle ne peut ſe paſſer de quelques divertiſſements honneſtes, qui interrompent de temps en temps ſes plus ſérieuſes occupations. Ces quatre choſes fourniſſent la matiere aux quatre Parties qui diviſent ce Ballet.

PREMIERE PARTIE.

Apollon ſous la protection duquel ſont les Sciences, prend ſoin d'y former l'eſprit de la Jeuneſſe ; & pour luy en faciliter l'étude, il ne les luy repréſente d'abord que ſous des images agréables.

La Grammaire.

I. ENTRE'E. LEs Egyptiens rendent graces à Mercure de leur avoir donné l'invention des Letres qui ſont contenuës dans l'Alphabet. Les Grecs s'aquitent du meſme devoir à l'égard de Cadmus, qui les porta dans leur pays. Ils font experience de ces Letres, & par les divers arrangements qu'ils leur donnent en danſant, ils en compoſent le diſcours.

L'Eloquence, la Poëſie, la Muſique.

II. ENTRE'E. Amphion & Orphée font voir les charmes & la force de l'Eloquence, de la Poëſie & de la Muſique : l'un en détachant les pierres & les rochers de leur place : l'autre en traiſnant après ſoy les arbres, les animaux, & tous les habitans des foreſts.

La Philoſophie.

III. ENTRE'E. Platon, Ariſtote, Démocrite, & Epicure ſuivis des Philoſophes modernes cherchent à l'envy la Verité. Elle paroiſt à leurs yeux ; mais comme chacun veut l'avoir de ſon coſté, ne pouvant eſtre à tous, elle s'échappe de leurs mains, non ſans perdre quelque choſe de ſes veſtements, dont ils font trophée.

Les Mathematiques.

IV. ENTRE'E. Archiméde ayant trouvé l'invention d'une Sphére de verre, dont les cercles ſuivoient régulierement les divers mouvements des Cieux, eſt reveré comme un Dieu par les habitans de Syracuſe.

La Juriſprudence.

V. ENTRE'E. La Chicane, la Fourbe, l'Avarice couvertes de l'apparence des Vertus, taſchent de tromper ou de corrompre la Juſtice : mais la Juriſprudence les ayant dévoilées, les fait connoiſtre pour ce qu'elles ſont.

L'Hiſtoire.

VI. ENTREE'. Le Temps après avoir renversé les plus beaux monuments, entreprend de triompher de la Valeur, de la Force, & des autres Vertus : mais l'Hiſtoire vient à leur ſecours, & enchaiſne le Temps luy-meſme.

SECONDE

SECONDE PARTIE.

Minerve qui passe pour la Sagesse dans la Fable, s'applique à régler le cœur de la Jeunesse, en luy mettant devant les yeux les funestes effets des Vices & des Passions, & les avantages de la Vertu.

L'Ambition. *I. ENTRE'E.* LEs Titans font leurs efforts pour escalader le Ciel, & pour détrosner Jupiter : mais Jupiter les renverse d'un coup de foudre, & destruit tous leurs vains projets.

Le Dépit, la Haine, & la Colere. *II. ENTRE'E.* Les Femmes de Thrace n'ayant pû engager Orphée à célebrer avec elles les Festes de Bacchus, animées par le Dépit, la Colere & la Haine, le déchirent en pieces.

L'Avarice. *III. ENTRE'E.* Midas que l'Avarice avoit poussé à demander à Bacchus, que tout ce qu'il toucheroit se changeast en or, se voit en danger de mourir de faim, toutes les viandes se convertissant en or, dès qu'il les portoit à sa bouche.

La Débauche dans le Vin. *IV. ENTRE'E.* Les Lapithes ayant pris querelle ensemble au milieu d'une débauche, excitez par les fumées du vin, s'entretuënt les uns les autres.

L'Oisiveté, le luxe, la Molesse & la Volupté. *V. ENTRE'E.* Annibal & toute la Noblesse de Carthage fiers de leurs succès, se préparoient à terminer glorieusement leurs conquestes par le Siége de Rome ; mais l'Oisiveté, le Luxe, la Molesse & la Volupté suivies des Jeux & des Plaisirs, leur enlevent les armes des mains, & leur font oublier leurs premiers exploits.

Le Triomphe de la Vertu. *VI. ENTRE'E.* Minerve aprés avoir fait voir à la Jeunesse dans les exemples précedents les effets malheureux des vices & des passions, luy apprend, comme on les doit vaincre : en luy proposant pour modeles Hercule, Persée, Thesée, Hippolyte & les autres Heros, qui enchaisnent les Passions, & les font servir de trophée à la Vertu.

TROISIE'ME PARTIE.

Mars se charge de former la Jeunesse aux exercices du Corps, en faveur de ceux qui doivent un jour se ranger sous ses étendarts, & luy en propose d'excellents modeles dans les plus grands Heros de l'Antiquité.

I. ENTRE'E. LEs Curettes chargez par Cybéle d'eslever Jupiter pendant son enfance, craignant que ses cris ne fassent connoistre sa naissance à Saturne, inventent une Danse au son des Timbales & des Tambours. *La Danse.*

II. ENTRE'E. Meleagre, Acteon, Cephale les Heros de la Chasse, montrent à la Jeunesse à tirer de l'Arc & à lancer le Javelot. *La Chasse.*

III. ENTRE'E. Achille, sous prétexte d'honorer les funerailles de son amy Patrocle, donne un spectacle de jeunes Troyens, qui s'escriment les uns contre les autres. *L'Escrime.*

IV. ENTRE'E. Thesée prest à marcher contre les Amazones & les Thebains, pour rendre les Athéniens plus souples & plus endurcis aux fatigues de la guerre, les exerce à la Lutte. *La Lutte.*

V. ENTRE'E. Endymion Roy d'Elide, d'où les Jeux Olympiques ont pris leur origine, promet le Royaume *La Course.*

à celuy de ses Enfants, qui surpassera les autres à la Course.

L'Exercice du Cheval, ou le Carrousel. *VI. ENTRE'E.* Pyrrhus de Cydonée, pour faire gouster à la Jeunesse de Créte l'Exercice du Cheval, dont il est l'inventeur, propose des prix à ceux qui se distingueront par leur force & par leur adresse dans un célebre Carrousel.

QUATRIE'ME PARTIE.

Momus prend avec plaisir le party de délasser la Jeunesse de ses occupations les plus sérieuses, en luy procurant une récréation honneste & agréable, telle qu'elle convient à de jeunes Heros.

Les Echets. *I. ENTRE'E.* Palamede pour divertir la Jeunesse de Grece, que les longues fatigues du Siége de Troye commençoient à lasser, invente le jeu des Echets.

Le Ballon. *II. ENTRE'E.* Les Lacédémoniens & les Sicyoniens se disputant l'honneur de l'invention du Ballon, se font un défy, & conviennent ensemble, que la gloire en demeurera à celuy des deux partis, qui sera vainqueur.

Le Colin-Maillard. *III. ENTRE'E.* Les Compagnons d'Ulysse ayant crevé l'œil à Polyphesme, le seul qu'il avoit au milieu du front; les jeunes Grecs qu'il tenoit enfermez, s'eschappent & se divertissent du Cyclope.

Les Quilles. *IV. ENTRE'E.* Les Pygmées, dont la petitesse représente assez naturellement les Quilles, donnent le spectacle de ce Jeu. Ce petit peuple ayant trouvé Hercule endormi, eut la hardiesse de l'insulter. Hercule s'estant éveillé, se contente d'abord de les épouvanter en roulant une pierre au milieu d'eux; mais les Pygmées l'ayant évitée, & s'estant restablis dans le mesme ordre, Hercule en renverse une partie du manche de sa massuë, & renferme l'autre dans sa peau de Lion.

La Paulme. *V. ENTRE'E.* Alcinoüs Roy des Phéaques, après avoir traité honorablement Ulysse, que la tempeste avoit jetté sur ces costes, luy donne le divertissement de la Paulme, dont Nausicaa sa fille avoit récemment inventé le Jeu.

Les Gobelets. *VI. ENTRE'E.* Momus non content d'avoir procuré à la Jeunesse tous ces différents plaisirs, veut contribuer par luy-mesme à la divertir. Il vient suivi de sa troupe ordinaire, qui par mille tours d'adresse donne un spectacle agréable & réjoüissant.

BALLET GENERAL.

Toute la Jeunesse en reconnoissance des obligations qu'elle a à Apollon, à Minerve, à Mars, & à Momus des soins qu'ils ont pris de son éducation, institue une Feste célebre en l'honneur de ces quatre Divinitez, dont la mémoire se puisse renouveller tous les ans.

FIN.

LES SONGES BALLET.

Dansé à la Tragédie de Joseph estably Viceroy d'Egypte. 1699.

SUJET.

L'Elevation de Joseph à la Qualité de Viceroy d'Egypte, ayant esté un effet de la maniere heureuse dont il interpréta les Songes de Pharaon, donna lieu de représenter le Ballet des Songes à la Tragédie de Joseph establi Viceroy d'Egypte.

DESSEIN DU BALLET.

La Nature forme les Songes,
Les Inclinations les entretiennent,
Les Passions les animent,
La Superstition les autorise.

Et c'est aussi ce qui compose les quatre Parties de ce Ballet.

OUVERTURE.

Le Sommeil à la faveur de la Nuit donne entrée dans le monde à Morphée, à Icele, à Phantase, & à tous les Songes dont il est le principal Auteur. *Ovid.* II. *Liv. des Metamorphos.*

PREMIERE PARTIE.

La Nature forme les Songes par le secours des quatre humeurs, d'où naissent les quatre divers temperaments.

I. ENTRE'E. Achille ayant veû en songe Patrocle, conjure la perte de douze jeunes Troyens, pour satisfaire au ressentiment de son ami, qui luy demande cette vengeance. *Homere Liv. 23. de l'Iliade.* *Le Tempérament bilieux.*

II. ENTRE'E. Oreste après le meurtre de sa mere, voit continuellement en songe des Spectres affreux, dont il tasche en vain de se délivrer. *Euripide, Sophocle.* *Le Tempérament mélancholique.*

III. ENTRE'E. Le Sommeil sollicité par Junon envoye aux jeunes Heros de Carthage des Songes agréables, pour leur enlever les armes des mains, & les dégouster de la conqueste de l'Italie. *Silius Italic. Liv.* 10. *Le Tempérament sanguin.*

IV. ENTRE'E. Tandis qu'Alcyone sur les bords de la mer fait une Feste à l'honneur de Neptune, dans l'espérance de revoir bien-tost de retour Ceyx son Epoux; Ceyx luy apparoist luy-mesme tout dégouttant encore des eaux dans lesquelles il vient d'estre enseveli, & change le divertissement en larmes. *Ovid. Liv.* II. *des Metamorphoses.* *Le Tempérament phlegmatique.*

SECONDE PARTIE.

Les Inclinations des hommes pour les

différentes occupations de la vie, entretiennent la diversité de leurs Songes.

Inclination pour les Finances.

I. ENTRE'E. BAcchus voulant récompenser Midas Roy de Phrygie de la reception splendide qu'il luy vient de faire, luy fait voir en songe tous les Dieux prests à le combler de leurs faveurs. Mais ce Prince s'attache au Dieu des Richesses *Ovide Liv.* 11. *des Metamorphoses.*

Inclination pour les Letres

II. ENTRE'E. Le Poëte Ennius ne pensant qu'à se former sur les ouvrages d'Homere, le voit enfin luy-mesme escorté de tous les Poëtes de l'ancienne Grece. *Ennius Liv.* 5. *de ses Annales.*

Inclination pour les divertissemēts.

III. ENTRE'E. Hippolyte tout occupé de son inclination pour la Chasse, au milieu mesme de son sommeil, croit entendre le son du Cor, & sur cela réveille ses Compagnons, pour les mener dans les bois. *Seneque. Ovide.*

Inclination pour les Armes.

IV. ENTRE'E. Hercule se croyant à bout de ses ennemis, & en droit de gouster les douceurs du sommeil; il en voit naistre aussi-tost en songe de nouveaux, qu'il veut détruire comme il a fait les autres. *Seneque. Herc. Fur.*

TROISIE'ME PARTIE.

Les Passions animent les Songes & les rendent plus vifs.

La Haine.

I. ENTRE'E. AJax n'ayant pû obtenir les armes d'Achille, croit voir par tout Ulysse & les Grecs qui les luy ont enlevées, & s'en venge jusques sur des Bergers & sur leurs troupeaux. *Sophocle dans l'Ajax.*

L'Amour.

II. ENTRE'E. Orphée plus sensible que jamais à l'amour d'Eurydice depuis qu'il la vient de perdre, voit en esprit la reception qu'on luy fait dans les Enfers; & croyant assez de charmes dans l'harmonie de ses Instruments pour obtenir par-là son Epouse; dès qu'il voit ses espérances trompées, son amour se change en fureur. *Virgile, Liv.* 4. *des Georgiques.*

La Hardiesse.

III. ENTRE'E. Pour éprouver le courage de Bellerophon, on luy propose d'attaquer un monstre terrible nommé la Chimere: comme il balance, s'il le doit faire, Pallas luy apparoist en songe, & luy donne de quoy le dompter. *Pindare* 13. *Olymp.*

La Crainte.

IV. ENTRE'E. Les Grecs ne pouvant résister à la bravoure des Gaulois, s'adressent à leurs Devins, qui font paroistre les Ombres des anciens Heros de la Grece. Les Gaulois surpris de ce nouveau spectacle, perdent courage, & tournent leurs armes contre eux-mesmes. *Pausanias dans les Phocides.*

QUATRIE'ME PARTIE.

La Superstition autorise les Songes; se fondant sur de faux principes, ou d'Astrologie, ou de Médecine, ou de Morale, ou de Religion.

La vaine Astrologie.

I. ENTRE'E. LEs Trezeniens, pour détourner les funestes effets de leurs Songes, en rendent compte à la Statuë du Soleil. *Sophocle. Cœlius Liv.* 27.

La Médecine superstitieuse.

II. ENTRE'E. Les Egyptiens attaquez de différentes maladies, vont

passer la nuit dans le Temple d'Esculape, pour y voir en songe ce qui pourroit les guérir. *Aristophane dans Plutus.*

La Morale frivole. *III. ENTRE'E.* Priam averti par des Songes, que Paris doit estre quelque jour un flambeau fatal à la Patrie, le fait exposer au milieu d'un bois, où il eust infailliblement péri, si des Pasteurs n'en eussent eû pitié. *Ovide. Lettre de Paris à Helene.*

La fausse Religion. *IV. ENTRE'E.* Les Sicyoniens dressent une Statuë au Sommeil, & instituënt des sacrifices en son honneur, pour en obtenir des Songes agréables & heureux. *Pausanias dans les Corinthiennes.*

BALLET GENERAL.

La Verité à la faveur de la Lumiere triomphe de la vanité des Songes.

FIN.

JASON, OU LA CONQUESTE DE LA TOISON D'OR.

BALLET.

Dansé l'année 1701. *lorsque Philippe de France Duc d'Anjou alla prendre possession de la Couronne d'Espagne.*

SUJET.

J*Ason Chef des Argonautes se résout à quitter la Thessalie pour aller conquérir la Toison d'Or, sur laquelle il avoit des droits légitimes, comme sur un héritage de sa Maison.* Diodore de Sicile.

Le Dessein de cette Conqueste, les Préparatifs nécessaires pour le voyage, les divers Incidents d'une Route longue & difficile ; enfin l'exécution de l'Entreprise fournissent la matiere aux quatre Parties du Ballet.

I. La Gloire autorisée par la Justice fait naistre ce noble Dessein.

II. L'Activité gouvernée par la Sagesse préside aux Préparatifs.

III. L'Habileté soustenuë de la Constance profite des Incidents les plus fascheux qui arrivent dans la Route.

IV. Le Courage seconde le Bonheur pour l'Exécution.

PREMIERE PARTIE.

La Gloire autorisée par la Justice fait naistre le dessein de conquérir la Toison d'Or.

SCENE I. JAson qui avoit droit de prétendre au Royaume de la Thessalie, n'estoit occupé que de cette pensée, lorsque le Genie de la Gloire accompagné de Bacchus, d'Osiris, de Ninus & d'Atlas, ces anciens Conquerans de l'Univers, se fait voir à Jason, & l'engage dans des desseins plus vastes, en luy proposant la Conqueste de la Toison d'Or.

SCENE II. Ce jeune Heros plein d'un si noble projet, & ravi de trouver dans la Jeunesse de Thessalie des dispositions favorables pour cette entreprise, ne veut rien néanmoins déterminer avant que d'avoir consulté Thémis la Déesse de la Justice, dont les Oracles estoient revérez de tout temps dans la Thessalie. Pendant qu'on se prépare à la cérémonie du sacrifice, les jeunes Grecs font éclater leur joye d'avoir quelque part à une si belle Conqueste.

SCENE III. Leur divertissement est bien tost interrompu par toute la pompe qui s'avance pour commencer le Sacrifice de Thémis. Le Grand-Prestre jette d'abord les esprits dans la consternation par la surprise où il est luy-mesme de ne recevoir aucune réponse de l'Oracle. Mais bien-tost aprés se sentant inspiré tout à coup par cette Déesse, il déclare à Jason qu'il n'y a rien que d'équitable dans le dessein qu'il médite.

SCENE IV. Comme Jason n'estoit pas encore bien déterminé, Phryxus luy apparoist avec l'Etendart de la Toison d'Or, qu'il luy remet entre les mains, pour luy asseûrer le Droit qu'il avoit à ce précieux Héritage, en vertu de leur commune origine, & des rapports qu'ils avoient aux mesmes Ancestres.

SCENE V. Quoyque Jason balançast encore, il ne peut plus douter des desseins du Ciel sur luy, en voyant la résolution que toute la Noblesse Thessalienne fait paroistre pour le suivre, & pour soustenir son entreprise.

SECONDE PARTIE.

L'Activité gouvernée par la Sagesse préside aux Préparatifs du Voyage.

SCENE I. LE dessein de Jason n'a pas plustost éclaté; que des gens de toutes sortes d'estats viennent se présenter à luy. Jason se trouvant embarassé sur le choix & sur la préférence, Minerve descend du Ciel pour l'avertir qu'une entreprise de cette nature ne veut que des Heros. Le simple Equipage obligé de se retirer, donne des marques de son chagrin, &, de dépit, jette les armes. La Noblesse s'en saisit avec plaisir, & ne croit point au-dessous d'elle de remplir jusqu'aux moindres fonctions.

SCENE II. Minerve contente de cette noble ardeur, asseûre Jason de la protection des Dieux, & de la disposition où ils sont de contribuer chacun de leur part aux Préparatifs du Voyage. Pour ce qui la concerne, elle s'engage à faire bastir un Navire d'une nouvelle construction, pour

porter les Argonautes plus seûrement à Colchos.

SCENE III. A peine Minerve est-elle sortie, que Sylvain gagné par cette Déesse, paroist à la teste de ses Faunes, tous chargez des arbres qu'ils venoient de couper dans la forest de Dodonne, pour estre employez à la construction du nouveau Navire. La liberalité de Sylvain est suivie d'un agréable divertissement, que les Faunes donnent à Jason, pour luy marquer, que c'est volontiers qu'ils travaillent de concert avec le Dieu des Forests.

SCENE IV. Minerve n'a pas de peine à persuader Mars en faveur de Jason. Ce Dieu de la Guerre fait en sa présence armer les nouvelles Troupes des armes qu'il a fait fournir de ses Arsenaux. Il prend un plaisir tout nouveau à voir les preuves que ces Heros luy donnent de leur adresse au maniement des Armes.

SCENE V. Jason asseûré de la valeur, du zele & de l'adresse de ses gens, n'est plus embarassé que des moyens de les faire subsister. Mais Triptoleme, Bacchus, & le Fleuve Penée le tirent de cet embarras, & luy fournissent tous les secours nécessaires pour une longue & heureuse Navigation. Triptoleme fait embarquer le Biscuit, Bacchus le Vin, & le Fleuve Penée les pourvoit d'eau. Jason voyant qu'il ne luy manque rien de tout ce qu'il pouvoit souhaiter, ne songe plus qu'à presser l'embarquement.

TROISIE'ME PARTIE.

L'Habileté soustenuë de la Constance profite des Incidents qui surviennent dans la Route.

SCENE I. Jason après une Navigation assez heureuse, remercioit les Dieux d'estre enfin arrivé à l'entrée du Pont-Euxin, lorsqu'il se trouve contraint de mettre pied à terre, pour prendre des mesures plus justes sur le passage des Cyanées. En son absence les Vents les plus impétueux de cette nouvelle Mer réduisent le Navire à un extresme danger. Orphée fils de Borée, se sert de tout son crédit, pour conjurer la Tempeste.

SCENE II. A peine les Argonautes se sont-ils consolez, qu'on avertit Jason, que les Harpyes viennent d'enlever les Vivres sur le rivage. Ces Monstres n'épargnent pas mesme la personne de Jason: mais ils sont bien-tost repoussez par les Argonautes, qui les exterminent à jamais du pays.

SCENE III. Jason dépourveû de tout, croyoit trouver quelque ressource dans Amycus Roy de Bithynie: mais Eurythion qui estoit allé chez Amycus pour solliciter des vivres, rapporte à Jason le mauvais accueil que luy avoit fait ce Prince, qui ne donnoit qu'au prix de la Lutte l'entrée de ses Estats. Eurythion ayant de luy-mesme accepté le défy, est bien-tost suivi d'Amycus, qui n'ayant peû avoir aucun avantage sur les autres Argonautes, est enfin vaincu par Pollux.

SCENE IV. Quand Jason se croit au-dessus de toute disgrace, il apprend la perte de Typhis, cet habile Pilote qui les avoit rasseûrez dans tous les dangers de la Route, & qui venoit de périr en sondant le passage des Cyanées. Jason & les Argonautes paroissant plus affligez de cet accident que de

tous les autres; le Démon de la Terreur animé par la Discorde, & suivi des Soins & des Chagrins, profite de cette conjoncture pour dégouster, s'il se peut, Jason de son entreprise; & luy fait envisager tout à la fois les différents dangers qu'il luy reste encore à essuyer.

SCENE V. Mais Apollon qui reconnoissoit pour ses Enfans quelques-uns des Argonautes, dissipe en leur faveur toutes les impressions de la Crainte. Jason encouragé par ces nouvelles asseûrances, remonte sur son Navire, pour continuer sa Route.

QUATRIE'ME PARTIE.

Le Courage seconde le Bonheur pour l'Exécution.

SCENE I. AEte Roy de Colchos est d'abord surpris de l'arrivée de Jason; & ne pouvant compter ni sur ses forces, ni sur la bonté de sa cause, il a recours à l'artifice. La Nuit luy paroist plus favorable pour mettre le feu au Navire des Argonautes: mais Mars peu content de ses anciens Adorateurs, avertit Jason des embusches qu'on luy dresse. Jason profite de l'avis & met les Incendiaires hors d'estat de luy nuire.

SCENE II. Aëte néanmoins qui ne pouvoit gueres se dispenser de reconnoistre les Droits de Jason sur la Toison d'Or, tasche de se disculper auprès des Argonautes sur ce qui venoit de se passer à leur préjudice. Mais, pour toute justification, Jason ne demande que l'exécution de la Parole qu'Aëte luy a donnée. Ce Prince pour se tirer de ce nouvel embarras, luy fait connoistre qu'il ne peut se rendre maistre de ce précieux Thrésor, qu'après avoir vaincu des Taureaux furieux qui en gardoient l'entrée. Jason sans hésiter les attaque, les défait, & & leur impose le joug.

SCENE III. Pendant que les Argonautes se réjoüissent de cette victoire, Aëte s'avise de déclarer à Jason que pour vérifier ses Droits, il doit accomplir les prédictions de l'Oracle, & combattre les Heros qui vont naistre des dents du fameux Serpent de Cadmus. A peine Jason a-t'il semé ces dents fatales, qu'on voit sortir de terre un Escadron armé. Les Argonautes n'ont pas besoin de leur valeur; car aussi-tost ces nouveaux Guerriers tournent leurs armes l'un contre l'autre, & laissent Jason maistre du champ de bataille.

SCENE IV. Aëte n'ayant plus d'autre ressource, esperoit que les Argonautes ne pourroient pas mesme soustenir la veuë du Dragon, qui gardoit la Toison d'Or. Mais Jason sans s'estonner entreprend d'attaquer le Monstre.

SCENE V. Il estoit prest d'en venir à bout, quand le Sommeil accompagné de sa suite ordinaire fait connoistre que le Dragon est sous la protection de Mars. Pour l'engager à mettre les armes bas, il luy promet d'endormir ce Monstre, & de luy faciliter ainsi la Conqueste de la Toison d'Or. Jason voyant le Dragon endormi, enleve la Toison, & par cette derniere Victoire met fin à une si glorieuse entreprise.

BALLET GENERAL.

Les Peuples de l'Hesperie se joignent aux Argonautes, pour célebrer la Victoire de Jason, & tous le reconnoissent pour leur Maistre & leur Souverain.

LES

LES NOUVELLES.
BALLET.

SUJET.

ON peut considérer les Nouvelles sous quatre différentes idées : ou dans leurs sources, qui en font la matiere : ou dans leurs Auteurs, qui les répandent : ou dans les impressions qu'elles ont coustume de faire : ou enfin dans le sort qu'elles ont auprès de ceux qui les reçoivent. Ces quatre divers rapports qu'ont les Nouvelles, fournissent le sujet des quatre Parties de ce Ballet.

PREMIERE PARTIE.

Les sources des Nouvelles.

Les Armes. *I. ENTRE'E.* ON ouvre le Temple de Janus. Mars suivi des Démons de la Guerre & de ses Guerriers, en sort, & ouvre par-là un vaste champ aux Nouvelles, que produisent les Armes.

Les Letres. *II. ENTRE'E.* Cadmus Fils d'Agenor Roy des Phéniciens, invente les Letres de l'Alphabet ; & les ayant portées dans la Gréce, donne naissance à toutes les Nouvelles de Literature dont les Letres ont esté les sources fécondes.

La vie civile. *III. ENTRE'E.* Momus donne à Jupiter un spectacle agréable des Nouvelles arrivées dans les familles particulieres des Dieux. Neptune devenu Maçon, bastit la ville de Troye. Apollon Berger garde les Troupeaux d'Admete. Vulcain chassé du Ciel exerce le métier de Forgeron. Hercule au lieu de sa Massuë & de ses Fleches, tient une Quenoüille & des Fuseaux.

Le Commerce. *IV. ENTRE'E.* Bacchus, Hercule, Jason & Lusus après avoir parcouru les Mers des quatre Parties du Monde, apportent les Nouvelles des découvertes qu'ils y ont faites. Bacchus Conquerant des Indes revient de l'Orient chargé de Perles, de Corail & de Coquilles précieuses. Hercule suivi des Afriquains rapporte des Isles Occidentales les Fruits du Jardin des Hesperides. Jason arrive des Parties Meridionales avec la Toison d'Or. Lusus après plusieurs Expéditions glorieuses retourne des pays du Nord avec les diverses Fourures qui y sont en usage.

SECONDE PARTIE.

Les Auteurs des Nouvelles.

Les Politiques les inventent. *I. ENTRE'E.* LEs Partisans de Romulus pour consacrer toutes les Loix que ce Prince avoit establies pendant son Regne, persuadent au Peuple qu'il a

esté enlevé dans le Ciel. Les Romains crédules s'imaginent mesme appercevoir son image dans les nuës, & font son Apothéose.

Les Curieux les recherchent. *II. ENTRE'E.* Les Compagnons d'Ulysse curieux de sçavoir ce qui estoit renfermé dans l'Outre dont Eole venoit de luy faire présent, le coupent, & n'y trouvent que les Vents, qui leur échappent, & qui par la tempeste qu'ils excitent, les punissent de leur curiosité.

Les Gazetiers les débitent. *III. ENTRE'E.* Le Jeune Apollon envoyé par Latone pour puiser de l'eau dans une Fontaine de la Lycie, est repoussé par une Troupe de Paysans. Mais en punition de leur insolence, ils sont changez en Grenoüilles, qui par leurs croacements annoncent les différents changements de temps.

Les Nouvellistes les augmentent. *IV. ENTRE'E.* La Renommée après avoir fait entendre le son de sa Trompette, est bien-tost suivie d'une infinité de petits Bruits, qui se succédant les uns aux autres, & augmentant en un moment, alterent la verité des nouvelles qu'elle a publiées.

TROISIE'ME PARTIE.

Les Impressions que font les Nouvelles.

La Surprise. *I. ENTRE'E.* Les hommes joüissoient d'une tranquilité parfaite, lorsqu'Epimethée venant à ouvrir la Boëte que Pandore luy avoit donnée; en voit sortir l'Envie, la Discorde, le Démon de la Guerre, & les autres Maux, qui se répandant de tous costez, troublent la paix du Monde, & jettent Epimethée avec toute sa suite dans la derniere surprise.

La Douleur. *II. ENTRE'E.* Achille ayant receû la Nouvelle de la mort de son amy Patrocle, qui venoit d'estre tué par Hector, en témoigne sa vive douleur par une Pompe funebre, dont il honore la mémoire de ce Heros.

La Joye. *III. ENTRE'E.* Les Romains, après une longue suite de Guerres très-fascheuses, aprennent enfin la ruine entiere de Carthage. Une Nouvelle si heureuse leur cause une extresme joye: ils font pour la marquer une Feste solennelle, qui est terminée par un Feu d'artifice.

Le Desespoir. *IV. ENTRE'E.* Les Bacchantes indignées des mépris d'Orphée qui préferoit les douceurs de sa Lyre à tous les plaisirs de leurs Festes, le surprennent dans sa solitude & le déchirent en piéces.

QUATRIE'ME PARTIE.

Le sort des Nouvelles.

La prise de Troye est une preuve naturelle de cette quatriéme Partie.

Les Différents interests font qu'on interpréte diversement les Nouvelles. *I. ENTRE'E.* L'Enorme Cheval de bois, dont les Grecs feignoient de faire un présent à Minerve pour obtenir un heureux retour en leur Patrie, est receû différemment des Troyens. Les simples le reverent & le regardent comme une faveur du Ciel. Les Gens de Guerre le percent de fléches, & veulent le rompre l'épée à la main comme un artifice des Ennemis. La Jeunesse le reçoit comme une nouvelle occasion de joye & de plaisir.

On croit les fausses Nouvelles. *II. ENTRE'E.* Le traistre Sinon amené par les Troyens est d'abord un sujet de raillerie & de divertisse-

ment : mais il fait si bien par son adresse qu'on ajouste foy aux faussetez qu'il débite.

On ne croit point les véritables.

III. ENTRE'E. Pendant que les Troyens se réjoüissent, persuadez que les Grecs ont abandonné le Siége de Troye ; Cassandre paroist avec le Livre de ses Oracles, & condamne la crédulité de ses Citoyens ; mais les Troyens s'en mocquent & la chassent.

On ne croit les Nouvelles que lorsqu'il n'est plus temps.

IV. ENTRE'E. Les Troyens s'estant livrez à la débauche & au sommeil, sur l'asseûrance que leurs maux estoient finis ; Sinon ouvre les flancs du Cheval de bois, où estoient enfermez les Grecs ; ils en descendent & surprennent les Troyens endormis. Ceux-cy reconnoissent enfin leur erreur, & font une vaine résistance. Les Grecs en font un horrible carnage.

BALLET GENERAL.

Mercure envoyé par la Victoire, fait esperer le prompt retour de la Paix. Cette Nouvelle cause une joye universelle à tous les Peuples de l'Europe, qui témoignent par une réjoüissance publique l'extresme desir qu'ils ont de la Paix.

FIN.

JUPITER VAINQUEUR DES TITANS.

BALLET MESLÉ DE RECITS.

SUJET.

Jupiter ayant esté déclaré Roy du Ciel, & reconnu par tous les Dieux de l'Olympe ; Titanus sous de vains prétextes, que son ambition luy fournit, se crut lezé dans le partage de l'Empire du Monde fait entre les Enfants de Saturne : & soustenu des Titans ses Freres, & de la protection que luy donna la Terre, déclara la Guerre à Jupiter. Mais Jupiter après quelques desavantages, qui firent pancher quelque temps la Victoire, aidé de Pallas & d'Hercule, terrassa enfin les Titans, & resta paisible possesseur du Ciel, que les Droits d'une succession légitime luy avoient acquis.

DESSEIN ET DIVISION du Ballet.

Dans cette Guerre que les Titans firent à Jupiter, on en peut considerer le Projet ou le Commencement ; les Moyens que les Titans employerent pour le faire réüssir ; les Avantages qu'ils remporterent pendant quelque temps ; Enfin le Succès, qui termina cette Guerre. Le Projet fut téméraire, les

Moyens injustes, les Avantages trompeurs, le Succès funeste aux Titans. Ces quatre rapports font les quatre Parties du Ballet.

PREMIERE PARTIE.

Le Projet des Titans est téméraire.

RECIT DE TITANUS pour servir d'Explication à la premiere Partie.

QUoy, sans avoir égard aux droits de ma naissance,
On m'enleve en ce jour la supresme puissance;
Jupiter reconnu pour le Maistre des Dieux
Prétend en Souverain commander dans les Cieux?
Cependant insensible à ce cruel outrage,
Je pourrois approuver cet injuste partage;
Et d'un rang qui m'est deû, servile adorateur,
J'irois l'encens en main flater l'Usurpateur?
Ah! plustost ne songeons qu'à réparer ma honte,
Faisons sentir au Ciel un trop juste courroux;
Et, par une vengeance prompte,
Contraignons mon Rival à plier sous mes coups.
O Toy, qui m'as donné la vie,
Pour un sort plus digne d'envie;
A tes nobles efforts, Terre, j'ay mon recours;
Seconde mes desseins par de puissants secours.
Mais que vois-je? Déja la Terre à ma priere
Fait sortir de son sein une Troupe Guerriere.
Allons, chers Compagnons, soustenez mon honneur;
Montrez à me servir une invincible ardeur.

I. ENTREE'. Jupiter paroist au milieu des Dieux, qui le reconnoissent pour le Roy du Ciel, l'élevent sur le Throsne, & luy rendent tous les devoirs dûs à la qualité de Souverain.

II. ENTRE'E. Les Corybantes, qui avoient eû soin de l'Enfance de Jupiter, ayant appris son élévation, viennent luy en témoigner leur joye, accompagnées des Divinitez Terrestres, qui luy font présent des fruits de la Terre.

III. ENTRE'E. Titanus jaloux des honneurs qu'on rend à Jupiter, se résout à les luy disputer. Il frappe la Terre, d'où il fait sortir les Titans; & il se fait rendre par eux les mesmes devoirs, que les Dieux ont rendus à Jupiter mesme.

IV. ENTRE'E. Les Titans non contents d'avoir marqué du mépris pour Jupiter & pour les Dieux, ont la hardiesse de les insulter. Les Dieux indignez de cet outrage, se mettent en devoir de les en punir. Mais les Titans, se sentant trop foibles pour soustenir leur entreprise, se retirent pour aller chercher du secours.

SECONDE PARTIE.

Les Titans se servent de l'Ambition, de l'Interest, de l'Envie & de l'Impieté, tous moyens injustes, pour faire réüssir leur Projet.

RECIT DE LA TERRE à Pluton, pour servir d'Explication à cette seconde Partie.

C'Est la Terre, Seigneur, qui se présente à vous;
Pleine en vostre faveur & d'amour & de zéle;
Je viens par un avis fidelle,
Animer un juste courroux.
Bornez-vous vostre gloire à ces demeures sombres;
Et content de ce triste sort,
N'aspirez-vous qu'à regner sur les Ombres parmi les horreurs de la Mort?
Tandis que Jupiter, Maistre d'un grand Empire,
Habite les Palais les plus délicieux;
Et regne en Souverain sur tout ce qui respire
Et sur la Terre & dans les Cieux?
Qui fait donc entre vous cet injuste partage?

N'estes-vous pas issus tous deux du mesme Sang ?
Vostre vertu, vostre courage
Ne vous donnent-ils pas un droit au mesme rang ?
J'en appelle à témoins ces Juges équitables,
Dont les Arrests irrévocables,
Respectez de tout temps des hommes & des Dieux,
Réglent les différends les plus litigieux.
Titanus, en ce jour qu'un mesme espoir anime,
Se croit autorisé par un droit légitime;
La conqueste du Ciel fait l'objet de ses vœux.
Secondez ses efforts, unissez-vous ensemble,
Tout vous répond d'un sort heureux.

I. ENTRE'E. Les Titans ont recours à la Terre, qui, pour favoriser ses Enfants, gagne Pluton, qui n'estoit pas trop content de son partage. Mais ce Dieu, pour colorer son ambition par des apparences d'équité, fait examiner ses droits par les Juges des Enfers.

LA TERRE AUX ENFANTS de Neptune.

O Vous, qui regnez sur les Ondes,
Dignes Enfants du Dieu des Eaux;
Sortez de vos grottes profondes,
Venez, je vous appelle à de nobles travaux.
Il s'agit de porter la Guerre
Jusques dans l'Empire des Cieux:
D'enlever au Maistre des Dieux,
Ses richesses & son Tonnerre.
Celuy, qui gouverne les Vents,
Nous promet des secours puissants:
J'entends déja gronder leurs bruyantes haleines,
Prestes à vous porter sur les liquides plaines.
Allez, & des Titans appuyant les efforts,
Ouvrez-vous une route aux célestes Thrésors.

II. ENTRE'E. La Terre fait appercevoir aux Enfants de Neptune, que le Ciel est joint à la Mer par l'Horison; qu'ils pourront porter jusques-là leur commerce. Ceux-cy flatez de cette espérance, ménagent les Vents en leur faveur, & promettent de combattre sur Mer, tandis que les Titans combattront sur Terre.

LA TERRE A L'ENVIE & aux Démons.

TOut céde à mes desseins, tout se montre propice;
Les Enfants de Neptune & le Dieu des Enfers,
Les Vents, qui regnent dans les airs,
Paroissent empressez à me rendre service.
Profitons d'un destin si doux;
Faisons sentir au Ciel jusqu'où va mon courroux.
Mais que dis-je? En ces lieux soumis à ma puissance,
On rend à Jupiter encore obéïssance?
Je vois les timides Mortels
Brusler l'encens sur ses autels!
Effaçons de son nom jusqu'à la moindre trace;
Mettons Titanus à sa place.
Noirs Habitans du séjour ténebreux,
Qui déja tant de fois m'avez si bien servie,
Fidelles Compagnons de l'implacable Envie,
Pour ce noble projet j'ay besoin de vos feux.

III. ENTRE'E. La Terre fait sortir de son sein l'Envie. Elle vient accompagnée des Lutins, & fait briser la Statuë de Jupiter, pour éteindre la gloire de son nom, & le rendre méprisable.

LA TERRE AUX DIVERSES Nations.

TAndis qu'à me servir tout s'unit, tout conspire,
Vous, qui vivez sous mon empire,
Rassemblez-vous icy, peuples divers;
Venez de Titanus reverer la présence,
Venez jurer obéïssance
Au seul Maistre de l'Univers.

IV. ENTRE'E. La Terre fait placer la Statuë de Titanus sur un Autel; elle l'y fait adorer par tous

les Peuples de son Empire. Des Américains, des Afriquains, des Asiatiques & des Europeans viennent luy faire des sacrifices chacun à leur maniere.

TROISIE'ME PARTIE.

Les Titans se laissent séduire par quelques avantages trompeurs.

RECIT DES DIVINITEZ Champestres.

LEs heureux Habitants du céleste séjour,
Dans cette retraite paisible,
Contre leurs ennemis demandent un azyle;
Signalons pour eux nostre amour.
Que nos forests & nos campagnes
Etalent à leurs yeux nos plaisirs innocents;
Que nos vallons & nos montagnes
Répetent aux Echos nos plus tendres accents.

I. ENTRE'E. Les Dieux étonnez des premiers efforts des Titans, & du nombre de ceux qu'ils avoient engagé dans leur parti, quittent l'Olympe & viennent se réfugier sur la Terre. Mais pour mieux cacher leur fuite, tous à la réserve de Jupiter, se déguisent sous la figure de différents animaux. Les Divinitez Champestres leur donnent retraite, & se font un plaisir d'avoir les Dieux du Ciel parmi eux.

RECIT DE TITANUS pour servir d'Explication au reste de cette Partie.

NOs ennemis ont pris la fuite,
Obligez aujourd'huy de plier sous nos coups;
Redoublons les efforts d'une juste poursuite,
Nous les verrons bien-tost ramper à nos genoux.
Goustons les fruits de la Victoire;
Les Satyres vaincus, Silene dans nos fers
Vont annoncer à jamais nostre gloire
Jusques au bout de l'Univers.

II. ENTRE'E. Les Titans enflez de leurs premiers succès, & d'avoir obligé les Dieux à prendre la fuite, conduisent en triomphe Silene, qu'ils avoient trouvé endormi avec quelques Satyres.

TITANUS A LA DE'ESSE Hebé & à sa suite.

APprochez, charmante Déesse;
Versez-nous à longs traits ce Nectar précieux,
Que vous faites servir à la Table des Dieux,
Par cette brillante Jeunesse.
Après les pénibles travaux
De tant de vigoureux assaults,
Un si délicieux breuvage
Va de nouveau ranimer le courage
De nos invincibles Guerriers.
Ne songez maintenant, Compagnons, qu'à bien boire.
Bien-tost une entiere Victoire
Vous couronnera de Lauriers.

III. ENTRE'E. Les Titans se font servir par Hebé, & par ceux de sa suite, & les obligent de leur verser le Nectar réservé pour la bouche des Dieux.

IV. ENTRE'E. Mais peu accoustumez à ce breuvage, tandis qu'ils en prennent sans mesure, ils tombent dans une yvresse, qui leur fait oublier la poursuite de leur Projet, & qui leur fait perdre tout l'avantage dont ils s'estoient flatez.

QUATRIE'ME PARTIE.

Les Titans foudroyez par Jupiter, éprouvent le succès funeste de leur Entreprise.

RECIT DE PALLAS Pour servir d'Explication à cette quatriéme Partie.

Sur Terre & dans le Ciel nous redonnent la paix.

AUX DIEUX.

QUoy, fuirons-nous toûjours ? Les Titans ont la gloire
D'avoir gagné sur nous une illustre Victoire.
Bien-tost Maistres du Ciel, ils verront sous leurs pieds
Les Dieux rampants, humiliez !
Qu'est devenu nostre courage ?
Avons-nous oublié la foy de nos serments ?
Sont-ce là les empressements
Où nostre devoir nous engage ?
Pensez-vous donc à cet affront
Que Jupiter soit insensible ?
Qu'il voye sans regret, jusqu'alors invincible,
Sécher les Lauriers sur son front ?
Ah ! reprenons un courage intrépide :
Je vois le valeureux Alcide
Prest à soustenir nostre ardeur :
Pourveû que nous ayons du cœur,
Nous ne pouvons manquer de voir sous un tel Guide
Les Titans confondus, & Jupiter vainqueur.

I. ENTRE'E. Pallas & Hercule rasseûrent les Dieux de leur crainte ; & leur faisant quitter les figures, sous lesquelles ils s'estoient cachez, les engagent à soustenir avec plus de vigueur que jamais les interests de Jupiter.

PALLAS A VULCAIN.

POur punir des audacieux,
Pour les réduire en un moment en poudre ;
Si jamais, digne sang des Dieux,
Jupiter eût besoin de foudre,
Vulcain, il faut que dans ce jour,
Tu signales ton bras, ton zéle & ton amour.
Tu vois jusqu'à quel point de rage & d'insolence ;
Nos cruels ennemis poussent leur arrogance,
Rappelle le danger,où nous nous sommes veûs
D'abandonner, hélas ! le Ciel à Titanus.
Forge-nous donc à tous des armes invincibles ;
Prépare à Jupiter mille foudres terribles,
Par qui les fiers Titans terrassez pour jamais
Sur Terre & dans le Ciel nous redonnent la paix.

II. ENTRE'E. Vulcain fait forger aux Cyclopes les foudres les plus terribles pour terrasser les Titans.

RECIT DE MERCURE
aux Peuples du Nord.

MAlgré la neige & les frimats,
Où ces peuples ont pris naissance,
Ils bruslent tous d'impatience
De signaler pour nous leur courage & leurs bras.
Allez, Peuples, suivez l'ardeur qui vous inspire :
Moissonnez les Lauriers où vostre cœur áspire ;
Que vostre sort est glorieux,
Vous combattez pour le plus grand des Dieux.

III. ENTRE'E. Mercure améne à Jupiter un nouveau secours des Peuples du Nord, commandez par Arcas, dont il avoit élevé la Jeunesse, & qui estoit fils de Caliste, que Jupiter avoit mise au Ciel parmi les Constellations du Septentrion.

RECIT DE JUPITER
porté sur une Nuë.

EN vain, téméraires Mortels
Vous avez jusqu'à nous osé porter la guerre ;
Apprenez qu'il est un Tonnerre,
Qui sçait venger les Dieux & leurs Autels.

IV. ENTRE'E. Les Titans revevenus de leur assoupissement, se présentent plus fiers que jamais, armez de montagnes & d'arbres, pour donner au Ciel un nouvel assault. Mais Jupiter ayant lancé contre eux les nouveaux foudres, renverse les Titans, & remporte sur eux une entiere victoire.

BALLET GENERAL.

Les Dieux se réjoüissent de leur Victoire, & donnent par-là commencement aux Jeux Olympiques, qui furent un monument éternel de la Victoire remportée par Jupiter sur les Titans.

FIN.

BALLET DE L'ESPERANCE.

MESLE' DE RECITS ET DE CHANTS.

AVERTISSEMENT.

Ce Ballet fut dansé en 1709. l'année de la sterilité causée par le grand Hyver; & dans le temps que la guerre estoit la plus allumée.

SUJET DU BALLET tiré d'Hésiode.

JUpiter fatigué de l'impieté, de l'injustice, & généralement de tous les crimes des Mortels, résolut de les punir. Il mit à la main de Pandore une Boëte fatale remplie de tous les maux capables de désoler la Terre. Aussi-tost que la Boëte fut ouverte, un déluge de malheurs désola l'Univers. La seule Déesse de L'ESPERANCE *restée au fond de la Boëte, fut une ressource & une consolation au milieu de tant de calamitez. On se promit de-là que la colere des Dieux ne dureroit pas toûjours.*

OUVERTURE DU BALLET.

Pandore tenant en main la Boëte fatale remplie de maux.

C'Est trop loin pousser l'injustice:
Tremblez, Mortels audacieux;
Les Dieux ont résolu de punir la malice
De vos projets injurieux.
C'en est fait; il est temps, que leur juste vengeance
Eclate aux yeux de l'Univers;
Et que livrez aux plus tristes revers,
Vous éprouviez du Ciel la terrible puissance.
Les Dieux ont remis en mes mains
Le sort funeste des humains.
C'est de cette Boëte fatale,
Qu'un déluge de maux, une troupe infernale,
Franchissant les horreurs d'une étroite prison,
Vont répandre par tout un dangereux poison.
Ah! j'entends déja leur murmure;
Impatients d'exercer leurs rigueurs,
Et de ravager la nature,
Rien ne peut arrester leurs cruelles fureurs,
Sortez, Monstres; regnez sur la Terre & sur l'Onde;
Je fais pour vous calmer des efforts superflus;
Allez troubler la paix & le repos du Monde;
Partez, Monstres, partez; je ne vous retiens plus.

ENTRE'E.

Pandore ouvre la Boëte fatale. Aussi-tost

tost la Sterilité, les Maladies, l'Oisiveté, la Discorde, la Guerre & mille autres Monstres se font sentir dans l'air, sur la terre, & sur les mers.

PANDORE.

Quelle fureur, ô Dieux ! quel transport ! quelle rage !
Que ces Monstres affreux vont causer de ravage !
Mortels, que je plains vostre sort :
Je vois voler par tout l'image de la mort !
Une noire vapeur dans les airs répanduë,
Ravit en un moment la lumiere à ma veüë.
Les Aquilons & les Frimats
Pénetrent dans le sein des plus heureux climats.
L'envieuse Discorde & la Haine implacable
Font sentir en tous lieux leur rage impitoyable.
Le Démon de la Guerre armé de ses flambeaux
N'ouvre de toutes parts que d'horribles tombeaux.
Dant cet estat triste & funeste,
Parmi tant d'ennemis jaloux,
Tant de persécuteurs animez contre vous,
Consolez-vous, Mortels, l'Esperance vous reste.

DIVISION DU BALLET.

Les Dieux qui prennent interest à la conservation des hommes, adoucissent l'affliction commune, en faisant sortir l'Esperance du fond de la Boëte, où elle estoit restée. L'Esperance promet 1° à Cerès, que l'abondance succedera à la sterilité. 2° A Plutus, que l'opulence réparera le dommage de l'indigence. 3° A Apollon, qu'elle rendra le lustre aux beaux Arts. 4° A la Paix, qu'elle regnera seule, après avoir fait cesser la guerre.

PREMIERE PARTIE.

L'Esperance promet à Cerès que

l'abondance succedera à la sterilité.

I. ENTRE'E. Cerès paroist desolée au milieu des Frimats & des Aquilons, qui ont desolé son Empire.

CERE'S.

Ciel ! à quoy me réduisez-vous ?
N'ay-je donc pas souffert un assez long martyre,
Depuis que Mars désole mon Empire ?
Quel Dieu de mon bonheur jaloux
Me livre encore à de nouvelles peines ?
Les Frimats & les Aquilons,
Par leurs souffles mortels, leurs glaçantes haleines,
Ont endommagé mes sillons.
Moy-mesme, helas ! j'ay senti leur atteinte ;
Jusqu'au fond de mon sein la chaleur s'est éteinte ;
Cette vive & douce chaleur
Qui donne à mes moissons leur force & leur couleur !
Dieux, qui voyez nostre misere,
Soyez touchez des vœux qu'on fait à vos autels ;
Ou, si nous ne pouvons fléchir vostre colere,
Délivrez-nous du soin de nourrir les Mortels.

II. ENTRE'E. Bacchus, Flore, Pomone & Vertumne participent au malheur public, les Egipans sur tout, réduits à l'eau des fontaines, marquent leur dépit.

BACCHUS.

Que je plains vostre destinée,
Chers Compagnons ; ne comptez plus,
De voir couronner cette année
Par les doux présents de Bacchus.
Dans nos vallons, dans nos montagnes,
L'horreur regne de toutes parts ;
Et nos plus fertiles campagnes
N'offrent rien que d'affreux à mes tristes regards.
Pour punir le mauvais usage,
Qu'un tas de beûveurs imprudents

Ont fait du ſavoureux breûvage,
Que la vigne aux beſoins fourniſſoit tous les ans;
Jupiter armé de ſa foudre,
A changé mes raiſins en poudre,
Et réduit les Mortels à l'Eau,
Dont la fade liqueur ſupplée au vin nouveau.
Beûvez, beûvez à taſſes pleines,
Du pur criſtal que les Fontaines
Font icy gouſter à foiſon.
Si leur liqueur eſt inſipide,
Elle ſçaura du moins épargner la raiſon,
Que le Ciel nous donna pour guide.

Danſe des Egipans dépitez.

FLORE, POMONE, VERTUMNE.

POMONE.

Flore, ſuivez mes pas,

FLORE.

Laiſſez-moy, je ne puis.
Helas! le moyen de paroiſtre,
Et qui pouroit me reconnoiſtre
Dans le triſte eſtat où je ſuis?
A peine de quelques ſoucis
Ay-je pû compoſer l'ornement de ma teſte;
Me montreray-je à cette Feſte
Objet d'un indigne mépris?
Quand de fleurs richement parée
Je brillois de mille agréments,
J'affectois d'étaler de pompeux veſtements.
Mais depuis que le fier Borée,
Suivi des cruels Aquilons,
A dépoüillé l'honneur de mes Vallons,
Helas! que reſte-t'il à Flore,
Dans le chagrin qui la dévore,
Que d'aller ſe cacher au bout de l'Univers,
Et maudire à loiſir les rigoureux Hyvers?

POMONE.

Pourquoy par d'inutiles plaintes
Rappeller de nos maux le faſcheux ſouvenir?
Pluſtoſt, helas! ſur un triſte avenir
Aidez-nous à calmer nos craintes.
Si les hyvers & les glaçons
Ont terni la beauté de vos tendres gazons;
Voſtre perte du moins n'eſt pas irréparable.
Bien-toſt nous verrons les Zephirs
Vous rendre encore plus aimable;
Lorſque ranimant leurs ſoupirs
Avec les premiers feux de la brillante Aurore,
Sous vos pas ils feront éclore
Les Oeillets, les Roſes, les Lys,
Qui rendront l'agrément à vos jardins fleuris,
Mais moy, cruelle deſtinée!
A des pleurs éternels peut-eſtre condamnée,
Moy, qui de quelque part que je tourne les yeux,
Ne vois de mes débris que le reſte odieux;
Où trouver déſormais pour les Mortels, que j'aime,
De quoy les conſoler dans leur malheur extreſme?
Mes arbres languiſſants, deſséchez, abbatus,
Ont perdu pour jamais leur ſéve & leurs vertus.
Dans la ſaiſon des fruits la déplorable Automne
Ne poura plus compter ſur les dons de Pomone:
Et je verray bien-toſt l'hyver anticipé
N'offrir que des horreurs à mon eſpoir trompé.

VERTUMNE.

Helas! combien de fois la nature tardive
A-t-elle tiré de mon cœur
Une voix lugubre & plaintive,
Pour toucher des Hyvers l'infléxible rigueur!
Au défaut de Cerès devenu néceſſaire,
Mes légumes du moins vous eſtoient un recours.
Ah! quel effort m'a-t'on veû faire
Pour fournir aux Mortels un reſte de ſecours?
Mais à peine l'herbe naiſſante,
Pour nous aider dans nos beſoins,
En dépit des frimats répondant à nos ſoins,
Sembloit ſeconder noſtre attente,
Les Aquilons ſur elle eſſayant leur courroux,
La faiſoient à l'inſtant expirer ſous leurs coups.

POMONE.

Ne verrons-nous jamais renaiſtre l'abondance?

FLORE.

Qui pouroit nous flater d'un heureux changement?

VERTUMNE.

On dit que nos Paſteurs viennent en ce moment
Faire des vœux à l'Eſperance;
Et, par un ſacrifice auguſte & ſolennel,
Fléchir des Dieux vengeurs le courroux éternel.
Mais j'apperçois déja la Troupe qui s'avance.

III. ENTREE. Les habitans de la campagne inſpirez par les Divinitez Champeſtres, font un ſacrifice à l'Eſperance. Elle paroiſt au milieu

d'eux, & leur joye se ranime par une Feste rustique qu'ils font en son honneur.

LE SACRIFICATEUR chante le récit suivant.

Paisibles Habitans des bois,
Et vous, Déesses immortelles,
De nostre triste sort les compagnes fidelles,
Soustenez ma trop foible voix.
L'Esperance à nos maux sensible,
Promet d'en arrester le cours,
Attendez tout de son secours,
Jupiter n'est pas infléxible.
Au milieu de tant de malheurs,
O Toy, qui nous vois sans défense,
Favorable Esperance,
Arreste le cours de nos pleurs.
Déesse, c'est Toy que j'implore,
Des peuples affligez Toy seule es le soustien:
Heureux qui dans ses maux peut esperer encore,
Malheureux qui n'espere rien.

Danse des Bergers suppliants.

De nos rares moissons accepte les prémices; *
Que de Bacchus les restes précieux
Répandus à tes yeux, *
Aux besoins de nos champs rendent les Dieux propices.
Reçois les fruits que nous t'offrons *
De nos cœurs le sincére hommage;
Heureux! s'ils estoient le préfage
Des faveurs que nous esperons!

** Il présente sur l'Autel une Gerbe.*
** Il verse du vin sur l'Autel.*
** Il présente une Corbeille de fruits.*

Symphonie.

LE SACRIFICATEUR.
Où suis-je? Quelle affreuse image
Se montre à mes regards surpris?
Je n'apperçois par tout que sang & que carnage;
Bergers, jusques au Ciel faites monter vos cris!

Danse des Bergers Effrayez.

LE SACRIFICATEUR.
Calmez de mortelles allarmes,
Goustez de tranquilles douceurs;
Le Ciel va finir ses rigueurs;
Vous aurez des jours pleins de charmes.

UN BERGER *chantant.*
L'Esperance que l'on nous donne
Nous console au moins pour un temps;
Par sa douceur elle assaisonne
Le chagrin des cœurs mécontents.
Les épics, que l'Esté moissonne,
Ont souffert la rigueur des vents;
Et les fruits, qu'on cueille en Automne,
N'ont esté qu'en fleur au Printemps.

Danse des Bergers Joyeux.

L'ESPERANCE, *Recit.*
N'en doutez pas, le Ciel touché de vos soupirs,
Des temps que vous plaignez va réparer l'injure;
L'Esperance vous en asseûre:
Vous allez voir bien-tost exaucer vos desirs,
Ranimez vostre patience.
Consolez-vous, Habitants de ces bois;
Les Dieux vont faire, en peu de mois,
A la sterilité succeder l'abondance.
Et vous, qui des mortels confiez à vos soins,
Avec tant de bonté procurez les besoins;
De ces climats Dieux Tutelaires,
Rasseûrez l'espoir des beaux jours;
Les disgraces sont passageres,
Les plaisirs dureront toûjours.

Danse de toutes les Divinitez Champestres.

SECONDE PARTIE.

L'Esperance asseûre Plutus que l'opulence réparera les malheurs de l'indigence.

RECIT DE PLUTUS.

Ou fuir, helas! ou fuir? Tout en veut à ma vie;
Me verray-je toûjours trahi, persécuté?
Toûjours en proye aux fureurs de l'Envie
Ne pourray-je trouver un lieu de seûreté?
Dans quelque estat que je me trouve,
Du costé des mortels je souffre également;
Libre, ou captif Plutus éprouve

Le plus injuste traitement.
Si je me plains avec justice
De l'Avare jaloux, qui me tient en prison ;
N'ay-je pas autant de raison,
D'accuser le malin caprice,
Du Prodigue insensé, qui ne m'expose au jour,
Que pour servir son jeu, son luxe & son amour ?
Mais quels monstres nouveaux, enfantez de la terre
Viennent encore icy me déclarer la guerre ?
Le moyen de les éviter ?
Jusques dans mon Palais ils me vont insulter.
Je les connois à leur visage,
A ce visage affreux, où l'éternelle faim
Laisse à peine entrevoir quelque chose d'humain ;
Des oyseaux ils ont le plumage,
Pour se soustraire, helas ! au digne chastiment,
Que mérite l'employ de voler hardiment.
Cachons-nous, s'il se peut ; cherchons dans la retraite
A nous mettre à couvert d'une prompte défaite.

I. ENTRE'E. Des Harpyes environnent Plutus, & l'obsédant par leurs persécutions, elles l'obligent à se cacher.

LES JEUX ET LES PLAISIRS.

Qu'est devenu Plutus ? quels ennemis jaloux
Le dérobent aux Jeux, aux Plaisirs les plus doux ?
Faut-il que le cruel à nos desirs contraire,
Dédaigne des sujets empressez à luy plaire ?
Que malgré nos efforts de son Palais exclus,
Nous ne fassions vers luy que des pas superflus ?
Dieux ! dans quel embarras nous réduit son absence ?
Le moyen de briller sans luy, sans sa présence ;
Les plaisirs & les jeux, les ris les plus charmants,
Séparez de Plutus perdent leurs agréments.

UN AUTRE.

Essayons de nouvelles armes ;
N'employons contre luy que d'invincibles traits ;
Plutus n'est pas insensible à nos charmes,
Nous sçaurons le toucher par de puissants attraits.

UN AUTRE.

Témoin de nostre ardeur sincere,
Plutus, jette sur nous des regards bienfaisants;
Si nostre troupe te fut chere,
Seconde en sa faveur des efforts languissants.

UN AUTRE.

Allons ; je vous réponds d'une entiere victoire,
Tirons Plutus de sa captivité :
Les Ris, les Jeux auront la gloire
De le remettre en liberté.

II. ENTRE'E. Les Jeux & les Plaisirs cherchent en vain Plutus, pour le remettre dans le commerce. Des Vieillards avaricieux le retiennent dans la captivité.

Nos charmes n'ont-ils pas je ne sçay quoy de tendre,
Capable de fléchir d'indomptables courroux ?
On ne peut tenir contre nous ;
Plutus voudroit en vain luy-mesme s'en défendre.
Mais obsedé de toutes parts,
D'Avares, de riches Vieillards,
Qui le rendent inaccessible ;
Est-ce une entreprise possible
De le dégager de leurs mains ?
Mais esperons que quelque Dieu propice
S'interessant pour les humains,
De ces Usurpateurs punira l'injustice.

L'ESPERANCE.

C'est moy-mesme, c'est moy qui vengeray Plutus ;
Reconnoissez la voix de l'Esperance ;
Pour vous elle va faire éclater sa puissance ;
Relevez vos esprits & vos cœurs abatus.
Les Peuples habitants du monde,
Où l'Or de toute part abonde,
Des bontez de Plutus vous sont de seûrs garands :
Recevez leurs riches présents.
Paroissez, Troupe incomparable :
Vostre aspect n'a rien que d'aimable ;
Dépeschez, faites à nos yeux
Briller ce métail précieux.

III. ENTRE'E. L'Esperance conduit avec elle une troupe de Mexicains chargez de Lingots d'Or, &

s'offre à remettre bien-tost Plutus en liberté.

TROISIE'ME PARTIE.

L'Esperance s'engage envers Apollon, de rendre bien-tost aux beaux Arts tout leur lustre.

I. ENTRE'E. Terpsichore, qui préside à la Danse, préparoit un spectacle meslé de sérieux & de Comique; il est interrompu par un bruit de Trompettes & de Tambours.

TERPSICHORE.

O Vous qui marchez à ma suite,
Beaux Arts, reconnoissez Terpsichore à sa voix.
Secondez mes desseins; c'est moy qui vous invite;
Rendez-vous dignes de mon choix.
Melpomene ma sœur d'un ennuyeux Tragique
Vous fatigua souvent par de vaines clameurs;
C'est à la Danse, à la Musique,
C'est à l'agrément de mes Chœurs
Que le Théatre doit ce qu'il a de douceurs.
Tout en vous est incomparable.
Rassemblez ce que l'art a de plus gracieux;
Donnez un mélange agréable
Du Comique & du Sérieux.
Vostre seul air a de quoy plaire;
Tous les Jeux, tous les Ris sont de vostre ressort:
Montrez par un nouvel effort,
Dans cet auguste jour ce que vous sçavez faire.

Danse Sérieuse meslée de Comique. On entend le bruit des Trompettes & des Tambours.

TERPSICHORE.

O Ciel! qui trouble nos desirs?
Quel horrible fracas vient de se faire entendre?
Hélas! voudroit-on me défendre
De former d'innocents plaisirs?
Que Mars porte par tout la crainte & les allarmes;
Que l'Univers entier ressente ses rigueurs;
Faut-il que le Démon des armes
Jusqu'au sein de la paix répande ses horreurs?
C'est icy le séjour tranquile,
Dont les Muses font leur azyle:
C'est dans ce paisible vallon
Qu'habite le docte Apollon.
De ses travaux la Compagne fidelle
J'allois, d'une scene nouvelle,
Etaler au grand jour de pompeux ornements;
Et par des spectacles charmants
Relever l'éclat d'une Feste
Où le Pinde à l'envy s'apreste,
A récompenser par des prix,
Les pénibles travaux de cent jeunes Esprits.
Mais une Trompette cruelle
M'oblige à transporter l'appareil de mes jeux:
Contentons-nous d'ouvrir une scene moins belle
Sur un Théatre moins pompeux.*

** Le spectacle cette année ne se représentoit point dans le lieu ordinaire.*

II. ENTRE'E. Des Peintres & des Architectes quittent les Instruments de leur Art, & cherchent de quoy vivre à la suite de Mars. Un Paysan se joint à eux, & abandonne l'Agriculture pour la Guerre.

LE PEINTRE.

N'ay-je pas entendu le son de la Trompette,
Et le Tambour qui bat aux champs?
Pour moy, je quitte & Pinceaux & Palette,
Ami, nous sommes dans un temps
Où nostre Art est peu nécessaire.
On a beau dire, on a beau faire,
Rien n'est tel que de suivre Mars;
Rangeons-nous sous ses étendarts.
Croy-moy, quitte aussi ton Equerre;
Laisse ta Régle & ton Compas:
C'est en vain qu'on nous fait un monstre de la Guerre;
Ainsi que le repos, la Guerre a ses appas.

L'ARCHITECTE.

Je te suis volontiers, j'abandonne la ville:
Mais les instruments de mon art
Dans un camp, ou sur un rempart,
Ne sont pas un meuble inutile.

Pour estre Ingenieur je me sens du talent ;
Je puis remplir dignement cette place :
Je suis Architecte excellent.
Pour de l'esprit, du cœur & de l'audace,
Je suis prest de le disputer
A quiconque oseroit sur ce'a m'insulter.
Allons, & de ce pas marchons à la victoire :
Faisons parler de nous quelque jour dans l'Histoire.

UN PAYSAN.

Pargué j'en veux taster itou.
J'avons un peu l'ame poltrone ;
Mais l'an dit, qu'à suivre Belonne
On ne risque ni peu, ni prou.
Vos me direz, que je sis fou ;
Et qu'il n'est rien tel qu'au village
De vivre en seûreté de beurre & de fromage ;
Mais verre qui pourroit en avoir tout son sou.
Souvent nous en chommons, souvent la ménagere,
Plus tarrible qu'une magere,
Me reproche le pain que je mets sous la dent,
Me traite de vaurien, de pendart, de gourmant.
Pour éviter ces bris, boutons une coquarde.
Pourquoy non ? A juger de moy par le minois,
J'avons tout l'air d'un franc grivois.
Je sçaurons comme un autre escroquer la poularde,
Piller l'hoste, yvrogner, faire le fier à bras :
Mais au fort du péril, giller, doubler le pas.
C'en est plus qu'il ne faut pour former un soudrille.
Quittons, pour servir Mars, & Charruë & Faucille :
Et puisque la moisson ne nous fournit plus rien,
Le mousquet sur l'épaule allons charcher du bien.
Brusquons fortune ; il n'est que chance,
Au mestier que je choisissons,
Et plus d'un Maréchau de France
A commencé par où je commençons.
Tout gros d'une telle espérance
Rions, chantons, beûvons, dansons.

Danse du Paysan.

UN CAPITAINE.

Dès ce moment je vous enrosse ;
C'en est fait, je vous prends au mot. * *Au Peintre & à l'Architecte.*
Pour toy, * ton air me paroist drosse ; *Au Paysan.*
Et le vostre n'est pas trop sot.
Songez dans les combats à montrer du courage,
Pratiquez mes leçons, & marchez sur mes pas.

LE PAYSAN.

Seigneur, je n'y manquerons pas.
Que je feron s sous vous un bel apprentissage ;
J'aurons bons pieds, je ferons rage,
Et je morguerons le trépas.
Si nostre valeur en tout cas
De quelque encombre estoit suivie,
Comme tout roule au gré du sort ;
Du moins je trouvarons la vie,
Où les autres trouvent la mort.

III. ENTRE'E. Le Parnasse est en deüil ; les Muses n'y chantent plus que des airs lugubres ; les Poëtes arrachent leurs couronnes de laurier, & déchirent leurs écrits. Mais l'Esperance les ranime, en leur promettant que les Arts reprendront leur premiere splendeur.

APOLLON *chante les Vers suivants.*

Tout est changé sur le Permesse :
Les Muses ont perdu leur ancienne allegresse ;
Je vois tous les jours mes Lauriers,
En proye à d'injustes Guerriers.
La sçavante Clio, Thalie & Melpomene
Font retentir les airs de leur douleur ;
Et la source de l'Hippocrene
Sans cesse grossit de nos pleurs.
Tout, dans mon empire,
Languit & soupire :
Et les tendres sons
Du Luth, de la Lyre
Ne forment plus que de tristes chansons.
Quand pourray-je dire ?
Enfin on respire,
Mes chers Nourriçons,
Il est temps de rire,
N'écoutons plus d'importunes raisons.

Et vous, Compagnons de ma gloire,
Qui placez les Heros au Temple de Mémoire,
Arrachez vos lauriers, déchirez vos écrits ;
Et vengez Apollon d'un insolent mépris.

Danse des Poëtes arrachant leurs lauriers, & déchirant leurs écrits.

Recit de l'Esperance.

Quelle aveugle fureur vous aigrit, vous transporte?
Quittez les sentiments d'un desespoir affreux;
Favoris d'Apollon, c'est moy qui vous apporte
Les présages certains d'un destin plus heureux.
Croyez-vous que le Ciel à sa gloire insensible
Laisse languir les Arts dans un repos paisible?
Et que de vostre encens connoissant peu le prix,
Il condamne à l'oubli vos immortels écrits.
Aux Enfants d'Apollon, à sa troupe chérie
Dans le sacré Vallon dès l'enfance nourrie,
Jupiter doit son lustre, & les Dieux leur grandeur;
Ils sçauront restablir vostre antique splendeur.
Alors dans l'Univers les Muses reverées,
Célebreront les Dieux, qui les ont honorées.

APOLLON *continuë de chanter.*

L'Esperance a calmé nos maux:
Elle rend à ces lieux une clarté nouvelle;
Que sa gloire y soit éternelle;
Muses, consacrez-luy vos concerts les plus beaux.
Déesse, regnez en ma place,
Regnez sur ce double Vallon;
Faites la gloire du Parnasse,
Et tenez-y lieu d'Apollon.

Apollon descend du Parnasse, & y place l'Esperance. Il continuë.

Les biens, que donne l'Esperance,
Sont toûjours des biens charmants;
On sent son bonheur par avance;
On le gouste à tous moments.
Les biens, que donne l'Esperance,
Sont toûjours des biens charmants.

Fuyez, fuyez à sa présence
Longs ennuys, soucis cuisants;
Attendons sans impatience
Ses favorables présents.
Les biens, que donne l'Esperance,
Sont toûjours des biens charmants.

Dès-là qu'on espere
Les maux ne sont rien;
La peine est legere;
Dès-là qu'on espere,
C'est toûjours un bien.

Au fort des tempestes
On se plaint du sort:
En vain sur nos testes
Grondent les tempestes,
Quand on est au port.

QUATRIE'ME PARTIE.

L'Esperance promet que la Paix regnera seule sur la terre, & que la Guerre en sera chaßée.

I. ENTRE'E. Mercure par l'ordre de Jupiter, assemble tous les peuples qui sont en division, pour les réünir: mais la Discorde les désunit.

Mercure aux Nations assemblées pour la Paix.

Venez, Peuples, venez; assez long-temps la Guerre
Divisa vos esprits & partagea vos cœurs:
Tantost vaincus, tantost vainqueurs,
Songez à redonner le repos à la terre.
Jupiter par ma voix vous rassemble en ces lieux,
Prestez un cœur docile au Ministre des Dieux.
Si dans tous les climats de la plaintive Europe,
Un desastre commun fait sentir ses rigueurs;
Appréhendez encor, que le Ciel n'enveloppe
Tant de Peuples liguez en de plus grands malheurs.
Le Heros des François Conquerant pacifique,
Céda jadis ses droits à la cause publique:
Et cherchant dans la Paix un triomphe plus beau,
Du Démon de la Guerre éteignit le flambeau.
Vous vous en souvenez; à sa course rapide
Vous n'opposiez alors qu'une vertu timide;
Entré victorieux au cœur de vos Estats,
Il vous donna la paix, & ne la vendit pas.
Son exemple est pour vous un bel exemple à suivre;
Quittez les vains transports où la haine vous livre,

Ou craignez à la fin, que les plus obstinez
Ne deviennent bien-tost les plus infortunez :
Mais je m'en apperçois, l'ordre des Dieux vous touche ;
Vous oubliez l'orgueil d'une fierté farouche ;
Par un heureux retour à jamais réünis
Rappellez des plaisirs que la Guerre a bannis.

Danse des Nations Rëunies.

LA DISCORDE.

Quoy l'on m'insulte, l'on m'outrage ?
Malgré moy de la Paix on veut former les nœuds ;
On la tire de l'esclavage
Et j'auray le chagrin de voir le monde heureux ?
Mon ennemie en veut à mon Empire,
On forme contre moy d'injurieux projets ;
De tous costez on s'unit, on conspire ;
Pour me charger de fers, & rétablir la Paix.
Non ; à de nouveaux traits connoissez la Discorde ;
Vous faites pour la Paix des efforts impuissants ;
On en répand l'amour en des cœurs languissants :
L'Enfer la détruira, si le Ciel vous l'accorde.
Versons, versons un dangereux poison ;
Ressuscitons le feu d'une fureur guerriere ;
Que la prosperité d'une auguste Maison,
D'une jalouse ardeur soit pour vous la matiere.
Perissez, s'il le faut, en servant mon courroux,
Si les Dieux sont pour eux, la Discorde est pour vous.
Allez, & par toute la terre,
Inspirez de nouveau les fureurs de la Guerre ;
Que mes serpents affreux semez de toutes parts,
Couvrent encor les champs de cadavres épars.

II. ENTRE'E. Les Projets d'union estant troublez par la Discorde, les Peuples reprennent les armes, & se préparent à de nouveaux combats.

LA DISCORDE.

Tu triomphes, Discorde ; & la Paix ta captive,
Du milieu de ses fers pousse une voix plaintive ;
Elle voit échoüer d'inutiles projets ;
Et se livre elle-mesme à d'éternels regrets.
Goustons, goustons les fruits d'une belle victoire ;
En vain pour en ternir la gloire,
D'un Ministre zelé Jupiter a fait choix ;
D'un spécieux accord a proposé les loix.
Plus heureuse que luy, j'ay sceû me faire entendre :
J'ay parlé ; dans l'instant il a fallu se rendre.
A mes ordres soumis je vois de toutes parts,
Mille peuples liguez suivre mes estendarts.
Mais pour asseûrer ma conqueste
Faisons quelque nouvel effort.
Il n'est point de pire tempeste
Que celle dont on est accueilli dans le port.

Air de Triomphe.

LA DISCORDE.

Qu'entens-je ? Est-il quelqu'un aujourd'huy sur la terre,
Qui m'ose disputer un triomphe si beau ?
Courons, sans plus tarder, luy déclarer la guerre ;
Et qu'au lieu d'un triomphe, il rencontre un tombeau.

III. ENTRE'E. L'Esperance fait voir la Paix au travers d'un nuage. La Paix elle-mesme fait entendre sa voix. Elle ordonne qu'on prépare un Throsne à l'Esperance, jusqu'à ce qu'elle retourne elle-mesme sur la terre.

L'ESPERANCE.

Peuples, rasseûrez-vous ; la Discorde inhumaine
Fait en vain un dernier effort ;
Le Ciel ne souffre qu'avec peine,
Le malheureux estat, où vous réduit le sort.
Vous reverrez la Paix ; comptez sur l'asseûrance
Que vous en donne l'Esperance.
Par d'ennuyeux travaux l'ennemi rebuté,
D'un orgueilleux espoir rabattra la fierté.
Contre un écueil fatal son audace brisée
Reclamera

Reclamera la Paix qu'elle aura méprisée.
Je ne vous trompe pas par un présage vain ;
A vos yeux elle va paroistre :
Avec elle on verra renaistre
L'abondance des fruits qui partent de sa main.
Je la vois à travers d'un éclatant nuage ;
Elle descend du Ciel, elle s'offre à vos yeux,
Réverez sa présence, & rendez grace aux Dieux
La fin de vos malheurs doit estre son ouvrage.

La Paix dans un nuage chante les Vers suivants.

Je quittay malgré moy ce séjour enchanté :
D'y reparoistre impatiente,
J'abandonne le Ciel, je préviens vostre attente,
Je devance le jour par les Dieux arresté.
On me verra dans peu descendre sur la terre,
Et chasser pour jamais le Demon de la Guerre.
L'Arrest en est certain, Jupiter l'a porté.
Mortels, qui plaignez mon absence,
Goustez par avance
La douceur de mes bienfaits ;
Faites regner l'Esperance
Jusqu'au retour de la Paix.
Bannissez de tristes regrets,
Jusqu'au temps que ma présence
Comble vos souhaits.
Faites regner l'Esperance
Jusqu'au retour de la Paix.

RECIT.

Triomphez aimable Déesse ;
Chassez une longue tristesse.
Nous attendons de vous un bonheur plein d'attraits.
C'est l'Esperance
Qui le commence :
C'est à la Paix
De nous donner des biens parfaits.

BALLET GENERAL.

Tous les Peuples rendent des actions de graces à l'Esperance de les avoir consolez dans leurs malheurs.

FIN.

APOLLON LEGISLATEUR, OU LE PARNASSE REFORMÉ.

BALLET MESLE' DE RECITS ET DE CHANTS.

SUJET.

TOute agréable qu'est la Poësie, les abus qui s'y sont glissez ont fait douter dans tous les temps, si elle estoit également avantageuse. On a banni les Poëtes de quelques Estats, comme préjudiciables au bien public. Il seroit aisé de rendre la Poësie aussi utile, qu'elle est agréable par la réforme des abus, & l'establissement de bonnes loix. C'est ce qu'on s'est proposé dans les qua-

tre Parties de ce Ballet, sous l'idée que fournit la Fable d'Apollon Legislateur, ou du Parnasse Réformé.

I. PARTIE. Les abus du Parnasse à réformer.

II. PARTIE. Les obstacles à la Réforme du Parnasse.

III. PARTIE. La Réforme du Parnasse.

IV. PARTIE. Les loix pour maintenir la Réforme du Parnasse.

PROLOGUE.

Apollon paroist sur le Parnasse environné de Poëtes, qu'il excite au travail par de nobles motifs, pour prévenir les abus qui s'y pouroient glisser.

APOLLON *chantant.*

FOrtunez Habitants de ces aimables lieux,
Chers Compagnons, troupe fidelle;
Contre les vains projets d'un peuple audacieux,
J'ay besoin de tout vostre zéle.
On conspire de toutes parts,
On arme contre les beaux Arts:
Je vois une horrible tempeste
Preste à fondre sur vos lauriers.
Ils n'estoient faits, helas! que pour ceindre la teste
Des vrais Sçavants & des braves Guerriers.
Courez, courez aux armes:
De ce double Vallon vengez les interests;
Mille ennemis connus, mille ennemis secrets
Osent jusqu'en ces lieux répandre les allarmes.

GRAND CHOEUR DE POETES.

Courons, courons aux armes;
De ce double Vallon vengeons les interests;
Mille ennemis connus, mille ennemis secrets
Osent jusqu'en ces lieux répandre les allarmes.

Danses.

PETIT CHOEUR.

Nostre repos eût trop de charmes,
On vient semer la Guerre au centre de la Paix.

APOLLON.

Courez, courez aux armes.

UN DE LA SUITE.

Python périt jadis sous l'effort de tes traits.

GRAND CHOEUR.

Courons, courons aux armes;
De ce double Vallon vengeons les interests.

Danses.

APOLLON.

Mon empire autrefois si vanté dans la Thrace
Ne fut ouvert qu'aux plus brillants esprits;
Par d'illustres travaux, par de doctes écrits,
On s'empressa d'y prendre place.
Ces temps sont écoulez; aujourd'huy le Parnasse
De l'injure des ans a senti le débris.
Pour vanter plus d'un nom célebre
Réformons de fades concerts;
Parmi tant de Heros divers
Il en reste à chanter sur la Seine & sur l'Ebre
Dignes sujets des plus beaux airs.

GRAND CHOEUR.

Courons, courons aux armes:
De ce double Vallon vengeons les interests;
Mille ennemis jaloux, mille ennemis secrets
Osent jusqu'en ces lieux répandre les allarmes.

Danses.

PREMIERE PARTIE.

Les abus du Parnasse à Réformer.

Apollon trouve le Parnasse infecté de plusieurs abus, soit dans les mœurs, soit dans les ouvrages des Poëtes.

APOLLON.

SUr ce double Vallon establi par les Dieux;
Pour éterniser la mémoire
Des exploits les plus glorieux;
Apollon n'admet en ces lieux,
Que des Heros brillants de gloire,
Ou d'illustres Sçavants renommez dans l'Histoire,
Par leurs écrits ingenieux,

Loin d'icy l'indigne molesse,
Dont le fatal poison & le charme trompeur,
De l'austere vertu surprenant la foiblesse,
Séduisent la raison & corrompent le cœur.
Loin d'icy ces esprits bornez, mais témeraires,
Ces Auteurs languissants, ces doctes Plagiaires;
Dont les fades écrits ne brillent aujourd'huy,
Que des traits empruntez & des travaux d'autruy.
Vous, dont les eaux de l'Hippocréne
Animent la fertile veine;
Et vous, que de nobles travaux
Ont placé parmi les Heros,
Venez, paroissez sur la scene,
Sçavants fameux, braves Guerriers,
De la main d'Apollon recevez vos lauriers.

I. ENTRE'E.

Les Plaisirs frivoles.

Les Heros seuls avoient droit de dominer sur le Parnasse; ils sont obsédez par une troupe de Plaisirs frivoles, que les Poëtes y ont fait entrer.

Quoy, les amusements frivoles,
Les Plaisirs enjoüez ne pouront à leur tour,
Dans les lieux où Phebus a fixé son séjour,
Venir joüer leurs petits rosles?
A l'abry des Heros nous sçaurons y regner;
Leur cœur est fait comme les autres;
On aura beau nous dédaigner,
Aux charmes de ces lieux nous meslerons les nostres.
Muses, dans vos nobles écrits
Ayez soin de nous donner place;
Quand on délasse les esprits,
On a le droit acquis de s'asseoir au Parnasse.

Danse des Heros & des Plaisirs.

II. ENTRE'E.

La Haine & la Vengeance.

La Satire n'avoit rien que d'agréable & d'innocent; les Furies introduites par la Haine & par la Vengeance des Poëtes en détruisent les agréments.

SYLVAIN *Chef des Satyres.*

Nos jeux n'ont rien que d'innocent;
Si nous aimons à badiner, à rire;
Jamais en nostre bouche on ne vit la Satire
Faire couler ni de pleurs, ni de sang.
Contents & d'instruire, & de plaire,
Dans nos agréables Chansons;
D'une réforme salutaire,
Nous donnons aux Mortels d'importantes leçons.
Remplissez vostre destinée;
Satyres, paroissez; par un nouvel accord
Montrez-nous en cette journée,
Que les sages plaisirs sont de vostre ressort.

Danse des Satyres.

LA VENGEANCE.

Enfin console-toy, trop heureuse Vengeance:
Tu verras succomber aujourd'huy qui t'offense.
Satyres, je m'adresse à vous:
Secondez mes transports jaloux.
A mes noires fureurs préparez vostre plume,
Répandez à longs traits le fiel & l'amertume;
Pour servir mes ressentiments,
Oubliez, s'il le faut, jusqu'à vos agréments.
Vous à me secourir, troupe toûjours fidelle,
Rage, Dépit, Haine cruelle,
Sortez de vos antres profonds;
Et pour establir mon empire,
Venez en ma faveur infecter la Satire
De vos plus dangereux poisons.

Danse des Furies & des Satyres.

III. ENTRE'E.

Les Plagiaires.

La Poësie faisoit joüir les Auteurs de leur travail & de leur industrie; les Plagiaires conduits par Mercure sur le Parnasse, en ravissent les lauriers, & s'en couronnent sans mérite.

MERCURE.

Vous, sur qui Phebus & sa troupe
Ne daigna jamais, en naissant,
Jetter un regard caressant;
Et que le Pinde sur sa croupe
Ne vit jamais qu'en frémissant;
Et vous, rares esprits, de l'étude pénible,
Qui ne pûstes souffrir le poids;

Vous que l'Oisiveté paisible
Asservit sous ses douces loix,
Profitez des faveurs, que vous offre Mercure;
En un moment je puis avec usure
Dans vous réparer les défauts,
Que sema l'ingrate Nature;
Dans vous suppléer aux travaux
De l'infatigable constance;
Et, dans le sein de l'ignorance,
Joindre la gloire & le repos.
Je sçais une route facile
De conduire à leur but vos loüables desseins;
Je puis par d'utiles larcins
Restablir dans l'honeur une veine sterile.
Il est des écrits aujourd'huy
Que la Grece & que Rome ont laissez au pillage;
Ne craignez point le sort d'un ancien brigandage;
Plus d'un fameux Auteur brille aux dépends d'autruy
Venez, suivez mes pas; occupez le Parnasse;
Faisons un noble effort, montons-y des premiers;
Qu'Apollon déthrosné nous retrouve en sa place,
Et couronnez de ses lauriers.

Danse de Mercure & des Plagiaires.

IV. ENTRE'E.

Les Farceurs & les Bateleurs.

La Poësie fournissoit des divertissements honestes & agréables; les Farceurs & les Bateleurs, soustenus par Momus, s'emparent du Théatre.

MOMUS & MORION.

MOMUS.

Approche, Morion.

MORION.

Que vous plaist-il, mon Maistre?

MOMUS.

Momus prend le dessus; il a fait disparoistre
Et Phebus & ses nourriçons.
Le Pinde est bien changé; le peux-tu reconnoistre?

MORION.

Je le vois occupé par de francs Poliçons;
Dont je suis le premier, Seigneur, & le plus drosle.

MOMUS.

Morion, il s'agit de bien joüer son rosle.

MORION.

Fort bien: mais le projet est des plus hazardeux.
Pour gresler tant d'Auteurs fameux,
Des Auteurs irritez pour desourdir la trame,
Pour réduire au tacet les Heros de la game,
Il faudra soustenir mille assaults dangereux.

MOMUS.

Connois mieux les badauts, Morion; je te jure,
Que tu verras icy dans peu de jours,
De tous Estats un étonnant concours,
Attirez par nostre figure.

MORION.

La mienne a dequoy divertir.
Et seul je puis vous garantir,
Que par mes fadaises comiques
Je sçauray démonter cent langoureux Tragiques.
Les rieurs sont pour moy; mais gare le succès.
De nos rivaux jaloux quand la scene déserte,
Ne s'ouvrira qu'à pure perte;
Seigneur Momus mis en procès,
Du sérieux Jupin essuira les arrests.
Et sur nous Apollon, acharné comme un dogue,
Viendra confondre nos projets,
Et nous réduire au Monologue.

MOMUS.

Vah! ne prévoyons point des malheurs de si loin.
Au Parnasse montez, faisons-nous une affaire
Par nos saults périlleux de réjoüir, de plaire;
Et mettons bas tout autre soin.

Danse de la suite de Momus.

SECONDE PARTIE.

Les obstacles à la Réforme du Parnasse.

Apollon trouve des difficultez dans les cabales des Poëtes, qui, soustenus par quelques Dieux, s'opposent à la Réforme du Parnasse.

APOLLON.

QUel changement subit s'est fait dans mon Empire!

Que je vois de gens inconnus !
Que de profanes mains osent toucher ma Lyre !
De toutes parts j'apperçois mille abus !
Vallon, sacré Vallon, je ne te connois plus !
Les uns par les plaisirs s'estant laissez surprendre,
Dédaignent le sublime, & donnent dans le tendre ;
Et les Heros déceûs par des appas trompeurs,
A d'indignes soupirs abandonnent leurs cœurs.
D'autres de la Satire ont banni l'innocence ;
On n'y voit plus regner que haine & que vengeance.
Et la noire fureur déguisée avec art,
D'une coupable main enfonce le poignart.
Là je vois des chantres vulgaires,
De languissants Auteurs, un tas de Plagiaires,
Qui chargez de lauriers, ravis du sacré Mont,
Lasches usurpateurs en couronnent leur front.
Icy Momus, & sa troupe bizarre
De l'Helicon impunément s'empare ;
Et d'un nouveau spectacle éblouissant les yeux,
Arreste les regards d'un peuple curieux.
Verray-je plus long-temps une licence énorme,
Et jusqu'à mes costez fremir tant d'ennemis ?
Du Parnasse infecté commençons la Réforme,
Ne cessons point, qu'ils ne me soient soumis.

I. ENTRE'E.

Apollon se voit traversé dans la Réforme du Parnasse par l'ignorance de Midas, qui vient de donner à Pan la préference sur Apollon. Midas, pour récompense de son mauvais goust, reçoit l'honneur du Triomphe, que Pan luy décerne. Les Chevrepieds se joignent aux Arcadiens pour rendre la pompe plus magnifique.

Marche du Triomphe.

MIDAS *chantant.*

Tu triomphes, Midas ; un arrest équitable
T'a rendu pour jamais au Pinde formidable ;
Et le docte Apollon condamné par ta voix
Se voit assujetti désormais à tes loix.
Tremblez, Sçavants, sous mon empire :
Je suis juge de vos écrits ;
Craignez-en les tristes débris,
Si les accords de vostre Lyre
Ne trouvent de flatteurs appas
Pour les oreilles de Midas.

Et vous témoins de ma victoire,
Peuples, prenez part à ma gloire ;
Qu'on entende de toutes parts,
Midas est le Roy des beaux Arts.

CHOEUR.

Chantons, publions sa victoire ;
Prenons part à sa gloire.
Qu'on entende de toutes parts,
Midas est le Roy des beaux Arts.

Danse des Arcadiens & des Chevrepieds.

MIDAS.

Mais, par quelle triste avanture,
Mes oreilles en un moment
Ont-elles pris cette figure ?
Helas ! quel affreux changement !
Quel cruel affront ! quelle injure !
O Dieux ! auriez-vous écouté
Les vœux d'Apollon irrité,
Auteur d'une telle parure ?

I. ARCADIEN *chantant.*

Consolez-vous, consolez-vous,
Sur l'accident de vos oreilles :
On en voit souvent de pareilles,
Qu'on dérobe à des yeux jaloux.
Aussi-tost qu'on se les voit croistre,
On sçait les faire disparoistre.
Et les eûst-on comme Midas,
On les cache, on ne le dit pas.

Craignez sur tout la confidence,
C'est le plus grand de tous les maux ;
On ne peut garder le silence,
On ira le dire aux roseaux.

II. ARCADIEN *chantant.*

Contre le Dieu d'Hippocrene
Réünissez vos projets.
Qu'il éprouve nostre haine,
Qu'il céde au Dieu des Forests.
Transportons en Arcadie
Les droits du sacré Vallon ;
Qu'à jamais on y publie,
Pan est plus grand qu'Apollon.

CHOEUR.
Contre, &c.

Danse.

II. ENTRE'E.

La Débauche.

Apollon est également troublé dans ses desseins par des Poëtes yvrognes, qui préferent les faveurs de Bacchus aux siennes, & les vapeurs du vin à l'enthousiasme de la Fontaine d'Hippocrene.

BACCHUS.

Anciens Partisans de Phebus,
Venez, accourez à Bacchus.
Abandonnez les bords de l'Hippocrene
On ne puise-là que de l'eau.
Pour fortifier vostre veine,
Ayez recours à mon tonneau.
Je suis le pere des Poëtes:
Et mes agréables vapeurs
Inspirent de nobles fureurs.
Contre Phebus soustenez ma révolte,
Amis du vin, sçavants beûveurs.
Profitez à longs traits de mes douces faveurs;
Je promets de mes dons une double récolte,
Pour réveiller l'esprit, & réchauffer les cœurs.

Danse des Poëtes Yvrognes.

III. ENTRE'E.

L'Avarice.

L'éclat de l'or dont brille Plutus, ébloüit des Poëtes avides, & les détache d'Apollon, pour courir après le Dieu des Richesses.

PLUTUS.

Quittez le Dieu qui vous inspire;
Renoncez aux chants de la Lyre;
Suivez mes pas, Auteurs fameux;
Apollon ne fait que des gueux.
A l'opulent Plutus donnez la préférence.
Vous qui sur l'Helicon grimpez avec effort,
Ecrivains affamez, images de la mort,
Et vrays portraits de l'indigence,
Abandonnez Pegase & sa fade liqueur.
J'offre à mes nourriçons une meilleure source;
Celuy des Dieux, qui tient la bourse,
Méne plus seûrement au chemin de l'honeur.
Le nombre harmonieux des plus doctes paroles
Ne produit après tout que de vaines chansons;
Le plus charmant de tous les sons,
Est celuy que font les pistoles.

Danse de Plutus & des Poëtes.

IV. ENTRE'E.

L'Impieté.

Des Poëtes Impies craignant la Réforme d'un libérté licencieuse, engagent Promethée à leur faire de nouveaux Dieux. Celuy-cy anime des Statuës avec le feu qu'il a apporté du Ciel.

PROMETHE'E.

Quoy, toûjours au Dieu de la Thrace
En vils adorateurs soumis,
Vous ne pourez sur le Parnasse,
Sans luy faire la cour, esperer d'estre admis?
Troupe par Apollon tant de fois rejettée,
Ne devez vostre rang, qu'aux soins de Promethée;
Ou s'il vous faut des Dieux, dont vous suiviez les loix,
Je puis vous en former, dignes de vostre choix.
C'est à cette flamme divine,
Allumée au plus haut des Cieux,
Qu'un subit escadron de Dieux,
Devra sa premiere origine.
Par la vertu de ce flambeau,
Quittez une forme grossiere,
Vous, qui n'estes encore, ou que marbre, ou que pierre,
Nouvelles Déïtez, brillez d'un feu nouveau.
Placez sur les bords d'Hippocrene,
Elevez aux premiers honeurs,
Des Poëtes fameux éternisez la veine,
En dépit d'Apollon, & malgré les neuf Sœurs.

Danse des Statuës Animées.

TROISIE'ME PARTIE.

Apollon par des punitions séveres, vient à bout de réformer le Parnasse.

APOLLON.

J'Ay donc fait jusqu'icy des efforts impuissants,
Pour réformer les désordres du Pinde ?
Sur le sacré sommet malgré moy l'on se guinde,
Mille abus introduits trouvent des partisans ?
Le superbe Midas, fauteur de l'ignorance,
Ose donner à Pan sur moy la préference ?
Bacchus de sa liqueur offusquant le cerveau,
Avilit l'Hippocrene, en décrédite l'eau ?
Plutus la bourse pleine, & jamais les mains vuides,
Fait courir après soy des Poëtes avides ?
Promethée au larcin joignant l'impieté,
Déroge aux anciens droits de la Divinité ;
Et pour insulter au Parnasse,
Et renverser de justes loix,
Il met de vains Dieux à ma place,
Tirez de la pierre & du bois ?
Ah ! c'est trop souffrir la malice
De tant d'injurieux projets ;
Il est temps qu'Apollon punisse
Les coupables Auteurs de ces lasches forfaits.
Un mortel veut encore attenter sur ma Lyre,
L'ignorant Marsyas me défie au combat :
Que pour venger son attentat,
En ma présence on le déchire.
Je livre son cadavre aux avides vautours ;
Mais pour éterniser une juste vengeance,
De sa sanglante peau qu'on fasse des tambours,
L'épouventail de l'ignorance.

I. ENTRE'E.

L'Ignorance punie.

Apollon après avoir puni l'Ignorance dans Marsyas, qui vouloit s'égaler à luy, fait faire des Tambours de Basque de sa peau, pour effrayer les Poëtes ignorants.

II. ENTRE'E.

La Débauche punie.

Ovide relegué chez les Sarmathes par les ordres d'Apollon, est infesté de Vents & de Frimats, qui le punissent de ses Poësies licencieuses.

Ovide chantant au milieu des Vents & des Frimats.

Où suis-je ? dans quels lieux me vois-je transporté ?
Quel hyver me saisit ? quel peuple m'environne ?
Entouré de frimats, tout mon corps en frissonne.
Où trouver de la seûreté ?
Helas ! ma force m'abandonne,
Et je tremble à l'aspect du Sarmathe indompté.

Danse des Vents & des Frimats.

OVIDE.

Rome, dont je fus les délices,
Pour jamais t'ay-je donc quitté ?
Ton arrest fut plein d'équité ;
Et le plus grand de mes supplices,
C'est de les avoir merité.
O Toy, dont je suivis l'empire,
Et dont je dictay les leçons ;
Amour, cruel amour, qui causes mon martyre,
Tes feux sont bien punis, par l'horreur des glaçons.
Apprenez, Esprits témeraires,
Qu'il est au Ciel des Dieux vengeurs ;
Que l'exemple de mes malheurs,
Devenus enfin salutaires,
D'un poison dangereux garantisse vos cœurs.

Danse des Vents & des Frimats, qui emportent Ovide.

III. ENTRE'E.

L'Avarice punie.

Le Poëte Cherile estant convenu de recevoir autant de pieces d'or, qu'il feroit de bons Vers, & autant de coups, qu'il en feroit de mauvais, est livré par Apollon aux insultes d'une Jeunesse badine, qui le punit de son avarice.

CHERILE.

Je vous le dis encore, & je vous le répete,
Sans craindre de passer pour indiscret Poëte,
J'abandonne aux séveres loix,
Où me livre vostre censure,
Tout autant de mes Vers, que l'art ou la nature
Auront fait réprouver d'une commune voix.
Oüy, cette teste vénérable,
A tout le Pinde respectable,
Si vantée à tout l'Univers,
Consent à recevoir pour chaque mauvais vers
Autant de honteuses gourmades,
Que j'auray fait de chansons fades.
Mais si l'équitable Phebus,
Pesant mes vers en sa balance,
En approuve le son, le tour, & la cadence;
Vous me payrez autant d'écus.

SUIVANT D'APOLLON.

Nous te prenons au mot; & sans tant de paroles,
Ton jugement est tout porté;
Phebus luy-mesme l'a dicté:
Au lieu d'écus, reçois des croquignoles.

Danse de la suite d'Apollon.

IV. ENTRE'E.

L'Impieté punie.

Le Poëte Stesichore, pour avoir écrit contre les Dieux, est frappé d'aveuglement par Castor & par Pollux. Dans cet estat, Apollon l'oblige de changer sa Lyre en une Vielle, & à ne servir plus qu'à des Festes de villages.

STESICHORE, UN PAYSAN.

STESICHORE.

Malheureux Stesichore, infortuné Poëte,
Qui goustois autrefois le destin le plus doux;
Helas! quelle verve indiscrette,
Te fait le digne objet du celeste courroux!
Pourquoy, par des vers téméraires
Attaquer deux illustres Freres,
Que de nobles exploits, & le sang de nos Dieux,
Après de longs travaux ont placé dans les Cieux?
Apollon a pris leur querelle;
Il me chasse, il m'exile à jamais de sa cour;
Et par le plus triste retour,
Je vois changer ma Lyre en une Vielle!
Faut-il qu'il m'oste encor la lumiere du jour;
Et que me réduisant désormais au village,
J'aille, en Menestrier, de bocage en bocage,
Faire danser les Rustres d'alentour?

PAYSAN.

Rustres, dis-tu? Rustre toy mesme!
Aga! samon; ardez un peu le gueux;
Les yeux écarboüillez, & le visage blesme;
Que veut-il nous chanter avec son ton piteux?
Connois mieux tan bonheur; tiens, margué, c'est tout comme...
Un Vielleux des mortels est le plus heureux homme.
C'est un Roger-bon-temps; c'est un vray sans soucy,
Qui va fripper par tout, chez sti-la, chez sticy;
Et qui, sans boutre au feu, ni broche, ni marmite,
Trouve chez le voisin sa viande toute cuite.
Testigué, raisonnons; autrefois qu'estois-tu?
Quand sur ton Helicon, mal chaussé, mal vestu,
Chantre malencontreux, biau diseur de sornettes,
Tu brillois parmi ceux, qu'on appelle Poëtes?
Bûveur de certaine ïau, sans maille, sans denier,
Souvent, pour tout régal, tu maschois du laurier.
Toûjours triste & pantois, toûjours réveur & sombre,
Tu grignotois tes doigts, plus décharné qu'un ombre.
Aujordy gros & gras, vermeil, plein d'embonpoint,
De nos meilleurs lopins tu garnis ton pourpoint.
Si pourtant tu gémis! Eh! bien, tu ne vois goute;
Tant mieux pour toy, margué; car, palsanguen, écoute;
Le plus grand de nos maux est de voir tous les jours,
Les Grands & les Petits, tout aller à rebours.
Penduë à tes costez la Vielle que tu portes,
Franche de tous tributs, ne poige rien aux portes.

Tandis

Tandis qu'en nos hamiaux tu vends bien cher tes sons,
Je donnons de nos bians la dixme à tes chansons.
Mais, bast, prenons le temps, comme le Ciel l'envoye,
Vivons tretous contents, dansons, vive la joye!

Danse de Village.

QUATRIE'ME PARTIE.

Les loys d'Apollon, pour maintenir la Réforme du Parnasse.

Apollon fait voir, par d'illustres exemples, les qualitez que doivent avoir ceux, qui seront admis au Parnasse.

APOLLON

Tout est calme en ces lieux; & bien-tost le Parnasse,
Par mes soins, va reprendre une nouvelle face.
Les abus réformez n'offrent plus d'ennemis,
Qui ne soient désormais à mes ordres soumis.
En vain, pour traverser des arrests équitables,
La cabale a formé des brigues formidables.
En vain de ses projets répandant la terreur,
Elle a remply le Pinde & de crainte & d'horreur.
Les terribles effets d'une prompte vengeance
Ont ramené la paix, rétabli l'asseûrance:
Et l'on ne songe plus, parmi nos nourriçons,
Qu'à ranimer l'accord de nos doctes chansons.
Mais pour arrester dans sa source
Ce qui pourroit causer le trouble une autre fois:
Ayons une prompte ressource
Dans le solide appuy de salutaires loys.
Que personne n'ait la manie,
De se produire icy sans élévation:
Le succès de l'Invention
Est l'effet d'un rare genie.
Un sujet ne paroist heureux,
Qu'autant qu'il a de la noblesse.
Rien ne plaist tant, & n'interesse,
Que le Grand, & le Merveilleux.
Dans les différentes images,
Faites regner l'amenité;
Qu'on bannisse des personnages
La grossiere rusticité.
Qu'une Diction simple & pure
Brille dans la Narration:
Qu'elle emprunte de la nature
Les beautez de l'expression
Que ces loix à jamais soient des régles fidelles
Du mérite des Prétendants.
Qu'elle forme de vrays modelles,
Et dignes parmi nous d'avoir les premiers rangs.

I. ENTRE'E.

Le Genie dans l'Invention.

Orphée, fils de Calliope, receût en naissant tant de Genie pour la Poësie, qu'il attira par ses chants les Habitants des bois & les Forests mesmes.

ORPHE'E *Chantant.*

Calliope, de qui je receûs en naissant
L'art divin de toucher la Lyre;
Si c'est le mesme esprit aujourd'huy qui m'inspire,
Fais sentir ce charme puissant
Dans cette retraite paisible;
Et que la nature sensible,
De mes tendres accents suivant les douces loix,
Se laisse entraisner à ma voix.

Marche d'Arbres & de Rochers.

On m'écoute; un épais feüillage
Vient me couvrir de son ombrage:
Les plus durs rochers attendris,
Jusqu'à moy se font un passage;
Et les oyseaux de ce bocage,
De mes nouveaux accords surpris,
Ont interrompu leur ramage.

Si Jupiter en courroux
Vouloit écraser la terre,
Je pourrois de son tonnerre
Arrester les tristes coups.
Si jamais jusqu'aux Enfers
Un funeste sort m'entraisne,
Je sçauray calmer la haine
De Pluton par mes concerts.
Et vous, Habitants du Permesse,
Sortez de vos antres secrets;
Sentez la commune allegresse
Des Rochers & des Forests.

Danse des Habitants du Permesse.

II. ENTRE'E.

La Noblesse dans les Sujets.

Homere n'introduit dans ses Poëmes, que les Dieux & que les Heros. Il en bannit tout ce qui n'est pas grand & merveilleux.

HOMERE.

Sur le Pinde nourri dès mes jeunes années,
Apollon m'honora de ses tendres regards ;
Et, par d'heureuses destinées,
M'enrolla sous ses étendarts.
Ce fut luy, qui régla ma veine ;
Qui m'apprit l'art ingenieux,
De ne produire sur la scene,
Que des Heros, & que des Dieux.
Tout ce qui de grand eût la Grece,
Revestu d'un éclat pompeux,
Dans mes sages écrits unit à la Noblesse
Le Brillant, & le Merveilleux.
Les Episodes froids, & les Heros burlesques
Furent éloignez de mes Vers ;
Et parmi cent portraits divers
On n'en vit jamais de grotesques.
Vous qui vous efforcez de marcher sur mes pas,
Des Ecrivains nouveaux évitez le modele ;
Suivez l'antiquité fidelle,
En la suivant, on ne s'égare pas.

Danse des Heros.

III. ENTRE'E.

L'Amenité dans les Images.

Théocrite chasse de ses Idylles la rusticité des personnages, & n'y donne place, qu'à des Bergers heroïques.

THEOCRITE.

Je n'ay chanté sur le Permesse
Que des Bergers, & leurs troupeaux,
Dansant au son des chalumeaux :
Mais leur grace & leur politesse
Parut digne au grand Apollon,
D'amuser le sacré Vallon.
Je peignis dans mes Vers les campagnes fleuries,
Et le verd naissant des prairies.
J'y fis voir les tendres Zephirs,
A ranimer les fleurs bornant tous leurs desirs.
J'imitay des oyseaux l'agréable ramage
Le murmure des eaux, qui flatent le rivage.
Mais ennemi de la rusticité,
J'y fis par tout regner la douce amenité.
Qu'elle soit de vos chants la fidelle compagne,
Vous qui passez de précieux moments
A célebrer de la campagne
Les plaisirs & les agréments.

Danse des Bergers.

IV. ENTRE'E.

Le Naturel dans les Narrations.

Esope, au milieu des animaux, qu'il fait entrer dans ses Apologues, leur fait parler le langage de la nature ; & par leur organe, il instruit les Phrygiens.

ESOPE, L'OURS & LE SINGE.

ESOPE.

Apprenez, Phrygiens, à peindre la nature,
Dans de vifs & simples écrits.
Que vos discours éloignez de l'enflure,
Par leur naïveté fléchissent les esprits.
Des animaux écoutez le langage ;
Ils sçauront vous donner de salutaires loix.
Esope receût en partage
De leur donner l'usage de la voix.
Parlez : de vos leçons faisons l'apprentissage.

L'OURS.

Bonjour, sire Magot.

LE SINGE.

Salut, compere l'Ours.
Malheureux en Enfant, le serez-vous toûjours ?
Sont-ils venus à la lumiere ?
Ils n'offrent à vos yeux, qu'une masse grossiere :
Vos Oursеaux, en naissant, mal tournez, mal polis,
N'ont rien de ceux, dont ils receûrent l'estre,
Vous pouriez vous y méconnoistre.
Mon sort est plus heureux : les miens sont si jolis !
Si jolis ! c'est une merveille.

Les yeux vifs, le nez fin, une bouche vermeille !
Aussi je les caresse, & les presse en mon sein...

L'OURS.

Mais en les caressant, trop cruel assassin,
Vous leur donnez la mort par un amour barbare,
Pere sensible à contre-temps.
Moy, de caresses plus avare,
Quand je léche les miens, je leur montre les dents.
Mais lorsque leur vigueur s'est accruë avec l'âge,
Leur docile respect enfin me dédommage
De mon peu de tendresse & de mes soins prudents.

ESOPE.

Profitez tous de cette Fable,
Peres trop indulgents, Ecrivains affectez,
De vous instruire elle est capable
Par de sages naïvetez.

Danse des Phrygiens.

BALLET GENERAL.

Le Parnasse félicite Apollon de sa Victoire, & luy marque son Zele, pour maintenir les loys, qu'il a sagement establies.

FIN.

LIBER
CARMINUM.

LIBER CARMINUM.

CARMINA DE SACRIS ARGUMENTIS.

POETA CALAMUM SUPERIS DICAT.

LUDOR? an attonitam ducunt cœlestia mentem
Visa, nec incertis surgit fiducia monstris?
Vix erat orta dies, tenebrisque Aurora fugatis
Depulerat molles oculis & pectore somnos.
Protinus ecce mihi delabitur æthere ab alto
Penna, manumque implet. Divum venerabile munus
Accipio: nam quod mortalis dextera donum
Par feret? aut Pennæ tantos æquabit honores?
  Scilicet illa nives superat candentibus alis;
Quas inter molli sensim de caudice durus
Exoritur lævisque tubus, quem parte sub imâ
Docta manus scalpro in bifidum tenuavit acumen;
Quo meliùs nigrum admittat reddatque liquorem.
Hîc verò exclamans, & me pia Numina, dixi,
Respiciunt, nostroque aspirant fata labori.
At non immemores erimus; persolvere certum est,
Quas Superi repetunt memori de pectore grates.
  Sit mihi sol testis, sitque hæc mihi terra precanti,
Et pelagus terræ circumfluus. Hanc ego vates
Ante aras, vestro, Divi, de munere Pennam
Agnosco propriamque dico; ac si carmine possum
Digna satis, vestros Penna hæc celebrabit honores.
Hæc ego. Sic nostras foveant bona Numina Musas
Atque inter magnos olim dent sidere vates.

FRATRICIDIUM IN CAINO VINDICATUM.

PEr montes fugiens perque invia ſaxa Cainus
Errabat ; fraternæ illum mens conſcia cædis
Huc adigit, terretque novis fera pectora monſtris.
Ille adeo furias ardentibus undique tædis,
Inſtantes metuens, penetrat, quà denſior arbos
Funditur, atque ingens foliorum exuberat umbra.
Hîc dum mordaces agitat ſub pectore curas
Anxius, & profugæ creſcunt mala tædia vitæ;
En tibi Lamechus ſaltus venator opacos
Ingreditur; ſubeunt luco, mora nulla, ſagaces
Diſcurſantque canes, & odorâ nare latentem
Rimantur prædam, gaudentque agitare repertam.
Excepit ſtrepitum perculsâ mente Cainus;
Et ratus ultrices Erebi prodire cavernis
Eumenidas, dumis ſe ſe nigrantibus abdit.
Huc illuc volvens oculos & ſingula luſtrans
Aſpexit miſerum Lamechus, aprumque latentem
Dum putat, impulſam nervo ſtridente ſagittam
Projicit. Illa volans tenues diverberat auras
Atque illapſa fero præcordia perforat ictu.
Sacrilegam vomit ille animam cum ſanguine, & alto
Vulnere inhærentem dextrâ moriente ſagittam
Fruſtra ſollicitans, rupto de pectore queſtus
Ingeminat. Noſtro qui tela inimica cruore
Tinxiſti, meritum vindex pro talibus auſis
Excruciet Deus, & pœnas a ſanguine ſumat.
At tu, ſævus Abel, qui me hæc in fata vocaſti,
Crudeles iras & inexſaturabile pectus
Sanguine fraterno exſatia : nunc morte Caini
Paſce oculos. Sed enim morior! jam ſpiritus artus
Deſerit, & fractæ fugiunt de corpore vires.
Pande tuos mihi, terra ſinus : ſub tartara cœlo
Inviſum hoc detrude caput. Mors plura volentem
Dicere, corripuit, voxque effera faucibus hæſit.
Diſcite, mortales, culpam vitare, Deumque
Moribus ingenuis venerari & ſupplice cultu.
Namque Deus juſtâ ſi quando lentus in irâ
Ultricíſque manûs pendentem ſuſtinet ictum;
Non tamen abſolvit, quos vult punire, nocentes.

NOEMUS IN CYATHO NAUFRAGUS.

NOn ego Neptunum aut ſorbentes corpora lymphas
Sic metuam, ut Bacchi latices, & iniqua cerebro
Pocula, queis dulci mens naufraga mergitur hauſtu.
Lenæi quid enim fallacia munera poſſint,
Certa dabis nimiùm expertus documenta, Noëme.
Hic teneras ulmis primus conjungere vites
Inſtituit: primus calcatis præla racemis
Audiit ingemere, & labris ſitientibus hauſit,
Inſolitum repetens iterumque iterumque liquorem.
Aſt ubi purpureâ ſe proluit impiger undâ;
Continuò dubiis titubant veſtigia plantis,
Ægraque difficili balbutit lingua palato.
Nant oculi; caput ancipiti vertigine nutat:
Quæque gubernaclum certâ ſub lege regebat,
Deficit, & forti cedit mens icta Lyæo.
Tum corpus nunc huc titubans nunc fluctuat illuc.
Haud ſecus excuſſo navis ſpoliata magiſtro,
Adverſis hinc inde volat ludibria ventis;
Et peritura vagos exercet in æquore gyros.
Siccine, quem Cœlum, quem nec Thetis omnibus undis
Perdidit, hunc blando deluſum munere vincis,
Perfide, Bacche, ſcyphique anguſto mergis in alveo.

CHRISTUS IN JOSEPHO ADUMBRATUS.

IBat ſecretæ tacitus per devia ſylvæ,
Quò patris mandata vocant, ſortiſque futuræ
Inſcius, ad fratres ſe ſe Joſephus agebat.
Cùm procul hinc tumulo venientem aſpexit ab alto,
Lanigeras dum paſcit oves turba impia fratrum.
Exarſere ignes animis; ſubit ira nefandum
Unanimes tentare ſcelus, conceptaque dudum
Exſaturare odia, & ſceleratas ſumere pœnas.
Namque adeo infauſti monitus & conſcia veri
Somnia, ſollicitis memori ſub corde recurſant;
Ægraque ſervitii turbant portenta futuri.
His ſuper, ante alios Simeon immanior omnes
Accelerat, ſtimuliſque haud mollibus aggerat iras.
Ergo, ait, & fratres, facilemque impune parentem
Deſpiciat puer, & faſtu ſublatus inani

Arroget ipſe ſibi, quos non ambimus, honores?
Eia agite, ultrices tingamus ſanguine dextras.
Hæc ubi dicta, ruunt facto agmine, jamque trementem
Hinc atque hinc circumveniunt, raptantque trahuntque.
Ac veluti errantem ſolis in vallibus agnum
Si quando vidêre lupi, mora nulla, furentes
Inſiliunt prædam in facilem, mactantque vorantque,
Et tepido ſiccas reſtingunt ſanguine fauces.
Sic animis juvenum furor additus arma miniſtrat.
Hic tenerum tundit repetito verbere pectus;
Inſontes ferit ille genas; tunicam eripit alter
Ex humeris, jactanſque patris lacrymabile donum
Ventilat, optati monumentum inſigne triumphi.
Interea pars innocuas in vincula palmas
Ire jubet, pars mille vomit convicia linguis.
I, morere infelix; tales tibi ſomnia fructus
Vana ferunt? Sic ante pedes, cultuque voluti
Supplice, te dominum fratres & numen adorant.
Ille autem triſti gemitus de pectore ducens,
Attollenſque polo lacrymantia lumina fruſtra,
Lumina, nam geminas urgent fera vincula palmas.
Fata Deus vobis, inquit, meliora rependat!
Nec repetat, Fratres, tanto pro crimine pœnas!
Fallor, an hæc fuerit Chriſti morientis imago.
Ille etenim æthereâ demiſſus ab arce, parentis
Imperio, juſſuſque humiles inviſere terras,
Et fratrum afflictis afferre levamina rebus,
Immeritam accepit tanto pro munere mortem.

ESTHER CORAM ASSUERO.

EHeu! quis gelidos quatit æger anhelitus artus?
Genua labant; animus me deficit; urget inertes
Nox oculos; lucem nequicquam incerta requiro.
Ah! morior... vos ô celeres fulcite cadentem
Reginam famulæ... Princeps ignoſce, verendum
Si limen, vultuſque ſacros injuſſa ſubivi.
At funeſta dies & ineluctabile tempus
Imminet... O Superi cladem hanc avertite, quæ me
Perdat, & Iſacidas fatis involvat eiſdem!
Nobis nulla ſ[illegible]lus; &, ni tua cura reſiſtat,
Rex magne, immeritam juratus perdere gentem,
Funeream, heu! neſcis; legem ſancivit Amanus!

Quod

Quod scelus ob nostrum? num sumpsimus arma rebelles?
Num perferre jugum indociles fatalia vincla
Rupimus? an patriam graviùs lugemus ademptam?
Sed quid ego hæc? Quòd te Regem dominumque fatetur
Parthus, & ante pedes capitis minor accidit Indus:
Quòd solitum infractus felici marte furorem
Dedidicitque Scythes, subditque ferocia colla;
Hoc nostræ virtutis opus. Majora referre
Si liceat, superâ, Princeps, quòd vesceris aurâ,
Hæc, Mardochæo, meministi, debita laus est.
Scilicet hic cladem caput in regale paratam
Depulit, inque ipsos cecidit vindicta nocentes.
Anne crucem obsequii pretium ferat ille fidelis?
Hæc Mardochæum maneat, te Principe, merces?
At non ulla mora est; crudelis si quid Amani
Jussa valent, crux erigitur feralis in auras,
Unde, nefas, fidus mox pendeat ille minister.
Quòd te, per si qua est pietas, Rex magne, per istos,
Quos teneo complexa pedes, per, si tibi quidquam
Nostrum dulce fuit, sponsæ miseresce precantis,
Et tristem bonus Isacidis averte ruinam.
Sic multos Persis, Te sospite, gaudeat annos;
Sic longùm Arsacidas tranquillâ in pace gubernes!

DAVID POENITENS.

Dum trahit assiduo renovans suspiria corde
Jessiades, scelerumque memor, vultumque sinusque
Perfundit lacrymis, si fors placare Tonantem,
Et capiti valeat pœnas arcere nocenti.
Ecce repentino sonitu discedere cœlum,
Terrificasque videt lucere ex æthere flammas.
Protinus oranti nequicquam & multa precanti
Aliger in mediâ dat se se luce videndum.
Verum heu! qualis erat! placido non spirat in ore
Gratia, non flavi ludunt per colla capilli,
Nec blandæ portat felicia nuncia pacis.
Ore sed accenso furor implacabilis ardet;
Scintillæ absistunt oculis, pestemque famemque,
Et gladium in manibus sacri monumenta furoris
Ventilat, & miserâ funestat imagine Regem.
Ille novo sensit turbari pectora motu,
Et tristes cum voce oculos ad sydera tendens,

En ait, alme Deus, ſi vis punire nocentem,
Nil moror, in pœnas adsum quaſcumque paratus;
Promerui infelix, juſtas neque deprecor iras.
At tu parce, precor, populo nil tale merenti;
In me unum ſæviſſe ſat eſt; ego debita ſolus
Victima ſponte cadam, felix! ſi ſanguine poſſim
Eluere, & ſceleris maculas abolere nefandi.

ULTIO PRETIOSA.

Samſon ſuo Victor in Funere.

DElicias inter menſarum, & dulcia pacis
Gaudia, ſecuri Iſacidum jucunda Philiſthæi
Otia carpebant, & iniquo tempore clades
Acceptas, multo conſolabantur Iaccho.
Scilicet ante alios, durum quem ſenſerat hoſtem
Impia gens, rigidi Samſon ſub pondere ferri,
Ingratamque trahens gemino ſine lumine vitam,
Victrices iras versâ vice, & hoſtis amari
Indecores nullo faſtus ultore ferebat.
Namque ſub extremæ lætiſſima tempora cœnæ,
Proh! pudor! inviſo raptus de carcere Samſon
Mille jocos populo in magno, ludibria de ſe
Mille dabat, miſerum turbâ illudente laborem.
Ænea nequicquam tentando ſolvere certet
Vincula, & adverſas unus perrumpere turmas,
Ut quondam; non ſpirat idem ſub pectore robur,
Virtuſque in mediis conatibus ægra reſiſtit.
At non dira tamen ſceleratæ gentis inultus
Probra tulit, juſtas ſed protinus arſit in iras;
Atque hæc flammato tacitus ſub corde volutat.
Ergo ratum eſt? nullus, Deus ô ſanctiſſime, noſtri
Nominis ultor erit? pro Te gens impia Numen
Dagonis colet, & ſacro celebrabit honore?
Da, Deus antiquum renovari in corbore robur,
Quaſque inſanus amor rapuit, mihi ſuffice vires.
Nil ego vel proprio maleſanam perdere gentem
Exitio verear; dum ſanctæ opprobria legis,
Atque tuum ulciſcar ſcelerato in ſanguine nomen.
Talibus orabat vultum converſus olympo.
Cùm ſolitum membris ſenſit rediiſſe vigorem,
Afflarique novos animis ingentibus auſus.

Extemplo, quà certa viam fiducia monstrat,
Adrepit tacitè, geminis ubi nixa columnis
Tota domus, cœlo culmen regale ferebat;
Amplexusque manu validâ concussit utramque.
Præcipitant, tecti moles immensa repente
Cum sonitu cadit; ingentem dat lapsa ruinam,
Atque uno condit Samsonem hostesque sepulcro.

ABSALO MORIENS.

JAm procul horrifico resonabant cornua cantu,
Et signum ferale dabat cava buccina pugnæ.
Ipse ferox animi nitidisque superbus in armis
Absalo, per medias rapido volat impete turmas;
Et patrio certus mercari funere regnum
Audaces acuit cœptis immanibus iras.
  Quanquam ô, te fallit regnandi cæca libido;
Quò periture ruis? quò te malus error egentem
Consilii rapit? insanum compesce furorem
Ocyùs; an nescis, quæ fata rebellibus instent.
Aspicis, ut justus scelerum Deus ultor ab alto
Intentat pœnas, supremaque fata minatur.
Pone modum sceleri tristemque averte ruinam.
  Ludimur, & nullas voces tractabilis audit.
Interea coëunt acies, strictisque repente
Ensibus horrescunt campi, pugna aspera surgit;
Et miseræ exoritur facies tristissima cædis.
Incertis utrinque diu victoria pennis
Erravit circumvolitans; queis partibus adsit
Nescia, vel palmæ cedat victricis honorem.
Pœnituit dubitasse; nefas exosa, rebelles
Horret, & innocuas repetit conversa catervas.
  Agnovit Juvenis; patriis dare terga maniplis
Cogitur, instantemque fugâ prætervehit hostem.
At victorum iras, densæ per devia sylvæ,
Dum cursu vitat, volitantem implexus adhæsit
Cæsariem, miserumque pependit ab ilice pondus.
  Regius excelso speculatus ab aggere vidit
Armiger, & Regis contraria jussa secutus,
Condidit adverso Juvenis sub pectore ferrum.

CURIOSITAS INCONSULTA.

Saül Samuëlis umbram consulit.

QUem dubiæ eventum pugnæ sibi fata reservent,
Sollicitus partes animum versabat in omnes,
Multa Saül secum reputans, nec rebus in arctis
Quid fugeret, vel quid potiùs sequeretur, habebat.
Namque importunis precibus, pecudumque cruore
Usque fatigatum Numen responsa negabat.
Mox etiam diris agitatus pectora monstris,
Anxia dum capiunt fatales lumina somnos,
Huc, illuc vario curarum fluctuat æstu.
Tum verò victusque metu, victusque dolore;
Ergo-ne, ait, durum semper mihi, semper iniquum
Numen erit? nec fida dabit responsa petenti?
Sed quid ego hæc? Cœlo ni me Deus audit ab alto,
Audiet, infernis si quis Deus imperat antris.
Continuò secreta Magæ penetralia solus,
Antra procul diris circum defensa tenebris
Ingreditur; juvat ante alios excire sepulcro
Extinctum Samuëlem & notos cernere vultus.
Mens ignara hominum! Nam quò, Rex impie, tendis?
Aut quis dementem furor inconsultus adegit,
Fatorum infandam seriem penetrare tuorum?
Ecce autem immanis, baratro crepitante, tumultus
Exoritur; partes tellus se findit in ambas,
Et vasto fauces Erebi recludit hiatu!
Tristibus ex adytis, cæci & penetralibus orci
Excita fatidici surgit Samuëlis imago;
Et se se ante oculos Regis mœstissima sistit.
Tempora per, grandesque humeros veneranda fluebat
Canities; nive candidior velabat amictus
Membra, pedesque fluens vestis pendebat ad imos.
Talis erat, cùm te frustra, Rex impie, quondam
Argueret, justasque Dei portenderet iras.
Territus aspectu Rex horruit; occupat artus
Inde tremor, totoque amens expalluit ore.
Protinus in terram prono se corpore supplex
Præcipitat, vatisque pedes veneratus, in istas
Vix tandem erumpit, miserandâ voce, querelas.
O Tu, præsidium quondam! Tu, maxime Vates,

Imperii decus, & rebus solamen iniquis,
Afflicto fer opem, vivus quam ferre solebas:
Nutantem confirma animum, nostrosque benigno
Affatu, ne te pigeat sedare timores.
Hinc pavidas acies terrent inimica, Philisthæi,
Agmina, & insurgens latè circumtonat Achis.
Inde Deus, Deus ultor adest, longùmque silendo
Dirum omen, tristesque mihi denunciat iras.
Ergo, si qua pios tangit miseratio manes,
Si quis amor nostri superest, obscura resolve
Fata, precor. Quis me dubiis manet exitus armis?
Dixerat; irato Samuël sic incipit ore.
Quis furor est, manes etiam turbare quietos?
An vivum vexasse parum est? jam parce sepulto.
Vel si tantus amor tristes cognoscere casus;
Accipe, quæ responsa tibi Deus ipse remittit.
Nulla salus misero restat, gens impia vincet;
Et retro Isacidum coget dare terga maniplos.
Ipse inter turbas fugientiaque agmina victus,
Orabisque necem, & furiali percitus æstu
Intima fatali rumpes præcordia ferro.
Nec melior miserum Jonatham fortuna sequetur.
Hostili cadet ille manu; patrisque superbi
Victima, crudeles persolvet funere pœnas.
Disce Deum monitus sacras neque temnere leges.
Sic ait, & noctis rursum se condidit umbris.

PATIENTIA REMUNERATA.

Job adversis major.

HEi mihi! nam quis adest stratus liventia pingui
Membra fimo, & testis putri de carne fluentem
Abstergens saniem? Jobi hæc patientis imago est.
Agnosco magnæ specimen virtutis, & orbi
Attonito exemplum cunctis memorabile seclis.
Hic vir hic est! per tot rerum discrimina quondam
Jactatus, stygii crudeles hostis ob iras!
Sed quò priscus honos, quò dives copia cessit?
Quò veterum fugit turba officiosa clientum?
Quò fidi comites, dum tempora læta fuerunt,
Assueti stipare latus? Jam nullus egenti
Præbet opem; miserum nemo solatur amicum.

Proh! dolor! afflicto conjux ſuper una marito,
Ærumnæ cumulus, verbis quæ vexat amaris
Immeritum, cœloque procax illudere certat.
At non ulteriùs fortuna inimica laceſſet
Inſignem pietate Virum: Deus arbiter æqui
Amiſſas reparabit opes cum fœnore, & ultro,
Quæ meruit victrix patientia, præmia reddet.

MOSES REGNI CONTEMPTOR.

INter delicias magnâ Pharaonis in aulâ
Creſcebat ſatus Hebræo de ſanguine Moſes;
Surgebatque puer Pharii ſpes maxima Regni.
Scilicet è mediis olim quæ ſuſtulit undis
Incolumen, duri Thermuthis nata Tyranni,
Materno puerum ſtudio complexa fovebat.
Sæpè ulnas inter geſtabat amabile pondus,
Et roſeis gremio refovens dabat oſcula labris.
At dum colludit tenero Regina puello,
Ecce Ægyptiaco parvam diademate frontem
Cingere amat, collo torquem circumdat eburneo;
Regalique onerat trepidam geſtamine dextram.
Obſtupuit viſu puer, & pia lumina cœlo
Attollens, ſceptrum regale & frontis honores
Projicit, & pedibus gaudet calcare ſuperbis.
Creſce, puer, creſce his animis, melioribus olim
Auſpiciis, populum maria inter vaſta fidelem
Ductor ages; diſcet, Te vindice, ponere faſtus
Gens inimica Deo, ponti tumulata ſub undis.

DAVID ANTE ARCAM SALTANS.

AN vigiles fallax oculos illudit imago?
An malè ſopitos agitant inſomnia ſenſus?
Ecce potens bello magnâque in gente verendus
Rex David pulſat vocales pollice nervos,
Exercetque leves vili cum plebe choreas.
Hei mihi! qualis adeſt! quantùm mutatus ab illo,
Qui nuper flagrans clypeo & fatalibus armis
Cogebat verſos in perfida caſtra Philiſtas!
Num furit, & mentem præceps inſania verſat?
Ah! video, furor eſt! ſuperâ ſed miſſus ab arce
Ille furor! Tu, magne Deus, propiore volentem

Numine circumagis, ſtimuliſque haud mollibus urges.
Nec, tibi dum læto populi ſua gaudia plauſu
Teſtantur, terriſque canunt cœloque tremendum,
Dedeceat feſtis Regem indulgere choreis.
Tuque adeo tali conjux indigna marito,
Parce pium immeritis Regem irritare cachinnis.
Scilicet ultor adeſt; riſu quem ſtulta procaci
Spreviſti pariter, pœnas Deus ingeret æquas;
Ne dubita, longùmque lues convicia linguæ.
Nullus erit tibi Jeſſiades, qui parvulus aulâ
Ludat, & optatâ faciat te prole parentem.

DAVID VIOLENTÆ SITIS VICTOR.

O Mihi Bethlæo gelidos è fonte liquores
Si quis anhelanti ferat officioſus, & æſtu
Irriget exhauſtas & longo pulvere fauces!
Talia ſollicito fundebat pectore verba
Rex David vateſque idem, metatus apricis
Caſtra locis, medium cùm ſol aſcenderet axem,
Et latè ſteriles torreret Sirius agros.
Nulla mora eſt; tres ecce viri, fortiſſima bello
Pectora, ſuccenſi laudiſque & Regis amore
Antevolant, certamque viam per tela per hoſtes
Moliti, optatum portant in caſſide fontem.
Hîc cœlo attollens oculos Jeſſeia proles;
Ergo, ait, ergo tuæ tanto diſcrimine gentis
Reſtinxiſſe ſitim David, Deus alme, feretur?
Non ita: vel ſiccas urat ſitis arida fauces,
Fundetur liquor iſte Tibi, mulcebit & iras.
Dixit, & oblatas effudit caſſide lymphas.
Extollant alii partos ex hoſte triumphos:
Major ades, Rex magne, ſitim cùm vincis, & ultro
Reſpuis optatos latices, quàm vulnere certo
Immanem cùm ſtravit humi tua dextra Gigantem.

PUDICITIA VINDICATA,

ſeu Suſanna liberata.

IBat ad extremum nullius conſcia culpæ
Supplicium, vultuſque ſolo Suſanna pudicos
Flebiliter dejecta, frementibus undique ſaxis

Innocuum patiens caput objectare parabat.
Insequitur totâ perituram ex urbe furentis
Vis ingens populi, famâque accensa sinistrâ,
Clamat turpe scelus crudeli morte piandum.
At non interea nemo miseratur acerbas
Quas patitur Susanna vices; tristissima multos
Quà se cumque ferat tangit pietatis imago.
Pars defixa super venerandæ frontis honores,
Suffusumque genis longùm mirata pudorem,
Absolvit tacitis insontem vocibus; & jam
Avertat proprio, si fas, discrimine pœnam.
Ipsa autem ingenti pectus concussa dolore
Sustulit ad cœlum perfusa flagrantibus ora
Fletibus, & secum tacitâ sic voce precatur.
O Pater, ô sceleris vindex, tutorque piorum,
Qui potes humanæ solus penetrare latentes
Secessus animæ! nosti si culpa nocentem
Ulla gravat; si quando toros infida jugales,
Impuroque sacras violavi crimine tædas.
Ecce tamen Deus ah! morior, turpemque, scelesti
Quam meruere, luo crudeli funere pœnam!
Anne quod illæso rejeci a corpore, fœdos
Sollicitata Senes, & blandimenta refugi
Noxia? Defensum sanctæ virtutis honorem
Supplicium hoc maneat, custos Deus alme pudoris?
Hæc effata sinum lacrymis rorantibus implet.
At non oranti Deus abfuit: ecce per auras
Vox pueri repetita sonat, populique ferocis
Sollicitam trepidâ miscet formidine mentem.
Quò vos, Isacidæ, malè credulus error, egentes
Consilii rapit, & cœptis immanibus effert?
Assyriæ perit urbis honos & gloria gentis
Susanna, & pœnas nullo pro crimine solvit?
Scilicet illicitas casto sub pectore flammas
Dicitur admisisse? animi sic nota pudici
Intemerata fides? sic vos inimica potestas,
Et mala sacrilegæ ludunt convicia linguæ?
Sed violate pio crudeles sanguine dextras,
Et cœptum cumulate scelus; ruite omnia saxa
Immeritum in caput, at nunquam, quocumque cadat res
Partem opere in fœdo Daniel habuisse feretur.
Obstupuere omnes, & quos ferus ardor agebat
In facinus, pueri imbellis vox una repressit.

Mox

Mox varius serpit diversa per agmina rumor;
Quidve puer referat, quae sit fiducia dictis,
Ardent scitari rerumque exquirere causas.
Ille Senum postquam facinus convicit iniquum,
Et fraudis coram dedit argumenta nefandae;
Ad mortem impatiens populus mora nulla reposcit
Lenones geminos; &, quas inferre parabant,
Saxorum oppressi persolvunt grandine poenas.

JUDITHAE DE HOLOPHERNE TRIUMPHUS.

Assyrii fera castra ducis mediasque phalanges
Attigerat fidens animis Juditha, Deique
Auspiciis, rabidas Holopherni mulserat iras.
Tanta pio se se fundebat gratia vultu!
Tantum nativo dederat Deus ipse lepori,
Et frontis decus & formae melioris honorem!
At non in gravibus mulier generosa periclis
Est oblita sui, patriamque impune ruentem
Sustinuit, denso quam milite barbarus hostis
Obsessam, tristi subvertere clade parabat.
Namque ducem ut vidit somno vinoque sepultum,
Atque altos imo ducentem pectore ronchos:
Haec secum: sic ergo tibi temerarius hostis
Insultet, nec erit, qui te, Deus alme, tuumque
Subducat populum fatis instantibus ultor?
Non ita: quas meruit scelerato in sanguine poenas
Foeminea luat ille manu, coeloque verendum
Et terris sciat esse Deum! nec plura locuta,
Protinus insolitas revocari in pectora vires,
Foemineumque abigi sensit de corde timorem.
His animis thalamo adproperat secura pericli,
Fulmineumque manu capit imperterrita ferrum,
(Quod lecto fati imprudens religarat eburneo
Bellator, non hos servatum munus in usus;)
Et coelo conversa oculos, dextramque precantem
Attollens, nunc ô summi regnator Olympi,
Alme Deus, nostros nunquam frustrate vocatus,
Da, precor, imbelli vindex felicia dextrae
Robora, & insolito praesens succurre labori.
Tempus, ait, nunc tempus adest; sic fata Tyranni
Continuò, laevâ crinem implicat, atque jacentis,
Ense bis impacto, caput a cervice revellit;
Vulnere quo largos cervix dedit undique rivos.

IMPIETAS MULTATA,

Seu fatale Balthasaris Convivium.

FAtales epulas & fœdæ gaudia mensæ
Balthasar obscœnâ scortorum adstante coronâ
Carpebat, Solymæque adytis erepta verendis
Aurea pollutis violabat pocula labris.
Demens qui justas illusi Numinis iras,
Nec capiti metuat non evitabile fulmen!
Dum læto unanimes celebrant convivia baccho,
Et pulsata vago resonant longa atria plausu;
Ignotæ nova forma manûs laquearia circum
Serpere, & obscuros in pariete ducere tractus.
Turbati inclamant Proceres, cunctique relictis
Consurgunt mensis; at Rex, cui pectora pungit
Conscia mens scelerum, stimulisque sequacibus urget,
Me, me, inquit portenta petunt; hanc criminis ultor
Armavit Deus ipse manum; jam nulla supersunt
Sceptra mihi; morior, nec contra obsistere fas est.
Haud longum in medio tempus; dum nocte silenti
Balthasar ingratum patitur per membra soporem,
Hostis habet muros, in portas undique Medi
Irrumpunt Persæque graves, multisque peremptum
Vulneribus Regem confusâ in strage relinquunt.
I nunc, atque Deum factis illude nefandis.

ELEAZARUS IN MORTE VICTOR.

INfensam Isacidum juratus perdere gentem
Anthiocus, misero circum loca cuncta tumultu,
Et pavidas latè implebat terroribus urbes.
Illum inter medios dorso famulante superbum
Fert elephas, cingunt alacres hinc inde manipli.
Vidit ab adverso venientem Eleazarus hostem;
Vidit, & immenso transfixus corda dolore
Concepit dignas animis ingentibus iras.
Ergo, ait, insanos exerceat usque furores,
Sacrilegoque Deum Rex impius ore lacessat?
Ibo, ibo vindex Solymæ, nec plura locutus;
Fulmineum minitante manu rotat impiger ensem,
Hostilesque subit cuneos: quacumque ferat se,

Fit via vi, rumpitque aditus, cadit hostis utrinque,
Luctantemque animam sævo in mucrone relinquit.
Mox ubi cæde madens hostem pervenit ad ipsum,
Procubuit, mediusque feræ inter crura volutus,
Quâ reclusit hians aditum lorica patentem,
Altiùs insinuat setosa per ilia ferrum.
Icta cadit nequicquam ululans, victumque cadendo
Bellua subvertit vasto cum pondere Regem.
Ipse etiam victor sub mole oppressus eâdem
Insignem reperit vel in ipsâ morte triumphum.

MACHABÆORUM MATER FILIO AD MORTEM HORTATRIX.

PRo ritu patrio, pro Religione tuendâ,
Jam dulces animosa parens sex ordine natos
Viderat innocuo pendentes sanguine pœnas.
Purpureas non illa genas, non pectora tundit,
Aut flavos lacerat, matrum de more, capillos.
Dulcibus at lacrymis vultus perfusa serenos,
Sic natum minimum alloquitur, nam septima duris
Victima restarat tortoribus. Eia age, dixit,
Eia age, matris amor, spes ultima; fratribus ultro
I frater comes, & paribus non degener ausis
Pone animam, & furias immanis vince tyranni.
Quæ fratrum fortes animas jam regia cœli
Excepit, te te expectat, tibi limina pandit.
Talia dicebat; cùm barbarus ecce satelles
Corripiens puerum, feralibus admovet aris;
Porcinasque jubet minitans contingere carnes.
Ille indignantem vultumque pedemque retorsit;
Et teneras cum voce manus ad sydera tollens,
Isacidum dominator, ait, qui numine torques
Omnia; pollutis prohibes accumbere mensis;
Nulla dies unquam immemorem legisque meique
Arguerit; non si Anthiocus mihi funera mille,
Mille cruces ferus intentet. Tu, Lictor, adesto;
Me, me adsum. Tibi, quam dederas, Deus optime, vitam
Reddo volens, pulcroque juvat succumbere letho.
Talibus oranti miles caput amputat ense.
Volvitur, & teneros sparsus cruor irrigat artus.

EXORTUS AB IMPIO DEI VINDICIS METUS,

Seu Antiochus moriens.

AFfixus lecto vicinâ in morte jacebat
Anthiocus, sontemque animam exspirare parabat.
Scilicet atra lues udo sublapsa veneno
Iverat, & totos sensim diffusa per artus
Ossaque & infestâ vitiarat labe medullas.
Jam putrido innumeri de corpore surgere vermes,
Jam sanies fluere, & tetram exhalare Mephytim.
Sic ades, & quanquam lentus punire nocentem
Expectas, acer recti Deus ultor & æqui,
Semper ades, quasque impietas, quas fœda libido
Promeruit, certo repetis post tempore pœnas!
Horrescunt visu Proceres, scelerumque fidelis
Turba comes longè fugit, & fœtoris iniqui
Impatiens, tanto Regem in discrimine linquit.
Hic, quando spes nulla super; neque vindicis iras
Numinis effugisse licet, suspirat, & altum
Exclamans, regnas cœlo, Deus, inquit, & usque
Parere indocilis, tandem tua Numina poscit
Anthiocus, meritosque tibi persolvit honores.
Si potes humanis, Deus ô, mansuescere votis,
Da spatium Anthioco, donec latus orbis utrumque
Mutatum in melius sciat & tua sacra colentem.
Te sceleris, te serò piget, Rex impie! frustra es,
Vota cadunt, rapidisque volant ludibria ventis.
I, morere, i sacro pridem devota furori
Victima, & exemplo seclis testare futuris;
Quòd Deus imperium Reges exercet in ipsos,
Nec sua deseruit claudo pede pœna nocentes.

VOTA SUSPIRANTIS ORBIS PRO CHRISTO VENTURO.

O Deus! ô vasti moderator & arbiter orbis!
Tempus adest; nam cur ultra promissa moraris
Solvere, & humani generis sarcire ruinas?
Audis ut miseras, nullâ sanabilis arte,
Fert natura preces, & questibus astra fatigat?
Ah! tandem miseresce Deus; da rebus in arctis
Præsidium; longos per Te finire dolores,

Et certam áfflictis liceat sperare salutem.
  Ergo age, rumpe moras, cœlo descendat ab alto
Expectata diù soboles tua! Qualis amicas
Solvitur in guttas ros matutinus, & agros
Irrorans, siccas prohibet sterilescere messes!
Tuque ô nequicquam durum perpessa laborem,
Tellus pande sinum, nimbis & fœta benignis
Funde salutiferum gremio de divite germen.
  Audimur; tepidus resolutis nubibus imber
Decidit, & terras pretioso munere ditat.
Jam rigui montes sudant fragrantia mella,
Jam plenis manat lactis bona copia rivis.
Credite, Mortales; neque spes hæc vana, malorum
Finis adest, mundoque salus lætissima surgit.

IN CHRISTUM RECENS NATUM ECLOGA.

THYRSIS & MELIBOEUS.

THYRSIS.

QUò properas Meliboœe? an te via ducit ad urbem?
Ergo gregem interea mediâ de nocte per agros
Deseris? At, si fors lupus insidietur ovili,
Quis teneros, dum pastor abest, tutabitur agnos?
MEL. Nectere parce moras; gravior me cura remordet;
Si quid, Thyrsi, sapis, ne tu comes ire recusa.
Et curis mecum paribus vestigia fige.
THYRS. Sponte sequar; sed da sensus, Melibœe, latentes
Nosse animi, tacitasque viæ cognoscere causas.
MEL. Dicam equidem, neque te suspensum, Thyrsi, tenebo.
En venit dudum optatus sub luminis auras
Daphnis ruris honos, pastorum gloria Daphnis.
Olli divinum genus, & cœlestis origo est,
Crede mihi; nam dum placidâ sub nocte teneret
Membra quies, superâ prænuncius Ales ab arce
Excitat attonitum, & verbis ita fatur amicis.
Pastores, gens ante alios dilecta Tonanti,
Accipite hæc animis; vobis felicia porto
Nuncia; quem votis flagrantibus ambiit orbis,
Ecce humiles demum dignatur visere terras.
Eia agite, & læto ruite ad cunabula gressu.
THYRS. Fortunata nimis regio, tua si bona noris!

Cui puerum licuit primo vidiſſe ſub ortu.
Non ſi habitet terras alio ſub ſole calentes
Extremos orbis dubitem penetrare receſſus.
MEL. Pone metus, ô Thyrſi! tuo Deus æquus amori
Reſpondet; neque enim procul hinc ab ovilibus iſtis
Bethlemicas, ſi vera ferunt, puer incolit arces.
THYRS. Ergo animis alacres læti properemus ad urbem.
At pia ne puero, ne matri munera deſint.
MEL. Eſt mihi luxurians, nec raptus ab ubere matris
Agnus, erit noſtri monimentum & pignus amoris.
THYRS. Ipſe dabo geminas niveo candore columbas.
Hæ noſtros utinam puero teſtentur amores!
MEL. Adjiciam lectos autumni tempore fructus.
THYRS. Adjiciam tepidi ſpumantia pocula lactis.
MEL. Ah! ſi molliculum violent mala frigora corpus,
Defendet teneris vellus mala frigora membris.
THYRS. Ventorum ah! potius parcant ſævire furores
In puerum, aut rigidas Zephyrus clementior auras
Mulceat, & præſens alieno tempore regnet.
MEL. Quin etiam ante diem peregrinis exul ab oris
Ver redeat, riſuſque hilares turbamque jocorum,
Et placidis ſecum revehat bona gaudia terris.

IN PUERUM JESUM PERVIO IN STABULO JACENTEM.

QUæ mala Tiſyphone ſtygiis excita cavernis
Juſſit hyperboreos effracto carcere fratres
Graſſari, tantoque polum miſcere tumultu?
Annoſum, rimiſque hinc inde patentibus antrum
Ventorumque iras, tempeſtatumque furores.
Excipit: hybernis horret ſpecus atra pruinis
Pendenteſque operit nix circumfuſa ruinas.
In medio Deus, ecce Deus! dilecta Tonantis
Progenies jacet! at quantùm mutatus ab illo,
Inter cœlicolas qui conſidet arduus; unde
Vim Boreæ rabiemque Noti furiaſque coërcet.
Proh! Superi! Deus, ille Deus ludibria ventis
Sternitur, & paleâ corpus malè fultus agreſti
Teſtatur nimios, fletu prodente, dolores!
O amor! ô ſævi moderator & arbiter auſtri,
Eurorumque potens animas mulcere furentes,
Adſis ô! nimboſque fuga, triſteſque procellas
Sterne bonus, penituſque imis compeſce ſub antris.

Sic tibi, sic quoties placidum per inane volabis,
Nec gravior nimbus, teneras nec vulneret alas
Imber atrox; sed te Zephiri levis aura volantem
Sustentet, mediasque hilarem det nare per auras.
Vana loquor; surdâ nostras capis aure querelas,
O crudelis amor! nec amantum vulnera curas.
Non pueri voces, qui nunc sub pumice duro
Alget inops, gemitusque pios tractabilis audis!
Sed quid ego incuso, magis incusandus, amorem?
Ipse oculis totus puerum defixus in ægrum,
Tristes lacrymulas, & languidulos vagitus
Excipio fidens animi, nec lumina flecto
Impius, aut casu moveor conflictus acerbo.
Nam quòd opes fluxas, quòd vanæ insignia pompæ,
Demens, & fragilis sector mala gaudia vitæ;
Id dolet, id queritur, tantorum hæc causa malorum est.
Illum ego crudelis lacrymantem & multa gementem
Despiciam, nec longa magis suspiria tangant,
Quàm si truncus iners, aut sim durissima rupes?
Quò te noster amor Deus impulit? aut mihi nam quò
Cessit cura tui? Vel sacro incensus amore,
Dive puer, tua post curram vestigia; vel me
Immemorem tanto ne complectaris amore.

IN SACRAS SANGUINIS CHRISTI PRIMITIAS.

HEi! mihi! quæ corpus ferro violare tenellum
Ausa manus? Largo manat de vulnere sanguis,
Et pueri cunas lactentesque inficit artus.
Ah! prohibe scelus infandum pia mater, & ultro
Te nati, si qua est pietas, miseratio tangat.
Nam cur ante diem pœnis damnatus iniquis
Acceptam properet maturo funere vitam
Claudere? Tempus erit, nimis heu! lacrymabile tempus,
Cùm riguis totus lacero de corpore rivis
Sanguis eat, mundique scelus, devota Tonanti
Victima, ferali suspensus ab arbore solvat!
Interea, plenos ætas dum surgat in annos,
Da teneris sensim vires accrescere membris;
Formarique virum. Sed quid verba irrita jacto?
Non gemitus vocesve parens tractabilis audit.
Ah! si tantus amor sacrum impendisse cruorem,
Christe, tibi est; mihi ne fundatur inutilis, oro.

Da ſcelerum abſtergat maculas, da vulnera ſanet
Obſita, & optatam ferat in præcordia vitam!

AD REGES MAGOS.

ET dubitatis adhuc? nam quæ mora deinde retardet
Ancipites? vel quid cœlo rimentur ab alto
Expectentve oculi! poſtquam lux alma refulſit,
Et tulit optatæ dudum bona nuntia vitæ?
Ille etenim, lapſis hominum ſpes unica rebus,
Quem ſacra venturum cecinere oracula vatum,
Venit, certa fides, & ſummo lapſus olympo
Afflictas recreat præſenti numine terras.
Ite alacres, properate viri, quâ ſtella ſecundum
Prævia monſtrat iter: natum modò quærite vobis
Infantem, vaſti quem non capit ambitus orbis,
Cujus ab imperio pendet natura potenti,
Et toto quæcumque nitent miracula mundo.
Ne vos triſtis hyems, ne tædia longa viarum
Detineat, faciatve metus gravis ira Tyranni.
Audior, ire parant; jam miſſi carcere currus,
Atque alacres frenantur equi; ſtant agmine longo
Tergemini Reges, pretioſaque munera portant.
Nec pudor eſt illis, quos regia purpura veſtit,
Suffultum paleâ infantem, calamoque paluſtri
Obſequiis colere, & dominum Regemque fateri.
At vos paſtores, nihil hinc, pia turba, dolete;
Si vultu, quo vos excepit Chriſtus, eodem
Excipiat Reges; Chriſto ſe adjungere fas eſt
Omnibus; & faciles nullo diſcrimine, ſemper
Invenient aditus, quibus & tractabile mentis
Obſequium, & nulli vita eſt obnoxia culpæ.

PUER JESUS

In officinâ Joſephi vulneratus dum fabrilem artem exercet.

DUm rudis exercet durum ſub patre laborem,
Imbellique manu ſerram molitur Ieſus,
Ecce cutem recto de tramite devia cuſpis
Vulnerat, & ſacro reſpergit ſanguine dextram.
Senſit Virgo parens; ſimul advolat, atque dolorem
Flebilibus teſtata modis, ſugenſque cruorem,

Quà

Quâ potis est, fovet arte malum, mulcetque medendo.
Olli subridens Divus Puer, & sacra figens
Oscula, parce metu, dixit, carissima Mater.
Nam cur sollicitam te guttula sanguinis angit?
Pone modum lacrymis, teque ad majora reserva.
Tempus erit, manus hæc clavo cum fixa trabali
Sanguineos fundet largo de vulnere rivos.

AMORIS IN CHRISTO DE MORTE TRIUMPHUS.

ORabat tacitâ nemoris secretus in umbrâ
Christus, & humanam meditans sub corde salutem,
Magnum opus; immensi contra genus omne doloris,
Contra mille neces vario trepidantia motu
Pectora, & incertam firmabat robore mentem.
Interea subito tellus emota tumultu
Rumpitur; & stygias gremio vomit horrida turmas.
Pars clavos acuit prædurâ in cote trabales,
Pars vacuas fremitu horrifico flagra dira per auras,
Ventilat infrendens, pars insultare laborat
Innocuo capiti, & circum sacra tempora flectit
Horrentem dumis & acuto vepre coronam.
Pars infame trahit magno molimine lignum,
Unde animam exspiret, totique indebita mundo
Victima, non meritas fuso det sanguine pœnas.
Quin etiam stolidæ jactant convicia linguæ.
I, morere, exclamant, aut, si tibi summa potestas,
Si Deus es, salvum manibus te surripe nostris.
Obstupuit dirâ perculsus imagine rerum;
Membra tremunt, languent acciso in corpore vires;
Succiduique pedes sub iniquâ mole fatiscunt.
At dum ingens animus virtusque invicta, pavorem
Contra obluctatur, fusus præcordia circum
Hinc atque hinc, magno depellitur impete sanguis;
Nec venis se se jam continet; objice rupto
Præcipitat, largisque fluens de corpore rivis,
Arentem tingit pretioso murice terram.
Et jam pœnarum ferali pondere pressus,
Exitium capiti præsens arcere parabat;
Cum subitò se se superâ delapsus ab arce
Exhibuit cœlestis amor; collapsaque membra
Attollens, revocansque novas in pectora vires;
Ergo, ait, ergo ratum est? hominum vis perdere gentem;

Quam servare potes? nil te tot tristia fata,
Christe, movent? En hæc orbi promissa fides est,
Cùm Deus in terras solio delapsus ab alto,
Indueres hominum, fatis communibus, artus?
Eia, age, quanta manet te gloria! quantus ubique
Surget honos, ni te pigeat succumbere letho,
Tristesque humani generis sarcire ruinas?
Vix ea fatus amor; Christus consurgit, & ultro,
Vincis, Amor, dixit; nulla est mora; pergere certum est,
Quò me cumque vocas, ipsique fit obvius hosti.

NATURA TOTA CHRISTO MORIENTI PARENTANS.

QUò pater astrorum, quò, sol pulcherrime, cœptum
Vertis iter? vultus ægro cur subtrahis orbi,
Et lucem in medio properas extinguere cursu?
Siste gradum; nondum vesper procedit olympo
Astra vocans, fessoque jubet juga demere curru.
Interea natura dolet; stupet inscia rerum,
Et tenebras mirata novas noctemque diurnam
Nititur incassum causas penetrare latentes.
Anne laboranti venit ætas ultima terræ?
An rerum compago labat? num machina mundi
In chaos antiquum rursus revoluta fatiscit?
Forsan & effracto metuendi carcere ditis
Arma movent iterum, conjuratique Gigantes
Cœlicolas superis certant detrudere Regnis.
Sed quid ego hæc autem? veterum quid vana Gigantum
Bella moror? crudele magis Judæa propago
Ausa nefas, vitæ dominum auctoremque salutis
Affixit trunco, atque indignâ morte peremit.
Quid turpes ignominias, quid iniqua furentum
Verbera carnificum, & stulti convicia vulgi
Commemorem? cunctosve querar, quos pertulit ictus,
Ille parens hominum, Divûmque æterna potestas?
Phœbe retro propera, volucres de tramite recto
Flecte gradus, errent toto vaga sydera cœlo;
Nutet uterque polus, crebris micet ignibus æther;
Fulmina vindicibus properent lethalia flammis;
Et terra infandum scelus indignata dehiscat!
Quin etiam tumidos attollant æquora fluctus,
Dejectura urbes; immani saxa fragore
Dissiliant, sudent undantes marmora rivos,

Totaque det summo inferias natura Tonanti.
Tu Christo optatam nactus moriente salutem,
Ni silice, & duro magis intractabile ferro
Pectus habes, sine corda pio mollita dolore
Accepto referant vitæ pro munere grates.

CHRISTO COELORUM ORBES SUPERANTI EPINICIUM.

O Decus! ô sacri species miranda triumphi!
Ecce inter plausus hilares sonitusque tubarum,
Terras vi propriâ Christus perituraque regna
Deserit, & patriis meritum caput inserit astris.
Qualis erat, cùm fracto aditu trepidantis Averni,
Et lethi domitor, spoliisque indutus opimis
Scanderet æthereas Superis plaudentibus arces!
Non ego mane novo surgentem ex æquore Phœbum,
Aut curru fulgente poli convexa petentem,
Christe, tibi conferre velim; vos dicite, si quid
Mentiar, Isacidæ, vos ô, pia turba, beati
Ante alios; vidistis enim & memorare potestis:
Circum aderant animæ, stygio quas ille latroni
Abstulerat victor, vinclisque impune solutis
Pone sequi lætam dederat longo ordine pompam;
Ibant, & festis implebant cantibus auras.
Has autem alterno repetebant carmine voces,
Pandite, felices, cœli atria, pandite, Divi.
Ast aliud cœlo carmen recinente redibat;
Nam quis adest, quibus ille venit novus hospes ab oris?
Tum chorus unanimi circumsonat æthera plausu,
Ille hominum vindex, & mortis victor iniquæ,
Læta triumphali quem portat gloria curru;
Virtutumque obnixa cohors ad sydera tollit.
Pandite, felices, cœli atria, pandite, Divi.

EUCHARISTIÆ IN VEPRES PROJECTÆ

Apes Templum extruunt.

QUò rapit insanas scelerata audacia mentes!
Parcite, Sacrilegi! tenùis cibus esse videtur,
Sed cibus ille, Deus: niveâ sub imagine panis
Abditur omnipotens, oculis ne credite, Numen.
Quis furor est, talem brutis animantibus escam,

Aut rapidis Christum ludibria spargere ventis ?
Quid loquor ? occultum nil vos sentitis amantem.
Projicite ; agnoscent latitantia numina venti ,
Bruta colent dominum ; satis est rationis in ipsis
Sensibus , ut nequeat majestas tanta latere.
Audior. Ecce volat vicinæ ex arboris antro
Agmen apum , trepidæ coëunt , pennisque coronant ,
Nube velut densâ cœli venerabile donum.
Nec satis est , horrent nudâ procumbere terrâ
Indecorem , nutu qui cœli sydera torquet.
Templa sacramque domum , dignas juvat hospite tanto
His sedes posuisse locis ; amor omnibus idem.
Protinus ad reliquas totâ in regione sorores
Mittitur ; accitæ variis de saltibus adsunt
Concordes animis : non illas cara morantur
Pignora , desertove tenent sua mella cubili.
Accelerant ; densam videas prodire volantum
Cum fremitu nubem , nigrumque per aëra ferri ,
Nativis opibus , cœlesti & nectare fœtam.
Attentus Rex ipse operum spectator in omnes
Exercet dulce imperium , justisque laborem
Partibus , & certis pia munia legibus æquat.
Pars teneros flores , & olentis fugit anethi
Balsama , pars casiam dulcem obsidet : illa vicissim
Fragrantesque metit violas citrique virentis
Suavem animam ; flos ipse rapi non luget honores.
Surgentis pars prima locat fundamina tecti ,
Totaque cæmentis exhaurit viscera ; molles
Sufficiunt aliæ , formanda in mœnia , ceras ,
Lævibus aut densant liquentia mella columnis ,
Arte nova , spartana quibus vel marmora cedant.
Ut constructa domus non ipso indigna Tonante ,
Infertur templo Deus , & penetralibus ipsis
Sistitur ad numerum ; circumque affusa fideli
Turba ministerio Dominum comitatur ovantem ,
Festaque raucisonis imitatur cornua bombis.
Mox junctæ in cumulum pedibus per mutua nexis
Observant signum tacitæ , & trepidantibus alis ,
Cervice inflexâ Regemque Deumque fatentur.
Huc ades ô , quicumque malis erroribus actus
Esse negas verum , panis sub imagine , Numen ;
Hunc demum obsequio & cultu venerare fideli ,
Cui meritos pia gens volucrum persolvit honores.

CHRISTUS IN EUCHARISTIA LEONIS DOMITOR.

QUicumque exiguâ ceteris ſub imagine Numen
Eſſe negas, jam cede Deo; dum bruta fideli
Obſequio ſecreta colunt miracula rerum.
Extremâ quondam Siculæ telluris in orâ
Horrendas inter ſtrages, furioſa ciebat
Arma leo, fera terribilis; vaſtâque ſuperbus
Mole, per everſos, populis metuentibus, agros,
Terrificis paſſim implebat rugitibus auras.
Non quiſquam campis ſe ſe committere apertis,
Non efferre pedem quiſquam penetralibus auſit.
Ah! quoties tremuere feræ ſub dentibus artus
Humani! quoties ſævo data præda latroni
Hoſpitibuſque orbata ſuis, magalia luctu
Horrendo, & miſeris fruſtra ſonuere querelis!
Nequicquam aggreditur feralem avertere peſtem
Paſtorum collecta manus; mortalia ridet
Spicula, divinis tantùm ſuperabilis armis;
Uſque adeo crevitque malum neſcitque medelam!
Audiit Antiſtes mirâ pietate verendus
Marcius, & ſortem populi miſeratus acerbam,
Namquid, ait, pœnas ultra, Deus alme, repoſcis?
Hac ſatis eſt ſæviſſe tenus, tibi cedere diſcat
Bellua, cui toties humana potentia ceſſit.
Dixerat; & ſacris ſolito de more peractis,
Secretos, ubi, Chriſte, lates, loca ſancta, receſſus
Recludit fidens animi; manibuſque verendis
Corripit auratam, quâ Chriſtus clauditur, arcam;
Depoſitum felix, templique ad limina tendit.
Continuò rediere animi, pulſuſque parumper
Corde timor, nova ſpes populis affulget, & ægras
Permulcens, tacitâ recreat dulcedine mentes.
Nec fruſtra; ſtetit Antiſtes, vocemque recludens,
Huc ades, ô furioſa, Deus jubet; ocyùs, inquit,
Bellua. Nulla mora eſt, docilis parere jubenti,
Vicinis ultro de ſaltibus advolat, atque
Præſentem ante Deum, populi mirante coronâ,
Prona cadit linguâque pedes allambere gaudet
Præſulis, humano toties quam ſanguine tinxit.
Ille feram arripiens, dextrâ victrice, trementem
Nilque reluctantem medias deturbat in undas.

Cor nostrum cultura tua est, ô Christe; sed eheu!
Quàm multæ vastant hæc culta novalia pestes!
Hinc laudis malesuada fames, hinc degener ardet
Invidia, inde auri furit irrequieta cupido,
Fatalesque cient nostro sub corde tumultus.
Quin etiam impurâ sævit face dira libido,
Et molles vetero depascitur igne medullas.
Ast ubi blandus ades, præsenti & numine pectus
Tutaris, subito fugiunt immania monstra,
Natalesque petunt, Te præcipiente, tenebræ.
Ergo ades; imperioque, precor, Deus alme, potenti
Corda subi, & domitis solus dominare tyrannis.

CHRISTUS IN EUCHARISTIA FUGA DÆMONUM.

Urbe sub extremâ, quâ latè purior æther
Mollibus aspirans fœcundat flatibus agros;
Ampla, superba, ingens, sublimibus alta columnis
Regificoque domus luxu fuit; aurea fulgent
Atria, & insolitis laquearia picta figuris.
Nec juxta liquidi fontes & amœna vireta,
Aut variis aberant distincti floribus horti.
Hîc Pomona dabat lætos gratissima fœtus,
Et vaga somnifero resonabat lympha susurro.
Quin etiam angusto dudum contenta canali,
Mox ubi facta via est, rapido petit æthera jactu;
Bellum ipsi motura polo, nubesque lacessens
Æthereas ambit cœli restinguere flammas.
Sed quid tecta juvant pariis suffulta columnis,
Quid passim croceis halantes floribus horti,
Deliciæ domini quondam? Nunc invia sedes,
Et deserta jacet, jam jam factura ruinam.
Scilicet hospitium stygiis emissa cavernis
Turba ferox, lemurum manus importuna tenebat.
Namque, per obscuræ tranquilla silentia noctis,
Horrendum latrare canes, dirusque leonum
Audiri latè placidas rugitus in auras.
Sæpe etiam horribiles immani corpore larvæ
Luce palam visæ nigras se inferre per umbras;
Nunc pedibus pulsare solum, nunc mittere saxa,
Nunc mortem stricto venientibus ense minari.
Mox etiam cytharâ festam indicente choream
Saltare ad numeros, & saltibus addere cantum.

Invisam frustra tectis expellere pestem
Infelix tentarat herus: manet improba pestis,
Jurata obsesso nunquam discedere tecto.
  Cum sacer Antistes, precibus, de more, solutis,
Velatum tenui cereris sub imagine Numen,
Ingens præsidium, multis comitantibus effert
Ex adytis, stygium certus frenare tyrannum.
Ventum erat ad sedes, portæ vix prima subibat
Limina, cum rapido roboat domus excita motu,
Et tremulæ surgunt tremefacta per atria voces.
Hinc procul, ô socii, Deus imperat! Ocyùs illi
Præcipitem celerare fugam: Vapor ater in auras
Æstuat, & nigro glomeratur turbine vortex.
  Hospitium, cor, Christe, tuum est: hic sæva libido
Incubat, & stygii regnant, mala turba, tyranni.
At tua cùm recreat miserum præsentia pectus,
Dira cohors, nigris vitiorum exercitus alis
Avolat, & trepidæ remeant ad tartara pestes.
Huc ades; & pulso regnet pax alta tumultu.

CHRISTI IN EUCHARSTIA LATENTIS

Iners Bellua adversus errorem vindex.

QUisquis adorandum panis sub imagine Numen
Esse negas, ades huc: animalia muta docebunt,
Quam deceat præstare fidem, quos lapsus ab arce
Æthereâ reddi Panis sibi poscat honores.
  Dum serpit latè stygiis emissa cavernis,
Et magis atque magis spargit lethale venenum
Atra lues, terris quam Berengarius olim
Orbis in exitium fatali protulit ortu:
Et quam Calvinus post sæcula multa jacentem,
Exortique malâ renovant de stirpe nepotes.
Adfuit & Patavi partu generatus eodem
Pestiferâ ante alios doctor metuendus in arte.
Ille nefas immane ausus, dum munera temnit,
Christe tua, & teneri memorabile pignus amoris,
Christiadum ex animis penitus rescindere gestit.
Exarsit meritas Antonius ultor in iras,
Francisci Soboles, quem dudum regia cœli
Possidet indigetem, & sacro veneramur honore.
Nulla mora est; miti alloquio mulcere furentem

Tentat, & obscuras animo depellere nubes.
Verùm ubi nec veterum signata oracula Patrum,
Nec sacri vis eloquii frænare rebellem
Evaluere; alias subitò conversus ad artes,
At neque sic tamen effugies, ait, impie: nec te
Frustra obluctantem mecum certasse juvabit.
Haud plura effatus, supplex accedit ad aram,
Et trepidâ reserans Christi penetralia dextrâ,
(Hic ubi divinum pixis capit aurea Numen)
Corripit exultans sacra pignora; perque frequentem
Turbam infert, stupet attonitum formidine vulgus;
Spemque metumque inter se se ad majora reservat.
Pro foribus Templi permissis mulus habenis
Errabat, quo se mediam jactare per urbem
Doctor iners, turbasque graves excire solebat.
Hic animi fidens Antonius, atque verendâ
Defigens oculos in pixide; vos mihi, dixit,
Vos precor, ô populi placidas advertite mentes,
Si Christi vos tangit honos, si cura salutis
Exstimulat. Tuque ante alios, de tramite recto
Quem mala sacrilegæ flexit contagio sectæ;
Brutorum exemplo præsentem disce vereri
Exiguo sub farre Deum; mox lumina flectens,
Respiciensque retro quâ se se mulus agebat;
Vile pecus, compesce gradum, nostrumque tuumque
Numen, ait, venerans, quâ, quâ potes arte, fatere.
Obsequitur docilis deflexo poplite mulus,
Et, pronâ cervice, Deo persolvit honorem.
Obstupuere omnes, gelidus pavor occupat artus,
Pestiferum diris onerant impune magistrum
Unanimes, Christique polo miracula tollunt.

CHRISTI IN EUCHARISTIA DE HUMANO CORDE TRIUMPHUS.

IBat amor spoliis hominum Divumque triumpho
Nobilis, & domito insultans juveniliter orbi
Jactabat palmas invictaque tela canebat.
Interea rapido dum findit nubila tractu,
Hactenus intactum cor aspicit. Ergo resistat
Mortali de gente aliquis? sibi vulneris expers
Applaudat, solusque meos non senserit ictus?
Dixit; & indignans magnâ vi conjicit hastam
Pectus in indomitum: tenues volat illa per auras;

Verum

Verùm obtusa cadit; ferrumque imbelle, sine ictu
Nulla sui linquit vestigia. Fervidus arsit
Hîc Amor, & stimulis irarum agitatus amaris;
At non vincar, ait; faciam, ne vincla recuset
Dulcia, seque ferat vinci: nec plura locutus;
Aëra per ruit; & stridentis more sagittæ,
In medium semet facto impete dirigit hostem.
Fit via vi, rumpitque aditus & corde potitur.
  Sed quid ego hæc autem? valeant mendacia vatum.
Tu nos indociles sensisti, Christe; nec ullis
Illecebris poteras mortalia corda mereri.
Nil erat, in terras patrio quòd lapsus olympo,
Mortalem indueras hominum sub imagine formam,
Humanos ultro, perque omnia factus ad usus.
At neque sic nostri fregisse repagula cordis
Victor, & obstrusos potis es penetrare recessus.
  At quando fis ipse cibus, totoque receptus
Pectore, Terrigenas divino corpore pascis;
Quis tibi non cedat? quis non redamaret amantem.
Ergo, ades, ô supreme Deus! tibi pectus apertum
Pandimus; æternos illic tibi fige penates;
Nec patere in nobis, quem non accenderis, ignem.

ESURIENTES IMPLEVIT BONIS.

Otho Imperator morti proximus, sacrâ Eucharistiâ mirabiliter refectus.

IMperii decus & Germanæ gloria gentis
Æger Otho stratis vicinâ in morte jacebat.
Hic adeo Christi miro succensus amore
Divinas libare dapes ardebat, & inter
Cœlestes epulas fugientem effundere vitam.
Sed frustra; vetat ingrati vis effera morbi;
Quæque agitant vario stomachum fastidia motu,
Convivam sacræ prohibent accumbere mensæ.
  Ergo, quod in votis unum est super, ecquis amicum
Numen, ait, quis blanda mei solatia luctûs,
Sistet, & afflictum visu recreabit amorem.
Dixerat: extemplo Christi venerabile corpus
Ponitur ante oculos. Vidit; sed corda videndo
Expleri nequeunt: novus hinc succenditur ardor,
Et magis atque magis flagrant pia pectora flammâ.
Quin etiam oblitus morbi, oblitusque dolorum

Ardet in amplexus, & jam mortalia linquens,
Corpus iners dolet ignavo torpere cubili,
Incusatque moras segnes, hæcque insuper addit.
Ergo, Christe, tuos sic deseris? heu! quid amicas
Jejuno præbere dapes, quid sanguine longam
Optatoque sitim renuis compescere potu?
Non aliter cerva è mediis elapsa molossis,
Cui sine more furens torret sitis arida fauces,
Quærit aquæ rivos; ardentibus annue votis,
O Deus! & nostras patiens admitte querelas.
Talibus orabat, figensque in pixyde vultus,
Numen ubi nivei latitat sub imagine panis,
Sollicitis Christum lacrymis urgebat amantem.
Audiit egregii Christus pia vota clientis.
Scilicet auratâ quæ pixyde clausa tenetur
Hostia, vi propriâ medias volitare per auras
Visa, nec incerto, dictu mirabile, lapsu
Tendere ad infirmum, & curas lenire jacentis.
Quis tibi tum sensus, lætæ quæ gaudia menti,
Inclyte Rex? seriem tantarum evolvite rerum
Cœlicolæ, vidistis enim & memorare potestis.
Nec satis; alma pio se se applicat Hostia cordi,
Dulce onus, inque imos aditum molita recessus,
Corporeæ tentat se totam infundere moli.
Vidit Amor, raptisque ruens per inane sagittis,
Certa, inquit, jam certa via est: nec plura, sed arcum
Tendit, & adducto victricia spicula nervo
Contorquens, lato pectus recludit hiatu.
Tramite quo admissus cordi sacer hospes amico,
Visceribus super incumbit, lætosque per artus
Insinuans, toto sensim se corpore miscet.
Et jam rima coit, fibrisque hinc inde renatis,
Vulneris inflicti non est super ulla cicatrix.
Sic veros, ô Christe! sacro perfundis amantes
Nectare, sic puri ferventes pectoris æstus
Rore salutifero & lymphis restinguis amicis.

EUCHARISTIA ET MARIA

Duo salutis humanæ præsidia.

URbs erat extremis Scythiæ quâ jungitur oris
Sarmatha, Chiovium dicunt: hic Virginis olim

Ara fuit; quò se cunctis è partibus orbis
Turba virûm matrumque frequens conferre solebat;
Seu desperatis poscant solatia rebus,
Seu læti accepto referant pro munere grates.
Scilicet exiguæ tectus sub imagine frugis,
Quanquam haud ulla Deum monstrant vestigia, Christus
Hîc tamen ipse aderat: tuque, ô sanctissima Virgo,
Quanquam te superum jam pridem regia terris
Invidit, Templo præsens tamen ipsa videris,
Inque laborato spiras ceu viva metallo.
At gens dira, Scythæ, sacrisque addicta nefandis,
Romulidumque pios jurata evertere ritus
Arma ferunt; & jam squalentes ære manipli
Procedunt latè campis, luctusque pavorque
Antevolant; acti subitâ formidine cives
Diffugiunt, vacuamque urbem custode relinquunt.
Jamque adeo super unus eras, Hyacinthe, pericli
Immemor, atque aras certus templumque tueri
(Tanta animo pietas) aut ante altaria ferro
Occidere, & vitam pro Relligione pacisci.
At dum multa gemens, & magno corda dolore
Confixus, votis absentem sæpe Mariam,
Sæpe vocat Christi præsentia numina (quando
Spes hæc una super, tristemque avertere cladem
Haud opis humanæ est) dum se, velut hostia, letho
Devovet immeritum, scelus & commune piari
Unius exitio poscit; vox æthere missa,
Quin vive, & fugiens teque & nos eripe, dixit;
Ne dubita, cœptis aderunt quæ Numina servas.
Audit, & humentes tollens ad sydera vultus,
O mihi, si Getico ereptum te, Christe, furori,
Teque, ô Diva parens, liceat servare, sacrisque
Infandas arcere manus! sequar omina certè,
Quæ datis: imperiumque volens ac jussa facesso.
Hæc fatus fidens animis dum pergit ad aram,
Quæque habitat Christus penetralia; sponte revulsis
Cardinibus patuere fores, atque ipsa moveri
Visa, ubi divinum pignus latet, aurea pixys:
Perque auras allapsa ultro se tradit: at ille
Accepit dextrâ admirans venerabile munus,
Amplexuque fovens divinum Numen adorat.
Mox aliud monstrum exoritur; nam Virginis almæ
Effigies solido ex auro, ceu ponderis expers,

Obvia fert se se : gremio sacra pignora portat
Festinans, nec tardat onus : sed enim avia cursu
Dum petit, ecce ferox strictis mucronibus hostis,
Eminus ut spolia aspexit divina ferentem,
Insequitur, totoque ruens premit agmine; nec jam
Ulla via est; atque hinc telis hinc clauditur amne.
Namque Boristhenium tumido se flumen agebat
Gurgite. Quid faciat tanto in discrimine rerum ?
An moriens genti tradat te, Christe, nefandæ ?
An terrâ exclusus medio petat amne salutem ?
Constitit, & sacrâ figens in pixyde vultus;
Christe potens rerum, atque humanæ dulce salutis
Præsidium, non me præsentis terret imago
Mortis, ait : nam quod lethum mihi dulcius unquam
Contigerit, quàm te coram, & tua sacra tuentem
Effudisse animam ? Pro te tua Numina posco.
Tene trahi captivum, hostisque indigna furentis
Jura pati ? Hebræis quondam via facta per æquor,
Auspice te : nunc ista tibi miracula debes,
Ista tuæ debes miracula, Christe, parenti.
Vix ea divino impulsus præcordia motu
Carpit iter fluvio, siccusque perambulat undas.
Sive jubente Deo concretus duruit humor
Sub pedibus, seu suspensum neque mole gravantem
Corporeâ vehit unda; suo seu numine Christus
Sustentat, tutam sic tandem evadit ad oram
Incolumis; stupet adverso de littore miles
Barbarus, & prædâ nequicquam frendet ademptâ.
O quisquis miseræ per tot discrimina vitæ
Cœlestem ad patriam & Divûm consortia tendis;
Par tibi præsidium, quod spe præsumere certâ
Jam licet; hanc divina tibi, nisi forte recusas,
Hostia spondet opem; spondet mitissima Virgo,
Certa fides; tangunt tua te si commoda, toto
Pectore tu Christum & Christi complectere matrem.

IN PUROS BEATÆ VIRGINIS CONCEPTUS.

QUæ mihi sydereâ Virgo de parte refulsit,
Os habitumque Deæ similis ? Tibi Cynthia cedat,
Cùm nitidos vultus per amica silentia noctis
Extulit, & junctis implevit cornibus orbem.
Nec tecum certet, miseris mortalibus almam

Cùm revehit lucem, tenebris Aurora fugatis.
Proh! quantum egregio decus enitet ore puellæ!
Quantus ſpirat honos oculis & gratia fronti!
Eia age; præcipiti deſcende per aëra lapſu
Humanas miſerata vices, patienſque vocari
Diva, laboranti propera ſuccurrere mundo.
At telum manus unde quatit cædemque minatur?
Fallor, an ingenti ruptæ telluris hiatu,
Alternans varios ſinuoſo corpore tortus,
Tartareis immane fremens Draco prodit ab antris?
Quin & peſtiferum patulis de naribus ignem
Exſpirat, dirumque vomit tumido ore venenum.
Nulla mora eſt, Virgo ſuper irruit, & pede forti
Sibila colla premens jaculo petit ardua, fruſtra
Eludentem ictus, ſeque in ſua membra plicantem.
Corruit acciſum dextrâ ſub vindice monſtrum,
Nataleſque petit cœlo plaudente tenebras.
Salve, ô Virgo, novum ſalve, ô decus addita terris!
Jam tibi promeritos orbis perſolvat honores,
Sollennique tuos recolat pietate triumphos.

VIRGO MATER.

Ergo te noſtri miſeret Deus? ergo gementis
Naturæ patiens tandem exaudire querelas,
Tartarei crudele paras abolere tyranni
Imperium, & triſtes orbis ſarcire ruinas?
Quin & ſidereâ Gabriel delapſus ab arce
Optatæ portat felicia nuncia pacis,
Nazareaſque petit pennis famulantibus oras.
Agreſtem, mora nulla, caſam parvoſque penates
Ingreditur; tanto domus hoſpite clara refulſit.
Regia progenies Virgo hîc latet; & ſacra vatum
Ancipiti recolens oracula, mente volutat,
Quem canerent olim venturum in luminis auras,
Qui mortale genus nigris è faucibus orci
Erueret, clauſumque diu reſeraret olympum.
Quanquam ſollicito mitte hanc de pectore curam,
Virgo beata nimis; tanti te providus auctor
Adjutricem operis Deus eligit: ipſa Tonanti
Sufficies ſacrum proprio de ſanguine corpus;
Atque illibato cum virginitatis honore,
Divinæ junges decus immortale parentis,

Tu tantùm monitis cœlestibus annue, & ultro
Jussa facesse Dei; viden' ut divinus ab alto
Labitur, & sacro te sponsam lumine complens
Spiritus, innocuos, quibus uritur, ingerit ignes.

MARIA PUERUM JESUM IN TEMPLO SISTIT.

NAm quis sacra Puer venit in penetralia Templi,
Quem teneris studiosa parens complectitur ulnis?
Quantus honos matri, fronti proh! quanta pudicæ
Gratia! formoso pueri quàm dulce renidet
Ore decus! Nihil ille sapit mortale; venustas
Tanta, nec humanos decoravit gloria vultus.
Ah! video! Deus, ille Deus; sua nobilis hospes
Templa subit; longo tandem post tempore terris
Expectatus adest vasti moderator olympi,
Et, duræ devota neci jam victima, se se
Sponte offert, nostræque parat miserescere gentis.
Rumpe moras, Simeon, tot jam labentibus annis
In lætos servate dies; cape munera felix;
Sistitur optatus dudum puer; excipe in ulnas
Dulce onus amplexu refovens; mille oscula blandis
Fige labris, fruere aspectu, venerare tuendo,
Et morere: ingratos namquid producere soles
Ulteriùs, duræque velis incommoda vitæ.
An quidquam tibi dulce super, caligine pulsâ,
Luminibus lux quando tuis divina refulsit?
At priùs æthereas superet quàm spiritus arces,
Quæ tibi de puero surgit sententia menti?
Fare, age. Quanquam avidas quæ vox mihi personat aures?
Ah! preme fatalis præsaga oracula lethi,
Explorasse piget, damnosaque vota retracto.
Nempe ais, alme senex, olim fatalia crescet
In portenta puer! multis dabit ille salutem,
Exitium & multis pariter feret! Ah! mihi, quem tu
Per vitam impendis, Puer ô divine, laborem,
Ne mihi supremâ fuerit labor irritus horâ!

MARIA HUMANI GENERIS MATER.

O Solyma ante alias, urbs ô dilecta Tonanti
Ostia pande tua, & meliores indue cultus!
Quantus honos! Deus ecce sui penetralia Templi

Ingreditur, ſacroſque parat luſtrare receſſus!
Et tu, ſi qua pios pertentant gaudia manes,
Lætare ô Salomon; quod votis ſæpe petiſti,
Regifico luxu dum mœnia ſancta Sionis
Extrueres, doniſque onerares grandibus aras;
Tempus adeſt, oculos jam dulci paſce triumpho.
  Nec te feſtivæ ſpectat pars nulla diei,
O Simeon; ætas nil te longæva moretur:
Accelera; puer ecce tuis divinus in ulnis
Geſtandus datur ante obitum! fige oſcula blandis
Mille labris, vocemque volens atque ora reſolve.
Quanquam! parce pias offendere Virginis aures;
Nam puerum quæ fata manent! quos ille parenti
Morte ſuâ luctus pariet! Dum ſedula mater
Pignus dulce tuum ſacris altaribus offers,
Debita, ſi neſcis, toti fit victima mundo;
Et perimit natum mater, natuſque parentem.
At non iſta movent generoſam oracula matrem,
Hoc hominum mater pretio ſi poſſit haberi.

VIRGO MATER PUERUM JESUM REQUIRENS.

QUò ſequar infelix? aut quò te, Nate, requiram?
Nequicquam impatiens cunctos ego luſtro receſſus,
Et loca ſollicitis interrogo cuncta querelis;
Reſpondet nemo, ſolatur nemo dolentem.
Sol tamen occiduis jam ter ſurrexit ab undis,
Dum gemit heu! dum te mater ſuſpirat ademptum.
Dicite vos, quos fidus amor, quos ſanguis amico
Unanimes nobis ſociavit fœdere, natus
Noſter ubi eſt? Vidiſtis enim, dum ſacra Sionis
Limina nobiſcum ſtudio certante ſubiret.
  Nam cur non aderam nato comes? aut ego cur te
Incuſtoditum mater ſum paſſa reverti?
Culpa mea eſt, merui quem nunc fero cumque dolorem.
Alme Deus, tu qui rebus ſolamen in arctis
Unus ferre potes, Natum mihi redde precanti.
Hæc ait; & nati ſtudio ſuccenſa, Sionis
Mœnia præcipiti rurſum petit anxia curſu.
  Ecce autem tacitæ per amica ſilentia noctis,
Amiſſæ ſobolis dum mater imagine plena,
Vix ægram recipit per languida membra quietem,
Auguſtas Solymæ ſe tolli ſenſit in arces.

Hîc ubi ſtans patres inter legiſque magiſtros,
Non audita priùs miranti oracula turbæ
Divino canit ore puer. Cœleſtia rumpunt
Viſa leves ſomnos; nulla eſt mora: ſedula greſſum
Accelerat, templique ſubit penetralia Virgo.
Et lacrymans, verbis ſic natum objurgat amicis.
Nam quid agis? vel quid miſeros, ô Nate, parentes
Sollicitare placet? neſcis, dulciſſime, neſcis,
Hæc tua quos peperit nobis abſentia luctus?
Cui natus: nam cur fruſtra me quæritis? aut quæ
Sollicitat vos cura mei, dum juſta repoſcit
Patris honos, dum me cœleſtia juſſa morantur?
Hæc tantùm effatus ſiluit: temploque relicto,
Sponte ſuâ docilis ſequitur veſtigia matris.

ANIMA REVERTENS AD DEUM

In Filio Prodigo adumbrata.

NOn ergo ſatis exhauſtum eſt huc uſque malorum,
Summe Deus? Quibus heu! ſatis me deinde reſervas?
Ecquis enim in terris, ad finem ſolis ab ortu,
Quæ patior, tolerare queat? Me turpis egeſtas,
Fœda voluptatis comes obruit: ecce medullis
Inſinuans, cunctoſque fames incenſa per artus
Bacchatur! corpus languor tenet; optima venis
Jam fugit, vix demum animæ pars ultima reſtat.
Quid feci infelix? quò deſidis otia vitæ?
Quò rapuit cæcus furor, & damnoſa libido?
Deſerui te, care pater, tua limina demens,
Et liqui antiquos, ſoboles ingrata, penates!
Hinc mihi pernicies, caput hinc & origo malorum!
Me miſerum! quæ cauſa tuis diſcedere tectis
Impulit, atque alios longè mihi quærere amores?
An mihi durus eras? an me aſpernatus amantem es?
Nil queror imprudens: tua me indulgentia ſontem
Fecit, & infandum ſuaſit committere crimen.
Sed quid agam? rurſum-ne lares tentare relictos
Aggrediar, coramque meo me ſiſtere patri?
Non ea vis miſero, non eſt fiducia menti
Tanta ſuper. Nam quo profugum oblitumque pudoris
Excipiet vultu? patrios ſi cernere vultus
Det tamen, & non me vel reſpexiſſe negabit.

Fallor;

Fallor; adhuc pater eſt, diſcet miſereſcere nati,
Et noſtri forſan gemitus pia corda movebunt.
At quibus iratum verbis placare parentem?
Vincere quâ juſtos liceat ratione furores?
Ibo, ibo: lacrymis oculos conſperſus & ora,
Altaque ſincero confixus corda dolore,
Procumbam patris ante pedes, genibuſque volutans
Suppliciter, triſti veniam ſic voce precabor.
En adſum infelix ſoboles; tua maxima quondam
Cura, pater. (Nomen quanquam uſurpare parentis
Dulce piget, neque me tanto jam dignor honore)
Scilicet ah! diræ ſontem mens conſcia culpæ
Arguit, & ſtimulis nimiùm crudelibus urget.
Peccavi, ſprevique tuos ingratus amores.
Unum oro; te ſi qua mei miſeratio tangit;
Excipe me: fas ſit caſtos habitare penates.
Non ego jam indocilis, ſed voci aſſuetus herili,
Quò me cumque trahent, ultro mandata capeſſam.

FILIUS VIDUÆ NAIM AD VITAM A CHRISTO REVOCATUS.

ABſtulerat juvenem mors immatura, cadaver
Ad tumulum ſocii, mæſtiſſima turba, ferebant.
Interea matrem haud potis eſt vis ulla tenere,
Sed ruit in medios, triſtique affixa feretro
Hæret inexpletum, & nati miſerabile corpus
Irrorans lacrymis, latè loca queſtibus implet.
Dum gemit, & raptos fruſtra ſuſpirat amores;
Ecce tibi ſubeuntem inter longo ordine turbam,
Improviſus adeſt Chriſtus; quem ſedula mater
Ut procul aſpexit, jam tum dediſcere luctus
Viſa, nec afflictis ultra diffidere rebus.
Ergo moræ impatiens, quò ſpes non vana ſalutis,
Et, quò raptat amor, præceps volat, atque verendos
Chriſti amplexa pedes, & magnæ conſcia famæ,
O vitæ mortiſque potens qui diceris, inquit,
Arbiter, orbatæ patiens miſereſce parentis;
Et mihi vel natum vitæ ſolatia redde,
Vel patere in tumulo mater condatur eodem.
Vix ea: feralem Chriſtus conſiſtere pompam
Imperat, & ſe ſe fert obvius ipſe feretro.
Tum, quâ voce fugat ventos, atque æquora placat,
Vive, ait, ô miſerande puer; mora nulla per artus

Vitalis remeat calor, hospitiumque revisit
Mens revocata suum; cuncti stupuere videntes,
Et Christum cœlo clamant terrisque potentem.

PETRUS POENITENS.

SIste gradus, tua te miserum fiducia perdet,
Exitii causa una tui; fuge limen iniquum;
Ah! fuge sacrilegas, imprudens Petre, cohortes!
Quis furor est? Nam cur per aperta pericula te, te
Præcipitas? vel cur ultro tua fata lacessis?
Dum loquor, ecce procax ut vidit fœmina Petrum,
Et te, inquit, pariter, Christo quæ certa paratur,
Pœna manet, comitem memini te sæpe videre
Ante alios, captoque aderas, Galilæe, magistro.
Petrus ad hæc pavido similis, similisque trementi,
Nam quid ais? cui me comitem, rerum inscia, narras?
Non mihi notus homo est; juranti testis adesto,
Et falsi vindex & veri conscius æther.
Sic tibi pulsa fides? Domini sic, Petre, recessit
Cura tui? sed non pariter de pectore Christi
Petri pulsus amor. Sacros en aspice vultus,
Luminaque admissum tacitè incusantia crimen.
Continuò Christi ex oculis, seu tela, micantes
Vibrantur radii, pervadunt intima Petri
Pectora, perjuroque ferunt pia vulnera cordi.
Hîc Petrus stimulos divini sensit amoris:
Ac ruptis veluti objicibus magno impete torrens
Fertur in abruptum, & subjectos irrigat agros:
Haud aliter, Petri ex oculis duo flumina, Christo
Respiciente, cadunt lacrymarum, & fonte perenni
Contractas purgant admisso ex crimine sordes.

IN HERODEM INFANTICIDAM.

HEi mihi! quis luctus miserabilis æthera complet?
Fœmineo latè resonant loca cuncta tumultu,
Nec datur infando finisve modusve dolori.
Sollicitæ huc illuc incertis passibus errant
Crinibus effusis & tunsæ pectora matres,
Avulsosque sinu, primo sub limine vitæ,
Flebiliter repetunt thalami pia pignora natos!
Innocuus plenis sanguis fluit undique rivis

Interea, & passim sitientes irrigat agros.
Haud aliter teneros lupus insidiatus ovili,
Ut faciles patuere aditus, custode remoto,
Irrumpit, mollesque agnorum sævit in artus.
Parte aliâ matres longis balatibus auras
Incendunt, raptosque gemunt ex ubere fœtus.
At tu funesti, Rex impie, causa doloris,
Quid furis? & Christo funus meditaris acerbum?
Namque tuus proprio quamvis in sanguine natus
Innatet; ecce tamen, quem per tot vulnera demens
Insequeris, diro se subtrahet ille furori.
Vos quibus ante diem pro Christo fundere vitam
Contigit, & Domini cunas tinxisse cruore;
Ite animis læti; nil vos cecidisse pigebit.
Namque brevem usuram lucis, mortisque labores
Sarciet alta quies, immortalisque triumphus.

MAGDALENA, *seu* AMOR FUNERI SUPERSTES.

FLebat inexpletum, raptosque dolebat amores
Magdala, & obscuræ per amica silentia noctis
Dum placidâ somnus recreat dulcedine mentes,
Ipsa Domo insomnis mœret; requiescere amantem
Non patitur, nullumque admittit cura levamen.
At dum interruptos variis singultibus imo
Corde trahit gemitus; dum nomen amabile Christi
Ingeminans querulos tentat mollire dolores;
En medias inter tenebras lux alma refulget,
Insolitoque pios implet splendore penates.
Tum divinus Amor se se per aperta videndum
Obtulit, & dubiam suspendit imagine mentem.
Olli vestis erat nive purior; æmula claris
Lumina syderibus fulgent, sedet inclyta fronte
Majestas, castos ornat reverentia vultus.
Talis erat, cum te veritas sub pectore flammas,
Magdala, pascentem tædis melioribus ussit.
Talis erat, nisi fortè humeris de more pharetram,
Nec manibus tædas, arcum, nec tela ferebat.
Nam quid proficiant in amantem tela, vel arcus?
Tum sic alloquitur, curasque his demere tentat.
Sat lacrymis luctuque datum est; quid Magdala ploras?
Quid gemis extinctum, tumuli qui carcere rupto,
Vi propriâ superas venit redivivus in auras,

Insignemque tulit victâ de morte triumphum?
Hæc promissa fides, cùm viveret: & sacra quondam
Panderet in populos patrii miracula cœli.
Sic ait & superas revolat festinus in arces.
Hîc verò vanâ se credit imagine ludi,
Spemque metumque inter dubiis affectibus hæret
Magdala, nec cordis potis est sedare tumultus.
Quin etiam tumuli latebras loca plena timoris
Explorare juvat; juvat & spirantis amomi,
Et nardi fragrantis opes deferre, verendos
Unde artus ungat, viduum & soletur amorem.
I, propera, tumuli vacuos scrutare recessus,
Vitæ fida comes, testis fidissima mortis,
Tu debes mundo redivivi nuncia Christi.

SAULUS AD MELIOREM VITÆ FRUGEM CONVERSUS.

POstquam Divus Amor terras miseratus ab alto
Æthereos ignes puroque è semine flammas
Intulit, & certis domuit fera corda sagittis;
Victrices cœlo tædas referebat & arcum,
Telaque condebat stygio metuenda latroni.
Ecce autem freni impatiens jactansque feroci
Ore minas, Saulus campo exultabat aperto,
Impiaque æratas acies in bella trahebat.
Vidit Amor, gemituque pium prodente dolorem;
Ergo, ait, ille meis semper contraria signis
Signa ferat, certetque ultra pugnare rebellis?
Experiar, si fortè novos eluserit ictus.
Dixerat; & validis contendens viribus arcum,
Ultricem misit nervo stridente sagittam.
Illa volat, cordique hæret fatalis arundo.
Nulla mora est; revolutus equo ferit impete terram,
Saulus, & attollens pavidum caput, altaque cœlo
Lumina, quæsivit lucem doluitque negatam.
Tum victo insultans victor Deus adjicit hosti:
Agnosce imperium, melioraque castra secutus
Disce triumphatas mea sub juga mittere gentes.

IN OMNES SANCTOS.

NUper ego vitæ ærumnas & tædia longa
Terrarum exosus, sensi sub pectore flammam

Intus ali; &, ſacro mihi dum vorat igne medullas,
Inſinuare novum patriæ cœleſtis amorem.
Hei mihi! dicebam; quando, Deus alme, petenti
Lux aderit, lux ante alias formoſior omnes,
Cùm vinclis liber, nec iniquâ mole gravatus
Corporis, æthereas ſe ſpiritus inferat arces,
Et placidam ducat longa inter gaudia vitam!
Felix interea, celeres ſi commodet alas
Aligerum de gente aliquis! felicior, ultro
Si geminæ proprio ſurgant de corpore pennæ!
Tunc ego præcipiti longum per inane volatu
Trajiciam nubes, donec novus ales olympo
Deferar, & patrio poſſim requieſcere cœlo.
Non aliter, quàm cùm ſteriles impaſta per agros
Ingratiſque columba locis pertæſa vagari,
Continuò rapidis vacuum ſecat aëra pennis,
Natalem donec liceat contingere nidum.
Hîc mihi dum dubiam paſcit ſpes credula mentem,
Inſuetâque hebetes recreat dulcedine ſenſus;
Nulla mora eſt, liquidas videor mihi raptus in auras,
Et procul ex alto terras ſpectare jacentes.
Seu ſors deſtituit mortales ſpiritus artus,
Præcipiente Deo, ſoliti ſeu ponderis expers,
More animæ, corpus mediis ſe ſe intulit aſtris.
Sit fas viſa loqui, Superi: ſit numine veſtro
Cœleſtis Solymæ miracula pandere terris.
Quid loquor? ah! neſcit res tantas dicere lingua
Mortalis. Vos ô potiùs, fauſtiſſima turba,
Cœlicolæ, ſacros quibus eſt habitare receſſus
Pro meritâ virtute datum, memorare poteſtis;
Noſtis enim, vaſti moderator & arbiter orbis
Omnipotens, ſanctis quid amantibus ipſe pararit.
Namque mihi cunctis mundi de partibus ingens
Objecit ſe ſe numerus; quàm multa volucrum
Millia ſe ſylvis pluviali tempore condunt:
Aut pelago in magno multæ ſternuntur arenæ.
Stabant ante alios ſacri qui ſemina verbi
Auribus attonitis totum ſparſere per orbem.
Nec procul hinc puro qui relligionis amore
Projecere animas; queis duræ occumbere morti
Contigit, & proprium Chriſto fudiſſe cruorem.
Hinc & teneræ qui primo in flore juventæ
Per tacitos ſaltus & caligantia nigris

Ilicibus deserta, uni servire Tonanti
Cura fuit, mundique insanos spernere fastus.
Parte aliâ intactum qui servavere pudorem.
Omnes formosi, niveis in vestibus omnes
Divinum læto referebant pectore carmen.
Ipse etiam sacræ volui me adjungere turbæ,
Et cœleste melos cantu miscere profano.
Ast tentantem aditûs me limine longiùs arcet
Aliger, & dictis pavitantem objurgat amicis.
Nam quid agis? Sanctos fas nulli intrare recessus;
Ni quos assiduo virtus spectata labore
Extulit, & meritos superas transcripsit in arces.
Aspice, quas cuncti, monimentum insigne triumphi,
Prætendunt palmas; cœlum hac mercede paratur;
Dixit, & extemplo mihi redditus, heu! bona quanto
Gaudia nequicquam gemui prærepta dolore.

SANCTUS IGNATIUS GLACIALIBUS IN AQUIS EXÆSTUANS.

NE mihi, ne Cyprius jactet sua tela Cupido
Impurasque faces, hominum quibus urere corda
Novit, & occulto molles vorat igne medullas.
Certa magis fert arma manu; melioribus urit
Divus Amor flammis, quas non restinguat inundans
Oceanus, cunctisve premant cum fontibus amnes.
Tu mihi testis eris: narra quibus ignibus olim
Arseris, Ignati, mediis immersus in undis.
Ibat, quò miserum in præceps rapiebat amantem
Cæcus amor, victrixque animi imperiosa libido,
Infelix juvenis. Monitis cœlestibus actus
Sensit, & impuros damnans Ignatius ignes,
Hybernis se se collo tenus abdidit undis.
Et Juvenem ut stagno properantem vidit ab alto,
Quò ruis, ah! dixit; quò te rapit improbus ardor
Præcipitem? I demens Paphiis data victima flammis,
Quando prava sedet menti sententia, & ultro
Despicis ultrices offensi Numinis iras.
At mihi, sacrilegos malesani pectoris æstus
Ni reprimis, monitisque salubribus adjicis aures,
Hîc perstare placet: felix! si frigore in isto
Restinxisse queam vetitos, quibus ureris, ignes.
Obstupuit dicto Juvenis, gressumque reflectens
Obscœnas sensit restingui in pectore flammas,
Succendique novos fatis melioribus ignes.

S. XAVERIUS PROFECTIONEM AD INDOS MEDITANS.

STratus humi ſeram dederat per membra quietem
Xaverius; magnis etenim mens excita curis
Immenſos vigili verſabat corde labores.
Quippe animus jam dudum Indos penetrare receſſus
Ardebat, merſaſque altâ caligine gentes
Lucis inexpletæ radiis recreare benignis.
Cùm ſubito viſa ante oculos adſtare jacentis
Ignoti nova forma viri: circumdata plumis
Tempora, & Eoo Phœbi nigrantis ab æſtu
Decolor, horribilem facies viſuque tremendum
Spectanti dedit, & media inter ſomnia turbat.
Indus erat, qualem educit Gangetica tellus,
Qualem Java ferox, aut nobilis ora Travancor.
Protinus inſiliens humeris ſedet arduus, atque
Xaverium premit incumbens, & mole ſuâ ſtat.
Nequicquam importunum onus excuſſiſſe laborat;
Ingemit! effuſis ſudor fluit undique rivis.
Mox cœlum aſpiciens revocanſque in priſtina vires,
O Deus! exclamat, non me labor iſte gravabit;
Ipſe ſubibo humeris. Tum dicere plura parantem
Xaverium pariter ſomnuſque Induſque reliquit.

SANCTUS FRANCISCUS XAVERIUS

Profectionem in Mauricam Inſulam Meditans.

QUò, Franciſce, fugis? vel quæ fiducia menti,
Crudeles terras, crudelia viſere regna,
Nec dubiis venalem animam objectare periclis?
Scilicet extemplo cultus oblita ferinos,
Aſpectuque tuo docilis manſueſcere diſcet
Maurica gens? eheu! quid arenæ ſemina mandas?
Quid juvat ingratum proſcindere litus aratro?
Tu priùs immites iras placare leonum,
Tigribus aut poſſis humanos indere ſenſus.
Talem Xaverio populi nectebat amici
Turba moram, denſas animi quibus ille tenebras
Depulerat, quos & ſacris luſtraverat undis.
Interea audiri gemitus voceſque precantum,
Et miſeris latè incendi loca cuncta querelis.

Pars affusa viri pedibus lacrymansque gemensque
Nectit amica moras; pars hæret pendula collo,
Pars studio succensa pari, circum ordine longo
Agglomerat, densatque globos, pars litora complet,
Et procul a ratibus, pelago dare vela parentem
Xaverium prohibet. Nullis tamen ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit,
Sed contra humentes vultus in imagine Christi
Defigens; an me facies, ait, ulla pericli
Barbaricis, Deus alme, vetet consistere terris?
Scilicet una tuo se sanguine Maurica tellus
Servatam ignoret, cœlique in regna vocatam?
Ibo, ibo; quid me frustra tentatis, amici?
Quid retinere placet? non est mora libera nobis.
Nil freta, nil mortem vereor. Si cymba negatur,
Unda viam calcata dabit; nec plura locutus
Insilit in navem. Fit clamor, & anchora portu
Solvitur. Illi oculis abeuntem animisque sequuntur.

BEATUS FRANCISCUS XAVERIUS

Ipsos inter somnos cupidinis Victor.

Assiduâ fessusque gravi sub mole laborum
Xaverius levibus permittere lumina somnis
Cœperat, & nudâ projectum corpus arenâ
Parca quies, curæ sinerent, mulcere parabat.
Ecce autem imprudens Cyprius puer ante jacentem
Adstitit, & fœdâ turbavit imagine mentem.
Scilicet obscœnas casto sub pectore visus
Admovisse faces, & telis fretus & arcu
Lethalem attento rimari lumine plagam.
Hîc verò meliore calens precordia flammâ,
Xaverius rapidas extemplo concipit iras;
Et medios inter somnos licet, ire procacem
In puerum assurgens, tædasque arcumque sagittasque
Eripere, atque humilem decisis sternere pennis.
Ast acres utrinque animi, fera pugna, nec ipsi
Victori facili pretio victoria cessit.
Namque per ardentes oculos, perque ora, per aures
It cruor, & largo conspergit flumine vultus.
Hinc postquam ingenti cessit discrimine victor;
Tristiaque ingratam pepulerunt monstra quietem;

O utinam, exclamat, quidquid mihi sanguinis artus
Irrigat, alme pudor, pro te fudisse liceret.

BEATUS FRANCISCUS XAVERIUS TEMPESTATEM SEDAT

Injectâ in fluctus Christi è cruce pendentis imagine, quam Cancer postmodum salvam retulit.

LEnè ferebatur tranquilla per æquora Ponti
Xaverius, portusque altos intrare parabat.
Cùm subitò densis nox incidit atra tenebris,
Terrificusque sonat cœlo fragor! unda dehiscens
Terram aperit bacchante Noto; modò sydera lambit;
Exitium mox præcipitans fatale minatur.
Cessas interea, cessas in vota precesque,
O Francisce! nihil te tristia fata tuorum,
Nil funesta movet lethi præsentis imago?
Sed quid ego? Orantem surdâ Deus aure repellit.
Ut vanas abiisse preces, nullamque salutis
Spem sensit superesse; sinu quam ferre solebat
Xaverius, Christi trunco pendentis ab alto
Sacratam trahit effigiem: tum fletibus ora
Irrigat, atque extrema cruci simul oscula figens,
Tales flammato fundit de corde querelas.
O Deus! ô vasti moderator & arbiter orbis!
Cujus ad imperium dociles Pelagusque Notusque,
Fortè verebuntur rapidi tua Numina fluctus,
Et tumidæ Dominum parcent violare procellæ.
Nec plura effatus medias sacra pignora in undas
Projicit: extemplo, visu mirabile, venti
Ecce silent, fugiunt nubes, pax pristina ponto
Redditur, & cunctas replet dulcedine mentes.
Quin & prodigium magnum majora sequuntur.
Namque super placidos Cancer procedere fluctus
Cernitur, ore ferens Christi venerabile signum;
Proximaque agglomerans tardos ad litora gressus,
Xaverio quas gestat opes persolvere gestit.

IN BEATAM GENOVEFAM.

ILla, vides, Virgo ante alias dilecta Tonanti,
Lanigeras quæ pascit oves, afflataque amico
Numine, divinis incendit cantibus auras;

Olim erit, ut ſacros, Dominam venerata per urbem
Excipiat, magnum Superis decus addita, cultus.
Olli Francigenæ feſtis ſolennibus aras
Inſtituent, poſito venient Diademate Reges
Illuſtrem ad tumulum, variiſque ex partibus orbis
Innumeri ſtudio populi certante ferentur.
Ipſa poli Virgo reſidens in parte ſereni;
Hîc ubi Cœlicolas inter placidum exiget ævum,
Admittet facili aure preces, patienſque vocari,
Aut dabit optatos terris ſitientibus imbres;
Aut premet effuſos campis undantibus Auſtros.
Sin ierit funeſta lues; & peſtifer annus
Corrupto cœli tractu lethale venenum
Traxerit in vulgus; morborum examina pellet,
Et certam cunctis revehet miſerata ſalutem.

IN EANDEM.

HUc ades ô laudis quicumque incenſus amore
Ventoſum quæris vitæ mortalis honorem,
Et famam ad ſeros ambis transferre nepotes.
Aſpicis, hæc, quæ marmoreis ſuffulta columnis
Aſſurgit moles multoque adamante coruſcat?
Pauperis hîc loculus complectitur oſſa puellæ,
Jam pridem, & ſacrâ cineres conduntur in urnâ.
Attamen extremis veniunt de partibus orbis
Certatim populi; poſito Diademate Reges
Exorant veniam, circumfuſique feretro
Aut deſperatis poſcunt ſolatia rebus,
Aut dignas referunt accepto munere grates.
At non florentes duxit ſecum illa catervas
Bellatrix, domitaſque dedit ſub legibus urbes:
Aut claros retulit multâ de gente triumphos.
Non illam decus ingenii, non gloria linguæ
Commendant, fragiliſque innata ſuperbia formæ.
Sed vitæ ſtudium innocuæ tranſcripſit in arces
Æthereas, virtuſque ardens evexit Olympo.
Tuque ô, Diva potens, votis Genovefa vocari
Supplicibus patiens. Viden' ut diſcordia Reges
Exagitet, dirumque acuant in viſcera ferrum?
Dic inimicitias veteres, conceptaque dudum
Deponant odia, & dextras in fœdera jungant.
Fac procul a noſtris Mars impius exulet oris,

Pulſaque præpetibus revolans Pax aurea pennis
Compenſet veteres longâ ubertate ruinas.

CRUCIS TRIUMPHUS

Seu Conſtantinus de Maxentio Victor.

IBat Romuleis Maxentius acer in armis,
Innumeras funeſta trahens in bella phalanges.
At dum blanda favet vultu fortuna ſereno,
Romaque victoris fato rapit addita merces
Præcipitem; juvat ire; & jam quò triſtia cumque
Signa ferat, metus antevolat, luctuſque pavorque,
Terrificatque animos metuendæ mortis imago.
Tuque adeo numero inferior veſtigia retro
Flectere, & adverſo turmas ſubducere Marti,
Quanquam animo major, jam, Conſtantine, parabas;
Ecce autem delapſa poli de parte ſerenâ
Aurea Crux trepidis viſa eſt ſe ſiſtere caſtris,
Feliceſque vibrat radios, longèque refulget.
Vidit, & inſolito turbatus pectora viſu,
Prodigium exclamat, ſocios & ſigna moventes,
Spemque metumque inter, Cæſar conſiſtere juſſit.
Cùm ſubitò attonitas vox reddita fertur ad aures,
Macte animis, ſignum hoc victoria certa ſequetur.
Tum verò exultans Cæſar, plenuſque recenti
Robore, ſic ſocios verbis compellat amicis.
Eia agite; hoſtiles turmas, victriciaque arma
Spernite; Romanas arces urbemque negatam,
Atque inſperatas promittunt Numina lauros;
Romuleis tantùm præeat Crux aurea ſignis.
His dictis incenſi animi: concurritur: arma,
Arma viri ingeminant, hoſtemque in prælia poſcunt;
Adverſaſque petunt acies, mactantque ruuntque.
Interea Cæſar magni volat agminis inſtar,
Fatalique metens obſtantes enſe catervas,
Cedentem inſequitur per funera mille tyrannum.
Ac veluti virides ſi quando irrumpit in agros
Hybernus celſo montis de culmine torrens,
Nequicquam aggeſtos lapides atque obvia ſaxa
Objiciat paſtor, ſata læta boumque labores,
Præcipiteſque trahit, nullo diſcrimine, ſylvas.
Talis erat, talem ſe Conſtantinus agebat

Per medios ; frustra innumeras hinc inde phalanges
Opponit rapido indignans Maxentius hosti.
Mox cedit, victæ pariter cessere cohortes,
Et trepidæ retulere pedem ; furit improbus irâ
Incusatque Deos ; turmisque instantibus impar
Indecori dat terga fugæ. Pons inde fatiscens
Sub pedibus tumidâ fugientem involvit in undâ.

JULIANI APOSTATÆ MORS.

Contemptor Superum, & cultûs desertor aviti
Julius, antiquos jam dudum exscindere ritus
Christiadum, legesque sacras abolere parabat.
Quò fert cumque gradus, tristem collapsa ruinam
Templa trahunt, flammis data præda furentibus, aræ;
Solennes aræ, veterum monumenta parentum
Eversæ sine honore jacent, nec tristia præter
Rudera, & horrendas possis agnoscere moles.
Christe, vides immane scelus, nec fulmina mittis?
Nec caput invisum meritas detrudis ad umbras?
At vos, Arsacidæ, dextram præstate Tonanti;
Causa Dei, vestra est: vestram defendite gentem.
En vos insanis Princeps temerarius ausis
Oppugnat, vires addet Deus ipse secundas,
Illustremque dabit devicto ex hoste triumphum.
Sed quid ego hæc? prohibete manus, arcete sagittas
Arsacidæ. Justo devota hæc victima cœlo.
Nam quis de superâ telis armatus & arcu
Aliger arce venit? Telum fatale coruscat,
Te, Princeps scelerate, petens! tibi debita portat
Funera! Nulla mora est: volat atri turbinis instar,
Jamque hæret medio lateri fatalis arundo.
Nec longùm vindex latuit manus: ilicet ictum
Sensit, & attonito se vulneris obtulit auctor.
Namque erumpentem lato de vulnere rivum
Julius excipiens manibus, projecit in auras
Vociferans, oculosque truces ad sydera torquens;
Vincis; ait, vincis, Galilæe! haud plura locutus,
Sacrilegam effundit multo cum sanguine vitam.

BEATA CATHARINA SENENSIS

Spineam Coronam Roseæ anteponit.

DUm fundit Catharina preces, cœlumque fatigat
Supplicibus votis, & numine plena benigno,
Ambit inexpletos Christi sentire dolores.
Ecce videt superâ geminas ex arce Coronas
Attonitos labi ante oculos. Hanc lilia multis
Mixta rosis circum decorant, riget altera dumis
Sutilibus, spinasque hinc inde minatur acutas.
Ite procul, dixit, mentis lethale venenum,
Purpurei flores, & non innoxia serta;
Ite procul, sacræ quid enim insidiosus amanti
Christe, dolos struis? An capiti diadema refulsit
Tale tuo quondam, cùm nostri incensus amore
Penderes Deus, & trunco moreteris ab alto?
Nec plura: horrentem manibus rapit illa coronam,
Et fronti imponit, quin & juvat addere pondus,
Inque caput dextrâ stimulos urgere cruentos.
Interea cupidus cœlo spectator ab alto
Hæc videt, & tanto Christus respondet amori.
Nulla mora est; rigidi, visu mirabile, vepres
In flores teneros & candida lilia surgunt.
Quin etiam ex illo vitæ Catharina futuræ
Dulces illecebras casto sub pectore sensit.

IN SANCTUM DIONYSIUM.

NAm quis Parisiâ sonuit concursus ab urbe?
Quò matrum, quò turbâ ruit numerosa virorum?
Qua se cumque aperit, populi pede trita frequentis
Semita, quæ sacras Dionysî ducit ad ædes.
Agnosco: redeunt Pastoris festa verendi;
Impia qui primus fregit simulacra Deorum,
Francigenasque pios ritus invexit in oras.
Proh! quantos verâ pro Relligione labores
Pertulit! heu! per quot discrimina gentis amicæ
Parta salus! quàm multus iit de corpore sanguis,
Dum caro metuens pastor se impendit ovili!
Carnificum non ille manus, non jussa tyranni
Effera, nec strictos expavit degener enses!

Salve ô Franciadum columen, ſalve inclyta gentis
Gloria, & afflictis ſpes ô fidiſſima rebus!
Ni tibi pulſus amor noſtri, ni priſca receſſit
Cura, laborantes ſuperis de ſedibus ultro
Reſpice, longorumque, precor, miſereſce laborum;
Nam quibus infelix jactatur Gallia fatis! *
En ſævit medias Mavors impune per urbes
Exitium crudele ferens, ſpes nulla ſalutis
Eſt ſuper; inſanos belli compeſce tumultus,
Namque potes; per te redeant bona munera Pacis.

B. FRANCISCUS SACRIS CHRISTI VULNERIBUS SIGNATUS.

ORabat tacitâ montis ſecretus in umbrâ
Franciſcus, Chriſtique in imagine fixus, amanti
Quod ſatis, intentos oculos atque ora tenebat.
Interea totos lacerum crudeliter artus
Dum videt, & ſacris pia dividit oſcula plagis;
Senſit inexpleto ſuccendi pectus ab igne,
Et flammæ impatiens his queſtibus ora reſolvit.
Me me ad ſum, qui feci, animam cruce perdere ab altâ
Debueram, ſontem tormentum infame decebat.
At tu noſter amor, moreris, Deus! & mihi pendis
Inſons, quas merui multo pro crimine pœnas.
Saltem ah! ſi liceat ſocium veniſſe doloris.
Vix ea; cùm medium latè diſcedere cœlum,
Et ruptis fulgere videt de nubibus ignes.
Fit fragor, & montis ſpatium ſonat omne tumultu?
Protinus ecce tibi ſuperâ delabitur arce
Aliger, & multâ dat ſe ſe luce videndum,
Chriſtum habitu, Chriſtum ore ferens, nam robore ab alto
Pendet, utrinque manus clavi fixere trabales,
Et geminos fixere pedes, latus enſis adegit,
Lethalique recens manat de vulnere ſanguis.
Obſtupuit ſubitâ perculſus imagine rerum
Franciſcus, cupidiſque inhians dum ſingula luſtrat
Viſa oculis, & corda nequit ſatiare videndo;
Ilicet Aligeri de corpore, quinque micantes
Erumpunt radii; totidem lethalia dicas
Spicula, Franciſcumque petunt, palmaſque pedeſque,
Et latus optato dudum mucrone recludunt.
Quin etiam multis ſanguis fluit undique rivis;

* *Fervebat Bellum in Galliâ dum hæc ſcriberentur.*

Corpuſque & laceras tingit nova purpura veſtes.
Nec dubiis impreſſa videt ſacra vulnera monſtris
Franciſcus; ſed corda Deo, plenuſque recenti
Lætitiâ exclamat; nunquam ô fruſtrate vocatus,
Chriſte, meos, audis etiam miſeratus amantem,
Et tua jam cumulas meliori munere dona.
Ergo viæ tibi me comitem ſociumque laborum
Adjungis? Præferre licet ſacra Stigmata tecum,
Et paribus tecum, ſi fas, certare triumphis?
Sorte meâ felix, & in hunc ſervatus honorem!
  Quanquam nec ſatis eſt; operi finem addere, Chriſte,
Ne pigeat; fragilem properes abrumpere vitam;
Nam quid ego in terris ultra moror? an mihi quidquam
Dulce ſuper, poſtquam mortali in carne refulſit
Immortalis honos? Tecum ah! mihi vivere reſtat;
Reddere & æternas pura inter gaudia grates.

IN ILLAS STULTORUM VOCES

Edamus & bibamus, cras enim moriemur. Iſaiæ c. 22.

ITe procul viles animæ, quas una remordet
Cura cutis, quibus una placet veſana voluptas,
Inter delicias & lautæ fercula menſæ
Vitam agere indecorem, & totos traducere ſoles;
Dum cœleſtem animam & divinæ particulam auræ
Deſpicitis; nam quæ verſat dementia mentem,
Aut quò vos malus error agit rationis egentes?
  An ne hominem vox illa ſonat; lingua impia quando
Solvitur in tales, Baccho ſuadente, loquelas?
Nunc epulis, nunc & juvat indulgere Lyæo,
Vita quibus brevis eſt, & cras vaneſcet in auras.
Ergo perire animam, fragilis compage ſolutâ
Corporis, & tumulo condi cenſetis eodem?
Pars hominis melior, puroque è ſemine nata,
Viva Dei effigies annis effœta ſeneſcat,
Parcarumque dies & ineluctabile lethi
Agnoſcat ſubjecta jugum? Queis futile carmen
Venditis, aut tales rerum placet indere ſenſus?
  His adeo pronas advertant vocibus aures
Degeneres Ithaci comites, quos improba Circe
Ex hominum facie in vultus atque ora ferarum
Vertit, inexpletis ſtulti dum pocula guſtant

Haustibus, & dulci sorbent sub melle venenum.
At vos turba procax procul hinc, procul este protervi;
Parcite sinceras offendere cantibus aures.

IN QUADRAGESIMAM.

DUlci corda mero, dapibusque refectus opimis
Festivos ego rite dies de nomine Bacchi
Insanos inter celebraram insanior omnes.
Cùm subitò mediæ per blanda silentia noctis
Adstitit, & placidos perturbat imagine somnos
Ignoti nova forma viri; namque arida pellis
Ossa tegit, vultum macies deformat agrestem,
Passique immundo fœdantur pulvere crines.
Pone quaterdeni comites stant ordine longo,
Omnes palliduli, fuscis in vestibus omnes.
Obstupui; & tacito versans sub pectore visa;
Hei mei! dicebam, quis gaudia turbat? at ille
Imponens capiti cineres, sic ora resolvit;
Et pavidas implet duris sermonibus aures.
Hac risisse tenus satis est; jam mitte choreas,
Mitte jocos hilares, mentemque ad seria flecte.
Quin etiam horrendum, longâ quod veste latebat,
Exerit, & dextrâ quatiens minitante flagellum,
Attonitos ægrâ turbat formidine sensus.
Exilio è stratis, somnos pavor excutit ingens.
Continuò vitam cœpi damnare priorem,
Redditus ipse mihi, & melius componere mores.

CARMINA

CARMINA
DE ARGUMENTIS PROFANIS
EX FABULA GRÆCA.

VULCANI DE COELO LAPSUS.

PArtu infelici, conjux formosa Tonantis
Vulcanum Juno ediderat sub luminis auras.
Nec mora, visendi studio ruit undique latis
Agminibus Divûm omne genus, cœloque recepti
Innumerâ pueri cunas cinxere coronâ;
Nosse avidi, patremne magis, matremve referret.
Ast ubi diductis puerilia cernere velis
Ora datum est, hilaris toto simul æthere risus
Exoritur, lepidique sales hinc inde resultant.
Namque olli rugis frons horrida; lumina binis
Interiùs defossa cavis; cutis aspera tactu,
Et ferrugineo passim fucata colore.
Hinc patulæ nares, latoque informis hiatu
Rictus, & hirsutas longè protensus ad aures.
Ingemuit nati faro pater, & pede monstrum
Præcipitans, summâ cœli detrudit ab arce.
Volvitur, & longo varios agit æthere gyros.
Nequicquam manibus fugientem prensat aduncis
Aëra, vel tenues motat per inane lacertos.
Decidit infelix: Superi risere cadentem;
Et Satyri risere leves; offensaque lapsu
Tibia, in incertos flexit vestigia gressus.

ÆNEAS A NEPTUNO SERVATUS.

PUgnabant animis paribus, non viribus æquis
Troius Æneas & Larissæus Achilles.
Jamque adeo Pelidæ iras, conceptaque dudum
Exsaturare odia, & tristes sacrare Patroclo
Inferias satus Anchisâ genitore parabat.

Jam nigris circumvolitans mors horrida pennis
Terruerat miserum, prædæque cupidine capta
Falcem exultanti similis per inane rotabat.
Sensit, & Æneæ sortem indignatus acerbam
Neptunus, tales rupit de pectore voces.
Ergone, Rex hominum Divûmque æterna potestas,
Auferet ante diem sævi inclementia lethi,
Quem series fatorum, & ineluctabilis ordo
Magnanimæ genti, temet jurante, parentem
Promittunt? quæ te, Frater, sententia vertit?
Nec plura effatus magno ruit impete, & atram
Obtendens circum nebulam caligine densâ
Involvit, rabidoque Ænean ex hoste recepit.
Insequitur frustra, & vacuas diverberat auras
Pelides, raptumque dolo sibi poscit honorem.
Haud aliter, quàm cùm mediis è morsibus umber
Vividus, elapsum nemora inter devia cervum
Præcipiti sequitur cursu, prædæque fugacis
Impatiens crebris latratibus aëra complet.

AURI FAMES, PERNICIES MAXIMA.

Ulyssis socii fœtum ventis utrem aperiunt.

DArdanidum victor, prædâque elatus opimâ
Per mare velivolum patriam repetebat Ulysses;
Nimborumque potens tempestatisque sonoræ.
Namque olli genere & consanguinitate propinquo
Ferre sui dederat, monimentum & pignus amoris,
Æolus inclusos corio septemplice ventos:
Ne præceps Boreas, aut turbidus Auster euntem
Fluctibus obrueret, classemque exponeret undis.
Illi indignantes duri nova frena tyranni
Intus acerba fremunt, aditusque per omnia lustrant.
Ast socii, tantùm urget amor sceleratus habendi!
Divitias latitare rati, clam scindere pelles
Per medium hircinas properant, opibusque potiri.
Continuò celeres magno cum murmure venti,
Quâ via facta, ruunt, atque omnia turbine miscent.
Jam conjurati tolluntur ad æthera fluctus;
Et mox suspensam liquidi super ardua montis
Educunt navim; mox inferiora secuti,
In brevia & syrtes, undâ cedente, retorquent.

Vela rapit Boreas, ſtridenti Aquilone procella
Malum averſa ferit, ſolvitque hinc inde rudentes.
Obſtupuere omnes, fatalem avertere caſum
Æolides, votiſque Deos inflectere tentat.
Nil agit, Æolias rurſum jactatus in oras,
Cogitur inde novos pelagi tentare labores.

AMOR IRARUM VICTOR.

Achilles redit ad pugnam ad vindicandam Patrocli mortem.

IRarum impatiens & ſecum multa volutans
Atridas geminos probris onerabat Achilles.
Scilicet Æacidem, raptâ Briſeide, tangit
Spretus honos: nil grandem animum ſublapſa remordent
Fata ſuæ gentis, tumidæ vel gloria Trojæ.
Interea, viſu miſerabilis, umbra Patrocli
Objicitur: Proh! qualis erat! quàm nulla prioris
Signa ſuper toto remanent in corpore cultûs,
Cùm rueret patriam medios ulturus in hoſtes!
Nudus, & hectoreum monſtrans in pectore vulnus;
Stillanteſque comas, & fœda cruoribus ora,
Talibus orabat. Miſerum-ne agnoſcis amicum,
Pelei digna patris ſoboles? Tibi Patroclus olim
Vixit, & hoſtili, te ſoſpite, marcet arenâ.
Vix ea; in amplexus ſocii infelicis Achilles
Irruit: at fruſtra: patrias vaneſcit in auras
Umbra levis, pariterque manus oculoſque fefellit.
Hîc, luctuque amens & corda incenſus amore
Æacides, mene ergo fugis, cariſſime, dixit;
Æternúmque meis te, te complexibus arces?
At ſaltem ulciſci dabitur. Nec plura locutus,
Immemor irarum fatalia corripit arma.

ANDROMACHE

Ad Hectorem cum Achille congreſſurum.

IBat per medios fatalibus Hector in armis
Dira tuens, dubiique iterum diſcrimina martis
Tentare, & magno concurrere certus Achilli.
Cùm lacrymis ſuffuſa genas, ſortiſque futuræ
Præſcia, Priamidi ſe ſe tulit obvia conjux,

Et puerum inclamans patri Astianacta tetendit.
Quis furor est? quæ te lucis tam prodiga virtus
Impulit his cingi, conjux dulcissime, telis?
Nam quibus uxorem fatis, natumque patremque,
Desertamque domum, dum sic fugis ipse, relinquis?
Te sine quid poterit longo pater obsitus ævo?
Quid contra infestas acies inimicaque tela
Uxor, & armatos puer indefensus in hostes?
Ah! potiùs; si quam dubiis spem ponis in armis,
Hanc tutare domum, patrios tutare penates,
Fatalemque tuis defende a mœnibus ignem.
  Talia vociferans genibusque affusa ruentis
Orabat misera Andromache. Stat turbidus ille
Interea, nullasque preces tractabilis audit.
Ac veluti impastus speculâ cùm vidit ab alta
Venantem celerare leo, nunc dente minaci
Latronem expectat, nunc se se versat in antro
Impatiens, caudamque & acutos exerit ungues.
Haud aliter revocare decus, tristemque parabat
Hector Achillæo labem sarcire triumpho.

ACHILLES & HECTOR.

Diis faventibus utrinque servati.

HUc ades ô, stygias si fors innare paludes,
Tartareasque videre domos & inania regna
Fert animus, mecum imparibus concurrere telis
Aude, age: fatales pandet mea dextra recessus.
Talibus ad pugnam dictis urgebat Achilles
Priamidem, vocesque ferox jactabat amaras.
Non tulit hæc probri impatiens fortissimus Hector;
Æstuat, & totis contorquens viribus hastam;
Hostis acerbe, quid increpitas? quid fata minaris
Ultima? nil verbis opus est, ait: an tibi virtus
Ventosâ in linguâ? Tu conjice, sit-ne retusa
Cuspis, an imbellis quæ dextera pendet in ictum?
  Extemplo tenues volat hasta emissa per auras,
Pelidi medio portans in pectore vulnus.
At Pallas cœlo aspiciens discrimen ab alto,
Et nato Thetidis meditans avertere cladem
Lethiferum adverso detorsit flamine telum.
  Hic verò exarsit, tumidasque accensus in iras

Pelides, gladio rapidus ſurgebat in hoſtem.
At paribus ſtudiis nebulâ ſubduxit opacâ
Priamidem, carumque caput ſervavit Apollo.
Magnanimi heroes, vos ô fortiſſima bello
Pectora, quos dubii per aperta pericula martis
Ardor agit, teneris virtuti aſſueſcere ab annis,
Et meritos Superis perſolvere diſcite cultus.

MENELAUS A MACHAONE SANATUS.

Affixus ſtratis & grandi ſaucius ictu
Atrides, animo multa indignante fremebat.
Scilicet immitis, fracto mucrone, ſagitta
Hærebat lateri, nec erat, qui ferre ſalutem,
Aut duros medicans poſſet mollire dolores.
Advolat interea, ſtudio ſtimulante, Machaon,
Digna patris ſoboles, famulantum ſtipat euntem
Turba frequens, claros quos omnes arte medendi
Fecerat, & morbos quoſcumque fugare peritos.
Pars gerit in phialis lacrymas ſtillantis amomi,
Pars & Idumæo de cortice balſama portat;
Pars veterem Panacæam, & verum oſtentat Elixir.
Hunc procul aſpexit lecto Menelaus ab alto.
Ac veluti gravidum reſolutâ nube papaver,
Mox, ubi depulſo ſol aureus imbre refulſit,
Attollitque caput frontiſque expandit honores.
Haud aliter recreat facies optata medentis
Atridem, meliuſque jubet confidere rebus.
Nec mora: inhærentem dextrâ leviore ſagittam
Extrahit, & plagam exſugens, fundenſque ſalubres
Herbarum ſuccos, oras conſtringit hiantes
Hinc atque hinc, pannoque ligat multiplice vulnus.
Tum priſcæ redeunt Menelao in pectora vires.
Senſit, & exclamans his turbidus ora reſolvit.
At non ſe noſtro jactabit funere longùm,
Fatalem eſt auſus quiſquis vibrare ſagittam:
Nec quemquam poſthac Grajorum ex gente laceſſet.

PIÆ ANDROMACHES LACRYMÆ IN FUNERE HECTORIS.

Auratam pingebat acu, gemmiſque ſerebat
Intexens clamydem Andromache; quam ferret adultus
Aſtianax olim, materni pignus amoris.

Barbarus interea, cæcasque accensus in iras
Æacides, vinctum crudelibus Hectora loris
Iliacos circum muros raptabat, & atro
Pulvere fœdabat laceros immaniter artus.
Verùm ubi sollicitam feralis rumor in urbem
Ivit, & Andromachæ pavidas adlabitur aures;
Excussæ manibus telæ, revolutaque pensa.
Ipsa cadit; gelidus coit in præcordia sanguis,
Et via vix tandem voci laxata dolore est.
Ergo, inquit, moreris, neque me tibi fata dederunt,
Esse necis comitem, aut tristes avertere casus?
Me miseram! Nam quò lucis tam prodiga virtus,
Quò te laudis amor bellum in ferale trahebat?
Jam quibus uxorem fatis, natumque patremque,
Desertamque domum, dum sic ruis ipse, reservas?
Quid faciet tua progenies orbata parente
Astianax? quid aget tanto sine conjuge conjux?
O Priame! ô Troes! tuque ô domus inclyta Divûm
Ilios, heu! quantùm vel in uno funere perdis!
Hæc memorans animis rursum defecit, & ægram
Excipiunt manibus famulæ, thalamoque reponunt.

PRIAMUS CORPUS HECTORIS AB ACHILLE REDIMIT.

TEr circum Iliacos raptaverat Hectoria muros,
Feralesque Patrocli umbras satiarat Achilles.
Cùm Priamus, luctuque amens senioque gravatus,
Et vix ægra trahens tardo sub pondere membra,
Victoris cadet ante pedes, genibusque volutans
Rupit inexpleto tales de pectore questus.
Placatos huc flecte oculos, fortissime ductor
Grajugenum, Peleique patris generosa propago.
Quid juvat immites producere longiùs iras?
Tu, precor, afflictam patiens miserare senectam;
Mutatusque dole sævos vel in hoste dolores.
Multiplici de prole, mihi quam mortis iniqua
Vis rapuit, super unus erat carissimus Hector,
Ante alios, miseri solamen dulce parentis;
Et nostræ quondam, nisi numina læva fuissent,
Spes haud vana domûs, Trojæ tutela cadentis.
Sed quid ego hæc, dextrâ cecidit sub vindice natus
Hic meus, & patrios infecit sanguine campos!
Non ego te nostri causamque caputque doloris

Incusabo amens; vos ô, contraria semper
Fata mihi, tristesque iras damnabo Deorum!
Infelix! quid enim produxi longiùs ævum;
Nec licuit cecidisse priùs, ne dira meorum
Funera, ne patriæ bustum ferale viderem?
At tu, parce, oro; lacrymisque inflectere nostris.
Hac odisse tenus satis est tibi; senserit olim
Immitem, placidum nunc sentiat Hector Achillem!
Exanimum per te liceat mihi tollere nati
Corpus, & extinctos cineres mandare sepulcro.
Quod petimus, leve munus erit. Tu dona vicissim,
Trojugenas, miseratus, opes; quæ reddimus, ultro
Accipe, nec miseris pigeat mansuescere votis.
  Sic reducem Æmonias genitor te sospes in oras
Aspiciat; dulcesque diu tecum exigat annos.
Sensit inaccessum molliri pectus Achilles,
Hectoreumque dedit portandum ad busta cadaver.

ANDROMACHE

Puerum Astianacta Patris in Tumulo abscondit.

POstquam vi superum, & sævæ Junonis ob iram
Troja dedit tristes flammâ populante ruinas;
Stabat adhuc Danaum furiis, patriæque superstes
Hectorei moles tumuli, cœloque superbum
Una caput flammas inter secura ferebat.
Scilicet augustos cultu venerata penates,
Nec grandem turbare animam, manesque sepultos
Ausa, ultro diros repressit flamma furores,
Tantus honos cineri, veneratio tanta sepulcro est!
  Hîc natum misera Andromache occultare parata,
Quando aliter puerum miseris subducere fatis
Non datur, & superum nec iniquâ finis in irâ est;
Talibus Hectoream compellat vocibus umbram.
O Hector generose! Hector spes una ruentis
Præsidiumque domûs, mea magna potentia quondam;
Aspice nos, & quos moriens, carissime conjux,
Sprevisti comites, post ultima fata tuere.
Excipe progeniem, mediisque è faucibus orci
Eripe, namque potes. Puerum, sic fata, trementem
Blanda manu genitrix tumuli in secreta trahebat.
  Hæsit ad aspectum; gressumque subinde retorquens

Astianax, latebras vultu indignante refugit.
Cui mater: quid nate retro vestigia flectis?
Ah! ne te pudeat tristes penetrare recessus,
O nimium generose puer! depone superbos,
Non tibi conveniunt, quos sors dedit, indue sensus.
Hîc poteris, si fata sinunt, sperare salutem;
Ulteriùs si fata negant producere vitam,
Commune invenies, forti cum patre, sepulcrum.

ANDROMACHE AD ULYSSEM PRO SERVANDO ASTIANACTE.

GRajugenum Dux magne, tuis gratare triumphis:
Quod tibi nulla priùs dederat victoria, Neptis
Tot Regum Andromache, Priami nurus, Hectoris uxor
Volvitur ante pedes, genibusque affusa superbum
Cogitur infelix humili prece tangere pectus.
Prospera si potui fatorum oblita videri,
Nec me orare pudet, tibi pauca negare petenti
Sit pudor. Afflictæ patiens miserefce parentis,
Spemque domûs eversæ unam da vivere natum.
Nam cur vanus habet mentem timor? eruta nempe
Mœnia & ingenti patriam sub strage jacentem
Imbellis multosque puer circumdatus hoste
Attollet quondam, vel diruet igne Mycenas?
Ni spem Troja foves aliam, spes omnis adempta!
Dum fatis equidem vixit melioribus Hector,
Ah! quoties fati casus solata sinistros,
Tempus erit, dixi, neque nos inimica sequetur
Ad tumulum fortuna, sui cum nominis ultor
Priamides, laudisque novo succensus amore
Victor aget nostras Grajorum in castra phalanges.
Verùm eheu! moriens secum tulit omnia conjux.
Vitam unam, Æolide, votorum hæc summa, precamur.
Sic lætis Ithacam auspiciis patremque revisas
Incolumem; sic Dulichiis adolescat in oris,
Et magnum referens olim virtute parentem
Telemachus, factis portet super æthera famam.

HECUBA IN CANEM VERSA.

POstquam Troja ruit flammis data præda Pelasgis,
Incensâque furor Danaum bacchatus in urbe
Nil intentatum sceleri[s]ve dolive reliquit.

Sola

Sola inter patriæ fumantes ſtragis acervos
Huc illuc volvens aciem Priameia conjux
Errabat, ſortemque ſuam caſuſque ſuorum
Increpitans, tales jactabat voce querelas.
Crudeles ſuperi! noſtris contraria votis
Numina! Quæ miſeram ſupremo in limine vitæ
Fata manent? Vidi dulciſſima pignora, natos
Spem columenque domûs occumbere triſtibus umbris.
Vidi infelicem Priamum, quem dira furentis
Dextra Neoptolemi ſacras raptarat ad aras,
Teſtes connubii maculantem ſanguine Divos.
Unde mihi Danaum clementior ira pepercit?
Ergo ibit ſervitum Hecuba, & regalia ſubdet
Colla jugo? vel tanget heri captiva cubile?
Ah! ſi quis Deus eſt Trojani ſanguinis ultor,
Vindicet invalidæ probrum labemque ſenectæ,
Ingratoſque dies miſerans finire laboret.
Audiit orantem cœlo regnator ab alto
Omnipotens; &, quam reprimat vis nulla latrantem,
Fit canis, & mores mutato in corpore ſervat.

POLYPHEMUS OCCÆCATUS.

Poſt varios belli caſus Pelagique labores,
Per ſcopulos, perque horriſonis vada fœta procellis
Æolides diras Cyclopum advenerat oras.
Ut ſtetit, atque oculis latè avia circumſpexit;
Antrum ingens, immane videt; juvat ire, locoſque
Explorare novos: ſævi domus atra Cyclopis
Intus erat. Toto pecus hîc extenditur antro,
Et rauco heſternas cùm murmure ruminat herbas.
Partem aliam campis conſueta ad pabula Cyclops
Duxerat; & teneræ dum tondent prata capellæ,
Stridenti miſerum perdebat arundine carmen.
Interea intento dum ſingula lumine luſtrat
Æolides, comitumque manus ſectatur euntem;
Ecce redux Polyphemus adeſt; notoſque penates
Ingreſſus, duplici firmat compagine limen.
Horret ad aſpectum, palletque incluſus Ulyſſes.
At ſolitæ memor uſque artis, mutata ſerenat
Ora vafer, magnumque premens ſub corde timorem,
Tentat compoſitis Polyphemum inflectere verbis.
Ille nihil; duo de numero ſed corpora prendens,

Frangit humo, manditque: tremunt sub dentibus artus
Elisi, spumantque Argivo sanguine rictus.
Nox ruit interea; nequicquam tentat Ulysses
Effugere; ingenti Cyclops revolutus in antro
Occupat os clauditque aditus. Quid cardine rerum
Hoc faciat? vel quo se morti subtrahat astu?
Dat pavor eloquium; fictoque hæc addidit ore.
O Princeps hominum Siculæ laus inclyta terræ,
Atque Cyclopææ meritò Rex maxime gentis;
Hæc tibi quæ tulimus generosi pocula Bacchi
Accipe, sintque mei, sint hæc tibi pignus amoris.
Ad nares ut venit odor; tum dira residunt
Corda, placet munus; Baccho pateram impiger haurit
Spumantem, & se se repetito proluit haustu.
Mox ubi fatali caluit de munere pectus;
Et dubio accessit capiti vapor: Eia age, dixit,
Eia age; da sacrum rursus potare liquorem;
Rursus funde merum, & quid sit tibi nominis, ede;
Nemo mihi nomen, *Nemo* vocor, inquit, Ulysses.
Tum blandè arridens, & dans malè reddita verba,
Vir bonus es, *Nemo*, Cyclops ait. Optime *Nemo*,
Ne dubita extremus lautæ servabere mensæ.
Sic facti memor has solvam pro munere grates.
Dixerat; & madidus vino somnoque sepultus,
Infelix Cyclops ad terram pondere vasto
Concidit, & toto jacuit resupinus in antro.
Non aliter, quàm cùm præceps radicibus imis
Mons ruit avulsus, latisque extenditur agris.
Protinus ut toto proflantem pectore ronchos
Audiit Æolides, socios vocat; ocyùs illi
Accelerant, teloque horrendum lumen acuto,
Perfodiunt, mediâ solum quod fronte gerebat.
Dirùm, immanè fremit, longisque ululatibus antrum
Triste sonat Cyclops: sylvæ intremuere profundæ,
Horrendùm, & vastis immugiit Ætna cavernis.
Ilicet Ætnæi fratres clamoribus acti
Accelerant; linquunt opera interrupta, minasque
Terribiles Jovis, & Polyphemi ad limina tendunt
Præcipites, &, quæ gemitûs sit causa, requirunt.
Quid tantum Polypheme furis? dulcesne Capellas,
An teneros hostis rapuit cum matribus agnos,
Intentatve necem? *Nemo* mihi funera, dixit,
Nemo necem intentat. Responsum tale timorem

Abſtulit; ergo abeunt alacres ac penſa reviſunt:
Perque jocos, immanè putant clamaſſe Cyclopa.
Interea furiis Cyclops immanibus actus,
Nequicquam Æolidem toto veſtigat in antro.
Ille etenim cœco illudens mille orbibus orbes
Implicat, & flexo declinat corpore dextram.
Quid faciat? quâve eluſum ſatiare furorem
Arte paret Cyclops? neque ſic tamen, improbe, dixit;
Effugies; clauſi, ſic fatus, limina tecti
Obſidet, atque alias, tenuis quâ rima patebat,
Poſt alias educit oves; at ſedulus omnes
Interea, fraudum impatiens infraque ſupraque
Contrectat, palpatque manu, ſi forte paratis
Inſidiis ſe ſe Æolides ſubducere tentet.
Senſit at ille dolum; & ſolitas converſus ad artes
Arma rapit, totque enſe ferit mactatque bidentes;
Quot ſuperant comites, tum pelle indutus ovinâ
Cum ſociis, ſævas Polyphemi elabitur iras.

ULYSSES SIRENUM VICTOR.

QUiſquis inexpleto captus virtutis amore
Molles illecebras & vitæ gaudia temnis;
Diſce monendus adhuc irritamenta malorum
Effugere, & lætis nimiùm non fidere rebus.
Illa vides, quæ ſe luctantibus undique ventis
Navis agit celeri turbata per æquora curſu;
Scyllæoſque inter ſtrepitus avidamque Charybdim
Certum tendit iter; ſapientem hæc portat Ulyſſem;
Felix & vitæ monſtrat documenta beatæ.
Aſpicis ut cerâ ſociorum providus aures
Obſtruat, & malo patiens poſt terga ligari;
Sirenum voces & noxia carmina vitet?
Ni faciat; pectuſque ingenti robore firmet
Contra dulce melos; fruſtra Cyclopea ſaxa
Victor, & inviſæ fatalia pocula Circes
Fugiſſet. Quam mille inter diſcrimina rerum
Exierat toties, mortem daret una voluptas.

HEROES LATERE NESCIUNT.

QUò te prolis amor, fati malè conſcia Thetis,
Præcipitat? nequicquam animos incauta viriles

Occultare paras, frustraque indutus amictu
Fœmineo Trojæ domitor celatur Achilles.
Heroes teneris etiam produntur ab annis.
Ac velut ignis edax, cineri si fortè doloso
Suppositus, rapidam rupto capit objice flammam;
Haud aliter segnes virtus exosa latebras
In lucem erumpit, nescitque ignava latere.
Senserat hoc Ithaci prudentia. Namque puellas
Regales inter magnâ Lycomedis in aulâ,
Dum vacuos agitat soles, jussuque parentis
Fœmineâ sexum pallâ mentitur Achilles;
Ecce improvisus Trojanis venit ab oris
Æolides, fraudem ut strueret; variasque recludit,
Quas tulerat secum, nullo discrimine merces.
Continuò, quodcumque placet, rapuere puellæ.
Hæc amat in speculo vultus sine nube serenos
Cernere, miraturque oculos & frontis honores.
Hanc juvat armillas teneris aptare lacertis,
Et digitis gemmas & longa monilia collo.
Illa graves bacchas & opes orientis, utrinque
Auribus appendit, vult & formosa videri.
Interea Pelei soboles muliebria spernit
Ornamenta, caput galeâ premit, & rotat ensem;
Correptamque manu vi magnâ concutit hastam.
I, tua te quò fata vocant, sate sanguine Divum;
Te Troja expectat, tibi soli cedere certa.

ORESTES LIBERATUS.

IBat per medios, manibus post terga revinctis,
Nobile par, fido Pyladi sociatus Orestes:
Ambo sanguineæ mactandi ad templa Dianæ.
Nec quos junxit amor dudum per tristitia vitæ
Tempora, jam patitur vel in ipsâ morte revelli.
Interea Triviæ sacris operata sacerdos
Arma rapit, jam fulmineum consurgit in ensem
Ardua, & immeritis fatales destinat ictus.
Quò raperis, virgo imprudens? absiste, furentem
Et compesce manum. Nil hîc natura reclamat?
Nec te præcipitem vox sanguinis ulla moratur?
Fallimur: insolitis hæret perterrita monstris
Iphigenia, soloque oculos defixa resistit
Multa putans: trepidos quatit æger anhelitus artus;

Pallor in ore ſedet; coit in præcordia ſanguis,
Et toto acciſæ torpent in corpore vires.
Quin etiam arma cadunt manibus, pia dextra recuſat
Triſte miniſterium; populus ſtupet inſcius, atque
Diditur incertum confuſa per agmina murmur.
Interea miſeræ crudelia fata puellæ
Vidit Amor, fidoſque ultro miſeratus amantes,
Protinus offuſos densâ caligine ſolvit
Iphigeniæ oculos, tunc illa agnoſcit Oreſtem,
Et totis fratrem dilectum amplectitur ulnis.

HERCULES COLUM TRACTANS.

DUm fortes humeros muliebri inductus amictu
Alcides tractatque colos, digitique madentes
Sanguine monſtrorum, Lydæ ad mandata puellæ,
Exercent artem inſolitam fuſumque retorquent.
Ecce tibi interea levibus per inania pennis
Heroem circumvolitat chorus omnis Amorum;
Atque laboranti certatim illudere gaudet.
Ventilat hic duro metuendam robore Clavam
Inſultans; rapit ille feræ victricia Lernæ
Tela manu rumpitque; alter monumenta leonis
Fert humero, greſſuque tumens impune ſuperbo
Cœlicolas ipſumque Jovem in certamina poſcit,
Sydereâ ludum Saturnia vidit ab arce;
Et tacitos vultu ſenſus teſtata ſereno;
Quid juvat ultrices producere longiùs iras,
Dixit, & è ſtygiis accerſere monſtra cavernis?
Nos ſatis ultus Amor; variis exercita bellis
Huic tandem ſcopulo virtus alliſa fatiſcit.

PUDICITIÆ IN IPSO FUNERE TRIUMPHUS.

EXpertus Phædræ inſidias iraſque doloſque
Hippolytus, patriis ultro cedebat ab oris.
Aſpicis hæc pater, & pateris? quid fœmina poſſit,
Ignarus? ne crede dolis: offenſa repulſæ
Phædram acuit. Timet illa, gravis quam culpa remordet;
Ne prior illicitos retegat tibi filius ignes.
Nil agimus; duras monitis veracibus aures
Obſtruit infelix, quin & vota impia Theſeus
Præcipitat, miſero jam jam inficianda parenti!

Dum loquor; Hippolytus taciti per litora ponti
Flectit equos, curruque sedet sublimis in aureo,
Obscœnâ impatiens quamprimum excedere terrâ.
Scilicet hos properanti animos mens conscia recti
Inspirat, tristisque fugæ fastidia mulcet.
Ecce autem horribiles medio de gurgite Phocæ
Erumpunt! turbantur equi, non audit habenas
Currus, & excusso rectore per avia fertur.
Labitur, & mediâ Juvenis resupinus arenâ
Saxa per & scopulos trahitur; deforme cadaver
Lambit humum, moriensque suo se in sanguine versat.
Parce tamen, miserande puer, tua fata dolere.
Factum insigne manet par gloria; tempus in omne
Illæsi dabis exemplum immortale pudoris.

TOMIRIS, seu ULTIO IMMODERATA.

Quid video? quàm se se oculis lugubris imago
Objicit! humano quid sanguine turgidus uter
Abscissique caput Regis deforme minatur?
An non usque datum est odio satis atque furori,
Immitis Regina? Tuis exercitus ingens
Artibus ecce perît; fato sublatus eodem
Ille perît Cyrus, famulas cui subjicit undas
Euphrates, cui servit Arabs, quo vindice Medus
Imperiis gentem Eoam parere coëgit:
Et meditaris adhuc letho implacabilis iras?
At nihil accensam Tomirim movet; una recursat,
Una animum tangit mactati injuria nati;
Teque sui incusans causamque caputque doloris,
Crudeles rursum ad pœnas te, Cyre, reposcit.
Ergo amens odio, stimulisque accensa cruentis
Sanguineo caput abscissum demergit in utre:
Vociferansque trahit flammato hæc pectore verba.
Nunc age; qui sobolis, fudisti, Cyre, cruorem,
Tu, qui nostrum etiam demens haurire parabas,
Ecce tibi humani jam copia sanguinis ultro
Subjicitur; restingue sitim post funera saltem.

NEMO ANTE ORBITUM FELIX.

Huc geminas, huc flecte acies, quicumque superbis
Sorte tuâ, & vento das turgida vela secundo.

Disce vices varias; dubiæ ludibria sortis
Disce, nec humanis nimiùm confidere rebus.
Illa vides, quæ se medias pyra tollit in auras,
Fatalesque elata vices, & triste minatur
Exitium? Jam flamma micat, jam concipit ignem,
Ardentesque rogus vomit hinc atque inde favillas.
Hæc adeo, si fortè roges, cui fata parentur;
Crœsum busta manent, Lydis qui nuper in oris
Immensas jactabat opes, tumidusque potenti
Imperio, & fatis amens felicibus, unum
Inter mortales se credidit esse beatum.
  Illum nequicquam vox hæc præsaga Solonis
Admonuit, nemo est ante ultima fata beatus.
Usque graves monitis clausit sapientibus aures.
I, conscende rogum flammæ devota furenti
Victima; tu seclis monimentum triste futuris;
Ante obitum felix meruit quòd nemo vocari.

LYCURGO NAIADUM EPINICIUM,

Ob excisas in Thraciâ Vites.

NOxia per Thraces postquam vineta Lycurgus
Perdidit, & durâ vites cecidere Bipenni;
Fleverunt Satyrique leves, Faunique sub antris
Ingemuere suis. Flevit pater ipse Lyæus;
Testatusque Deos & iniqui jussa tyranni,
Quæsiit externo sub sole jacentia regna.
  Parte aliâ fluviis alacres impune relictis
Naiades accelerant, &, quâ dispersa jacebant,
Subjectis gaudent sarmenta incendere flammis.
Ecce autem tenues flammâ crepitante favillæ
Dum volitant, passimque leves per inane feruntur;
Implicuere manus manibus, festasque per orbem
Exercent circum fumantia busta choreas:
Teque, Lycurge canunt, læto tibi carmina plausu
Ingeminant, carumque ferunt ad sydera nomen.
Vivat io, vivat per tempora longa Lycurgus!
Hic vir hic est, qui pestiferi mala semina succi
Obruit, & nostris hostem procul expulit oris.
Non jam compita per musto madefacta Juventus
Noctes atque dies, magnoque ululante tumultu,
Insanos acuet Baccho stimulante furores.
Vivat io, vivat per tempora longa Lycurgus.

ETRA EXPUGNATA.

Ut aëriæ prærupto in vertice montis,
Quam neque multiplici cingebant mœnia fossâ,
Artificumve manus solitâ vallaverat arte.
Ast uno defensa situ, scopuloque minanti,
Ridere hostiles poterat secura catervas.
Huic natura loci fecit cognomen; & ipsi
Indigenæ proprio dixere è nomine Petram.
Illuc Pellæi proles invicta Philippi,
Magnus Alexander, spoliis Orientis onustus,
Aspera victrices agit in certamina turmas.
Ut fortes ventum ad muros, ut se agmina longo
Circuitu explicuere; alti per scrupea montis
Rimarique viam, Petramque invadere certus,
Tercentum Juvenes selectos ordine ab omni
Talibus alloquitur, dictisque audacibus urget.
O socii, tentanda via est: majora patrastis,
Auspice me: quid enim veteres memorare triumphos,
Quæsitasve juvat per mille pericula palmas?
Vos & hyperboreis circumobruta saxa pruinis,
Hybernasque nives, atque alta Ceraunia læti
Accestis; vos & rapidi septem ostia Nili,
Euphratemque & præcipites audentiùs amnes
Tranastis, Cilicumque imas penetrastis in oras.
Ergone terrarum dominos urbs una moretur,
O comites? ergo innumeris defuncta procellis
Hoc tandem scopulo virtus illisa fatiscat?
Ite alacres; certamque animo præsumite laurum.
Hæc ubi dicta, ruunt alacres; simul, impete facto,
Lecta cohors urgere moras, in utrumque parata,
Aut urbem capere, aut vitam pro laude pacisci.
Hi pedibus manibusque uncis scopuli aspera prensant:
Durum illi scrutantur iter, cuneisque labantem
Sustentant gressum, & summâ nituntur opum vi:
Pars socios obnixa humeris, dorsoque repando
Adjuvat; in tergum pars insilit; altiùs alter
Dum properat, fallente gradu, titubatque ruitque,
Et lapsu sociorum oculos funestat iniquo.
Hic dextrâ captare parans fastigia rupis,
Conatu in medio saxis affixus acutis
Hæret hians, & opem nequicquam implorat amici.

Parta

Parte aliâ sortem comitis miseratus acerbam,
Fortunamque parem metuens, tanto acriùs urget
Cœptum opus, & scopuli tentat superare cacumen.
Idem omnes simul ardor agit: jamque unus & alter
Alta tenent, montisque jugo, mora nulla, potiti
Auxilio veniunt subeuntibus; undique festus
Ingeminat clamor: factum stupet inscius hostis,
Et victus dat colla jugo, portasque recludens
Victorem valvis bipatentibus introducit.

EX HISTORIA ROMANA.

ROMULI & REMI FATA.

EXcipe tranquillis dulcissima pignora lymphis
Tybri pater, fluctusque ultro compesce tumentes.
Ipse tibi geminum Thalami felicis honorem
Commendat Mavors; placidum da blandus utrique
Hospitium, precor, & præsens averte periclum.
At tibi pro scelere hoc, nimiùm crudelis Amuli,
Persolvant meritas, ultricia Numina pœnas.
Talibus orabat Tyberini ad fluminis undam
Sylvia, & avulsos ripâ dum lumine natos
Prosequitur, lacrymis humectat grandibus ora.
Audiit orantem fluvio Tyberinus ab alto;
Et matris sobolisque vicem miseratus iniquam,
Excepit manibus pueros, pondusque verendum
Gaudet in adversâ salvum deponere ripâ.
Nec mora vicino nemorum lupa prodit ab antro,
Et positâ feritate, volens potanda puellis
Ubera dat. Spes disce tuas terra hospita; disce
Quanta olim fratres maneat fortuna gemellos;
Pastos lacte fero, & Martis de sanguine cretos.

ROMULUS FATORUM COMPOS.

DUm juvenis socios inter colludit agrestes
Romulus, & vario sæpe in certamine victor,
Applaudente choro, meritæ fert laudis honores:
Ecce animi fidens, seu vis rapit insita mentem,
Seu proprio Mavors afflavit numine natum,
Talibus aggreditur socios. Quid bella movemus
Ludicra, quos Superi fata ad majora reservant?

Cernitis impositas præruptis collibus arces;
En nostra est urbs illa, animos si nobilis urget
Laudis amor, nomenque juvat virtute parare.
Tantum audete alacres, & spes præsumite magnas:
Sufficient Superi vires, & cœpta juvabunt.
   Nec plura: exarsere animi; simul impete facto
Conjurata cohors, Albam nil tale timentem
Aggreditur, strictisque hostem mucronibus urget.
Fit via vi; rumpuntque aditus, atque urbe potiti,
Regem ad supplicium communi voce reposcunt.
   Interea accurrit monitis cœlestibus acta
Sylvia, victoremque ulnis amplexa superbum,
Macte istâ virtute, inquit; sic sanguine Martis
Te genitum esse probas, & grandia fata recludis.

HORATIUS LIBERATUS.

NEquicquam ostentans triplici circumdata lauro
Tempora, Romuleæ defensor Horatius urbis
Ibat per medios, & bustum triste petebat.
Hîc verò luctuque amens & percitus irâ
Longævus pater instantem perrumpere turbam,
Et cæcos populi tentat mulcere furores.
   Nam quò vindictæ, dixit, malesana cupido
Vos rapit, ô nunquam memores, ô semper iniqui
Romulidæ? Sunt ista mihi, sunt præmia nato
Quæ datis? hos meruit partâ pro laude triumphos?
Quid te, Nate, juvat lucem vitamque perosum
Armatas fudisse acies, & nobile morti
Objecisse caput, ne subdita Roma pudendo
Colla jugo gemeret, sceptrisque assueta gerendis
Penderet ingratum vinclis onerata tributum?
Quin potiùs, pulcrum cùm mors dabat inclyta nomen,
Tertia labenti cecidisti victima Romæ?
Proh! fratrum sors læta magis, patriæque ruentis
Involvi tumulo & dextrâ cecidisse Sabinâ,
Impia quàm diræ submittere colla securi.
Huccine felicis cecidit sors ultima pugnæ?
Huc tardum adduxi genitor miserabilis ævum;
Ut coram miseri crudelia funera nati
Aspicerem? me, me ah! nec sit pudor, addite nato
Romulidæ! Namquid deinceps moror? an mihi quidquam
Dulce super; postquam his oculis lacrymabile vidi

Tergeminæ funus ſobolis ? quid deinde ſuperſtes
Infelix genitor producam longius annos ?
Vix ea : jam populum lacrymæ movere parentis,
Converſique animis ſtudia in meliora Latini,
Victorem unanimes ærata compede ſolvunt,
Et nato meritoſque patri gratantur honores.

TULLIA.

Per calcatum Patris cadaver ad Solium conſcendit.

NAm quò præcipites adigis veſana quadrigas,
Tullia ? ſiſte gradum; mediâ quem cernis arenâ
Exanimem, patris heu ! neſcis, informe cadaver
Siſtitur, objectoque viam tibi corpore claudit ?
Nil agimus: nullis didicit manſueſcere verbis
Indocilis mulier; regnandi cæca cupido
Obſtruxit duras monitis ſapientibus aures.
Progreditur furibunda; juvat calcare paternum
Corpus, & his gradibus ſolium conſcendere gaudet.
I, nata infelix, ſoboles indigna parente;
Perge reluctantes crebris urgere flagellis
Quadrupedes; ſi quis frigentes fortè per artus
Spiritus errat adhuc, hunc fervidus obruat axis.
Quanquam auriga piger diro parere recuſat
Imperio; excuſſæ manibus labuntur habenæ.
Quin etiam horrendâ perculſus imagine, in altum
Attollit ſe ſe quadrupes, ultraque propelli
Impatiens, oculos retro greſſuſque retorquet.
Tu ſenſus oblita pios miteſcere diſce;
Diſce, docente ferâ, naturam audire monentem.

CURTIUS PRO PATRIA SE DEVOVENS.

INter Samnitum Romanorumque Phalanges
Errabat dubiis anceps Victoria pennis,
Queis daret æternum palmæ felicis honorem.
Cum vox lapſa polo tenueſque audita per auras
Romulidum gratis implet rumoribus aures.
Romæ parta ſalus; ſed enim redimenda cruore
Innocuo: cadat urbis honos & gloria gentis.
Hîc verò patriæ laudis correptus amore
Curtius, ardentes ſub pectore concipit æſtus;

Nec dubitat ſe totâ unum pro gente repoſci.
Ergo animi fidens tolleaſque ad ſydera vultus,
Dii patrii; vos ô, quorum ſub numine Roma eſt,
Accipite hanc animam; dixit, nec plura locutus;
At ſpumantis equi ſtringens calcaribus armos,
Præcipitat baratroque volens ſe condit aperto.
Fit ſtrepitus; plauſum ingeminant, campoque potiti
Romulidæ, hoſtiles cogunt dare terga maniplos.

REGULUS CARTHAGINEM REPETENS.

VIctor propoſiti, & ſortis contemptor iniquæ
Sidonias ultro repetebat Regulus arces.
Fruſtra obluctantem conjux afflicta moratur;
Et ſoboles, pia turba, pedes amplexa parentis,
Tentat inacceſſum lacrymis inflectere pectus.
Ac veluti rupes, circum latrantibus undis,
Quæ ſtat mole ſuâ, ventorum impune tumultus
Deſpicit; haud aliter non flectitur ille ſuorum
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.
Quin etiam impavido parvos, ſua pignora, natos
Reſpiciens vultu, lacrymis, abſiſtite, dixit;
Ac niſi degeneres pigeat virtutis avitæ,
Flectite victrices circum mea tempora lauros.
Nil moror; inflictum Romanæ dedecus urbi
Abſtergam, certumque dabit mors ipſa triumphum.
Vos, dilecta patri ſoboles, hinc diſcite, vitam
Indecorem, ſi fata ferant, poſtponere morti.
Tuque, ô, parce queri conjux! indigna marito,
Ni finem injuſto facias generoſa dolori.

ANNIBAL MORIENS.

ROmulidûm innumeris circumdatus undique turmis
Annibal, ut ſenſit nullam ſupereſſe ſaluti
Virtutique viam, & turpi ſibi morte cadendum:
Torva tuens, grandeſque agitans ſub pectore ſenſus,
Talibus incuſat contraria fata querelis.
An non Auſonii fuſum ſatis atque refuſum
Sanguinis eſt; pulcro ut letho Latia agmina rumpens,
Corruerem aggeſtis ſuper hoſtibus? ô ubi virtus,
Romulidæ, veterum proles indigna parentum?
Scilicet egregium decus, & rem nomine dignam,

Oppugnare ſenem, quem perfidus abjicit hoſtis,
Et veſtro imbellis permittit turba furori!
At non Fabricius veſtræ laus inclyta gentis
Talis in hoſte fuit Pyrrho; ſed & ipſe paratas
Inſidias, hoſtiſque hoſti ſcelus omne retexit.
I, morere; & ſtygias ultro deſcende ſub umbras
Annibal; hoc partis inſcribet fama trophæis.
Non fuit Annibali virtus Romana ſuperſtes.
Et tu, care pater, natum excipe. Quam tibi quondam
Solennes Superûm vovi juratus ad aras,
Nuſquam rupta fides. Vos conſcia Numina teſtor;
Vos & inacceſſis, quas fregi, rupibus Alpes
Primus, & Auſonio ſudantes ſanguine Cannas!
Me Trebia, & verſis Traſimenus decolor undis
Victorem ſenſit: trepidanti proxima Romæ
Arma tuli: patrios ad manes nobilis umbra
Uſque mei memor, & Romani nominis hoſtis
Deſcendo, vitamque volens cum luce relinquo.
Sic fatus, gemmâ clauſum interiore venenum
Hauſit, & eluſo mortis decus abſtulit hoſti.

CÆSAR VISO POMPEII EXTINCTI CAPITE ILLACRYMANS.

NE ſit flere pudor, Cæſar; ſibi talia victus
Hoſtis ab hoſte petit magnæ ſolatia cladis.
Nam quæ materies luctûs magis ampla, vel ipſo
Cæſare digna magis? Totum qui vicerat orbem
Pompeius; cui certa diu comes hæſit eunti
Perpetuoſque dedit victoria ferre triumphos,
En jacet infelix crudeli morte peremptus:
Nec præter deforme caput, concretaque tabo
Ora, Ducis tanti reſtat pars ulla ſuperſtes!
Cernis in extincto vis ut mavortia vultu
Spirat adhuc, fraudeſque malas incuſat amici.
Plus tibi ad Æmathios, Cæſar, victoria campos,
Quàm poteras ſperare, dedit; lætâ utere ſorte,
Dum licet, & fatis nimium ne crede ſecundis.
Illa potens rerum, magnoſque aſſueta triumphos
Vertere funeribus, tibi nec quondam invida parcet,
Nec caſtris addicta tuis Fortuna favebit.
Triſte miniſterium veteri placatus amico
Ne renuas, memoreſque Dei tibi talia reddant.

MORS CÆSARIS.

QUò te, Brute, rapit vis effrenata furentem?
Ergo ratum est? cadet ille manu confossus iniquâ,
Immeritum qui te patrio complexus amore est?
Incautum species te decipit! & tibi palpat
Libertatis amor, scelerisque obtendit honorem.
At tu, quo properas, quid tristi occurrere fato;
Et mortem, Cæsar, juvat irritare morantem?
Siste gradum, tua te conjux exoret, amicis
Ne pudeat monitis ultro parere tuorum.
Cernis ut obscurâ nitidum ferrugine Titan
Abscondat caput? ut lethi prænuncia bubo
Occinat horrendos ferali carmine casus?
Quin etiam nutare gravi concussa tumultu
Curia & ingentem visa est portendere luctum.
Nil agimus, nec verba movent, nec monstra morantur.
Securus fati ingreditur funesta Senatûs
Limina, multiplici mactandus vulnere Cæsar.
At te, qui tantum potuisti admittere crimen,
Infelix, par pœna manet; quæ sanguine tincta
Innocuo, sontem fundet manus ipsa cruorem.

MORS CASSII.

VIctus, & Antonî metuens, quas fugerat, iras
Cassius, excelsi conscenderat ardua collis,
Incertus belli socios quæ fata sequantur;
Queis in Juliadem Brutus pugnaverit armis.
Cùm procul obscuro glomerari pulvere nubem,
Et mediis tenebras vidit consurgere campis.
Romanæ apparent Aquilæ latéque per agros
Præcipitant; ruit effusis equitatus habenis;
Scuta virum galeæque adverso sole refulgent.
Non tulit hanc speciem fati præsagus iniqui
Cassius, & tristi perculsus imagine, Brutum
Exanimem cecidisse putat; deforme cadaver
Objicitur, cunctas visus trahere ipse cohortes
Cæsar, & insultans victis extrema minari.
Namquid agam, dixit? cui me fortuna reservat
Immeritum fato? spoliis exutus & armis
Quò ferar? hostis adest, Brutoque absente lacessit.

Brutus ubi est, dux ipse operis sociusque laborum?
Dii, quorum auspiciis fatalia sumpsimus arma,
Bellaque in infandos cives pugnavimus, an vos
Sic decuit, justas adverso numine partes
Linquere, & invisos contra fovisse Tyrannos?
Interea quæ spes misero mihi denique restat?
Victoremne adeam suplex, hostisque superbi
Experiar fastus, dum flagrat dextra cruore
Cæsaris, & numerat nostros Antonius ictus,
Hujus ego arbitrio morior, vel munere vivam?
Infandos alii currus pompamque sequantur,
Et turpem cumulent Româ indignante triumphum.
Non bene confosso nobis asserta Tyranno
Libertas patriæ, ni possit vivere liber
Cassius, aut saltem liber descendat ad orcum.
Credo equidem, jam se generoso funere Brutus
Juliadi eripuit, funestaque castra fefellit.
At non degeneres erimus; Te, Brute, sequemur;
Speque suâ elusum pariter frustrabimur hostem.
Dixit; & aptato pectus mucrone sub imum,
Fortius incumbens mortis decus abstulit hosti.

IN FULVIAM,

Cùm extincti Ciceronis Linguam acu perforasset.

NAm quid agis? quò te vis effrenata furentem,
Fulvia, præcipitat? Non est satis ergo nefandis
Immeritum Ciceronem odiis, dum vita manebat,
Per summum vexasse nefas? furit ira superstes,
Nec sinit in tumulo placidos requiescere manes!
Proh! pudor! Illa togæ decus & patrona reorum
Lingua, unum miseris columen, cui Roma salutem
Acceptam defert & libertatis honores,
Pungitur! & sceleris pœnas innoxia solvit!
Anne vereris adhuc, ne fœdæ crimina vitæ,
Ut quondam, læsi vindex generosa pudoris,
Increpitet, turpisque domûs scelus omne retexat?
Nil agis, hæc loquitur, vel dum silet, impia quanquam
Abstuleris vocem, nunquam tamen illa tacebit.
Nam tanti divina viri dum scripta vigebunt,
Scripta, vel in seros olim victura nepotes,
Teque, tuumque scelus cuncta execrabitur ætas.

At te justa manent, Tulli, solatia mortis;
Quæ tibi mortalis spatium breve sustulit ævi,
Non tamen eripiet famæ immortalis honorem.

MORS CLEOPATRÆ.

POstquam Niliacas aditum sibi fregit ad oras
Augustus Cæsar, desolatisque maniplis,
Romuleas Aquilas fugit Latrator Anubis.
Ut versis Cleopatra retro fluere omnia fatis,
Vinclaque victoris sensit subeunda Tyranni;
Hæc secum: Num Cæsareos ingloria fastus
Experiar, Latiosve sequar captiva triumphos?
Illa manus dudum regnis assueta regendis
Induet indecores, sceptro spoliata, catenas?
Non ita: speratos fallam vel funere plausus.
Ne dubites, tumulo tua Te Cleopatra sequetur
Antoni, & grandem moriens comitabitur umbram.
Dixit; & extemplo furialibus effera cœptis,
Conscendit peritura torum. Mors commoda votis
Adfuit: ecce gravem quærenti abrumpere vitam
Pandit iter calathus, quem latè gemmea florum
Copia, quem plenis prægnantes fœtibus uvæ,
Et niveo ficus distendit turgida succo.
Scilicet adrepens calathumque volutus ad imum
Anguis, iniquam animam blando aspirabat odori.
Respexit mulier, subitoque exterrita visu
Palluit; at priscas revocans in pectora vires;
Ter calatho dextram admovit, ter lucis amore
Victa refert. Vive infelix, si vivere tanti est,
Vive, triumphanti debes ludibria Romæ.
Hæc memorans revoluta toro est, similisque cadenti
Imposuit nudum calatho propiore lacertum.
Sensit onus, toroque innitens lubricus anguis
Corpore, lethiferos tenui dat vulnere morsus.
Ingemuit, Teque, Antoni, ter voce vocanti
Extremus condit fluitantia lumina somnus.

AMBITIO IMPOTENS.

DUm jacet ante aras curisque agitata superbis
Agrippina Deûm suplex oracula poscit,
Expectatque inhians, maneant quæ fata Neronem;

Scilicet

Scilicet extincti post tristia fata mariti,
Nato iter ad solium conjux infida parabat.
Ecce leves subitò vox interrupta per auras
Labitur & tristi conduplicat omine curas
Matris cæde manum tinget, si regna capessat.
Horruit infelix mulier; gelidusque cucurrit
Ima per ossa tremor: ter victa cupidine vitæ
Sacrilegis voluit mutata absistere cœptis;
Et merito nil tale scelus prohibere marito:
At mox fœmineo majores pectore sensus
Concipiens, damnatque metus; & talia fatur.
Ergo tuus, tuus ille Nero crudele Tyranni
Sentiet imperium, Legesque facesset iniquas?
Tuque, ô Cæsareo fata sanguine turpia subdes
Colla jugo; matresque inter despecta latinas
Agrippina trahes turpem sine nomine vitam?
Usque adeone mori miserum est? nil tristia deinde
Fata moror; pereat mater data victima nato,
Sceptra Nero teneat; satis est vixisse parenti.

GERMANICUS MORIENS.

Affixus lecto Germanicus ultima vitæ,
Limina tangebat, nec spes erat ulla salutis,
Scilicet in medias pestis furit acta medullas,
Intimaque insinuans cordis penetralia virus
Lethiferum insulerat corrupto sanguine tabum.
Conscius hîc facti, morientia lumina volvens,
Uxorem & tristes, dulcissima pignora, natos
Vidit & ingemuit, mœstoque hæc addidit ore.
Agrippina, tui si te infortunia tangunt
Conjugis, indigno manes satiare cruore
Parce meos; vivat miserandi funeris auctor,
Non equidem invideo; nil te moror, impie Piso;
Vive diu; testem sceleris tibi cernere solem
Pœna sit, & rabidis incendi pectora curis.
At Te, si qua mei post ultima fata remordet
Cura super, teneram, conjux fidissima, prolem
Informare juvet; virtutum semina mater
Insere; majorum seriem, præclara parentum
Exempla, & patrem non inferiora secutum
Retractent memores, &, te narrante, revolvant:
Spero equidem longâ redivivum in prole parentem
Romulidæ, dignosque agnoscet Roma nepotes.

AGRIPPINÆ IN URBEM REDITUS

Cum Liberis & Germanici Cineribus.

POstquam Romuleas vulgavit fama per urbes
Brundusium adventare ratem, quæ tristia dona,
Quæ cineres miserande tuos, Germanice, ferret.
Extemplo cunctis populus se fundere portis,
Et complere avidus vicini Litoris oram.
Omnibus idem animus; memori sub mente recursat
Magna viri virtus exantlatique labores
Et parti toties felici marte triumphi.
Ast ubi visa procul non læto remige classis
More triumphantum placido succedere portu,
Sed lentis ferri taciturna per æquora remis.
Nulla mora est; ingens animos circumstetit horror;
Ingeminantque graves funesta silentia luctus.
Ibat honoratas portans Agripina mariti
Relliquias, geminosque trahens pia pignora natos;
Quæ simul aspexit tristes hinc inde catervas,
Ecce repentinus se tollit ad æthera clamor,
Atque atrox crescit gemitus, quo pulsa resultant
Saxa, gravique sonat litus circum omne tumultu;
Pars mœstos fatali oculos defigit in urnâ;
Præsidiumque ingens, rebus solamen in arctis
Et raptos queritur Romanæ gentis amores.
Pars Agrippinæ castum miratur honorem,
Et fortes lacrymas fletu comitatur amaro.
Pars teneræ sobolis casus miserata, precatur
Fortunam patris absimilem, sed fortia facta
Et famam non degenerem virtutis avitæ.
Plaude vel in justo, mulier generosa, dolore;
Plaude tibi; neque enim cecidit Germanicus omnis;
Vivet adhuc, & parte sui meliore superstes
Extendet longos memorabile nomen in annos.

BRITANNICUS INTER EPULAS VENENO SUBLATUS.

QUò ruis infelix? quò te miserabilis error
Abripit incautum, furibundoque objicit hosti?
Ah! fuge crudeles epulas, fuge tecta Neronis
Impia; nondum animis odia exsaturata quierunt;

Sed ficto antiqui remanent sub corde furores,
Et tibi triste parant media inter pocula fatum.
Jam non ille Nero est veræ pietatis amicus,
Ut quondam, quem vel piguit damnare nocentes.
At nunc... sed quid ego hæc demens verba irrita jacto?
Mens immota manet; nil deinde Britannicus audit.
Quin etiam sacrum properans componere fœdus,
Æternumque hosti jurare paratus amorem
Fatalem poscit cyathum, ignarusque pericli
Innocuæ memorem fidei testatur olympum.
At pateram vix ille tenet, mors conscia prædæ
Terque quaterque caput fuscis circumvolat alis;
Inde subit calicem, fundoque immergitur imo.
Dum subit illa, videt subitò ebullire falernum
Atque inter latices tetrum exspirare vaporem.
Horruit aspectu vicinaque fata refugit.
Verum eheu! quid non suadet fiducia! vano
Deceptum se errore putat, damnansque timorem
Infelix juvenis cupido pateram admovet ori,
Pestiferamque haurit media inter vina Mephytim.
Protinus atra lues udo sublapsa veneno
Insinuat se se, atque atro vorat igne medullas.
Volvitur in thalamum præceps, mediâque natantes
Morte oculos nox atra & somnus ferreus urget.

NERO SUI IPSIUS ULTOR AC CARNIFEX.

HUc furiæ scelerum ultrices properate, domosque
Linquite Tartareas; non est mora longa, nocentum
Interea liceat paulùm requiescere manes.
Ecce nocens magis & vestrâ Nero dignior irâ
Objicitur: sævi pectus crudele Tyranni
Agminibus densis petite ocyùs. Ille recenti
Cæde madens, & adhuc materno sanguine tinctus,
Poscit inexpertas sceleris, nova victima, pœnas.
Audior erumpunt ardentibus undique tædis
Armatæ Eumenides stabulantque in corde Neronis.
Nec Princeps jam se capit impius, atque teneri
Impatiens scelus omne movet; fera pectora pungit
Indefessa cohors, stimulisque sequacibus urget.
Jam Burrhus fato cecidit damnatus iniquo
Cum Senecâ, virtus quos fecerat una nocentes.
Nec tibi, crudeli, conjux indigna marito,

Parcitur, infelix Octavia! cara Neroni
Ante alias paribus cedes obnoxia pœnis.
Sed quid ego hæc? leviora sequor; majora parantur
Flagitia! en flammis data præda furentibus ardet
Et veteris sibi Roma timet fata ultima Trojæ.
Ipse autem celsâ Princeps lymphatus ab arce
Despicit in mediâ flagrantes urbe favillas
Et læto sequitur demens incendia cantu!
At neque vel proprio capiti, Nero barbare, parces.
Dum loquor, ipse suos ensem convertit in artus
Fortiter, absolvitque Deos: calidumque cruorem
Eructans, luit inferias insontibus umbris.

PÆTUS & ARIA.

PArcite vos jactare, Viri; ne tanta cupido
Laudis agat; sæpe ipsa colos contingere virtus,
Fœmineosque animos ad grandia fingere gaudet.
Floruerat bello Pætus, spoliisque superbus
Egerat insignes diverso ex hoste triumphos.
Quin & Dalmatiam civili accendere motu
Ausus, & in populos mala spargere semina belli,
Ipsum etiam in Dominum conciverat arma rebellis.
At fortuna ducem media inter cœpta reliquit:
Audaces patuere doli, vinctusque pudendis
Compedibus trahitur, vulgo plaudente, per urbem.
Nulla mora est; furit in Pætum implacabilis irâ
Claudius, & sonti lethum parat: horruit ille,
Venit ubi ad trepidas feralis nuncius aures.
Non tamen aut mortis facies, aut Principis ira
Impavidum movere virum; sed fida recursat
Una viro conjux, & amor movet unus amantem.
Quò propior Pæto mortis venit hora ferendæ,
Hoc mage crescit amor; nec vitæ imponere finem
Velle potest, finem quia ponere nescit amori.
Degeneres Pæti sensus, animumque labantem
Agnovit conjux, & se causam esse timoris
Erubuit; fatoque virum propiore trementem
Aspiciens; absiste queri; simul ibimus, inquit;
Nec mors atra duos unquam divellet amantes.
Ille graves oculos dilectâ in conjuge figens
Extulit, atque ægro ducit suspiria corde.
Ipsa autem injustas & jam prodire parantes

Abſorbens lacrymas, reprimenſque in corde dolorem
Extrahit implicitâ ferrum quod veſte latebat.
Nequicquam exclamat Pætus, cohibetque furentem
In ſua fata manum; gremio jam cuſpis adacta
Altiùs, innocuum biberat tepefacta cruorem.
Nulla mora eſt lato de vulnere fortiter enſem
Aria ſanguineum retrahens, Pætoque miniſtrans
Hæc memorat. Non iſta dolent, quæ vulnera feci;
Sed quæ tu facies tibi vulnera, Pæte, dolebunt.
Dum loquitur cadit exanimis, triſteſque ſub umbras
Sternit iter fugiens timido generoſa marito.
Hic luctuque amens & corda incenſus amore
Pætus, idem condit tepido ſub pectore ferrum:
Et teneræ exangues ſponſæ collapſus in artus
Amplexuque premit moriens, moriturque premendo.

DOMITIANUS MUSCAS CAPIENS.

PLaudite Romani & ſolennem ducite pompam;
Cras, ubi puniceos Aurora retexerit ortus,
Quadrijugis invectus equis, oſtroque ſuperbus
Cæſar aget currum Tarpei ad culmina montis.
Scilicet infeſtam non uno vulnere muſcam
Stravit, & ingenti ditavit Tartara prædâ.
Infelix nimiùm, nimiùmque incauta volucris,
Intima magnanimi quæ Cæſaris auſa ſubire
Atria, regales potuiſti abrumpere ſomnos;
Et frontem circum auguſtam, ſacra tempora circum,
Terque quaterque volans veſanos edere bombos.
Non tulit, at tumidas ſubitò ſuccenſus in iras
Flavius, arma fremit, muſcamque in prælia poſcit.
Præcipiti fruſtra illa leves tremefacta per auras
Tentat abire fugâ; vanos fruſtra orbibus orbes
Implicat eludens; quâ ſe cumque improba pennis
Parte tulit, ſtricto uſque ſequens ſuper advolat auro;
Et tandem miſeram dexter capit, atque paventem
Orantemque levi nequicquam multa ſuſurro,
Auratâ transfigit acu: cadit illa, cadendo
Dat gemitum, & ſtygias fugit indignata ſub umbras

INSIDIOSÆ HELIOGABALI DELICIÆ.

NOn solis inimica nocet Rosa sentibus; ipsum,
Quis credat? quod purpureus flos mollius offert,
Pertentatque avidos blandâ dulcedine sensus,
Lethiferum inspirat secretâ fraude venenum.
Vos ego, vos lecti testor, pars magna Senatûs;
Quos olim Idaliis media inter gaudia cœnæ
Floribus oppressit vis insidiosa Tyranni.
Scilicet imprudens dapibus dum turba paratis
Lætiùs indulget, dulcique undantia Baccho
Pocula certatim exhaurit; laquearibus aureis
Ecce tibi roseus paulatim depluit imber,
Convivasque hilares verno perfundit odore.
Hinc nova lætitiæ venit seges, hinc novus ardor
Festivum celebrare diem, cunctique vicissim
Insolitas mirati artes plausere Tyranno.
Interea crescit nimbus, mensasque torosque
Complet odora lues, & iniquâ mole fatigat.
Tum patuit demum vis exitiosa Tyranni;
Sed vitare dolos non jam datur; obruit omnes
Florea tempestas, tumuloque involvit eodem.

THEODORICUS MORIENS.

EXpertus tristes furiosi Principis iras
Symmachus, innocuam sub iniquo vulnere vitam
Finierat. Miserum interea, quem criminis urget
Conscia mens dudum, furiis data præda vicissim,
Ipse parem in pœnam se Theudoricus agebat.
Scilicet occursat lacrymabilis usque perempti
Umbra viri, & mentem comes importuna fatigans
Crudeli nullam requiem dat habere Tyranno.
At dum sollicitos animi lenire tumultus
Nititur, & lauto celebrat convivia luxu,
Porrectum in patinâ caput admirabile piscis
Sistitur: obstupuit visu perculsus acerbo
Infelix Princeps, namque à cervice revulsum
Symmacheum caput, & diris stillantia guttis
Ora videt, tristesque audit prodire querelas.
Hic verò luctuque amens victusque timore
Non pudet ah? vestro sic regi illuditis, inquit?

Ferales removete epulas: cessatis? Amici
Ferte citi ferrum & flammas, date tela, rebelles
Ulciscar... Tuque ante alios crudelior omnes,
Symmache, quid veteres producere longiùs iras,
Dure, placet? si nondum odia exsatiata quierunt,
En tibi nuda patent; perrumpere pectora ferro
Ne dubita, nostroque sitim saturare cruore.
Sed quid ego hæc, aut quæ versat sententia mentem?
Agnosco meritas violati numinis iras,
Ultoremque Deum experior, quem prospera fata
Dum fluerent, toties sum dedignatus amicum.
Terrarum cœlique sator, Regum arbiter unus,
En devota cado tibi victima; plecte nocentem,
Ut merui; neque enim capiti quæ pœna nefando
Impendet, fugere est animus, nec deprecor, illam
Ante scelus venisse velim. Deus alme, precari
Si quid adhuc liceat, si quid sperare nocentem;
Ulteriùs ne tende odiis, neve ira superstes
Duret sollicitæ post tristia tempora vitæ.
Plura parat Theodoricus dum dicere, nigris
Interea mors semianimem circumvolat alis.
Torpent membra gelu, mediis vox faucibus hæret;
Ægraque in æternam clauduntur lumina noctem.

CARMINA DE VARIIS ARGUMENTIS.

AUGUSTIS MAGNI CONDÆI MANIBUS SOCIETAS JESU PRO LEGATO SIBI CORDE GRATIAS AGIT.

CONDÆI cineres, tuque ô decus addita Divis
Inclyta mens, oro, cœli de parte supremâ,
Aspice nos, & quas magno pro munere grates
Exiguas memori de pectore solvimus, audi.
Hactenus heu! nimio vox interclusa dolore
Arcanos animi nequicquam effundere sensus
Tentarat; sed gratus amor suspiria tandem
Impatiensque moræ lacrymas compescere jussit,

Et vel per medios gestit se prodere luctus.
Unde tamen, CONDÆE, tui præconia cordis
Expediam, aut tanto quæ sit par gratia dono?
Fortunata nimis! non si quas Lydius amnis
Fundit opes, aut quas pretioso volvit in alveo
Gangis arena, dares, tantum, CONDÆE, dedisses.
Ecquid enim tali certet cum munere, vel qua
Regales pensare queant Cor nobile gazæ?
Tu testis, Germane, mihi, tu testis, Ibere:
Magnanimi sub corde viri quam vivida virtus
Arderet: sensistis enim & meminisse potestis
Experti, vestras olim cum verteret arces,
Aut fusas ageret trepidâ formidine turmas.
Vos etiam, Galli Proceres, fortissima, testor,
Pectora: queis duros martis tolerare labores
CONDÆO duce contigerit; quos adderet ignes,
Dicite, quos stimulos ad grandia facta moveret
CONDEI Cor impavidum, cùm fulminis instar,
Primus in hostiles rueret nudo ense catervas.
Sed quid ego hæc autem? Fas sit, quæ novimus ipsi
Prodere, quandoquidem illius, dum vita maneret
Arcanos penetrare sinus, atque intima cordis
Sæpe subire datum est, ita nos CONDÆUS amabat!
Illic prisca Fides, Candorque, & conscia recti
Sancta Themis, verique tenax Constantia; sedem
Delegere; suos illic habuere penates
Majestas & honos; rebus par usque secundis,
Et dubiis nusquam virtus infracta periclis.
Cætera quid fando memorem, quam sedulus ardor
Formandæ sobolis; quam cura antiqua suorum,
Quantus Regis amor! Nec te, LODOICE, latebat;
Nec lacrymis caruere genæ, tibi Litera quando
Ultima CONDÆI morientis verba referret.
Hoc munus, CONDÆE, tuum est, Cor pignus amoris
Dulce tui; quanquam nil pignoris hujus egebat
Jam teneris animus primùm spectatus ab annis.
Sat fuerat, nostros, CONDÆE, quod inter alumnos,
Ætas dum sineret, non dedignatus haberi,
Cingere Phœbæâ voluisses tempora lauro:
Sat fuerat, nostris per te quod credita musis
Progenies, spes una domûs, decorisque paterni
Æmula: & illa animo, redit æternùmque redibit
Lux olim meliore mihi signanda lapillo.

Tu quandò tenerum Clarii in penetralia montis
Formandum adveheres studiis CONDÆE Nepotem.
Hæc mihi sufficiant: minùs at CONDÆUS amasset,
Ni post fata suos etiam extendisset amores.
Ah! memini, quanquam refugit meminisse, timetque
Vix bene sopitos animus renovare dolores:
Ah! memini! extremus cùm vix super halitus ore,
Ingentemque efflare animam, CONDÆE, parares,
Cùm luctu pœne exanimis, durasque precatus
Pro te quisque subire vices, vota, irrita vota
Funderet, alloquio sic nos solatus amico es.
Dilecti ante alios, extremum pignus amoris
Cor servate meum: qui vos, dum vixit, amavit;
Et velit extinctus, si fas, CONDÆUS amare.

IN FOLLEM FABULA.

CUr tantos gemitus ventoso è pectore Follis
Ducat inexpletum, & flammâ propiore querelas
Usque iteret, res est memorari carmine digna.
Idalios saltus Cyprique umbrosa vireta
Liquerat; & geminis per cœlum invecta columbis
Alma Venus, Lemnum Vulcania tecta petebat.
Interea Brotheo, conjux quem Mulciber olli
Miserat, & florum curam commisit & horti.
Hortus erat passim areolis distinctus amœnis;
Hortus, amor divæ Veneris, cui myrtea sepes
Atque intertextæ dant propugnacula lauri
Intus multiplici se se circum ordine florum
Fundit odora seges, variosque ostentat amictus.
Lilia mixta rosis, immortales amaranthi,
Narcissi, violæque, & pallentes anemonæ;
Et quos fecit amor flores; quibus usque remansit
Tempore ab hoc primum mutato in corpore nomen.
Huc aditus soli Zephyro fuit; horridus horto
Ejectus mœret Boreas; frustraque minaci
Circum claustra fremens, flatu perrumpere tentat.
Dudum animos irasque graves præsentia Divæ
Vicerat, insanos contemnere suera tumultus.
At postquam Cyprios Venerem liquisse Penates
Persensit Boreas; stridentibus advolat alis;
Custodemque horti Brotheum, mollissima nactus
Tempora, promissis & amico munere palpat.
Continuò patuere aditus, foribusque revulsis

Irruit inſultans, hortoque potitus aperto,
Infandum exercet flatu populante furorem.
Jam molles periere roſæ, periere hyacinthi:
Sternuntur violæ; cedunt tremefacta procellis
Lilia, narciſſique volant ludibria ventis.
Ut vidit; trepidâ Zephyrus formidine fugit
Ad Venerem, & triſti vix talia voce profatur.
Dum licet, ah! propriis fer opem, mitiſſima, rebus.
Hortos victor habet Boreas, Brotheique nefandis
Artibus, immiſſi regnant per gramina Cauri.
Accelera, miſeri pereunt, tua gaudia, flores.
Haud animo tantum potuit perferre dolorem
Victa Cypris, ceciditque ſuper revoluta maritum.
Aptabat magnos opera ad fabrilia folles
Vulcanus, queis igni animos vireſque miniſtrat.
Excuſſi manibus folles; amor iraque mentem
Præcipitant; & torva tuens, ſic credita ſervas,
Improbe, ait, ſic prodis opes; nec plura locutus.
Horret ad aſpectum Brotheus, oculoſque minaſque
Dum vitare parat, follis ſe condit in alvo.
Nec latuere doli natum Jovis: Haud mihi vilis
Tanti ſanguis, ait, ſed in iſto carcere ſolves,
Tartareos adjuro lacus, pro crimine pœnas.
Æſtuat infelix ſpatio concluſus iniquo;
Rimatuſque viam Brotheus, quâ ducat anhelis,
Inque vicem acceptas reddat pulmonibus auras;
Follis in extremâ, quod ſe offert parte foramen
Implevit pando, ſociis nova fabula, naſo.
Protinus Ignipotens arrepto tempore, Brotthei
Naſum infelicem mordaci forcipe prenſat,
Multa reluctanti, &, parvi de more canalis,
Circinat extendens, vincloque coërcet aheneo.
Nec ſatis eſt, Steropem nudiſque Pyracmona membris
Imperat infeſtis nares immergere flammis.
Hîc ſceleris memor, obſcuro de carcere longos
Dat gemitus, imoque trahit ſuſpiria corde:
Vulcanus gemitus Brothei & ſuſpiria ridet.

AURUM LITERARUM PERNICIES.

TAntâne te noſtri ceperunt tædia? nam cur
E manibus toties fugitivum elaberis aurum,
More tuo, rapidiſque volas velocius Euris?

Hæc nuper, steriles incusans sæpe camœnas,
Dicebam vates, loculis dum nullus in imis
Nummus erat, cunctosque sinus scrutatus inanes,
Nil video, præter quas nevit aranea telas.
Quid facerem? cytharam arripui, si fortè canoris
Ingratum liceat fidibus lenire dolorem.
Interea captæ volucres dulcedine cantus,
Certatim se se agglomerant, sylvisque relictis
Arrectâ melos aure bibunt, plauduntque canenti.
Ipsæ etiam fagi, ipsæ etiam sentire videntur
Auritæ modulos duro sub cortice pinus;
Ad numerosque movent frondes. Quin flumina cursus
Continuere suos, & molli visa susurro,
Nunc rauco varios imitari murmure cantus.
Hîc ego dum blandis amo fallere tempora nugis;
Aureus en incude recens mihi nummus ab alto
Devolat. Invisi sed quis Deus exstitit auctor
Muneris, incertum est: tenues nisi fortè per auras
Disjecit lætæ impatiens Discordia sortis.
Proh! fulgor, proh quantus erat! non pulcrior unquam
Luna micat, plenis cum junxit cornibus orbem.
Non lucis pater ipse, diem mortalibus ægris
Cum revehit, thalamisque recèns emersus eois
Optato recreat languentes lumine terras.
Tunc quoque me, ut reliquos, auri delusit inanis
Fulgor; & exclamans, adsunt bona Numina, dixi,
Vatibus, & superis sunt dulcia carmina curæ.
Nulla mora est; donum accipio venerabile lætus;
Nec vidisse semel satis est, juvat usque tueri,
Nec corda expleri possunt, oculive tuendo.
Nummi tantus honos & gratia tanta metalli!
Materiam vincebat opus; nam dextra periti
Artificis vivo vultus cælarat in auro,
Augustos vultus; qualis Mavortis imago est;
Cum trepidas funesta movens it bella per urbes;
Impellitque acres, populorum in funera, currus.
Aut qualis divûm ipse pater, cum bella perosus
Arrisit, cunctisque facit bonus otia terris.
At, dum tracto manu funestum munus avarâ;
Inque sinu refovens, olli figo oscula mille,
Omnis ripa silet, nemorum siluere recessus;
Et nostris volucres, quæ respondere solebant,
Cantibus, in sylvas se se intra tecta recondunt.

Namque mihi jam nullus amor cantare sub umbrâ,
Aut doctas pulsare fides: despecta jacebat
Barbitos, & celsâ pendebat inutilis ulmo.
Mordaces etiam circum præcordia curæ
Accelerant, vigilesque metus; pax blanda recedit;
Et fugêre procul placidæ bona gaudia mentis.
 Obstupui, & tacitus causas dum quæro latentes;
Haud longùm latuere doli, dulcesque metalli
Insidiæ. Tunc plectra manu cytharamque resumens,
I procul, i, dixi, donum exitiale camœnis.
Pars tecum mihi nulla super: non sunt mihi tanti
Divitiæ: nostros solabitur una dolores
Barbitos, & gazis me Regum æquabit opimis.
Continuò revolant hilares læto agmine risus,
Et solitâ recreant ægram dulcedine mentem.

IN HYEMEM QUÆ GALLIA TOTA SÆVIIT ANNO 1709.

JAm dudum Francis Zephyrus regnabat in oris;
Vesanosque hyemis clementior aura furores
Mulcebat, cunctos, Boreâ indignante, per annos.
Interea Nymphæque hilares, Dryadesque puellæ,
Naïadumque cohors fluviis volitare relictis
Rura per, inque vicem manibus per mutua nexæ
Exercere leves, cytharâ modulante, choreas.
 Ecce autem Hesperidum dum longiùs errat in hortis
Imprudens Zephyrus; dum nunc per amœna vireta,
Nunc super areolas volitat, mollique susurro
Obstrepit, & flores inter nugatur amicos.
Nacti aditum facilem madidis Notus horridus alis;
Et Boreas immanè furens, creberque procellis
Africus, in latos se se facto impete campos
Præcipitant, tristesque cient per inane tumultus.
Continuò ruptis nix depluit undique nimbis:
Terra riget, cursus glacie frenantur aquarum.
Tum verò insanas dum vis inimica procellas
Excitat, ad proprios recipit se turba penates
Naïadum, fluvioque procul se condit in alto.
Nec minus hinc Dryades, Nymphæque & cætera ruris
Numina secretas quærunt fugitiva latebras.
 Quin & Apollineum frigus penetrabile montem
Occupat, & solitos audet turbare labores.
Aonidum concreta gelu nam Pegasis unda

Duruit, & prohibet ſacros haurire liquores;
Carminibus ſuus unde lepos & gratia creſcit.
Ipſe etiam in ſtabulo concluſus Pegaſus alto
Excipere Aonios dorſo negat alite vates.
Interea Francas Zephyrus remeabat in oras,
Jamque propinquabat, cum triſtes eminus agros;
Aſpiciens, blandâ quos dudum afflaverat aurâ;
Ergo mihi Boreas conceſſos, inquit, honores
Invidet, & noſtro regnat dominator in orbe?
Tuque adeo hæc pateris, Divûm pater? at tibi ſacram
Quis celebret lucem, gelidi dum turbine venti
Terram agitant, diroſque movent impune tumultus?
Jam ter quinque dies latebris damnata juventus
Ire videt, meritumque tibi non reddit honorem.
Da, precor, inviſos hoſtes, ſi cura tuorum
Ulla ſuper, procul in Scythicos depellere fines.
Audiit orantem Omnipotens; Boreamque Notumque
Cæteráque in noſtris incommoda flamina terris
Trans pontum jubet in patrios migrare penates.
Continuò gelidus canis de montibus humor
Liquitur, & ſolito decurrunt flumina curſu.
Mox deſolatos Zephyri levis aura per agros,
Ereptos riſus, ereptaque gaudia reddit.

HOSTES AMICI.

SÆvus Amor ſpoliis hominum Divûmque ſuperbus,
Et pharetram certumque rotans pueriliter arcum,
Jactabat Cypriis nil non ſuperabile telis.
Cum ſubitò immiti Mors ſe tulit obvia falce,
Victrix ipſa etiam & multis ornata trophæis.
Continuò, ceu jam victoria certa maneret,
Mortem ridet Amor, pariter Mors ridet Amorem;
Ceu jam lethiferis moriturum crederet armis.
Tum puer; ergo meos ſiſtat Mors una triumphos,
Nec, cui Cœlicolæ cedunt, anus improba cedat?
Sic fatus. Tumido contra Mors intonat ore.
Quò ruis imprudens? quæ tanta inſania menti?
Quidve paras? cur fata ferox prævertere geſtis?
Talia fundebant diris convicia linguis.
Sed piguit certare minis: jamque arma furentes
Corripiunt, miſſiſque ineunt nova prælia telis.
Sed fruſtra: Mors Idalio non vincitur arcu;

Inftantis neque Mortis Amor fera fpicula fentit;
Ergo poft caffos ictus vanofque labores;
Cùm neuter poffet contundere viribus hoftem;
Unanimes ambo junxerunt fœdere dextras.
Nec fatis eft: pignus nunquam violabile pacis
Mors & Amor dant tela fibi. Dein vulnus Amoris
Sæpe fuit lethale, & Mortis amabile vulnus.

DIRÆ IN VULCANUM

Quod optimi Poëtæ Carmina igne periiffent.

VAh! cœli Vulcane pudor! vah! dedecus ingens
Cœlicolum, & fummo proles indigna Tonante!
Ergo-ne facrilegis potuifti abfumere flammis
Carmina, quæ doctus fua dicere poffit Apollo;
Carmina dulciloquis non inficianda Camœnis?
Non argumento reverentia debita facro;
Eloquii nec mitis amor tenuere furentem?
Si tibi, fi juftas converfus lector in iras,
Averfo fcriptos permittat Apolline verfus;
Attamen hos decuit trepidis allambere flammis;
Infcriptumque Dei nomen fervare verendum.
Sed quis præcipitem furor inconfultus adegit
Divinum infidis carmen violare favillis.
Scilicet Aonides, præfentia Numina Vatum,
Defpectæ tibi funt, nec dulcia carmina curas?
At tibi pro fcelere immani, pro triftibus aufis,
Hoc vates, Superis gens exaudita, precamur.
Te quando æthereis expulfum fedibus olim,
Deformem indignans divo de fanguine prolem,
Jupiter in terras cœlo dejecit ab alto;
Tunc luxata tibi eft graviori tibia lapfu.
Jam brevior pes dexter eat, fiatque finifter
Longior, & dubio titubans ad fingula greffu
Durius offendas: faxo dum fractus acuto
Turpe caput, juftas dederis pro crimine pœnas.
Sed quid ego hæc autem? Meritis leviora precamur.
Te potiùs raptum accensâ fornace recondant
Fruftrà obluctantem Brontes Steropefque procaci
Cum rifu: pofitumque altis incudibus ambo
Æterno tundant luxatum verbere corpus.

METAMORPHOSIS PUERI IN EBUR VOLATILE.

EXuerat pharetram ex humeris arcumque ſonantem
Idalius puer, & ſpoliis indutus opimis
Ibat materni ſpatioſa per atria tecti.
Circum mille joci, circum chorus omnis amorum
Fallebant variis felicia tempora ludis.
Hos inter puer ignotus ſubrepſit, amori
Omnia pennigero ſimilis; nam plurima labris
Gratia, multus honos tenero fulgebat in ore.
His ſuper Idaliæ raptas ſine more columbæ
Aptarat molles humeris implumibus alas.
At dum turba levis medias impune per auras
Hinc atque hinc volitat certatim: Hic ventris obeſi
Mole gravis, tardamque trahens inglorius alvum,
Proditur, & fraudem puerûm gens prava retexit.
Diſſimulat tamen, & raptum per inane puellum
Projicit ad metam alternans, manibuſque viciſſim
Accipit & reddit, riſuque illudit amaro.
At dum per medios nunc huc, nunc miſſilis illuc
It puer, & lætæ præbet ludibria turbæ;
Fraude malâ implumem lugens Cytheræa Columbam
Agnovit pennas humeris puerilibus aptas.
Et procul indignans, pueros juvat inter amores
Ludere, ait? tibi mox dabitur, maleſane, quod optas;
Hinc adeo pila tu fies & ludus Amorum.
Dixit & in ventrem ſubitò concrevit eburneum
Infelix pueri moles: tum flexile collum
Deſuper obriguit. Lamentis ora patebant;
Ora ſed Idaliæ plumis impleta columbæ.
Crudeles placuere joci, matrique Cupido
Annuit, & ludis riſit gens prava repertis.
Dein habilem, quò ſe puer ambitioſus agebat,
Certatim incurvant dextris ſolertibus arcum,
Committunt extrema duo vincliſque coërcent.
Nec ſatis eſt; pulcro juvat inſudare labori;
Ingenium labor ipſe facit; nam flexilis arcûs
Qui reſtabat adhuc nervus ſuper, haud mora ductum
Invarias longo hinc atque hinc molimine partes
Intexunt habilique manu per quadra figurant.
Jamque adeo dextram inſtructi puerilibus armis
Pennatum pars mittit ebur, pars altera miſſum

Excipit, & varios pulsando reciprocat ictus.
Ex illo Divos pueros imitata juventus
Pennatos gaudet globulos versare per auras.

METAMORPHOSIS EBRIORUM JUVENUM IN LAGENAS.

Tempus erat, quo plebs medias larvata per urbes
Insani celebrare solet Trieterica Bacchi,
Et priscos revocat tanto post tempore mores.
Tum verò Juvenum virides effusa per hortos
Læta cohors, epulas inter, lususque, jocosque,
Et choreas hilares, multo se impleràt Iaccho;
Ambrosios repetens iterumque iterumque liquores.
At postquam agnovit nil jam superesse falerni;
Tum vacuos calices exhaustaque pocula mœret,
Et sortem indignans, confuso murmure Bacchum
Increpitat, longisque ciet clamoribus auras.
Huc ades, ô Lænææ pater; lepidissime Divûm
Huc ades! exhaustis, viden' ut jam mitia desunt
Dona cadis? rursum madeant siccata Lyæo
Pocula, & in vacuis renoventur vina lagenis.
Audiit, & turbæ risit vesana procacis
Vota Deus: Quæ vos, inquit, quæ tam aspera fauces
Incessit rabies, quæ nullo extinguitur haustu?
Hæc vobis explenda sitis: neque munera nostra
Deficient, fors & vinum petiisse pigebit.
Dixit; & in totidem Juvenes jubet ire lagenas.
Nulla mora est; lento circum undique & undique corpus
Vimine contegitur, mox altius ardua colla
Exsurgunt, teretesque ferunt mutata figuras.
Ex illo, proprios alio sub corpore mores
Servat adhuc malesana cohors, titubansque lagena
Stare loco nescit nisi multo impletur Iaccho.
Cúmque exhausta jacet, credas & plangere sortem.

MORTIS DE PRINCIPIBUS VIRIS TRIUMPHUS.

Jam totum imperio & duris sub legibus orbem
Subdiderat, partoque ibat Mors læta triumpho.
Ecce autem excelsas, Regum palatia, sedes
Rimanti, densus dextrâ lævâque satelles
Occurrit, strictisque aditus mucronibus horrent?
Quid faciat? quâ vi? quibus artibus invia tentet

Limina,

Limina, & occlusam victrix irrumpat in aulam?
Morborum indignans turbam vocat: ocyùs omnes
Erumpunt Stygiis, ruptâ tellure, cavernis,
Et Mortem circumveniunt. Stetit arida Febris
Occultas afflans accenso pectore flammas.
Dein longo veniunt examine, Tussis anhelans,
Et laterum dolor, & præpingui mole Podagra,
Fumosique ignes cerebri; perque intima serpens
Viscera, Lethalique agitans dolor ilia motu.
Mors stetit in mediis, tumidoque hæc pectore fatur.
Tandem fausta dies & ineluctabile tempus
Illuxit, fidi comites; quo nemo resistat
Deinde mihi: certum est aulam penetrare potentum,
Et malè securos communi involvere fato.
Quod vis forte neget, dabit ars nova. Lauta parantur
Principibus cras insolito convivia luxu.
Jamque adeo totâ urbe dapes, & Massica primæ
Vina notæ studio famuli certante requirunt.
Ocyùs his taciti succedite: mox ubi mensas
Furtim instillato vitiarit quisque veneno,
Intima commixtus Procerum per viscera gliscat:
Protinus ingenti miscebitur aula tumultu.
Interea telis dextram succincta cruentis
Ipsa adero: trepidas me me insinuabo per ædes,
Atque improvisâ victrix dominabor in aulâ.
Assensere omnes & læti jussa facessunt.
Febris atrox petit ima cádi, pariterque Podagra
Ægrè spumanti patulum caput abdit Iaccho.
Namque ut pinguis, iners, crassâ se mole ferebat,
Parvum eluctanti luxaverat ossa foramen.
Hinc adeo Procerum spatiosa per atria gressu
Difficili, aut geminis it sustentata bacillis.
At Pepone humores crudi latuere sub imo,
Pigra cohors: ruit in leporem, lumbosque caputque
Inficiens, auris mœror torpentibus afflat.
Involat in glaciem, gelidoque in corpore Tussis
Ultro habitat, stomachique dolor petit intima Fungi.
Ecce autem mensis dum regia turba remotis
Exsurgit, ludosque parat, grassatur in omnes
Morborum furiata cohors: olli horrida Febris
Torrentes artus depascitur: ægra Podagra
Huic ligat articulos: illum indigesta ferinæ
Frusta premunt, pectusque acidis humoribus implent.

Interea Mors ipsa venit: tum, falce reductâ,
Adversos irata petit, mactatque ruitque,
Atque repentino turbat nova gaudia luctu.

UNDE MEDICORUM IN ORBEM PROLUVIES.

Dejectus cœlo quondam Vulcanus ab alto
Dum cadit in præceps, rapido per inania lapsu
Luxatusque artus, nec non pede debilis uno
Figebat dubio vestigia lubrica gressu.
Protinus insigni Medicorum ex ordine turba
Convenere: aderat pullatâ in veste Melampus,
Phillyridesque sagax, & cum Chirone Machaon,
Nec non Phœbæâ celebris Podalirius arte
Auxilio subeunt. Hic odoriferam Panacæam,
Ille salutiferam redolenti è pyxide Nardum
Depromit, mites alter jactantior herbas.
Pars altum obducit vulnus; pars multa salubres
Diffundit phialis succos, pars dulcia miscet
Fomenta, ingratum si fors mulcere dolorem,
Ossaque nativæ si possint reddere sedi.
Sed frustra: exuperat dolor, ægrescitque medendo;
Ergo moræ impatiens phialas & pharmaca longè
Projicit, iratoque Deus sic intonat ore.
Ite procul resides animæ; satis usque Tonantem
Et Superos lusistis, ait; fraus nota, dolique,
Vestraque deluso manifesta inscitia cœlo.
Nam cur ambrosio jamdudum Jupiter haustu
Perfunditque avidas repetito nectare fauces,
Sanandis si nulla super medicamina morbis?
Quin agite: & si cui præsens in pectore virtus,
Hîc, artis medicæ specimen, luxata reponat
Sedibus ossa suis. Nec plura effatus; & iræ
Impatiens rapit arma manu, stolidamque cohortem
Insequitur, properatque suo mactare dolori.
Tunc illi celerare fugam, totumque per orbem
Effusi procul, in terras subiere nocentes.
O utinam, Vulcane, tuo data præda furori,
Gens inimica gravi periisset tota sub ictu,
Nec peteret tristes populorum in funera terras!

IN PERVERSUM PARENTUM IN LIBEROS AMOREM SATIRA.

O Veterum mores! ô sancta exempla Parentum!
Secula quàm distant seclis austera solutis!
Namquid ego hîc patriâ indignos virtute nepotes
Degenerasse querar? Nunquam heu! tam læta redibunt
Tempora; cùm prudens genitor, cùm sedula mater
Vix bene depulsos nutricis ab ubere natos,
Nutrices colere Aonidas, curasque juberent
Ferre graves studiorum, animumque appellere chartis;
Nunc perdit pueros nimia indulgentia patrum!
Ac veluti teneros, dum stringit Simia, fœtus
Enecat imprudens, & prolem perdit amando.
Haud aliter stulti præfocant blanda parentes
Pignora! Namque puer dum vitæ assuescit inerti;
Delicias inter molles, mala semina sensim
Alto corde bibit, vitiis alimenta futuris.
Ast ubi triste venit nimiumque inamabile tempus;
Ædibus è patriis doctas formandus ad artes
Cùm rapitur, Musisque puer mandatur Alumnis;
Quis tristes memoret gemitus, longosque dolores?
Suspirat genitor, mater ciet æmula fletus;
Luctisonis totas nutrix ululatibus ædes
Accendit. Puero credas extrema parari
Funera. Luminibus siccis comitatur euntem
Sola cohors famulantum, & pondus inutile gaudet
Longiùs esse domo, seque ægrâ mole levari.
At non, care puer, non commendatus abibis;
En adsunt vecti bigis materque paterque
Palladis ante fores. Jam stridet limen ahenum;
Et rapidi cunctis de partibus orbita currûs
Personat emotas, fremitu stridente, fenestras.
Nulla mora est; adsunt, studiis qui rite regendis
Præficitur, justo qui temperat ordine mores,
Et cui cura domûs cecidit: quos alma salutat
Cum puero mater, verbisque ita fatur amicis.
Ecce puer, puer ecce meus, spes unica magnæ
Solamenque domûs, (nato simul oscula libat)
Si quis amor, laxis, oro, spatietur habenis.
Ne mihi dilectum verbo nec verbere natum
Tundite, nam tener est; vox durior asperet aurem;
Frigidus ante pedes vestros ruat. Haud mihi tanti

Parnaſſi fuerint latices, Phœbæaque laurus.
Hoc unum ſatis eſt, veſtro ſi munere poſſit
Vivere, & incolumis ſtudiorum abſolvere curſus.
Quod ſi forte, precor, Dii, talem avertite caſum,
Peccantem meritas par eſt expendere pœnas,
Vos pueri, vos & matris miſeratio tangat.
Non erimus facti immemores; matrique patrique
Certare officiis, dignaſque rependere grates
Si liceat, vos & curam impendiſſe juvabit.
Quod ſupereſt, ne penſa rudem graviora fatigent.
Hæc mater; pater hæc audis uxorius? ambo
Sic teneros vitiant ſtudiis communibus annos.
Quid mirum, ſi bina puer poſt luſtra reviſat
Segnis ut ante lares; Phœbuſque remittat alumnum:
Depaſtum veluti pinguiſſima gramina ruris
Pan Deus Arcadiæ caulis emittit Aſellum.

LABORIS NECESSITAS.

OLim, dum primâ naſcentis origine mundi
Aurea florerent Saturno ſecula Rege,
Cunctaque fœcundo per ſe daret ubere tellus.
Dulcia tunc placidæ peragebant otia gentes,
Nec labor ullus erat; liquidi ſed fontis ad undam,
Lenis ubi ſpirat clementior aura Favonî,
Aëra mulcebant teneri modulamine cantûs,
Longaque feſtivis fallebant tempora ludis.
At mox ipſi etiam moverunt tædia cantus,
Nec ludi placuere ſatis; quin otia mollem
Deſidiam, & multæ lethalia ſemina culpæ
Partu infelici totum fudere per orbem.
Tum pater omnipotens cœlo miſeratus ab alto
Ingemuit, certamque novâ parat arte ſalutem.
Ergo juvat variis abrumpere languida curis
Otia, & ingratum ludo miſcere laborem.
Continuò mortale genus telluris avaræ
Senſit opes, intraque ſinus ac viſcera condi,
Quas niſi depreſſo nequeat recludere aratro.
Mox alii denſas cingunt indagine ſylvas,
Vel curſu ſectantur aprum, vel flumina lembo
Nota petunt, hamiſque trahunt in retia piſces.
At quibus ingenii ditiſſima vena benigni,
Aut meliore luto finxit præcordia Titan;

His amat ingenuas animum exercere per artes,
Et teneram studiis formare ad grandia mentem.
Protinus Aonii panduntur limina montis;
Hîc ubi, Castalidum doctâ stipante catervâ,
Jura dat, & summo residens in vertice Phœbus
Accenditque animos cœptisque audacibus implet.
Huc adeo se se juvenum lætissima turba
Insinuant, operisque novâ dulcedine capti,
Pars canere Heroas, pars Regum ingentia facta
Dicere amat, victasque acies, pugnataque bella
Fortiter, & partos non uno ex hoste triumphos.
Pars aptare modos fidibus; cœlique marisque
Terrarumque Deos, & amœni Numina ruris
Arte novâ resonare docet; nec te, optime Bacche,
Lætitiæ dator, aut calices siluere disertos.
Dulcia si Pindo bonus annuit otia Phœbus;
Acriùs ad solitos studio certante labores
Se referunt, rediere animi, rursumque recepto
Robore, concurrunt, majoraque viribus audent.
Otia sic placuere magis distincta labore.

FOLIORUM LUSORIORUM ORIGO.

Cum novus exactos se redderet annus in orbes,
Ab Jove fata hominum breviori impressa papyro,
Inque quadrum certo partitis ordine chartis
Regia Mercurius Junoni dona ferebat.
Forma licet cunctis eadem, tamen haud color unus
Est foliis, paribusve notis descripta renident.
Ast alius Vulgo docet eventura character;
Reginas alius Reginarumque maritos,
Et Proceres, quotquot palatia celsa frequentant,
Quæ speranda manent, aut quæ metuenda per annum.
Ecce autem, dum jussa Jovis Cyllenia proles
Exequitur, crebrosque movet per inane lacertos,
Labitur axillâ fascis quem forte premebat.
Illum continuò fatorum inimica cadentem
Excepit Fortuna, imis quæ vertere summa
Gaudet, & adversos casus miscere secundis.
Tum Dea cum Momo & turbâ leviore Deorum,
Fallebat variis libentia tempora ludis.
Ut primùm advertit fascem inclusasque tabellas,
Miscet agens, comitesque inter discrimine certo

Partitur; verſo mox ordine, tradit eaſdem,
Inque vices toti pariter confundere turbæ.
Mercurius redit interea, quem rector Olympi
Increpitans graviter, probris onerarat amaris.
Nam quæ tanta animis, dixit, fiducia, Divûm
O joculare genus, ſummum ſpreviſſe Tonantem;
Et terere indigno ſacrata volumina ludo?
Nec plura: indignans tenues facto impete chartas
Tractantum rapit è manibus, gaudenſque receptis;
Præpetibus ſe ſe ſuper æthera proripit alis.
Sed fruſtra, nam capta novi dulcedine ludi
Turba Deûm brevibus foliis amat addere formas;
Quæ placuere priùs, varioque ornare colore.
Hinc, ſi vera fides, veniti primordia ludi.

POTIO COCHOLATI LITERARUM STUDIOSIS SALUBERRIMA.

NAm quis ab extremis jucundum munus Iberis
Mittat liba mihi, læto quæ Mexica partu
Progenuit tellus, & odoro condit amomo.
Scilicet ille novos potus dat vatibus ignes;
Inſpirat dignos ipſo vel Apolline verſus.
Ah! memini, ambroſium ſi quando haurire liquorem
Contigerit, ſenſi ſub pectore creſcere vires
Inſolitas, æſtuque caleſcere corda benigno.
Hæc me liba juvant: tam dulci nectare dives,
Bacche, tuos latices, tua jam tibi, Bacche, relinquo
Pocula, ſeu calido quæ fert Burgundia tractu,
Seu quæ læta magis gremio Campania fundit.
Non capiti nocet ille liquor, numerumve lucernis
Ingeminat, crudoſve ciet ſub corde tumultus.
O Grajorum utinam vitalis ſuccus in oris
Creviſſet quondam! Tu qui vinoſus, Homere,
Laudibus argueris vini; meliore tuliſſes,
Deſertor Bacchi, Cocholatum ad ſydera verſu.

SOMNIUM.

COntentus parcis dapibus, jejunia quales
Rite quaterdenis præbent indicta diebus;
Carpebam nocturna leves per tempora ſomnos,
Non molli in plumâ, Tyrioque volutus in oſtro;
Feſſa ſed anguſto compoſtus membra cubili,
In tumuli morem, paleâ quod ſaccus agreſti

Plenus ad os, rigidoque insternit culcitra panno.
Continuo Gallorum inter victricia raptus
Agmina, & hostiles videor mihi cingere muros
Bellator, tristes ubi latè impulsa minantur
Mœnia Verrucæ * jam jam factura ruinas.
At neque terrificum tormenta imitantia fulmen,
Nec præsens animum mortis terrebat imago.
Quò me laudis amor, quò dulcis præmia palmæ
Cumque vocant, rapior, fati securus in hostes.
At dum blanda tenent sopitos somnia sensus,
Ecce mihi ante diem summo de vertice turris
Signum invisa dedit nimium campana juventæ,
Et faciles pepulit toto de pectore somnos.
Excutior subitò, & factus de milite ductor
Myrmidonum, sortem dolui aversatus iniquam.

LUSUS IN HIRUNDINEM.

FRonde super viridi, placido dum languida lapsu
Insinuat per membra quies, altisque recepta
Luminibus, vigiles abigit de pectore curas.
Ecce super medio videor mihi sidere Pindo.
Hîc ubi Castalidum, doctâ plaudente catervâ,
Solerti Cytharam ipse manu pulsabat Apollo.
Mirabar, cupidâque inhians cœleste bibebam
Aure melos; dulces quando nil tale timenti
Importuna nimis somnos abrumpit Hirundo.
Namque caput circumvólitans bis terque jacentem
Excitat, & miserum Pindo deturbat ab alto.
Exarsere ignes animis, subit ira nefandum
Ulcisci scelus, & dextrâ fugitare parantem
Arripio. Nam quod, dixi, pro talibus ausis,
Supplicium malesana feres, quæ tam bona turbas
Gaudia? Num geminas rescindam corpore pennas?
An meritam graviora, ferus quas Tereus olim
Exegit pœnas, linguâ mulctabo loquaci?
Ingemuit volucris, neque adhuc oblita priores,
Flebilibus mihi visa modis iterare querelas.
Ipse etiam ingemui, & sortem miseratus iniquam,
Incolumem liquidas patior volitare per auras.

* *Verruca in Italia tunc obsidebatur a Gallis.*

HISPANUS VERSALIAM IN REGIAM ADMISSUS.

EXtremis nuper de finibus orbis Iberi
Venerat Hiſpanus, Francis viſurus in oris
Verſalias arces Regiſque palatia Magni.
Scilicet audierat rerum hîc miracula pandi;
Queis neque Pyramidum regales Memphis honores
Æquiparet, Soliſve Rhodus miranda Coloſſum,
Aut conferre velit tellus Babylonica muros.
Ergo avidis dum cuncta oculis circumſpicit; & ſe
In partes quaſcumque ferat, longa atria luxu
Miratur fulgere novo; dum ſuſpicit hortos,
Fluminaque in varias paſſim venientia formas;
Ecce improviſus, magnâ ſtipante coronâ,
Objicitur Lodoix ultro ſpectandus eunti.
Non illum croceis illuſum veſtibus aurum,
Non lucens adamas, & Eoi munera ponti
Ornabant, ſed frontis honos venerandaque vultûs
Gratia, & auguſtos Majeſtas fuſa per artus.
Hîc verò exclamans voces novus hoſpes in iſtas,
Hunc vidiſſe mihi ſatis eſt; jam cætera ſordent.

JUVENIS EBRIOSI IN CADUM METAMORPHOSIS.

STertebat patulam reſupinus vitis ad umbram
Caſtalius juvenis, multoque inflatus Iaccho
Proflabat reſonante graves de pectore rhonchos.
Non tulit hæc Phœbus; ſortem miſeratus Alumni,
Fit propior, prenſatque manus & vellicat aurem;
Atque hæc irato ſimilis ſuper adjicit ore.
Stertis iners? neque te Bacchi maleſana ſequentem
Caſtra pudet? toto interea gens æmula Pindo
Congreditur, palmæque ambit victricis honorem.
Ille ſub hæc oculos ſomno vinoque gravatos
Diducens utrâque manu vix talia reddit.
Nam quid ais? vel quid faciam, Pater optime vatum?
Terra imbres, imbrem ſegetes, bibit æthera pontus,
Sol pontum, ſolemque ſoror bibit æmula Phœbe,
Cur mihi non liceat liquidum potare falernum?
Hîc Deus indignans juſtaſque accenſus in iras,
Vite ferit Juvenem, quo verbere protinus ingens
Fit cadus, & primæ veſtigia nulla figuræ,

Nulla

Nulla super remanet species, os præter apertum,
Dulcia quo læti fundantur munera Bacchi.

LEPIDA PICTORIS FESTIVITAS.

PArrhasii soboles, par magno Pictor Apelli,
Diversos unâ populos simulare tabellâ,
Dignum opus Artificis, calamo leviore, parabat.
Ille ubi rescivit variis de partibus orbis,
Qui populis mores, quo quisque indutus amictu,
Quos coleret ritus, opus inchoat, & sua cunctis
Sedulus affingit patrio velamina cultu.
Contracta in rugas collo dat linea circum
Hispano, & pressis stringit femora utraque Brachis.
Hunc juxta oblongo spectandus Belga galero,
Lævâ hastam, dextrâ gestat spumantia vino
Pocula, & irriguo se proluit impiger haustu.
In mediis aliâ Gallus se parte ferebat,
Quem vastos distincta sinus variisque decora
Tæniolis, longo femoralia texta labore
Circumdant, grandesque premunt in cruribus alæ.
Nec suus hic Daco deerat locus, ille bipennem
Molitur dextrâ, latoque accingitur ense.
Hunc prope lunigero succinctus acinace Turca;
Cui Spartana chlamys talos descendit ad imos,
Carbaseique tori cingunt caput; haud procul adstat
Sarmata, molliculis præcinctus corpora villis.
Mille pharetrati, quos ultimus educat orbis,
Quique sagittiferos habitant Garamantas & Indos,
Hîc aderant populi, nigro pars fusca colore,
Pars simul intextis corpusque & tempora plumis.
Multos præterea, tenui quos dicere versu
Non licet, in tabulâ depinxerat. Ast ubi longo
Artificis tandem manus est defuncta labore;
En veteres habitus Gallum mutasse, novumque
Induxisse ferunt vestis genus. Ille resumit
Arma manu, moremque novum ritusque recentes
Exprimit, atque alio dat Gallum incedere cultu.
Nec longum in medio tempus; cum fama reportat
Mutatos rursum studia in contraria Gallos
In cultus ivisse novos, quodque ante placebat,
Displicuisse brevi. Tum pictor concitus irâ,
Siccine Gallus, ait, volucri inconstantior Euro,

Utque suâ nostram levitate illuserit artem?
Nulla mora est: nudum effingit, sed forfice dextram
Armat, & ante pedes pannos hinc pingit & inde.
Tum super hæc, Tabulam joculari hoc carmine signat.
Galle, tibi vestes, quas lubet, ipse para.

IN PSITTACUM.

VEnit dulce mihi peregrinis munus ab oris,
Angustosque habitat Volucris, mea cura, penates.
Illius in toto virides mirabere plumas
Corpore, ni variis distincta coloribus Iris
Cingat, & aërio collum discriminet arcu.
Sunt Volucri placidi mores, patiensque magistri
Ingenium, quamcumque voles formabis ad artem.
Adde quòd humanos imitando effingere solers
Lingua sonos, paribus tecum colludere verbis
Gestiat, & notas alternis reddere voces.
Hæc mihi dum nuper solito festivior ultro
Garrit, & insuetum depromit gutture carmen;
Dum rauco sonat ore tubam, dum tympana pulsat;
Blanditiis & mille meos sibi captat amores.
Tunc ego, ne dubita, Volucris dulcissima, dixi:
Vere novo, primùm cum læta virescere tellus
Cœperit, & mollis spiraverit aura Favonî;
Servitium eripiam longum, tibi vincula solvam:
Perque altos nemorum saltus & læta per arva
Aëriasque impune plagas volitare licebit.
Pauca mihi contra trepido dedit ore Volucris.
Nam quid ais? quæ te nostri fastidia tanta
Ceperunt? hospesne forem importuna? vel in te
Peccavi quidquam imprudens, quod plectere certes?
Ecquid enim per aperta jubes impune vagari
Camporum, nemorumque altos lustrare recessus?
Quid juvet exiles agitare per aëra muscas,
Repentes & humi duro configere rostro
Vermiculos, siccisve famem depellere granis?
Tu mihi tu niveum mollique siligine panem,
Conditasque nuces, aut, si quid dulcius istis,
Porrigis ipse manu; tu munera blanda Lyæi
Das bibere, & tecum lautis accumbere mensis.
Cætera quid memorem? Potui formosa videri
Hospitibus, numero veniunt quicumque frequenti

Mane ſalutantes, & te gratantur amicum.
Quin etiam tremulis hinc inde aſſurgere pennis
In caput atque humeros faſt eſt mihi: pectus in ipſum
Involo, cum placuit: quæ figimus oſcula, blandus
Excipis, & ſtudiis paribus perſolvis amorem.
Dic ubi libertas potior? quibus ipſa beatam
Sortem æquare queant præſentia Numina donis?

PRINCIPIIS OBSTA.

Cupido ab imbre madidus.

DUm nuper ſæviret hyems, gravibuſque pruinis
Horreret cœlum, & tellus ingrata rigeret;
Tendebam ad parvos ſerâ ſub nocte penates.
Ecce autem Veneris, nemorum per devia proles
Adſtitit, & falsâ decepit imagine mentem.
Nam puero geminas imber madefecerat alas,
Incomptis nix fuſa comis, torpentia duro
Membra gelu, & largis manabant lumina guttis.
Hîc mihi ſollicitam flexit miſeratio mentem;
Quique nitebat honos oculis & gratia vultu,
Inſpirant teneros tacito ſub pectore ſenſus.
Care puer, dixi; noſtris ſuccedere tectis
Ne pigeat, rigidumque foco diſſolvere frigus.
Ille nihil contra, ſed vultu arriſit amico
Blandus, & acceptâ ſequitur veſtigia dextrâ.
Verùm ego frigenteſque manus algentiaque ora
Dum foveo, & gelidas abſtergo è corpore lymphas
Imprudens, arcum vidi ſub veſte latentem,
Et calamos tædaſque, & ſæva Cupidinis arma.
Nec latuere doli; caſtis procul ædibus hoſpes
Ejicitur; rabidas pulſus malè ſurgit in iras,
Et validam indignans tentat vibrare ſagittam.
Sed fruſtra; ſolitæ torpentem frigore dextram
Deſtituunt vires; telumque imbelle, ſine ictu
Concidit, & ſummâ vix tandem in veſte pependit.

DE BREVITATE VITÆ.

ESſe quid hoc dicam, quòd tam breve ducimus ævum
Mortales? vix heu! vitales luminis auras
Hauſimus, inque ipſo miſeri evaneſcimus ortu!

Interea cervi, pavidum genus, integra vivunt
Secula; corvorum piceis gens horrida pennis
Protrahit annosam nostro de funere vitam.
Altis quin etiam nixæ radicibus iras
Ventorum rident & cœli fulmina quercus.
Nos homines rerum dominos, orbisque potentes
Mors avidâ metit atra manu, tumuloque sepultos
Cogit in æternam componere lumina noctem,
Unde redire vetant quemquam, mala Numina, Parcæ.
Vidi ego succisas repetitis ictibus ornos
Fronde virere novâ, putrique exsurgere trunco.
Vidi & depositis duræ post frigora brumæ
Exuviis angues primam renovare juventam.
Ipse adeo tristi victor de funere phœnix
Surgit, & æternos revocat reparabilis annos.
Nos ubi primævo succisi in flore juventæ
Occidimus, Stygiisque semel mersamur in umbris,
Hinc remeare nefas, superasque revisere sedes.
Saltem ah! communi fatorum lege soluti
Debuerant Vates producere longiùs ævum.
At miseri Vates fato volvuntur eodem;
Nec prohibet dulces à funere Phœbus alumnos.
Threiciâ fretus cytharâ fidibusque canoris
Orpheus indomitos potuit mulcere leones:
Fertur & argutâ testudine grandia Thebes
Mœnia, compositis Amphion condere saxis.
Haud tamen Amphion cytharâ, non Thracius Orpheus
Difficiles cantu potuerunt flectere Parcas,
Aut, quos orabant, tandem impetrare regressus.

CUPIDO CEREUS IN ARTIFICIS OFFICINA VENALIS.

Cereus Artificis prostabat in æde Cupido,
Cui deerat vox una; rubro circumlita fuco
Ora nitent, flavi volitant per colla capilli,
Et, qui luminibus fulget, probat ignis Amorem.
Illum respiciens Amor invidisset Amori,
Mentitoque Venus libasset basia nato:
Tam solers erat illa manus, quæ frontis honores,
Quæ molles oculos & vivida finxerat ora.
At nemo, res mira, fuit, qui pignore quovis
Aut emeret, puerumve domi pateretur inemptum.
Scilicet ex humeris, quamvis innoxia tela,

Tela tamen, dextrâque faces, arcumque finiſtrâ
Cum gereret, potuit vel cereus ille timeri.
Hujus ad aſpectum reliquis audacior, ira
Fecerat audacem; Artifici, nummum accipe, dixi;
An meus eſt? riſit, nihil & cunctatus ementi
Dat puerum; nummus pretium fuit unus Amoris.
Tunc ego ſæva memor tenero quæ vulnera cordi
Fecerat, i medias, dixi, Puer improbe, flammas
Experiare; decet te nunc ardere viciſſim,
Per quem ipſe imprudens maleſanis ignibus arſi.
Nec mora projicitur rapidos arſurus in ignes,
Liquitur; ille tamen ſuperas liquefactus in auras
Fugit adhuc fumo ſimilis, ſimiliſque vapori.

SOLERTIS INGENII SPECIMEN.

DUm celſæ Æſopus pandit miracula mentis,
Et rerum ambages populo plaudente reſolvit,
Ecce aliquis parat ingenium ſubtile doloſis
Explorare modis; &, quem celebrabat ubique
Fama virum, levibus deceptum illudere nugis.
Ergo duas fert ille roſas, quarum altera felix
Terræ partus erat, formam altera traxit ab arte.
Par utrique tamen decus eſt, par gratia fulget;
Sic ut nata ſinu telluris ab ubere poſſit
Utraque, vel dextræ labor ingenioſus haberi.
Talibus inſidiis, & ſpe fidentior ultro
Æſopum aggreditur, dictiſque ita ſubdolus infit.
O tu, cui mentem finxit natura ſagacem,
Dic, Æſope, precor, neque te labor iſte gravabit;
Utra putas educta ſolo roſa venit in auras?
Olli ſubridens, verbiſque Æſopus amicis,
Mox, inquit, reſponſa feres; geminumque reponi
Præcipit in menſâ florem; tunc fortè flagrabat
Æſtus, & in medio ſol egerat axe quadrigas.
Nec mora nectareum volucris vaga ſentit odorem;
Et circumvolitans nunc hîc, nunc inſidet illic.
At poſtquam medio nativi floris adhæſit,
Et molles tenui ſuccos Apis ebibit ore;
Sic ait; eluſitque dolos Æſopus inanes.
Hanc mihi ſervo roſam, volucris quam parva momordit.
Vade hoſpes, nobiſque aliàs illudere parce.

UNDE LARVARUM ORIGO.

POstquam Terrigenas disjecit fulmine fratres
Jupiter, & victor toti dedit otia cœlo,
Tristia præteriti solari tædia belli,
Absentesque diu cupiens accersere risus,
Edere defessis voluit spectacula Divis.
Ergo vocat Momum, vultuque ita fatur amico:
Eia, age; te quando non est solertior alter
Mille modis variare jocos, jam concute pectus,
Extrue solennes, Deus ô lepidissime, ludos.
Scilicet hæc meriti poscunt sibi præmia Divi,
Quos sumus in duris experti rebus amicos.
Dixerat: ille Jovi paret, turbamque Jocorum
Promptus adit; simul, ô socii, concurrite, dixit;
Nunc animis opus est; hominum sator atque Deorum
Nostram poscit opem, & longo defessa labore
Festivis recreare parat bona Numina scenis.
Consulite in medium; vel si sententia nobis
Est potior, nostris aures advertite dictis.
Ergo agite, ô socii, notos deponite vultus,
Induite arte novos, variasque aptate figuras,
Quæ valeant Divos, & Divûm fallere Regem.
Assensere omnes, levibusque per aëra pennis,
Diversas referunt mutato in corpore formas.
Hic gerit informi distinctam tubere frontem:
Olli præcipiti descendit vertice nasus;
Huic clivo in medio curvatus fornicis instar
Assurgit, longumque exporrigit alter acumen.
Quid jam labra, genas diversaque rictibus ora
Commemorem? Fert ille gulæ bipedalis hiatum
Exili mento fultum malè; crassior alter
Labra horrenda movet naso subjecta recurvo.
Hic gibbo ingenti, tumidoque abdomine tardus
Incedit, turbâque Deûm ridetur ab omni.
Quin etiam varias simili placet arte ferarum
Mentiri facies; Satyrum hic villosus agrestem
Ore refert, diræ vultus habet ille Chimeræ;
Alter noctivagæ volucris, quæ cætera parvi
Muris habet, nigras si corpore detrahis alas:
Harpyas alii simulant, hi Gorgonis angues,
Immanesque lupos alii, rabidosque leones.

Denique non si sint centum ora sonantia linguis,
Innumeras possim memorando exponere formas.
Hæc ubi, Sileni Momus conscendit Asellum,
Alter Bellerophon, & utrinque sonantia pulsans
Tympana, spectandum Divis agit omnibus agmen.
Riserunt Superi, risit pater ipse Deorum.
Hinc talem tenuere homines, gens æmula, morem.

CUPIDO ARATOR.

QUis credat? Superis sua sunt fastidia; cœlum
Linquere amant, ipsis & gaudia quærere terris!
Fugerat æthereas, curis stimulantibus, arces
Idalius Puer, & lætis novus hospes in agris
Dum ludit, tauris instructum offendit aratrum.
Nulla mora est; pharetram ex humeris tædamque reponit,
Fatalesque arcus, &, quâ velabat ocellos,
Fasciolam, duroque manus adjungit aratro.
Ars tamen illa placet; juvat exercere laborem
Insolitum, seu quòd nova res, seu, quòd mala terris
Quæ fecit, plenis solari messibus optet.
Ergo dum glebas insueto vomere versat
Impiger, atque altis committit semina sulcis;
Ad cœlum tollens oculos, fac, Jupiter, inquit,
Expectata seges votis respondeat, aut te
Rursus ego Taurum fieri, & juga ferre jubebo.

PACIS AUGURIUM IN MEDIO ARMORUM ÆSTU.

ARmorum casus miseros & acerba dolebam
Tempora, sollicito Pacem sub corde requirens:
Cum subitò medias inter Pax aurea nubes
Adstitit; hanc pleno comitatur Copia cornu,
Et blandi subeunt, examen amabile, Risus.
Nam quis in afflictas, dixi, Pax aurea, terras
Te revocet? Quis te superis accersat ab oris?
Aspicis ut lacerum Discordia tetra per orbem
Sæviat; ut propriis imbuta cruoribus arma,
Arma, quibus meliùs Mahometica regna perirent,
Mutua cognatæ vertant in funera gentes?
Eia, age, rumpe moras, mundo succurre gementi.
Illa nihil contra, radio sed dividit auras;
Et dedit augustum Lodoici cernere nomen.

Felix augurium feliciaque omina lætus
Accepi, & tristes pepuli de pectore curas.
Ergo reluctantes per te, Rex Maxime Regum,
Dediscant bellum populi, Pacemque requirant;
Hic te spectat honos, operum hoc, Lodoice, tuorum est.

PLURES VOLUPTAS QUAM NEPTUNUS AUT MAVORS ENECAT.

DUm mihi defessos altus sopor alligat artus,
Et variâ Morpheus illudit imagine mentem;
Visus adesse mihi tumidis Neptunus ab undis.
Ut vidi, ut stupui! Nam dextra armata Tridenti
Quassatas rapido naves Aquilone premebat,
Et miseras hominum tumulabat in æquore turmas.
Parte aliâ Mavors sævis metuendus in armis
Sanguineos agitabat equos, quácumque ferantur,
Horrendam aspicias nullo discrimine cædem,
Atque exundantes spumanti sanguine campos.
Heu! miseris, dixi, fatalia Numina terris!
Credo equidem, amborum nisi demens ira resistat;
Nestoreos felix hominum gens exigat annos.
Ast animum funesta magis turbavit imago.
Scilicet hinc cyathum Bacchus gerit, & Venus inde,
Letheum inspirans dulci sub melle venenum,
Tristia per cunctas miscebat funera terras.
Hîc ego Neptunum Martemque absolvo furentem;
Baccho dira canens, Veneri mala multa precatus.

AMOR MEDIO IN FONTE MARMOREUS.

SPicula vicini tingebat fontis ad undam
Insidiosus Amor, quibus ille improvida figit
Corda hominum, & miseris portat mala vulnera terris.
Ausus quin etiam puris immergere corpus
Fontibus, & sacras Nympharum invisere sedes;
Suadet enim æstivi rabies vesana leonis,
Et latè findens arentia Sirius arva.
Ecce autem imprudens molles hinc inde lacertos
Dum rotat, & mediis ludit juveniliter undis;
Illum Naïades, castissima turba, natantem
Aspiciunt; ausere animi; subit ira nefandos
Ulciscique ausus, meritas & sumere pœnas.
Protinus insultant Puero, & nil tale timentem

Corripiunt

Corripiunt manibus, vinclisque tenacibus arcent.
Una fuit reliquas inter formosior omnes;
Nec formæ pudor ipse aberat; quæ lumina vertens
Ad cœlum tales fudit de pectore voces.
Huc ades ô scelerum vindex Deus! irrita Nymphæ
Numina ni colimus, rigeat Puer improbus undâ;
Qui pia lethiferis succendit pectora flammis;
Nec veritus Superos, Superûmque lacessere Regem,
Vix ea; continuò vox est audita precantis.
Stat Puer infelix hæretque affixus arenæ,
Nec teneros potis est artus exsolvere vinclis.
Quin etiam Pueri sensim durescere corpus
Et fieri marmor. Mediis sic friget in undis,
Olim inter medios qui fervidus arserat ignes.

IN SENECTUTEM INVERECUNDAM.

NAm quis hic est multo venas inflatus Iaccho;
Turpiaque infectus vinosis fæcibus ora;
Tergore quem pando titubantem vectat Asellus?
Agnosco, Silenus adest; qui sedulus olim
Additus & Baccho custos altorque fidelis.
Hunc Satyri, Faunique leves comitantur euntem;
Pars teretes inflat calamos, pars tympana pulsat,
Pars agitat pedibus choreas & carmina dicit.
Hi ferulâ armati tardè gradientis Aselli
Terga dolant, gaudentque equitem pulsare vicissim.
Proh! pudor! hæc teneræ monstras exempla Juventæ,
Diis inimice senex, dum rugæ squalida sulcant
Ora, tremitque pilis nudum caput, hæc sapis amens?
Et tu quid merito cessas, Libithina, sepulcro
Condere, Tartareis dudum devota tenebris
Corpora, & infami terras exsolvere peste?

PACIS AC BELLONÆ COLLOQUIUM.

NUm satis humani fusum est, Bellona, cruoris?
Quando lethiferum pones satiata flagellum,
Tristiaque extingues portantem incendia tædam?
Talia dicebat communibus excita votis
Aurea Pax, sortem Europæ longosque labores,
Immanesque orbis laceri miserata ruinas.
Cui Bellona hilares conata assumere vultus,

Quid me, ait, incusas, probrisque inimica lacessis?
Quid mihi, Pax, lacerum crudeliter objicis orbem?
Scilicet una nocens videar? fatalia belli
Semina, Tartareæ dum spargunt undique pestes?
Incipiat tumidos primum deponere fastus
Ambitio, parcatque aliena invadere regna
Imperiis contenta suis. Saturata quiescat
Ira ferox, cessetque odiis certare malignis.
Desinat humanas stimulis incendere mentes
Impatiens Livor; scissâ Discordia pallâ
Aufugiat, resides acuens in funera gentes.
Interea Scythicas revehet me currus in oras;
Hîc ubi se nostro seges offert ampla furori.

AD PARCAS PRO INCOLUMITATE REGII PUERI.

VOs ô, quæ regitis vitæ momenta, Sorores
Tergeminæ, vos ô, cœlestia Numina, Parcæ,
Innocuas audite preces, vultuque benigno
Respicite instantes ad tristia limina Gallos.
Non sibi vitam orant, Puero sed fata precantur
Digna sui generis: studiis communibus olli
Felices annos, longam & concedite vitam.
Ergo agite, atque ultro blando indulgete labori;
Concordes animæ; facti non vestra feretur
Fama levis, Stygiisve minor cadet hostia terris.
Tu, Clotho, quam nere ferunt mortalia vitæ
Tempora, rumpe moram, & longùm sine currere fusos.
Tu, Lachesis, quæ fila manu fatalia versas,
Ah! precor, immensum globulos da crescere in orbem,
Nullave te capiant operis fastidia cœpti.
At tibi, quæ fusum crudeli forfice filum,
Atropos, incidis, cave ah! tam dira libido
Ne veniat, preciosa seces ut stamina vitæ.
Pone, precor: nostri pone instrumenta doloris,
Nec turba immiti felicia tempora casu.
Olim erit, ut, matura virum cùm fecerit ætas,
Accepto vobis pro munere digna rependat
Præmia, &, erectis non uno ex hoste trophæis,
Multiplicem magno mittat cum fœnore prædam.

CUPIDO NAUFRAGUS.

IBat Amor ſpoliis hominum Divûmque ſuperbus,
Et tenui vectus per cærula lenta phaſelo
Idaliæ centum referebat corda parenti,
Corda venenato quæ vicerat improbus arcu.
Continuò cæcis involvitur undique nimbis,
Et latè horriſono cœlum tonat omne tumultu.
Parte aliâ immitis Boreas, Eurusque Notusque
Frontibus adverſis inter ſe prælia miſcent,
Et tenuem torquent per gyros mille phaſelum.
Franguntur remi, ſtridens Aquilone procella
Malum adverſa ferit; rapidis ludibria ventis
Vela volant, mediiſque Puer prope mergitur undis.
O quoties cymbâ excuſſus, dum parva rotaret
Brachia, & iratos tentaret vincere fluctus,
Te, Neptune pater, nequicquam in vota vocavit.
Diique Deæque omnes illum riſere natantem;
Et lacrymas gemituſque imis riſere ſub undis.
Nam quid agat tanto puer in diſcrimine lethi?
Ingenium probat adverſis in caſibus: ecce
Ferre ratem ſe ſe meminit. Mora nulla pharetram
Exuit, & rapidis committit fluctibus: arcum
Tollit in antennas, ſunt huic retinacula, funis;
Motaque remorum geſſerunt ſpicula partes.
Cypria fax navem obſcuris direxit in undis;
Et, quæ formoſam velabat faſcia frontem,
Carbaſus eſt. Summâ ſedet ipſe in puppe Cupido,
Vela legens laxanſque manu, cymbamque gubernans.
Sic tandem incolumis portus intravit amicos.
Dii! melius Puer iratis periiſſet in undis.

LABOR IMPROBUS OMNIA VINCIT.

CRedite, Mortales, labor improbus omnia vincit,
Et lenire ſolet duros patientia caſus.
Sylveſtrem aſſiduo qui terram aggreſſus aratro eſt
Vincere, & incultis committere ſemina ſulcis,
Ingratum tentavit opus, ſudavit & alſit.
Aſt optata ſeges plenis ubi crevit ariſtis,
Solatur curas & tædia longa laborum.
Quem juvat abrupti loca per declivia montis

Exercere ſolum, & longis diſponere vites
Ordinibus, brumæ patiens & ſolis iniqui
Multa tulit, rigido dum dextra armata ligone
Horrida purgaret ſaxis & ſentibus arva.
At poſtquam in multos ſe ſe induit uva racemos,
Et largis hinc inde fluit vindemia rivis;
Longorum oblitus, quos ſenſerat ante, laborum
Cantat io Bacche, & dulci ſe proluit hauſtu.
Haud ſecus, inſomnes quiſquis traducere noctes
Et doctas gaudes, annoſa volumina, Chartas
Aſſiduâ verſare manu; perge omine læto
Difficiles ſuperare aditus & longa viarum
Tædia, nec virtus ægro ſub corde fatiſcat.
Namque ubi perfecto dabitur contingere metam
Curriculo, meritumque caput tibi laurea cinget,
Juverit hæc meminiſſe, graves nec deinde pigebit
Exhantlaſſe animis pulcrâ pro laude labores.

UNDE NATA VULTUUM DISSIMILITUDO.

Æthereas auſus cœlo ſubducere flammas
Iapeto ſatus, humanam cui fingere gentem
Mens erat, Æolias ſupplex acceſſit ad oras
Vulcani, poſcitque Typum, quo fingere vultus
Conſimiles hominum ſimili ſub imagine poſſet.
Nec mora? ſeu blandis potuit manſueſcere verbis
Vulcanus, ſeu conſilium novitate placeret,
Audiit orantem facilis; donatque Prometheum
Archetypo, mirâ quod fecerat arte Pyracmon.
Ille Dei donis, tantoque ſuperbus honore
Urget opus, pulcro juvat inſudare labori
Inſuetum per iter. Multo jam fonte ſubacta
Mollior, atque omnis patiens argilla figuræ
Circum aderat; non illa manus invita moratur
Artificis, cunctas ſequitur cupidiſſima formas.
At nunc artis opus, toto ut porrecta metallo
Induere Archetypum, tenues intrare meatus,
Depreſſoſve ſubire cavos argilla laboret.
Ecce autem jam multa hominum tibi corpora ſurgunt
Frontem, oculos, vultuſque ſimillima! Fervidus inſtat
Iapetides in opus, ſucceſſuque acrior ipſo
Totum aliis implere parat mortalibus orbem.
Non tulit interea maleſani furta Promethei

Jupiter, atque animo dignas Jove concipit iras.
Mercurium vocat ad se se, dein talia fatur.
Perge, age, rumpe moras; cœci instrumenta laboris
Subduc Archetypum; meritas pro talibus ausis
Ille mihi pœnas olim dabit. Ocyor Euro
Mercurius ruit in terras & jussa Tonantis
Exequitur. Doluit, victusque dolore Prometheus
Sæpius ingratum voluit finire laborem.
Attamen incœpto puduit desistere victum;
Ergo novum molitur opus, primasque figuras
Attentis relegens oculis, quas finxerat ante
Nititur humanas imitando effingere formas.
Ac licet haud studio labor evanescat inani,
Non usquam primas ullâ tamen arte Prometheus
Tunc potis est hominum facies attingere; quotquot
Mortales crevere novi, non jam omnibus unus
Vultus ut ante fuit, non est frons una, nec oris
Idem habitus, primæve manent vestigia formæ.

CUPIDO DELUSUS.

CUm fidens animis per florea rura sopori
Indulgeret Amor, pharetram nil tale timenti
Longiùs observans furtim subduxit Amyntas.
Mox ubi pulsa quies oculis, subreptaque sensit
Tela puer, largo lacrymarum flumine vultus
Irrigat, atque animo sortem indignatur acerbam.
Interea pastor directo constitit arcu:
Et miserum Pueri confixit arundine pectus.
Protinus ille gemens rapido per inane volatu
Advolat ad Venerem, sublataque spicula lugens,
Et largum ostentans formoso in pectore vulnus;
Ecquis, cara parens, alias mihi deinde sagittas
Donet, ait? Puerum genitrix complexa ferocem,
Abstersisque manu lacrymis, ô Nate, dolori
Pone modum, dixit; referet tibi prædo pharetram,
Fatalesque volet nunquam tetigisse sagittas.

SPES MALORUM OMNIUM CONSOLATIO.

QUò vos, quò sceleris rapuit furor? Ergone Divos
Criminibus gens usque novis humana lacesset?
At non tarda reos ultra vindicta sequetur;

Infernos adjuro lacus; nisi crimina cessent,
Nec pœnæ modus ullus erit finisve malorum.
Talia flammato tacitus sub corde volutat
Jupiter, & terras certus punire nocentes
Pandoram vocat, & stimulis haud mollibus urget.
Huc ades ô, Virgo ante alias dilecta Tonanti,
Quò mandata vocant, terrisque ultricia defer
Munera. Pixys erat, quâ non præsentior ulla
Pestis, & ira Deûm Stygiis erupit ab antris.
Scilicet hîc curæque graves, luctusque, dolorque;
Et metus, & tristes ferali examine morbi,
Fatalisque latet duræ inclementia mortis.
Protinus æthereâ Virgo descendit ab arce
Humanam exiguâ portans in Pixyde sortem.
It Pavor antevolans, lacrymæ comitantur euntem;
Et, quâcumque ferat celeres per inania gressus,
Tristia divini linquit monumenta furoris.
Mutari cœli facies, pallescere Titan
Visus, & influxu terras privare salubri.
Ast ubi funereas, Superûm quæ continet iras,
Arca patet, monstrisque viam laxata reclusit;
Justitiæ vindex patuit Deus! Impete facto,
Quâ data porta, cohors ruit importuna malorum.
Illinc Morbus edax, hinc falce armata minaci
Pallida Mors; inde horrificis Mars impius armis
Incumbunt lacero, furiis communibus, orbi.
Nec longum in medio tempus: namque aëre toto
Tempestas ventorum, & tristibus horrida nimbis
Sævit hyems: terræ immoritur frustrata Coloni
Spes avidas miseranda seges; dulcemque Lyæum
Abnuit arenti sitiens in palmite vitis.
Hinc tristes gemitus populorum, incendia, cædes,
Certatim erumpunt: hinc bello pejor & hoste,
Prodiit Ambitio: sequitur soror, illa malorum
Tam fœcunda parens, tam diro fœta veneno
Invidia, & sævi nutrix Discordia belli.
Quin & Avarities, & opum vesana libido
Nactæ aditum facilem, camposque impune patentes,
Arma cient, nexusque sacros & amica perosæ
Vincula, discordes agitant in funera fratres.
Quæ rerum facies enascitur! O ubi mundi
Priscus honos? nil te miseret, Pater alme, tuorum?
Nil operis te movit amor? Si nulla remansit

Cura hominum, saltem liceat cœlestibus armis
Oppetere, & dextrâ victos cecidisse Tonantis!
Fœmineæ procul este manus, Stygiisque sub umbris
Fœmina lethifero tumuletur proxima dono!
Quanquam nec miseris solatia nulla supersunt:
Necdum absumpta salus omnis; Spes hæsit in imâ
Pixyde, lethiferæ latuit comes optima turbæ.
Eia agite, afflictis meliùs confidite rebus,
Mortales, longi fiducia blanda laboris,
Ærumnis positura modum Spes denique restat.
  Huc ades ô, meritos uni solvemus honores;
Una eris in votis; quid enim fugitiva colamus
Numina? Jam pridem veteres defecit amicos
Perfidaque hostiles sequitur Victoria turmas.
Jam procul hinc cessere hilares Risusque Jocique,
Et nostras liquit divina Pecunia terras.
Tu potes iratum nobis placare Tonantem,
Fulminaque in nostras arcere minantia pœnas.
Te præsente, lues cultis fugit arida campis
Pulsa procul, per te cornu redit alma beato
Copia, tu morbos atque agmina lurida febres
Natales Erebi cogis descendere ad umbras.
Per te bella cadunt. Tu Pacis amabile munus
Reddis, & afflicto revehis bona gaudia mundo.
Rumpe moram & nostris patiens inflectere votis.
  Audimur! solito fulsit de nube serena
Dulcior, & vultu Spes aurea fulsit amico,
Augurium felix! veteres dediscite casus,
O Populi, & rebus vosmet servate secundis.

JOCUS IN SOLEM.

Æstate in mediâ dum sol atissimus orbe
Torreret steriles solito flagrantior agros,
Languebat seges, atque homines sitis ægra premebat.
Ecce autem pingues radiis solaribus actos
Surgere in immensum fluvio è propiore vapores
Videre agricolæ: læto tum pectore turba
Sic fatur; Solemne etiam sitis improba torquet?
Fumantes quid enim longè sibi quærere lymphas
Ardet inexpletum sitiens? Si pergat & amnes
Siccabit, fundumque arescet Pontus ad imum.
  Talia jactabant: fluvio vapor actus in imbrem

Solvitur, & læto fœcundat prata liquore.
Tum verò exoritur clamor riſuſque jocantum;
Multaque certatim convicia dicere Soli.
Num fuimus vates, tantum inſatiatus aquarum
Hauſit, ut acceptas cogatur reddere lymphas.

TUMULI VANITAS.

ITe procul tumuli ductæ ſuper æthera moles;
Quas vario latè decorant candentia luxu
Marmora, & inciſo fulgentes ære columnæ.
Namque quid hæc cineres nimis ambitioſa ſepultos
Ornamenta juvant? Vitam ſi ſculpta priorem
Æra darent, fulvâ vel Iaſpide membra jacerent
Mollius, haud unquam me dives Caria vincat;
Splendida, nec ſuperent Mauſoli buſta Tyranni.
Sed quid vana moror? ſunt & ſua fata ſepulcris;
Quæ non irato contortum fulmen Olympo,
Non decertantes adverſis flatibus Euri,
Sed ſteriles vertere ſolo mala robora ficus.
Ergo vel informi condantur inertia Cippo
Membra, vel exiguæ tumulata ſub aggere terræ;
Quid refert, ſuperas animus dum tranſvolet arces?

AD SERAPHINUM REGNERIUM AUCTOREM CARMINIS SEQUENTIS.

ITE, ite ocyùs ad lares beatos;
Ite, ne pigeat, meæ Camœnæ;
REGNERI placidos ſubire vultus.
Nullus lætior eſt locus Camœnis,
Non eſt æquior uſpiam Patronus.
Quanquam quid vocitem meas, Camœnæ?
REGNERUS pater elegantiarum,
Magnus arbiter utriuſque linguæ,
Hic vos divite fudit è cerebro:
Hic nativum oculis decus, lepores
Hic blandos, venereſque ſparſit ore,
Et quas Gallia fert amœnitates.
Nos tantum Latio nitere cultu,
Et formâ dedimus ſeveriore.
Ac licet peregrinus ille cultus,
Tam terſus, neque tam politus eſſe
Poſſit, nec tam oculis placens videri,
Quàm primus fuit, Aula cùm ſecundos
Plauſus ingeminans, amica riſit:
Et cum veridico benignus ore,
Ore quo LODOIX facit beatos,
Veſtros ipſe palam extulit lepores.
REGNERUS tamen, ô meæ Camœnæ,
Hoc novo, neque tam nitente cultu,
Non vos abnuerit ſuas fateri.
Ergo ite ocyùs ad lares beatos,
Ite, ne pigeat, meæ Camœnæ,
REGNERI placidos ſubire vultus.

LES DITS ET FAITS DU PRINCE D'ORANGE.

Par M. l'Abbé REGNIER, de l'Academie Françoise.

GUILLAUME a dit, rempli de confiance,
De toutes parts j'assiegeray la France,
J'inonderay ses Pays de soldats;
J'enleveray Tournay, Lille, Ypre, Arras,
Condé, Dunquerque, & les autres barrieres,
Qui peuvent mettre à couvert ses frontieres.
Pour en venir plus seûrement à bout,
En mesme temps j'attaqueray par tout,
Par mer, par terre: Elle sera contrainte
De succomber à la premiere atteinte,
De rendre tout. Voilà ce qu'en effet
GUILLAUME *a dit; voicy ce qu'il a fait.*
Ouvrant d'abord pompeusement la scene,
De l'Ocean il traverse la plaine,
Vient à la Haye en superbe appareil,
Pour y tenir un fastueux conseil,
Et faire voir à toute la Province,
Dans leur Sujet, un grand & nouveau Prince.

Au mesme lieu, pour le congratuler,
Luy rendre hommage, & l'entendre parler,
Viennent brillants, parez, & magnifiques,
Les Electeurs, les Princes Germaniques,
Qu'avec plaisir il voit de jour en jour
Plus empressez à luy faire la Cour.
A leurs respects répondent ses caresses;
Beau feu, grand' chere & superbes promesses:
Princes, dit-il, n'épargnez point les vins,
Dans peu de temps nous en boirons dans Rheims.
La joye alors redouble, & l'Assemblée,
Tout en beuvant, prend la ville d'emblée;

DICTA ET FACTA AURIACI PRINCIPIS

LATINE REDDITA.

GUILLELMUS fidens animis, raptoque superbus
Imperio, nostris namquid se se æmula, dixit,
Consiliis armisque opponat Gallia? totam
Oppugnare ratum est; plenis exercitus arvis
Irrumpet, cadet Atrebatum, dabit ampla ruinam
Insula, Tornaci muros, Yprasque revellam
Condatumque, mihi portus Dunkerka recludet:
Et jactat quascumque ferox in finibus arces,
Una omnes fortuna manet: pars nulla vacabit
Exitio, terras latè, pelagusque tenebo;
Omnibus ipse locis adero; primo impete cedet,
Credite, & obluctans frustra malè rapta reponet.
Talia GUILLELMUS dixit, quid fecerit, audi.
Principio Europæ spectacula magna daturus,
Regifico luxu plenis secat æquora velis,
Et tandem Hagæas venit expectatus ad arces.
Hîc ubi, de summis accita Hollandia rebus
Concilium in magnum, patriæ quem viderat olim
Parentem imperiis, solio miretur in alto
Sublimem, legesque viris ac jura ferentem.
Illuc & variis de partibus ordine longo
Teutonici Proceres ostroque auroque decori
Conveniunt; lætos reditus amor omnibus unus
Gratari, promptisque virum captare priores
Obsequiis. Pendent humiles dicentis ab ore.
GUILLELMUS micat in mediis; nova gaudia pectus
Pertentant; cunctis, meritis pro talibus, æquat
Blanditias bonus, & malè credula pectora grandi
Spe fovet: ingenti resonant longa atria plausu
Interea, lautisque nitent convivia mensis.
Eia agite, ô Proceres, vino ne parcite; Rhemi
Certa fides, mox vina dabunt meliora subacti.
Sic ait; assensere omnes, majora petuntur
Pocula, jam cyathis Urbs panditur obvia plenis.

Lors qu'un courrier vient dire que ſous Mons
Le Roy de France eſt avec cent Canons.
On ſe regarde, on conſulte, on propoſe,
Pour le ſecours on régle toute choſe:
GUILLAUME *marche avec cent Bataillons:*
GUILLAUME *arrive; & laiſſe prendre Mons.*

Mais de ſes Faits d'éternelle mémoire,
Ce n'eſt pas là que ſe borne l'hiſtoire:
Pour achever de nous mettre aux abois,
Il a campé ſous Bruxelles deux fois:
Il a fait plus, il a vers nos frontieres
Fait avancer ſes Brigades guerrieres;
Et ſur Dinant lancé de toutes parts,
Pendant un mois, de menaçants regards;
Puis, pour mieux faire une autre fois la guerre;
Il a repris la route d'Angleterre.
France, tremblez, le voilà revenu:
Son Parlement en vain l'a retenu:
Il vient enfin dégager ſa parole;
A la Victoire, il marche, il court, il vole:
Puis en chemin, quand il eſt averti,
Que des François Namur eſt inveſti,
C'eſt-là, dit-il, qu'échouëra leur audace;
Vingt Bataillons répondent de la Place,
D'aucun ſecours elle n'aura beſoin;
Que s'il en faut, le ſecours n'eſt pas loin:
Et deſormais, tout ce que je demande,
C'eſt ſeulement que le François m'attende.
Le GRAND LOUIS *va ſon train cependant:*
Et ſous Namur, infatigable, ardent,
Préſent à tout, preſſe, attaque, foudroye,
Remplit les ſiens de courage, & de joye;

Qui ſous ſes yeux, & ſous ſes Eſtendars
Sont ſeûrs de vaincre, & ſont autant de Mars.
Que fait GUILLAUME: *il ſonge, il délibere;*

Ecce autem attonitas venit improvisus ad aures
Nuntius, admotis LODOICUM insistere castris,
Et quatere obsessos repetito fulmine Montes.
Ancipites hærere animi, quæ rebus in arctis
Sit ratio, & quà fas præsentem avertere cladem,
Consulere in medium. Cunctis mens omnibus una est,
Obsidione levare suos: concurritur: ipse
Carpit iter, centumque trahit GUILLELMUS ad urbem
Agmina: progreditur, muris fit proximus, hostem
Aspicit, & captâ placidus finit urbe potiri.
Haud tamen hîc se se GUILLELMI nobilis ardor
Continuit; totam Gallorum exscindere gentem
Juratus, semel atque iterum sub mœnibus ipsis
Bruxellæ, explicuit florentes ære catervas.
Ausus & invictas acies advertere nostris
Finibus, irato similis similisque minanti,
Fortia ter denos Dionanti ad mœnia soles
Terribiles oculos circumtulit: inde futuri
Providus, & se se meliora in fata reservans
Ad fidos properâ remeavit classe Britannos.
Venit summa dies tibi, Gallia, tristia luge
Fata, redux GUILLELMUS adest: nil vota Senatûs,
Nil tenuere preces: sua jam promissa reposci
Sensit, & ad palmam rapidus volat, emicat, ardet;
Ac licet obsessum Gallo cingente Namurcum
Audiat, haud reflectit iter, vel segniùs urget
Propositum; tandem hoc scopulo temeraria, dixit,
Gallorum vis fracta cadet: sunt mænia multis
Agminibus defensa satis: sin forte necesse est
Obsidio fessis longo succurrere, promptam
Experientur opem: citus advolo; Gallus ad urbem
Me tantùm expectet, votorum hæc summa meorum est.
Nec minus interea cœptos impune labores
Accelerat, variisque Namurcum assultibus urget,
Partitus curas operum Martisque pericla
Magnanimus LODOIX; partes divisus in omnes
Instat agens, urbem premit undique, fulminat arces,
Lætitiáque animisque suos audacibus implet.
Olli percipiunt avido sub pectore flammam
Regis ad aspectum, tantis & vincere certi
Auspiciis, Martemque animis & viribus æquant.
GUILLELMO quis sensus inest? deliberat, alto
Pectore multa putans: pontes modo jungit, & ire

Jette des ponts, veut donner, puis differe;
Et voit enfin, ayant rompu ses ponts,
Tomber Namur, d'un peu plus près que Mons.
Un moindre Chef, en voulant entreprendre
De le sauver, auroit perdu la Flandre.
Luy plus profond le laisse prendre exprès,
Pour la sauver, & le reprendre après.

Dans cette veuë, avec la confiance
Que de LOUIS *luy redonne l'absence,*
Il tient d'abord, par de longs campements,
De ses desseins tout le monde en suspens;
Il tient après, par une marche lente,
De ses desseins tout le monde en attente:
Puis tout d'un coup, pour joüer au plus seûr,
Il se ravise, & fait grace à Namur;
Songe à donner jalousie à Dunquerque;
Et voit de loin le combat de Steinquerque,
Où, sous l'acier de nos fiers Bataillons,
L'Anglois rebelle a mordu les sillons.

Alors outré, ne sçachant plus que faire;
Il lasche enfin la bride à sa colere;
Et sa colere à tel point l'emporta,
Que brusquement sur Furne il se jetta,
Qui tout ouvert, dépourvû de deffense,
Et s'estimant de trop peu d'importance,
S'estonna fort, & s'estonne aujourd'huy,
Qu'un si grand Prince ait pû songer à luy.
Ainsi finit la superbe Campagne
Du Protecteur d'Angleterre, & d'Espagne:
Que s'il repasse encore un coup les mers,
J'espere voir LOUIS *maistre d'Anvers.*

Frendet in adverſos, ruptis mox pontibus, ante
Viderat ut lentus Montes cecidiſſe ſuperbos;
Sic oculo propiore videt cecidiſſe Namurcum.
Quamquam ô! ne, Flandri, victos ne plangite muros;
Dux alius virtute minor ſervare Namurcum
Aggreſſus, totam, quam Flandria longa, ruenti
Gallo objeciſſet: ſenſit GUILLELMUS, & urbes
Ut reliquas ſervet, facilem putat eſſe Namurci
Jacturam, validis repetat quod protinus armis,
Gaudeat & multâ Gallorum clade receptum.
Nec longum in medio tempus (dum redditus Aulæ
Spes LODOIX animoſque facit) nova pectore verſat
Conſilia, ingenteſque parat ſarcire ruinas.
Nunc ſimulare moras poſitis longo ordine caſtris:
Multiplici nunc agmen agens ambage viarum,
Suſpenſumque orbem, & rerum novitate paventem
Fallere amat: mox ne qua bonas ſpes alea ludat,
Deſerit incœptum catus, ignoſcitque Namurco.
Interea ſecum DUNKERKÆ multa minatus,
Stenkerkenſem alto videt eminus aggere pugnam:
Hîc ubi fatali ſub acinace perfidus Anglus
Sanguineam exſpirans rabido terram ore momordit.
Tunc & mentis inops, ſtimuliſque accenſus amaris
GUILLELMUS cunctas irarum effundit habenas:
Nec capit ira modum: facto petit impete Furnas;
Furnas, quæ portis bipatentibus obvia, nullo
Urbs defenſa ſitu, nullo aggere, milite nullo,
Obſtupuit prædam ſe tanto Principe dignam.
Hîc demum finemque habuit, metamque laborum,
Quem Batavus, quem Belga ferox, Hiſpanus & Anglus
Tutorem agnoſcunt defenſoremque ſalutis.
Quod ſi iterum Batavas repetat male providus urbes,
Credo equidem, nec me fallit ſpes vana, revulſis
Victorem excipiet LODOICUM Antuerpia muris.

LIBER CARMINUM MISCELLANEUS.

ANIMA POENITENS.

ELEGIA.

O Deus! humanis patiens mansuescere rebus,
Excipe sollicitas aure favente preces.
Ne scelerum facies vultus avertat amicos!
Tu, quodcumque meum est, vincis amore scelus.
Ablue contractas vitiato in pectore sordes:
Nil superet, tibi quod displicuisse queat.
Pœnituit peccasse, Deus! tibi sisto nocentem,
Nec licet admissum dissimulasse nefas.
Namque reum sceleris noctuque diuque fatigat
Umbra sequens, miseros & facit usque metus.
Inconsultus ego. Te coram admittere crimen,
Atque oculos potui conscelerare tuos.
Quanquam ignosce, Deus! primo scelus hæret ab ortu;
Et cordis grassans intima pestis habet.
Has ego contraxi sordes genitricis ab alvo;
Secretoque mali pectore semen inest.
Ergo ne totum pigeat, Deus alma, lavare;
Nec lavisse semel sit satis, usque lava.
Tum maculæ cedent, lotoque è corpore sordes;
Tunc mihi; qui certet cum nive, candor erit.

ANIMA

ANIMA INFERIS IGNIBUS DAMNATA

Ad Amicum olim suum adhuc viventem.

ELEGIA.

O Tu funesto quondam mihi junctus amore!
　O Tu prima mihi causa caputque mali!
Accipe, quâ careo, semperque carebo, salutem;
　Namque ubi sum, non est, non erit ulla salus.
Quæ tibi Charta venit, Stygios transmissa per ignes,
　Usta foret, lacrymis ni foret uda meis.
Væ mihi, quem non tot fecere pericula cautum!
　Væ tibi! væ; damno ni sapis ipse meo!
It mihi sulcatos prædatrix flamma per artus;
　Nec pœnæ requies ulla, modusve datur.
Quin vires Deus ipse novas amat addere flammis;
　Et flatu ardentes suscitat ipse rogos.
O dolor! ô pœnæ genus intolerabile! læsi
　Numinis ultricem sustinuisse manum!
Hæc mala tanta mihi peperit damnosa voluptas,
　Illecebris heu! me perdidit illa suis.
Imprudens! quò me malè providus abstulit error?
　Quanto delicias penso labore breves!
Saltem si qua forent tanti solatia luctûs;
　Si quis forte mali finis adesse queat.
Verùm æterna manent miserum tormenta, nec unquam
　Suppliciis aderunt tempora certa meis.
Ne te infelicis miseratio tangat amici;
　Nil tua jam pietas, nil mihi prosit amor.
At cave, ne quando testis sociusque dolorum
　Huc venias; nostrum cresceret unde malum.
Ergo appone lucro pretiosi temporis horam:
　Hæc fugit, & nunquam post fugitiva redit.

POETÆ LUCTUS AMISSA CRUMENA.

ELEGIA.

ITe oculi in lacrymas, largosque effundite rivos;
　Causa nequit lacrymis æquior esse meis.
Disperii! incauto malefidus prædo Crumenam,

Et mea cum nummis gaudia cuncta tulit.
Quò ſequar, aut quâ te latitantem parte requiram,
Improbe? te quis habet, blanda Crumena, locus?
Carminibus plus heu! miſero dilecta Poëtæ!
Carior & cunctis una Crumena libris!
Ah! ſine te valeat, quid enim mihi profit, Apollo!
Majus Apollineo Numine, Numen eras.
Ducebam facili tecum bona carmina plectro;
Carmina jam ſine te reddere plectra negant.
Ah! male ſit! nam quid voveam tibi, peſſime furum?
Quæ te pœna manet crimine digna ſatis?
Adſit Tiſiphone, diroque armata flagello,
Nuda per inſultans ilia triſte ſonet!
Adſit Tartareis Alecto excita tenebris;
Vindice furaces uſtulet igne manus!
Sed quid ego hæc? fruitur raptâ malè prædo Crumenâ,
Et ſurdâ ridet perfidus aure minas.
Te ſaltem afflicti tangat miſeratio vatis,
Phœbe pater; miſero, quam potes, affer opem;
Intactis per te revolet, precor, integra nummis,
Et notos repetat ſalva Crumena lares!
Ni tamen ad juſtas intendis, Phœbe, querelas;
Ni bonus ablatas illico reddis opes;
Nulla mora eſt, tibi ſolus habe tua carmina; nummi
Dum pereunt, vatem quid juvet eſſe tuum?

PAULINÆ DESIDERIUM

Cum Maritus ipſius Seneca morte damnatus eſſet.

ELEGIA.

QUid moror infelix? periit pars optima noſtri;
Jam mihi quod miſeræ vita levamen habet?
Quælibet ah! ſimili mihi mors minus aſpera vita eſt!
Si vixiſſe tamen, te ſine, vita fuit.
Quid prius incuſem? Superoſne? an dira Neronis
Imperia? an noſtras fata peroſa vices?
Ingeniis num tanta fuit concordia noſtris?
Acrior avulſis ut dolor inde foret?
Si reus eſt conjux, nec ſum quoque criminis expers;
Nobis idem animus, mens eademque fuit.
Si tamen admiſſi videor tibi criminis inſons,
Barbare; cur plector duriùs ipſa reo?

Mors rapit Annæum; finis tamen ipsa malorum est:
Sed me dura magis funere vita manet.
Siccine dividimur? nescis, ah! perfide, nescis,
In nostro quantus pectore regnet amor!
Me miseram! an tantum merui perferre dolorem,
Ut pereat conjux, nec comes ire queam?
Crudelis pietas! Tecum si vivere conjux
Haud potis est, cur non, te moriente, mori?
Si tibi sacrilegi mortem parat ira Tyranni,
Mortem noster amor, quod negat ira, dabit.
Ibimus; adverso patuerunt pectora ferro,
Hîc ubi casta priùs vulnera fecit amor.
Si tibi fundendus largò de vulnere sanguis
Est mihi, qui fosso pectore, sanguis eat.
Haud ego lethales paveam muliebriter ictus;
Fortior hic vires sanguis amoris habet.
Una, Tyranne, cadat poscis tibi victima ferro;
Altera, spes ultra, victima sponte cadet.
Sic bene inexpletum satiet mors nostra furorem;
Sic bene servetur jus sociale tori!
Sic bene qui quondam sacro nos fœdere junxit,
Jam simili meliùs funere jungat amor!

FILIUS AD PATREM

Cùm exulare jussus inconsulto Patre revertisset;

ELEGIA.

HÆc patere irato succedat Epistola vultu:
Dicere quæ timuit, scribere jussit amor.
O utinam aspicias quæ sit scribentis imago,
Quantus & ingenuo spiret in ore dolor!
Sic igitur Natum nequicquam multa precantem
Abjicis, & nullum sic habet ira modum?
Quò fugiam? miserum nam quò, Pater optime, mittis?
Unde mihi, qui me sic amet, alter erit.
Erravi; causas habuit tamen error honestas;
Invidiam noxæ detrahit ille meæ.
Externas quid enim in terras invisaque regna
Ire jubes? Sine te, quæ mihi vita foret?
Parueram tamen, & sortem indignatus iniquam,
Ibam quò patris lex inimica jubet.
Obstitit unus amor, gressum quin comprime, dixit;
Iratum flectes, quâ potes arte, Patrem.

Crede mihi; poſito miteſcent corda furore;
    In te crudelis nec queat eſſe diu.
Obſequor; imperioque Dei veſtigia torquens,
    Deferor ad notos, lætus ut ante, lares.
Eheu! qualis eras! quantùm mutatus! ut omnis
    Tunc aberat vultu, qui ſolet eſſe, lepos!
Ut vidi, ut ſtupui! ſubitus tremor occupat artus,
    Et toto gelidus corpore ſudor iit.
Quin etiam conata loqui ter inutilis hæſit
    Lingua, ter incœpto deſtitit illa ſono.
Fulmineo ſimul ore tonas; metuenda minaris;
    Ingentique paras clade piare ſcelus.
Quod ſcelus ah! ſcelus eſt, quòd non ſapienter amavi;
    Unus amor noſtri cauſa caputque mali.
Da culpæ veniam; decepit idoneus auctor,
    Si culpa eſt, tanto ſub duce culpa levis.
Iræ pone modum; mea te ſuſpiria tangant;
    Te largo moveat vultus ab imbre madens.
Non ſat pœnarum exhauſtum eſt? quid plura repoſcis?
    Ultus es offenſas, ut decet, ipſe tuas.
Exilium crudele fero; quæ durior unquam
    Exilio veniat pœna dolenda mihi?
Ah! potiùs quodcumque jube; nil deprecor, ultro
    Perpetiar; vultus ſed mihi redde tuos.

IN SYMPATHIAM.

IAMBUS.

AMo Meliſſum; ſentit hoc animus; tamen
    Mihi cauſa, cur amem, latet.
Non amo Menalcam; ſi rogas, cur non amem?
    Unum hoc ſcio, quòd non amo.
Uterque nuſquam viſus, ignotus mihi
    Uterque vixit hactenus.
Vidi Meliſſum; pectus exarſit mihi;
    Deliberandum nec fuit.
Vidi Menalcam, pectus immotum ſtetit,
    Et amoris haud ſenſit faces.
Pars eſt utrique gratia, & forſan quoque
    Virtute ſunt ambo pares.
Nihil habet alter, alterum ut vincat; tamen
    Cur vincit alter alterum?

Causam rogare parce; cor novit satis,
Quod lingua non possit loqui.

SANCTÆ GENOVEFÆ PARISIORUM PATRONÆ

Votum ipso ejus Festivitatis die persolutum.

ODE.

NAm quæ micanti prodit ab æthere,
Subvecta nimbis Diva curulibus;
Cui casta cœlestem coruscat
Dextra facem rutilante flammâ?

Proh! quando fulsit pompa decentior?
Hinc inde certant Aligerum chori,
Stipare solennem triumphum, &
Unanimi decorare cœtu.

Pedum Puellæ pars rapit æmula;
Coluque ludit pars pueriliter;
Pars gaudet adducto retortos
Pollice deproperare fusos.

Agnosco Nostræ insignia Virginis;
Quam rite votis alma Lutetia
Ambit Patronam; Te finistris
Præsidium, GENOVEFA, rebus

Agnosco. Festi scilicet annui
Recurrit orbis; lux oritur sacra;
Et jam repercussas per auras
Æra sonis crepuere lætis.

Jam fervet omnis semita, quà frequens
Se turba sanctis ædibus inserit:
Ubi verendas, dulce pignus,
Relliquias Loculus recondit.

Quin ipse vulgo mixtus amabili,
O Diva, festis accino plausibus
Impune: quem dudum remordet
Conscia mens, neque dum soluti

Reum sacramenti usque redarguit.

Ast obligatam non tamen impius,
(Rursum tremendas testor aras)
Deseruisse fidem videbor.

En adsum, amicam qui toties manum;
Opemque certam rebus in anxiis
Expertus, aggestis Sepulcrum
Debueram cumulasse donis.

Quanquam nec adsunt divitis Indiæ,
Nec quas beatus volvit opes Tagus;
Lux unde major, vel Feretro
Ditior adveniat supellex.

Saltem fidelis Tu, precor, obsequî
Dignare munus; quosque vovet Cliens
Juratus ultro, ne repelle
Promeritos, mea Diva, cultus.

An lingua nomen prætereat tuum
Ingrata? Franci Tu decus Imperî
Dicére; Tu spes blanda, & Urbis
Certa salus, GENOVEFA, nostræ;

Depulsa per te longiùs hinc lues
Invisa cultis frugibus exulat:
Per te benigno larga cornu
Copia luxuriat per agros.

Tu dira, morbos, agmina, Tu Febres;
Malam cohortem, pellis: & impigri
Vis dura lethi, Te jubente,
Continuit superata gressum.

Nunc ergo donis adde prioribus,
Votis quod omnes omnibus ambiunt:
Quod fusi ad aras Te precantur
Solliciti, tua cura, Galli.

Nam cur tot annis arma ferox quatit
In orbe Mavors? Non satis est adhuc
Laboris impensum & cruoris?
Da veteris cadat ira belli:

Da litigantes mutua Principes
Nexu perenni fœdera sanciant:

Dudum exulantem redde Pacem;
Pacis opes, GENOVEFA, redde.

FAMA AD PICTURAM

Ut pingat ad vivum PHILLIPPI V. *Hispaniarum Regis imaginem, per universas Hispaniæ urbes, antequam adveniat ipse, deportandam.*

ODE.

REtum Parentis nobilis æmula,
Sincera vivis ora coloribus,
Et arte spirantes sagaci,
Diva potens, animare vultus.

Seu læta sertis prata virentibus,
Seu blandientes pingere Gratias,
Doctamve Musarum catervam
Artifici properas tabellâ.

Quod penicillo cumque pares opus,
Cœptos labores desine persequi:
Se major offert, pulcriorque
Materies tibi, Diva, surgit.

Ergo magistras expedias manus;
Nunc artis, usus nunc opis est tuæ;
Dignum Nepotem LUDOVICI
Pingere deproperes PHILIPPUM.

Regale vivâ spiret imagine
Dignumque multis imperiis caput:
Vox una desit, sed loquatur,
Si qua fides oculis, Tabella.

Augusta vultu gratia fulgeat;
Micent ocelli ceu geminæ faces;
Lumenque formosum juventæ
Purpureis natet in labellis.

Flexu decoro colla per ardua
Errare flavam cæsariem dabis:
Felixque circumdet capillos
Augurium populis, Oliva.

Tum finge corpus, quod Phaëton tulit,
Proles paterni muneris æmula;
Exæstuantes cùm per auras
Egit equos, celeresque currus:

Vel qualis audax Æsonides fuit;
Cùm vectus Argo vela dedit rate;
Colchosque Phryxææ bidentis
Quæsiit ambitiosus aurum.

Ast ô peritæ dexteritas manûs,
Artisque virtus non imitabilis!
Agnosco spirantem PHILIPPUM!
Quantus Avus Genitorque in unâ

Spirat Tabellâ! Nil ego jam moror;
Nimbo curuli per liquidum ferar,
Blandasque gentis spes Iberæ, &
Læta nimis celebrabo fata.

Ibo per omnes Hesperiæ plagas,
Mentisque dotes egregias canam;
Et, dicta si fors quis refellat,
Ista fidem faciet Tabella.

GALLIA AD PACEM

Cùm gravissimis Bellorum motibus concuteretur.

ODE.

QUeis te requiram longiùs exulem,
Pax alma, terris? quóve feram preces
Audita nondum per tot annos,
Et miseræ patiens repulsæ?

Quò curiosos cumque oculos agam,
Orbisque vastas sollicitem plagas;
Frustra beatæ jacto Pacis
Dulce nimis placidumque nomen.

Vox una ripis redditur omnibus,
Vox una sylvas saxaque personat;
Absiste; quid Pacem fatigas?
Æthereas revolavit arces.

Pax

Pax alma terris pulsa nocentibus.
Impune toto bella ciet ferox
In orbe Mavors, & tremendos
Flectit equos, agitatque currus.

Illum citato pone subit gradu
Bellona tortis anguibus effera:
Cædisque fatalem & cruoris
Insinuat populis amorem.

Ergo-ne, dixi, nulla manet super
Pacis fruendæ copia? Tun' colis
Sedes beatas, Diva, nunquam
In miseras reditura terras!

Fœcunda culpæ secula si graves
Pœnas reposcunt, num satis hactenus
Delicta mortales piare
Debuimus, mala quos iniqua

Dudum fatigant? vidimus aridos
Latè per agros horrificam luem
Frustrare lætas spes colonûm,
Et steriles generare culmos.

Proh! dira quantùm sæviit hinc fames!
Quos illa luctus gentibus intulit!
Quot misit Orco! quot sepulcri
Perpetuis tumulavit umbris!

Non plura Martis sustulit alea,
Ferus vel ensis corpora messuit.
Nec dum furentis causa belli
Cesset adhuc; nisi Tu benigno

Nostros labores lumine respicis;
Ni celsa Divûm deseris atria,
Promptum laboranti parata
Auxilium dare, Diva, mundo.

Quod si nocentes ulteriùs placet
Urgere pœnis; si pia respuis,
Quæ vota mœsti supplicesque
Deferimus, vitiis iniqua:

An non querelis Te Pietas suis,

Longâque flectat Relligio prece
Dudum morantem ? cerne quantos,
Dum procul es, patiatur æstus !

Insomnis Error scilicet excubans
Aris nefandas insidias struit ;
Interque bellorum fragores
Mille vias reperit nocendi.

Audimur ! alto fulsit ab æthere
Pax alma risus inter amabiles ;
Cœlum relinquit, Gallicasque
Visa gradum properare in oras.

Huc ergo cursus, huc, Dea, dirige :
Nam quid morarum est ? Ne pigeat graves
Finire luctus, & priorem
Lætitiam revocare terris.

Tu plaude tandem : tu melioribus
Assuesce fatis, Relligio ; quies
Te, post tot insanos tumultus,
Certa manet ; furialis Error

Malè occupatas destituet plagas ;
Nodisque centum vinctus aheneis,
Natalia umbrarum reviset
Regna, nihil nociturus aris.

RELLIGIONIS CLASSICUM.

ODE.

NAm me quis alto clangor ab æthere
Inusitato murmure perculit ?
Vel cur amantes pacis urget,
Exstimulatque animos ad arma.

An non cruento jam satis est datum
Marti ? quid ultra profuerit novos
Tentare bellorum tumultus,
Et rigidas iterare pugnas ?

Quanquam vocantem quid moror, aut sacram
Iners repugnem militiam sequi ;
Magnosque tentanti labores
Addere me socium catervæ ?

En ipsa cunctis munia dividens
Turmas in hostem Relligio movet;
Nec falsa vates, futilisve
Augurium cecinit triumphi!

Nam quanta curru fulget in aureo!
Quàm vivus ardor luminibus micat!
Proh! quale gestat, quàm tremendum
Dextra parat jaculare fulmen!

Quotquot dolosis pestifer artibus
Seduxit Error tramite devios,
Cœcosque per flexus viarum
Usque rapit malè pertinaces;

Timete: frustra Tartareas juvat
Artes malignis nectere fraudibus;
Corpusve letho destinatum
Ictibus eripuisse certis.

Nequicquam Avernis faucibus exerens
Infestus Anguis terrificum caput
Eructat immanes favillas,
Tabificumque vomit venenum.

Contra trisulcam Relligio facem
Dextrâ coruscans desuper adstitit;
Imasque depastum medullas
Lethiferum celeravit ignem.

Nunc fortè si quis restat adhuc super
Monstri in cruento corpore spiritus;
Vos ô, Sacrorum quos remordet
Cura, citi properate ferrum.

Devota vestræ victima dexteræ
Frustra reluctans funereum volet
Vitasse vulnus, vel decoro
Surripuisse caput triumpho.

Quin & nefandæ, quas ciet Hæresis,
Fato cohortes dispereant pari;
Pulsis & Errorum catervis,
Relligio dominetur una.

IN EPOMIDEM MAGISTERII INSIGNIA.

ODE.

O Ter beatum cujus ex humeris fluit
Cultus nitentis velleris!
Epomis alma, specimen eximium sacri
Pudoris, & felix nota!
Nam prima quæ te corpore in casto tulit
Intaminata bellua;
Hæc inquinari metuit, & malit mori
Quàm ferre labis dedecus.
Pretiose candor! vivide ante alios color,
Animæ innocentis prima laus!
Qualis mihi dicére? tu canas nives
Nitore vincis æmulo.
Tibi cuncta cedunt lilia, & tecum abnuant
Certare, tam pulcrè nites!
Non alba quoties æthere in puro micat,
Tibi comparabo Cynthiam.
Aut ipsa, sparso lacte quæ fulget polo,
Æquare te possit Via.
Epomis alma, quot tui cupidos paris!
Quos una stimulas æmulos!
Quisquis decorum vellus induerit semel,
Dignum labore præmium;
Illo beatus, Principum æquabit vicem,
Nec invidebit purpuræ.

EMINENTISSIMO CARDINALI DE POLIGNAC;

A Christianissimo Rege nuper Ultrajecti paci componendæ cum amplâ potestate Legato.

ODE.

IMplexa Regum jura, dissidium vetus,
Causasque bellorum graves
Dum lance pensas arbitrâ, & pacis bonæ
Sequester abscindis moras:
Præsul verende, num tibi tantùm otii est,
Res inter immensas, super;

Ut, si quid olim lusimus, nostris ames
Momenta nugis addere? *
Quin & probari, Fama si verum refert,
Josephus hic visus Tibi;
Quem livor atrox, ira quem fratrum impia
Damnavit insontem specu.
Non spissa plausu si theatra personent,
Frontemve laurus implicet:
Hac tam beatus sorte sim; quàm si tuo
Placere merui calculo.
Nam delicati laude quis tecum ingenî,
Blandáve certet gratiâ?
Non ille veteres qui sono testudinis
Struxisse Thebas creditur;
Nec qui cruentas leniit cantu feras,
Dixitque leges Inferis:
Non ipse summo qui sedens Pindi jugo
Vatum catervam temperat;
Sic eruditâ Barbiton pulsant manu;
Vel tam canoros dant modos;
Quàm Tu, * sonantem fortè si tangis Lyram;
Et ora solvis in melos:
Seu Conditori vindices orbem suo,
Dextramque solertem canas;
Per quam repens enata lux fulsit polo;
Noctemque secrevit die:
Terramve memores molis oblitam suæ,
Jubentis ad vocem Dei,
Medio natantem in aëre, immotam situ,
Sed axe gemino pendulam.
Seu temperatas sortis humanæ vices,
Certisque vinctas legibus;
Quas ortu ab ipso docilis & dictu audiens;
Natura constanter subit.
Sensit canentem Stygis ab infernæ lacu
Mundi inficetus artifex, *
Humana cœco qui docet casu regi,
Orbique Numen invidet:
Qui fingit animas corporum fato pares;
Ævi perennis indigas.
Sensit, nec audet aleam certaminis
Tecum ingredi Lucretius.

* *Editam Josephi à fratribus venditi fabulam legebat Ultrajecti, & probabat.*

* *Scripsit Poëma, quod nondum edidit Eminentissimus Cardinalis, quo errores Lucretii de creatione mundi confutat.*

* *Errores Lucretii.*

Non clara titulis quod tibi fulget domus,
Et nomen antiquum ſonas;
Sed genere quod mens eſt tibi ſublimior,
Et nomen ingenio ſubeſt.
Hinc Laurus aret quæ comam vatis premit,
Et priſtinum amittit decus:
Hinc plectra manibus decidunt, juſſos Chelys
Dum pulſa non reddit ſonos.
Ipſe, ipſe, quem pudore permixtus pavor
Erroris incuſat reum,
Per cœca Ditis antra, flammæ pabulum,
Victoris aſpectum fugit.
Quid ergo ceſſas, flos ſacri & ſplendor chori,
Priſciſque major vatibus?
Quid nocte condi tandiu obſcurâ jubes
Verſus timendos impiis?
Vix lætiore cœperint aurâ frui,
Virûmque in ora venerint;
Cùm ludere animos ſueta, vaneſcent Sophi
Inſanientis ſomnia.
Et ſi quis alto providum Numen polo
Adeſſe deceptus neget;
Hic ſana diſcet, opere dedoctus tuo,
Sentire, & abſolvet Deum.
Exurge dignus ultor, & fatalia
Contorque in hoſtem ſpicula;
Feralis Error queis ineluctabili
Proſtratus ictu concidat.
Sic Gallicanis mox redonatus plagis,
Pacto perenni fœdere,
Dulcis reportes læta pacis otia,
Cornuque pleno copiam.
Sic Roma meritis æqua redeunti annuat,
Quam deſtinavit purpuram.
* Fallor ſecundat vota, ſpes ratas jubet,
Jam purpuratus advolas;
Orbemque dum ſpe pacis haud vanâ beas,
Primam ipſe mercedem refers.

** Dum hæc ſcriberentur venit Nuntius qui relatum à Summo Pontifice inter Cardinales fuiſſe illuſtriſſimum Abbatem reportavit.*

APPENDIX

Ad Oden Eminentissimo Cardinali de Polignac inscriptam.

QUAM fecimus in Ode proximâ de Anti-Lucretio mentionem, movit jam dudum incredibilem Literatorum hominum Reipublicæ cupiditatem, ut tam novum, tam exquisitum, tam bellè comparatum adversus Divinæ Providentiæ obtrectatores opus omnium manibus tereretur. Non stetit quidem per Cardinalem Eminentissimum, quin, quodcumque superfuit ipsi, cùm à mole tum à varietate rerum suarum otium, totum id collocaret in absolvendo suo Poëmate, & publicæ expectationi responderet.

Interim visus mihi sum non mediocriter meriturus de Re Literariâ, si totius Anti-Lucretii Analysim, quam ipse Eminentissimus Cardinalis pro suâ humanitate mihi credidit, hîc adjungerem, leniturus quoquo modo tam grave Poëmatis egregii desiderium; donec ipsum opus, cui nihil in præsentiâ præter extremam manum deest, suis è tenebris in apertam lucem prodeat.

POEMA integrum Novem omnino continet Libros, qui singuli mille circiter aut mille ducentis versibus constant.

Primus Liber, qui Præfationis instar toti Operi præludit, de Voluptate disputat; & adversus eos, qui omnibus retro temporibus traditam ab Epicuro de Moribus doctrinam conantur absolvere, sic eandem ex ipsis Philosophi principiis ruinosam esse demonstrat, ut omnium vitiorum magistra sit. Unde factum est, ut Epicuri Sectatores ac Discipuli, dum se licentiori vitæ permitterent, non tam pravâ corruptæ voluntatis propensione impellerentur ad malum, quàm deductâ necessariò ex Magistri sui placitis conclusione ad peccandum adigerentur.

Secundus Vacuum & Inane tractat, quod primum ab iis ponitur hæresis suæ fundamentum, qui Deum esse negant. Docet nullum esse spatium non creatum; cùm omnia in rerum naturâ completa ac conferta sint. Imò Vacuum & Inane, quod admittunt illi, sive magnum, sive parvum habeatur, sic ostendit nihil conferre quidquam ad corporum motionem, ut eandem destruat, & ipsius leges immutet.

Tertius de Atomis disserit; probatque illas neque æternas, neque individuas, neque figuratas naturâ, neque numero infinitas esse: denique quascumque Materiæ particulas fuisse necessariò creatas, & ab eo temperatas Auctore qui sit incorporeus.

Quartus agit de Motu, & revincit penitus aptam non esse Materiam ut se ipsa moveat: adeoque pugnantia loqui Lucretium, qui, positâ, pro vero, Spatii immensitate, accuratè defendit, Atomos innatâ gravitate ad commune centrum descendisse.

Quintus quæstionem ponit de Animâ. Hîc statuitur esse hoc solius substantiæ spiritalis singulare ac proprium, ut Materiæ motum possit imprimere. Sequitur inde Animam hominis esse spiritalem. Immortalis ergo, quoniam spiritalis est. Tum respondetur ad multa, futilia illa quidem ac frivola, quæ Lucretius ad pompam ostentat, tanquam Aciem instructam, cùm ad unum idemque omnia planè reducantur.

Sextus refellit ac confutat, quæ licentioris vitæ sectatores, aut obtrectatores Religionis de Belluarum Animâ, qualem illi fingunt sibi, sentiunt ac loquuntur. Quam enim obtendunt difficultatem, demonstratur dissolvi totam ac ruere, quòd ejusmodi nitatur argumento, cujus ex Propositis, de quibus omnino lis est & controversia, quod efficitur & est consequens, id tanquam certum sibi vindicant. Sequitur longa rerum multarum, adversus quæ objecta sunt enumeratio; ex quâ demum concluditur, probari non posse Belluas esse cognitione præditas, quin spiritali gaudere Animâ, qualis nostra est, eædem censeantur; cùm vicissim ex corporeâ Belluarum Animâ confici non possit, Animam hominis esse corpoream; quia non cadit in Materiam ut cogitet.

Septimus ex ipsâ rerum propagatione infert Deum existere; veterumque super eâ re Philosophorum opinionem refutat; quorum nemo, non Cartesius ipse præcipuum istud Naturæ miraculum unquam pervidit; & quod lateret etiamnum, nisi recentissimo Microscopiorum beneficio innotuisset.

Octavus in eo totus est, ut novum Dei existentis argumentum ex Mundi totius compositione accersat. Cæterùm reliquas inter opiniones placuit Auctori sagacissimo Copernicanum systema, quod Keplerus & recentiores Astronomi novis inventionibus locupletarunt; quia visum est sibi, ut fatetur ipse, simplicitate & perspicuitate suâ supremi Artificis excellentiam maximè omnium commendare.

Nonus denique Liber atque Ultimus dispersas & diffusas toto Opere argumentationes quàm breviter colligit; & in totâ rerum Universitate & singulis ejusdem partibus Providentiam demonstrat.

BEATO JOANNI FRANCISCO REGIS SOTERIA.

ODE.

QUid me querelis, Dive, cessantem increpas;
 Poscisque juratam fidem?
Quin & severus ultor intentas graves,
 Ni deinde resipiscam, minas.
Ah! parce; frustra crimen admissum velim
 Negare votorum reus.
Blandæ saluti, Te precante, redditum
 Et sanitati pristinæ,
An premere longo fas erat silentio
 Amicam opitulantis manum?
At non iniquo dulce munus pectore
 Nec tanta pietas excidit.
Hærent medullis ossium fixa intimis,
 Et, conscium attestor Deum,
Labris supremus donec erret spiritus,
 Hærere nunquam desinent.
Erumpat ergo de sinu; & sese palam
 Vel sera prodat gratia.
Nec sera veniet; nec benignus creditor
 Damnabit exiles moras.
Quanquam, ecce gemina jam prope æstas præterît,
 Hyemsque fluxit altera;
Ex quo obligatus sum tibi, & nomen datum
 Procrastino dissolvere.
Heu! dum jacerem flebili affixus toro,
 Morboque tentatus gravi;
Dum virus atrum, bilis æstus fervidæ
 Per ima serpens viscera,
Ægros & artus usque & usque lancinans
 Bellum cieret horridum!
Composne mentis dicar? an me fecerat
 Stimulus doloris impotem?
Rotare falcem visa Mors, rescindere
 Parata devotum caput!
Expavit animus, membra trepidarunt metu;
 Et ire sanguis desiit.
Oculis in ipsa luce caligantibus,
 Et, quo ferantur, nesciis,

Appensa propiùs, Dive, quæ tuos refert
Imago vultus, sistitur.
Hîc inter ægros medius optatam dabas
In rebus extremis opem.
Animis parumper pulsus attonitis pavor,
Et lapsa spes renascitur.
Et mihi medelam, exclamo, Tu pariter feres,
Tu recreabis perditum!
O Dive, si fors supplici victus prece
Annueris esse sospitem;
Oblivioni dextra detur, hæreat
Lingua impedita faucibus,
Si bene merentis immemor sileam manum,
Laudesque prætercam tuas!
Audis precantem; protinus cedit dolor,
Dolore major & metus.
Exsurgo, qualis naufrago ereptus mari,
Per te superstes & valens.
Agnosco Cœli munus; ulteriùs piget
Differre facti gratiam.
Adeste, per vos si quid olim lusimus;
Si ludere etiamnum licet,
Meæ Camœnæ; nulla se vestro obtulit
Seges labore dignior.
Quem canitis, Ille nuper adscriptus Polo,
Novumque Divis est decus.
Gemino verendus nomine in terris fuit; *
Et grandius quidquid sonat
Utrumque nomen, inclytis virtutibus,
Factis & æquavit suis.
Agite ergo; sacer est, vestra qui jam pectora
Et ora complebit furor.
Aptate cantus tam pio dignos Viro,
Studiisque paribus dicite;
Quos Ille casus, quas & ærumnas tulit,
Tibi, Christe, dum se devovet:
Dum Sacra revehit, dum suus templis honos
Et cultus aris redditur:
Per quot labores, per quot & pericula,
Mortalis ævi prodigus,
Cœlestum inanes, frugis expertes bonæ
Salutis edocuit viam.
Memorate gentes inferis de sedibus

* *Joannes Franciscus vocabatur.*

Raptas & assertas Polo.
Hunc tremit Avernus hostis, & Stygia agmina
Verentur aspectum pati.
Sentit minantem dira morborum lues,
Mors ipsa falcem continet.
Ite, ô Camœnæ præpetes; versu levi
Quod audiistis spargite.
Hæc totus orbis noverit miracula;
Nec esse me ingratum sciat.

LUDOVICO MAGNO EPICEDIUM.

ODE.

PIâs-ne semper, Mors inexorabilis,
Mortalium illudas preces?
Imos & æquo proteris Summos pede,
Ipsis tremenda Regibus?
Saltem ah! vereri decuit augustum caput,
Et LUDOVICO parcere!
Parum-ne diris est datum furoribus?
Pœnasve tibi luimus leves;
Dum planctu acerbo regiam misces domum,
Et funus addens funeri,
Suos amores, unicam sobolem Patri,
Regnisque Delphinum invides?
Dum falce eâdem Conjugum par nobile,
Neptem & Nepotem demetis;
Natumque in uno, per novum condis nefas,
Et Patris & Matris rogo?
Priora nondum coaluere vulnera,
Oculisque fletus aruit;
Ades, & cruentâ rursus insultans manu
Sævis Nepotem in alterum!
Restabat unus Proavus, Avus idem & Pater;
Sortis levamen asperæ;
Dum blanda avitæ gentis & spes ultima
Parvus adolescit Abnepos.
Tanti est dedisse perbreves inducias,
Ut surgat ætas plenior,
Francique discat Patriis virtutibus
Moderari habenas Imperî?
Lugete Galli; nam quibus mage flebilis

Lodoicus ingens occidit?
Versate priscos sedulâ Annales manu,
Fumosa tot volumina:
Queis exarata Gallici laus nominis,
Et facta Regnantum inclyta.
Quisquam-ne major Ludovico sistitur?
Par-ve aut secundus extitit?
Non ille vacuum gessit ad pompam decus,
Magni vel umbram nominis.
Adeste testes, quotquot armis terruit,
Regnis & adjecit plagas.
Sensit Mosella Magnum, & Ister sanguine
Toties suorum decolor.
Sensit subactis Rhenus admissum intuens,
Et imperantem fluctibus.
An ille visus pace, quàm bello minor?
Timendus, an amandus magis;
Seu liberalis munerator Artium
Aulam Camœnis panderet;
Seu juris æqui cultor ac vindex, bonis
Scelus vetaret legibus?
Fugêre regnis longiùs pestes malæ,
Et dira vitiorum agmina.
Linguam insolentem pressit, & silentio
Agnovit Impietas Deum.
Asserta Themidi jura, pulsa fraus Foro,
Vicitque nuda Veritas.
Et quæ caleno perimit insanabili,
Nocere Furia desiit.
Neque post duellis fas fuit nocentibus
Rixas dirimere civicas;
Quibus & perire decuit hostes, Patriæ
In funus enses vertere.
Lugete, Gentes; nec pias pudeat dare
Jam Ludovico lacrymas.
Fulgore quamvis ille, dum vixit, suo
Vos prægravarit æmulos;
Meritum-ne amorem mortuo negabitis,
Quem ferre vivus debuit?
Fallor: nec hostes passus est, clementiâ
Quos facere amicos noverat.
Non ille rerum dominus, Europæ arbiter,
Utriusque fortunæ potens,

Despexit hostem; lege vel iniquâ obtulit
    Redimenda pacis otia.
Felix! quieti publicæ dum devovet
    Partam triumphis gloriam!
Vos, Africæ deserta, vos, Indi, & Sinæ
    Orbem colentes ultimum,
Lugete! vestris, nocte depulsâ, plagis
    Amica si fulsit dies:
Si victus Error abdidit Stygium caput,
    Si lapsa Cœlo Veritas:
Accipite, vobis unde parta sit salus,
    Lacrymasque memores pendite.
Tu, sancta Pietas, tu, verenda Numinis
    Relligio, quæ Polo sata,
Æterna soboles, generis unicum inclyti
    Agnoscis auctorem Deum;
An erubescas flere, dum mortem oppetit
    Tua cura, LODOIX, maxima?
Nam te ille regnis colere potiorem suis;
    Vindexque Sacrorum impiger
Paratus ultro, quidquid ingrueret, tuum
    Subire discrimen suo.
Verenda læto templa quòd cultu nitent;
    Suus quòd aris est honos;
Quòd dira scelerum pestis, Errorum cohors,
    Pietatis hostes exulant;
Hoc LUDOVICI munus est: vixit tuus;
    Et qui Abnepotem parvulum
Pietatis esse voluit hæredem suæ,
    Tuus nec esse desinit.
At quanta nobis, quàm ferax luctûs seges
    In omne tempus incidit!
O amor, medullis ossium altis insitus,
    Præscribe lugendi modum!
Doloris esse si tamen possit modus,
    Ubi modum excedit dolor!
Qualis trisulco si quis ictus fulmine
    Metu repenti sternitur:
Vis nulla membris, nullus est vultu color,
    Hæretque lingua faucibus.
Nos fata versant talia, ex quo te abstulit,
    LODOICE, lethi dura vis!
Pastorem, amicum, quodque deflendum est magis,

In te requirimus patrem !
Nam dulce nobis quando præſidium abſuit ?
Conſtanſve non patuit fides ?
Quàm certa pietas ! levibus ut nunquam ſtetit
Paternus indiciis amor !
Noſtras Camœnas bonus & exiguos Lares
Tuo beaſti nomine.
Animi receſſus intimi, & cordis pios
Nobis recludebas ſinus.
Ac ne qua amori finis, ut vitæ foret ;
Tu Cor dediſti prodigus.
Pignus verendum ! mentis auguſtæ domus,
Animique magni Regia !
Hîc invicem fixere ſedem propriam
Fœcunda virtutum cohors.
Hîc ſemper æquâ lance verum ponderans
Auſtera regnavit Themis.
Hîc comes Honoris grata Majeſtas, Fides
Et cana, Sacrorum metus,
Sortiſque patiens arduæ, haud ſecus ac bonæ
Conſtantia elegit locum.
Regale munus, Principis pars optima,
Totique Regi pœnè par !
At quid viciſſim dabimus ? aut dare quid decet
Tanto ſuperbos munere ?
Tu fons bonorum prime, qui ſolus potes
Æquare meritis præmia,
Deus ô, repende, quas memor pietas velit
Referre, nec poſſit vices !
Tamen an feremus debitam marceſcere
Sub corde facti gratiam ?
Sunt vota nobis, ſunt preces. Si quid valent,
Qui jura Gallis dat Puer,
LODOICE, tua per ſe feret veſtigia,
Dignus tot Heroum Nepos.
Sed quid vovere non licet, dum te vadem,
PHILIPPE, votorum exhibes ?
Nam tu Puelli Regis erudies manus :
Regnique habenas Gallici
Dum diſcat habiles, Te Magiſtro, flectere,
Exempla ſufficies tua.
Hinc creſcet ingens pectore in tenero vigor,
Magnæque laudis æmulus.

Hinc & salutîs publicæ, populorum amor,
Et cura crescet provida;
Rectique cultûs atque sementis bonæ
Vim promovebunt insitam;
Rex ô Puelle, sorte felicem tuâ!
Feliciorem Galliam!
Tibi juventæ contigit Tutor sagax;
Sibi illa gratatur Patrem.

PHILIPPO AURELIANENSIUM DUCI

Tutori Regis, & Regni Moderatori.

ODE.

INsigne Francis præsidium ac decus,
Blandum & levamen rebus in asperis;
Audi precantes, & benignam
Quam potis es, fer opem, PHILIPPE.

Sacrum fideles Depositum in manus,
Auctoribus Diis, Gallia credidit;
Spes unde Regni certa pendet,
Statque salus populi quiesque.

Tutor Puelli Regis, & Imperî
Rector, supremis carus & infimis,
Nil jam relictum est, quò ferantur
Latiùs ambitiosa vota.

Ast hæc avito debita sanguini;
Hæc nota virtus præmia vindicat;
Nul usque delatos honores
Invideat meritamque laudem.

Ergo receptas Principis & Patris
Imple secundis ominibus vices;
Et concitatam vince famam,
Spesque bonas meliore fato.

Errore lusus Gallus amabili
Fletus amaros, quos LODOIX ciet,
Compescat ultro, Patruumque
Vivere adhuc putet in Nepote.

Regis tenellas erudias manus;
Orbisque habenas flectere Gallici
　　Discant; & artem, Te Magistro,
　　　　Perficiant operosiorem.

Tu prima solers divitis ingenî
Rectique cultûs semina promove:
　　Exempla quòd si fors requirat,
　　　　Tu Proavum Patruumque siste.

Quò vota tendant ulteriùs? Fera
Fac bella Francis finibus exulent.
　　Nec empta per tot Pax labores
　　　　Pulsa iterum procul in remotas

Pertæsa nostri deficiat plagas.
Da fœneratam visere copiam;
　　Terrâque defossas avarâ
　　　　In manibus rutilare gazas.

SERENISSIMO PRINCIPI LUDOVICO CARNUTENSIUM DUCI

Ducis Aureli nensis Filio, pro recuperatâ feliciter valetudine, dum sedulam vocatus è Clario monte Medicus curam impertit.

ODE.

AN nulla gravibus adsit ærumnis quies;
　　Nullusve lamentis modus!
Vix tergere oculos licuit, exsurgit nova
　　Repente lugendi seges!
Heu! dum Camœnis vertice in toto facit
　　Dulces Apollo ferias;
Dum læta passim per dies solidos vacat
　　Bonis Juventus otiis!
Pindo sinister ecce rumor diditur,
　　Et blanda turbat gaudia.
Prolem Philippi, grande Borbonidum decus,
　　Et spem parentis unicam
Invasit atra tale nil meritam lues,
　　Artusque per teneros furit!
Vos Dii salutis præsides! vos Gallicis
　　Amica rebus Numina,
Arcete dirum facinus, & nostras opes,

Vestrasque

Vestrasque sospites date.
Augusta nam quòd gratia & decens pudor
In ore fulget Principis;
Quòd spirat oculis ardor & vis martia,
Virtutis index insitæ:
Olli benigna quòd salit vena ingenî,
Doctarum & artium capax;
Segnes quòd annos anteit Prudentia,
Tardas & incusat moras;
Et quòd paternæ laudis & avitæ æmulus
Æquare Majores amat;
Vestra illa, Superi, dona sunt; unum est super,
Diuturna sint hæc, addite.
Audimur! Ipso veniet è Pindo salus,
Confide, Princeps inclyte.
Usquam ne tellus ulla, quæ plantas alat
Succosque vitales magis?
Hîc mite Amomum spirat; hîc feliciùs
Odora sudant Balsama.
Quin ipse medicas Phœbus accingit manus,
Dulcemque famulatum invidet.
Nam Te i le colere Principem ante alios Deus,
Tibi mancipatus & Patri.
Nihil morarum est; ægra pestis aufugit;
Phœbique reveretur manum.
Facesse luctus; cedat immitis dolor,
Tristesque cessent næniæ.
Sat usque curis gravibus, & præpostero
Parnassus indulsit metu.
Adeste, adeste fida Musarum cohors;
Clariique montis incolæ;
Proles Philippi providis Phœbi artibus
Servata vivit, & valet.
Resumite ergo plectra, planctus flebiles
Mutate lætis cantibus.
Io, Triumphe, Pindus omnis consonet,
Et cuncta responsent loca,
Proles Philippi providis Phœbi artibus
Servata vivit, & valet.

VOTUM PRO INCOLUMITATE PUERI REGIS LUDOVICI XV.

ODE.

AT ô Deorum quiſquis imperio regis,
Et res tueris Gallicas;
Seu qui ſonantes regna per currus agis,
Gradive, bellorum Pater;
Seu Pacis arbor cui ſuum refert decus,
Magni Tonantis filia;
Seu qui perenni luce colluſtras polum,
Vitamque das mortalibus;
Audi ſub alto corde conceptas preces,
Ac, ſi quid indulges, fave!
Nil hîc iniquum poſcimus, nil quod pios
Dediſſe pœniteat Deos.
Nos unus angit Rege pro Puero labor;
Hic dulce votorum eſt caput.
Vivat! Salutis nactus in te ſedulum
Fidumque cuſtodem ſuæ,
Duris ſolutos ſoſpes annos exigat
Periculorum caſibus.
Bene eſt. Rogare plura quid Divos juvet?
Vel unde plus veniat boni?
Rex ô Puelle, nil ope alienâ indigus,
Tibi ipſe ſufficies ſatis.
Ah! vive tantùm! qui tibi in venas iit
Sanguis tot Heroum ferax,
Munuſque Cœli grande, quo melius nihil
Dedere Superi, nec dabunt.
Hic læta ſpondet fata ſanguis, publicæ
Felicitatis artifex.
Sperate, Galli! ſurget hinc læto agmine
Fœcunda virtutum cohors,
Magnæque mentis hoſpites, cùm ætas feret,
Regale adornabunt decus.
Hinc ſancta Pietas, hinc Fides, rerum & ſagax
Prudentia adſiſtet comes.
Hinc bellicoſæ laudis ardor æmulus,
Virtuſque vinci neſcia,
Stimulis virile pectus acrioribus
Ad facta pellent fortia.

Jam ſanguis ille corpore in parvo micat,
Segnes & incuſat moras.
Jam vis ocellis martia, & vultu coli
Jam digna majeſtas ſedet.
Timete, gentes; Regis & primos licèt
Annos vereri diſcite.
Quos fecit orbi Proavus attonito metus,
Faciet eoſdem & Abnepos.
Ergo tenelli fata quiſquis Principis
Moderaris è Cœlo, Deus;
Docilem PHILIPPUS dum juventutem erudit,
Artemque regnandi docet,
Ades, & fideli creditum pignus manu
Orbi tuere Gallico.

RELIGIO AD CHRISTIANISSIMUM REGEM LUDOVICUM XV.

Regni Habenas capeſſentem.

PRoles Tonantis, alma Cœlicolum parens,
Orbi verenda Gallico,
Adſum Polo delapſa: dum feſtis ſonat
Regalis aula plauſibus;
Dum quiſquis ambit junioris Principis
Mollem aucupari gratiam,
Ades; meaſque, ſi quid indulges, precor,
LODOICE, voces excipe.
Regnas, graveſque magni habenas Imperî
Jam flectis haud rudi manu.
Animum virilem ſcilicet curam & geris
Puer, nec annis indiges.
Servare lingua didicit arcani fidem,
Ars magna regnandi bene.
Quin & decorâ fronte Majeſtas ſedet
Tam digna amari, quàm coli.
His fruere: fauſtum lætor omen te dare
Felicitatis publicæ.
At dum ſub æquis legibus populos reges,
Utriuſque ſortis arbiter;
Dum blanda Pacis commoda & amicam bonus
Tranquillitatem divides,
Et nos tuere propiùs; en Tibi ſe & ſuas
Relligio commendat vices.

Heu! quot labores, quas & ærumnas tuli;
 Cùm fureret Error impius;
Cùm fas & æquum, mihimet insultans, pede
 Injurioso verteret!
Quanquam quid ultra verear? aut ego cur vetem
 Prodire, quas spes injicis?
Vidi, quod omnes deinde compescat metus,
 Quod vota transcendat mea.
Vidi superbos, Magne Rex, vidi; tuos
 Dicam triumphos, an meos?
Gemmis micabas Tu quidem atque auro gravis,
 Et solis instar lucidus.
Velabat humeros Trabea, longo defluens
 Humumque lambens syrmate.
Imposta teneræ regium fronti decùs
 Corona cingebat comas:
Aurata dextram sceptra decorabant manum,
 Fulgebat in lævâ Themis.
Circumvolutans inde sacros ad pedes
 Numerosa famulantum cohors
Certabat animis paribus, obsequio pari
 Ad astra Regem tollere.
Hæc inter; unum pompa dum Te respicit,
 Tuumque nomen personat;
Affusus aris ipse suppliciter meis,
 Et dignitatis immemor,
Humili colebas præpotens Numen prece,
 Tanto minorem Te gerens,
Quanto præire cæteris mortalibus
 Et imperare dignior.
Plausere ab alto Cælites, festum & novis
 Diem extulere plausibus.
Nunc ire demum vertice elato licet,
 Et esse securam metûs.
Quid noceat Error? Fremuit, &, vel regium
 Indocilis aspectum pati,
Ad Stygia fugit ostia, & natalibus
 Se se tenebris abdidit,
Absolve: tetri magna pars monstri jacet;
 Leve est, quod instat; imperas.
Ignem doloso cinere suppositum time;
 Restingue fomitem ocyùs.
Flammas favilla tenuis immensas fovet,

Et magna parit incendia.
Sic Proavus olim, dulce præsidium & decus,
Animæque pars melior meæ,
Fatalis Hydræ semen extinxit malum,
Sibi tam timendum, quàm mihi.
Hunc sequere: magnum habes & auctorem & ducem,
Quo res tot annos Gallicæ
Stetere: Pronepos grande miretur decus,
Et æmulari gestiat.
Abscedo; repeto Cœlitum æthereas domos:
Tu, sis memor nostri, & vale.

PAUPERIBUS INPRIMIS

Aditum ad Christi Cunas patere.

DUro in stramine dum tenellus Infans
Jacet multa gemens, & undequaque
Certatim ruit ad sacros Penates,
Pastorum manus innocens, suisque,
Quâ fas est, opibus levamen affert.
Dumque partibus ultimis Eoi,
Novi syderis ad jubar vocati
Reges approperant, pioque cultu,
Et gazis Arabum atque olente Thure,
Tellus quod gremio Sabæa fundit,
Agnoscuntque Deum, & fatentur ultro.
Quæ te segnities moratur, aut quid
Cessas, ocyùs advolare Christo?
Illuc me rapit impetus volentem;
Nil ego magis ambiam; sed eheu!
Cuncta Pauperies tulit, pudetque
Ad Christi vacuum accidisse Cunas.
Ne sit Pauperies tibi pudori.
Talem te decet accidisse Christo.
Tales Christus amat; severiorem
Ipse Pauperiem colit fovetque.
En præsepia cernis obsoleta,
Et stratum paleâ torum rigenti,
Et pannos, quibus induuntur artus,
Clamant omnia Pauperes beatos.
Ergo pone metus morasque rumpe.
Advola citò, neve sit pudori
Ad Christi vacuum accidisse Cunas.

AD CHARITES ET JOCOS, &c.

Pro Regio Infante.

VOs ô deliciæ ſuaviores,
Formoſæ Charites, Joci, Camœnæ;
Riſus, blanditiæ, elegantiæque.
Et vos, omne genus facetiarum,
Et vos omne, precor, genus leporum;
Lætis agminibus venite, adeſte,
Læto carmine Pupulum fovete.
Namque floſculus ille Pupulorum,
Non horum modò, ſed quot, aut fuerunt,
Aut deinceps aliis erunt in annis,
In veſtras datur educandus ulnas.
Cantus dulciſoni placent Puello,
Ludos molliculos amat Puellus;
Ergo dulciſonos parate cantus,
Molles ocyùs apparate ludos.
Vos hinc eſte procul mali dolores,
Vos hinc ſolliciti migrate luctus,
Puppi incommoda delicatioris.
Ah! ne turgidulis amariores,
Ah! ne lacrymulæ fluant ocellis.
Tota mellea, quid venuſta tota,
(Ut mellita magis nec ipſa mella,
Nec venuſtior ipſa ſit venuſtas)
Tota mellea quid venuſta tota,
Ora commeruiſſe, vel patraſſe
Poſſint, lacrymulis ut immadeſcant?
Et fletu crucientur acriore?
Quas diras tibi, Tuſſis inquieta,
Quas diras, mala Febris, imprecabor!
Si tu candidulos tenellulosque,
Artus lacteolos & immerentes
Audebis rabido appetiſſe morſu!
Quas optabo tibi beatitates,
Favoni optime, blande, mollicelle,
Humores nocuos, maligna morbi
Irritamina, ſi levis flabelli
Humores nocuos fugabis aurâ.
At tu ſomne, veni, beate ſomne,

Affer quidquid habes bonæ quietis;
Mollem si quis habet dolor Puellum,
Somne, inter placidos Deos colende,
Da soporiferâ manu levamen,
Et fove tenerum quiete corpus.

AD AMICUM POETAM

Suavissimi hospitis Desiderium versibus explicantem.

RUris delicias amœnioris,
Et mores Domini elegantiores,
Dilecte ante alios mihi sodalis,
Dum paras lepido beare versu;
Dum longas agis anxius querelas;
Ocyùs tibi rure tam beato,
Tam blando hospite quod fuit carendum.
Et meam quoque suscitas Camœnam;
Pertinaxque mei indices doloris
Postulas lacrymabiles Phaleucos.
Quid luctus acuis? rogare cessa;
Tibi ludere si vacat, dolori
Hoc unum licuit meo, dolere.

AD AMICUM IPSO NUPTIARUM DIE.

ERgo lætus Hymen tibi jugales
Et tædas parat, & parat corollas?
Nec est, ut solet esse fama mendax?
O lætam nimis! ô diem beatam!
Huc vos undique, quot quot estis omnes;
Blandi, molliculi, venite adeste,
Citi ferte pedem, mei Phaleuci.
Erastum ad veterem meum sodalem,
Quò nullus mage candidus, bonusve
Amicus fuit, aut fuit sodalis,
Ite, ferte, precor, bonam salutem.
Nec vos dedeceat diem beatam,
Et dignam niveo diem lapillo
Ad cœlum lepido vocare versu.
Quanquam nec satis est, mei Phaleuci;
Qualem, dicite, tam bono Marito
Qualem, dicite, conjugem precabor?

Olli virgineo natans in ore
Mixtus ingenuo pudore candor,
Index fallere nescius, latentis
Dotes explicet indolis beatas.
Sint mores nivei, prioribusque
Virtus fulgeat invidenda seclis.
Sponsum plus oculis amet, nec usquam
Posse vivere se putet beatam,
Ni plus sponsam oculis amet Maritus.
Sed quid vos moror, ô mei Phaleuci?
Ite, ite ocyùs ad meum sodalem,
Et quæ vota suus facit sodalis,
Quò nullus mage candidus bonusve
Amicus fuit, aut fuit sodalis,
Verbo dicere jam potestis uno.
Sponsa sit similis tibi; precari
Plura desino, jam sat es beatus.

SPECULUM AMICITIÆ SYMBOLUM.

TErris dic quibus est, quibusve in oris
Amicis magis obsequens Amicus.
Si tuis dolor intimus medullis
Vultum contrahit, asperatque frontem,
Effusosve ciet per ora fletus;
Dolores Speculum tuos dolebit,
Nec siccis poterit videre ocellis
Fletu turgidulos tuos ocellos.
Vultus lætior induis serenos?
Et laxas tenero labella risu?
Vultus & speculum induit serenos,
Et laxat tenero labella risu.
Is, accedis, abis, modo huc modo illuc?
It, accedit, abit modo huc modo illuc.
Si fugis, fugiet; manes? manebit.
Terris dic quibus est, quibusve in oris,
Amicis magis obsequens Amicus?
Placet simplicitas? amicus olli
Mixtus ingenuo pudore candor.
Nitent aureoli tibi capilli,
Et vultu igneoli micant ocelli?
Nitebit Speculum aureis capillis,
Micabit Speculum igneis ocellis.

Non

Non ſunt aureoli tibi capilli,
Nec vultu igneoli micant ocelli?
Non dabit Speculum aureos capillos,
Non dabit Speculum igneos ocellos.
Adſtas barbifero nigellus ore,
Et pexis malè ſordidus capillis?
Te reddet Speculum hiſpidum, nigellum,
Et pexis malè ſordidum capillis.
Sincerus magis, aut magis fidelis,
Dic, quæſo, quibus eſt amicus oris?

AU ROY,

Sur la Medaille d'Or qui repréſente ſon Sacre, & dont il a fait préſent à la Bibliotheque du College de LOUIS LE GRAND.

Quel charme! D'où nous vient cette riche Medaille,
Où l'Or & l'Art ſe diſputent le prix?
J'y vois tous les traits de LOUIS.
Son viſage, ſon front, ſes yeux, ſon air, ſa taille,
Tel qu'il parut à Rheims au milieu de ſa Cour,
Dont il eſt la gloire & l'amour.
N'en doutons point: ô faveur ſans égale!
C'eſt de LOUIS que part un don ſi précieux.
Luy-meſme, de ſa main royale,
Se marque une place en ces lieux.
Il veut que ſon Portrait, du Temple de Mémoire,
Anime les Ecrits conſacrez à ſa gloire:
Et qu'un docte avenir ſoit inſtruit à jamais,
Que, dès le plus tendre âge,
LOUIS, pour un heureux préſage,
Nous honora de ſes bienfaits.

LIBER FABULARUM.

ADMONITIO.

NON fuit hæc consilii nostri ratio in scribendis illis Fabulis, quas edimus; ut aucuparemur Inventionis laudem, & in novo prorsus intactoque argumento versaremur. Nam si perpaucas exceperis Fabulas, quæ auctorem neminem aut ducem agnoscunt, reliquas ultro fatemur inventas ab Æsopo, easdemque ab eleganti scriptore, cui à Fonte nomen fuit, Gallicis concinnisque omnino versibus fuisse pertractatas. Verùm quia institutum à nobis opus postulabat, nullum esse Latini Carminis genus, in quo opella qualiscumque nostra desiderari posset; Ipsum Augusti Libertum in narrandis Fabulis imitandum nobis proposuimus, & nativam ejusdem simplicitatem ac gratiam pro modulo nostro conati sumus æmulari. Cæterùm ne commissus cum Gigante Pygmæus videretur, abstinendum consultò duximus ab iis Fabellis, quas Phædrus ipse exornandas suscepit.

LIBER FABULARUM.

LEO ET EQUUS.

CONFECTUS annis & longâ pressus fame
Equum in patenti vidit pascentem Leo.
Hîc senium incusans; ô si vires pristinæ
Adessent, inquit, ista jejunum bene
Placaret stomachum præda! sed agamus dolo,
Ubi nullus esse possit virtuti locus.
Hæc fatus, lento propiùs accedit gradu,
Equumque blandis sic compellat vocibus.
A capite ad calcem tu quidem sanus mihi
Prorsùm videris; & Deos omnes precor,
Amice, præstent sospitem & sanum diu.
At si quis ægrum fortè tentaret dolor,
Novi salubres succos, ut quisquam, optimè.
Nec morbus ullus, tam desperatus siet,
Qui non medentis protinus admittat manum.
Næ fortunato te mihi advectum alite,
Subjecit sonipes! qui fraudem sensit malam.
Nam nuper hæsit spina fatalis pedi,
Quæ miserum mittet orco, ni feras opem;
Pedemque Medico porrigit. Quem callidus
Dum curiosis oculis inspectat Leo,
Simul & rimatur parte quâ prædam occupet,
Impactâ calce fortiter in feri caput,
Evertit hostem sonipes, & capiens fugam,
Medico relinquit artem exercendi locum.
Dulce implicare est in suis hostem plagis.

LUPUS PASTORIS HABITU DISSIMULATUS.

IMpastus ovium frustra lustrabat greges,
Et spem captandæ prædæ perdebat Lupus.

Pastores adeo, & vigiles excubiæ canum
Secura latè præstabant ovilia!
Quid faciat? acuit ingenium necessitas;
Et, quod vi nequeat assequi, tentat dolo.
Placet Pastoris habitum & larvam sumere:
Nec institutæ defuit fraudi modus.
Sagum aptat humeris, ornat pileolo caput,
Peramque lateri, & collo appendit fistulam;
Baculoque nitens, qui vices supplet pedi,
Sic personatus tacitum pergit ad gregem.
Cœptis favebant cuncta, namque altus sopor
Custodes ovium, & ipsos urgebat canes.
Quid multa? Solus defuit vocis sonus,
Quem dum æmulari nititur, horrendum rudit.
Excutitur somno Pastor, accurrunt canes.
Frustra obluctari, capere vel fugam Lupus.
Suis implexus phaleris occumbit neci.

Nequit diu latere qui nectit dolos;
Se prodit ipsa, vel serò, fallacia.

LIGNATOR ET MORS.

Fractus labore Rusticus atque annis gravis
Sub nocte serâ se se referebat domum:
Exsportans humeris magnam lignorum struem.
At mox succumbens oneri fasciculum abjicit;
Superque sidens, & graves molestias
Animo revolvens, eheu me! infelix ait,
Quid longiorem vitam in ærumnis traho,
Æger, rebusque destitutus omnibus?
O Mors, ô bona Mors, huc ades; & longo modum
Tandem labori pone. Quæ dum diceret,
Vocata se Mors obtulit, qualis solet
Videri, faciem lurida & dextram horridâ
Armata falce; quæ compellans Rusticum;
En, inquit, adsum; quid vis? nil ego te morer;
Eloquere. Amicam, Mors bona, respondit senex,
Si commodare velles tantisper manum,
Et hujus aliquam ferre partem sarcinæ
Non te labor hic gravabit, nec longa est via.

Multi mortem optant, pauci, cum advenit, ferunt.

VULPES ET FELIS.

MAligna Felis & subdola Vulpecula
Certabant, utra melior versandis dolis;
Et fertilioris laudem ferret ingenî.
Mihi fœcundo sunt mille artes in sinu,
Vulpes aiebat, mille sunt fallaciæ.
Tibi mille, retulit Felis, esse artes ais?
Ego unam novi, mille quæ vincat tuas.
Super his, inter se dum contendunt acriùs
Crebro latratu pulsus aër personat;
Canumque numerus ingens accelerat gradum.
Tum Felis: age dum; pectus fœcundum excute,
Amica Vulpes, teque hinc, si potes, expedi.
Ego salutis unicum hunc novi modum:
Levique saltu celsam scandit arborem.
Tum cursitare Vulpes hinc & hinc; vias
Relegere easdem sæpius; perque salebras
Cuniculosque ludere instantes canes.
Lassatur illa denique; & vi cedere
Coacta nullum reperit effugio locum.
Suâ quam Felis despectans ab arbore,

Hoc disce moriens, inquit: artes plurimæ
Sæpe obsunt; una sufficit, si sit bona.

LEO PODAGRA LABORANS.

COnfectus annis & gravi Leo æstuans
Podagræ dolore, jussit acciri feras;
Fors si qua longo ferret medicinam malo,
Aut mitigare posset ægritudinem.
Studio obsequendi turba convenit frequens.
Astuta vulpes, subolens nescio quid mali,
Domi remansit; cui dudum infensus Lupus
Occasionem captat maledicentiæ;
Vulpisque vocat in invidiam absentis fidem.
Continuò ut adsit Vulpes edicit Leo.
Quæ cùm adstitisset, & malum ingenium Lupi
Sensisset; equidem, ô Rex, ne me incuses, ait:
Namque inde in oras peregrinata dissitas,
Concepta pro te vota reddebam Deis.
Quin sciscitanti quæ morbo foret tuo

Salubrior medela, responsum hoc fuit.
Nativus in Leone defecit calor,
Quem suscitare si volet, pellem Lupo
Vivo revellat, & adhuc fumantem induat.
Nil contra humores frigidos præsentius.
Applausit cœtus omnis, in Lupum involant;
Et reclamanti frustra diripiunt cutem.
Detracta pellis endromis algenti fuit;
Nudata impasto membra struxerunt dapes.

Sic improbis plerumque sua improbitas nocet.

LIGNATOR ET MERCURIUS.

DUm ligna cædit pauper Lignator; suas
Opes, securim, spemque vitæ perdidit.
Namque hac parabat natis & victum sibi.
Quid agat infelix isto rerum in cardine;
Aut unde quærat gravibus ærumnis modum?
Frustra querelas integrat, frustra gemit.
Ergo, quod unum miseris est solatium,
Multâ fatigat Superos & Jovem prece.
O Rex Deorum, si nec insanas opes,
Nec inanes unquam, sorte contentus meâ,
Ambivi titulos, da malo ereptam dolo
Reddat securim prædo, quisquis abstulit:
Vitamque, per te quâ fruor, rursum dabis.
Audiit orantem Jupiter, & mittens Polo
Mercurium, facere compotem voti jubet.
Tum Maiâ genitus blandè compellans virum,
Omitte fletus, inquit; non est perdita,
Ut reris, & adhuc te tua securis manet.
Agnoscis illam? simul & auream porrigit.
At ille: non est hæc mea, ô Divum optime.
Cui Superum Interpres porrigens argenteam,
Et ista, dixit? Hanc negat pariter suam.
Monstrata demum est lignea. Hæc porro mea est,
Lignator, inquit, quam tu si dederis bonus,
Nil restat ultra, quod te, vel Superos rogem.
Tuam ergo recipe, retulit Athlantis Nepos.
Sed auream insuper atque argenteam feres,
Sinceritatis dignam mercedem tuæ.
Vulgata res est; & securim mox suam
Lignator quisque perdit, & iniquis Jovem

Votis fatigat. Rursum in terras mittitur
Mercurius, qui securim cunctis auream
Dum monstrat, illam nemo non repetit suam.
Hâc dignus ultor in caput mendacium
Impactâ, medios findit, & absolvit Jovem.

Parvo beatus quisquis est, verum colit;
Mendacium una parturit cupiditas.

QUERCUS ET ARUNDO.

DEpressus sæpe præstat excelso locus.

Quercus superbum cœlo condens verticem,
Terræque fixa penitus, Eurorum minas,
Boreæque rabiem, & furias ridebat Noti.
Arundo contra Zephirorum ludibrium,
Leves ad auras humile ponebat caput.
Vidit procera Quercus, & amaros sales
Jactans; Arundo, me tui miseret, ait.
Quam flatus usque tenuis huc illuc rotat,
Nullam quietis vel brevem indulgens moram;
Ego procellas inter Austrorum graves,
Irasque fulminantis ultrices Poli,
Immota stare didici, nec, periculi
Securam, turbat ulla tempestas metu.
Tu saltem nobis propior si consisteres,
Ramorum in umbrâ tuta sentires opem.
Ast innatantem limosis paludibus
Præstare quis te salvam & incolumem queat?
Ad hæc Arundo subrigens paullùm caput,
Næ grates inquit refero permultas tibi,
Quam tanta nostri cepit commiseratio.
Tamen depone quam pro me curam geris:
Neque me procellis sic natam iratis putes.
Equidem tempestas quoties vesana ingruit,
Cedo, & modestum patiens submitto caput.
At cedere ultro malim quam frangi: Deos
Precor, tuas ut vires fortunent tibi.
Super his, ab Arcto Boreas immanis fremit;
Eoâ pariter Eurus exsurgit plagâ;
Bacchatur Auster, & tremendas invicem
Luctari toto suscitant rixas Polo.
Tum cedere Arundo solita eludit impetum;
Inflecti Quercus nescia, & frontem arduam

Contra procellam obnixa, miserè frangitur.
Quæ cùm jaceret, hæc Arundo subjicit.

Nil prodest robur si desit prudentiâ.

LUPUS ET PASTORES.

Ferocitatis olim pœnituit Lupum;
Et cogitasse dicitur frugem bonam.
An illa vita est, inquit, quam nos vivimus;
Exosi, abominandi, detestabiles?
Hinc mihi perennes Pastor insidias struit;
Ferox Molossus inde venientem allatrat.
Nec ipse, vix à lacte depulsus puer,
Diris vovere parcit immeritum Lupum.
Tamen quid egi? vel quod plector ob scelus?
Agnellus magno scilicet ereptus gregi,
Jejuno vel ovis macra quæ pastum dedit,
Aut missus Orco fortè scabiosus canis,
Tot in me turbas, tot tumultus excitant.
Et ista me me tam gravem in invidiam vocent?
Si tanto redimi debuit factum malo;
Præstat deinceps abstinere carnibus;
Mihi mollis herba facilem sufficiet cibum,
Vesanâ vel si fuerit pereundum fame,
Esto, moriamur: adeone est miserum mori;
Vita ut sit misera potior letho nobili?
Dum versat ista corde sub tacito Lupus;
Vidit Pastores eminus; queis commodè
Tostus parabat agnus egregias dapes.
Ad se reversus oh! oh, indignans ait,
Custodes ovium nec suo parcunt gregi:
Religio memet interim & inanis metus
Servare longa suadeant jejunia?
Non patiar, cœlum testor atque omnes Deos.
Grex ille totus mihi debetur victima;
Ovis nec ulla dentes effugiet meos.

Ferocitatis arguunt multi Lupum;
Ferociores esse quos Lupo haud piget.

VULPES CAUDA SUA MUTILA.

Vulpes opertis intercepta cassibus
Periculosam sic evaserat aleam,

Ut tristem faceret caudæ jacturam suæ.
Quam cùm puderet decurtatam incedere,
Suæque gentis metueret ludibrum;
Celare, quâ fas, probrum prudens nititur,
Dum quis modus medendi succurrat malo.
Versanti secum multa nil visum est prius,
Quàm proprium in omnes dedecus refundere.
Quare suorum nacta concilium frequens,
Quid inane, dixit, caudæ nos pondus juvat
Post tergum trahere? nempe ut verramus solum,
Et demus hosti facilem lædendi locum.
Hoc ipsa sensi damno tantùm non meo;
Molesta mortem cauda cui pœne intulit.
Si sapimus ergo, caudam sibi quisque amputet.
Hæc illa. Causam cùm perorasset suam,
Næ bellè sentis, una, quæ rem noverat,
Respondit; at tu verte terga, ni grave est,
Et quàm, quod suades, deceat, exemplo doce.
Quæ dum se prodit decurtatam turpiter,
Ridendum de se contulit spectaculum.
Nec morem induxit vulpinam in gentem novum.

Communia esse cupimus, quæ patimur mala.

ANIMALIA PESTE LABORANTIA.

FUrens per agros perque sylvarum abdita
Contagiosa Pestis urgebat Feras.
Non avida quemquam prædæ suadebat fames
Prodire nemorum latebris. Crudeli lue
Peresa passim corpora jacebant solo,
Tristique cuncta planctu resonabant loca.
Timuit extremam populis perniciem suis,
Malique arcendi cupidus regnator Leo,
Cœtum ferarum consilî in partem vocat.
Venere, morbi quos sivit vis effera
Languentes artus trahere. Queis fausta omnia
Leo apprecatus; nostræ quo res sunt loco,
Videtis, inquit: patimur iratos Deos.
Debetur illis pro peccato victima;
Ergo litetur animâ, quæ magis nocens
Vestro fuisse calculo censebitur.
Nil ipse dubitem primus ante alios palam

Fateri, quæ mens conſcia feciſſe arguit.
Memini mactatas non ſemel immeritas oves,
Nec ipſis eſſe parcitum paſtoribus.
Pro quo ſi videor vobis promeritus necem,
Offenſi noſtro ſanguine placentur Dei.
At nemo veſtrûm, ſi quod admiſit, ſcelus
Ultro accuſare dubitet. Nam quis te malus,
Rex magne, vexat ſcrupulus? vulpes ait;
Næ fortunatas ſorte oves illas ſuâ,
Quotquot palato ſapere meruerunt tuo.
Nec tibi Paſtorum gravior religio incidat:
Sua illi meriti fata, qui noſtrum genus
Odere, totque nobis procudunt mala.
Applauſit omnis Aulicorum natio;
Suoque Regem calculo culpâ eximunt.
Tygris abſolutus pariter, Urſus & Lupus,
Acres Moloſſi, nobiliumque quidquid eſt
Ferarum, quibus ignovit aſſentatio.
Venit & Aſellus, cujus in vultu pudor,
Index doloris, vox & flebiliter ſonans:
Heu memini, dixit, olim dum eſſem junior,
Urgente rabidâ jam diu impaſtum fame,
Aut, quod lubenter ſuſpicor infelix, malo
Me, me inſtigante Dæmone, paulum graminis
Prato ex virenti carpere; hoc furtum quidem
Leve, ut videtis, ſed tamen furtum fuit.
Continuò facinus omnes execrabile
Conclamant, & cruentâ plectendum nece:
Sic aſperatos poſſe placari Deos.
Nec plura in unum facto inſurgunt impete;
Et immerentem pro cunctis Aſinum enecant.

Plectuntur fures, parcitur Latronibus.

LUPOS INTER ET OVES INITA PAX.

Oves inter Lupoſque certis legibus
Ceſſatum ab armis, pax & inita dicitur.
Utramque gentem nempe belli tædium
Cepit, turbiſque viſa potior eſt quies.
Nam gregibus ovium ſi Lupi inferrent necem,
Acres Moloſſi multos mactabant Lupos.
At ne libido belli mala reſurgeret;

Utrinque placuit obsides pacis dare:
Oves Molossos, Catulos miserunt Lupi.
Exin iræ quierunt, & pacis bonæ
Uterque populus placidæ sensit gaudia.
Verùm ubi Luporum catuli creverunt semel,
Terribilesque esse timido cœperunt gregi;
Lupi Molossos obsides furtim enecant.
Tum suscitari denuo bellum acriùs
Ovium cruentâ huc usque funestum nece.

Pax nulla fieri certa cum improbis potest.

ASINUS ET CATELLUS.

Dum blandientis inter amplexus heri
Ludit Catellus; Asino livor æmulus
Duros sub ægro corde stimulos suscitat,
Fortunâ quod non ipse gauderet pari.
Nempe inquiebat, solus secum murmurans,
Beatus ille Domini dormit in sinu;
Herili mensæ dulcis conviva assidet,
Mille insuper cum placuit captat oscula.
Ego dum olentis stabuli vilis incola,
Miserisque pastus nec satur unquam carduis;
Obscuram latebris abditus vitam traho.
Aut duriorem dorso ferre sarcinam
Coactus, crebris ad pistrinum fustibus
Agor, infelicem scilicet ut versem molam.
At unde meruit ille blanditias heri?
An quòd vicissim Domino blanditias refert?
Quòd amica reddit oscula? quòd dulce allatrat?
Quòd imperantis tendit ad vocem manum?
His gratiosus si Catellus artibus
Potuit videri, eandem tentemus viam;
Fors nobis ea res haud minùs bellè cadet.
Dum quærit igitur aptum consiliis locum,
Occurrit Dominus, quàm solebat, lætior;
Occasionem commodam Asellus occupat;
Et blandiendi cupidus, surgens in pedes
Utrâque calce Domini pectus impetit,
Mentumque & ipsas duriter fricat genas.
Ac ne quis desit blandis illecebris modus,
Intempestivo rudere non dubitat sono.

Pecudis protervæ Dominus impudentiam
Miratus, dextrâ fustem extemplo corripit,
Simul & dolatum lumbos liberaliter,
Olentes agit ad latebras Arcadicum pecus.

Paucorum est garrire & blandiri comiter.

EQUUS, VULPES, AC LUPUS.

PAscebat phaleris liber excussis Equus.
Vidit dolosa Vulpes, & Lupum admonens,
Ades huc, & istam, dixit, cerne belluam.
Pol illa ventrem placet iratum bene,
Tam tereti tota corpore & pingui nitet!
Nostra est, solerti si modò ingenio vales.
Cui retulit alter; qui simus, noris brevi.
Dum curis ambo paribus accelerant gradum,
Sensit malignas artes, quas struerent, Equus:
Cœpitque retro cedere, ad quem sic Lupus.
Subsiste paulùm, Amice, nam cur nos fugis?
Dic unde in istas hospes accesti plagas?
Et ede nomen. Patria & nomen latent,
Subjecit Sonipes; si tamen nosse id placet,
Utrumque calci mater inscripsit probè;
Perlegite, simul & porrigit dextrum pedem.
Hîc se se incusans Vulpes callida; Dii malè,
Exclamat! nullas quòd ego novi Literas.
Tunc eruditi famam captans ingenî,
Accedit, istud, quidquid est, Lupus ut legat.
Quem Sonipes, calce fortiter impactâ in caput,
Conspersum sanie plurimâ affigit solo.
Cui Vulpes; næ quid fecisses consultiùs,
Si sapere tu, quàm legere, didicisses priùs.

Stultitiâ gravius hoc ferunt stulti malum
Plerumque; quòd videri sapientes volunt.

FELIS SENIOR ET JUNIOR MUS.

IMpastum in Felem Musculus quondam incidit,
Qui nullum cùm videret effugio locum,
Hostem timendum sic est aggressus prece.
Heu me! quid egi, dixit, ô Felum optime,

Vel unde merui, quam mihi paras, necem?
Tantillus an nocere quid possum tibi?
Aut perdere istam, quam vigil servas domum;
Cui modica vitam grana sustentent bene;
Quem nux rotundum reddere ac teretem queat?
Saltem si dignum haberes in me ferculum.
At cerne; tenuis ossa vix operit cutis.
Jejuna cui tum Felis, hæc aliis canes.
Iratam verba, Muscule, haud satiant famem.

Quisquis nocere statuit, non audit preces.

AMICI DUO

Vixisse narrant par Amicorum inclytum;
Qualis nec ætas tulerat in terris prior,
Quales nec ætas, credo, posterior feret.
Communia utrique fecerat amor omnia;
Divitias, luctus, gaudia, & spes & metus;
Ac lætum si quid, triste si quid alteri
Sors contulisset, idem fiebat, invicem
Communicando, gratius, vel mitius.
Dum nocte quadam terras per cunctas sopor
Regnaret, stratis alter amborum exilit;
Suâque tacitus se se proripiens domo,
Amici ad ædes celeri divertit gradu.
Ictuque crebro fortiter pulsans fores,
Mersam sopore suscitat totam domum.
Loculos & ensem protinus alter corripit,
Foribusque, quâ fit strepitus, accensâ face
Accedens, quid rei sit, quærit anxius.
Videns Amicum, nam cur hac horâ, precor,
Tamque intempestâ nocte, dixit? an tibi
Iniqua cecidit alea? En loculos cape:
Tui sunt. Vimne vel probrum quisquam intulit?
Hic ensis crimen expiabit, aut mihi
Scelestus ille, quisquis est, vitam auferet.
Ten' vacuâ solum vivere tædet in domo?
Hic gratus hospes habita, quàm voles, diu,
Et me meisque sodes utere pro tuis.
Cui retulit alter, nil velim rerum omnium.
At tristior tu visus in somnis mihi:
Ingrata species movit sollicitos metus;

Id viso, numquid ars mea efficiat tibi.

Uter videri debuit Amicus magis?
Amicus, res ô blanda, gazisque omnibus
Potior! Amicus quisquis est, sentit satis,
Levatque Amici non lacessitus malum.

DIVES ET SUTOR PAUPER.

Propter superbas ædes hominis Divitis
Pauper locarat Sutor angustos lares.
Illâ beatus sorte quam dederat Dei,
Noctem trahebat somno, quàm longa est, gravi,
Laboriosam cantu fallebat diem.
Insomnis contra Dives noctes integras;
Molli nequicquam membra versabat toro:
Aut mane summo si fors obrepens sopor
Clausisset oculos, Pauperis cantu excitus
Nullum quieti norat tranquillæ locum.
Is evocatum quádam Sutorem die,
Sic allocutus fertur: dic precor, ô bone;
Quæ te beatum causa tamque hilarem facit?
An ampla tibi res & tuis nitet domi?
Ars illa, quam tu tractas, an quæstum parit?
Cui retulit alter; parce; nil rerum omnium,
Quas suspicaris; tam malè nunquam viximus;
Res hodie pejor, olim quàm fuit; lucrum
Cessavit omne, vix & assiduus labor,
Quo victitare liceat, fructum sufficit.
Quid facias? nihilo vivimus læti minùs;
Et quoniam nobis esse meliùs non potest,
Quodcumque cecidit, illo contenti sumus.
Dives miratus hominis mores candidos,
Atqui beatis unus è mortalibus
Mox fies, inquit, en cape hos centum aureos,
Et faustis avibus repete quos habitas lares.
Reversus ille, sortem & gratatus bonam,
Defodere partas sedulò imprudens opes,
Et tanquam sacris parcere. At curæ simul
Crevere; crevit mentis anxietas, pavor,
Defossum ne quis fortè thesaurum auferat.
Ire & redire centies noctu & diu,
Repostos quo latere norat aureos.

Mox exulare gaudia, atque altum domi
Regnare solidos per dies silentium.
Agnovit ille causam turbarum ac caput;
Malum nec ultra passus ingravescere,
Divitis in ædes revolat, & centum aureos
Restituens, reddo, dixit, quas dederas, opes;
Tu nostra pariter redde nobis gaudia.

Ingentes curas pariunt ingentes opes.

CANIS ET ASINUS.

CArpebant pariter Asinus & Canis viam,
Agente utrumque proximam in urbem Rustico.
Hic dum labore fessus & vino gravis
Obdormit, Asinus herbam nactus roscidam
Bellè prandebat, ad quem conversus Canis,
Latrante multùm stomacho, ni grave est, ait,
Amice, dorsum deprime, inflexo genu,
Meum è canistris ipse ut sumam prandium.
Cui retulit alter, rebus attentus suis,
Et otiari metuens, ne te macera;
Paulùm opperire, mox somnum excutiens herus
Te portione non defraudabit tuâ.
Hæc inter denso properat è saltu Lupus;
Quem conspicatus Asinus, occidimus, ait,
Amice, utrique præsens ni avertas malum.
Cui vicissim placidè respondens Canis,
Confide sodes, mox somnum abrumpens herus;
Procul hinc invisum nobis arcebit Lupum.
Si quid vereris interim, mecum fuge;
Aut si te cursu melior valeat assequi,
Impinge calces fortiter in feri caput.
Recens paratis ut es instructus calcibus,
Diffindes medium, teque sic salvum dabis.
Plenum salutis consilium: hic porro labor
Perficere factis dicta; nam Lupus interim
Deliberantem frustra mactat belluam.

Hujus Fabellæ, quisquis es, fructum hunc cape;
Officiis quisque mutuis, ut se adjuvet.

MEMBRORUM IN STOMACHUM CONJURATIO.

Quod machinantur Regibus Populi malum,
Ipsos idem plerumque in auctores cadit.

Exarsit olim, Vatibus si qua est fides,
Membrorum gravis in Stomachum conjuratio.
Cur ille cesset, & fruatur otio,
Aiunt, assiduus dum nos exercet labor?
Nimirum vigilent oculi, discurrant pedes,
Avidam latrantis Stomachi ut exsatient famem?
Sit illa cura manibus, ut parent cibos;
Dentes molant eosdem, lingua molliat,
Ne crudiores veniant delicatulo;
Quiescat unus corpore in toto interim
Laboris expers atque sollicitudinis?
Bellè; otiemur pariter, & curæ exulent;
Mox ille discet esse laborandum sibi,
Jejunio nisi longo delectabitur.
Quid multa? stultum cunctis consilium placet;
Et feriari dulce est. At dum cibo
Vacuus inopsque Stomachus sensim deficit;
En languor idem corpus in totum meat,
Et membra tentat omnia; gravatur caput;
Hebescunt oculi, languidæ torpent manus,
Pedesque molem corporis ferre abnuunt.
Tum conjurati damnant errorem suum,
Et solitas operum singuli repetunt vices;
Tam visus ille desidis expers otii,
Suus unde cunctis advenit membris vigor!

Negotiosa qui carpunt Regum otia
Hinc illi capiant grande documentum sibi.

VILLICUS, CANIS, ET VULPES.

Refertam Altilibus ditis chortem Villici
Jejuna Vulpes frustra perlustraverat;
Nec, quâ subiret, se se monstrabat via:
Tum questa graviter & sortem incusans suam;
Men' usque ludat, inquit, hominum pessimus?
Nimirum pullos hic alit multos sibi;

Mihi

Mihi nulla præda veniat? adjuro Stygis
Superis verendum Numen, ulciſcar probrum.
Nondum exhauſtæ artes penitus, aut nullus ſuper
Reſtat malignus corde ſub tacito dolus.
Hæc dum ſilenti nocte ſecum diceret,
Mentemque dubiam varias in partes trahunt
Conſilia, vidit fortè poſticum patens.
Continuò, quâ fit aditus, illac inſilit,
Et ſomnolentum hinc inde repperiens gregem
Miſeras ubique dentibus ſtrages ciet.
Non tam cruentus ſævît in miſeras oves,
Olim cùm fureret Ajax, & Ulyſſem neci
Proceresque Graios poſceret. Agnovit malum
Exſuſcitatus dulci ſomno Villicus;
Servoſque & ipſum graviter increpat Canem,
Sævum Latronem qui non allatraverat.
Ad quem Latrator retulit, ignoſces, Here;
Ego dormiebam. Dormiebas furcifer,
Reponit ille? Tene his paſco legibus,
Ut comedas per diem, & per noctem dormias?
Ades huc, & quas mereris pœnas accipe.
Cur vapulem inſons, placidus adjecit Canis?
Tu cujus hæc ſunt, ſi tam cuſtodis malè,
Foribus apertis ut ſecurus dormias;
An me privari ſomno mancipium interim,
Tuaque tueri, quàm tu diligentiùs?

PARASITUS DIVITIS AD MENSAM SEDENS.

Menſæ aſſidebat Divitis non ſordidi
Ex illis unus, quos Paraſitos nuncupant,
Dabatque lepidos de ſe Convivis jocos.
Is placidos nactus mores & bonam indolem,
Anguſta quam perfecerat neceſſitas,
Turbæ procacis ultro ſpernebat ſales,
Et delicatis ſe ſe paſcebat cibis.
Quidam inſolentem miratus patientiam;
Non ſentis, inquit, quibus hi te ſtimulis petant?
Subridens alter hanc narravit Fabulam.
Paſcens Aſellus dum voraret carduos,
Riſu procaci ſtupidum illudebant ferum,
Quæ paſtum eòdem Belluæ converterant.
Quas inter Simia inſultans maligniùs;

O te palati felicem inprimis, ait,
Amice; qui tot non sentis aculeos.
Risit vicissim Belluæ fastidium
Asinus, & aures quatiens, ac jactans caput;
Nulla mora est, pungant, inquit, dum saturent famem.
Conviciantes tum Parasitus intuens
Hac lege vestros, dixit ego ludos feram.

Dicacitatis ille culmen attigit,
Quisquis jocum retundit meliori joco.

MORS MEDICI HABITU DISSIMULATA.

NUllum est salubre contra Mortem Pharmacum.
Dum terras habitat sociis cum fidelibus,
Suas & artes impendit feliciter
Satus Phœbeo sanguine Æsculapius;
Mors numerum minui vidit Umbrarum in dies,
Et esse vacuas Ditis inferni domos.
Ergone, dixit, vile, mortales, genus
Mihi meisque regnis illudant palam?
Devota nempe, jam depontani senes,
Dudum Orco capita nostras effugiant manus?
Tamen quis esse possit vindictæ modus?
Nam dira febrium atque morborum cohors,
Comitatus Mortis lætifer, salubribus
Exacta succis ferre jam nequeunt opem.
Ergo versare fraudes, &, quod publicæ
Prodest saluti, vertere exitio parat.
Quid multa? statuit ipsa Medicum fingere,
Habitusque & ora ferre quæ Medici solent.
Mora nulla, falcem ponit infestam manu.
Nudumque fictis ornat calvitium comis.
Dein pulchrâ maciem lividam larvâ tegens
Dissimulat pullâ veste compagem osseam,
Et curtum denique in mulum levis insilit.
Hoc personata pacto per vicos subit,
Per & plateas, febricitantium & domos.
Et apertis ultro dum portis admittitur,
Contagiosos afflat cunctis spiritus,
Et prædâ potitur. Placuit hoc fraudis genus;
Hinc mors eandem retinens hodieque indolem.
Aut Medicum simulat, aut post equitantem sedet.

RIVULUS.

Pauperculorum non eſt liberalitas.

Rivulus ab alto montis lapſus vertice
Celeres agebat terris è patriis aquas.
Urgebat illum ſcilicet ſtudium haud leve,
Ut vectigales ferret Oceano patri,
Quas ſe debere norat acceptas opes.
Dum tentat ergo varios per flexus iter;
Et circum abrupta ſaxis decurrit loca;
Molli ſuſurro lentas increpitans moras,
Quas feſtinanti mille nectunt objices.
Ecce è propinquo Naias aſſurgens ſtetit,
Et ſic amicè compellavit Rivulum.
Nam te quis urget patrio extorrem ſolo?
Vel quò defers anhelus præcipites aquas?
Sic illa; pauca Rivulus contra refert.
Quodcumque aquarum tenuis volvit alveus,
O Diva, totum dedit hoc Oceanus pater.
Nos ergo ferimur illuc, quo pietas, amor,
Quo gratus animus haud reluctantes rapit.
Obſequii ſi fors noſtri vectigal leve
Oceanus ultro genitor delatum probet.
Bene eſt: hunc animum laudo, ſubjecit Dea,
Qui neſcit in re tenui parſimoniam.
At crede nobis; ſit magnorum fluminum
Ingentem aquarum multo faſtu copiam
Oceano ferre, tantulus tu quid juves?

Modulo ſe quemque oportet metiri ſuo.

PSITTACUS LAUDATOR.

Dies redibat avibus ex longo ſacer
Cultu per ſylvas annuo ſuetus coli.
Hoc nempè Faſti volucrum memorabant die,
Grandi ſervatum clade pennatum genus.
Ergo ſolenni dum fiunt ritu Sacra,
Et inter omnes ſtudio certatur pari,
De more grates Divis Immortalibus
Oratione quis rependat publicâ;

Mandare visum est Psittaco hanc provinciam.
Ille obsecutus ultro frondosam insilit
Protinus in ulmum ; multaque in honorem Deûm
Præfatus gentis labitur in laudem suæ ;
Et quas in unum quemque, non parcâ manu,
Natura dotes fuderat, solers canit.
Luscinia palmam vocis ante alias aves
Tulisse fertur. Candidi laudem ingenî
Habuit Columbus ; Turturis blandam indolem,
Studium inquietum Passeris, Prognes fidem,
Meritis Orator prædicavit cantibus.
Nec pigris avibus certâ pernicies Merops ;
Nec qui morantem Gallus Auroram solet
Cantu increpare, laude caruerunt suâ.
Quin & senectæ, quâ præibat cæteris,
Insigne Corvus rettulit præconium.
Tibique, Bubo, virtutis loco datum est,
Quòd vitæ cum sis & rerum commercio
Cuilibet ineptus, te prudenter subtrahas,
Solusque cæcis vivere in latebris ames.
Sic demum ad omnes pars laudis venit suæ,
Ut esse quivis sorte contentus queat.
Tamen malignus Corvum livor exedit ;
Sibique mœrens vocis ereptum decus,
Diras precatur immerenti Psittaco.
Dum multa secum crocitat, occurrit ferox,
Cristam superbo fastu Gallus arrigens ;
Ergo canendi, Psittaco si creditur,
Jus solam, dixit, omne Lusciniam est penes,
Longumque nobis dicitur silentium.
Tales ab antro Bubo voces audiit ;
Secum & revolvens tacitus, num pariter sibi
Sit aliquíd, unde Psittaco succenseat ;
Non digna solitudo laus visa est satis ;
Et vindicandum credit inustum dedecus.
At ne qua sanis desit consiliis mora,
Tacito volatu repit vicinam in specum,
Ubi fidus hospes habitat Vespertilio.
Is improbato facinore iras concipit :
Et jam pericli factus ex illo comes
Ad vindicandum semet accingit probrum.
Ergo animis paribus illa conjurat cohors,
Et immerenti Psittaco insidias struit.

At non aperto marte hostem lacessere,
Sed per latebras quærere nocendi locum.
Nil tamen inanis profuit prudentia.
Nam reliquis avibus tota fraus innotuit:
Quæ tam impudentem detestatæ audaciam,
Malam hanc catervam statuunt conjurantium
Arcere deinceps avium honestis cœtibus.
Gallus jubetur solus annos exigat.
Corvusque pariter; Bubo cum fido hospite,
Non invidendo gaudeat consortio.

Alienis non est invidendum laudibus.

UNDE APES REFUGIUNT A LOCIS RESONANTIBUS.

FABULA.

FUsus per herbam fortè dum rosas legit,
 Et mixta violis lilia,
Mitesque succos exprimit blandus puer
 Melissus in dapes Deûm.
Iniqua mollem spina lancinat manum,
 Et acre vulnus incutit.
Dolore victus flebile ingemuit puer:
 Lectosque flores abjicit;
Opemque matris invocans, totum suis
 Implet querelis æthera.
At ecce questus matris & nomen refert
 Echo propinqui litoris.
Stupet Melissus, seque derisum ratus
 Rursus querelas integrat;
Scurramque diris devovet: diras quoque
 Remittit Echo pertinax.
Crudescit ardor; & furoris impotens
 Ad ultionem convolat.
Et litus, hostem quo latere credidit,
 Petit citatis passibus.
At quo Melissus litori accedit magis,
 Et clamitans valentiùs
Hostem probris lacessit; hoc valentiùs
 Echo remittit & probra.
Fremit puer, minatur, hæc pariter fremit,
 Easdem & intentat minas.

Quid multa ; litori puer jam advenerat ;
   Et vidit esse neminem.
Putat latere ; corpus inclinat ; sed heu !
   Melissus in flumen cadit.
Flevit cadendo ; flevit Echo similiter,
   Puerique lusit in vices.
Motus Melissi sorte Jupiter , jubet
   Apem puellus induat.
Et quod Melissus ante , nunc Apis facit ;
   Et , cura quæ fuit , manet.
Per prata flores carpit in dapes Deûm ;
   Fugitque resonantes locos.

LIBER EPIGRAMMATUM.

AD AMICUM,

Cùm in die ipsius Festo Flores acu pictos illi mitteret.

DUm sertis latè redolent fragrantibus horti,
  Atque suas tellus prodiga fundit opes;
Cur pictos dederim serum subtegmine Flores,
  Mirari subeat forsan, Ariste, tibi.
Anne meum Flores referant bene, credis, amorem,
  Quos videt una dies vivere, & una mori?
Non ego crediderim. Quos bruma nec æstus aduret;
  Queis aderit vivus, qui micat, usque color.
Este mei specimen, Flores, & pignus amoris,
  Cui nec finis erit, nec modus esse queat.

Imitation de la mesme Epigramme en François.

Tandis que la brillante Flore,
Dans ses Jardins délicieux,
Offre mille fleurs à nos yeux,
Que sous ses pas on voit éclore.

Pourquoy vous présenter des Fleurs,
Qui doivent à la main habile,
Sçavante à manier l'éguille,
Le parfait accord des couleurs.

Des Fleurs, helas! que la nature
Fait naistre & mourir en un jour,
De la constance de l'amour
Sont une infidelle peinture.

Celles-cy, par un heureux sort,
D'une beauté toûjours nouvelle,
Diront mieux qu'un amour fidelle
Est à l'épreuve de la mort.

In Statuam Beatæ Virginis Studiorum in Palæstrâ collocatam.

Præsidium Studiorum ingens, pignusque salutis
En isto erigitur Diva Maria Tholo.
Hæc duo quisquis amas, ad Numina fida Mariæ
Confuge, doctus eris, confuge, salvus eris.

In istas voces: *Miseremini, miseremini saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.*

Carcere ab obscuro semperque flagrantibus antris,
Si quod apud Superos vox mea rumpit iter;
Si quis & in vivis nostri memor, auribus æquis
Exaudi gemitus, quisquis es ille, meos.
Exaudi gemitus, miseroque impende sodali,
Quam te de mediis ignibus orat, opem.
Me cruciat flammis ultor Deus! ô dolor ingens!
O pœna! ultorem sustinuisse Deum!

In Effigiem ceream Dominici Buhursi è Societate JESU *in Bibliothecâ Collegii Parisiensis appositam.*

Cum morbi sensim exederet mora longa BUHURSUM,
Hi vultus olli, cum moreretur, erant.
Vis oculis si nulla super, si gratia fronte,
Si non ore nitet, qui fuit ante, lepos.
Compositos hinc inde Viri pervolve libellos,
Gratia in his meliùs, visque leposque nitent.

In Bacchi Statuam medio in Fonte positam.

Assurgit mediâ sublimis Bacchus in undâ;
At Deus, ut credo, saxeus ille fuit.
Namque illic Bacchi effigies si vera fuisset,
Ingratas fugeret non rediturus aquas.

In Verrem insignem furem & helluonem.

Privatis laribus fertur bona multa rapaci,
Et sacris Verres eripuisse manu.
At fures veritus raperent ne rapta vicissim;
Maluit hæc ventri credere cuncta suo.

In eundem cùm Ciceronem in ipsum orantem arguisset, quod latraret.

Unde latras, Tulli? Verres dicebat, amaris
Cùm Verrem impeteret Tullius usque probris.
Cur, latro, retulit; vigilantem affare molossum;
Et pete, cùm furem perspicit, unde latret?

In Filiam quæ Patrem in carcere detentum proprio lacte quotidie alebat.

Parcite, custodes, si quid fero filia patri;
Deprehendi hoc vestrâ sedulitate nequit.
Parcite, custodes, nostro si munere vivit,
Non nutrit patrem filia, mater alit.

In

In Avarum morti proximum & recusantem accipere pharmacum; quòd pretio vel levi redimendum illud proponeretur.

Affixus lecto vicinâ in morte jacebat,
    Quo non in toto ditior orbe senex.
Fidus adest medicus; medico præsentior omni
    Porrigitur longo certa medela malo.
At nummis redimenda tribus: secedite, dixit;
    Deterior letho tanta medela foret.
Diis inimice senex! Proserpina non eget auro;
    Nescit &, oblato munere, Pluto capi.

In Hominem deformem qui speculo delectabatur.

Quid tibi cum speculo? Speculum fuge, Nævole, numquid
    Tristia Narcissi nil tibi fata times?
Namque sui quondam ut periit Narcissus amore;
    Ni caveas, odio sic moriere Tui.

In Potorem egregium aquis sepultum.

Quam bene conveniant cum primis ultima vitæ
    Tempora, Bebriaci tristia fata docent.
Exosus liquidas semper, dum viveret, undas,
    Nulla bibit præter pocula plena mero.
Par in morte fuit; nam flumine prehensus in alto,
    Ne potaret aquas, maluit ille mori.

Inscriptio Horologio solari apponenda.

Felix, si tibi sunt, quales stylus indicat, horæ;
    Tempora sunt vitæ nubila nulla tuæ.

ALIA.

Quam tibi præsentem cuspis denunciat horam;
    Ultima quid vitæ si foret illa tuæ?

ALIA.

Dum fugit umbra, tuæ metitur tempora vitæ;
    Quot fugiendo notat, tot rapit illa dies.

ALIA.

Non omnes qui manè micant, sub vespere lucent.

In Herculem tractantem Colum.

Monstrorum, Alcide, domitor, cur otia quæris;
    Monstra quasi terris omnia pulsa forent?
Non sunt, crede mihi; licet Hydra Anguesque Gigantesque
    Innumeri telis succubuere tuis.
Tetrius est monstrum; qui te nunc victor inermem
    Molli fila manu carpere cogit, Amor.

In Puros Beatæ Virginis Deiparæ Conceptus.

Primævâ immunis peccati labe, parentis
    Fingitur in casto Virgo MARIA sinu.

Ne tu mireris factum; caruisse tenebris
Debuerat, solem quæ paritura fuit.

ALIUD.

Proh! quàm bellè oculum refert MARIA!
Proh! quàm bellè oculus refert MARIAM
Si quas fors oculo tulisse sordes,
Auram contigërit malè auspicatam;
Sentias oculum illico dolere,
Sentias oculum madere fletu.
Ut sordes oculus fugit timetque;
Sic quasvis refugit MARIA sordes.

In Lothi Conjugem in statuam salis conversam.

Quam bene compositam miraris stare columnam;
Quod mirere magis, vixerat illa priùs.
At spirare licet cessarit fœmina fallax,
Non mordere tamen desiit illa; cave.

ALIUD.

Cum Deus invisam vellet disperdere gentem
Cedere pollutâ jussit ab urbe Lothum.
Jussa sequi, retro sed cernere sponsa vetatur
Mœnia in ardentes mox abitura rogos.
Non tulit impatiens tam duræ incommoda sortis;
Respicit, inque salem versa repente fuit.
Si sal mox fierent vitio hoc quæcumque laborant,
Nil sale jam toto vilius orbe foret.

In Thalem Milesium, qui dum cœlum attentiùs contemplatur, in puteum cecidit.

Astrologus quondam tacito labentia cœlo
Dum fixis oculis sydera cuncta notat:
Decidit in puteum; factum bene! noscis Olympum
Imprudens, patrium noscere disce solum.

In Parasitum inter Convivarum jocos ac sales modestum ac patientem.

Quid tam crebra in me convicia, Pontice, jactas?
Invenio, noceam quâ ratione tibi.
Non in te irascar, non verbis verba refellam.
Sed veniam ad mensas, Pontice, sæpe tuas.

In Eundem.

Cœnes, Pontice, cum foris libenter,
Et famem dapibus tibi haud paratis
Ames pascere, si proterva Te, te
Probris turba petat jocisque mille.
Deponas animos truces, monemus,
Liber non potes, & gulosus esse.

In Christi Circumcisionem.

Dive Puer, quantos dabis olim sanguinis imbres!
Vitæ aurora tuæ si modò prima rubet.

In sacrum JESU *Nomen in Circumcisione Christo impositum.*

Quisque suum à factis Nomen sortitur; IESUS
Diceris; & populi vita salusque tui es.

In Munera à Regibus Magis Christo oblata.

Aurum, Christe, ferunt, Thus, Myrrham munera Reges:
Ni simul offerrent cor tibi, plura darem.

ALIUD.

I. REX.

Adsumus, excitos patriis quos sydus ab oris
Impulit huc Cunas quærere, Christe, tuas.
Aurea dona fero; debetur Regibus aurum:
Te Regem tellus si neget, astra probant.

II. REX.

Ipse etiam ambrosios Panchæi thuris odores
Ecce fero; obsequii sint monimenta mei.
En erit ut statuam tibi quondam altaria, summum
Scilicet ara Deum, sacraque thura decent.

III. REX.

Et tu muneribus pariter celebrabere nostris;
Myrrhea dona fero, Myrrhea dona cape.
Myrrha quidem non digna Deo, sed Myrrha puello;
Myrrha tibi, quondam qui moriere, datur.

In Fluvium Secium, qui, dum ferveret Bellum in Italiâ, exundans Germanorum castra Gallici exercitûs in præsentiâ submersit.

Omine plaude tibi, felix Germania, tanto.
Tu vero, infelix Gallia, fata dole.
Teutonicis visa est rebus Fortuna favere:
Vina nocent populis, provida mittit aquas.

In Artemisiam Mausoli Conjugis cineres haurientem Panegyricum.

Mors animam rapuit, rapuerunt corpora flammæ;
Nil præter cineres conjugis estque super.
Hæc quoque sola mihi ne pignora tollat amoris
Invida sors, imo condita corde geram.

SATIRICUM.

Mausoli cineres alto dum pectore condit
Artemis, occultos disce, dolosque cave.
Nempe quod Aonii quondam cecinere Poëtæ,
Credidit huc Manes sæpe redire pios.
Ergo ne redeat post tristia fata maritus,
Ipsa sui cineres ebibit ore viri.

In erectam LUDOVICO MAGNO *Equestrem Statuam in Plateâ, quæ Vindocinensis olim dicta est, nunc à partis felici marte rebus nuncupatur vulgò* LA PLACE DES CONQUESTES.

Ecce tuis servit nomen, LODOICE, trophæis,
Vindocinense domi, Vindocinense foris.
Vindocinensis habet Statuam Area; Dux quoque victor
Signa tua in Latio Vindocinensis agit.

In eandem Statuam & in eam quæ posita cernitur in Plateâ à Victoriis nuncupatâ LA PLACE DES VICTOIRES.

Hinc Eques, Inde pedes LODOICUS spirat in ære;
Idem cur Heros hinc stat & inde sedet.
Stat pedes, ut meliùs possit Victoria Regem
Usque sequi, & lauro cingere justa comas.
Insidet acer equo? rapido sic impete vincit;
Vincentemque valet fama nec ipsa sequi.

In Midam asininis auribus instructum.

Utra sonat melius? Phœbi testudo Lycæi
Panos an agrestis fistula? Fare, Mida.
Infandum mihi parce, precor, renovare dolorem;
Judicium at tacitus respice in aure meum.

ALIUD.

O qui cuncta vales, quæ vis, Mida, tangere, in aurum
Vertere! Quin tangis protinus auriculas?
Si tangas, stolidæ de te ludibria plebi
Nulla dabunt aures, has sibi quisque volet.

In Domitianum muscas capientem & captas acû aureâ figentem.

Hic Princeps, tibi quem notare vellem,
Nescit Carminis in locum venire.
Hunc si noscere vis, tamen docebo,
Et certis hominem notabo signis.
Illum Flavia gens dedit Tyrannum,
Sævum, terrificum, ferum, cruentum.
Verùm quid queror, aut voco cruentum?
Solis bella ferebat ille muscis.

ALIUD.

Arma movet Cæsar, muscamque in prælia poscit.
Est hæc, est armis victima digna tuis.
Scilicet imperium bellis vacat, otia ne quis
Objiciat, Cæsar ludicra bella gerit.

In Diogenem cum mediâ de luce hominem accensâ face quæreret.

Unde facem præfers dum sol altissimus? aut quid
Diogenes, certas quærere? Quæro hominem.
Nempe tui similem? Scrutari desine; solus

Tu vacuum, reliqui Dolia plena colunt.

ALIUD.

Urbem dum peragras nullus sapit, inquis in urbe:
Erras, Diogenes; unus in urbe sapit.
Sed cum discedis prudens, strepitumque perosus
Turbam hominum vitas, nullus in urbe sapit.

In Fulviam Antonii uxorem Ciceronis perempti linguam acu pungentem.

Cuspide transadigis Ciceronis, Fulvia, linguam;
Ne solitis meritam te petat usque probris?
Parce metu; non illa feret maledicta, sed omnes
Te meritis lædent pro Cicerone probris.

ALIUD.

Cæsum vidit ubi Tulli caput, ulta maritum
Ultrici linguam Fulvia pungit acu.
Ratum est exemplar; nam perfida, sæpe maritum
Qui petat, huic ultro fœmina præbet acum.

In varios Terræ motus quibus concussa Roma est anno 1703.

Succusso dum Roma solo tremit omnis, & ingens
Insoliti motûs pectora terror habet.
Hæc inter CLEMENS stat vultu immotus eodem;
CLEMENTEM firmam quis neget esse Petram?

ALIUD.

Itala multiplici tellus discedit hiatu;
Ipsa etiam motu concita Roma tremit.
Quanquam, ô Roma! licèt justum, depone timorem:
Certa tibi, CLEMENS perstat in urbe, salus.
Nam si Romanos vellet punire nocentes,
Cedere CLEMENTEM jusserit Urbe Deus.

In inconsultos aurifici lapidis indagatores.

O pretiosam artem! ô nostri miracula secli?
Protinus est Irus, qui modo Crœsus erat.

ALIUD.

Heu! quid agis, delire senex? ne perde laborem;
Infelix studiis immoriere tuis.
Aurificum quæris lapidem noctesque diesque!
Nil præter lapidem, qui tegat ossa, feres.

In Laudatores acti Temporis.

Laudas quæ juvenis vidisti tempora, damnas
Nostro quæ senior more vigere vides.
Si maneant priscæ juvenili in corpore vires;
Quæ toties carpis, tempora grata forent.

ALIUD.

Quòd malè præteritis ætas nova congruat annis,

Culpas, nec mores temporis hujus amas.
Fac veteres mores, fac tempora prisca reducat
Jupiter, & terris aurea secla ferat.
Uno congruerent: non posset, Nævole, mores
Præteritum, aut præsens tempus amare tuos.

In Tabulam in quâ Virtus & Fortuna amicas invicem manus jungebant.

Hostem quam pingunt alii, Virtutis amicam
Fortunam hæc meliùs picta Tabella docet.
Fortunam incusas, tibi quòd minùs æqua negarit
Munera, Virtutem si colis, illa dabit.

ALIUD.

Nam cur Fortunam socias tibi, candida Virtus?
Crede mihi mores dedecet illa tuos.
Vertitur inconstans Fortunæ vultus, & illa,
Quæ tibi nunc dextram, mox tibi terga dabit.

In invidum obtrectatorem Picti Fœderis.

Fortuna & Virtus concinno in Dramate * concors
Visa est, & cunctis Fabula grata fuit.
Quin etiam in Tabulâ depingitur utraque concors;
Grata etiam multis rara Tabella fuit.
Si cui fors faveant studiis communibus ambæ,
Nam cur sincerum fœdus id esse neges?

* *Quod Tabulæ, idem fuerat exhibitis eodem tempore Dramatis argumentum.*

RESPONSIO.

Fortuna & Virtus concinno in Dramate concors
Visa quidem, & cunctis Fabula grata fuit.
Quin etiam in Tabulâ depingitur utraque concors;
Grata etiam, fateor, rara Tabella fuit.
Cætera, si quæras, reprobem cur fœdera, dicam:
Nempe hæc pictura est, Fabula & illa fuit.

Aliud omnia concilians.

Fortuna & Virtus Tabulâ cernuntur eâdem
Mutua per placidas consociare manus.
Inconstans Fortuna tamen, mox perfida fœdus
Rumpet, & a nexu retrahet illa manum.
Concordem potis es, LODOICE, utramque tenere:
Vive diu, longum, te vade, fœdus erit.

In Galliæ Desiderium Philippo in Hispaniam abeunte.

Dum parat Hesperiam sua regna intrare Philippus,
Cur velut amisso Gallia mœsta dolet?
Tres etenim claro Lodoici è sanguine natos
Almo servat adhuc Gallia læta sinu.
Tanti est Borbonii pars sanguinis, ut malè tanto
Gallica gens regnum pignore credat emi.

In communes Galliæ & Hispaniæ Plausus, cùm Philippus in Hispaniam pergeret.

Plaude tuo, felix Hispania, Plaude Philippo:
Tu, tibi, dum rapitur, Gallia, fata dole.
Fallor, utramque decent communia gaudia gentem,
Tu gaude, accepto Principe, Tuque dato.

In Pias Principum Fratrum lacrymas cùm ab invicem divellerentur.

Nec lacrymas damnasse velim, quas fundere fratres
Fratrum in discessu mutuus urget amor.
Quanquam, ô Borbonidæ justos compescite fletus,
Nec dolor ingenuas deterat imbre genas.
Borbonidum est totus, quam latè extenditur, orbis:
Seque velit vestris legibus ille regi.
Vos hæc fata manent; mundo date jura volenti:
Vestra tripartitus sub juga mundus eat.
Ergo à fraterno divelli assuescite collo,
Et dulci amplexu posse carere diu.

ALIUD.

Parcite, Borbonidæ, lacrymis: consulta resistunt
Fata; tot Heroas terra nec una capit.

Ludovicus Burgundionum Dux ad Philippum Fratrem Regem Hispaniarum.

Frater abis, regnare paras; perge omine læto;
Fataque, quam pandunt prospera, carpe viam.
Quò res cumque cadant, nil me cessisse minori
Pœniteat, Fratrem si modo semper amas.

Responsio Philippi Hispaniorum Regis.

O Frater, si regna feram, possitque videri,
Qui te pone sequi debuit, ire prior:
Ne doleas: olim patrio regnabis in orbe:
Et te tarda quidem, sed meliora manent.

Idem Ludovicus Burgundionum Dux ad Philippum Fratrem Regem Hispaniarum.

Ergo vale, Frater: veniunt tibi Sceptra minori:
Majorem obsequii laus manet una sui.
Non equidem invideo; felicibus utere regnis:
Dum parere diu me bona fata sinant.

Responsio Philippi Hispaniarum Regis.

Majorem regnare decet, parere minorem;
Hoc natura docet, jus ratioque probant.
At dulce est parere tamen, parere decorum est,
Frater, Avus regnum dum tenet atque Pater.

Ludovico Magno *quòd rerum Hispanicarum Rector ab ipsis Hispanis sit expetitus.*

Quam bene conveniunt Lodoix & Phœbus! uterque
 Pluribus haud impar lucet utrique Polo.
In varias Phœbus diffundit lumina terras;
 Et nitet Eois, & nitet Hesperiis.
Lumine dùm lustrat Lodoix sua regna benigno,
 Hesperiam radiis lustrat & ipse suis.

In præposterum Matrum in Filios amorem.

Simia dum teneros stringit complexibus arctis,
 Imprudens natos strangulat ipsa suos:
Parce ah! blanditiis quæcumque es mater, amori
 Parce, odium prosit forsan & ira magis.

In Simiam natos amplexu suffocantem.

Prolis in amplexu dum se probat esse parentem
 Simia; quis credat, desinit esse parens.

ALIUD.

Dulces dum natos collo nimis arctiùs urget,
 Prolem infelici Simia morte necat.
Quis matrem sævire putet, dum diligit? idem
 Qui genuit, versâ dat vice funus, amor.

In Pandoræ Pixydem.

Pixyde dicuntur Pandoræ inclusa fuisse
 Morbi, bella, fames, & genus omne mali.
Credere quis possit? nam Pixyde clausa teneri
 Fœmina præ reliquis debuit una malis.

In Cassium qui propriis scriptis combustus est.

Centum errant circum Cocyti litora Vates,
 Queis mala Pauperies busta rogumque negat.
Scripsisti hoc metuens, Cassi, tot carmina vivus,
 Ut vitâ functo sint tibi scripta rogus.

In Statuam Mercurii quæ inscriptum ferebat furum ac vatum Deus.

Mercurius Furumque Deus Vatumque vocatur:
 Hæc duo Numen idem quà bene juncta decent!
Utraque gens pariter rapto scit vivere; Furum
 Cùm Deus est, Vatum dicitur inde Deus.

ALIUD.

Vidit Mercurium stantem de marmore Vates;
 Fur vidit, visum poscit uterque sibi.
Parcite, Sculptor ait, contendere; dignus utroque
 Est Deus, inscriptum nomen utrumque feret.
Quam bene jure pari gaudent Fur atque Poëta,
 Quos par ingenium fecerat ante pares.

Utraque gens rapto vivit ; sed dispare fato
Hæc mortem furtis invenit , illa decus.

In interceptas à Gallis Ficus quas Batavi refertas auro in Delphinatum mittebant ad fovendam Fanaticorum Rebellionem.

Impia quò foveat sociorum bella Batavus ,
Submittit Ficus callidus ære graves.
At non elusit vigiles ars subdola Gallos :
In quorum cupidas incidit arca manus.
Arte novâ Batavus sic miscuit utile dulci ;
At Gallus punctum providus omne tulit.

ALIUD.

Hortis Hesperidum præstas Hollandia dives ,
Ficubus & cedunt aurea poma tuis.
Pingebat tantùm color aureus aurea mala ;
Inclusum ast aurum Ficubus intus inest.

ALIUD.

Ad populos Batavi scelerato marte rebelles
Nectareas Ficus munera læta ferunt.
Ast aliquis Gallus versutior exsecat unam ;
Aurum pro nucleo , res nova , Ficus habet.
Felices , inquit , Batavi , queis terra profundit
Poma , quibus succo dulcior est nucleus.

ALIUD.

Dum sperant Batavi Ficu deludere Gallos ;
Callida gens capitur fraudibus ipsa suis.
Quando volent Batavi Ficu nos ludere ; Ficus
Sit matura magis , sit pretiosa minùs.

In Muscam in lacte Naufragam.

Dum niveos demens avido bibit ore liquores
Heu ! lacte in medio naufraga Musca perit.
Hinc mala quanta ferat nimiùm mellita voluptas ,
Discite ; blanditiis enecat illa suis.

In Larvas.

Qui Bacchum simulat , ne sit pater ipse Lyæus ;
Quæ Venerem , vereor ne sit & ipsa Venus.

Ad Gellium Deformem utentem larvâ.

Non opus est , Gelli , externam tibi sumere larvam :
Nativam proprio semper in ore geris.

In Venerem Cupidinis oculos Fasciâ velantem.

Lumina velavit nati Venus ipsa ; caveto ;
Quanquam incerti ictus ; vulnera certa tamen.

In Mortem Medici habitu dissimulatam.

Mortem aiunt nigrâ Medici sub veste latere.

Ægrotas? Medicum tu fuge, salvus eris.

ALIUD.

Ut genus incautum meliùs Mors perfida fallat,
Mors habitu Medici dissimulata latet.
Quisquis es invisæ capiunt quem tædia vitæ,
Certa tibi medicâ fertur ab arte salus.

In aquam mutatam à Christo in vinum, dum adesset Nuptiis in Canâ Galilææ.

Mirum! si Christus vino mutaverit undam!
An poterat vinum non dare? Vitis erat.

Ad Puellam Catellæ mortem acerbiùs lugentem.

Pone modum lacrymis; è cœlo Jupiter alto
Excepit querulas ore favente preces.
Quæ vixisse modò tibi visa Canicula, vivit
Astra inter, Dominæ parcet & illa suæ.

In Janum bifrontem.

Veridicum Veteres Janum dixere bifrontem:
Non ego: Si bifrons, Jane, Bilinguis eris.

Pauperculus ad Virum Divitem Xenia.

Sunt tibi divitiæ, sunt, quæ des munera: at ipse
Nil nisi vota habeo, nil nisi vota feram.
Divitias tibi mitto meas, vota omnia mitto:
Divitias pariter tu mihi mitte tuas.

In Puerum, qui, Novercæ tumulum dum floribus spargeret, ejusdem ruentis mole oppressus est.

Dum Puer exornat fertis monumenta Novercæ,
Ecce ruit moles, opprimiturque Puer.
Quis neget ingenium post hac crudele Novercæ?
Viva nocet, moritur, mortua sævit adhuc.

In Pygmæos Herculi dormienti illudentes.

Prostratum somno Alcidem Pygmæa propago
Ridet, & ingeminat turba proterva jocos.
Cur non evigilas, tua si tibi gloria cordi,
Ulturus validâ probra jocosque manu?
Sed fallor, cordi est; dum vili gloria turbæ
Non datur, Herculeâ posse perire manu.

In Tabulam, in quâ pingitur Dementia cæcum Amorem ducens.

Pontice, quid rides? an quòd Dementia Amoris
Dirigit incertos officiosa pedes?
Ridendi causa est. Verum quò callida cæcum
Illa velit puerum ducere, fortè latet.
Limina picta vides extremâ in parte Tabellæ;
Stultitiæ domus est, huc regit illa Deum.

ALIUD.

Quàm bene ſortitur Fratrem Dementia Amorem ;
Captus hic eſt oculis , captaque mente ſoror.

ALIUD.

Uſque eſt fida comes cæci Dementia Amoris ,
Cæca hinc ſtultitia eſt , hinc quoque ſtultus Amor.

ALIUD.

Cœcus Amor certos ut poſſit figere greſſus ,
Ultro Stultitiâ ſub duce carpit iter.
Fortè ducem quæris cur tam ſelegit iniquam ;
In promptu cauſam eſt dicere , cœcus erat.

ALIUD.

Diſcite , mortales , Amens quid diſtet Amanti ;
Perleve diſcrimen littera parva facit.

Viro diſertiſſimo in Patroni ſui Feſtivitate.

Exoptata diu revoluto ſydere venit
Tandem feſta dies ; quod tibi munus erit ?
Ver quoties ſerum increpitans Zephyroſque morantes ,
Dicebam , ſegnes præcipitate moras.
Eia agite , & dulci terram mulcete flabello ,
Ut flores largo det mihi terra ſinu.
Det violam ; auratas frondes Tulippa recludat.
Dotibus hæ fuerant apta corona tuis.
Illa modeſti animi ſpeciem feret , illa benignas
Divitis ingenii ſignificabit opes.
Vana loquor ; Boreas namque improbus omnia circum
Vaſtavit ; flores pigra recuſat humus.
Quanquam ego quid ſteriles tibi quæro ſerta per hortos ;
Quid Floræ imprudens dona caduca moror ?
Ipſe fremat cœlo Boreas , fremat horridus auſter ;
Tu loquere , en flores fundis ab ore novos.

A une Perſonne de pieté accablée de longues maladies , en luy envoyant un Tableau de JESUS-CHRIST *ſouffrant.*

Vous qu'un invincible courage
Souſtient au milieu de l'orage
Des durs & violents retours ,
Qui depuis ſi long-temps troublent vos plus beaux jours.
Reprenez deſormais une force nouvelle ;
Vos maux que juſqu'icy rien n'a pû ſoulager ;
De la vive douleur le plus parfait modele ,
Veut avec vous les partager.

Plainte d'un Rossignol nouvellement pris au filet, & qu'on s'efforçoit en vain de faire chanter.

Vous vous plaignez de mon silence,
Cruel & perfide Oyseleur;
Vous qui par un apas trompeur
Avez surpris ma prévoyance,
Et me privez de mon bonheur.
Il faudroit chanter pour vous plaire:
Mais pendant ma captivité,
Helas! tout ce que je puis faire,
C'est de pleurer ma liberté.

LIBER DE SYMBOLIS.

PRÆFATIO.

QUod de rerum Principiis ac seminibus Aristoteles, quod Plinius de Gemmis, quod de Apibus Virgilius prædicant, id ipsum de Symbolis jure merito pronuncies. Sunt enim Symbola, uti Principia, *Minimum quid quantitate, maximum quiddam virtute.* Deprehendas in illis sicut in Gemmis, *contractam in arctum rerum naturæ majestatem*, & quod inditum est Apibus, *ingentes animos angusto in corpore versant.*

Exhibent illa gratissimum oculis spectaculum; erudiunt aures doctissimis præceptionibus, &, quæ instillant documenta, eadem in penitissimas animæ partes insinuant. Uno verbo delectant & prosunt. Has ego Symboli dotes tam eximias repræsentari posse putem non infeliciter ingenioso Symbolo, quod olim Romæ celeberrimi Rhetoris in laudem inventum est. Subjecta Soli pingebatur Areola, in quâ tam solerter descriptum erat Solarium, ut flos elatior faceret umbram, & horas monstraret. Additum erat verbum Hispanicum, DELEYTANDO ENSEÑA, *Delectando docet.*

Quid adjiciam aliud ad Symbolorum commendationem? Dicam ne genus esse operis mirabile plenumque mysteriis, quod, si quid est cæteris in disciplinis pulcrum ac perfectum, complectitur; id omne, quod videri

possit imperfectum, excludit? In quo, novo prorsus & insolenti prodigio, cum obscuritate claritas, simplicitas cum subtilitate, eruditio cum vulgari communique sensu, vis cum lepore mirificè conveniunt, & amicè conjurant? Habet hoc Symbolorum scientia, ut cum voluptate discatur; absunt ab eâ sentes ac salebræ, nihil ubique præter flores offendas; oblectamentum potius, quàm laborem, ludum magis, quàm studium dixeris; adeo ut in hoc amœnissimo concertationis genere Platonicum illud præceptum observetur, *Philosophando nugari, & nugando philosophari.*

Concurrit enimvero ad suavissimam Symboli amœnitatem quidquid Symbolum ipsum informat. Figurarum colorumque varietas, quæ Symbolo corpus suppeditat, recreat oculos, quorum sensus est acerrimus. Carminis numerus & harmonia, ex quibus constat Symboli Anima, blandiuntur auribus, mentem ipsam percellunt, exstimulant, in admirationem rapiunt; ita Symbolorum scientia suam à Picturâ dignitatem, suas à Poësi illecebras mutuatur. Jam si quid est curiosum in Emblematis, si quid in Ænigmatis arcanum ac reconditum, si quid in Oraculis divinum occurrit, totum hoc sibi Symbola vindicant; ambiguitatem ac tenebras, quibus laborant illa plerumque, nec affectant, nec patiuntur.

Sed quid ego hæc? Ne proferamus ulteriùs Præfationem Opusculi quod molimur. Faciet rerum varietas ac gratia, quæ tractandæ nobis incumbunt, ne commendatione ullâ egere videatur.

LIBER DE SYMBOLIS.

CAPUT PRIMUM.

De Origine, Naturâ & partibus Symboli.

ARTICULUS PRIMUS.

De Origine Symboli.

Vetustissimus est Symbolorum usus. Nam figuræ Hieroglyphicæ, Ænigmata, Emblemata cum ipso mundo nata quodammodo videri possunt. Quin & ipsa Symboli natura tam antiqua est, quàm ipsa Metaphora. Hinc Antisthenes quando Cephisodotum comparabat Thuri,

quod, dum consumitur, voluptatem parit, Symbolum inscius faciebat; cujus Corpus erat Thus incensum, Anima, vox hæc Græca, Ἀπολλύμενος εὐφραίνει, *Delectat pereundo*.

Quod Symbolum nobilis Italus sibi vindicavit, mutando voces Græcas in Italas, DELEYTA CONSUMMANDO SI.

Verùm quo demum tempore ars illa rudis primùm & imperfecta perpoliri ac perfici cœperit, non est tam in promptu dicere. Videtur tamen Res Symbolica non habuisse suum incrementum ac decus nisi à Carol i VIII. Francorum Regis temporibus; quo duce, cùm in Italiâ bellum Galli gessissent, Symbolicam Artem apud Italos natam in Galliam invexere. Hinc Symbolum, militare inventum est, & bellicis præsertim expeditionibus repræsentandis institutum. Non ita multo post Paulus Jovius Italus Rem Symbolicam scribendo aggressus est, & omnium primus Symbolorum Artem ac leges tradidisse deprehenditur.

ARTICULUS II.

De Naturâ ac Definitione Symboli.

Symbolum ad regulas Artis exactum rectè definiri potest. Pictura certorum corporum paucis vocibus constans, quæ rem aliquam singularem, cum quâ habet similitudinem, repræsentat.

Primò. Dicitur Pictura, quia fuit hæc prima Symboli institutio, ut in scutis Heroum pingeretur, & figurarum ac colorum varietate discurrentes in Palæstris Equestribus alios ab aliis secerneret. Jam invaluit usus, ut Symbola cùm incidantur metallo; tum in lapide sculpantur.

Secundò. Dicitur Pictura certorum corporum, quia non omnia promiscuè corpora locum habent in Symbolis, cùm ab iis humanum corpus, truncata membra, & viliorum artium instrumenta, uti postea dicemus, excludantur.

Tertiò. Constans paucis vocibus: nam sententia, quæ Picturæ additur, debet esse brevis, & tribus aut quinque ad summum vocibus contineri. Hinc *Verbi* simplicem appellationem habet.

Quartò. Dicitur Pictura, quæ rem aliquam singularem repræsentat. Hic enim Symboli finis proprius, ut vel illustre quoddam facinus, vel vividum aliquem affectum animi, vel nobilem mentis partum significet. Neque ob aliam rationem novum illud & tacitum, ut sic loquar, cogitationis exprimendæ genus inventum fuit.

Addidi. Quæ rem aliquam singularem significet; nam brevibus rei unius significandæ angustiis Symbolum continetur: in quo differt ab Emblemate, quod latiùs extenditur, & ad res communes atque universas adumbrandas comparatum est.

Denique. Quod præcipuum est in Symbolo, dicitur habere similitudinem cum eâ re, quam repræsentat; quia Symbolum ex naturâ suâ Metaphora est, & quidem Metaphora proportionis atque habitudinis, quæ rem per aliam exhibet, quâcum habet similitudinem. Exempli gratiâ. Qui significare velit per Symbolum, tantam fuisse Ludovico Magno sapientiam, ut par esset unus regendis to-

tius orbis populis, mutuabitur exteram aliquam imaginem, quæ id ipsum oculis exhibeat, & legitimæ comparationi dare locum possit, puta Solem pinget, cui Verbum subjiciet. *Sufficit orbi.*

Simplicem quidem ac proprium sensum efficit, qui dicit, tam sapientem fuisse Regem nostrum, ut regere unus orbem universum posset. Loquitur verò ex Metaphorâ, qui Regem appellat Solem, cui tanta esset vis luminis, ut illustrando toti mundo sufficeret. Ubi Rex cum Sole, ejusdem sapientia cum lumine, ita conferuntur, ut collatio nitatur similitudine, quæ res inter istas reperitur.

Hujus generis Metaphora cùm Symboli naturam constituit, tum legitimum secernit ab adulterino. Ubi enim Metaphora est ejusmodi, quam similitudo pariat, & quæ possit ad comparationem revocari, tunc probatum Symbolum, eadem cum defuerit, vitiosum reputa. Est enim Metaphora, Cicerone teste, *similitudinis ad Verbum unum contracta brevitas. Lib.* I. *de Orat.* Quamobrem neque Globi gemini quos Franciscus II. assumpsit cum hoc Verbo UNUS NON SUFFICIT ORBIS. Neque tres Coronæ Henrici III, quarum duæ humi positæ, tertia in aëre suspensa pingebatur, cum istâ voce MANET ULTIMA COELO. Neque Columnæ Herculeæ, quas accommodavit sibi Carolus V. cum hoc Lemmate PLUS ULTRA, non sunt Symbola ad leges exacta: quia tam Globi Francisci II. quàm Coronæ Henrici III. nullam aut Metaphoram aut similitudinem continent; uti nec ipsæ Caroli V. Columnæ, quæ non in similitudine, sed solis ludunt in oppositis.

Hæc porro Metaphora, quam Symbolum requirit, non est in verbis tantùm, quales esse solent vel Oratorum, vel Poëtarum Metaphoræ, quæ solis auribus blandiuntur, sed in figuris pictis posita, quæ percellant oculos, quales sunt illæ, quas Aristoteles picturas & imagines appellat. Picturæ tamen illæ atque imagines, quia varios in sensus trahi possunt, & ambiguas explicationes patiuntur, verbis egent, quibus ad rem unam potiùs, quàm ad alteram significandam determinentur. Hinc Symbolum naturâ suâ Figurâ constat & Verbo, ut jam dicturi sumus.

ARTICULUS III.

Quænam sint Partes Symboli.

Fuit hæc Italorum quorumdam opinio, Figuram solam ad Symbolum efficiendum requiri, quamvis iidem non negarent, minùs perfectum Symbolum illud videri, quod Verbis destitutum sit. Itaque inter legitima Symbola numerabant aut Aquilam, quam Romana vexilla præferebant, aut Sphingem, quam incisam annulo Augustus Cæsar gestabat.

Voluerunt contra Nonnulli solis Verbis constare posse Symbolum, qualia fuerunt illa Joannis de Medicis, CHE NON PUOTE AMORE? *Quid amor non potest*, aut ista Verba Cæsaris Borgiæ, AUT CÆSAR, AUT NIHIL.

Verum multo æquior est cæterorum pœne omnium Sententia, qui ad legitimam Symboli rationem tam Figuram, quàm Verba exigunt, quorum alterum Symboli *Corpus*, alterum

ejusdem *Anima* nuncupatur. Est enim Figura sola Typus quidam Hieroglyficus potiùs, quàm Symbolum: Verbum verò sine Figurâ sententiæ vim non excedit. Quam in rem lepidus est Itali cujusdam jocus, qui sententiolas illas, quibus Symboli nomen quidam affingunt, Lemuribus comparabat, quorum audiuntur voces, ipsa corpora non videntur.

Necesse est igitur Figuram pariter ac Verba concurrere ad perfectam Symboli rationem, quemadmodum ex corpore atque animâ simul unitis homo exurgit.

CAPUT II.

De Corpore Symboli.

ARTICULUS PRIMUS.

An Commentitia aut Fabulosa Corpora Symbolum admittat.

COmmentitia illa dicuntur Corpora, quæ contra naturam & opinionem hominum vel finguntur tota, vel ex rebus pugnantibus & minimè sibi invicem natis componuntur. Tale est monstrum illud, quod ab Horatio depingitur in suâ Poëticâ, cujus humanum caput esset, Equina cervix, pars reliqua corporis in atrum Piscem desineret. Hæc corpora rejiciuntur à Symbolo, quæ fingi ad unius cujusque arbitrium possunt. Hinc meritò reprobatur Symbolum Salernitani cujusdam Principis, qui Testudinem alatam depinxerat cum hoc verbulo, AMOR ADDIDIT.

Neque legitima magis censeri potest Aquila ad Columnas Herculis alligata, cùm hac Epigraphe NON ULTRA METAS, quâ receptus Caroli V. ab urbe Metis perstringebatur. Nam cùm Symbolum omne Metaphora sit ex se se, & imago quædam naturalis, necesse est certum esse quidpiam ac verum, quo nitatur, & quod mentis unius figmentum videri non possit.

Neque tamen eodem ponenda sunt in loco ea Corpora tam simplicia quam composita, quæ vel Fabula vel usus invexit. Nam etsi neque extitere, neque existunt ulla ejusmodi, jus tamen quoddam acceperunt a Poëtis, ut tanquam vera ac certa haberentur. Hinc Medusæ caput cum hoc Lemmate VINCIT QUEM RESPICIT HOSTEM, assumptum bellè in Symbolum, quo felices Ludovici Justi armorum exitus adumbrarentur. Sic implexum anguibus Caducæum, Fulmini insidens Aquila, recepta sunt apud omnes, ac inter germana Symbola numerantur.

ARTICULUS II.

An Humanam Figuram Symbolum patiatur.

Placuit Italis quibusdam dare locum in Symbolis humano corpori, si situ aliquo singulari mirabilique habitu repræsentaretur. Verùm natura ipsa Symboli figuram humanam, quocumque tandem modo possit exhiberi, penitus excludit. Nam cùm Symbolum positum sit in similitudine, natumque totum ex se se ad demonstrandam habitudinem, quam habet homo cum Figurâ, quæ similitudinis fundamentum est; si corpus humanum instituendæ similitudini deserviat, hæc demum

demum recidet Symboli gratia, ut homo homini ipsi comparetur.

Jam verò similitudo Symbolica perfecta esse non potest, nisi sit cum Metaphorâ conjuncta: adeoque, quamvis humana figura comparationis egregiæ fundamentum efficeret, non tamen assumi debet in Symbolum, quia fundamentum Metaphoræ esse non potest. Est enim Metaphora translatio unius rei à propriâ significatione ad significationem alienam; quam translationem non patitur actio unius hominis cum actione alterius hominis comparata, cùm utraque sit ejusdem omnino rationis atque ordinis.

Quare in promptu est intelligere, quo haberi loco debeant illa Symbola, quæ existimationem olim aliquam in vulgus habuere; vel Æthiops ille ante Solem prostratus ADORO QUIEN ME QUEMA, *adoro qui me urit*, pro Hispano nobili qui fœminam Principem ardebat; vel Herculem cœlum ferentem, UT QUIESCAT ATLAS, pro Philippo II. post abdicationem Caroli V. Vel Apollo Daphnem persequens in laurum mutatam, QUI ME FUGGIA, ME CORONA, *qui me fugiebat, me coronat*, pro Ludovico Justo Rebellium victore. Istæ enim aut hominum aut fabulosorum Numinum figuræ, egregium quidem inter Emblemata habere locum possunt, verùm recenseri inter Symbola non debent, quia nulla est hujusmodi, quæ legitimum Metaphoræ fundamentum præbere possit.

Secus porro sentiendum de statuis ac simulacris, quæ Symbolis bellè accommodantur, si modò non referantur ad eos, quos repræsentant, sed ut mera Sculpturæ opera, aut ejusdem proprietates spectentur. Quare qui significare volet per adversos casus hominis sanctitatem promoveri, rectè Cæsaris, vel Alexandri Statuam adhibeat, quam Sculptoris manus cædendo ac minuendo perficiat, cum hac Epigraphe, PERFICITUR, DUM CÆDITUR.

ARTICULUS III.

An humana membra locum habere Corporis possint in Symbolis.

Rejiciunt omnes à Symbolo humanum quodcumque membrum, quod tanquam pars Symboli eidem deserviat. Cui opinioni non militant modò rationes omnes quæ figuram humanam excludunt, sed ipsa figuræ deformitas, quæ recisum à reliquo corpore membrum exhiberet. Apage ergo vel Aurem in aëre libratam, vel Oculum sceptro, vel Cor pyramidi præfixum, vel abscissam Manum libro impositam; quæ figuræ offendunt oculos, & ingratam offerunt imaginem.

At iidem ad unum omnes excipiunt humanam manum, si non separata à corpore, sed cum eodem, quod ipsum lateat, juncta prodeat è nebulis, & ad ornamentum Symboli vel posita sit, vel ad ipsam Symboli, quod repræsentatur actionem complendam, puta manum quæ statuam cædit ac perficit; quæ Bilancem sustinet; quæ elaborat Adamantem; quæ Gordianum nodum solvit. In iis & aliis ejusmodi figuris receptus apud omnes usus Manum admittit.

Facies etiam & buccas inflatas, quæ Ventos repræsentent, idem usus recepit. Quare non est ignobile Symbolum, in quo perflantes mare Venti

depinguntur cum hac voce, TURBANT, SED EXTOLLUNT.

ARTICULUS IV.

An sola Corpora Naturalia & Arte facta Symbolo sint Idonea.

Ex iis quæ diximus rectè colliges, sola Corpora Naturalia, aut quæ pro talibus habentur, & Arte facta ingredi Symbolum posse. Naturalia sunt, quæ Natura menti exhibet suis affecta proprietatibus, qualia sunt Astra, Meteora, Flores, Arbores, Animalia. Artefacta; qualia sunt omnia Artis opera & instrumenta, Speculum, Horologium, Circinus, Libella, Cythara, &c. Priora posterioribus nobiliora sunt, quia Natura præcellit Arti.

Addidi, aut quæ pro Naturalibus habentur; quia mutuari licet à Fabulis Symbolica Corpora, quæ licet mera sint Poëtarum figmenta, tamen eam sibi apud hominum opinionem conciliarunt verisimilitudinis gratiam, ut pro Naturalibus ac veris Corporibus habeantur. Unde non excluduntur à Symbolo, Monstra Zodiaci, vel cætera Animalia, ex quibus cœlestes constellationes conflantur: adeoque non est improbandum illud Symbolum, quod olim Ludovicum Justum adumbrabat Rebelles & Hæreticos persequentem, Sol medius Scorpionem inter & Leonem, cum hac Epigraphe, NEC MONSTRA MORANTUR.

Imò contingit aliquando, ut Natura cum Fabulâ in Symbolo amicè conjuret. Hoc Naturæ est nimirum, ut lumen à Sole Luna suum accipiat, eodemque privetur, ubi respicere Solem desierit; Id verò fabulosum, quòd Sol & Luna, frater ac soror nuncupentur. Idipsum tamen legitimi Symboli fundamentum est. Nec ignobile fuit illud Gastonis Franciæ Aurelianensis Ducis Symbolum, Luna crescens cum hoc Lemmate, FRATERNA LUCE CORUSCAT.

Quin etiam Proprietates illæ, quas ipsis Corporibus naturalibus Fabula affinxit, fundare possunt probatissimum Symbolum. Sic Phœnix renascens suis è cineribus, Heliotropium se se convertens ad Solem, Cygnus canens in funere, Salamandra vivens inter ignes, quæ nullam habent nisi à Fabulis fidem, legitima sunt Symbolorum Corpora.

ARTICULUS V.

Quæ pertineant ad Corporis Naturalis; seu Arte facti perfectionem, quando locum habent in Symbolo.

Primò. Naturale Corpus in Symbolo semper sumi debet secundùm nativam, quam habet, significandi vim; nam quæ sumuntur per Allegoriam, & quibus aliud verbis, aliud sensu intelligitur, rejicienda sunt. Alioquin una Metaphora signum esset ulterioris Metaphoræ. Ita Palma, quæ pro Victoriâ nonnunquam, Cupressus quæ pro morte accipitur, hoc intellectæ sensu metaphorico non idonea sunt Symbolo Corpora. Quare vitiosum fuit illud M. Antonii Colonnæ Symbolum, qui significare cùm vellet, se reversurum è prælio victorem, aut in eodem sibi esse pereundum, Palmam & Cupressum in Decussim junxerat cum his vocibus, ERIT ALTERA MERCES. Neque enim optabat sibi contingere, aut Palmam ipsam, aut Cupressum, sed vel Vic-

toriam per Palmam, vel mortem per Cupressum expressam.

Secundò. Pertinet ad Symbolici Corporis perfectionem, ut nobile sit, & aspectu jucundum. Nam cum Symbolum ad eam rem sit institutum, ut heroïcum quid significet, abesse ab eo debet figura turpis & abjecta. Id ipsum exigit ratio Metaphoræ, de quâ ita loquitur Tullius: *Quoniam*, inquit, *hæc summa laus verbi transferendi, ut sensum feriat id quod translatum sit, fugienda est omnis turpitudo earum rerum, ad quas, eorum animos qui audiunt, trahit similitudo. Lib. 1. de Orat.*

Tertiò. Hoc illustriora sunt, & gratiora Corpora, quo vividiora sunt & actuosa magis. Hinc Aquila inter fulgura ac fulmina volitans speciosum quid magis exhibet, quàm si immota pingatur. Furens Leo & sternens Tigrim plus delectat, quàm placidus ac tranquillus. Sol dissipans nubes, aut vapores evehens percellit oculos magis, quàm si nativâ tantum luce resplendeat. Hæc porro ratio est; quòd Metaphora, cùm signandis rebus & sub oculos subjiciendis reperta sit, nihil parit ad easdem sub aspectum ponendas tam aptum, quàm motus esse soleat.

Denique notum sit corpus oportet, quod pro Symbolo apponitur; imò enim exponitur, statim se prodat; minùs enim movent quæ ignota sunt; neque delectat Metaphora, si obscura sit. Hinc rejicienda sunt illa animalia, quorum genus & nomen ignorantur, perigrini flores, vel plantæ quæ nihil præseferunt, per quod agnoscantur. Hoc peccabat Mariæ Stuartæ Symbolum, quæ mortuo Francisco II. marito suo Glycyrrhizam pro corpore sumpserat hac signatam Epigraphe, DULCE MEUM TERRA TEGIT.

Improbantur pariter illa Corpora, quæ colore egent ut discernantur, quia jam usus postulat, ut Symbolum insculpi possit in lapide, ac in metallo cœlari.

Neque carent vitio, qui tabulam albam, aut scutum figurâ vacuum pro Symbolo proposuerunt cum his vocibus, NI CON PLUMA, NI CON PINZEL, *Neque cum calamo, neque cum Penicillo.* NULLA ÆQUAT IMAGO. MELIOR FORTUNA NOTABIT. SECRETUM MEUM MIHI. NON EST MORTALE. MULTA DESCRIBAM.

Illi enim dici non debent accuratum fecisse Symbolum, tum quia Symbolicum corpus deest, tum quia nulla similitudo invenitur. Negari tamen non potest quin illa Symbola plurimum ingenii ac leporis arguant, etsi ad severas Artis leges non sunt exacta.

ARTICULUS VI.

An certus Figurarum numerus in Symbolo requiratur.

Legitimum est illud Symbolum, quod ex uno tantùm Corpore seu Figurâ componitur. At quidam existimant, figuras plures, si non ad ipsam Symboli rationem, saltem ad ejusdem absolutionem requiri.

Ut ut est: cùm certus determinatusque nullus est Figurarum numerus, ex quibus Symbolum institui debeat, tum communis est opinio numerum ultra tres aut quatuor Figuras non excedere. Nisi forrè Stellas in Cœlo, Flores in areolâ, Nummos super men-

ſam Apes circum alvearia, ſine numero depinxeris. Hæc enim Corporum multitudo, cùm ſit ejuſdem generis atque ordinis, & ad unum referatur, nullam aut oculis aut animo rerum confuſionem parit.

Quod ſi multas diverſaſque Figuras in Symbolo componere placuerit, cavendum eſt, ut ad unam eandemque actionem omnes pertineant; aut potiùs una ſit Figura primaria à quâ reliquæ dependeant. Ita Rupes in Mari ventis ac fluctibus quaſſata: Ferrum incudi impoſitum cum cæteris ferrariæ artis inſtrumentis, quia Figurarum multiplicitas ac diverſitas eòdem ſpectant, nihil vitioſum aut contra præſcriptas Symbolorum leges admiſſum præſeferunt.

Quòd autem Scuti aream, in quâ pingitur Symbolum, attinet, nihil pingi in eâ debet præter ipſum Corpus, ne ſit quidquam, quod aliò rapiat oculos vel animum. Tamen uſus invaluit, ut ſub eo aſpectu, quo cerni Corpora ſolent, ſub eodem in Symbolo ſubjiciantur. Ut ſi aut Flumen, aut Volucrem, aut Florem exhibueris, liceat cœlum & terram tanquam adjuncta neceſſaria depingere, ſin verò Speculum, vel Horologium, vel aliud Arte factum repræſentes, id intra domus penetralia cernendum proponas. Scutum verò, in quo Symbolum pingitur variis decorare ornamentis poteris, ſi modò Figuram ipſam Symbolicam illa nec deterant, nec obſcurent.

CAPUT III.

De Animâ Symboli, ſeu de Verbo. Quæ ſint Verbi Symbolici leges.

ARTICULUS PRIMUS.

Lex prima.

Anima convenire Corpori debet & ſoli.

LEx illa Symbolici Verbi prima, ut Figuræ accommodari poſſit. Nam cùm ambo ſint nata, ut eâ prope ratione, quâ materia & forma, ad unum quiddam efficiendum concurrant; neceſſe eſt eam eſſe inter utramque habitudinem, quæ materiam inter & formam reperitur. Hæc autem habitudo prætereà poſtulat, ut Verbum Symbolico Corpori, cujus Anima eſt, ita conveniat, ut alteri pariter rei in eodem ſenſu attribui non poſſit. Sit exemplum illius convenientiæ, Mare Lunæ ſubjectum, UT VARIAT, MOVEOR.

Ferrum candens impoſitum incudi; SE NON ARDE, NON SI PIEGA, *Si non ardet non flectitur.*

Hæc enim Verba ſuorum Corporum ita propria ſunt, ut ad alia tranſlata ſenſum eundem efficere non poſſint. Scilicet Mare variis agitari motibus pro vario Lunæ incumbentis aſpectu. Ferrum molliri non poſſe, niſi candens è fornace prodeat.

Hujus legis vitio, Verba illa ſerpenti addita LOCO ET TEMPORE, pro Eduardo Rege Luſitaniæ, & illa Accipitri ſubjecta, NATURA DICTANTE. Vitioſa ſunt, quia aliis animalibus in eodem ſenſu accommodari poſſent.

Articulus II.

Lex secunda.

Verba exprimere non debent quod in Figurâ cernitur.

Lex hæc secunda, ut Verbum non exprimat quod in ipsâ Figurâ cernitur, & quod sine illius ope pronum est intelligere. Nam propterea Figura Verbo inscribitur, ut innuat, quod Figura non significat, aut certè non tam obvium est sine Verbo cognoscere. Quare vitium est in Animâ, cùm Figuram appellat quæ fingitur. Hinc meritò reprehensum est Verbum illud Juncis in agitato stagno positis subscriptum, FLECTIMUR, NON FRANGIMUR UNDIS.

Redundat enim extrema vocula, *undis*, quia pinguntur in ipso Corpore. Hoc sibi sumpserant Symbolum Colonnæ, cùm sub Alexandro VI. coacti Romam linquere, significare vellent, se difficillimis temporibus cedere, non iisdem opprimi.

Idem sentiendum de Symbolo Ludovici Luxemburgi, qui ut significaret, depulsurum se cum laude invidiam, quam in ipsum malevoli conflaverant, postquam ejus pater Comes Stabuli truncatus capite fuisset, Solem inter nubila depinxerat, his additis vocibus, OBSTANTIA NUBILA SOLVET.

Superflua enim est vox ista, *nubila*, quæ pariter in Corpore depinguntur.

Quanquam si Verbum cadat tantùm in partem Corporis, pars illa debet appellari; alioquin Symbolum obscuritate laboraret, ut observari potest in hoc Verbo, FERT NEC MATURA CORONAM.

Pro Malo Granato adhuc viridi nec maturo, quo Puella Princeps designabatur ante rationis usum regnum adepta.

Articulus III.

Lex tertia.

Verba efficere non debent sensum completum ac perfectum.

Lex illa Symbolici Verbi Tertia, ut sensum completum ac perfectum non efficiat, hoc est id dicere totum non debet, quod in Figurâ cernitur. Nam cùm Verbum pars sit Symboli imperfecta ex se se, non debet seorsim sumptum tantùm significare, quantùm Figuræ junctum significat, quod idem de Figurâ seorsim sumpta pronunciandum est; sed plena ac perfecta significatio ex utriusque unione exurgit, quam Verbum solum habere sine vitio non potest.

Hoc planum facient Verba sequentia Serpenti se se in orbem plicanti subjecta, AD ME REDEO. Nativus Symboli sensus est, redire serpentem ad se se, dum se colligit in gyrum, caudamque capiti jungit. At perfectum illum sensum Verba sola non habent, nisi Figuræ aspectu adjuventur. In quo Symbolum distinguitur ab Emblemate, quod totum nihilo plus, quàm apposita Figuræ Verba seorsim sumpta, aut Figura ipsa sine Verbis significat: ut facilè intelligere est ex gemino isto Emblemate; altero, in quo Virtus Fortunam vinciens depingitur cum isto Lemmate, VIRTUS FORTUNAM PREMIT. Altero, quod Scævolam repræsentat manum

dexteram exurentem cum hac Epigraphe, AGERE ET PATI FORTIA ROMANUM EST.

Ergo suspensum habeant sensum oportet Verba Symboli, & aliquid supplendum legentibus relinquant, ut ad regulas exacta censeantur. Verbi gratiâ, SI TANGAR, pro Sclopeto, cujus rota sit ad vibrandam glandem circumacta, UT VIVAM, pro Phœnice jam semiusto, NE FA FEDE IL PIANTO, *fidem faciunt lacrymæ*, pro Cucumellâ ad distillandum con paratâ. Hinc Animæ verbum subticetur nonnunquam, ut in Symbolo Ludovici XII Histricem præferente, COMINUS ET EMINUS, ubi Verbum *ferit*, supprimitur. Istæ enim sententiolæ sic abruptæ majorem habent gratiam, non solùm quia sunt breviores, sed quia, quod inprimis jucundum est, suppeditant ingenio locum supplendi ex suo aliquid, quod deesse videatur.

ARTICULUS IV.

Lex quarta.

Verbum tam Figuræ, quàm Personæ per Figuram adumbratæ convenire debent.

Symbolici Verbi dos hæc præcipua, nihil ut enunciet, quod de Figurâ verum non probetur. Quare vitiosa est isthæc Anima Triremi subjecta, COELUM NON ANIMUM MUTAT; neque enim de Triremi, qualis sumi debet in Corpore Symbolico, verum istud invenitur, NON ANIMUM MUTAT. Improbabis pariter quod inscriptum fuit Lunæ Solis Eclypsim efficienti, ADIMIT QUO INGRATA REFULGET; neque enim potest dici de Lunâ, quod ingrata sit. Hoc Symbolo expostulabat Cardinalis Ascanius, quod Rodericium Borgiam, quem ad summum Pontificatum evexerat, inimicum pateretur. Hoc porro vitium toties in Verbo deprehenderis, quoties aut sensum moratum efficiet, aut soli Personæ per Figuram expressæ conveniet. Sint in exemplum quæ sequuntur.

DOMINE PROBASTI ME, subscriptum Auro per ignem probato. ARDO, Y ADORO, *Uror & adoro*, Thuri in Thuribulo. ET LACRYMIS MEA VITA VIRET, Amarantho aquis immerso. Neque enim aut Aurum loquitur, aut Thus adorat, aut Amaranthus lacrymatur.

Neque verò ferendum minùs Verbi vitium est, si Figuræ soli conveniat, & Personæ, quæ per Figuram designatur, accommodari non possit. Fuit ejusmodi Symbolum Annæ Austriacæ, quæ, proficiscente ad bellum contra Rebelles Ludovico Justo, Solarium adoptaverat subjectum Soli Nubibus cooperto, cum hac Epigraphe, MIHI TOLLUNT NUBILA SOLEM.

Quæ Verba Solario quidem conveniunt, ut obvius Verborum sensus satis declarat; eadem non exprimebant privandam esse Reginam præsentiâ Regis, nisi priùs attenderes Reginam Solario, turbas ac tumultus Nubibus, Regem Sole designari.

Eadem est ratio cur Marescalli de Bassompiere Symbolum reprehendas, qui significare cum vellet præstare se vel clarissimis quibusque temporis sui viris, Pharum in litore positum & radiantibus stellis subjectum assumpse-

rat cum hoc Lemmate, QUOD NEQUEUNT TOT SYDERA, PRÆSTAT. Neque enim vox illa, *Sydera*, conveniebat in proprio sensu viris illis, quibus Marescallus se præferebat.

Hanc porro legem non infirmant quædam Symbola, quæ universim placuere, quamvis Anima uni Corpori esset mancipata. Eo de genere sunt Aquila fulmen portans, QUO JUSSA JOVIS, pro Duce de Sully supremo Rei Tormentariæ Præfecto. Imber aureus è nube decidens FULMINIBUS DUM PARCIT JUPITER, pro Rege cùm ab Anglis Dunkercam auro coemeret. Sol vapores evehens IN ROREM AC FULMINA pro eodem Rege utente vectigalibus, cùm ad remunerandas res a suis præclarè gestas, tum ad bellum hostibus inferendum. Examen apum, SPONTE FAVOS, ÆGRE SPICULA, pro Urbano VIII. summo Pontifice, quo significabatur, ipsum bene mereri ultro de omnibus, neminem, nisi coactus esset, anathemate percellere Malus Punica flores ferens ac fructus, MISCENS AUTUMNI ET VERIS HONORES, pro Præside Memmio cujus senectus plena maturitate ac gratiâ laudabatur. Sunt enim illi felices quidam ingenii partus, qui superiores regulis ac præceptis, fulgore suo vel ab invitis admirationem extorquent.

Solem unum a communi regulâ possis excipere, quando per eum Ludovicus Magnus adumbrabatur. Nam cùm sydus illud pro symbolo jampridem sibi quodammodo mancipatum Rex invictissimus haberet, nemo est, qui ad Solis appellationem Ludovicum designari non sentiat. Hinc vitiosa deinceps videri non debeat appellatio Solis, modò, cùm locum habet in verbo, non in ipsâ figurâ pingatur. Hinc legitimum est illud symbolum, Serpens varios in orbes replicatus, UT SE SOLI EXPLICET UNI, pro fideli Ministro, qui Regi se uni aperiret.

Item, UNO SOLE MINOR, Lunæ subscriptum, pro Fratre Regis Unico.

Ergo ut accuratum sit Symbolum, requiritur, ut ambiguis & æquivocis vocibus Anima concepta sit, quæ tam Corpori, quàm Personæ per Corpus significatæ conveniant. Est enim Anima veluti utriusque nexus, quâ fit, ut, prolatis vocibus, tam obvius, quàm occultus sensus statim menti se offerat. Obvium dico sensum, qui in Corpus cadit; occultum, qui in Personam. Hoc licebit in sequenti symbolo animadvertere. Flamma pingitur, cui subjicitur hæc Anima, NUNQUAM DEORSUM. Sensus obvius is est, Flammam ferri sursum semper, nunquam deorsum. Sensus occultus, Personam illam, quam designat Flamma, non teneri rebus terrenis, sed ad cœlestes semper assurgere. Adeoque quoties Anima, seu Verbum tam Figuræ quam Personæ convenit, toties mens, intellectâ Metaphorâ, utrumque sensum pervidet, cùm Figuræ, tum Personæ subjectum.

Idem sentiendum de versibus, qui ad explicationem symboli nonnunquam adhibentur, in quibus nihil esse debet, quod Figuræ pariter ac Personæ accommodari non possit. Exemplo sit istud symbolum Regem beneficum adumbrans, Sol, cum hoc Lemmate, NON MIHI, SED MUNDO. Ut Verbum Soli pariter ac Regi, sic & sequentes versus utrique pariter conveniunt.

Solus ego populos æquali tempero lege;
Usque meos sequitur pompa superba gradus:
At quocumque ferar, quæ circumfulget euntem,
NON MIHI, SED MUNDO pompa superba micat.

Aliud symbolum subjicio Hominem adumbrans, qui se Principum obsequio devovet. Bombix stamen ordiens cum hac Epigraphe. MIHI VINCULA NECTO.

Vivere dum possum curæque experſque laboris,
Quem Procerum sibi gens ambitiosa petit.
Omne meum tempus, Magnique impendo laborem:
Nec satis est, ultro VINCULA NECTO MIHI.

Hæc autem ambiguitas verborum non est sic accipienda, ut in unam vocem cadat, quæ geminum sensum patiatur. Quale fuit Henrici II. Symbolum, Luna crescens cum hoc Lemmate, DONEC TOTUM IMPLEAT ORBEM, quod dictum de Lunâ, intelligebatur ille circulus, quem Luna crescendo implet lumine; de Henrico pronunciatum, significabat mundum ipsum, quem rerum suarum gloriâ implere Henricus cogitabat.

Aut illud Philippi II. Hispaniarum Regis, acer Equus vallum transiliens, NON SUFFICIT ORBIS, ubi vox, *Orbis*, æquivocè pariter de Equo & de Philippo dicitur. Aut pubescens Laurus inter alias jam adultas, cui Marchio de Lauriere de Pompadour, cùm ad primam expeditionem bellicam pergeret, subscripserat, MAJORES DONEC SUPEREM, nam vox, *Majores*, hinc Lauros, inde Juvenis nobilissimi avos significabat

Hæc enim ambiguitas etsi non est damnanda semper in Symbolis, quibus suam aliquando affert gratiam, alia est tamen ab eâ de quâ loquimur, per quam verba eadem Figuræ ac Personæ communia utrique eodem tempore conveniunt, ut DEORSUM NUNQUAM, COMINUS ET EMINUS.

Hoc etiam diligenter observandum, ut expressum in *Verbo*, genus personæ, de quâ dicitur, conveniat; quare NON INFERIORA SECUTUS, subscriptum Heliotropio Verbum, pro Margaritâ Valesiâ, vitiosum est; vox enim illa *secutus*, quæ masculini generis est, fœminæ non congruit. Quemadmodum vitio non caret, INCLINATA RESURGO, subscriptum Palmæ; quia vox *inclinata*, quæ fœminini generis est, non congruebat viro, de quo illa dicebatur.

Cavendum etiam inprimis ne verbum sit Metaphoricum, neque enim in sensu proprio Figuræ conveniret; quæ, cùm ex naturâ suâ sit Metaphora, tunc Metaphoram per aliam Metaphoram explicares, quod obscuritatem pareret. Tale est Verbum illud Rosæ additum, TUTTA FIAMMA, TUTTA STRALI, *Tota flamma, tota spicula.* Neque enim flamma in sensu proprio Rosæ convenit.

Quòd si Verbum metaphoricum ex se se, per usum evaserit proprium, qualia sunt in unoquoque idiomate non pauca, tunc eo licebit uti. Quare rectè dixeris de acu Nauticâ, quòd cæteras inter stellas unam aspiciat, *Aspicit unam*, usus enim invaluit, ut verbum *Aspicio*, significationem propriam sortiretur.

Art.

Articulus V.

Lex Quinta.

Verbum debet esse breve.

Laus illa Verbi non minima, si breve sit, hoc est pauculis vocibus contentum. Atque hinc voces illæ, ex quibus Symboli Anima conflatur, simplicis Verbi appellationem traxere.

Hæc tamen brevitas non est sic intelligenda, quasi perfectissima illa Anima sit, quæ voculam unicam non excedat, qualis est illa *lacessitus*, Cygno Aquilam sternenti adjecta, pro Hercule Gonzaga; vel altera *resurgam*, depressæ Arundini apposita, pro viro forti rebus adversis conflictato. Etsi enim virtus est, grande aliquid vocabulo posse complecti; tamen numerosa esse Oratio non potest, quæ plures voces excludat. Igitur Symbolici verbi brevitas duabus aut tribus voculis vulgò circumscribitur; qualia sunt ista, Moriendo coruscat, extremæ Faci, Coelestes sequitur motus, Heliotropio, Per vulnera crescam decisæ Salici subjecta.

Imò non peccatur contra Verbi brevitatem, si Verbum quatuor ac quinque voces non excedat, aut etiam versus magnitudinem, modo Italico versu conceptum sit.

Articulus VI.

An Verbum formam Versûs habere debeat, & ex vetere Poetâ esse depromptum.

Multam quidem habet gratiam Latinum Hemistichium, sive primum sit, sive ultimum; ut *Cœlestes sequitur motus*, aut, *Per vulnera crescam*. At Verbum, quod Prosaicum est, suo lepore non caret, quale est illud, quod laudatum est, *cominus & eminus*.

Verùm si versus est, perfectum eum esse oportet, nihil enim tam ingratum accidit auribus, quàm numerus hians & inconcinnus, qualis ille pro Lunâ, quæ corporis sui interjectu solem obscurat. Adimit quo ipsa refulget, vel ille, pro Muscis speculo insidentibus, Scabris tenacius hærent. Quare ut non infringi versus debet, unde Verbum componitur, sic nec obvius numerus negligi. Adeoque quod Bocharti supremi Ærarii Præfecti Symbolum fuit, Canis auceps deprehensis perdicibus incubans, nec in easdem insiliens cum hac Anima, Inventis fidus abstinet, accuratiùs dictum videretur ad servandum numerum, Abstinet inventis fidus, aut simpliciùs, Abstinet inventis. Ita pariter verbum istud, In tenebris clarior, Lunæ subjectum, non tam bene sonat, quàm si, sectando numerum, diceres, Clarior in tenebris.

An verò Verbum, quod à priscis scriptoribus mutuatus fueris plus habeat amœnitatis ac gratiæ, quàm quod ipse proprio marte confinxeris, meritò dubites. Pariunt quidem admirationem isthæc antiquitatis monumenta, maximè cùm in alio sensu, quàm sunt ab ipsis auctoribus usurpata, Symbolo applicantur. Ut si verbi gratiâ, quod de Famâ pronuntiat Virgilius *Mobilitate viget viresque acquirit eundo*, pars prior illius versiculi, Mobilitate viget, ad Horologium transfe-

ratur; pars posterior, VIRES ACQUIRIT EUNDO, dicatur de Flumine.

Tamen quod ipse cuderis feliciter & ingeniosè, non minoris faciendum videri possit: neque video, cur sibi non tam placeat, qui igniario globo in aere dissilienti subscripsit, ALTER POST FULMINA TERROR, quàm si voces illas veteri Poetæ debuisset.

ARTICULUS VII.

Quâ Linguâ Verbum Symboli efferri debeat.

Restare videtur id unum de Verbo Symboli excutiendum, quâ exprimi Linguâ debeat.

Primò. Excluduntur Germanica, Polonica, Anglica, Hebræa, & aliæ Orientales Linguæ, tanquam aut duriores aut minùs notæ.

Secundò. Vernacula Lingua non est tam in usu etiam apud nos, etsi suo lepore non caret, & Symbola occurrunt non pauca Gallico idiomate feliciter expressa. Exemplo sit istud Symbolum, quod par amicorum nobile, qui ab invicem avulsi sibi vivere non posse videbantur, assumpserant Serpentem in duas partes divisum, cum hoc Lemmate, SE REJOINDRE OU MOURIR. Testatur enim Plinius sectum Serpentem, si partes statim conjungantur, illis denuo coëuntibus, posse vivere, secus non multò post emori.

Causa verò propter quam Galli ipsi patriam Linguam neglexerint, afferri hæc potest, vel quòd peregrinis in Linguis plus salis ac gratiæ ad felices illos ingenii partus exprimendos esse putaverint; vel quòd rem Symbolicam, opus ingeniosorum hominum senserint non esse vulgari sermone populo communicandam.

Tertiò. Receptus apud omnes usus est, ut vel Latinè, vel Italicè, vel Hispanicè Symbola efferantur. Tamen invenias quædam Symbola quibus Græca sententia apposita sit. Testis Neapolitana Academia, quæ Parthenii nomen ferebat, cui fuit hoc Symbolum, planta, quæ Castus Agnus dicitur, cum isto Lemmate Βλαυερώτερον διώκει, *nocitura fugat.* Quod æquiùs feras à doctissimis viris fuisse usurpatum, quàm à fœmina. Hoc enim fuit Catharinæ Medicææ Symbolum, quo significabat, se quocumque ferre tranquillitatem ac lucem: Iris, cui subjecta erat Græca hæc Epigraphe: Φῶς φέρει ἠδὲ γαλήνην. *Lumen fert & tranquillitatem.* Neque enim credibile tantam esse in fœminâ Principe eruditionem, ut Linguâ Græcâ uti possit; nam licet quæ vulgantur Fœminarum in laudem Symbola, hæc ab ipsis inventa non censeantur; tamen quæ sibi vindicant tanquam sua, sic enunciari convenit, ut eorum auctores extitisse videri possint.

Denique quâcumque Linguâ Verba Symboli efferantur, de Figurâ enunciari debent in tertiâ personâ, aut in primâ à Personâ pronunciari, quasi ipsa loqueretur. Ergo qui fartæ nitrato pulvere Bolidi Animam Italicâ Linguâ conceptam voluerit subjicere, dicat, oportet. ARDENDO M'INALZO, vel, ARDENDO S'INALZA. *Cùm uror elevor*, vel, *cùm uritur, erigitur.*

CAPUT III.

De variâ Symbolorum specie.

Varia Symbolorum species petitur ab argumenti varietate, circa quod Symbola versantur.

Articulus Primus.

De Symbolis Heroicis.

Primum inter cætera locum obtinent, quæ Heroica vocantur; quia Symbola ab Heroibus inventa sunt. Unde quidam non scitè minùs quàm verè Symbolum appellavit *Linguaggio de gli Heroi, Heroum Lingua*, quasi ad Heroas solos pertineret hanc loquendi rationem usurpare.

Referuntur autem ad Heroica, Militares expeditiones, illustria facinora, virtutes dotesque eximiæ Regum ac Principum, & clarissimorum in uno quoque genere virorum rectè-facta: neque enim Heroica virtus solâ armorum gloriâ continetur. Pauca de multis subjiciemus.

Selimus Turcarum Imperator, cùm ad bellicam eamque magni momenti expeditionem se accingeret, sumpsit hoc sibi Symbolum. Luna crescens & ad occasum vergens cum hoc verbo. REDIBO PLENIOR. Innuebat certam suscipiendi operis fiduciam: quo peracto, novâ auctus gloriâ reverteretur.

Joannes Comes Dunensis, qui restitutoris salutis publicæ nomen in Galliâ meritus est, Laurum habuit sub procelloso ac fulminante Cœlo positum, cum hac Animâ. SOLUM NATALE TUETUR Laurus, quam fulmen nunquam ferire vulgò dicitur, terram illam pariter, in quâ sata est, à fulmine defendit: ita Comes Dunensis perpetuâ rerum gestarum gloriâ patriam ab Anglorum dominatu defendit.

Pro Simone Comite Monfortio; qui Dei & Ecclesiæ jura contra Albigenses hæreticos tuendo ad Tolosam interfectus est, pictus fuit fumus incensi thuris prodiens è thuribulo cum hoc Lemmate. PEREUNDO NUMEN HONORAT.

Falco fœmina, quæ maribus fortior ac generosior esse dicitur, cum hac Epigraphe. MARES HÆC FOEMINA VINCIT. Pro puellâ Aurelianensi, quæ viros sui temporis fortitudine superavit.

Bolis igniaria in aere dissiliens cum hac voce. ALTER POST FULMINA TERROR. Pro Philippo unico Regis Fratre, quem Symbolum illud fortissimum omnium à Rege designabat.

Comes de S. Paul, cùm ad bellum pergeret, hoc assumpserat Legionis illius quam regebat Symbolum. Sol in ortu discutiens nubes NECDUM OMNIS SE SE EXPLICAT ARDOR. Innuebat scilicet desiderium gloriæ, quo flagrabat, magis ac magis esse inflammandum.

Idem in occasione simili significare volebat Comes Plessæus, qui pro Symbolo sumpserat, Tubulum missilem nitrato fartum pulvere, dum in auras assurgit cum hoc verbo. ARDOREM LUX MAGNA SEQUETUR.

Quæ sequuntur, etsi non sunt ejusdem omnino generis, tamen inter Heroica recensentur.

Leo Otiosus cum hoc verbo, ET

DUM TENET OTIA, TERRET, ad significandum Regem invictissimum tam in pace, quàm in bello esse metuendum.

Nubes ex parte fulgurans, unde copiosus imber depluit, cum hac sententiâ; DITAT QUOS TERRUIT, ad significandam Regis optimi in Ducem Lotharingium munificentiam post expeditionem bellicam Anni 1663.

Malum granatum cum sententiâ Hispanicâ MI PRECIO NON E DE MI CORONA. *Meum pretium non venit ex meâ coronâ.* Quo egregiæ Annæ Austriacæ virtutes designabantur.

Pax consecuta Ludovici Magni, & Mariæ Teresæ nuptias gemino hoc Symbolo adumbrata. Aquila in aere sereno volitans. NEC JAM SUA FULMINA CURAT. Luna oriens, AFFERT CUM LUCE QUIETEM. Primum significabat Regem in medio victoriarum cursu posuisse arma, ut quieti tantisper indulgeret. Alterum. Reginam multo cum splendore beatam Galliæ pacem attulisse.

Columna plano imposita cum subjecto vocabulo. MI DERECHURA ME SUSTENTA. Nulla est vox substantiva aut Latina, aut Gallica, quæ Hispanicæ respondeat & sensum tam proprium quam metaphoricum patiatur. Anchora in litore Maris posita. IN SOLIDO TANTUM HÆRET. Quo utroque designabatur celeberrimi Magistratûs cùm integritas, tum firmitas.

Serpens Pomis aureis Hesperidum in horto appositus. PRÆDONIBUS ASPER. Exhibuit egregium Publicæ rei Administrum, cujus spectata fuit in Publicanos severitas. Quod Symbolum tantò perfectiùs videri debet, quòd Corpus ex scutariâ ejus tesserâ erat assumptum.

Ejusdem in educandâ sobole sollicitudinem adumbravit Sol in solario horas indicans cum hoc Lemmate. MEQUE REGIT, DUM DIRIGIT ORBEM.

Fuit & hoc eximium pro D. de Bail'eul supremo Ærarii Regii Præfecto Symbolum, Sol vapores evehens. COLLIGIT UT SPARGAT.

Nec prætereundum Symbolum Memmii olim infulati Præsidis, quem habet Avum ille, qui nuper Senatûs Principis cum omnium laude locum & partes implebat, Luna Crescens & insidens mari, quæ in ejusdem scuto gentilitio cernitur. SEDATQUE CIETQUE. Quo demonstrabatur, quanta esset in regendis inclinandisque animis illius auctoritas atque dexteritas.

Fuit illud quoque Marescalli Villaregii, qui juventuti Ludovici Magni moderator exstitit, insigne Symbolum, Clavicula rotati horologii cum hoc verbo, QUO REGIMUR, REXIT.

Huc etiam refer illa Symbola quæ Christum Dominum & B. Virginem repræsentant. Sol eclipsim patiens cum his verbis, LANGUET ET URIT. Pro Christo in Cruce patiente.

Arbor incisa stillans balsamum pro eodem. VULNEROR UT SANEM.

Pro B. Virgine. Margarita solaribus radiis exposita. PARIO COELESTI E SEMINE.

Pro eadem, Malus Punica floribus & fructibus onusta, FLOREM NON ADIMUNT FRUCTUS.

Et illustrium Fœminarum Symbola Heroïcis Symbolis annumeranda.

Ita spectata Fœminæ Principis pietas per Stellam Firmamenti designata cum hac voce. COELO HÆRET, TERRIS LUCET.

Alterius virtus singularis per Cometam. APENAS UNA EN UN SIGLO. *Vix una toto in sæ ulo.*

Pietas atque charitas alterius, quæ religioso in secessu decorandis aris & sublevandis ægris vacabat, per Apem cui sujectum hoc verbum. ARIS ÆGRISQUE LABORO.

Addam & pauca alia eàque illustria Symbola, quæ fœminæ cujuspiam in laudem facta sunt, quam amœnissimum ingenium, pudor ingenuus, & virtus inter gravissimas ægritudines spectata apud cordatissimos & politioris ingenii viros commendabat. Sol Eclypsim patiens. E PUR LE OSCURA TUTTE. *Vel cum langueo, cunctas obscuro.* Vividum ejus in languore perpetuo ingenium declarabat. Idem significabat Bilanx, depressâ alterâ Lance, altera dum assurgeret. HINC DEPRIMOR, ERIGOR ILLINC. Suæ ipsamet voluntatis cum divinâ consensionem exprimebat Fonte, in quem lapis incidens agit circulos cum hac Epigraphe. FERISCA PURCHE CORONI. *Feriat dum coronet.* Eadem se ipsam pinxit ad vivum, mutuata à suo nomine corpus Symboli. Vitis erat scilicet, subjecto hoc vocabulo. ARDOR TEMO E GIELO ME OFFENDE. *Calorem metuo, mihi frigus nocet.* Quispiam alius ut ostenderet, quàm invictum eadem præseferret infractis ac deficientibus corporis viribus animum Navim pinxerat fractam, tempestate ac laceram, quam soli venti regerent, & hanc vocem addiderat. SOLUSQUE REGIT ME SPIRITUS.

ARTICULUS II.

Alia Symbolorum Heroïcorum species.

Alia est Symbolorum Heroïcorum species, quæ ad honestos animi affectus pertinent, in iisque exprimendis versantur. Honestos dico, quia nihil Symbolum patitur, quod inhonestum sit & illicitum. Sint in exemplum quæ sequuntur Symbola.

Nubes ignea ab occidente Sole, cum hac voculâ ARDET AB EXTINCTO. Symbolum fuit Felicis ab Ursinis Ducissæ Momoranciæ, quo suam in extinctum maritum fidem, suum amorem demonstrabat.

Acerra fumans. DUM PLACEAM PEREAM. Amici fidelis ac generosi Symbolum pro amico se se cui cumque periculo devoventis.

Geminum speculum cum hoc Lemmate. L'UN' NEL ALTRO, PIU CH' IN SE STESSO. *Alter in altero magis quam in seipso.* Par amicorum nobile significat.

Palma mas, Palmæ fœminæ proximus. CASU PENDEMUS AB UNO. Pro felici conjugio. Utriusque enim Palmæ fatum esse dicitur, ut altero moriente altera non ita multo post intereat.

Flos Heliotropium ad occidentem Solem conversus. BENCHE ALTROVE SI VOLGA. *Vel si aliò se vertat.* Quo profitebatur vir primariæ dignitatis constantem se in amando fore, licet illa, quam amabat, se ad alienos amores converteret.

Manus geminæ quæ nodum stringunt à duobus extremis. EN S'ELOIGNANT ELLES LE SERRENT. Hoc Symbolo suum utrinque deside-

rium significabant Margarita & Adelaïs sorores à Sabaudiâ Principes, dum ab invicem avellerentur.

Serpens in geminas partes sectus. NEC MORS, NEC VITA RELICTA. Symbolum fuit viri Principis extinctam conjugem requirentis.

Heliotropium inclinato capite Soli subjectum. HASTA LA MUERTE. *Usque ad mortem.* Assumpserat hoc sibi Symbolum vir illustrissimus morti proximus, quo constantem ad extremum usque spiritum amorem suum fore amico cuipiam suo testaretur.

ARTICULUS III.

Tertia Symbolorum Heroïcorum species. Morata & Politica.

Tertia illa Symbolorum species habet aliquam cum Emblematis affinitatem; sententiis enim quibusdam ac documentis continentur, quæ neminem singillatim, sed omnes generatim & universè respiciunt.

Morata porro dicuntur illa, quæ mores informant, & rectum vivendi modum continent.

Politica regnandi documenta complectuntur, & quidquid ad institutionem Principum & legitimam publicæ administrationis formam pertinent. Pauca utriusque generis Symbola subjicio.

Horologium rotatum cum his vocabulis. EX PONDERE MOTUS. Significat amorem esse pondus, quo movetur anima & inclinatur.

Elementum ignis hac subscriptum voculâ. ÆTERNO, PERCHE PURO. *Æternus, quia purus.* Demonstrat solis amicitiis, quæ puræ sunt, contingere, ut perpetuitate gaudeant.

Sol cum hoc verbo, UT PRÆSIT ET PROSIT. Aut cum altero, NON SIBI, SED MUNDO. Admonet viros Principes, ut dominatum suum ex populorum utilitate metiantur.

Pyxis nautica cum hoc Lemmate. NON REGO, NI REGAR. Docet Prudentiam ac Religionem esse optima moderandi Regni Principia.

Index Horologii cum hac Epigraphe. MOTIBUS ARCANIS. Obscura quidem esse non possunt Regnantum facta; at momenta, quibus aguntur, latere debent.

Arx in medio mari posita; cum hoc verbo. ME COMBATTEN Y ME DEFFIENDEN. *Opugnant me, & me defendunt.* Significat externa bella Imperiorum incolumitati non parum prodesse.

Emissa sagitta, RECTA ET CITO. Demonstrat in agendis rebus deliberandum non esse, ubi maturato est opus.

Nihil vetat tamen, quin in tractandis negotiis gravibus ac periculosis circuitio interdum necessaria sit. Hoc exhibet Fluvius per varios circuitus ad mare profluens cum isto vocabulo. OBLIQUUS, NON DEVIUS.

ARTICULUS IV.

Quarta Symbolorum Heroïcorum species. Symbola Christiana.

Christiana Symbola novam Symbolorum speciem sufficiunt. Hæc fidei nostræ mysteria & sacra Religionis documenta repræsentant.

Sol, subjectâ hac voculâ, NI ASPICIAT NON ASPICITUR.

Horologium solarium, NON NISI COELESTI RADIO. Significant hæc duo Symbola non perveniri ad cognitionem Dei, nisi per aspirantem gratiam, nec fieri à nobis quidquam posse quod bonum sit, nisi Cœlesti lumine illustremur.

Vitis referta fructibus, cui vox illa subjicitur. DOPO LE LAGRIME I FRUTTI. *Post lacrymas fructus.* Ostendit Cœlestes gratiarum ac gloriæ fructus ex lacrymis, quas elicit Pœnitentia, provenire.

Unio conchâ inclusus. ME DURA TUENTUR. Docet susceptas ultro afflictationes corporis illæsum pudicitiæ splendorem præstare.

Vexillum quà quà lacerum. QUANTO LACERA PIU, TANTO PIU BELLA. *Quanto lacerum magis, tanto pulcrius.* Paupertatis Evangelicæ pulcritudinem exhibet.

Prælum Typographicum. FINGITQUE PREMENDO. Demonstrat Animam Christianam molestiis & angustiis informari.

ARTICULUS V.

An Jocularia, & Satirica locum in Symbolis habeant.

Satirica & Jocularia Symbola sunt ea, quæ vitia exhibent & in eadem vel Satiram vel jocos acuunt. Negant quidam illis inter Symbola locum, putantque infamari artem heroïcam, si Satiram aut lepidos sales admittat. Equidem nemini auctor esse velim, ut nato ad cudenda Symbola ingenio vel ad maledicendum, vel ad jocandum abutatur: Neque enim id magis licitum debet videri, quam maledicis Libellis aut plenis sale atque aceto versibus quemquam provocare. Hoc etiam dabimus illis, qui tam immisericorditer arcent à Symbolis satiram & jocos, non esse ejusmodi Symbola cum Heroïcis confundenda, quæ in alieno prorsus & multùm abhorrente argumento versantur. Verùm neque etiam tam facilè in eorum ibimus sententiam, ut arbitremur ejurandum continuò Symbolum, quod satiram aut jocum oleat. Nam cum Metaphoræ vitiis pariter ac virtutibus repræsentandis idoneæ sint, possintque cæteris præstare conditionibus, quas Symboli Leges requirunt, non videtur ratio satis legitima, propter quam Satira vel jocus à Symbolis excludantur.

Cæterum invaluit usus, ut sin minùs honorato in loco satirica jocularia-que Symbola reponuntur, saltem aliquo hospitii jure gaudeant. Licebit è subsequentibus Symbolis facere conjecturam, quàm non temere severæ nimis quorumdam hominum opinioni reclametur.

Asinus carduos pascens cum hac Epigraphe. PUNGANT DUM SATURENT. Pro Parasito, qui convivantium sannis ac salibus aspergebatur.

Cum Metas solvere obsidione coactus fuisset Carolus V. Columnis Herculeis, quas assumpserat in Symbolum cum hac jactantiore voculâ. *Non plus ultra,* Quidam maligniùs satiricum illud opposuit. Cancer Marinus cum hoc verbulo. PLUS CITRA.

Pavo cum hoc Lemmate, UT PLACEAT, TACEAT. Hominem corpore præstantem, ineptum in loquendo carpit.

Bilanx, PIEGA ONDE PIU RI-

CEVE. *Inclinatur, unde plus recipit*, Judicem muneribus corruptum designat. Idem ſignificat Piſcis hamo captus. DUMQUE CAPIT, CAPITUR.

Hirudo brachio adhærens cum his verbis. ET, DUM SATIATUR, ADHÆRET. Amicum notat in amicitiâ colendâ ſuis unius commodis ſervientem.

Arbor Caſtanea referta fructibus. VELANTUR MOLLIA DURIS. Eos perſtringit, qui auſteriore cultu molliorem vitam diſſimulant.

Arbor procera hoc ſubſcripta verbo, A VIRGA CREVIT. Cavillatio in Ludimagiſtrum, qui ab eâ conditione in magnam fortunam creverat.

CAPUT V. & ultimum.

Quænam conferant ad perfectam Symboli abſolutionem.

NOn ſatis eſt nullum eſſe in Symbolo vitium, nihil quod ad ſeveras Artis illius leges non exactum videatur, ut perfectum continuò & omni ex parte abſolutum pronunciari poſſit. Igitur operæ pretium eſt, ad hujus Libri complementum, ea ſubjicere breviter, quæ plurimùm conferant ad Symboli perfectionem.

ARTICULUS PRIMUS.

Debet eſſe in Symbolo admirabilitas & unde illa oriatur.

Ac primùm quidem perfectum illud Symbolum non debet videri, quod admirabilitatem non habet. Nomine autem Admirabilitatis aliquid intelligo, non quod ſtatim perſtringat ſenſus aut animum, id ipſum verò cùm revocaveris ad examen, & diligentiùs excuſſeris, mirari tantopere deſinas; ſed quod percellit magis ac magis, & quo penitiùs cogitando, intelligendo ſcrutandoque proceſſeris, eo minùs admirari te pigeat: quia res ipſa, quæ objicitur, mirandi cauſas habet, & vel novitate ſuâ, vel ſplendore veritatis quam parit, vel ſui totius conformatione extorquet admirationem.

Hanc porro admirabilitatem efficit ipſius Metaphoræ perfectio, quæ, quo fuerit vel intentior vel remiſſior, eo plus aut minùs admirabilitatis conferre Symbolo ſoleat. Eſt enim Metaphoræ duplex genus; aliud obvium & intellectu tam facile, ut fugere neminem poſſit; aliud abſtruſum magis ac reconditum, quod niſi meditando non pervideas quidem, idem verò ut ſuis ſpoliatum involucris nudumque menti refulſerit admirationem excitat, & tacitam delectationem parit. Prior Metaphora probabilitatem Symbolis, poſterior perfectionem conciliat.

Sit illud Metaphoræ prioris exemplum Unio. DAT PRETIUM CANDOR. Vel Luna ſuo in cœlo fulgens. NON VULTUS NON COLOR UNUS. Ubi Symboli utriuſque Metaphora pervium ſtatim omnibus ſenſum obiicit.

Habes in ſubſequentibus Symbolis Exemplum Metaphoræ poſterioris, quæ non tam obvium quidem, ſed excellentiorem ſenſum habet.

Arbuſcula propter proceram arborem perflantibus undique ventis quaſſatam. CEDENDO RESISTIT.

Aqua frigida calci vivæ injecta. E FREDDA M'ACCENDE. *Vel frigida me accendit.* Hic autem obſervabis

vabis illam Metaphoræ perfectionem exurgere plerumque ex unione cùm rerum duarum, tum duarum vocum, quæ pugnare invicem & habere inter se societatem non posse videantur; quale est *Cedere & Resistere, Frigidum esse & accendere.*

Atque ob eam rationem Antithesis magnam confert Verbo gratiam, si feliciter usurpetur, ut OMNIBUS UNUS, subjectum Soli, quem Ludovicus XIV. habebat pro Symbolo. IMMOBILE MUOVE. *Immotus movet.* Subjectum Lapidi Magnetico. PIÙ SEPOLTA, PIÙ VIVA. Subjectum Fonti salienti.

Imò; cum similitudo conjuncta cum Antithesi reperitur in Verbo, novum addit ipsi leporem, ut MORIOR, DUM ORIOR, de fulgure, SI DEFERAR, EFFERAR de Fonte salienti. Tamen vitanda est inprimis affectatio.

Cæterum admirabilitas illa, quam in Symbolo requirimus, non tantùm verosimili, quod unum postulat Epicum Poema, sed vero ipso niti debet; adeo ut, quidquid admirationem facit, verum quacumque ex parte deprehendatur. Rem planam dabit, quod subjicio Symbolum.

Ad prædicandam fidelis Ministri probitatem, quem Rex supremum Ærarii Præfectum elegerat, pictus fuerat Draco custos appositus pomis aureis, quæ Hesperidum in horto servabantur, cum hac Animâ, SERVAT ET ABSTINET. Egregium Corpus id quidem, & illustribus concepta verbis Anima, quæ parere admirationem possent. At deest aliunde veritas, quæ vitiosum quiddam importat. Constat enim vero Draconem servandis aureis pomis appositum vigilantissimum fuisse custodem, qui mirificè repræsentabat diligentiam illius atque vigilantiam, cui creditum fuerat Ærarium: sed non est verum pariter, quòd abstinere pomis aureis Draco dicitur; nam abstinere nemo eâ re dici potest, quâ uti non valeat. Si pomis aureis vesci Draco potuisset, par esset in utrâque voce veritas, *Servat & abstinet*; quorum alterum cum falsum revincatur, Symbolum totum, quantumvis magnificum videatur, aliqua sui parte deficit.

Quod Draconi defuit, hoc Canis Perdices deprehensas remorans sibi vindicat. ABSTINET INVENTIS.

ARTICULUS II.

Unde præterea Symboli admirabilitas repetatur.

Oritur etiam admiratio, quoties in corporibus naturalibus ac notioribus Verbum additum Symbolo retegit proprietatem aliquam aut virtutem novam, quam vulgus hominum non deprehenderet, aut ipsi, qui acutiùs vident in rebus, non adverterent satis. Neque enim sine voluptate aliquâ & quadam admiratione id percipitur, quod in re vulgari ac notâ non fuerat animadversum priùs & novum quodammodo videri possit. Exemplum esto illud Symbolum, quod olim Regi attributum est, cum in Choreâ celebri gemmatus totus saltasset. Habebat pro Corpore Solem, pro Animâ verbum hoc Hispanicum MAS VIRTUD QUE LUZ. *Plus virtutis quàm Lucis.*

Soli oculi deprehendunt plus esse lucis in Sole, quàm cæteris in syderibus. Facilè etiam quivis intelligat magnam

in Sole esse virtutem. Verùm in eodem plus virtutis quàm luminis agnoscere, res est subtilioris ingenii. Atque hoc ipsum est, quod Symbolo admirationem parit.

Hæc autem Symbolici Corporis proprietas debet ita convenire vel personæ vel rei, quam repræsentat, ut alteri vel rei vel personæ attribui non possit. Convenientia vero illa quam habere debet proprietas Symbolici corporis cum Personâ repræsentatâ, & unde vis ac pretium Symboli æstimatur, non est intelligenda ejusmodi quam habet v. g. vir fortis cum Leone, fœmina casta cum Mustelâ Ponticâ, quo genere convenientiæ carere Symbolum non potest sine gravissimo vitio; sed requiritur alia convenientia strictior, quæ à singularibus, vel rei vel personæ proprietatibus dependeat, & in iis fundetur.

Operæ igitur pretium est in faciendo Symbolo diligenter scrutari singulares illas rei aut personæ Proprietates, ut, quantùm fieri potest, per singulares ipsius corporis proprietates & idoneum verbum adumbrentur. Ex illâ enim singulari cùm corporis tum personæ proprietatum convenientiâ oritur summa Symboli perfectio.

Articulus III.

Quotuplex est Personæ proprietas singularis.

Multiplex potest esse ejusmodi proprietas.

Prima est, quæ à nomine personæ petitur, quod si ingredi naturaliter Symbolum possit mirificam illi confert venustatem.

Nobilis Italus, cui nomen erat, *Il ferma fede*, ut significaret arcanos animi sui recessus uni apertos esse fœminæ, quam amabat, *Luchettam* nomine, assumpserat pro corpore Symboli quoddam seræ genus, quæ non aperitur, nisi concurrentibus certis literis, quæ *Luchetti* ab Italis vocantur. Hanc adjecerat Animam, *Uni patet.* Literæ autem seræ inscriptæ nomen illud, *Luchetta*, informabant, sic personæ nomen bis in Symbolo deprehendebatur; in corpore scilicet Symboli, & in personâ per Symbolum adumbratâ.

Significantiùs verò rei vel personæ nomini alluditur, cum nomen ipsum in Animâ exprimitur, ut videre est in istis vocibus monti, qui Gelarda Italis dicitur, subjectis *Gelat & ardet.* Nam cum ille mons sit perpetuis opertus nivibus, & magna vomat flammarum incendia, aptissimus est ad exprimendos violentæ cupiditatis contrarios effectus.

Sic & Cosmas de Medicis in suis cum Mariâ Magdalenâ Austriacâ nuptiis, pro Symboli corpore Solem in medio Zodiaci sumpserat cum hac Animâ, quæ Principis nomen referebat. *Οὐδέ μοι, ἀλλὰ κόσμῳ.*

Altera Proprietas è scuto Gentilitio personæ ducitur, quod totum, aut pars ejus aliqua, si vel Corpus vel Anima Symboli fuerit, idem accuratius reddit ac perfectius. Talis fuit Histrix Ludovici XII. quem præferebat scutum Comitatus Blesensis, quo usurario fundo Ludovicus fruebatur, antequam ad Regnum Gallicum perveniret.

Quòd si nomen ipsum cum scuto Gentilitio ad efficiendum Symbolum concurrerit, crescit hinc quoque Symboli pretium. Fuit ejusmodi Symbolum illud,

quod pro Hieronymo Colonna Cardinali, qui Ecclesiæ columen & ornamentum habitus est. Præferebat enim columnam pro Corpore, pro Animâ verbum istud. FULCIT ET ORNAT.

Simile fuit Cardinalis Crescentii Symbolum, cujus è scuto petita Luna crescens, & Sol è scuto Sixti V. assumptus Corpus constituebant his subscriptis vocibus. ASPICE, CRESCAM.

Res etiam gestæ novas sufficiunt proprietates, quibus aptari Symbolum potest. Ita Carolus V. postquam ultra Columnas Herculeas in Africam victricibus armis penetrasset, sumpsit sibi pro Symbolo Columnas Herculeas.

Sic & Petrus è Piscatore factus Christi martyr, & Petra firma nuncupatus, quâ Ecclesia tota nititur, feliciter expressus fuit per Corallium cui subjectum hoc verbulum. INDURABITUR.

Est enim natura Corallii mollior, quandiu fundo maris adhærescit, sed extractum semel ex aquis durescit, & rubrum induit colorem; quæ mirificè adumbrant Petrum, qui, piscator dum fuit, timidus & imbellis, mutatâ sorte, generosus ac fortis sic evasit, ut pro Christo sanguinem funderet.

Plura de Symbolis, qui volet, eos consulat, qui Artem istam penitiùs scrutati sunt. Inter Italos Paulum Jovium, Ferro in Theatro suo, Picinelli in Mundo Symbolico. Inter Gallos P. le Moine Societatis Jesu, atque imprimis Dominicum Buhursum ex eâdem Societate; qui omnium disertiùs & elegantiùs scripsit de Symbolis, & quem in scribendo Ducem secuti sumus.

Nos satis multa dixisse fortasse videbimur; ut pœne religio sit, quæ fecimus olim Symbola, ea in apertum proferre; ne aut in iis legibus quas posuimus censuram inveniant; aut in tantâ tot illustrium Symbolorum, quæ laudavimus, luce obscurentur. Verùm ne quid huic opusculo desit ab eâ, quam hactenus secuti sumus scribendi formâ, nostram qualemcumque in fingendis Symbolis solertiam Lectorum judiciis æstimandam permittemus.

SYMBOLA HEROICA.

LUDOVICO DUCI BORBONIO Magni Condæi Nepotis cùm adolesceret.

LEO PARVUS *Magnum Leonem conspiciens.*

CRESCUNT VIRES ANIMIQUE VIDENDO.

Convalle in mediâ magnum si forte Leonem
Armeniis ludens vidit Leo parvus in agris,

Reſtitit; obtutuque oculos dum fixus in uno,
Arrectas cervice jubas, colla ardua, frontem,
Fatalemque feris meditantia Lumina pugnam
Miratur, *Creſcunt vires animique videndo;*
Jamque iras acuit, teneros licet exerit ungues,
Impatienſque moræ juveniles increpat annos.
Sic tibi, Borbonide, claro ſate ſanguine Regum;
Dum Patris, dum fortis Avi decora alta recurſant
Ante oculos; *Creſcunt vires animique videndo*;
Externos aliis ſtimulos ad grandia facta
Sit labor admoviſſe; exempla domeſtica ſurgunt,
Quo te cumque feras, animiſque audacibus implent.
Nam ſeu Veſaliis ejectum è mœnibus hoſtem,
Seu fuſas Norlingæ acies, ſeu ſtrage recentes
Lentiacâ, nec adhuc reſtinctos ſanguine campos,
Strataque corporibus luſtraveris arva Seneffi;
Occurret Condæus ovans, quem Gloria portat;
Cui viridi de fronde premit victoria frontem.
Quid memorem invictum ut proles invicta parentem
Enguineus referat? Victi meminiſtis Iberi!
Vidiſſes, cum prima inter diſcrimina belli
Fulminis in morem, & ferrum lethale coruſcans
Limburgi rueret lucis contemptor in arces.
Vel cum Scipiade non inferiora ſecutus
Dejectum genitorem, & iniquâ mole gravatum
Suffoſſi relevaret equi, capitique verendo,
Corporis oppoſitu æratum defenderet imbrem.
Credo equidem, ſi par animis ingentibus ætas
Jam ſineret, tanti properes pars eſſe triumphi,
Victriceſque tuo mercari ſanguine lauros.
Macte iſtis, Lodoice, animis, perge omine tanto
Creſcere, ſed plenos ætas dum ſurgat in annos,
Sit tibi ſemper Avus, ſint magni exempla parentis
Ante oculos, CRESCENT VIRES ANIMIQUE VIDENDO.

RELIGIONIS TRIUMPHUS
SUB LUDOVICO MAGNO,
INSCRIPTIONIBUS ET SYMBOLIS ADUMBRATUS.

ADMONITIO.

CUm, pro suo in Catholicam Religionem studio, proscribere è Galliâ Calvinianam Hæresim LUDOVICUS MAGNUS statuisset; & abrogato Nannetensi Edicto, unicum, quo nitebatur illa, præsidium spemque deinceps omnem abstulisset; solennis in Parisiensi Collegio Societatis Jesu habita est Religiosissimo Principi gratulatio. Atque ut nihil deesset ad celebrem festivæ diei Apparatum, visum est Aulam ipsam Panegyricæ Orationi destinatam variis Inscriptionibus ac Symbolis ad rem eandem comparatis decorare. Huc enim pertinent Inscriptiones & Symbola, quæ rationes omnes, quas Rex sapientissimus idem ac religiosissimus, cùm ad extirpandam Hæresim Calvinianam, tum ad avitam Religionem promovendam putavit ineundas, exponunt breviter, & quasi oculis subjiciunt.

Hæc porro ne perirent speciosissimæ Pompæ ornamenta; imò ut perpetuum navatæ feliciter à LUDOVICO MAGNO Religionis in gloriam operæ monumentum forent, collecta sunt in Libellum, qui tunc TRIUMPHUS RELIGIONIS inscriptus est. Additi sunt ad unius cujusque Symboli explicationem Latini versus, quos, cùm ederentur illi primùm, D. De Fontenelle ex Gallicâ Academiâ Gallicis reddere & cohonestare versibus pro humanitate suâ dignatus est.

INSCRIPTIO I.

LUDOVICO MAGNO

QUOD

EJECTAM AULA, FORO,

COMMERCIO, SCHOLIS

HÆRESIM

AD NATALES TENEBRAS, ET PRIMAM IGNOBILITATEM

DAMNAVIT.

NAVIS

Projectis in tempestate mercibus.

FERET JACTURA SALUTEM.

ECce per adversas Navis jactata procellas
Fluctuat, & cæcis it peritura vadis.
Rector in incerto est, neque opem, miserabile visu,
Ferre laboranti, quâ valet arte, potest.
Pondus obest; ergo quando hæc spes una salutis,
In medias gazæ pondera mittit aquas.
Dii bene! namque *feret* Navi *jactura salutem*,
Et cœptum levior per vada curret iter.

ARBORES

Amputatis hinc inde ad verticem ramis.

UT COELO ASSURGANT.

QUÆ priùs intactos Arbor jactabat honores,
Latiùs effusis ambitiosa comis;
Jam nudata latus, decisis undique ramis,
Vix tenui in summo vertice fronde viret.
Fortunata tamen! ne te hæc dispendia tangant;
Mox damnis fies pulcrior ipsa tuis.
Scilicet in cœlum ramis felicibus ibis
Altior, amissas & reparabis opes.

I. INSCRIPTION.

A LA GLOIRE
DE LOUIS LE GRAND.
POUR AVOIR FAIT RENTRER L'HERESIE DANS SA PREMIERE OBSCURITE'. EN LUY OSTANT LES EMPLOYS QU'ELLE AVOIT A LA COUR, AU BARREAU, DANS LA GUERRE, DANS LE COMMERCE ET LES UNIVERSITEZ.

UN VAISSEAU

Agité de la tempeste qu'on décharge de ses marchandises.

SON SALUT VIENDRA DE SES PERTES.

LES flots vont engloutir ce Vaisseau malheureux,
Que les perils, la crainte & l'horreur environnent:
Les Pilotes vaincus desormais l'abandonnent,
Et n'ont plus d'espoir qu'en leurs vœux.
Malgré la mort de toutes parts offerte,
A le sauver encore une voye est ouverte:
Qu'on jette au fond des eaux les dangereux trésors,
Dont le poids charge trop ses bords,
Et son salut naistra de cette perte.

DES ARBRES

Dont on a coupé les branches jusqu'à la cime.

AFIN QUE VERS LE CIEL ILS PUISSENT S'ELEVER.

IL estoit revestu de toute la verdure,
Dont pouvoient l'embellir les dons de la Nature;
Jeune, rempli de force il étendoit ses bras,
Cet Arbre dépoüillé, dont une main habile
A jetté les branches à bas,
Et qui ne paroist plus qu'une tige sterile.
Il ne doit pas pourtant se plaindre de ces maux;
C'est par eux que sa force à redoubler s'appreste:
C'est par eux que dans peu, plein de charmes nouveaux,
Jusqu'au Ciel mesme il portera sa teste.

INSCRIPTIO II.

LUDOVICO MAGNO

QUOD

EXCISIS TOTA GALLIA FANIS IMPIIS

MILLE SEXCENTIS,

ERECTIS SACRIS ÆDIBUS

SEXAGINTA,

HÆRESIS FUNDAMENTA CONVULSIT,

RELIGIONIS DITIONEM

AMPLIAVIT.

SUBSTRUCTÆ A GIGANTIBUS MOLES DEJECTÆ.

QUOD CONTRA SUPEROS EXTRUCTA.

EXTRUCTA in Superos, Cœlumque lacessere moles
Jurata, ultricem sensit adesse manum.
Ipse Pater Divûm fulmen jaculatus ab alto,
Vertit in auctores impia saxa suos.
Hæresis ausa suis Divos detrudere templis,
Invito extulerat Templa profana polo.
Haud Deus invisas evertet ab æthere moles:
Namque manu LODOIX vindice fulmen habet.

SOL RESOLVENS NIVES, ET VAPORES SUSCITANS.

HINC DEJICIT, EVEHIT INDE.

DUM gravis hinc nivium terrisque incommoda moles
Solvitur, & nimio victa calore perit:
Parte ex adversâ felices natus in usus,
Sublimè erigitur Sole tepente vapor.
Haud secus, iratum sibi dum gemit Heresis hostem;
Relligio sensit te, LODOÏCE, pium.
Quâque nefanda ruis cultûs monimenta profani,
Erigis hâc superis debita templa manu.

II. INSCRIP.

II. INSCRIPTION.

A LA GLOIRE

DE LOUIS LE GRAND

POUR AVOIR RUINE' LES FONDEMENTS
DE L'HERESIE,
EN DE'TRUISANT DANS LA FRANCE
PLUS DE SEIZE CENS TEMPLES;
ET POUR AVOIR ETENDU LE DOMAINE
DE LA VRAYE RELIGION
EN ERIGEANT PLUS DE SOIXANTE EGLISES.

LES MONTAGNES ENTASSE'ES PAR LES GEANS de la Fable & renversées d'un coup de Foudre.

CONTRE LE CIEL ILS ESTOIENT ELEVEZ.

DE Rochers sur Rochers cette masse entassée
A senti le pouvoir des Dieux.
L'Univers a tremblé de la voir renversée
Sur les auteurs audacieux
De cette entreprise insensée.
L'Héréſie éleva des Temples odieux,
Qui du Maistre du Ciel offenserent les yeux.
De son bras tout-puissant il les eust mis en poudre;
Mais Loüis n'a-t'il pas un foudre,
Et n'est-il pas chargé de l'interest des Cieux?

LE SOLEIL FAISANT FONDRE D'UN COSTE' des montagnes de neiges & de l'autte élevant des vapeurs.

IL ABBAT D'UNE PART, IL ELEVE DE L'AUTRE.

TEL que l'Astre du jour du haut de sa carriere,
De la neige qu'il fond, éléve des vapeurs,
Quand aprés les frimats sa plus vive lumiére
* Raméne les beaux jours & la saison des Fleurs;*
Lorsque LOUIS *détruit d'une main vengeresse*
Des Temples que le Ciel a toûjours détestez,
De cette mesme main nous le voyons qu'il dresse
Des Autels où nos vœux peuvent estre écoutez.

INSCRIPTIO III.

LUDOVICO MAGNO

QUOD

PULSIS E REGNI FINIBUS

LETHIFERÆ DOCTRINÆ MAGISTRIS,

SUUM HÆRESI PRÆSIDIUM

AC SPEM OMNEM

ERIPUIT.

HYDRA RECISIS CAPITIBUS.

NEQUEUNT ABSCISSA NOCERE.

TRISTIA quæ quondam centeno immanis hiatu
Bellua, per populos funera mille dabat:
Ipsa etiam insolitum media inter vulnera robur
Sensit, & Herculeâ concidit icta manu.
Frustra illa expirans horrentia sibila mittit,
Et timidas jactat cæsa per ora minas.
Ne terrere minis; *Nequeunt abscissa nocere*,
Inque leves auras murmur inane cadet.

IGNES FATUI AURORÆ ADVENTU DISSIPATI.

FUNESTOS DISSIPAT IGNES.

QUÒ ruis imprudens? quò te malus abripit error?
Quid dubium cæco lumine carpis iter?
Siste gradum, species te lucis fallit euntem,
Illuditque oculis insidiosa tuis.
Ah! cave, præcipitem scopulo te mittet ab alto,
Incautum, aut mediis perfida merget aquis.
En tibi, *funestos* melior quæ *dissipat ignes*,
Lux micat, optatæ dux erit illa viæ.

III. INSCRIPTION
A LA GLOIRE
DE LOUIS LE GRAND
POUR AVOIR OSTÉ A L'HERESIE SON APPUY ET SES ESPERANCES, EN CHASSANT DU ROYAUME LES MINISTRES QUI FOMENTOIENT L'ERREUR.

L'HYDRE DONT TOUTES LES TESTES SONT ABBATUES;

SEPAREZ-LES DU CORPS, LEUR VENIN NE PEUT NUIRE.

UN Héros vient de terrasser
Ce Monstre renommé par un cruel ravage.
Formé dans les enfers, nourri dans le carnage;
Par les vains sifflements qu'il ose encore pousser,
Il cherche à ranimer une impuissante rage,
Et de nouveaux malheurs semblent nous menacer.
De nostre sang ses Testes altérées
Ont assez de chaleur encor pour s'agiter.
Mais non; du corps de l'Hydre elles sont séparées;
Nous n'avons rien à redouter.

L'AURORE DISSIPANT CES PETITS FEUX qui pendant la nuit conduisent dans des Précipices.

LEUR FAUX BRILLANT TROMPOIT, SON ECLAT LES DISSIPE.

OU vas-tu? quelle erreur t'entraisne?
Tu suis des guides dangereux;
Tes yeux sont éblouis d'une apparence vaine,
Cette fausse lueur te méne
Dans des précipices affreux.
Mais l'Aurore paroist; sa lumiére plus pure
Chasse ces feux trompeurs, que produit l'ombre obscure,
Et qui ne la quittent jamais.
Ne crains plus, sui l'Aurore, & marche désormais
Sous une conduite si seûre.

INSCRIPTIO IV.

LUDOVICO MAGNO

QUOD

AVULSOS AB HÆRESIS GREMIO PUEROS

IN SINUM

AVITÆ RELIGIONIS

RESTITUIT.

SURCULI IN ALIENAM ARBOREM INSITI.

ILLIC VENIENT FELICIÙS.

PLURIMUS hinc atque hinc felici insertus Olivæ,
Qui patulâ cœpit surculus ire comâ;
Hic fuit infelix sylvestri ex arbore ramus,
De quo spes fructûs non erat ulla boni.
Deseruit natale solum, patriâque recisus
Arbore, in externo stipite germen habet.
Deseruisse juvat, *Veniet feliciùs illic*;
Moxque dabit fructus dulcis Oliva suos.

CORALLIUM.

RADICATO NULLA, SRADICATO TUTTO VALE.

DUM gremio inclusum tenuit me Nereus alto,
Nec patrios licuit deseruisse lacus:
Tunc ego vile fui, despectum & inutile germen,
Cui laus, nec pretium, nec decor ullus erat;
Jam si qua est oculos quæ possit forma morari,
Si gemmas inter dicor habere locum:
Illa manus, quæ me natalibus eripit undis,
Quodcumque est pretium vel decus, una dedit.

IV. INSCRIPTION

A LA GLOIRE

DE LOUIS LE GRAND

POUR AVOIR TIRE' LES ENFANTS D'ENTRE LES BRAS DE L'HERESIE; ET LEUR AVOIR PROCURE' UNE EDUCATION PLUS HEUREUSE DANS LE SEIN DE LA VERITABLE RELIGION.

DE JEUNES SAUVAGEONS ENTEZ SUR de bons arbres.

ILS SERONT EN CE LIEU BEAUCOUP MIEUX ELEVEZ.

CES Rameaux verdoyants, dont bien-tost on espere
Recueillir d'agréables fruits,
Par un arbre sterile avoient été produits;
A peine ils promettoient quelque recolte amere.
A leur terre natale ils furent enlevez;
Rejettons adoptifs d'une Tige étrangere,
Ils ne regrettent point celle qui fut leur mere;
Ils seront en ce lieu beaucoup mieux élevez.

LE CORAIL.

DE LA MAIN QUI L'ARRACHE, IL REÇOIT TOUT SON PRIX.

SI cette Onde où je suis formé.
Dans son liquide sein m'eust toûjours enfermé;
Je n'estois qu'une vile & méprisable Plante:
Maintenant que plus fortuné
Parmi les Diamans je voy que l'on me vante;
Je dois ce nouveau prix à la main bien-faisante,
Qui m'arracha des lieux où je suis né.

INSCRIPTIO V.

LUDOVICO MAGNO

QUOD
IN SINGULAS GALLIÆ PROVINCIAS MISSIS DIVINI VERBI PRÆCONIBUS; POPULIS ERRORES MALOS DEPULIT; PRISTINAM RELIGIONIS FORMAM REVOCAVIT.

LUCIFER.

FUGAT TENEBRAS, LUCEMQUE REDUCIT.

LATIÙS obtentâ tegitur caligine Cœlum,
Et lætum terris abſtulit umbra diem.
Fruſtra inter medias micuerunt aſtra tenebras;
Cœleſtes vincit lux inimica faces.
Ecce autem interea claro ſe Lucifer ortu
Tollit, & obſcuro jam ſuper axe micat.
Continuò pulſas toto fugat orbe tenebras:
Et ſecum optatæ tempora lucis agit.

PHARI.

MONSTRANT PORTUMQUE VIAMQUE.

CERNIS ut incertas ignota per æquora naves
Nunc huc, nunc illuc devius error agit.
Involvit nox atra polum; tenebriſque ſepulta
Aſtra negant ſolitâ pandere luce viam.
Eia agite; en turri lampas modò fulſit ab alta,
Et placidi vobis ſyderis inſtar adeſt.
Quamprimùm celeres illuc advertite proras;
Dulcem portum aperit fida, viamque docet.

V. INSCRIPTION
A LA GLOIRE
DE LOUIS LE GRAND
POUR AVOIR ENVOYE' DANS TOUT LE ROYAUME DES PREDICATEURS DE L'EVANGILE, ET, PAR LEUR MINISTERE, DETROMPE' LES PEUPLES DE LEURS ERREURS, ET RESTABLI LE VRAY CULTE DE LA RELIGION.

L'ASTRE QUI PRECEDE LE LEVER DU SOLEIL.

IL RAMENE LE JOUR EN CHASSANT LES TENEBRES.

LES voiles de la nuit de toutes parts s'étendent,
Les Etoiles en vain font briller tous leurs feux,
La lumiere qu'elles répandent
Ne perce point ces voiles ténébreux,
Aux bords de l'Horizon cependant on voit naistre
L'Astre qui du Soleil annonce le retour;
Il suffit de le voir poroistre,
Seul il chasse la nuit, & ramene le jour.

DES PHARES ELEVEZ SUR LES BORDS DE LA MER.

ILS MONTRENT LE CHEMIN, ET CONDUISENT AU PORT.

CES Vaisseaux agitez sur des mers inconnuës,
Ignorent le chemin qui doit regler leur cours,
Tous les feux de la nuit, envelopez de nuës,
Leur ont refusé leur secours.
Vous qui suivez cette triste carriere,
Sortez de la terreur d'une prochaine mort;
Voyez sur une Tour briller cette lumiere,
Qui montre en mesme-temps le chemin & le port.

INSCRIPTIO VI.

LUDOVICO MAGNO

QUOD

REGIA IN DESERENTES HÆRESIM LIBERALITATE, CÆTEROS AD EANDEM ABJURANDAM INVITAVIT.

CONCHA AD SOLIS RADIOS SE APERIENS.

DONA VIAM INVENIUNT.

DUM pretiosa jacet deserto in litore Concha,
Et tenui clausas carcere servat opes,
Obstructa incassum tentes divellere claustra,
Inque latebrosos vi penetrare sinus.
Ast ubi Sol tepido Concham perfuderit imbre,
Et radios propiùs senserit illa novos:
Continuò arcanos recludit sponte recessus,
Et facilem *inveniunt* aurea *dona viam*.

VAPORES SOLARIBUS RADIIS EVECTI.

ET NOS COELO TUA MUNERA TOLLUNT.

O Pater! immensi lux ô clarissima mundi,
Quo nihil est melius, majus in orbe nihil!
Te sine, præcipites variisque erroribus acti,
Ivimus æquoreis perdere nomen aquis.
Respicis immeritos, solioque benigniùs alto
Aspirans, largas fundis amicus opes.
Sic per te evehimur, sic *nos tua munera Cœlo.*
Tollunt, & fato dant meliore frui.

VI. INSCRIPTION A LA GLOIRE DE LOUIS LE GRAND

POUR AVOIR COMBLE' DE FAVEURS CEUX QUI RENTROIENT DANS L'EGLISE ; ET, PAR SES LIBERALITEZ ROYALES, ATTIRE' DANS LE MESME PARTY CEUX QUI ESTOIENT ENCORE ENGAGEZ DANS L'ERREUR.

UNE NACRE DE PERLE
Qui s'ouvre à la rosée du Soleil.

SES PRESENTS LUY FONT UN PASSAGE.

EN vain dans cette Nacre on tente une ouverture
Par les plus violents efforts ;
On ne penétre point dans la prison obscure,
Où se renferment ses trésors.
Mais si sur elle il tombe une rosée ;
Qu'échauffent du Soleil les rayons bienfaisants ;
Cette Nacre au Soleil ouvre une voye aisée,
Et céde à de si doux présents.

DES VAPEURS

Elevées par la chaleur du Soleil.

VOS BIENFAITS TOUT-PUISSANS NOUS ELEVENT AU CIEL.

PERE du jour, brillante source
De tous les biens de l'Univers,
Sans toy nous terminions nostre incertaine course
En retombant au fond des mers.
Ta faveur & douce & puissante,
Nous fait un sort plus glorieux,
Et tes regards, par qui la Nature est vivante ;
Daignent nous porter jusqu'aux Cieux.

INSCRIPTIO VII.

LUDOVICO MAGNO

QUOD

OBSTINATAM HÆRESIM,

SOLO MILITUM STREPITU,

RELIGIONIS DOCILEM

FECIT.

CANES

Post errantem Gregem circumcursantes.

Vis amica.

EN quibus est arcere lupos, & cura tenello
Invigilare gregi, sedula turba canes,
Solliciti circumvolitant, crebroque latratu
Exagitant, si quas abstulit error oves.
Continuò trepidare metu, gressumque reflectens
Gens pavida, ad proprium sponte redire gregem.
Solve metum, blando nil triste minantur ovili:
Vis est illa quidem; *vis* at *amica* tibi est.

ADAMAS.

Ben mi fa, chi mi ferisce.

QUOD micat è nostro pretiosus corpore fulgor,
Qui superas possit vincere luce faces:
Artis opus: nec enim primo venit insitus ortu
Sydereus, pretium qui facit, ille nitor.
Asperitas innata mihi est; longoque labore
Et damnis adeò forma redempta venit.
Damna sed apponi lucro felicia possunt;
Meque juvat, dum me cædit, amica manus.

VII. INSCRIPTION
A LA GLOIRE
DE LOUIS LE GRAND
POUR AVOIR PAR LA SEULE PRESENCE DES SOLDATS, RENDU DOCILES LES ESPRITS LES PLUS OBSTINEZ DANS L'ERREUR.

DES CHIENS
qui courent après les Brebis égarées.

C'EST UNE DOUCE VIOLENCE.

VOILA ceux qui d'un soin fidelle
Défendent le troupeau de la fureur des Loups.
Ils courent à l'entour l'un de l'autre jaloux
Pleins d'une ardeur toûjours nouvelle.
S'il est quelque Brebis qui porte ailleurs ses pas;
A la poursuivre aussi-tost ils s'attachent;
Et leurs cris redoublez, leurs menaces l'arrachent
Des lieux où l'attendoit un funeste trépas.
Elle rentre au troupeau, grace à leur vigilance,
La crainte agite encor ses timides esprits:
On luy fit quelque violence;
Mais que la violence est aimable à ce prix!

UN DIAMANT
que l'on taille, & que l'on polit.

QUI ME FRAPPE ME FAIT DU BIEN.

JE ne tiens pas de moy cét éclat que je jette.
Par qui des feux du Ciel l'éclat est imité;
Je n'estois né qu'une pierre imparfaite,
Et jamais l'œil sur moy ne se fust arresté.
Ce brillant vif & pur dont on est enchanté,
Combien faut-il que je l'achete?
De ce que j'ay souffert, vient toute ma beauté.

INSCRIPTIO VIII.

LUDOVICO MAGNO

QUOD

AFFLICTAM PRÆTERITIS CLADIBUS HÆRESIM;

EDICTI NANNETENSIS ABROGATIONE,

CONFECIT.

NODUS GORDIUS
Alexandri manu ſolutus.

FRUSTRA TENTASSENT ALII.

ASPICE multiplici religant quem vincula nexu.
Quondam Aſiæ Nodus fatifer ille fuit.
Hunc adeò nequicquam alii diſſolvere certent;
Nodus Alexandri poſtulat ille manum.
Gallia fatali Nodo conſtricta gemebas
Jam dudum; nec, qui ſolvere poſſet, erat.
Plaude tibi: Nodum hunc LODOICI dextra ſolutum,
Quem nec Alexander ſolveret ipſe, dedit.

COLUMNA CORRUENS.

TRAXIT CONVULSA RUINAM.

LONGA cæde ferox legem obtendebat iniquam
Hæreſis; hoc uno tegmine tuta ſatis.
Multi illam Reges armis voluere refixam;
Bella per & medias lex ſtetit uſque neces.
Hæc, LODOICE, tibi laus debita: vindice ferro
Nil opus eſt; legem vis abolere, ruit.
Nec lex ſola ruit, ſimili convulſa ruinâ,
Nequicquam obluctans Hæreſis, ipſa perit.

VII. INSCRIPTION,
A LA GLOIRE
DE LOUIS LE GRAND
POUR AVOIR REVOQUE' L'EDIT DE NANTES, ET AVOIR ACHEVE' PAR CE DERNIER COUP LA RUINE ENTIERE DE L'HERESIE.

LE NOEUD GORDIEN
coupé par la main d'Alexandre.

D'AUTRES EN VAIN L'AUROIENT TENTE'.

DE ce Nœud dépendoient les destins de l'Asie ;
A rompre ces liens on s'efforçoit en vain,
Ils ne devoient ceder qu'à l'invincible main,
Que le Ciel mesme avoit choisie.
FRANCE, *tu gemissois dans de tristes liens ;*
Tes plus fameux Héros, tes plus fermes soustiens
A rompre un Nœud fatal n'avoient osé prétendre ;
Le temps l'avoit encore affermi malgré toy,
Il eûst bravé l'effort de la main d'Alexandre,
Mais tu le vois rompu par celle de ton Roy.

UNE COLONNE
qui par sa chûte entraisne un bastiment qu'elle soustenoit.

ELLE ENTRAISNE EN TOMBANT TOUT LE RESTE APRES SOY.

*L'*ERREUR *ne s'estoit maintenuë,*
Qu'à l'abri d'une injuste Loy,
Que par de longs malheurs elle avoit obtenuë.
Ce fut en vain que plus d'un Roi
La voulut abolir par l'effort de ses armes :
Née au milieu du sang, du trouble, & de l'effroy ;
De ces justes efforts elle prit peu d'allarmes.
Son funeste pouvoir ne cesse qu'aujourd'huy,
Grand Roi ; mais sans armer vostre main triomphante
D'un seul ordre à l'Erreur vous ostez cét appuy :
Il tombe, & pour combler nos vœux, & nostre attente ;
Il entraisne en tombant l'Hérésie avec luy.

INSCRIPTIO IX.

LUDOVICO MAGNO

QUOD

CONSTANTI PIETATIS EXEMPLO,

RELIGIONI

PONDUS AC PRETIUM

ADDIDIT.

MAGNES.

NON VI, SED VIRTUTE.

IMPIA quòd noſtro procul Hæreſis exulat orbe,
Quòd purâ colitur Relligione Deus:
Hæc, LODOICE, tuæ virtuti debita laus eſt;
Vix opere in tanto vis habet ulla locum.
Teque adeò quicumque videt, dum ſupplice cultu
Ante aras fundis vota preceſque Deo:
Nil moror, exclamat, quam ſic LODOICUS amavit,
Debuit hæc reliquis purior eſſe fides.

SOL

& varia Horologiorum genera.

OMNIBUS EXEMPLUM EST ET REGULA.

PLURIMA quæ circum tibi machina dividit horas,
Temporaque & varias ſignat eundo vices,
Solis ad exemplum deſcriptos conficit orbes;
Et cunctis Sol eſt regula duxque viæ.
Haud aliter, LODOICE, tuus te conſpicit orbis,
Et pietas cunctis regula, duxque tua eſt.
Non quiſquam inſpiret meliùs virtutis amorem;
Te vidiſſe ſatis, qui volet eſſe pius.

IX. INSCRIPTION.

A LA GLOIRE DE LOUIS LE GRAND

POUR AVOIR DONNE' DU CREDIT ET DE L'AUTORITE' A LA VRAYE RELIGION, PAR L'EXERCICE D'UNE PIE'TE' CONSTANTE ET EXEMPLAIRE.

UNE PIERRE D'AIMAN

Qui enléve plusieurs anneaux de fer.

PAR SA VERTU PLUSTOST QUE PAR LA FORCE.

SI des cœurs où l'Erreur a long-tems combattu,
Ont avec elle enfin fait un heureux divorce,
Grand Prince, ce n'est point l'ouvrage de la force;
C'est celui de vostre vertu.
Lorsqu'au pied des Autels vous adorez le Maistre,
Qui seul vous peut donner la loy,
Vostre foy se fait reconnoistre
Pour la plus pure & pour l'unique foy.

LE SOLEIL

Avec un Cadran, une Pendule, une Montre, &c.

IL EST DE TOUS LE MODE'LE ET LA REGLE.

TANT de Machines différentes,
Qui des temps marquent les retours,
Toutes également du Soleil dépendantes
Se réglent sur luy seul, n'imitent que son cours.
LOUIS, *la piété qui regne dans vostre ame,*
Est l'exemple commun que nous observons tous:
Il suffit pour sentir une céleste flame,
D'attacher ses regards sur vous.

INSCRIPTIO X.

LUDOVICO MAGNO
QUOD
STABILITAM INTRA LIMITES
IMPERII GALLICI
RELIGIONEM
IN REMOTISSIMAS ORAS PROPAGARE
FELICITER PERTENTAVIT.

SOL

In Centro Mundi ſecundùm Copernicum conſiſtens.

Hinc totum lucet in orbem.

HIc licèt immotus, punctoque affixus in uno
Hæreat, & nuſquam Sol ferat inde gradum:
Attamen hinc radios totum diffundit in orbem,
Nullaque cœleſti lumine terra vacat.
Talis ades, Lodoice; etſi te publica cura,
Et populi in regno diſtinet uſque ſalus:
Hinc divina tamen ſic lumina ſpargis ubique,
Per te ut ſit toto notus in orbe Deus.

FLUVIUS SUA IN ORIGINE.

Da' suoi a' remoti.

NObilis ante alios qui vertice montis ab alto
Defluit, & purâ volvitur amnis aquâ;
Natales primùm læto rigat ubere terras,
Et ſua vicinis munera ſpargit agris.
Aſt ubi mox patrios ditavit flumine campos,
Nulla mora eſt, aliò portat amicus opes:
Et quocumque fluat, felices omnibus undas
Sufficit, extremis utilis atque ſuis.

X

X. INSCRIPTION
A LA GLOIRE
DE LOUIS LE GRAND
POUR AVOIR TRAVAILLE' HEUREUSEMENT A ETENDRE LA RELIGION DANS LES PAYS LES PLUS E'LOIGNEZ; APRE'S L'AVOIR AFFERMIE DANS TOUTE L'ETENDUE DE SON ROYAUME.

LE SOLEIL AU CENTRE DE L'UNIVERS
Selon Copernic, d'où il éclaire tout le Monde.

DE LA DANS TOUT LE MONDE IL RE'PAND SA LUMIERE.

SANS entreprendre un tour immense,
Immobile en ce lieu, ce grand Astre répand
Dans le vaste Univers la divine influence,
De qui la Nature dépend.
Tel LOUIS *attaché chez un peuple fidélle;*
Qui s'offre le premier à ses pieux desseins,
Ne laisse pas d'étendre en des climats lointains
Du vray culte qu'il suit la lumiére immortelle:
Par luy, par l'ardeur de son zele
Dieu veut s'assujettir tous les cœurs des Humains.

UN FLEUVE
Dans sa source.

D'ABORD AUX SIENS, ENSUITE AUX ETRANGERS.

DE ce Mont élevé voy ce Fleuve descendre;
Ses liquides trésors vont d'abord se répandre
Aux lieux que sa naissance a rendus fortunez;
Mais aprés les avoir enrichis par ses ondes,
Il remplit les besoins des champs plus éloignez,
Et leur porte des eaux également fécondes.

INSCRIPTIO ULTIMA.

LUDOVICO MAGNO
QUOD

MAJESTATIS AC POTESTATIS AMPLITUDINEM,

RERUM FORTITER GESTARUM

GLORIAM,

ORNANDÆ, TUTANDÆ, PROMOVENDÆ RELIGIONI
TOTAM IMPENDIT.

MONS ALTISSIMUS.
Sole ad Meridiem accedente totus pœne collucens.

Più s'inalza, piu m'illustra.

DUc age luciferos medium ſuper æthera currus,
O decus, & gemini, quà patet, orbis amor.
Pœne adeò procul hinc, quæ me priùs umbra tegebat,
Dum cœlum exuperas, lumine pulſa tuo eſt.
Mox ubi ſupremum conſcenderis arduus axem,
Nil ultra votis ſollicitabo meis.
Namque mihi tecum eſt communis gloria, & unde
Altior es, major lux venit inde mihi.

VITIS
Ingenti Arbore ſuſtentata.

Amplificat, fulcit, tutatur et ornat.

ILla multa licèt ſit virtus inſita vite,
Et cui commiſſa eſt, pingue ſit uber agri:
Quòd tamen hinc atque hinc felicia brachia latè
Explicat, atque alto vertice ſpernit humum;
Quòdque Euros triſtéſque Hyadas ſecura pericli,
Nec rabidæ metuit tempora ſæva Canis:
Arboris eſt totum hoc munus, quæ commoda vitem
Ornat, tutatur, fulcit, & amplificat.

DERNIERE INSCRIPTION A LA GLOIRE DE LOUIS LE GRAND

POUR AVOIR FAIT SERVIR TOUTE LA GRANDEUR DE SON AUTORITE' ET DE SA PUISSANCE ET L'ECLAT DE SES CONQUESTES A L'HONNEUR, LA DEFENCE, ET L'AVANCEMENT DE LA RELIGION.

UNE HAUTE MONTAGNE

Presque toute éclairée du Soleil avançant à son midi.

PLUS IL MONTE, PLUS IL M'ECLAIRE.

AME de l'Univers, Toy qui de toutes parts
Répans la vie & la lumiére,
Poursui, Pere du jour, ta brillante carriére:
L'ombre qui me couvroit, cédant à tes regards,
Disparoist déja presque entiére.
Chaque instant la fait fuir; encore quelques pas;
Soleil, & que ton Char au plus haut point parvienne:
Ma gloire dépend de la tienne;
Et j'aurai plus d'éclat, plus tu t'éléveras.

UNE VIGNE

Soustenuë par un grand Arbre.

IL LA DE'FEND, ET L'ORNE, ET L'ETEND, ET L'APPUYE.

ENCOR que cette vigne ait beaucoup de vigueur,
Et d'un fertile champ tire sa nourriture;
Lorsqu'elle croist pourtant jusqu'à cette hauteur,
Que tant de fruits si beaux lui servent de parure;
Qu'elle brave le vent contre elle soûlevé,
Et la chaleur brûlante & l'orageuse pluye:
Elle le doit à cét arbre élevé
Qui la défend, & l'orne, & l'étend, & l'appuye.

INNOCENTIO XII. PONTIFICI MAXIMO.

PATERNA PRINCIPES PIETATE, EGENOS CHARITATE COMPLECTENTI.

SOL

Excelsa depressaque loca pariter collustrans.

SUMMIS SE IMPENDIT ET IMIS.

NON frustra cæli medium Sol aureus axem
Contigit assurgens, terras unde arduus omnes
Despiciat latè, & toti communia mundo
Lumina diversas pariter dispenset in oras.
Namque venit rebus suus hinc vigor: hinc bona manat
Copia, & optatum gremio Natura teporem
Excipiens, partus edit fecunda beatos.
Ac primùm excelsos propiora cacumina montes
Vivificis afflat radiis, magnosque per artus
Insinuans se se, felices ingerit auras.
Olli frugiferæ genitalia semina flammæ
Accipiunt, laxantque sinus: mox ubere læto
Hîc segetes, illic generosi munera Bacchi
Ostentant: alibi nemorosâ fronde superbum
Attollunt caput, & media inter nubila condunt.
Nec satis est summis lucem adspirasse benignam
Verticibus: spretas etiam & sine nomine valles
Collustrat bonus, & cælo fœcundat ab alto.
Non illum objecti longo circum ordine colles
Accessu prohibent: subit in depressa locorum
Anfractusque humiles: vitali nulla calore
Pars vacat: hinc largo turgescunt omnia fœtu,
Atraque depulsis caligo resolvitur umbris.

Ridet humus, molli campus se gramine vestit,
Lætaque purpureos Pomona expandit honores.
Sic bene Sol justis sua lumina partibus æquat
Communis pater, & SUMMIS SE IMPENDIT ET IMIS.

NEc tua te virtus, PATER ô SANCTISSIME, frustra
Sublimem evexit primæ ad fastigia Sedis;
Unde datas regeres orbis moderator habenas.
Scilicet hinc meliùs commisso Pastor ovili
Consulis, & patrium in cunctos partiris amorem.
Invicti memorate Duces, sensistis amicam
In bellis quicumque manum. Si concidit armis
Ottomanus, LEOPOLDE, tuis: si dira frementem
Nequicquam, & patriis instantem finibus arces:
Egregii pars ille operis non parva feretur,
Qui tibi victrices alit in certamina turmas.
Ipse tuos etiam tibi restituisse Britannos,
Fata indigna dolens, animisque opibusque parabat;
Grandibus & cœptis si par fortuna fuisset,
Regnares hodie solio, JACOBE, paterno
Redditus, & populos tranquillâ in pace foveres.
Vosque adeo, quos sæva diu Bellona fatigat,
Præcipiteque rapit populorum in funera, Reges:
Nunc tandem optatam, fas est, sperate quietem.
Armorum nempe insanos, mora nulla, tumultus
Compostos dabis, & nostros, PATER OPTIME, luctus
Aspicies. Viden' ut demens Discordia natos
Exagitet, dirumque acuant in viscera ferrum?
Ferrum, quo meliùs gens Christo inimica periret.
Dic inimicitias veteres, conceptaque dudum
Deponant odia, & dextras in fœdera jungant.
Dic procul à nostris Mars impius exulet oris,
Pulsaque præpetibus revolet Pax aurea pennis.
Nec te pœniteat proprium impendisse laborem:
Auspice Te belli ponet furor: ipse triumphos
Abrumpet, pacemque dabit LODOICUS: & orbem
Fulmineis quanquam attonitum conterreat armis,
Ad sacros amet ille pedes deponere palmas.
Nam quæ digna satis referatur gratia facti?
Gallia jam multos Pastoribus orba per annos
Lugebat tacita, & caro metuebat ovili.
Tu gregis afflicti sortem miseratus iniquam,
Pastores deserta suos in ovilia mittis.

At non hîc animi se se vis ampla paterni
Contineat: nec muneribus penetralia Regum
Sufficiat cumulasse: tuæ pars maxima curæ est,
Despectos miserorum etiam lustrare recessus,
Obscurisque casis inopinum affundere lumen.
Quàm dulcem ista tibi præbent spectacula pompam,
In tua reclusis quoties Palatia valvis
Turba virûm matrumque frequens, miserabile vulgus,
Irrumpit, lapsisque rogat solatia rebus.
Non tibi squalenti paupertas turpis amictu,
Non visu dira illuvies, macilentaque longâ
Ora fame, aut tristes pariunt fastidia morbi.
Hos inter medius facie quemcumque benignâ
Excipis, & placidas votis das omnibus aures.
Tu recreas dictis animos, tu languida mulces
Pectora, tu proprios facis hospita tecta penates;
Longorumque affers oblivia certa malorum.
At miseris qui sensus inest? quæ gaudia mentes
Pertentant, simul ac vultus subiere verendos,
Sparsaque magnificæ senserunt munera dextræ?
Omnibus ora nitent meliùs: tum frontibus atris
Pallor abit, redeunt oculis morientibus ignes,
Et desueta diu se risu labra resolvunt.
Pars lacrymis perfusa genas ad sydera tendit
Exsangues cum voce manus: pars pectore ab imo
Vota facit, lætisque implet clamoribus auras:
Vivat Io Superi. Videat longissima Petri
Tempora, qui SUMMIS pariter SE IMPENDIT ET IMIS.

JACOBO II.

MAGNÆ BRITANNIÆ

REGI;

Cum ejus laudatio funebris haberetur.

SOL OCCIDENS.

MAJOR IN OCCASU.

Magnus erat, nostro tunc cùm spectabilis orbi,
Spargeret in varias lumina amica plagas.
Dum cadit, atque alios rapitur spectandus in axes,
Major in occasu cernitur ille suo.

IGNIS ACCENSUS

Quem adversi ventorum flatus magis incendunt.

CLARIOR ADVERSIS.

Hinc atque hinc immane furens ruit acta procella;
Nec par infestis viribus ignis erit.
Decipimur: nam quo vis acrior ingruit auræ;

Clarior adversis flatibus ille micat.
Sors eadem, JACOBE, tua est: jactata tot inter
Debuerat virtus succubuisse vices.
Non tamen obruitur duris exercita fatis;
Et *Clarior adversis* casibus illa fuit.

FORNIX

Immani ædificiorum mole pressus.

FIRMIOR EST, QUO PLURA PREMUNT.

Ne tibi ab immensis, quas fornix sustinet unus,
Molibus, excidii tristia fata time.
Firmior est, quo plura premunt; & pondere ab ipso,
Quo lapsum contra se tueatur, habet.
Te casûs cum vis premeret, JACOBE, sinistri,
Infestumque humeris ingeminaret onus,
Tunc tua se contra virtus erexit, ab ipsis
Incrementum ingens sumere visa malis.

TUBULUS.

Nitrato pulvere fartus sursum erumpens.

LINQUIT HUMUM, COELUMQUE PETIT.

Ut tubulo claudi impatiens nitratus in arcto
Pulvis, & effracto carcere nactus iter;
Linquit humum, cœlumque petit, quo semimina flammæ
Intus agunt, & vis ignea ab arce vocat.
Sic grandis JACOBI animus compage solutâ
Corporis, & fati conscius ipse sui.
Despiciens terras humiles unum ambit Olympum,
Et Superûm patriis hospes adesse plagis.

SCUTUM ANGLIÆ

Leopardus Anglicus mortuus.

VEL TERRITAT UMBRA JACENTES.

En jacet; at ne vos teneat fiducia vestri
Tanta, quibus vivens ille timendus erat.
Ipsa suos etiam vel tunc, quòd territeт hostes,
Este mihi procul hinc, umbra jacentis habet.

SCUTUM SCOTIÆ.

Leo Scoticus erectus, ut pingi solet.

NITITUR AD SUPERA.

Cedite mortales, terrena facessite regna;
Grandem animam nequeunt hæc satiare satis.
Nititur ad superas votis flagrantibus arces;
Quæ meruit virtus, præmia sola placent.

SCUTUM HIBERNIÆ.

HIBERNA CITHARA.

Cujus laxas dissonasque cordas perita manus tendit ac sociat.

ET ERIT DISCORDIA CONCORS.

Ingratum si miscet, & illætabile murmur
Jam pridem discors & malè tensa fides.
At non longa mora est, *Et erit discordia concors*,
Ne dubitate animis, spondet amica manus.

ILLUSTRISSIMO VIRO JOANNI CHAILLOU D. DE THOISY

DOCTORI SORBONICO AC SOCIO

De Religione optimè merito Ætatis LXXXI.

SYMBOLA.

Imagini ejusdem appensa propinquitatis & amoris pignus.

ANNOSA QUERCUS

NIL ANNI NOCUERE.

Sex & Lustra decem numerat; caput aspice; quantus
Surgit honos, quanta est gratia fusa comis!
Nil anni nocuere: dabit responsa volenti,
Robora Dodonæ qualia nulla ferunt.

CLYPEUS

Sacris Literis celebratus.

TELA OMNIA CONTRA.

Nil agitis, quos cæcus amor Novitatis, avitam
Impulit adversùm bella movere fidem.
Fatales contra insidias, *Tela omnia contra*
Qui stetit, usque suam est ferre paratus opem.

SOL

Eclypsim patiens.

NON DEFICIT IPSE.

Quod ferrugineâ tegitur caligine Cœlum,
Et medium terris nox rapit atra diem;
Absolve auctorem lucis: *Non deficit ipse*,
In culpâ est teter, qui tegit ora vapor. *

VICINUM POLO SYDUS

Navigium dirigens.

HOC DUCE TUTA VIA EST.

Qui medias inter Syrtes Pelagique tumultus
Incertum obscurâ nocte tenetis iter;
Accipite hæc memores & fidis Sydus amicum.
Observate oculis; *Hoc duce tuta via est.*

* *Defensorem Religionis acerrimum offensus Error natali solo tantisper eripuit, & tetrum recoctumque jam diu vaporem latè diffundens, quem inficere desperabat, saltem conatus est obscurare.*

SYMBOLA

THESI PHILOSOPHICÆ

FRANCISCI-VICTORIS DE BRETEUIL

IMPRESSA

Cum ille Quæstiones Philosophicas quascumque in utramque partem propugnaret.

ACCIPITER

Ex paterno ipsius scuto assumptus.

QUÒ JUSSERIS IBIT.

Ille, vides, Cœli quâvis regione vagari,
Et varias terræ promptus adire plagas?
Intentus signum expectat; *Quò jusseris, ibit*,
Ardua res! nullas sed facit ille moras.

AQUILA

Materni scuti Symbolum inter fulgura colludens.

NEC TANTA PERICULA TERRENT.

Ut medios inter ludens impune tumultus
Dum reliqui trepidant, regius ales ovat!
Ingeminant ictus; *Nec tanta pericula terrent*,
Assuetum pavido non trepidare metu.

SOL ORIENS

OMNIA PANDET.

Namquid id est? densæ cuncta involvêre tenebræ,
Noxque adeo terras atra polumque tegit;
At vultus vix ille retexerit, *Omnia pandet*,
Obscurumque feret delituisse nihil.

SYMBOLA

SYMBOLA IN NATALIBUS PRIMI BRITANNIÆ DUCIS

Ad ornandam festivi Apparatûs Aulam Comparata.

Primum

Augustas Regiæ familiæ personas repræsentans.

CORONA COELESTIS.

QUOT IN UNA SYDERA FULGENT!

Quæ mihi sydereæ surgit nova forma Coronæ,
 Innumeras inter, nocte micante, faces?
Quale decus, Superi! *Quot in unâ sydera fulgent!*
 Quantum & Phœbæi luminis instar habent!

Reliqua Auspicatos Britanniæ Ducis ortus exhibent.

PLURES PARELII

Quos unus idemque Sol multiplici radiorum repercussu in nubibus depingit.

NIL ORTUM TALE.

Alter & alter adest, prodit mox Alter ab illo:
 Forma eadem cunctis, par quoque splendor inest.
Ætas cede vetus, *Nil ortum tale* fateris.
 Ætas nec quidquam postera tale feret.

FONS SALIENS.

ALTO DE VERTICE MANAT.

Vix bene vitales nascens erumpit in auras;
 Jam vis ingenitæ conscius alta sapit.
Parce tamen mirari; *Alto de vertice manat*;
 Se se fert illuc impetus, unde genus.

FLOS HELIOTROPII

Conversus ad Solem.

RESPICE, CRESCAM.

Alme parens, nostræque auctor clarissime gentis;
 En ego, nil soboles inficianda tibi.
Parva quidem soboles; sed enim me *Respice, crescam*,
 Plenaque sollicito crescet amore fides.

HEMICYCLUS

Lunæ nascentis.

PROH QUANTUS FULGOR IN ORTU!

Exere nascentes, Cœlo decus addite, vultus;
 Ne pigeat terris explicuisse caput.
Qualis ades! primo proh! quantus fulgor in ortu!
 Tempora cum dederint crescere, quantus eris!

TRIA LILIA

In uno caudice variæ magnitudinis quibus tenuis surculus adnascitur.

NEC ERIT TIBI SURCULUS IMPAR.

Grande decus terræ! stirps regia! nam quis in uno
 Germine tam lætas flos tulit alter opes?
Felix ô nimium! *Nec erit tibi surculus impar*;
 Hoc spondent capitis gratia, frontis honos.

PULLUS AQUILÆ

Solem irretortis oculis aspiciens.

IPSO NON DEGENER ORTU.

Jam solis patiens, nec lumina parva retorquet;
 Nec dubitat lentas increpitare moras.
Aude animis, *Ipso* quis quis *non degener ortu*,
 Sanguine ab eximio se probat esse satum.

SOL ORIENS.

NASCITUR ORBI.

Vix oritur; vultus gestit monstrare serenos,
Plenaque lætitiæ prodere signa suæ.
Nil adeo mirum est, *Orbi*, qui *nascitur*, orbem
Debuit adveniens exhilarare suum.

UNIO

In apertâ conchâ splendidissimus.

NATUS DIADEMATI.

Qui primo circumfulget mihi plurimus ortu
Majestatis honos, hic mea jura probat.
Sors mea regalis, me regia vindicat una;
Nec quisquam invideat jam Diadema mihi.

ARCUS COELESTIS.

PAX DEINDE SEQUETUR. *a*

Longorum quis erit finis, Deus alme, laborum?
An nostris Mavors sæviet usque plagis?
Audimur! Pacis jam fulsit amabile signum;
Protinus aurea Pax & parat ipsa sequi.

FULMEN.

b PRÆFULSERE IGNES.

Præfulsere ignes: sed enim nil triste minantur:
Flamma hæc ludere amat, nec nocet, unde placet.
Si cui flamma tamen meruit metuenda videri;
Ictum præveniat, suadeo, fulmen erit.

a Fervebat Bellum quò tempore primus Britanniæ Dux natus est.

b Alluditur ad festivos ignes in die natali Joannis Baptistæ collucere solitos; quia Dux Britanniæ altero post divini Præcursoris festivitatem die natus est.

PHARUS

Per noctem relucens.

c NOX IPSA REFUGIT IN ORTU.

Quis neget hunc superis demissum munus amicis,
Cujus in obsequium terra polusque ruit.
Nocte oritur, tenebris metuens nox ipsa refugit;
Ante ipsum lux & visa micare diem.

AUGUSTÆ ADELAIDI

Cujus felices partus lætum afferunt ulterioris sobolis augurium.

FISTULA

Nitrato farta pulvere, quæ dum vibratur in aera, multas in favillas solvitur.

TOT LUMINA FUNDET.

Plaude tibi tanto felix, mea Gallia, partu;
Mitte modum votis ambitiosa tuis.
Læta sinu quondam Adelais *Tot lumina fundet*,
Fistula quot pyrio pulvere farta vomit.

SYMBOLUM CUSTODIBUS CORPORIS REGIS HISPANIARUM; REGIÆ COHORTIS VEXILLO APPOSITUM.

VELLUS AUREUM

A Dracone defensum.

FACIUNT VIS ET VIGILANTIA TUTUM.

Ne tibi prædandi veniat tam dira cupido;

c Nox illa scilicet Joanni Baptistæ sacra, quæ præcessit natales Britanniæ Ducis, tota festivis ab ignibus refulsit.

Velleri ut aurato furta vel arma pares ;
Quidquid agas, *Fa iunt vis & vigilantia tutum* ;
Et malè raptori furtà, vel arma cadant.

DEVISE

Pour une personne d'un rang distingué qui bastissoit une magnifique maison dans un lieu où le seul devoir l'attachoit, & d'où elle ne vouloit point sortir.

LE VERS A SOYE

Qui forme sa coque.

C'EST POUR Y MOURIR.

Eloigné pour jamais du lieu de ma naissance,
Je m'épuise, dit-on, je me consume en frais,
Pour achever le dessein d'un Palais,
Où l'art & la magnificence
Semblent à l'envi concourir.
La dépense, il est vray, peut paroistre indiscrete ;
Mais doit-on m'envier cette unique retraite ?
Car enfin, *C'est pour y mourir.*

DEVISE

Pour une Dame de qualité lorsqu'elle eût son premier enfant.

UNE NACRE

Qui s'ouvre au Soleil. *a*

UN SEUL NE SUFFIT PAS.

Une vertu secrette, une ardeur bienfaisante,
Vient enfin de remplir mes vœux & mon attente.
J'apperçois en mon sein un trésor précieux !
Soleil, c'est icy ton ouvrage ;
C'est de ton cœur l'incomparable gage.
Il brille comme toy d'un éclat gracieux,
Il est de ta candeur la ressemblante image.
Mais plus je vois cet objet plein d'appas,
Cet objet si digne de plaire ;
Plus je le dis, Soleil, & je ne puis m'en taire,
Un seul ne suffit pas.

a Le soleil fait une partie des armes de son Epoux.

DEVISE

Pour une persone qui joint une grande circonspection avec beaucoup de vivacité.

LE SOLEIL

Qui entre dans les armes de sa famille.

RAPIDO SI, MA CON LEGGE.

Rapidement, mais avec regle.

Je vas viste, j'agis, je fais tout promptement
D'un esprit plein de feu je suis le mouvement,
Mais dans ce mouvement rapide,
L'exacte regularité,
Qui m'accompagne & qui me guide,
Ne souffre point de ma vivacité.

PRIMA

JOANNI FRANCISCI REGIS,

E SOCIETATE JESU

PRESBYTERI,

BEATORUM FASTIS

RECENS ADSCRIPTI

SOLENNIA

INSCRIPTIONIBUS AC SYMBOLIS

EXORNATA.

ADMONITIO.

HÆc commissa nobis provincia fuerat, ut prima JOANNIS-FRANCISCI REGIS Beatorum fastis recens adscripti solennia decenti Apparatu exornaremus. Supersedemus ultro describere pluribus festivæ hujus diei magnificentiam. Verùm quia visum fuerat nobis, nihil tam conferre posse ad singularem sanctissimi Viri gloriam, quàm ut eximias, quibus excelluit ille, virtutes celebraremus; duxeramus operæ pretium, easdem in brevi contractas quasi subjicere spectantium oculis, & variis expressas Inscriptionibus ac Symbolis legendas permittere. Porro ad perpetuam BEATI JOANNIS-FRANCISCI REGIS memoriam, illam cùm Inscriptionum tum Symbolorum varietatem in Libellum hunc Symbolicum transtulimus, additis etiam unicuique Symbolo versibus, qui contentum in singulis sensum apertiùs explanarent. Cæterùm, in argumento tam sacro, Religioni habuimus *Verbum* seu *Animam* Symboli aliunde, quàm ex sacris Literis mutuari.

INSCRIPTIO UNIVERSA
SINGULAS COMPLECTENS.

JOANNI FRANCISCO REGIS
SOCIETATIS JESU
PRESBYTERO,
BEATORUM FASTIS
RECENS ADSCRIPTO.
IN DEUM
AMORE, FIDUCIA;
IN PAUPERES
AFFECTU, BENEFICENTIA,
IN OMNES
STUDIO, CHARITATE
PRÆSTANTISSIMO.
DESPICIENTIA SUI, PATIENTIA,
CORPORIS AFFLICTATIONE
PROBATISSIMO.
MOVENDIS AC INFLECTENDIS ANIMIS
EFFICACISSIMO.
PRODIGIORUM
VARIETATE, MULTITUDINE
CLARISSIMO.

INSCRIPTIO PRIMA.

IN DEUM

AMOR, FIDUCIA.

Amorem in Deum repræsentabat Hedera quercum undique complexa cum hoc Lemmate *ex Psalmo* 72. deprompto.

Adhærere bonum est.

Felix ille dies, qui me tibi junxit amantem;
Quo mihi in amplexus fas fuit ire tuos.
Quanta venit seges inde boni. Da stringere nexus:
Dulce mihi tecum vivere, dulce mori.

Fiduciam in Deum exhibebat *Pyxis Nautica* ad *Stellam Polarem* constanter conversa cum hac Epigraphe *ex Psalmo* 111. expressâ.

Non commovebitur.

Frustra luctisono Cœlum tonet omne tumultu;
Ultimus & fracto luceat orbe dies.
Non ego commovear. Propriæ virtutis egenti
Insolitum supero robur ab axe venit.

INSCRIPTIO SECUNDA.

IN PAUPERES

AFFECTUS, BENEFICENTIA.

Affectum in pauperes adumbrabat Sol, qui obstantibus altissimis montibus, quibus tegitur, infima vallium collustrat. Additum erat hoc verbulum quod in *Psalmo* 112. legitur.

Humilia respicit.

Ardua terrarum placido qui lumine complet
Celsaque magnificis tecta parata viris.
Depressas etiam fœcundo lumine valles
Respicit, atque humiles gaudet adire casas.

Beneficentiam in eosdem Pauperes exprimebant Proceræ arbores in desertis aridisque terris consitæ, quæ syderum influentium beneficio crescunt: idem significabat hoc vocabulum *ex Psalmo* 64.

Pinguescent speciosa deserti.

Desertis ne te curas impendere terris;
Vel pigeat steriles incoluisse locos.
Pinguescet tellus priùs arida, & ubere largo
Fundet, quas meruit cultor amicus, opes.

INSCRIPTIO TERTIA.

IN OMNES

STUDIUM, CHARITAS.

Studium in omnes significabat ingens Fluvius qui diversas terras irrigat cum hac voce *ex Epist. D. Jacobi. cap.* 1.

Omnibus affluenter.

Huc ades ô, quemcumque sitim restinguere puro
Amne juvat; nusquam purior unda fluit.
Non riget ille gelu rapidisve caloribus aret;
Largus inexhaustas usque ministrat aquas.

Charitatem in omnes demonstrabat *Pelicanus* suo pullos pascens sanguine, cum iis voculis *ex Epist.* 2. *ad Corinth. cap.* 12.

Impendam et super impendar.

Vos ego quos patrio dilexi semper amore,
Vos desiderii summa caputque mei.
Impendisse animam liceat! nil dulcius optem;
Quàm si vestra meo parta cruore salus.

INSCRIPTIO QUARTA.

DESPICIENTIA SUI.

Despicientiam sui exprimebat *Umbra* Pyramidis, quæ tanto decrescit magis, quanto sol altior ad Meridiem ascendit cum hac Animâ *ex Evang. Joan. c.* 3.

ILLUM CRESCERE, ME MINUI.

Æthereos transcende orbes, pater optime lucis;
Nec, dum summa petis, sit tibi cura mei.
Non equidem invideo: Tibi debita scilicet uni
Gloria, teque decet crescere, Me minui.

Idem exhibebat *Areolà Violis consita*, quas repentes humi semper Sol colorat nihilominus magnificè, & suavissimo odore perfundit. Informabant Animam hæ voces *ex Epist.* 1. *S. Petri cap.* 5.

HUMILIBUS DAT GRATIAM.

Repit humi, Floresque inter demissior omnes
Vix audet timidum tollere ad astra caput.
At non ille Tibi, qui dividis æquus honores,
Despicitur; quam das, gratia quanta nitet!

INSCRIPTIO QUINTA.

PATIENTIA IN ADVERSIS.

Patientiam in adversis adumbrabat super Altare *accensus ignis*, quem undique perflantes venti non extingunt, sed inflammant magis. Animam dabant hæc verba quæ leguntur in *Canticis c.* 5.

NON POTUERUNT EXTINGUERE.

Nequicquam ardentem sacro de fomite flammam
Perdere tempestas invidiosa parat.
Acrior erumpit; patrioque, ubi nata, resumpto
Robore, se recipit non moritura, polo.

Rem eandem demonstrabat *Agnus*, cum hac Epigraphe, quam dat *Psalmus* 37.

NON HABENS REDARGUTIONES.

Proh! dolor! in quales infelix victima casus
Nascere; quas pateris, ceu scelus ausa, vices!
Tollis opes; ferrum exigitur fatale, nec ullus
Interea querulo prodit ab ore sonus.

INSCRIPTIO SEXTA.

AFFLICTATIO CORPORIS.

Geminum sextam hanc Inscriptionem Symbolum explicabat. Primum. *Frumenti Manipulus* repetitis ictibus percussus cum hoc Lemmate *ex Psalmo* 37.

PARATUS IN FLAGELLA.

Ne qua tibi, precor ah! veniat miseratio nostri;
Neve ictus pigeat congeminare graves.
Tunde, feri: modò si possim placuisse, paratum
Invenies ultro plura flagella pati.

Secundum. *Informis statua*, quam artificis manus scalpro perficit. *Verbum ex Epistola ad Galatas c.* 4. depromitur.

DONEC FORMETUR.

En me sisto Tibi rudis indigestaque moles,
Docte Opifex, manibus perficienda tuis;
Plurima ne dubites vili decerpere trunco;
Dum formam patiens induat ille novam.

INSCRIPTIO SEPTIMA.

VIS

AD INFLECTENDOS ANIMOS.

Vim illam ad inflectendos animos efficacem repræsentabat *Magnes* ferreos annulos attrahens cum hoc vocabulo, quod apud S. Joannem legitur *cap.* 12.

OMNIA TRAHAM.

Parcite degeneres, vel iniquâ mole gravati
Ulteriùs turpi stertere velle situ.
Nulla mora est; nunc tandem cedite. Nulla resistat
Vis mihi: nolentes, ne dubitate, traham.

Vim eandem ad faciendos in animis fructus uberrimos exprimebat *Agricolæ manus* cultæ jam terræ semen mandantis. Addita erat hæc vocula ex *Evang. S. Lucæ c.* 8.

FECIT CENTUPLUM.

Plaude tibi, cupidoque tui gratare colono,
Terra; nec ingrato semina conde sinu.
Mox erit indomito merces ea digna labore.
Fœnore centuplici multiplicata seges.

INSCRIPTIO OCTAVA ET ULTIMA.

PRODIGIORUM

VARIETAS, MULTITUDO.

Hanc prodigiorum varietatem ac multitudinem, quæ vir sanctissimus tam vivens quam mortuus edidit, adumbrabant duo Symbola. Primum, Fluens ex arbore Balsamum cum hoc verbo ex *Actis c.* 10.

SANANDO OMNES.

Cedite vitales succi, plantæque salubres,
Læti feris præsens & Panacæa malis.
En meliora fluunt Opobalsama. Quem gravis urget
Languor, opem fidens hinc pete, sanus eris.

Alterum declarabat miracula, quæ post mortem B. Joannes Franciscus Regis patravit. *Serpens Æneus.* additum illud *Verbum*, ex *Evang. S. Lucæ cap.* 6.

VIRTUS EXIBAT ET SANABAT.

Quæ nova desertis virtusque incognita terris
Fatales arcet, mors tibi sæva, manus?
Spiritus omnis abest gelido de corpore; vitæ
Hinc moritura tamen corpora munus habent.

LUDOVICI

LUDOVICI MAGNI VITA SYMBOLIS HEROICIS DESIGNATA.

ORTUS.

SOL EXORIENS.

MIRABIL' SUBITO CHE PARE.

Conspicuos nondum vultus Sol aureus Orbi
Extulit, aut medio totus ab axe micat.
Sed quanta attonitis retegit miracula terris!
Vel primo in cursûs limine quantus adest!
Cùm tua Te primo, LODOICE, excepit in ortu
Gallia, & auditas gestiit esse preces;
Nondum MAGNUS eras, sed rerum læta tuarum
Jam dederas populis omina multa tuis.

INITIUM REGNI.

SOL ORTUS INTER VAPORES.

OBSTANTIA VINCIT.

Obductum piceâ tegitur caligine cœlum,
Et lucescentem nox tenet atra diem.
Nulla mora est, Sol exoriens *Obstantia vincit*
Nubila, & in puro lucidus orbe micat.
Gallia civiles jamdudum experta tumultus
Visa fuit Pacis rumpere velle moras.
Necquicquam: vix Regna tenes, *Obstantia vincis*,
Et placidos revocas, ô LODOICE, dies.

BELLORUM APPARATUS.

SOL INTER NUBES Præludens fulmini.

INCERTUM CUI TELA PARENTUR.

Unde repentino cœlum tonat omne tumultu,
Tantus & à gemino personat axe fragor?
Terrifici fulsere ignes; fatale recondit
Prægnanti nubes fulmen opaca sinu.
Hostiles trepidate animi; metuenda verendam
Armavit læsi vindicis ira manum.
Incertum funesta quidem *cui tela parentur*,
Sed tamen in sontes ultio certa cadet.

TRIPLICIS FOEDERIS Disturbatio.

SOL VENTIS PERFLANTIBUS obscuratus.

NEQUIT VIS CONJURATA NOCERE.

Quis furor est? cunctis coëunt de partibus orbis
Irrequieta cohors, & fera bella cient.
Ausi omnes immane nefas; fremit omnis in unum,
Augustumque petit dira procella caput.
Quanquam ô! unanimes vel iniquum jungite fœdus;
Nullum habeat finem, nec ferat ira modum.
At *Nequit* illa tamen *vis conjurata nocere*;
Auctores perdent ausa nefanda suos.

HISPANIS REX DATUS.

LUNA FULGENS A SOLE.

QUOD REGNAT, REGNAT AB ILLO.

Nam quod inexpletâ noctis se jactat in umbrâ,
Et superâ populos sydus ab arce regit?
Felices, placido recreat quos lumine! Læti
Carpite iter; tanto sub duce tuta via est.
At vestris rutilum sydus *Quòd regnat* in oris,
Et face prælucens commodiore nitet;

Non habet hoc decus ex sese: sed *regnat ab illo;*
Ipse parens lucis, qui dedit, unde micat.

PIETATIS EXEMPLAR.

SOL ET VARIA GNOMONUM genera.

QUIS DICERE FALSUM AUDEAT?

VOs ô, qui motu vitæ momenta perenni
Dividitis spatio singula quæque suo;
Aspicite obtutu defixi semper in uno,
Tempora qui & varias signat eundo vices.
Vos regat exemplo, sua per vestigia cunctos
Erudiat, rectæ regula duxque viæ.
Olli certa fides; etenim *Quis dicere falsum*
Audeat? aut fallax, hoc duce, flexit iter?

MORBUS ULTIMUS.

SOL ECLIPSIM PATIENS, Floribus, herbis marcescentibus.

UNIUS LANGUOR IN OMNES.

DEficit heu! pereunt oculis flagrantibus ignes;
Eripitur gemini lumen & Orbis amor!
Jam ferrugineæ fronti nox incubat atra,
Tristiaque obscurat pallidus ora color.
At non inferias rerum Natura parenti
Abnuit, aut tanto duruit illa malo.
Aspice, torpet iners; *Unius languor in omnes*
Funditur, hoc, dulce est, deficiente mori.

INTERITUS.

SOL OCCIDENS.

NON UNI DEBITUS ORBI.

QUò raperis, mea lux? vel cur tua regna relinquis,
Orbis dulce decus, spesque salusque tui?
Ten' piget invisis rursus dare lumina terris?
Dum fugis, an pœnas, quas meruere, luunt?
Siste gradum; quantos pariet præsentia fructus?
Quantus erit cunctis, Te caruisse, dolor!
Nil agimus; properat *Non uni debitus orbi*,
Axem alium radiis exhilarare suis.

MEMORIÆ PERENNITAS.

HORIZON AB OCCIDUO Sole accensus.

NON TOTUS PERIIT.

ÆThereâ postquam lustravit lampade terras,
Abstulit augustum Phœbus ab orbe caput.
Non totus periit; vitali accensus ab igne
Orbis adhuc numen sentit adesse suum.
Sic populo postquam LODOIX ereptus amico
Implevit factis Gallica regna suis,
Non totus periit; vivet meliore superstes
Parte sui, seræ posteritatis amor.

PHILIPPO AURELIANENSIUM DUCI, OCCUMBENTIS ET EXORIENTIS REGIS VICES OBEUNTI.

PHOSPHORUS.

SURGENTEM INTER MEDIUSQUE CADENTEM.

QUi Solem *Surgentem inter mediusque Cadentem*
Lucidus in puro Phosphorus axe micat;
Absentis desiderium solatur, & almum
Præmonstrat terris accelerare diem.
Sic Reges *Surgentem inter mediusque Cadentem*
Dum miti imperio Regna, PHILIPPE, regis:
Quos peperit moriens LODOIX, dediscere luctus,
Spesque ratas, Oriens quas facit, esse jubes.

SOLENNIS LUDOVICI XV. CHRISTIANISSIMI REGIS CONSECRATIO, HEROICIS SYMBOLIS EXPRESSA.

SYMBOLUM I.

CALIX SACRIS INSERVIENS.

TANTUS INUNCTO CRESCIT HONOS!

QUòd ritus Sacrorum inter ſpectandus ab arâ
Grande miniſterium fungitur ille Calix;
Non hoc materies dedit aurea; *Tantus inuncto*
Creſcit honos, pretium vindicat inde ſuum.
Quòd cultu ſtimulata pio, Te Gallia Regem
Proſequitur ſtudiis, ô LODOICE, novis.
Hoc Tibi Majeſtas meruit ſacra, *Tantus inuncto*,
Nil me pœniteat dicere, *Creſcit honos*.

SYMBOLUM II.

ENSIS REGIUS.

HOSTIS QUISQUIS ERIT, PAVEAT.

ILle, vides, nudus, quem Regia ſuſtinet, Enſis
Dextra, tot annorum relligione ſacer?
Si pietatis amans, ſi recti cultor & æqui,
Exigis innocuos & ſine labe dies;
Parce metu; nil ille mali, nil triſte minatur;
Virtutis certus tutor hic Enſis erit.
At, *Paveat* Gallorum *hoſtis*, Paciſve Deive
Quiſquis erit; præſens ultor hic Enſis adeſt.

SYMBOLUM III.

REGALIS TRABEA.

PANDITUR OMNIBUS.

HUc ades ô; ſortem quicumque expertus iniquam,
Poſcis opem rebus præſidiumque tuis.
Fide animis; juvat ingratos dediſcere luctus;
Porrigitur longis prompta medela malis,
Quid ceſſas? Placidâ Trabeæ Regalis in umbrâ,
Spem votumque ſuper, dulce levamen habes.
Aſpicis, illa volens ut *Panditur omnibus*? Illuc,
Dum bona fata vocant, confuge, ſalvus eris.

SYMBOLUM IV.

REGIUS ANNULUS.

AMOREM SPONDET ET FIDEM.

FElix ſorte tuâ, cujus ſpectata fides eſt,
Et ſuus in Reges, Gallia, conſtat amor!
Plaude tibi, meritis ultro certaſſe priorem,
Atque dediſſe animi tot monimenta tui;
Namque pium tibi Rex, etiam juratus, *Amorem*,
Et quam fida colis, *ſpondet & ipſe fidem*.
Ne dubites, fidei monimentum & pignus amoris

Flecte oculos, ſacer hic Annulus obſes erit.

SYMBOLUM V.

SCEPTRUM ET ÆQUITATIS Symbolum.

Felix concordia.

QUàm bene conveniunt nexuque tenentur amico
Et Sceptrum regale, & tua virga, Themis!
Quis non exclamet, *Felix concordia!* Quanti,
Hæc ubivis regnet, fons ſolet eſſe boni!
Haud aliter, Regni quando moderator & æqui
Jura dabis populis, ô Lodoice, tuis;
Tunc plauſum ingeminans, *Felix concordia*, dicet
Gallia, proh! quàm Te Principe dulce frui!

SYMBOLUM VI.

CORONA REGIA.

Plus decoris gestamen habet.

ATtonitis quàm læta oculis miracula ſurgunt!
Regia quàm purâ luce Corona nitet!
Credo equidem, huc fluxit quidquid felicibus oris
Naſcitur, Eoi quà rubet unda maris.
Illa tamen capiti quoties impoſta decoro,
Cingit regales, ô Lodoice, comas;
Plus decoris geſtamen habet; tua gratia gemmas
Vincit, &, extremus quas tulit Indus, opes.

SYMBOLUM VII.

REGALE SOLIUM.

Quam multa oracula fundet.

DEſine fatidicæ Vatis jactare receſſus,
Et Clarii lauros, nomen inane, jugi;
Unde ſonant reſponſa Deûm, ſi vana Vetuſtas,
Aut, ſi qua eſt, mendax Fabula digna fide.
At cùm te Solium excipiet, Lodoice, ſedentem,
Cùm reſponſa feres, jura vel inde dabis;
Nec jam longa mora eſt, *Quàm multa Oracula fundet*,
Vera, nec ambiguis illaqueata ſonis!

LES VERTUS ROYALES MISES EN DEVISES ET PRESENTE'ES AU ROY A SA MAJORITE'.

PREMIERE DEVISE.

LE ZELE ROYAL DE LA RELIGION.

LA TOUR DE DAVID.

PRO SUPERIS HINC ARMA MIHI.

C'est de là pour le Ciel que j'emprunte des armes.

Loin d'icy les projets d'un Prince ambitieux,
Qui peu content d'une Couronne,
Et de l'éclat qui l'environne,
Porte sur ses voisins des regards envieux.
Cet Arsenal n'est redoutable,
Grand Dieu, qu'à tes seuls ennemis.
Il faut que leur orgüeil à tes ordres soûmis
Apprenne à réverer ta puissance adorable ;
Ou qu'accablez sous le poids de ces traits,
Une défaite inévitable
Signale ta justice & mon zele à jamais.

SECONDE DEVISE.

LA SAGESSE ROYALE.

UN VAISSEAU PREST A FAIRE voiles.

DA L'ARTE IL GOVERNO.

De le conduire avec adresse
C'est l'ouvrage de la Sagesse.

Pour fournir une longue course ;
De l'Aurore au Couchant, du Midy jusqu'à l'Ourse,
Le Ciel favorable à mes vœux
Seconde mes efforts par ses secours heureux.
Tout est calme déja, tout est déja tranquile
Sur le redoutable élement :
Je n'attends que la main habile,
Qui me gouverne sagement.

TROISIE'ME DEVISE.

LA VALEUR ROYALE.

UN JEUNE LION EN REPOS.

QUIETUM NEMO IMPUNE LACESSET.

Malheur à qui troublera mon repos.

JE ne respire que la gloire ;
A mon âge il est beau de signaler mon rang,
Et mon origine & mon sang,
Par une éclatante victoire.
Mais plus touché du bonheur de la paix,
Si j'en préfere les attraits
Au desir de me satisfaire ;
Qu'il tremble l'ennemi jaloux,
Qui seroit assez témeraire
Pour troubler un repos si doux.

QUATRIE'ME DEVISE.

LA CLEMENCE ROYALE.

UN LION SUR UN TIGRE qu'il a terrassé.

SATIS EST PROSTRASSE.

Il me suffit de l'avoir abbatu.

SIgnaler son bras, son courage,
Répandre par tout la terreur,
C'est où doit borner un grand cœur
Ses efforts & son avantage.
Aux ames du commun on peut abandonner
Les droits severes de la guerre :
La loy des maistres de la terre,
Est de vaincre & de pardonner.

CINQUIE'ME DEVISE.

L'EQUITE ROYALE.

LE SOLEIL MARQUANT les heures sur divers cadrans.

PARET LEGIBUS IPSE SUIS.

Luy-mesme il observe ses Loys.

MAlgré les mouvements de ma course rapide,
Je suis chargé de conduire vos pas.
C'est moy qui dois, n'en doutez pas,
Vous servir de régle & de guide.
De mon pouvoir ne soyez point jaloux,
Ennemi de l'indépendance,
Si j'impose des loys à tous,
Ce n'est pas que je m'en dispense,
Je les observe comme vous.

SIXIE'ME DEVISE.

LA LIBERALITE' ROYALE.

LA CORNE D'AMALTHE'E.

MANABIT AD PLENUM.

L'Abondance en découlera.

SOurce inépuisable de biens,
De tout prix, de toute nature,
Je sçay trop de qui je les tiens,
Pour n'en faire à vos yeux qu'une vaine parure,
Peuples, je vous prends à témoins
De ma tendre reconnoissance ;
C'est le plus pressant de mes soins,
De les répandre en abondance.

SEPTIE'ME DEVISE.

L'AMOUR ROYAL POUR LE PEUPLE.

LE PELICAN QUI SE ſaigne pour ſes petits.

SUA PER DISPENDIA.

A ſes propres dépens.

VOus que le Ciel a commis à mes ſoins,
Unique objet de ma tendreſſe,
Je ſens trop l'ardeur qui me preſſe,
Pour n'eſtre pas touché de vos beſoins.
Quand on aſpire au nom de pere,
Il n'eſt rien qu'on ne doive faire.
Et quoy qu'il m'en doive couſter,
Attention, peine, ſouffrance,
Avec mon cœur d'intelligence,
Sçauront un jour le mériter.

HUITIE'ME DEVISE.

LA PROTECTION ROYALE DES BEAUX ARTS.

UN SOLEIL LEVANT derriere le double mont Parnaſſe.

FACIET JUGA LÆTA CAMÆNIS.

Il fera de ces lieux un ſejour agréable.

A Peine ſuis-je entré dans la vaſte carriere
Où je porte aux mortels la brillante Lumiere,
Que témoin des travaux de ce double vallon,
Je vous ay donné mon eſtime.
Avancez à grand pas dans ce genre ſublime,
Doctes Eleves d'Apollon.
Si pour me donner place au temple de Memoire,
Voſtre plume ſe preſte à d'éternels Ecrits;
Mes bienfaits me rendront la gloire,
D'en avoir connu tout le prix.

LIBER
DE ENIGMATE IN PICTURIS.

PRÆFATIO.

PErtinet ad Rhetoricam Ænigmatum explicatio ; neque est exercitatio ulla , quæ vel plus ingenii , festivitatis & elegantiæ præ se ferat , vel majorem auditoribus & digniorem homine liberali jucunditatem parere consueverit. Tamen mirum est, tam altum fuisse apud Veteres super eâ re silentium , & , quod nostris in scholis singulos per annos jam dudum in usu est, vix ullis aut informatum præceptionibus aut observationibus illustratum fuisse.

Equidem non dissimulem eruditum inter paucos Josephum Juvencium è Societate nostrâ in suo opusculo, quod tam Discipulorum , quàm Magistrorum in gratiam edidit *de Ratione Discendi & Docendi* , non prætermisisse , quæ spectarent rem Ænigmaticam , & quædam tradidisse documenta , quibus juvari possit eorum industria , qui pro ratione sui muneris in explicandis Ænigmatis operam collocant. At quoniam Libellum illum erudiendis nostris hominibus susceptum non est passus esse juris publici ; hinc quas perbreves præscripsit Leges de Ænigmatis , & paucorum sunt in manibus , & à plerisque etiam editæ ignorantur.

Accessit Carmen Didacticum auctore P. Joanne Masselot ex eadem Societate , & Catalaunensibus Typis impressum , * in quo Lectorem erudit præceptis salubribus , & amœnitate carminis reficit ac delectat ; verùm ut sunt ista tenui subtilique filo deducta , sic neque perspiciuntur satis ab hominum vulgo , neque adeo sunt ad usum accommodata, ut erudiri cupientibus obvia sint , & expedita , ut sic loquar, ad manum habeantur.

* Anno 1700.

Quare nullus ego dubitem idem tractare argumentum , & pro nostrâ docendi ratione ita versari in singulis , quæ ad picta Ænigmata explicanda conferunt, ut & accuratam Artis illius notionem subjiciam , & , quæ in eâdem exercendâ vel sequenda sunt , vel fugienda , breviter demonstrem.

Neque verò satis habebimus tradere præceptiones ac regulas , quarum ad normam explicari pictum Ænigma debeat , sed secundùm morem, quem tenuimus hactenus , proponemus exempla quædam hujusmodi Ænigmatum , in quibus explicandis quàm feliciter processerimus , erit prudentis ac benevoli Lectoris existimare.

Affinia sunt Ænigmatis *Logogriphi* , *Emblemata* , *Hieroglyphicæ figuræ* ; *Rebus* , *Problemata* , *quæ sub hujus Libri finem obiter perstringemus.*

LIBER

LIBER

DE ÆNIGMATE IN PICTURIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Nomine, Origine, ac Definitione Ænigmatis.

ÆNigma ab αἰνίττομαι Græcâ voce dicitur, quæ significat, obscurè & perplexè loquor. Est enim hoc Ænigmatis proprium, ut obscuritate laboret aliquâ; non eâ quidem tam reconditâ, quàm esse solet aut oraculorum, aut mysteriorum, sed mediocri ac temperatâ, quæ ab ingeniosis & eruditis hominibus pervideri, ac discuti facili negotio possit.

Quàm sit vetus Ænigmatum origo, fidem faciunt sacri Codices, in quibus legimus tentatam fuisse in Ænigmatis à Reginâ Sabæ Salomonis perspicaciam; illusum Philistæis à Samsone in quæstionibus obscuris; res futuras à Prophetis quasi per totidem Ænigmata fuisse prænuntiatas.

Hinc multo minùs mirum videri debeat, si in Fabulis deprehendantur Ænigmatum vestigia, qualia sunt, quæ Sphinx fabulosum animal proponeret. Celebratur illud in primis, quod viatoribus prætereuntibus conjectandum reliquerat. Quodnam animal mane Quadrupes, meridie Bipes, serò Tripes; quod de homine cùm Oedipus explicuisset, illa se è scopulo præcipitem dedit. Quod genus obscurarum quæstionum inventum est, cùm ad faciendum in iis explicandis eruditionis doctrinæque periculum, tum ad percipiendam ex earum solutione ingenii & hilaritatis plenâ liberalem & dignam homine ingenuo voluptatem.

Quare fuit hoc in more positum, ut Ænigmata super mensas in conviviis proponerentur, & auctoribus explicati Ænigmatis præmium lauta fercula contingerent. Quam consuetudinem laudat D. Ambrosius. *Quoniam*, inquit, *in conviviis homines bene poti interdum loqui solent, & intemperantiùs alios proscindere, quæ res in jurgia sæpe rixasque desinebat. Id ne fieret, graves homines Ænigmata proponere solebant.* Cap. 4. in lib. Judic.

Ænigmata alia sunt in Picturis, alia in Verbis posita. De prioribus hîc agimus. Igitur Ænigma in Picturis, est Tabula, quæ sub diversis figuris ex Historiâ, vel ex Fabulâ depromptis, iisdemque cognitis & ad se invicem

pertinentibus, quarum præcipuè humanæ sunt, obscurè repreſentat aliquid aliud vel à naturâ, vel ab arte factum. Ita Moſes vimineo compoſitus in calatho & à piis parentibus Nili aquis expoſitus Oculum adumbrat & exhibet. Serpens æneus, qui, dum aſpicitur, vulneratos à ſerpentibus ſanat, repræſentat Pulverem Sympathicum, qui vulneratorum ſanguini aſperſus vulneribus è longinquo mederi dicitur.

Hujus definitionis pars eſt gemina: altera ad Tabulam Ænigmaticam, altera ad Verbum, ſeu rem quæ per Fabulam repræſentatur; pertinet. Quæ duo duobus articulis ſequentibus explicanda ſunt.

Articulus II.

De Tabula Ænigmaticâ ejuſque dotibus.

Primò. Tabula Ænigmatica quæ proponitur Actionem aliquam vel hiſtoricam vel fabuloſam, quæ ab hominibus etiam non peritiſſimis agnoſcatur, debet repræſentare. Nam ſi merum pictoris figmentum, & notas nuſquam perſonas exhibeat, quod ferre de Tabulâ judicium ſpectator poſſit, aut quomodo de ſimilitudine quam habeat cum ipsâ re, quæ tegitur, ponunciare?

Secundò. Figuræ illæ, quæ pinguntur, ita pertineant ad ſe ſe invicem, ut unum aliquid efficiant, hoc eſt, ut referantur ad unam actionem aliquam, ſive antiquam, ſive recentem, ſive ſacram, ſive profanam exhibendam. Igitur peccant illi contra Ænigmatis picti leges, qui eâdem in Tabellâ perſonas pugnantes ac disjunctas loco, actione, tempore ſimul componunt.

Tertiò. Requiritur ut in Tabulâ ſit aliqua perſona princeps ac primaria, cui cæteræ ſerviant, & ad quam ita ordinentur, ut in eam verbum Ænigmatis, quod eſſe pariter oportet unum, poſſit cadere.

Quartò. Cavendum, ne omnes Tabulæ partes, inprimis perſonæ ſint Ænigmaticæ, quod nimiam obſcuritatem pareret. Quædam tamen imagines Symbolicæ non cenſentur obſcuræ, quia notæ ſunt omnibus, ut cum Vulcanus pro igne, Angeli pro ventis pinguntur. Hæc enim Symbola propter conſuetudinem ab omnibus intelliguntur, neque res illæ aliter pingi poſſunt.

Quintò. In argumento ſacro nihil immutetur; aut, ſi quid additur aut ſubſtrahitur, id veritati hiſtoricæ neutiquam repugnet.

Articulus III.

De Verbo Ænigmatis, ſeu de Re quæ per Tabulam Ænigmaticam repræſentatur.

Hæ ſunt inprimis leges, quibus Ænigmatici Verbi bonitas continetur.

Prima. Ut res per Tabulam Ænigmaticam ſignificata non aperta ſit & obvia, ſed operta atque obſcura; quam non quivis hominum de vulgo, ſed ſoli rerum iſtarum periti non ſine aliquâ ingenii contentione, capere atque aſſequi poſſint.

Secunda. Ut illuſtris, non de trivio ſumpta; maximè ſi perſona, per quam adumbratur, ſacra ſit, aut nobilis; tamen neque tam gravis ac ſeria, ut nullum ingenio ac liberali joco locum relinquat.

Tertia. Ut una ſit ac ſimplex, adeoque conveniat unitati ac ſimplicitati actionis, quæ picta exhibetur.

Quarta. Ut Verbum Ænigmatis in primariam Tabellæ perſonam cadat; &,quæ dicuntur cumque,referantur ad illud, & illi affinia ſint; quemadmodum perſonæ, quas exhibet Tabella, pertinent omnes ad aliquam perſonam principem & eidem ſerviunt.

Quinta. Ut res maſculini generis in viro, fœminini in fœminâ adumbretur; hoc enim ratio ſigni perfecta, quo maximè conſtat Ænigma, poſtulat.

Sexta. Ut res Ænigmati ſubjecta non pingatur in ipſo Ænigmate, niſi hoc manifeſta neceſſitas exigat. Nam ſi, verbi gratiâ, Verbum Ænigmatis fuerit Oculus, fieri non poteſt, ut perſonæ ſine oculis pingantur.

Denique. Res per Ænigmaticam Tabellam expreſſa debet eſſe aliquid vel à naturâ, vel ab arte factum. Hîc vero non erit ſupervacaneum brevem indicem attexere rerum illarum, quæ cùm in Naturalibus, tum in Artefactis numerantur.

Articulus IV.

De Rebus cùm à Naturâ, tum ab Arte factis, quæ Verbo Ænigmatico aptari poſſunt.

Primum inter res naturales obtinent locum quæ ad Cœlum, ad Aſtra & Elementa pertinent, ut ſunt Fulmen, Cometa, Aurora, Diluculum, *(Le point du jour)* Aura ſerotina *(Le Serain)* Iris, Grando, Eclipſis, Annus, Glacies, Ventus, Ignis, Tonitru, Vapor.

Secundum locum habent, quæ hominem ſpectant. Verbi gratiâ, Cor, Cerebrum, Coma, Sternutamentum, Oculus, Lingua, Auris, Manus, Vox, Verbum, Lacrymæ, Suſpirium, Riſus, Somnium, Febris, Podagra, Peſtis, Hemicrania, *La Migraine.*

Tertium, quæ ad animantes, Arbores, Plantas, Floreſque pertinent. Ubi obſervabis, pauca eſſe ejuſmodi, quæ locupletis & ingenioſi Ænigmatis argumentum ſufficiant; ſi Bombicem inter animantes, Pſittacum, Papilionem, Simium;inter arbores Palmam, Laurum, Malum Granatum, Lilium; inter Plantas Caffæum, Tabacum exceperis. His adde, quæ terræ vel mari innaſcuntur, qualia ſunt, Aurum, Hydrargyrum, Succinum, Adamas, Unio, Magnes.

Res naturales conſequuntur quæ ſunt Artefacta; in quibus alia ſunt ingenii partus, conſuetudinis, induſtriæ, ut Epiſtola, Calendarium, Tragœdia, Comœdia, Satira, Carmen, Scriptura, Lis, Epigramma, Epitaphium, Ænigma, Muſica, Echo, Arcanum, Gazetta, Pila, Alea, Scacchia *(Les Echets,)* Chartæ Luſoriæ, Oraculum, Lapis Philoſophicus, Solœciſmus.

Alia, quæ manuum operam atque miniſterium exigunt, ut conficiantur: ut ſunt Sal, Saccarum, Thus, Vinum, Cera, Balſamum, Purpura, Pulvis Sympathicus, Pulvis Tormentarius, Cuniculus Bellicus *(La Mine,)* Pyrobolus, *(La Fusée,)* Tormentum bellicum, *(Le Canon,)* Vinum Emeticum, Theriaca, Purpura, Vitrum, Papyrus, Enſis, Libra, Campana, Horologium Solare, aut Rotatum, Lyra, Tuba, Cithara, Equeſtris decurſio, Ars Typographica, Liber, Speculum, Scutum Gentilitium, Vexillum, Sagitta, Penicillus, Sceptrum, Corona, Moneta, Clavis, Calamus.

Virtutum omnium, quemadmodum & vitiorum, Artium item tam liberalium, quàm Mechanicarum nomina ab Ænigmate excluduntur.

ARTICULUS V.

Exempla quædam bonorum Ænigmatum.

Elias raptus in Cœlum, decidente pallio & baculo, Pyrobolus, ſeu ignis in altum miſſilis (*La Fusée.*)

Vulcanus à Jove dejectus in terras. Fulmen, *La Foudre.*

Elias mortuo viduæ puero ſuper incumbens. Sigillum. *Le Cachet.*

S. Laurentius Craticulæ & igni impoſitus. Thus. *L'Encens.*

S. Ludovici Apotheoſis, quem Angeli hinc inde ſuſtinent ad Latera. Aut S. Ignatius Martyr diſcerptus à Leonibus hinc inde & à tergo inſilientibus, Chriſti nomen in corde gerens. Scutum Gentilitium. *L'Ecuſſon.*

Chriſtus Lazarum excitans è tumulo. Vinum Emeticum. *L'Emetique.*

Herodiadis filia ſaltans. Pila. *La Bale.*

S. Andreas cruci affixus, aut Ixion Rotæ. Podagra. *La Goute.*

Chriſtus in medio Doctorum. Liber. *Le Livre.*

Benjaminus, quem fratres ſui Joſepho nondum agnito offerunt, Libellus ſupplex. *Le Placet.*

Joſephus ſomnia Pharaonis explicans. Calendarium. *L'Almanac.*

Statua Memnonis oriente Sole Loquax. Horologium ſolarium. *Le Cadran.*

Chriſtus orans in horto, aut Pœtus & Aria inflictis ultro vulneribus commorientes. Suſpirium. *Le Soupir.*

Chriſtus reſurgens è tumulo exterritis cuſtodibus, Cuniculus Bellicus. *La Mine.*

Æneæ cum Turno certamen. Scacchia. *Les Echets.* Angelus Davidi mortem minitans cum flagellis. Cometa. *La Comete.*

S. Petrus aquis pœne demerſus & à Chriſto extractus. Sal. *Le Sel.*

Jobus in ſterquilinio. Pepo. *Le Melon.*

Althæa cum torre. Febris intermittens. *La Fiévre intermittante.*

Salomon cauſam duarum mulierum dijudicans. Cerebrum. *Le Cerveau.*

Herodias Joannis abſciſſum caput acu crinali pungens. Satira. *La Satire.*

Jaël Siſaræ caput clavo figens. Hemicrania. *La Migraine.*

Veturia ſuos Coriolano filios ſupplicis in morem offerens. Fletus. *Les Pleurs.*

Abigaïl Davidi ſupplicans. Lingua. *La Langue.*

Litigium Neptuni & Palladis de imponendo Athenis nomine; cernitur hinc exurgens Equus, inde naſcens Olea. Extemporalis ingenii partus. *L'Impromptu.*

Moſes Nilo flumini expoſitus in orbiculo vimineo. Oculus. *L'Oeil.*

Moſes junior in mediâ Pharaonis aulâ oblata Regis inſignia proterens ac conculcans, aulicis partim ſtupentibus, partim frementibus ac minantibus. Cor. *Le Cœur.*

Serpens æneus erectus in deſerto & vulneratos à ſerpentibus ſanans. Pulvis Sympathicus. *La poudre de Sympathie.*

Orythia à Boreâ rapta, Girula. *La Girouette*, vel Moletrina velaris. *Le Moulin à vent.*

Eurydice redux ab inferis,& Orpheo respiciente evanescens. Somnium. *Le Songe.*

Ganymedes ab Aquilâ raptus. *Le Cerf-volant.*

Icarus in mare decidens. Vapor. *La Vapeur.*

Jacobus Esaü fratris vestibus indutus. Larva. *Le Masque.*

Venti in corio inclusi. Follis Lusorius. *Le Balon.*

Athlas Cœlum humeris sustinens. Sphera. *La Sphere.*

Proteus à Menelai sociis ligatus. Modus. *La Mode.*

Articulus VI.

De Materiâ Ænigmatis.

Materia Ænigmatis sunt res ex quibus Ænigma fit &componitur. Res autem illæ eruuntur ex comparatione actionis & personarum, quas Tabella oculis objicit, & rei illius, quæ in picturâ obscurè repræsentatur. Verùm quoniam ea comparari non possunt, quæ nullam habent affinitatem ac similitudinem, tota ratio Ænigmatis, in perpetuâ similitudine posita est; & quanto major inter propositam Picturam, & Verbum picturæ subjectum deprehendetur similitudo, tanto absolutius Ænigma censebitur.

Igitur ubi semel Tabellæ verbum idoneum, vel Verbo, quod arriserit, idoneam Tabulam aptaveris, hic tibi labor incumbet, ut varia inter rem utramque similitudinis capita eruas atque explices. Hæc autem suppeditabit atque sufficiet ipsa rerum illarum natura atque indoles, inter quas comparationem institues; deinde affectiones earumdem, dotes, situs ac dispositio, Symbola, circumstantiæ: tum causæ, effecta & alia quoquo modo ad rem pertinentia, quibus quasi vestigiis deprehendi similitudo possit.

Hanc porro similitudinem utrinque confirmabis Philosophorum aut Philologorum testimonio, historiarum fide, Poetarum carminibus, aut alio eruditionis genere, si modo parcè ac sobriè id facias, neque fastidiosam doctrinæ farraginem, quæ in exercitatione joculari ac ludicrâ tædium ac somnum parit, ad nauseam intruseris. Sed hæc, quæ videri possunt obscuriora, vel unius exempli appositione clariora fient ac planiora.

Placet Oculum pingere in infantulo Mose, qui junceo in orbiculo compositus Nilo flumini exponitur. Ita similitudinem inter utrumque demonstrabis.

1°. Status ac conditio puelli in orbe junceo compositi, quàm bellè repræsentat oculi situm, quem natura suo pariter in orbe conclusit, & osseâ compage contexuit.

2°. Fasciolis Moses astringitur, ne tenerum corpus vacillet, aut de vimineâ excussum cymbulâ submergatur. Sua sunt etiam Oculo retinacula; sex musculi scilicet, qui oculum vinciunt, & suo retinent in loco.

3°. Sedula mater providit filiolo suo panniculos, qui corpusculum protegerent, & ab aeris inclementiâ defenderent. Habet & panniculos, seu tunicas plurimas Oculus quibus involvitur, Adnatam, Corneam, Pupillam, Araneam, seu Retinam.

4°. Puer Moses mediis aquis innatat; & Oculus pariter fluctuat varios inter liquores, quorum alius Vi-

treus, Aqueus alius, alius Cristallinus appellatur.

Ab illâ status situsque comparatione venies ad investigandas pueri Oculique indolem & affectiones varias, in quibus similitudinem ostendes.

Candida fucique expers indoles pueri; inest & Oculo candor, qui nesciat cuiquam illudere.

In puero se prodit veritas, nec in ætatem istam cadit, quidquam ut dissimulet. Est hæc Oculi virtus propria, ut sensus & affectus animi celare non possit.

Puer loquitur vel tacens, ac sine voce disertè explicat quod sentit. Ut sunt loquaces Oculi, vel si vocis usum non habent!

Levitas innata Puero, odit, amat, irrascitur, placatur, & in horas mutatur singulas; & Oculus mobilitate constans suâ est: languet, ardet, plorat, hilaritatem præ se fert.

Ingenita puerorum animis incredibilis rerum omnium curiositas. Quam appositè ad Oculum, quem sacri Codices visu numquam satiari testantur.

Puer facilè offenditur, irritatur. Oculus rerum pœne omnium offensioni patet.

Jactura Pueri parentibus acerbissima. Quæ jactura gravior quam Oculorum?

Jam ex personâ Mosis erui possunt cum Oculo similitudines. Moses ductor fuit populi Israëlitici. Quid præstat Oculus in corpore, nisi ducis officio fungitur?

Mosem habuit ille populus divinæ voluntatis interpretem. Oculus humanæ voluntatis interpres certissimus & sincerum inprimis animi speculum.

Moses orator disertus & efficax. Nec orator minus potens Oculus; cujus facundiæ vix resistere quisquam possit.

Denique varios Oculi effectus invenies in miserabili comitatu, quem pueri calamitas affligit, periculum exanimat, dolor incendit. Est enim ea vis Oculo, ut quos motus patiatur ipse, eosdem in cæteris efficiat. Igitur Pueri pater erectis in Cœlum oculis & manibus plenam commiseratione fiduciam, mater filium exponens, dolorem ac metum; Jacobetha fraterculo amica figens oscula, tenerrimum amorem exhibebit; quos affectus omnes ciet Oculus, & à quibus vicissim afficitur.

Supervacaneum est alia attexere exempla, cum in Ænigmatis, quæ mox informata subjiciemus idem artificium experiri facilè liceat.

Articulus VII.

De Forma Ænigmatis.

Forma Ænigmatis nihil est aliud, quàm ornatus rerum earum, quæ explicando Ænigmati deserviunt. Quæ enim indagavimus hactenus, non sunt nisi rudis indigestaque totius operis moles, cui nisi cultura politioris ingenii accesserit, careat illud omni lepore ac gratiâ, quâ liberalis isthæc & plena amœnitatis exercitatio commendari solet. Itaque in eo Ænigmaticæ rei cardo vertitur, ut, quid ad ejusmodi ornatum maximè conferat, breviter aperiamus. Cujus assequendi gratiâ omnem explicandi Ænigmatis seriem atque ordinem persequamur.

Primò. Exordii loco præponenda vulgò graphica Tabellæ descriptio. Nam etsi actio, quæ pingitur, sive historica, sive fabulosa, obscura esse

non debet, tamen non ſine voluptate aliquâ revocatur animis illius memoria, maximè ſi non tam ſit obvia, ut à nemine ignorari poſſit. Adde quòd ejuſmodi deſcriptione, quæ verſibus fieri vulgò debet ut ſit concinnior, præparari ſolerter poſſunt & deduci ſenſim Auditorum animi ad excipiendum æquiùs arcanum quod Tabellâ tegitur.

Secundò. Aperiendum Verbum Ænigmatis; quod fit non infeliciter vel jucundâ ſuſtentatione, quâ mens auditoris ita ſuſpenditur, ut major excitetur rei latentis audiendæ expectatio. Vel vocem mox proferendam deſignando certis indiciis, ex quibus auditores arcanum inveniſſe potiùs, quàm ab Oedipo intellexiſſe ſibi gratulentur. Sed cave id ne inventum jactes, quod ſuſpicetur nemo, vel etiam ſuſpicari potuerit.

Tertiò. Exponendæ ſunt rationes ſimilitudinis, quas Tabellam inter & verbum Tabellæ ſubjectum deprehenderis. Id porro præſtabis, quantùm fieri poterit Diſthicis brevibus ac pœne ſingulis, in quibus providebis ſedulò, ut ſit aliquid quod pungat, aut elocutionis amœnitate permulceat. Quòd ſi fors offeret ſe aliquid, quod explicari fuſius poſtulet, & vel eleganti deſcriptioni vel fictioni poeticæ det locum; non erit abs re aut terſam Elegiam, aut brevem Oden, aut Hendecaſyllabum, aut etiam verſus heroicos pro varietate argumenti, quod tractatur, concinnare.

Quarto. Licebit nonnumquam Verbum Ænigmatis detorquere moralem in ſenſum, & præpoſteros hominum mores ſtrictim atque obiter carpere: ſed eâ lege, nihil ut alienum à propoſito dixeris; ut ſtatim ad Tabellam redeas; ut neminem ſingillatim deſignes. Cavebis etiam objurgare vel ſenes, vel medicos, vel fœminas, multo minùs Magiſtratus aut alios homines in dignitate conſtitutos, quibus, quocumque in loco, maxima ſemper debetur reverentia, quam violare citra omnium offenſionem non poſſis.

Quintò. Perſonæ, quæ ſunt in Tabellâ ſecundariæ, vulgo præbent materiam explicandi cauſas & effecta rei per Tabellam expreſſæ; in quibus plurimùm confert habitus, conformatio, ſitus oris ac vultûs affectio. Hoc præſtant etiam belluæ, ſupellex varia, & reliquus Tabellæ apparatus, in quâ nihil debet pingi quod Ænigmatis explicationem non adjuvet.

Denique ſub finem reſumenda breviter quæcumque dicta ſunt, & unum quaſi ſub aſpectum ponenda. Quòd ſi nactus eris opportunam exornandæ fabellæ occaſionem, aut novum quempiam eventum, qui vel gratulationi, vel deſiderio det locum, felicem ejuſmodi clauſulam appones lucro.

ARTICULUS VIII.

De ſtylo Ænigmatis proprio & reliquis rebus ad Ænigmatis explicationem pertinentibus.

Stylus Ænigmatis conciſus eſſe debet, non numeroſus aut periodicus. Item amœnus, vividus, exquiſitus, jocularis præſertim & figurarum luminibus ubique diſtinctus, qui ſtudium Auditoris irritet, incendat, exſtimulet.

Hinc placent illa Ænigmata, quæ explicantur à geminis Oedipis, inter quos Dialogus & Liberalis inſtituitur concertatio, dum infirmat alter,

quod ab altero defenditur. Tunc enim locus est interrogatiunculis, lepidis responsionibus, apostrophis, cavillationibus, argutè & acutè dictis; quæ omnia tenendis ac delectandis animis sunt idonea. Multo autem jucundissima accedere solet ejusmodi contentio, quoties illi de sensu Ænigmatis opinantes varia, aut etiam contraria sentientes, pro suo uterque vocabulo, tanquam pro aris ac focis dimicant. Puta, si in infantulo Jesu nato recens, & in cunis posito, alter Fletum, alter Risum adumbrari contenderet.

Est hoc in more positum, ut qui Ænigmaticam Tabellam proponit, is, priusquam ad eam explicandam accedat, adstantes compellet humaniter, si quis forte partes Oedipi sustinere velit; qui defunctus eo munere non sine officiosâ gratulatione dimittitur.

Articulus IX.

De Ænigmate in Verbis.

Ænigma in verbis nihil differt à Picto, nisi quod id picturâ, illud sermone continetur. Est enim Ænigma in verbo sermo ingeniosus & obscurus, qui rem vulgo notam tegit ac dissimulat. Sit illud in exemplum.

Positus in alto vertice, hîc vigiles procul
 Speculator excubias ago.
Natura fragilis est mihi; ac multo licet
 Hinc inde vallatum aggere,
Et longa palorum seges tutum facit
 Adversus hostiles minas;
Nil me tamen præstare securum potest,
 Tam sum periclis obvius.
Hosti verendus interim inspiro metum,
 Flammasque & ignes torqueo.
Res mira: mediis scilicet aquis innato,
 Nec unda restinguit faces.

Oculus.

Nascentis ortu Regio quæ solis tepet,
 Eadem illa Natales dedit.
Natum subinde terra quæ non vindicat,
 Opesque nostras invidet?
Proh! qualem in usum; quodve tormenti genus
 Non patior insons victima!
Parum est, quòd artus tale promeritos nihil
 Adurit ignis torridus.
Semiusta terere membra mortales juvat,
 Cineresque delectant mei.
Mox mersor undis, ne qua pars misero super
 Luenda pœnæ deforet.
Verùm quis in me non amet placidam indolem
 Et ultionis nesciam?
Oblecto, recreo, pasco tortores meos;
 Et vel sepultus adjuvo.
Aut forte luctûs si quis indicium mei
 Superest amaror, is placet.

Caffæum.

Hæ sunt porro leges boni ejusmodi Ænigmatis.

Prima. Ut versibus iisque vel Hexametris, vel Elegiacis, vel Iambicis describatur.

Secunda. Ut ea adhibeantur plerumque verba quæ antiquitatem & eruditionem oleant.

Tertia. Ut in toto Ænigmate dominentur Antitheta seu contraria, quæ eidem rei conveniant, ad pariendam majorem obscuritatem.

Quarta. Ut quâ cœptum est, Allegoria eadem semper perseveret.

Denique ut vulgò res ipsa loquens inducatur & dotes enumerans suas vel Oraculi, vel Epithaphii, vel Inscriptionis in morem. Res patebit exemplo sequenti.

Manus.

MANUS.

Mihi quinque 1. crescit dividum in ramos genus,
Quos una mater 2. edidit.
Ars una cunctis; nomen est idem omnibus.
Sed paria non sunt munia.
Hic pollet inter cæteros, vitæ & necis
Olim supremus arbiter 3.
At Terminalis instar ille Numinis 4,
Quodcumque monstrat indice.
Superbus alter cæteros supereminens
Dominatur alto vertice.
At tu protervum, 5. si sapis, cautus fuge;
Ne fors in opprobrium incidas.
Sectare Quartum, pignus hic fidei gerit 6.
Certumque amoris obsidem.
Postremus auri amicus 7. & cordis quoque
Interpres esse dicitur.

1. Quinque Digiti. 2. Manus. 3. Primus Digitus Pollex dicitur, quia multum pollet, & est reliquis fortior. Vocatur vitæ & necis arbiter, quia olim victis in arenâ gladiatoribus & veniam orantibus, si populus ignosci vellet, erigebat pollicem, sin è contra juberet mortem inferri, eundem contrahebat. Hinc Juvenalis, *& verso pollice, quemlibet occidunt populariter.*

4. Secundus Digitus Index vocatur, quia eo utimur ad monstrandum quidlibet; quo prope modo Deus Terminalis in biviis positus iter facientibus monstrabat, quâ pergendum esset viâ.

5. Tertius Digitus omnium altissimus, appellatur Protervus, quia erigi solebat in contumeliam, propterea infamis à Persio nuncupatur.

6. Quartus Digitus dicitur Annularis, quia in eo gestatur Annulus, datæ fidei monimentum.

7. Quintus ut omnium minimus auribus inseritur, quibus mundandis inservit; & huic nomen est Auricularis. Dicitur etiam Cordis interpres, quia per nervos ad cor usque pertingit.

GRIPHUS non differt ab Ænigmate scripto, nisi solo nomine, inde dictus, quod verbis ambiguis, uti totidem retibus, hominum ingenia irretit, à voce Græcâ γρῖφος, Rete.

LOGOGRIPHUS est Griphi genus, quo vox aliqua tegitur, cui variæ tribuuntur significationes divisis, vel detractis, vel trajectis Syllabis aut Literis, ex quibus illa componitur. Exemplum esto.

Imbellis tota est, caput exime, vis erit olli.

OVIS.

Deme primam Literam, *O*, restabit, *vis*. Aliud subjicio.

Si totum sumas, nil sanctius esse videbis. *Virgo.*
Tolle pedes, par sum factus, Amice, tibi: *Vir.*
Ventrem Tolle, & pedibus fac hæreat apte. *R*
Oedipe, jam nil me fortius esse potest. *Vigor.*

ARTICULUS ULTIMUS.

De quibusdam aliis, quæ cum Ænigmate affinitatem habent.

REBUS. Est Pictura vel figurarum, vel vocum, vel Literarum, quæ actione suâ, colore, situ, dispositione, numero verbum aliquod, aut Paroemiam, aut aliquid simile significat. v. g. Pinge vetulam orantem in ovali figurâ, habebis INOPIA. scilicet est in O, pia: vel Turrim hiantem ac fissam geminas in partes, efficies sententiam illam Gallicam: *Mi tour à droit, mi tour à gauche*, vel dispone Literas sequentes ac numeros hoc pacto.

7. G. a. 8. exprimunt Gallicè, *J'ay grand apétit entre sept & huit.*

HIEROGLYPHUS, est Symbolum, quod sub figurâ animalis cujusdam aut Arboris, aut rei alterius naturalis, quiddam significat ex Philosophiâ aut Theologiâ Ægyptiorum, qui Hieroglyphi auctores primi exstitere. v. g. Serpens in orbem replicatus & capite caudam demordens repræsentabat aut Annum, aut Æternitatem.

EMBLEMA. Est Symbolum ex omnimodis humanisque præsertim figuris compositum, & ad mores erudiendos comparatum, cui plerumque additur Epigraphe. v. g. Scævola impositam foco manum dexteram exurens. *Agere & pati fortia Romanum est.*

SYMBOLUM HEROICUM. Est Pictura certorum Corporum paucis vocibus constans, quæ rem aliquam singularem, cum quâ habet similitudinem, repræsentat. v. g. Qui significare voluerit perennem fore Ludovici Magni memoriam, postquam è vivis sublatus est, pinget Athmosphæram ardentem adhuc ab extincto sole, cum his vocibus: *Non totus periit.*

Sed de Symbolis Heroicis abundè disputavimus in Libro de Symbolis.

FINIS.

EXTEMPORALIS INGENII PARTUS

vulgò

L'IMPROMPTU.

IN TABELLAM, QUÆ ORTAM NEPTUNUM INTER ET PALLADEM, DE IMPONENDO ATHENIS NOMINE, CONTENTIONEM REPRÆSENTAT.

TABULÆ EXPLICATIO.

ORta Neptunum inter & Palladem controversia, utrius foret nomen Athenis suum imponere, in Tabellâ repræsentatur. In inferiore

quidem Tabellæ parte, juxta litus Maris, hinc cernitur Neptunus elicitum valido Tridentis ictu, ac medio jam corpore prodeuntem è terræ visceribus Equum extimulans. Inde Pallas exhibetur volitans in aere, & impactâ fortiter in terram hastâ, Oleam statim educens. Visuntur etiam è longinquo totius contentionis caput Athenæ.

Superiorem verò Tabellæ partem obtinet frequentissima Deorum Dearumque corona, geminum illud portentum eo animo contemplantium, ut alterutri Palmam statim adjudicent.... Virgilius.... 1°. Georgic.

INVITATIO.

Tabellam proponebat nobilis & ingeniosus Adolescens D. Abbas Jacobus le Vaillant; & eandem explicabat coram Serenissimo Principe & Emin. Cardinali Bullonio. Princeps à Lotharingiâ Ducis d'Elbeuf filius, paucis cum Oedipo honoris gratiâ præstabatur.

I. Natum recens Equum quis primus conscendet?

II. Ipse, ipse dudum Eques.

I. Equestrem originem nemo negaverit, at Artem Equestrem hac ætate quis suspicetur?

II. Malignum te Oedipum, qui verbum meum occuparis. Artem Equestrem cogitabam: piget jam fateri.

I. Fecisse pœnitet: at feci imprudens.

II. Ut ut est: Ars Equestris est, vos, si latinè nescitis, Auditores, (*C'est le Manege.*)

I. Mira narras. II. Agnosce in Neptuno Artis inventorem, qui Equos moderetur, in Apolline aut Pallade Coronam, seu Lauream, seu Oleagineam: in Deorum cœtu spectatores Agonothetas. I. Ingeniosè hæc quidem: at mare quid ad Equum?

II. Equus meus mare transvolat, ut terris, sic & undis natus: Pegasus est.

I. Pegasum credam, si alas addideris.

II. Alas quæris, vix dum natus est: expecta paulisper statim enascentur. Aut alæ si desint, alites habeo tres Aquilarum pullos, tria alarum paria sufficiam.

I. At prisca sunt ista Poetarum commenta, sæculo non ita credulo inaudita.

II. Alipedes ergo & Pegasigenas Equos nec vidisti nuper, nec audiisti tam insperatâ palmâ nobiles? *

* Sponsionem paulò ante fecerat aureorum mille Princeps Dux d'Elbeuf ipsius parens; nisi sex Equi, quos alebat domi, à portâ S. Honorati pervenirent Versalias, & inde ad eundem locum intra unius horæ spatium reverterentur: & vicerat.

I. Quanquam nosti satis, quale sit istud Equi genus? Recens natus est, nunquam domitus.

II. Faciam ne indomitus sit; tractabilem reddam.

I. Non est ille, ut putas, Alexandri Bucephalo similis, qui Principem norit suum; imò si poetis credimus, sessorem vix patitur: dejecit non unum.

II. Morosos ille & inertes Poetas aut succutit aut excutit, non solertes, non alacres heroas.

I. Dum heroes nihil metuunt sibi, nemo ipsis non timet.

II. Scio quid velis.

C'est un animal dangereux;
Il est retif, il est fougueux:
C'est un grand art que de le bien conduire:
Mais si le Ciel favorise mes vœux,
Tout fier qu'il est nous sçaurons le reduire.

I. Nullus ego dubitem, quin te, ut Equo tractando, sic & tractandis rebus habilem olim experiamur.

II. Manier les esprits des differentes cours,
Attacher le succès à tout ce qu'on protege;
Trouver pour chaque affaire autant de nouveaux tours;
Vous le sçavez, Seigneur, * c'est un autre Manege.

* Cardinalem Bullonium præsentem designabat.

INVITATIO ALTERA.

Palladi victoriam quis gratulabitur?

OEDIPUS.

Nam quæ sereno fulget ab æthere
Non usitati copia luminis?
Vel quis repentino tumultu
Ingeminat sonitus per auras?

Partes in ambas dividitur Polus,
Totusque terris ingruit, & nova
Portenta visuri beatas
Diique Deæque domos relinquunt.

Nimirum ab alto gurgite sustulit
Genti verendum squamigeræ caput
Neptunus; & dextrâ potente
Terrificum quatiens Tridentem,

Terram minaci percutit impetu.
Percussa tellus ilicet abditos
Pandit recessus, & feraci
Fundit Equum gremio frementem.

Quin & vicissim parte aliâ ferox
Hastam coruscat Pallas & Ægida:
Blandumque amicæ Pacis omen,
Fert Oleam meliorem in usum.

Urbs litigantes una facit Deos;
Et consecrandi gloria nominis
Tantumne possit vel supremas
Laudis amor stimulare mentes?

At non inertes causa trahit moras:
Lis tota prompto clauditur exitu:
Nec pertinacis longa novit
Jura fori, tetricasque Lites.

Ubi tam nova, tam repentè rerum miracula prodeunt, Auditores: non expectatis quidquam, opinor, vel longiori meditatum studio, vel arte nimiâ elaboratum. Non fallam expectationem vestram. Nihil affero, nisi quod subitum, nisi quod extemporale, nisi quod in promptu sit.... Verbum ipsum excidit, Auditores, arcanum imprudens vulgavi meum. (*C'est l'Impromptu.*)

Habetis igitur adumbratum, in hac Tabellâ, id quod apud Gallos (*l'Impromptu*) dicitur; apud Romanos, etsi minùs commodè minùsque feliciter, Extemporaneus ingenii partus appellatur: nempe qui vividioribus animis, quibus nihil improvisum, veluti in promptu est.... Nondum intelligitis probè qualis sit?... Ergo naturam illius atque indolem accipite.

Spiritus est: olli vis ignea, segnia longæ
Nescit damna moræ: patriis simul impete facto
Erupit latebris, cœloque potitus aperto est;
Præcipitem vis nulla tenet; cupidusque videri,
Aut varias simulat calamo famulante figuras,
Aut blandè insinuat sub imagine vocis in aurem.
Vita brevis tamen est: vix natus, fulguris instar
Interit, & tenues subitò vanescit in auras.
Quo se cumque ferat, domus obvia panditur olli:
Ultroque excipitur nulli non commodus hospes;
Usque adeo molles aditus & tempora novit!
Quin etiam ambiguum soboles incerta parentem
Si faciat, certisque frui genitoribus optet;
Nulla mora est, multos habeat se prole beatos.
Scilicet huic sincera fides, & nescia fuci
Gratia, nativusque lepos, risusque salesque
Dant pretium; & novitas blandum irritamen amoris.

Sed Tabella nostra ipsâ Poesi disertiùs loquetur. Contendunt inter se Neptunus & Pallas, utri jus sit nomen suum Athenis imponere.... Inter contendentes, de ingenii laude præsertim, aut æmulatione gloriæ, nascuntur felices illi & extemporales ingenii partus, quibus ab, *Impromptu*, nomen est. Neptunus & Pallas.

Quin etiam ingenium tardis facit insitus ardor
Laudis, & in subitos expedit ora jocos.

Palladem Neptunus aggreditur ac provocat: Pallas certamen non detrectat, sed admittit ultrò. Hic Equum producit ex tempore; illa feliciore partu Oleam statim opponit.... Ab hominibus ingeniosis, si quid extemporale, si quid vividum, ac fidei non suspectæ habere voles, alterum alteri committe: Quæ proferuntur à solis, & tanquam ex tempore nata jactitantur, fidem rarò faciunt sagacibus viris, & extemporanei partûs famam vix obtinent.

Pontice, vis lepidus, vis & festivus haberi?
Mille fluunt, inquis, cum placet, ore sales:
Dic tamen, improbulo cum te quis dente lacessit,
Cur stupet ad jussos plumbea lingua sonos?

Quare nemo nos arguat; si gemino quasi sub vultu extemporale dictum pinximus; atque hinc in erumpente protinus Equo, inde in nascente statim Olivâ adumbretur.

At in ludicris ejusmodi certaminibus utrius putatis potiores esse partes? an lacessentis? an reponentis? ... Mihi certè reponentis conditio placeat.

Compositæ seu fraudis habet, quicumque lacessit,
Invidiam, & vulgò creditur esse nocens.
Sive fide meliore, & viribus esse putatur
Imparibus, partes qui regerentis agit.

Tamen si qui non sentiant mecum; ad ipsos, quos hîc habemus judices, Deos appello.

Festinat Neptunus, & prodeuntem è terræ visceribus Equum exstimulat: nempè periculum in morâ est. Res ipsi cum Pallade: Pallas Dea qualis & quanta!

Cur autem tam secura sui Pallas, quasi nihil à recenti frementis Equi prodigio pertimesceret?... Novit illa nimirum quanti sit, extemporaneis in rebus pesteriores ferre partes.... Qui priores lacessunt, rarò meditati multo in otio operis suspicione careant; aut illam effugiant affectatæ fœcunditatis famam, quam in Aulico providæ nimium sagacitatis irridebat quidam non ingeniosè minùs, quàm verè.

Il met tous les matins quinze Impromptus au net.

Equo forti ac superbo prælata simplex Oliva est: adeo, cùm de ingenio res est, extemporanei partûs non dubia valet opinio! Oliva ipsa, Auditores, quæ Palmam tulit, oleum si saperet, pretium amittat.

At cur tam valido, vel hastæ, vel Tridentis ictu terra percutitur?.. Sic est quorumdam ingenium, à quibus ne verbulum quidem exprimas, nisi quo ipsos aculeo pupugeris.... si stimulus accesserit, terrestre ingenium statim obliviscuntur.

Si per amicitiam, Crassum, qui cogere possis,
Oras, ut lepidos proferat ore jocos?
Nil agis: ast acri si scommate læseris; olli
Dat brevis extemplo scomma referre furor.

Cur autem Tricuspide telo Neptunus terram ferit? ... Acutè & ingeniosè dicta nisi multiplici ex parte pungant ac stimulent, videntur obtusa; aut si

unâ parte feriant, tam acutè stringat acies oportet, quàm acuta Minervæ cuspis est... Neque enim juvat extemporaneæ fœcunditatis tam ambitiosè quæsita laus, nisi fœcunditatem comitetur acuta concinnitas.

Carmina quæ facimus, carpis, dicebat Erastus?
Nescis quòd subitò deproperata fluunt?
O bone, quin geminos in carmina conteris annos
Facta videbuntur sat citò, si bona sunt.

Deorum Consessus. Unde porro tam frequens Deorum Dearumque corona?... Si quid tibi natum in promptu sit, idque coram testibus, extemporalis facti laudem feres. Quidquid secretiore in Musæo partum ex tempore ostentabis, non facies mihi crede, etiam juratus fidem.

Nil pepcrisse palam potis est ex tempore Balbus:
Plurima sed Balbus parturit usque Domi.
Quam pretiosa tibi domus hæc, ô Balbe, videri
Debuit, ingenium quæ dare sola potest.

Jupiter. At quid Jupiter ad rem nostram?.... An non ille primus extemporanei partûs artifex; cujus è cerebro Pallas ipsa, Cataphracta, ut videtis, statim exilierit?...

Mars & Apollo. Mars autem & Apollo?... Num & ipsi periti ambo extemporalis operis artifices?

Multa facit Mavors, & Apollo ex tempore multa:
Hic linguâ promptus, promptus & ille manu.

Verum quia manu Lingua promptior est; Marti præferendus Apollo censebitur. Quanquam ex quo milites Gallos Mavors nactus est, res longè aliter se habet.

Præstitit hic paucis Gallo duce multa diebus;
Quæ non vel totis mensibus ille canat.

Cupido. Et pueris erit etiam hic locus? Imò: laudantur præsertim in pueris extemporales ingenii fœtus, quia suspectæ fidei minimè sunt.

Silicet est teneris candor sincerus in annis,
Et simplex blæso spirat ab ore lepos.
Tuque jocos quamvis incredulus oderis omnes,
Quos puer ediderit, plauseris ipse jocis.
Nempe fidem in reliquis dubiam quæ plurima vulgò
Ars facit, in puero non habet ulla locum.

Venus. Adest commodè Pueri mater, ut si quid loquendo filius peccaverit, statim aut corrigat, aut excuset..... Hoc familiare matribus, ut si quis est in liberis nævus, eum vel benignè interpretentur, vel obtento velo occultent.

Provida sic oculos Nati Venus obtegit, ut non
Displiceat, cœcus si videatur, amor.

Mercurius. In Mercurio, agnoscitis, opinor; magnum Jovis & Nuncium, & Interpretem; eundemque per varias orbis plagas percelebrem Legatum?.. Qui Legati vices obeunt, quam juvat eos multa posse loqui ex tempore!

Nequicquam fuerint animo prævisa sagaci;
Dicere quæ ratio dictitet, atque locus.
Irrita sæpe cadet solers prudentia, ni tu
Noveris in promptu non meditata loqui.

Momus. Si perspicaces oculos effugeret Mo-

mus, maledicam ipsius linguam vix effugeremus.

Momus adest: Momo quis doctior arte jocandi?
Aut miscere jocis promptior ore sales?
Ex illo gibbi, claudi, vitiisque notati,
Quos subitò regerant, perdidicere jocos.

Bacchus. Quid rerum agitat in hoc recessu Bacchus? *Fœcundi calices quem non fecere dicacem?* Nimirum inter Cyathos quàm multa nascuntur ex tempore! Hoc noverat vel ipse bonus Ennius, qui nunquam nisi potus ad arma prosiluit dicenda. Nec mirum Auditores: nam Poetæ furorem alium verè non norunt, præter eum, qui ex poto meraciùs Baccho nascitur.... Quod de Castalio liquore spargitur, fabula est, mihi credite: nam frigida sunt, ut plurimùm, quæ scribuntur aquæ potoribus; nec quidquam Poetæ pejus odere quàm lymphas. Hinc illa vatis cujusdam cantilena.

Vos ô frigiduli valete fontes;
Vatúm pernicies, valete Lymphæ!
Nam quid vos moror? aut quid invidendum
Totus jactitet haustus Hippocrene?
Est liquor fatui saporis ille:
Nec bonos facit, aut juvat Poetas.
Quin & igniculos benignioris
Ingenî male perdit obruitque.
At vos ô Calices boni Lyæi;
Seu Burgundia quos calentiore,
Seu Campania lætiore partu
Fudit; ah! madidum esse tam beato,
Usque & usque juvat liquore vatem!
Vestro numine plenus ut tumenti
Venâ protulerim repente versus!
Qui volet, colat invocetque Phæbum;
Qui volet, colat invocetque Musas.
Ast mihi placet invocare Bacchum,
Invocare bonas placet Lagenas.

Suam ut videtis superioribus Geniis originem debent extemporales ingenii partus. Tamen cur in orbem invecta tam insulsa jocorum eluvies? Potestne quidquam aut minus conditum, aut etiam male salsum oriri ab iis, quos fortunatior quædam conditio mortalium capitibus imposuit?.. Rem totam finite, Auditores, fabula brevis enodet.

Defessus olim mole rerum Jupiter,
Fatis regendum, fama si vera est, suis
Permisit orbem; dum fatigatum caput
Hilari Deorum reficit contubernio.
Cœlum repente magnâ voce personans,
Deos Deasque convocat Atlantis nepos.
Olli advolant, summique densantur latus
Circum Tonantis. Adfuit gratam manu
Pulsans Apollo Barbyton: Cypris adfuit,
Quam circum Amorum lætus glomeratur chorus.
Et tu perennis, Bacche, lætitiæ dator,
Et Tu jocorum, Mome, fœcundus parens
Aderas; & ipse Mavors indulgens Jovi,
Ingrata bellis otia tantisper facit.
Suis ut omnes assederunt sedibus,
Fulmen tremendâ Jupiter ponit manu,
Blandosque vultus induens, cunctis facit
Plenam jocandi ridendique copiam.
Continuo risus & sales circumvolant;
Natisque in ipso tempore hinc atque hinc jocis
Se se lacessunt invicem, & regerunt sales,
Facetiarum ratio, nec modus fuit:
Scurrilem namque lusus in proterviam
Degenerat, frigidisque contumeliis
Certatur; ipsi parcitum non est Jovi.
Usque adeo petulans creverat licentia!
Exarsit animis Rex Deûm; & graviter ferens
Ludum insolentem longiùs procedere,
Turbam in procacem statuit hanc sententiam.
Dignum protervis salibus contubernium,
Per stagna juro Stygia, mox cunctis dabo!
Ubi vestra se se jactet elegantia.
Malè feriato cum Poetarum grege
Insulsa Apollo divides acumina.
Tu militares inter excubias, novus
Excubitor, Mavors, ludicram impune efferes.

Dicacitatem. Te popinis vilibus,
Interque cyathos, Bacche, deinceps contine:
Ridebis illic, & jocabere, ut voles.
Tu, Ludionum, Mome, Scenas mimicas
Ornabis, & nova suggeres spectacula.
Per angiportus ibit, & per compita
Mercurius, plebi fatuos divendens sales.
Tuque adeo, Cypris, belluli laudem ingenî
Stultè aucupata, quæ nugas præter meras
Nihil effudisti: fastûs in pœnam, incoles
Cœtus ineptos, unà cum mulierculis;
Politioris quot quot elegantiæ
Quæsita stolidè fama ridiculas facit.
Nec plura: cœlo turba præceps labitur,
Et imperatam quisque stationem petit.
Hinc eruditum multiplex hominum genus,
Malè salsa didicit ultrò dicta spargere.

De extemporaneo ingenii partu, quæ dici commodè possint, habetis Auditores. Indolem ipsius multiplicem, species varias, altam, aut potius cœlestem originem exhibuimus. Quod si quâ visus est sub formâ, quæ non displicuerit, tuam ipsius imaginem, volentes nolentes expressimus, Serenissime Princeps, Cardinalis Eminentissime. Quanquam Extemporalem in dicendo facundiam & acutam concinnitatem non est quod gratulemur Tibi. Etsi enim concedis in eâ re nemini; atque ubi de ingenio res est, ut politior te nullus, ita & expeditior videri potest: est aliud tamen extemporaneæ fæcunditatis genus, quod in te sagaces viri prædicent & admirentur magis. In tractandis rebus esse ingenio tam fertili, tam prompto, ut ad eventus quoslibet nunquam imparatus accedas: habere semper in promptu, quod in unâ quâque re factu sit optimum: in subitis implicatisque negotiis id cogitare ex tempore, id aggredi, id perficere, quod in provido quoque longioris cujusdam & altissimæ meditationis partus esset; hoc porro tuum est, Princeps Serenissime: hoc in te Gallia probavit jam dudum; hoc versuta sæpius suspexit Italia, hoc collecta Leodii Germania novissimè experta est.

PULVIS SYMPATHICUS
vulgò
LA POUDRE DE SYMPATHIE.
IN TABELLAM,
QUÆ ERECTUM A MOSE SERPENTEM ÆNEUM IN DESERTO EXHIBET.

IRatus Hebræis Deus ignitos serpentes immiserat, qui luctuosam toto in populo edebant stragem. Illi conversis ad Deum studiis oraverunt Mosem,

Mosem, ut iratum sibi Numen placaret. Is precatus Deum Populi in gratiam jussus est Serpentem Æneum erigere, cujus aspectu, quot quot erant vulnerati, sanarentur. Cernitur hinc atque hinc plurima languentium multitudo, defixis in Serpentem Æneum oculis, unde spes salutis, & vulnerum curatio promittitur.

Tabellam proponebant & explicabant Par Fratrum nobile ingeniosi Adolescentes D. D. Chomel, quorum Alter in superiori Consilio Senator, Alter Episcopus Arausicanus suis ambo partibus magnâ cum dignitate defunguntur.

INVITATIO.

Nemo tot ægris medebitur?

Vos quibus inflictum lethali vulnus ab angue,
Aut ense, aut jaculis, vel adacto in viscera plumbo,
Accipite hæc; certamque malis sperate salutem:
Nemo hodie vestrûm mihi non sanatus abibit.
Hîc veterem Panacæam, hîc verum aperimus Elixir,
Pandoramque iterum cœlo deducimus alto.

Neque me vero Circulatorum è numero quempiam putatote, Auditores ornatissimi; nihil ego vos moror; ecce præsentissimum in tanto bellorum æstu * vulneribus omnibus affero remedium; remedium dico, quale, neque Galenus aut Hippocrates, neque Melampus aut Chiron, neque Machaon aut Podalirius, neque Æsculapius ipse, credo, si revivisceret, hominum generi impertiat salubrius. Remedium, inquam, cujus vis ea sit, ut nullo alio medicamine adhibito, membrorum incisione nullâ, nullâ carnis adustione, vulnera vel desperatissima, lethales quaslibet plagas abluat, purget, foveat, mitiget, detergat, glutinet, astringat, sanet. Verbo dicam Pulverem Sympathicum vobis offero. (*C'est la Poudre de Sympathie.*)

* Tunc Galli in externo bello occupabantur.

Sympathicum igitur Pulverem habetis adumbratum in Serpente Æneo, quem Moses erexit olim in deserto, ut lethiferis serpentum morsibus mederetur. At quid Pulveri Sympathico cum Æneo Serpente convenientiæ est? Rogatis? Videte amabo, quàm cupidè Serpentem illum Hebræi, quot quot sunt, omnes ambiant, dum à serpentibus reliquis tantopere refugiunt. Quippè innoxius est, imò paratum hoc communi malo remedium Moses profitetur.

Rationes similitudinis Serpentem inter Æneum & Sympathicum Pulverem.

Sat Lacrymis luctuque datum est, sperate salutem;
Isacidæ, miseris dulce levamen adest.

Sympathicus Pulvis quid est aliud Auditores, nisi remedium? Prima.

Sit licet exiguus, magni medicaminis instar
Sympathicus, nobis credite, Pulvis habet.

Serpens Æneus non est remedium ejusmodi, quod dubiam & incertam sanitatem ferat. Secunda.

Omnibus exangui vix spiritus errat in ore;
Omnibus haud dubiam sufficit anguis opem.

Talem spondeo Pulverem Sympathicum, Auditores.

Quam nec ferre queant succique herbæque potentes;
Est in Sympathico Pulvere certa salus.

Apage jam isthæc medicamina, quæ longiorem curam exigunt. Tertia.

Erigitur sublimè, & turbâ visus ab omni
Protinus ignotâ sublevat arte malum.

Et illa Pulveris Sympathici virtus non ultima, ut promptam afferat sanitatem.

Haud ægros tristi patitur languere veterno;
Nescit & invisæ tædia longa moræ.

Quarta. Vulneribus solis Serpens Æneus medebatur.

Vulnera serpentes Lethalia mille ferebant;
Vulneribus totidem par satis unus erat.

Eadem Sympathici Pulveris indoles.

Cruda tibi fuerint si vulnera, pulvere nostro
Utere; nulla mora est, spondeo, salvus eris.

Quinta. At quàm divinum in Serpente Æneo remedium est, quod etiam è longinquo sanet!

Dissita languentum jaceat licet undique turba;
Attamen in cunctos inde medela venit.

Et hanc nostri Pulveris præstantiorem omnibus pharmacis virtutem agnoscite.

Nil opus est læsos Pulvis spargatur in artus,
Absenti didicit ferre benignus opem.

Sexta. Sed age: cur remedium illud adversus serpentum morsus paratum, Serpentis figuram exhibet?

Vulnera qui fecit, sanat quoque vulnera serpens;
Unde malum venit, venit & inde salus.

Commodè ad Pulverem Sympathicum, qui nunquam solet esse præsentior, quàm si cum eâ re, quæ inflixit plagam, conjungatur.

Sparge salutifero funestum Pulvere ferrum;
Quod tibi causa mali est, causa salutis erit.

Deserto arentique in loco Serpens Æneus erigitur. Septima.

Non hîc læta seges, non crescit fertilis uva;
Nec patulas arbor pandere visa comas.

Et Pulvis Sympathicus desertis & arentibus in terris enascitur.

Tellus plaude tibi: sterilis licet, hoc tamen uno
Pignore, plus ipsâ fertilitate places.

2. Quo usque tandem abutere patientiâ nostrâ, Frater? promiseras venturum me aliquam hodiernæ laudis in partem: tamen oblitus mei totam tibi vindicas. Vestram fidem, Viri illustrissimi. (Accedit frater junior.)

1. Imò: sustine adhuc tantisper; suus erit jamjam locus experiundi quid possis.

2. Sentio: postquam rem exhauseris, hoc dabis mihi scilicet, nauseam ut pariam atque fastidium. Næ Majoris natu partes tueris ut decet! sic illi insultant Minoribus.

1. Sine me inquam, Frater, eloqui pauca, quæ captum ætatis prætervolant.

2. Actum agis: jam occupasti multa, quæ non commodè minùs, quàm fecisti, ipse mihi videor fuisse dicturus.

1. Doleo, ita vivam, plurimùm: age sis; supersunt multo plura in quibus te exerceas. Fœcundum pectus concute, & de Sympathico Pulvere quid sentias, nobis aperi; audiemus te perlubenter.

2. Non faciam, quandoquidem

ita lusisti me; sed hoc habebo satis, si facessere tibi negotium possim!

1. Metuendum Te, ædepol, adversarium!

2. Experiere Tu modò.

1. Naturam Sympathici Pulveris, vim, dotes eximias, & miram ad sanandas plagas indolem accepistis, Auditores; jam quemadmodum Pulveris hujus beneficio vulnerum curatio fiat, nisi grave est, intelligite.

2. Videamus.

1. Pulvis ubi pannos, vel fuso tincta cruore
Lintea, vel jaculi tetigit fatalis acumen;
Continuò, seu vis eadem est cognataque virtus,
Seu faustis oblata placent commercia fatis,
Addunt se socios, Pulvisque & sanguis in unum
Miscentur, gaudentque pari se jungere nexu.
At vetus hospitium, patriosque revisere fontes
Ardet inexpletùm sanguis memor: aëra se se
Librat per medium tenuesque assurgit in auras.
Nec minùs interea sequitur fidissimus ultro
Pulvis & ipse comes; Zephirisque faventibus, ambo
Deveniunt, stratis ubi grandi saucius ictu
Decubuit, dudum expectans fomenta dolori.
Nec mora partiti curas operumque labores,
Hinc atque hinc vario ex se se corpuscula nisu
Fundere amant, medicamque sinu dant ubere prolem.
Hæc adeò totum facto impete, læta propago,
Implevere locum, & studiis communibus ultro
Imperium exercent: fœdos agit inde vapores
Pars effusa domo, limen pars altera servat,
Ne furtim subeat rimâ putris aër hianti.
Hæc ubi: pars melior totoque ex agmine lecta,
Pergit ad infirmum, & læsos illapsa per artus,
Insinuat, sensimque per intima viscera serpens,
Concretum expurgat, dictu mirabile, tabum.
Nec prius absistit, toto dùm corpore lentam
Pestem abigat, revocetque ægras in pristina vires.

Quid ais Frater?

2. Ista, ne vivam, tam delicatæ tamque subtilis doctrinæ sunt, ut non oculorum modò, sed ipsam mentis aciem effugiant. Quanquam vide, ne plus æquo glorieris.

Namque tibi superest magnum maris æquor arandum;
Et tua per dubias cymba feretur aquas.

1. Mihi crede, Frater, in portu navigamus.

2. Dixisti, si rite memini, adesse in Serpente Æneo Sympathicum Pulverem; in Hebræis vero vulneratos, qui divini illius, ut vocas, remedii, beneficio sanentur. At video plurimos, illo qui non egeant, quibus nihil serpentes nocuere.

1. Intuere diligenter & omnia circumspice curiosiùs; oculos, vultus, ora singulorum interroga.

2. Intueor, inspicio, singulos interrogo. Nihil video, nihil deprehendo, respondent nihil.

1. Intus inest, Frater; latet alto in pectore plaga;
Nec dolet illa minùs, quo magis illa latet.

2. Mysteria loqueris mera!

1. Nihil ego miror, hæc si mysteria tibi sunt: neque enim nosti per ætatem, quàm latè pateat vis Sympathica, quâ fit, ut amicis dolentibus, doleamus pariter; iisdem emorientibus, & ipsi commoriamur.

Quæ perimit natum, perimit quoque plaga parentem;
Vivere nec potis est sponsa cadente viro,

Hic gemit atque dolet; gemitu respondet amicus,
Parque laboranti cernitur ore dolor.

2. Apage mihi gemitus & lacrymas, Frater; malim ego lætari cum lætantibus, & ridentibus arridere.

1. Pertinet etiam, si nescis, ad vim Sympathicam repentinus ille motus animi, quo variè afficimur in eos, quos neque novisse, neque vidisse uspiam contigit.

2. Quid tu mentem occupasti? Hoc ipsum, quî fiat, volebam interrogare. Audi me paulisper; narrabo quid mihi non ita pridem contigerit.

1. Ego vero ac lubens.

2. Alcandrum vidisti, & Fratrem ejus Menalcam?

1. Scitur uterque Pusiunculus.

2. Bene est, nunc vide quid velim.

1. Ausculto.

2. J'aime Alcandre, il est vray; mon cœur le sçait assez;
Il m'en rend un bon témoignage;
N'en demandez pas davantage;
Je l'aime, il me suffit: mais pourquoy? je ne sçais.

Je ne sçaurois aimer son frere Menalcas,
Ni vaincre mon indifference;
Il n'a rien pourtant qui m'offense,
J'en conviens aisément; mais je ne l'aime pas.

J'estois seul à rêver proche d'un petit bois,
Lorsqu'une rencontre imprevêuë
Offrit l'un & l'autre à ma veûë,
Je les vis tous les deux, pour la premiere fois.

Pour Alcandre aussi-tost je sentis de l'ardeur;
Et sans plus long-tems me défendre,
Contre un penchant soudain & tendre,
Il fallut luy donner une place en mon cœur.

Le jeune Menalcas avoit de l'agrément,
Un air doux, de la politesse;
J'y remarquay de la sagesse,
Sans ressentir pour luy le moindre empressement.

D'où pourroit donc venir cette inégalité,
Qui donne à l'un la préférence?
Je n'y vois aucune apparence;
Mais mon cœur après tout en sçait la verité.

1. Magnum est illud, quod petis, Frater; tamen ne dubita, faciemus tibi satis. Audi.

Quos semel omnipotens celsi moderator Olympi,
Destinat unanimi consociare fide:
Sponte suâ facili coëunt in fœdera nexu,
Et nequeunt longas pectora ferre moras.
Ipse animis tacitæ spargit bona semina flammæ;
Urit & innocuâ nescia corda face.
Non est notus adhuc, tamen est jam dulcis amicus,
Vix oculis primùm sistitur, ecce placet.
Nec lepor ingenio, nec abest sua gratia fronti,
Nullus & in toto corpore nævus inest.
Nil hîc lingua juvat sanctum quæ juret amorem;
Ardet amans verbis ipsa præire fides.
Se se etiam in voces oculi, mora nulla, resolvunt;
Et dant, quos nequeat lingua referre, sonos.
At licet hinc atque hinc studio certetur amico,
Plura monet, qui cor erudit, unus amor.

2. Magnificè id quidem Frater: at pace tamen id dicam tuâ, videris vocare Deum tanquam è machinâ, difficultatem ut solvas meam.

1. Papæ! delicatioris Tu fastidii frater! Tamen bene est. Accipe secretas & reconditiores rerum caussas.

Funditur exiguus quocumque è corpore pulvis,
Et se se aëra per perfluus imber agit,

Non est vis eadem naturaque pulveris hujus ;
Nec tamen ex toto dissidet ille sibi.
Hîc dum præcipiti liquidum per inane volatu,
Spargitur, & varias itque reditque vias;
Si fors inciderit cognata in corpora, blandè
Insinuans dulces ambit inire moras.
Nec satis est; tenero nectit sibi vincula nexu;
Queis mage libertas nulla placere queat.
Hinc pietas & cana fides, hinc mutua crescunt
Gaudia, & ignotos qui bene jungat amor.

2. Huc credo respexit Poeta Tragicus cùm cecinit.

Il est des nœuds secrets, il est des sympathies;
Dont par le doux rapport les ames assorties
S'attachent l'une à l'autre, & se laissent piquer
Par ces je ne sçay quoy, qu'on ne peut expliquer.

At enim, Frater, an visus unquam tibi Pulvis ille Sympathicus, cui tam mirabiles effectus vindicas ?

1. Imò : atque ut ne dubites, neve cuipiam tot Virorum illustrium fides nostra suspecta sit. Ecce non mentitum coloribus, non simulatum in Ænigmate, sed verum, sed aspectabilem germanumque Pulverem Sympathicum in pyxide nuper ab amico missum exhibemus.

Hic adeò Pulvis nulli virtute secundus
Extremo in nostras venit ab orbe plagas.
Ambrosiæ succos & odorum spirat Amomum;
Et quæ dives opum Balsama mittit Arabs.
Si quis lethiferâ violatus cuspide; si quis
Membra venenato morsus ab angue fuit:
Hinc repetenda salus: dimitte Machaonas omnes;
Pulvere ab hoc veniet certa medela malis.
Tu modò præceptis maneas, & condita mente
Sedulus observes hæc mea dicta memor.
Si qua tibi fuerint ægri madefacta cruore
Lintea, si cuspis causa caputque mali;
Irriguo immerges puro de fonte liquori;
Quo priùs infusus Pulvis amicus erit.
Nulla mihi veniat divino è pulvere merces,
Prompta laboranti ni venit inde salus.
Et quanquam toto fuerit vel dissitus orbe,
Absens præsentem sentiet æger opem.
Si quis nosse volet pretium medicaminis hujus;
Non me auri cupidum sordidus urget amor.
Felix ô nimium, vestros hic Pulvis amores
Si valet illecebris promeruisse mihi!

2. Ah! siste, amabo! Frater.

Vous le voyez, Messieurs, j'avois tort de me plaindre;
Pour lui faire ma cour, je devrois encore feindre;
Et sans dire aucun mot endurer ses mépris ?
J'en appelle à vostre justice;
Mon frere a trouvé l'artifice,
D'enchanter luy seul vos esprits.
Fier & content de sa victoire,
Il prétend à toute la gloire,
D'avoir par ses amusements,
Sçû meriter vos applaudissements.
On ne fera de moy cependant aucun compte;
Je sortiray d'icy, le front chargé de honte;
Et pour fruit de mes soins, j'auray le triste employ
D'écouter des douceurs qui ne sont point pour moy ?
Souffrirez-vous, Messieurs, cet injuste partage ?
Je me verrois privé de l'avantage
D'avoir eû part à vos faveurs ?
Je n'aurois sçeû trouver le chemin de vos cœurs ?

1. Que dites-vous, mon Frere ? un chacun vous admire,
Vous remportez l'honneur de nous avoir fait rire,
Et dans tout le pays Latin,
Il ne s'est veû jamais un plus joli badin,

OCULUS

IN TABELLAM

QUÆ MOSEM NILO FLUMINI EXPOSITUM REPRÆSENTAT.

ARGUMENTUM TABULÆ.

TAbula Mosem exhibet, dum ab afflictis parentibus Nilo flumini exponitur. Cernitur hinc pueri pater, erectis in cœlum oculis & manibus, filii sortem divinæ Providentiæ commendans. Inde mater desolata junctis insertisque in se invicem manibus & fixo in terram aspectu. Adest Aron junior lacrymabundus territusque, & ad ulnas matris adrepens, dum vagientem fratrem ponè respicit. Interim Jocabetha pueri soror affusa ripæ fluminis Mosem extremùm amplectitur, suasque fraterculi fletibus lacrymas permiscet.

Tabellam proponebat nobilis & ingenuus Adolescens D. Bosc.

PROLOGUS.

Hei mihi! fera'is circumtenet omnia luctus,
 Pars & sollicito nulla dolore vacat!
Hic oculos, duplicesque manus ad sidera tendens,
 Propitiam gemitu supplice poscit opem.
Hæc defixa solo, visuque immota rigenti
 Torpet; & in nullas sustinet ire preces.
Impatiens fuit illa mali; quò fervidus urget
 Impetus, & magno plenus amore dolor.
Ipsa etiam taciti secreta silentia saltus
 Conspirant luctus ingeminare graves.

At at, Auditores Ornatissimi, quæ tam acerbi luctûs causa est?

Scilicet Hebrææ Moses spes unica gentis
 Creditur, heu! Phariis mox tumulandus aquis.
Parva licet tenui de cortice cymba puellum
 Protegat, & fluctus det super ire vagos;
At non rector adest, cursum qui dirigat; absunt
 Carbasa, destituit remus utrumque latus!
Protinus aura levis vada per metuenda phaselum
 Proruet, aut mediis præcipitabit aquis.
Quamquam sollicitum pone, ô pia turba, timorem;
 Nil gravius puero, quod verearis, habes:
Æthereâ Deus, ecce Deus, qui regnat ab arce,
 Atque hominum nutu fata potente regit;
Ipse vices rectoris aget, tantoque phaselus
 Sospes, inoffensum sub duce carpet iter.

Sed quid hîc moror, Auditores? Latet aliud quidpiam in hoc Puero mysterium; quis explicabit? Nemo? nemo, inquam? Tamen nihil hîc abs- Invitatio,

trusum, Auditores, aut reconditum; nihil quod non offerat se se ultro ac manifestet etiam nolentibus: Cogitate enim vero quidpiam, quod ad Pueri naturam, indolem, mores accedat quàm proximè; quod simplicitatem Pueri, candorem, teneritatem æmuletur: quod vel infans, loquatur ut Puer, & animi sensus etiam tacens disertissimè significet; quod pueri more pronum sit ad lacrymas; cui irritari, incendi, offendi tam facilè contingat quam Puero: cujus periculum non piam minùs sollicitudinem, quàm filiolus hic parentibus, quam dilectis fratribus ac sororibus fraterculus moveat; cujus jacturam æque omnes ac illi vereantur; quod amissum semel tam defleant insolabiliter. Non capitis adhuc quid velim? Latet adhuc mysterium? Ergo rem vobis fingite, cujus eadem atque Pueri hujus conditio sit; quæ mediis aquis innatet; quæ tunicis ac panniculis amiciatur; quæ duriori etiam protegatur cortice; atque ut etiam cum ipso Mose similitudo non desit sua; quæ, uti ille sedulus ac constans Israëlitici populi ductor extitit, sic & ipsa varias Ducis partes ac munia sedulò ac constanter obeat. Verbo dicam, Auditores, ne vos longiore fatigem morâ, hic Oculum adumbramus; *C'est l'Oeil.*

Oculi Natura & partes variæ in ipsâ Pueri Mosis conditione adumbratæ

Oculum, inquam, in Puero Mose flebiles inter parentum gemitus, Fratris & amicæ sororis lacrymas, Niliacis aquis exposito vobis exhibemus.

Oculi situs.

Agite vel ista infelicis Pueri conditio quàm belle naturam Oculi & partes varias repræsentat. Jacet tenellus infans vimineo conclusus in orbiculo, quem pia mater contexuit unicum in extremo periculo misellæ sobolis tutamen atque præsidium.

Ipse etiam artifici pariter spectandus in orbe
Hinc atque hinc Oculus concluditur; ossea circum
Compages tenerum valido tegit aggere corpus,
Et procul invisos avertit limine casus.
Quin & securos aditus infraque supraque
Horrentes fecere pili; stant ordine denso
Dispositi, strictisque hostes mucronibus arcent.

Oculi propugnacula.

Fasciolis undique Puellus astringitur, ne tenerum vacillet corpus, aut de vimineâ excussum cymbulâ submergatur.

Oculi Partes.

Et sua sunt Oculo retinacula: plurimus illum
Musculus, in vincli morem, circum alligat; at non
Est pudor, aut durum pariunt ea vincla laborem.
Quippe suum venit hinc Oculo decus: inde moveri
A dextrâ levâque habilis, sursumque deorsumque,
Atque agere alternos per mille volumina gyros.

Musculi sex.

At quàm providè sedula mater consuluit, ne Puero deessent panniculi, quorum beneficio decumberet molliùs, & ab aeris inclementiâ defenderetur.... Et hoc quam pulchrè cadit in Oculum, quem sui etiam panniculi seu tunicæ vestiunt.

Oculi Tunicæ quinque.

Artifices Oculis miro natura labore
Aptavit Tunicas, ne fors circumfluus humor
Diffluat, & latè rivis exundet apertis.
Hinc etiam vires Oculus trahit, inde nitorem
Comparat, & rebus venit aptior ipse videndis.
Quæ cerebro propior, Fundæque volubilis instar,
Sustentatque Oculum, capitique annectit Adhærens.

Prima Adnata, seu Funda, Album Oculi, Iris,

Dicitur; & miscens Albo flavente ruborem
Assimilat variis distincta coloribus Irim.
Secunda. Cornea. Proxima, duritiam cornuque imitata nitorem,
Cornea, nomen habet: suus hic labor, aspera brumæ
Frigora, & incensos Oculo prohibere calores.
Tertia. Uvea, seu Pupilla. Tertia *Pupillæ* nomen sortita, vel *Uvæ*,
Tincta subobscurâ ferrugine cingit & ambit
Totum Oculum, nisi quod medium pertusa foramen
Exhibet; huc se se magno fert impete lumen,
Quâ via fit; radios sed enim Pupilla micantes
Temperat, obtentâque nigranti nube refringit.
Quarta. Aranea. Tuque inter tunicas diceris *Aranea*, magnæ
Artis opus; tu ne species hinc inde vagentur,
Stringere amas, parvosque obicis retinacula casses.
Ultima, cui proprium fecerunt Retia nomen,
Quinta. Reticularis, seu Retina. Excipit objectas variâ sub imagine formas;
Nec mora; depositi custos fidissima, rerum
Quas vidit, spectanda refert simulacra cerebro.

Aquis innatat mediis infelix Puer, & nisi Superum resistat cura, tristissimum brevi naufragium faciat. Quanquam funestum omen apage: res adhuc in integro est. Imò hæc eadem ferent salutem ac gloriam, quæ minitari periculum videantur. Eadem est Oculi conditio, Auditores; aquis & ipse mediis innatat, quæ non modo nihil officiunt ipsi, sed eundem adjuvant pariter & ornant. Humores Oculi.

Ast Oculum non est unus qui proluat humor,
a Vitreus. *b* Aqueus. *c* Crystallinus. Aut eadem natura; Vitri *a* fert ille nitorem,
Hic imitatur aquas; *b* sed purior alter utrumque,
Crystalli *c* qui nomen habet, Crystallinus anteit.
Ille inter medius Vitreumque Aqueumque liquorem,
Concrescit nitidi in speciem formamque Lapilli
Durior, atque oculi centrum tenet; hic ubi se se
Objicit, angustumque facit Pupilla meatum.
At ne intromissi vis luminis acrior usquam
Officiat; radios Aqueus priùs excipit humor,
Ac nisi refractos obtusâ luce remittit.

Oculi naturam Partesque adeo varias, ex quibus componitur, iste Pueri jacentis inter aquas status exhibuit. Nunc in ipso Puero, eodemque Mose diversas Oculi dotes atque affectiones intelligite.

Oculi Dotes & Affectiones ex personâ Pueri. Candor.

Candida mirum in modum fucique expers omnis Pueri indoles: accommodate omninò ad Oculum, Auditores.

Fucus abest Oculis, si vis illudere quemquam;
Ah! ne Oculos propiùs viderit ille tuos.

Veritas. In Puero se prodit veritas; nec in ætatem istam cadit, ut curas animi, si quas patitur, dissimulet? Et hæc virtus Oculi propria, ut ægritudines animi celare non possit.

Si quando tacitas coquit anxia cura medullas,
Ægraque vesano pectora felle madent.
Frustra dissimules alienâ fronte dolorem;
Lacryma sollicitum prodit iniqua malum.

Loquacitas. Puer loquitur vel tacens, ac sine voce varios cordis affectus disertissimè significat.... Ut sunt loquaces & Oculi, vel si vocis usum non habent! & quàm pronum est ex iis intelligere quid unusquisque sentiat!

Si placet arcanos animi penetrare recessus,
Et quæ sub tacito corde reposta jacent:
Nil opus est, ut lingua palam secreta revelet,
Signa dabunt, Oculos consule, fida magis.

Sic est, Auditores; sincerissimum animæ speculum Oculi sunt, nec feliciùs uspiam deprehenderis, quibus illa cumque motibus conflictetur.

Quàm

Quàm variè afficiunt animos dolor, ira, metusque,
Spes, crudele odium, vel male suadus amor:
Tam varii turbant Oculos agitantque tumultus,
Alternantque vices, & fera bella movent.
Ignescunt, odere, dolent, sperantque timentque;
Et, cùm durus amor vulnera fecit, amant.

Levitas. Innata Puero levitas & inconstantia; odit, amat, iras temere colligit ac ponit; & conversis perpetuò in contraria studiis, ea despicit ultrò, quæ paulò ante cupidiùs amaverat.

Haud aliter cunctas Oculus mutatur in horas,
Et solâ constans mobilitate suâ est:
Languet iners, torpetque, graves mox ardet in iras;
Vix bene cœperunt gaudia, luctus adest.

Fletus. Ut gemit! ut plorat Puer infortunatus! quid mirum? Nihil Puero familiarius est, quàm lacrymæ. Et in Oculis, Auditores, suum est lacrymis receptaculum. Hinc varios in usus dispensantur, nunc ut luctum, mox ut lætitiam significent. At unde fit, ut in luctu tam frequenter, tam ubertim manent ex oculis lacrymæ; in lætitiâ tam rarò, tam parcè defluant? paucis accipite.

Sunt gemini fontes Oculis; fluxuque perenni
Plurimus hinc salsæ funditur imber aquæ,
Custodes utrinque aditus & limina servant;
Hic Nomen risûs, ille doloris habet.
At non conveniunt animis communibus ambo;
Nec studio peragunt munus uterque pari.
Prodigus hic laxas undarum effundit habenas;
Alter commissas servat avarus opes.
Hinc quàm sæpe dolor lacrymas profundere gestit,
Tam rarò lacrymas fundere risus amat.

Curiositas. Inest Puerorum animis ingenita quædam ac pœne incredibilis rerum curiositas. Quàm bene & in eâ re Oculus cum Puero conveniat, vel ipsi Codices sacri testantur. Enim vero...

Nil oculum quidquam exsatiat; juvat usque tueri;
Et, quo plura videt, plura videre cupit.

Offensio. Offenditur facilè Pueri animus, incenditur, irritatur. Quis nesciat eam esse pariter Oculi indolem, ut rerum pœne omnium offensioni pateat?

Ni qua tibi veniant blandæ fastidia lucis;
Ah! caveas; Oculo vel levis aura nocet.

Jacturæ gravitas. Luget Parens uterque, & sincerissimis lacrymis Pueri fatum miserabile prosequuntur. Quis hoc miseris parentibus succenseat, quibus suavissimæ deliciæ filiolus eripitur? Nec levius sui desiderium Oculi pariunt, si cui dulcissimo illo vitæ solatio carendum sit.

Ut gemit amissos infelix mater amores,
Nec venit in tantis ulla medela malis:
Sic Oculos fato quisquis suspirat ademptos,
Vix ferat assiduis questibus esse modum.

Jactura irreparabilis. Imò tanto gravior isthæc jactura est, quanto resarciri minùs, vel compensari posse videatur.

Amissos nequicquam Oculos reparare labores;
Non habet hoc, redimi quâ queat arte, malum.

Ex Persona Mosis. At, at, Puer hic Auditores, tam propinquus letho, tam luctuoso positus in statu periculum evasit tandem, & ille Moses extitit tot rerum gestarum gloriâ spectabilis. Belle, inquies:

verum quid Mosi cum Oculo; quid Oculo cum Mose convenientiæ est? Ductor Israëlitici populi Moses fuit.

Per nemorum latebras & per deserta ferarum
Isacidis Moses dux stetit usque viæ
Hinc errare nequit populus; perque invia lustra
Hinc certum tanto sub duce tentat iter.

Oculus Ductor. Quid præstat Oculus in corpore, nisi Ducis officio fungitur?

Quo te cumque feras, Oculus nisi vertice ab alto
Monstret, & incertam dirigat usque viam;
Nil mage contulerit rutili Lux aurea solis,
Quam si sol toto nullus in orbe foret.

Mosem habuit idem ille populus divinæ voluntatis interpretem, & intelligebat ex eo, quid præscriberet Deus, quid vetaret. Ecquis humanæ voluntatis interpres certior, quàm Oculus, vel unde, quo quisque pacto sit affectus, feliciùs discas, quàm ex Oculo? Valeant illi Physiognomi qui se profitentur hominum mores naturasque ex aliis corporis partibus pernoscere.

Oculus studii & voluntatis Interpres.

Naturas hominum si vis & noscere mores,
Quid metuant, fugiant; quidve sequantur, ament:
Ne ductus oris varios, neve inspice frontem;
Aptave sit naso forma, decensve minùs.
Non meruere fidem; signis malè creditur istis:
Frivola sunt; sæpe hæc fallere signa solent.
Ast Oculo certa est fiducia; totus in arcto,
Quantus adest animus, pictus in orbe patet.

Moses Orator disertus imprimis & efficax: quoties ille iratum Hæbræis Deum placavit, & paratum nocentum in pœnas fulmen excussit de manibus? Nec Orator minùs potens Oculus est, Auditores. Oculus Orator.

Ecquis erit quem non Oculi facundia vincat?
Quem non illecebris leniat ille suis?
Nequicquam ultrices meditaris fervidus iras;
Infrendensque animis aspera bella moves.
Molliter inflexos Oculus se verset in orbes,
Flebilis irriguo guttula fonte cadat.
Arma cadent manibus, ponentque ferocia corda;
Ilicet agnus eris, qui Leo sævus eras.

Restat ut effectus Oculi in hac tabellâ inveniamus. Commodè illi se offerunt in isto miserabili comitatu, quem Pueri calamitas affligit, periculum exanimat, dolor incendit. Oculi Effectus varii in vario Pueri Mosis Comitatu.

Sic est Auditores; eam vim habet Oculus, ut quoscumque motus ipse patiatur, eosdem in cœteris efficiat; neque se ab eâ vi, quam infert, temperare quis possit.

Nemo Oculo meliùs se se insinuare per artem
Novit, & affectus, quos habet ipse, dare. Quoslibet motus excitat.
Si dolor afflictum, vel si stupor urget inertem:
Te stupor urgebit protinus atque dolor.
Fleverit, & madidos lacrymis conspexeris orbes;
Ibit & ex Oculis lacryma multa tuis.
Sollicitum si fors dedit anxia cura timorem;
Respice; sollicitos senseris ipse metus.
Sin amat, ah! caveas; nusquam præsentiùs ullas
Admovit miseris ipse Cupido faces.

Quanto perculsus metu videtur hic Puer! ut ad aspectum fraterculi totus perhorrescit!

Est hic etiam effectus Oculi maximè singularis, Auditores, ut incutiat metum; & splendore nonnunquam suo fulguris cujusdam instar percellat. Sic Oculis, tam vividis præditum fuisse Cæsarem Augustum ferunt, nemo ut Metum efficit.

irretorto vultu sustinere ipsius aspectum posset. Hinc apud Poetas de Jove dicitur, *& totum nutu tremefecit Olympum.*

Unde vis in Oculis tanta. At unde vis in Oculis tanta est? unde tantùm roboris ad ciendos quoslibet motus accessit? Istud ni grave est, Auditores, coronidis veluti loco narrabimus.

Fabula. Olim Prometheus Principem dum conderet
Limum peritus artifex:
Suisque totum partibus compingeret;
Fertur recisas undique
Ferarum ab omni gente portiunculas
Nostro addidisse pectori,
Fecunda belli litiumque semina,
Mortale quæ vexant genus.
Hinc ira discors nata, livorque impotens
Aurique malesuadus furor:
Hinc crevit odium, spesque, & exanguis metus;
Hinc dira curarum cohors;
Et quæ pudicis moribus labem illinunt,
Insana mentis gaudia.
Breves per annos cordis angustos sinus
Fatalis incoluit lues.
Nec amplioris appetens regni suis
Se tenuit ultro finibus.
At mox latebris puduit invisis premi;
Junctisque in unum viribus,
Præceps caterva cordis è repagulis
Prorumpit, & gestit palam
Prodire; verùm pectus extra qui ferant,
Dum quærit aditus pervios;
Oculos patentes invenit: nulla est mora;
Huc turba tota convolans
Amat in aperto castra metari loco,
Et inde vires promere.
Quin & moveri docilis & se quolibet
Dum patitur Oculus abripi;
Tumultuosi, quod gerunt, belli in genus,
Hinc arma vires & parant:
Vicissim & istis Oculus hospitibus ferox
Ciere tot turbas solet.

LINGUA
IN ABIGAILE ADUMBRATA
QUÆ IRATUM CONJUGI SUO NABALO DAVIDEM PLACAT.

TABELLÆ ARGUMENTUM.

Tabella Abigaïlem exhibebat, quæ properanti Davidi ad evertendam Nabali conjugis sui domum, à quo spretus insigniter & iniquam passus repulsam Rex fuerat, supplex occurrit cum muneribus, eundemque Marito suo placatum reddit. Cernitur hinc David Equo insidens stipatusque militibus, inde profusa ad ipsius pedes cum tota familiâ Abigaïl, &, quæ Nabalus cibaria Regi abnuerat, ultro deferens.

Tabellam proponebat & explicabat Nobilissimus & ingeniosissimus Adolescens D. De Lamoignon, qui Oratoris Regii partibus defunctus primùm

in Senatu nunc sedet inter Præsides infulatos. Is cùm præfixo explicandis Ænigmatis tempore suas non obiisset vices, quia Illustrissimus ipsius parens in Occitaniam diverterat visurus Fratrem amantissimum, qui totius Provinciæ Præfecturam per tot annos tantâ cum gloriâ exercuit; festæ diei solennitas ad ejusdem reditum dilata est. Hoc ipsum innuit Par Adolescentum nobile qui scenam aperiunt, & in Oedipi Tabellam aliquid honoris gratiâ præfantur: quorum Alter erat D. Chauvelin priùs in Senatu Orator Regius nunc in eodem Præses infulatus. Alter D. De Coëtlogon nunc Comitis de Coëtlogon nomine cognitus. Augustus Senatus pœne totus consessum suâ præsentiâ cohonestabat.

PRÆLUDENTES* OEDIPI.

1. O factum bene! ecce nobis iterum sistitur Abigaïl: &, quam nostris ereptam oculis, cùm maximè videri debuisset, doluimus, eadem spectanda propiùs objicitur! Quid tibi videtur, Amice?

2. Æquum censes, ne vivam: & quidem quanto videbatur Tabella pulcrior, tanto ferebam graviùs, quod celaret illa mysterium, diutiùs ignorari.

1. Et hæc me curâ sollicitabat mirum in modum, dum cæteri pro se quisque nuper agerent Oedipos, non adesse Amicum nostrum, quem à solenni concertatione clarissimi parentis absentia removeret.

Namque ubi es, aiebam? cur gaudia nostra moraris?
Quis tenet externâ te, Lamonæ, plagâ?
Si tua cara tibi soboles; (nam debuit esse)
Tam bene jam patrium docta referre decus;
Scilicet ingenium est, & doctæ copia Linguæ,
Verbaque vel Latio suspicienda foro.)
Cur tua speratos differt absentia plausus?
Quæ le. tas potuit nectere causa moras?
Te quoque læta manent festæ spectacula lucis;
Nec sine te pleno pompa decore nitet.
Ergo veni; nostris quæ te contraria votis
Fata peregrinis detinuere locis?

2. Justas, ædepol, querelas, Amice: & ipse pariter, si bene meministi, dolebam non mediocriter substrahi nobis festivæ diei partem longè optatissimam.

1. Piget narrare ulteriùs, quod sentiebam; adeo indignabar ego tacitus procrastinari spes nostras, & abire amico nostro hunc diem sine publicâ gratulatione.

Quin etiam vota imprudens pœne impia feci;
Vota, reor, faciles non habitura Deos.
Cur geminos dixi tantum concordia Fratres,
Aurea cur constans pectora jungit amor?
Quidve Bavillæus rebus tam dexter agendis;
Quid spectata viri fama fidesque juvant?
Si virtus spectata viri, si fama fidesque
Fiunt, quod querimur, causa caputque mali.
Ah! nisi tanta foret meritorum gloria, non jam
Abforet à patrio Frater uterque solo.
Ah! funeret si fratris amor, spectator adesses,
Nec sine te fluerent hi, Lamonae, dies.

2. Prudenter tu quidem, ista dum subiratus precabare, nunquam te damnandum votis prævidisti; neque enim ii sunt Fratrum par nobile, quos instituræ virtutis aliquando pœniteat. Sed age: velim ego te Judicem esse conjecturæ cujusdam, quam feci statim, cum primùm exhibita palam Tabella est, & sparsus subinde rumor dilatam

esse mysterii explicationem.

1. Istud porro, quid quid est, facito, velim, ut sciam.

2. Credo vel in Tabellâ vidisse me, si minùs veram ac germanam, aliquam certè nec levem dilationis caussam.

1. Mentem explica.

2. Perpexisti diligenter quid quid hîc agitur rerum?

1. Video Davidis ad conspectum jacentem ac prostratam Abigaïlem, & pro Nabalo conjuge pœnas, quas ille meruerat, suppliciter deprecantem.

2. Hoc ipsum est quidem: ast aliud quidpiam auguror, quod nescio an advertas satis?

1. Quid isthuc est?

2. Verbo dicam Lis hic depingitur. *C'est le Procés.*

1. Litem ais?

2. Litem, inquam: & Litem ejusmodi, quæ nisi apud Judices primariæ nobilitatis, quales sunt illi, qui cœtum hunc nostrum cohonestant, dirimi, vel componi minimè potuisset.

1. Si res ita se habet; consultum prudenter ab Oedipo nostro, qui controversiæ hujus judicium ad hoc usque tempus distulerit. Tamen quid videtur tibi in hac causâ, quod talium judicum præsentiam requireret?

2. Rogas? Scilicet hinc rex maximus cum exercitu fortissimo, inde Abigaïl cum imbelli comitatu Lite contendunt.

1. Feliciter: habet infelix Abigaïl quod gratuletur sibi: & hîc habemus judices, quos nulla personarum ratio vel dignitas inflectat.

Quisquis eris, si jura favent, tibi vincere certum est,
Lancem æquo librat pondere sancta Themis.

2. Adde, quòd natura Litis hujus ambigua est, neque jus obvium satis, ut perspici continuò ac dijudicari valeat. Etenim suis se David, suis se & Abigaïl rationibus tuentur.

Ulcisci dum jura parat, si vincere dignus:
An meruit vinci, quæ nihil ausa fuit?

2. Bene est: Et judices nacti sumus tam oculatos ac perspicaces, cum res exigit, quàm ubi jus & æquitas postulant, cæcutientes.

Quæ vidisse nefas, castis defendit ocellis,
Fasciolâque Themis lumen utrumque tegit.
Ast eadem, si verum opus est secernere falso,
Nil invisum Oculis sustinet esse suis.

2. Quid tu de meâ illâ conjecturâ?

1. Inventum ingeniosè, feliciter excogitatum!

2. Putas attigisse me sensum Ænigmatis?

1. Equidem istud non putem; latet reconditius quidpiam; quod non pervidisti.

2. Tamen satis bellè quæ diximus hactenus conveniunt cum Lite; neque tam operosum est reliqua persequi, si voles.

1. Experiamur: quid diceres de Pueris illis?

2. Pueri indoles naturam Litis atque indolem mirificè adumbrat atque exprimit.

Parvulus ut Puer est, ita Lis quoque parvula primùm;
Major deinde Puer, Lis quoque major erit.

Postquam anni fecere virum, Puer alter ab illo
Nascitur; & Litis Lis quoque sæpe parens.
At velut æternos vidit domus una nepotes;
Æternam Litem sic videt una domus.
Sæpe Puer patris rem decoquit: & vorat amplas
Stultæ Litis amor non satiandus opes.

1. Quid ista porro supellex ad Litem? vasa aurea, fruges omnis generis, cibaria?

2. Supellex, mihi crede, ad Litem non tam inutilis, si apud severos minùs & minùs incorruptos judices res ageretur.

1. Est, ut dicis; neque opinor Illi tam malè sufficerent Fabellæ locum, quam, ni te pigeat, qualis jam venit in mentem, recitabo.

2. Tam gratum erit id mihi, quàm scio fore viris, quot quot hic adsunt, ornatissimis.

1. Ausculta.

Dum Plutus olim Themide certat arbitrâ;
Et jus iniquum sequitur, causam perdidit:
Iratus inde quærit vindictæ locum.
Olli Cupido, blandus & Amorum chorus,
Quos illa pariter spreverat, spondent opem.
Factoque in Unam coëunt omnes fœdere.
Tum molle velum fortè ponebat Themis,
Quo tegere suevit Oculos, dum solio sedet,
Æquâque dubium librat examen manu.
Vidit Cupido; protinus & Plutum admonet.
Nactique tempus fasciam furtim auferunt:
Rati quòd auri fulgor, & Cupidinis
Illecebræ Temidis Oculos jam perstringerent,
Spoliata velo cum demum foret suo.
Furtum illa sensit; blandùm & subridens Dea,
Tanto, inquit, meliùs! vestros nam posthac dolos,
Malas & artes positâ, spero, fasciâ
Videbit Themis, & castigabit pulcriùs.

2. Jam, credo, videri possum alicujus nominis, si modò verum est vetus adagium; quandoquidem rem in eandem tecum, Adolescente tam ingénioso, incidi. Atque ut ne dubites, quam narrasti modò Fabellam versibus senariis, eandem ego carminibus etiam liberioribus dicere meditabar.

1. Fortunatum me potius eâ ipsâ re, quâ te Beatum putas: age. Audiemus perlubenter.

2. Plutus, dit-on, plaidant devant Themis
Perdit un procés d'importance.
Il avoit tort: mais il s'estoit promis,
Faute de droit & de prudence,
Que l'or & que l'argent avec beaucoup d'amis
Feroient en sa faveur trebucher la balance.
De cet affront songeant à se venger,
Dans son party Plutus sceût engager
Le jeune Cupidon & toute son escorte:
Chacun promit de lui prester main forte;
Car tous dans leurs emportements
Condamnoient de Themis les mauvais traitements.
Un jour que la sage Déesse,
(Après avoir jugé d'un cas litigieux
Entre le Défendeur & la Demanderesse)
Détachoit le Bandeau qui lui couvre les yeux,
Plutus & Cupidon de loin s'en apperceûrent;
Et l'un & l'autre aussy-tost crurent,
Que du voile sacré s'ils pouvoient se saisir,
C'estoit fait de Themis: qu'ils auroient le plaisir
De l'éblouir par l'éclat des richesses,
De la faire mollir par leurs douces caresses.
Aussy-tost dit, aussy-tost fait.
Animé par l'espoir d'une telle conqueste,
Cupidon fend les airs: & plus viste qu'un trait
Court au Bandeau, l'enleve, en couronne sa teste.
De ce projet audacieux
Themis par un souris confondant la malice;
Hé-bien, dit-elle, hé-bien, la severe Justice
Les yeux toûjours ouverts desormais pourra mieux,
De vos desseins pernicieux
Connoistre & punir l'artifice.

Ut expoliisti tu bellè quod ego rudiore manu tantùm adumbraveram.

1. Sed ad Tabellam, quæso, nos

tram redeamus. Si quid eſt tamen quod explicatum ſatis nondum videri poſſit.

2. Excute, per me licet.

1. De Equitibus illis nihil dixiſti; quid, amabo, pertinent ad Litem.

2. Commodè.

Quem Litis maleſanus amor deducit in Urbem,
 Fervidus effrenis ire videtur Equis.
Idem heu! abſumptis longo in certamine nummis,
 Cogitur, amiſſâ Lite, redire pedes.

1. At ecce myſterii quidpiam non vulgaris latet in iſto homine, qui poſito ad Os digito ſilentium videtur imperare.

2. Imò, res patet: Apparitoris ille vice fungitur; qui, dum orantur cauſæ, obſtrepentes ſilere jubet.

1. Apage genus hominum ipſis obſtrepentibus moleſtum magis.

Pacem importuno quid præcipis uſque tumultu?
 Ipſe tace: toto pax erit alta foro.

2. Quamquam, ſi me audis, aliud quidpiam iſte videtur admonere.

1. Cedo.

2. Ne, quam fecit amicus noſter dicendi copiam, eâ diutiùs abutamur.

Oedipus. Odioſum ſemper & inviſum Litis vel ipſum nomen, Amantiſſimi Sodales. Vos differendo Litem effeciſtis tam amicam tamque amabilem, ut naturam atque ingenium mutaſſe prorſus videatur. Verum moviſtis aliud Litis genus, de quâ neſcio, num judices, quot quot hîc adſunt, quantumvis oculati pronunciare facile poſſint. Quippe certarunt in utroque paribus animis ingenium, lepor, urbanitas, elegantia, & principatum in vobis dotes illæ ſingulæ ſibi vindicant. Ego certè multo minùs præſumam rem decidere. Hoc habebo ſatis ambobus gratulari; Tibi quidem emerito Rhetori ac ſocio cariſſimo, quod ad Theatrales plauſus, qui tibi nudius tertius dati ſunt, novum hodie incrementum feceris; Tibi vero Rhetori Candidato & amico veteri, quod exemplum æmulatus amantiſſimi Fratris, cui Philoſophorum in paleſtrâ triumphanti nuper ab omnibus acclamatum eſt, tuas ipſius in hac concertatione partes tam glorioſè ſuſtinueris.

D. de Coëtlogon. Neque nos ſilebimus geminæ illius Laureæ gloriam, quâ decoratus ipſe in eodem Theatro tubis accinentibus pro conſtanti ſemper more tuo inceſſiſti.

D. Chauvelin. Malim Ego Fortunæ vel cœcitatem vel malitiam accuſare, quæ plures Tibi, & pares ingenio atque eruditioni Laureas inviderit.

D. de Lamoignon. Novum hoc benevolentiæ erga me veſtræ teſtimonium grati animi plenus accipio: impenſas, etiam ſupra meritum, laudes, ut par eſt, fero.

Invitatio. Depoſitum habemus apud mulierem arcanum noſtrum: quis eliciet?

Prologus. Nemo? Nemo hercule?.. Nemo?... Næ mirum illud eſt, Auditores ornatiſſimi, non offerre ſe quemquam, qui rogare Fœminam de arcano confidat! Næ mirum illud multo magis, quòd illa tam religioſè tenax fuerit arcani, ut etiam non rogata arcanum non vulgaverit. Et hoc adjicite, Viri Illuſtriſſimi, quod valet plurimùm ad laudem conſultæ mulieris, & ſingularem raræ taciturnitatis commendationem. Eſt enim arcanum noſtrum ejuſmodi, ut

ægrè teneri possit ex se se, ut rimarum sit plenum, ut hac, illac totum difluat; verbo dicam, ut loquaci quavis muliere meritò dicatur ipsum loquacius. Rem nondum pervidetis? hæretis etiam atque etiam? nihil Oculos, nihil aures perstringit? O miram arcani fidem! ô te dignam ædepol, Abigaïl, quæ Davidem exores, & iratum Nabalo conjugi tuo placatum reddas! At at satis est mysteriorum, Auditores: tempus est, ut arcanum nostrum prodeat in lucem: nihil vos moror; quale sit illud, accipite.

Res est parva quidem; potuit spernenda videri,
Attamen in tenui corpore grande decus.
Seu meruit, faciunt seu nulla piacula sontem,
Multi illam nexus, vincula multa ligant
At non dedecorant, neque sunt ea vincla pudori:
Libera de vinclis imperat illa suis.
Multiplici frenata licet circum undique vallo,
Transilit objectas, quâ placet ire, moras.
Frustra illam invicti tentarunt vincere reges;
Fortior invictis regibus illa fuit.
Nunc juvat infesti miscere incendia belli;
Mox eadem leges dicere pacis amat.
Quisquis ades, cave, si tristes denunciet iras;
Nec leviora time vulnera, quisquis abes.
Non te si turris defendat ahenea, non si
Multo cinctus eas milite, tutus eris.
Ultima nil etiam tutantur fata sepultos;
In tumulo manes irrequieta petit.
At non usque nocet; nihil illâ mitius usquam est,
Si velit; illecebras, queis capiaris, habet.
Blandiri didicit; veros jurabit amores:
Mansuramque canet tempus in omne fidem.
Tu nimium ne crede tamen, jurata fefellit;
Notaque constanti mobilitate suâ est.
Nec tibi tam variis Proteus amat ire figuris,
Ipsa parum similis, quàm solet esse sui.

Est aliquis vestrum, Auditores, qui tam expressis adumbratam coloribus Linguam non agnoscat? Imò Lingua est: *C'est la Langue.* Linguam exhibemus in Fœminâ, in Fœminâ Principe, in Abigaïli.

At enim Linguam in Fœminâ cur pingimus? Rogatis? ecquid naturam Linguæ repræsentet feliciùs quam Fœmina? Quod de Lusciniâ volucri quidam apud Plutarchum dicebat admirans, *Vox, inquit, tota es prætereaque nihil;* hoc idem pœne Poeta non inelegans sepulcro Mulieris olim inscripsit. Lingua cur in Fœminâ. Prima ratio similitudinis.

Quis quis ades, tumulo si quid condatur in isto
Nosse cupis; paucis accipe, Lingua fuit.

Velox indoles Fœminæ, præceps, agilis. Secunda ratio similitudinis.

Dic age, quid toto est Linguâ velocius orbe,
Cum semel eloquio præcipitante ruit?
Non sic aggeribus torrens effusus apertis;
Aut rapidâ fertur concita puppis aquâ.
Non sic præpetibus luctantes flatibus Euri
Aerias soliti pervolitare plagas.
Nunc age, quisquis eris, properantem sistere Linguam
Aggredere, aut lentas, si potes, adde moras.

Velocitati & agilitati affinis est quàm maximè levitas & inconstantia: quam rectè, an secus arguant in Fœminâ, qui cum Virgilio loquuntur, *Varium, & mutabile semper Fœmina*, videat, qui volet: at, ut ut est, mirum quàm bellè levitas & inconstantia cadant in Linguam. Tertia ratio similitudinis.

Quæ meritos hodie tibi Lingua impendit honores,
Cras eadem immerito fors maledicta dabit.

Næ severus ac censorius præter modum Cato, qui Fœminas freno coërcendas Quarta ratio similitudinis.

cendas olim dictitabat! Palinodiam haud dubiè caneret, Auditores, si fuisset nostrum hoc in ævum dilatus. At, quod dixit ille de Fœminis sui temporis, quàm pulchrè cum Linguâ nostrâ congruit. Etenim.

Frenum adhibe, & vinclo Linguam constringe tenaci;
Ni facias, damnis solvitur illa tuis.
Multa quidem feret hæc aliis incommoda; damno
Sed tamen auctoris mox redimenda sui,

Quinta Ratio similitudinis.

Arcani impatiens Fœmina vulgò dicitur. Et hæc Linguæ indoles, ut arcani religionem vix norit.

Quisquis in infidam solitus consurgere Linguam,
Nesciat arcani quod retinere fidem.
Parce queri: hoc Linguæ ingenium est: hinc Lingua vocari,
Incipit, arcanum qui reticere nequit.

Sexta Ratio similitudinis.

Maledicam esse Fœminæ indolem obtrectatores Philosophi quidam disputarunt; absit ut ego malevolorum cavillationibus assentiendum putem. At Linguæ non est maledicum modò ingenium, Auditores, sed etiam nescio quo accidit fato, ut nullâ re magis quàm maledicendo arrideat.

Quæ frustra studuit laudando Lingua probari;
Mox eadem incipiat carpere, Lingua placet.

Septima Ratio similitudinis.

Bellici causa incendii Fœmina plerumque extitit, Auditores; atque ut dissimulare hoc velim, loquitur satis vel unum Trojæ excidium.

Inclyta quæ rapidis quondam ignibus Ilios arsit,
Hæc hodie, sineret Fœmina, staret adhuc.

Fatalis utinam venefici monstri Lingua nihil universo orbi nocuisset; quàm altâ etiamnum pace frueremur.

Dulcia per placidas regnabant otia terras;
Otia quid pepulit dulcia? Lingua fuit.

Lingua cur in Fœminâ Principe. Prima Ratio similitudinis.

At, at non unam aliquam Fœminarum è vulgo, sed Principem in hac Tabellâ Fœminam exhibemus. Neque vulgaris est Linguæ conditio, Auditores.

Quam penes arbitrium est leges & jura ferendi,
An non Imperii nomen & omen habet?

Secunda Ratio similitudinis.

Sua Principem Fœminam ornat Purpura. Neque illud, quod solorum olim fuit Principum, Linguæ ornamentum abest.

Olim purpurei, si Regum insignia, cultus;
Insita Quam decorat purpura, qualis erit?

Tertia Ratio similitudinis.

Adsunt Fœminæ Principi stipatores Corporis.

Protegit & Linguam denso circum agmine miles.
Hostis es? ah! caveas, spicula miles habet.

Quarta Ratio similitudinis.

Viden' ut ad imperium Fœminæ Principis totus convertat se se famulantum comitatus; & imperantis jussa impleat.

Imperium Linguæ vis noscere? regia verbum
Lingua sonet? quantus fervet ubique labor.

Lingua cur in Abigaïli?

Quid vobis videtur, Auditores?

an non ista satis bellè congruunt? Sed non video, quærat vestrûm aliquis, quid Linguæ cum Abigaïli, quid Abigaïli cum Linguâ convenientiæ sit? Nulla mora est, hoc ipsum est quod promisimus, accipite.

Prima Ratio similitudinis.

Audierat Abigaïl iratum Nabalo conjugi suo Davidem properare armatâ manu, ipsum ut perderet.

Continuo festina ruit, cultuque volutans
Supplice, Davidis procidit ante pedes.

Nec ille cultus humilis ac supplex tam alienus est à Linguâ, ut ad eum accommodare se se aliquando non cogatur.

Imperiosa licet, si fors, casusve requirat,
Cernitur ad multas Lingua venire preces.

Secunda Ratio similitudinis.

Confidentem enim vero Fœminam, quæ tam infensum Marito suo Principem aggredi non dubitet! Quanquam ....

Si reus est conjux, nil fecit criminis uxor:
Ille nocens Regi displicet, illa placet.

Talis est Linguæ conditio, cujuscumque tandem partes tuendas susceperit.

Causam etenim dum sortis agit, si displicet ille,
Certa patrocinio Lingua placere suo.

Tertia Ratio similitudinis.

Neque satis est, quod Davidi placuit Abigaïl, nisi eundem ad commiserationem excitet.

Ut stetit, atque datum est oculos & Principis ora
Cernere, nulla mora est, aspera corda domat.

Haud aliter dulci eloquio dum personat aures,
Pectoris insinuans intima, Lingua ciet.

Quarta Ratio similitudinis.

Obstinatum Nabali in perniciem Davidis animum ita flectit Abigaïl, veniam ut impetret.

Advolat inviso pœnas sumpturus ab hoste:
Proh! quàm tristia te fata, Nabale, manent!
Sed quid ego hæc? nimiùm ô felix hac conjuge conjux;
Obvia vix Regi se tulit, arma cadunt.

Parem in Linguâ potentiam agnoscite, Auditores.

Nequicquam impatiens odioque accensus amaro,
Terribili sævas spargis ab ore minas.
Fundat opes victrix facundia, leniet iram,
Docta vel iratos flectere Lingua Deos.

Linguæ Dotes ac Vitia in Abigaïlis comitatu.

Habetis in toto Abigaïlis comitatu varias Linguæ dotes aut etiam vitia. In Pueris nativum Linguæ nitorem & leporem agnoscite; quem neque dissimulationis fallacia, neque fucus adulationis infecit. In Pueris nimirum ipsa natura loquitur Auditores; Atque hinc est, ut Pueri Lingua quidquid protulerit, excipiatur lubenter, placeat, collaudetur.

Nitor ac Lepor.

Scilicet est teneris candor sincerus in annis,
Et simplex blæso spirat ab ore lepos.
Tuque jocos quamvis derisor spreveris omnes,
Quos Puer ediderit, plauseris ipse jocis.
Namque fidem in reliquis dubiam quæ plurima vulgò
Ars facit, in Pueris non habet ulla locum.

Elegantia & affectatio.

In puellis istis quæ Poetâ teste, dum pectuntur, dum comuntur annus est; pexa compta, & quæ plurimùm

huic affinis est, affectata Lingua exhibetur. Non est tam infrequens illud Linguæ genus, quæ, dum sermonis leporem, elegantiam, aculeos venatur curiosiùs, in frigidos sales & scurriles jocos degenerat.

Vult lepidus, vult & festivus Cerdo videri;
Jactat & insulsos prodigus usque sales.
Si placuisse voles, ah desine velle placere.
Vix placuit, semper qui placuisse velit.

Tamen hominum id genus, qui retusis ejusmodi acuminibus rimantur politioris ingenii famam, ni te plausorem senserint, mirùm quàm graviter offendantur. At quam iniquum illud est, Auditores!

Seu quid scripsisti, seu quid nugaris ineptè,
Continuò vis me plaudere, Cerdo, tibi.
Non faciam; vel si plausum exigis; eia age, saltem
Dic aliquid, plausum quod meruisse queat.

Barbaries ac Rusticitas. Quibus illi veniunt ab oris tam fusco adustoque vultu? Papæ! quam inculti illi sunt atque horridi! commodè nihilominus, Auditores. Barbariem illi, impolitiam, rusticitatem Linguæ designabunt.

Ne qua perorandi veniat tibi dira cupido;
Æternùm potiùs, si sapis, Aule, tace.
Quos etenim, licet ipsa crepes oracula, longè
Non fuget incultis rustica lingua sonis.

Munera. Quanquam præsto est rudis ac impolitæ Linguæ temperamentum, Auditores, & salubre adversus Barbariem sermonis antidotum, magna & pretiosa munerum copia.

Grande petis, nec adest facundia: munera defer,
Sat bellè loquitur, qui dare multa potest.

Orabunt illi causam feliciter, &, ritè si quid auguror, etiam persuadebunt.

Blanda perorantem comitentur munera Linguam:
Inveniet dictis, ne dubitate, fidem.

Quid suspectus vobis ego sum? Poetam audite.

Munera crede mihi placant hominesque Deosque,
Placatur donis Jupiter ipse datis.

Flores & ornamenta. In Floribus, Auditores habetis floridum Linguæ genus: suos etenim flores habet Lingua, quibus illa, dum utitur parcè, in pretio est, eosdem si præter modum adhibet, fastidium parit.

Florida sit; florum & varios imitata colores
Tentet odoriferum Lingua referre decus.
Attamen ah! nimios parcat decerpere flores;
Ipsa etiam florum copia sæpe nocet.

Oculi Diserti. Quid illa sollicitis adeo atque hiantibus oculis? An tacet, an loquitur, Auditores? equidem silet Lingua, at oculi quàm disertè loquuntur! Hæc natura oculorum est scilicet, ut Linguæ vices obeant, &, ipsâ tacente ac repugnante etiam Linguâ, secretos animi recessus palam efferant.

Si te cura coquit, fervetque in pectore vulnus,
Nequicquam tentas dissimulare malum.
Quid quid erit, sensus si prodere Lingua recusat
Arcanos, oculi perdidicere loqui.

Digiti Loquaces. Etiamne loquitur illa micantibus digitis ac tripudiantibus? quidni au-

tem? nescitis eruditos probè digitos fuisse, ut loqui possint? & Linguæ vitium, vel impedimentum, cùm opus est, suppleant?

Si natura negat, digitos ars docta loquaces
Fecit; & articulis est quoque Lingua suis.

Taciturnitas. Atenim dum hic loquuntur omnia, cur ille silet unus, Auditores? &, applicito etiam ad os digito, videtur silentium imperare? Quanquam fallimur; loquitur ille multa, dum silet, & silentium ipsius garrulâ quácumque Linguâ disertius est. Sed quid tamen loquitur? Avetis scire, video, & silentium vestrum id loquitur satis. Bene est, auscultate mecum ..... Audiistis grande documentum quod instillat auribus? Magna virtus, inquit, Taciturnitas. Vocem auream, Auditores! Etenim quàm multa præstat bona taciturnitas.

Dum tacet insulsus poterit cordatus haberi;
Is morbos animi namque tacendo tegit.

Contra omninò evenit, si fuerit idem loquacior, quàm par sit.

Cum tacet, haud quidquam differt sapientibus amens.
Stultitiæ est index garrula Lingua suæ.

Effectus Linguæ. Restat ut effectus Linguæ diversos nostrâ hac in Tabellâ inveniamus: Quàm commodè illi se offerunt, in Davide regioque comitatu feliciter expressi. Viden' ut commovetur ultro Princeps optimus! ut exorari se patitur! Hic effectus Linguæ primarius *Placatio.* Auditores, qui non poterat in quemquam meliùs quàm in Davidem cadere. Tamen ita ne Lingua mulieris cordatum virum inflectat, & eripiat statim arma de manibus? Imò quo quis melior ac generosior est, eo condonat iras lubentiùs, & faciliùs exarmari se sinit.

Ne vinci pigeat: quisquis mitescere nescit,
Ipsis corda gerit barbariora feris.

Indignatio. At cur è contrario indignatur ille? Quid est, ô bone? non habet hæc tam diserta mulieris Lingua, tibi quod placeat? .... Causam ego suspicor, Auditores: prædam expectabat ex Nabali spoliis copiosissimam; spe eum suâ frustratur Abigaïl; hoc illum angit, hoc excruciat. Idipsum est quod quotidie accidit; nihil ut oderint pejus qui litigant, quam si rem habeant cum Linguâ disertissimâ.

Cur dolet Albinus, cur abnuit edere plausum,
Quem docti meruit Lingua diserta viri?
Perdidit Albinus Linguâ sub judice causam:
Plauderet ah! ni tam Lingua diserta foret.

Admiratio. Ut obstupescit iste totus, ut gaudio gestit admirans! Neque de nihilo est, Auditores. Tamen noli tibi nimiùm plaudere, Abigaïl. Est enim illud impolitæ pariter ac politæ Linguæ fatum, ut eosdem plerumque admiratores inveniant.

Omnia miratur, Philomusus & omnia laudat.
Usque vel in nugis plausor ineptus adest;
In pretio si non potuit sapientibus esse;
Hoc agit, insulsis ut placuisse queat.

Æmulatio. Hic autem qui limis Abigaïlem oculis respicit, aut ego fallor, aut disertioris politiorisque Linguæ æmulator est. Ignoscendum id quidem,

Auditores : nam quis ad eam laudem non aspiret.

Sensi egomet, quid enim toties experta fateri
Pœniteat, vel cur stimulos, quos æmula virtus,
Et laudum juvenilis amor sub pectore vertit,
Dissimulem, tacitasque preces & vota recondam?
Sensi egomet, magno quoties plaudente senatu
Orantem causas, & Regia jura tuentem
Auribus his hausisse datum est, ô si mihi forte,
Dicebam, arcano curas sub corde volutans;
O mihi si, matura virum cùm fecerit ætas,
Par decus Eloquii, doctæ par gratia Linguæ
Contigerit! Si purpureâ spectante coronâ
Mulcerem attentas Orator Regius aures!
Non ego, credo equidem, tali cum munere sanus
Contulerim, quot quot dives Pactolus arenas
Torquet agens, vel quas felix habet India gazas.
Tantùm vel teneras incendit gloria mentes!

Hujus porro sortis lætissimæ felix jam mihi gratularer augurium, Auditores; si nostra hæc qualiscumque Lingua vobis placuisset.

FLETUS AC RISUS IN NASCENTE CHRISTO ADUMBRATUS.

TABELLÆ ARGUMENTUM.

TAbella natum recèns in stabulo Infantem Christum repræsentabat. Circumstant Pueri cunas pia mater defixis in filium oculis, Josephus admiratione plenus, & curiosa Pastorum turba suis certatim munusculis Divi pueri ærumnas & egestatem sublevant. Desuper cernuntur Cœlestes Genii plaudentes sacris natalibus, & fortunata miseris mortalibus gaudia gratulantes.

Tabellam proponebant & explicabant Fratrum par nobile D. D. De Voyer d'Argenson* quos inter ingeniosa instituitur concertatio, dum natu major Fletum in Tabellâ, minor Risum adumbrari defendunt.

* Ambo Consistoriani Comites.

1. Flet Puer; quis fletum absterget?

2. Fletum apage, Frater; nihil hîc video, quod Risum non spiret.

1. Imò; nihil hîc se offert præter lacrymas, & magnum flendi argumentum.

2. Sentio: gravitas indolis tuæ, &

præter ætatis sortem austera, nihil tibi nisi serium & luctuosum objicit, ubi læta sunt omnia, & ad hilaritatem comparata.

1. Facit vicissim natura ingenii tui festivior fortè, quàm par esset, ut ridendum existimes, ubi foret collacrymandum.

2. Cave, ne Heraclitum hic agas, Frater.

1. Tu vide multo æquiùs, ne Democritum exhibeas.

2. Vereor ego, ut Heraclitus habeat multos, qui flere cum ipso velint.

1. Possit habere pauciores Democritus, quibus risum excutiat.

2. Risus placet ex se se.

1. Nec sua deest lacrymis gratia.

2. Nihil ego novi lacrymis tristius, neque, si quando, ut humanum est, flere mihi contigit, memini quidpiam durius pati.

1. Credo: at parcam dicere; quòd fortè riseras ineptiùs. Paucorum est, mihi crede, Frater, ridere decenter & oportunè.

2. Experiamur uter nostrum rideat, an fleat decentiùs. Ego non invidebo tibi lacrymas tuas; Tu noli meos mihi risus invidere.

1. Ego in Tabellâ nostrâ aio Fletum adumbrari.

2. Ego Risum exhiberi contendo.

Fletûs ac Risûs cum Puero Congenientia.

1. Quàm bellè fletus in Puerum cadit!

Vix bene inexperti venit sub luminis auras,
Flet Puer; heu! fati conscius ipse sui!

2. Quàm bellè risus Puero convenit!

Exoreris, risuque ambis cognoscere matrem;
Jam sentis, orbi gaudia quanta paras!

1. Puero quid infirmum magis? Imò hæc ætas infirmitatis ipsius speculum est.

Hinc gemit; hinc plorat; rivo fluit inde perenni,
Quæ teneras urget lacryma multa genas.

2. Puero quid amœnum magis? Imò nusquam est, nisi in hac ætate regnet amœnitas.

Hinc labra solvuntur tenero puerilia risu;
Hinc gestit labris oscula ferre patens.

1. Quot fletus Pueri pariunt nascendo parenti!
Et fuimus tanti pars quoque multa mali!

2. Quot risus pueri pariunt nascendo parenti!
Et fuimus tanti pars quoque multa boni.

1. Quod Tibi vindicas tanquam tuum, Frater, peperisse parentibus gaudium, nostrûm est efficere, ne gratis dixisse videaris.

Scilicet indecores dum filius exigit annos
Degener, heu! fletus quot movet inde patri!

2. Nihil utrique nostrûm, Frater; ab eâ parte metuendum est.

Dum patris, quo magna vocant, exempla sequemur,
An poterit risus continuisse suos?

1. Saltem non negabis esse Pueri indolem ad lacrymas propensissimam.

Fare age, dic quoties juveniles multa per annos
Visa sit ex oculis rumpere gutta tuis?

2. Vix memini me flere, nec est sua gratia fletu,
A teneris placuit Risus & usque placet.

1. Cuncta movent puero lacrymas; vox læta ferit aures,
Fletus in exhausto fonte per ora cadit.

2. Cuncta movent Puero risus; blandire; puellus
Risus erit totus, qui modò Fletus erat.

Fletûs ac Risûs cum Christo convenientia.

1. At, noli errare, Frater. Puer hic non est unus aliquis è liberis mortalium, qui puerilia sapiat. Puer idem & Christus est. Christum porro quis dubitet totum esse ad fletus comparatum?

Christus ab æthereo venit delapsus Olympo,
Eluat ut lacrymis crimina nostra suis.

2. Imò: Christum ego lubentiùs credam factum ad lætitiam nostram, unde tu factum ad dolorem arguis.

Orbi dum revehit cœlesti munere pacem;
Intulit & risus ille, quot orbis habet.

1. In quantas crescis, Puer ô Divine, ruinas!
Fletûs heu! quanti causa future, Puer!

2. In quantam crescis, Puer ô Divine, salutem!
Quanta ô lætitiæ causa future Puer!

1. Christus flevisse legitur, Frater, risisse nunquam.

Ite leves risus, Christus jubet, ite cachinni
Longiùs, exemplo vos fugat ille suo.

2. Esto, Frater; at sibi Christus dum luctum vindicat, nobis servavit lætitiam.

Ite procul luctus, Christus jubet, ite dolores;
Eximit à nobis, quod subit ipse, malum.

1. Atenim obstinas Risum dicere in Puero inope & algenti adumbratum?

2. Obstino enim vero. At tu, Frater necdum incipis in ipso lætitiæ fonte Risum agnoscere?

1. Atqui Judices habemus in hoc consessu omnium ordinum integerrimos; ad ipsos provoco; ferant sententiam.

2. Non detrecto vadimonium, judicium non recuso certus vincere.

1. Quorsum isthæc confidentia?

2. Dicam audacter, nemo est, qui risoribus non suffragetur.

1. Habent lacrymæ unde Judices inflectant.

2. Nihil promovebis. Non ii sunt, qui in re ludicrâ lacrymari sustineant.

1. Et eos tu arbitraris, quibus Risum tam facilè extorqueas?

2. Pertentabo.

Variæ Fletûs ac Risûs affectiones in varis Tabellæ personis adumbratæ.

1. Ergo pergamus ad cætera. Habes in Puellâ matre decentem Fletum.

Aspice: virgineos humectat lacryma vultus;
Flet natum; nato flebilis ipsa suo.

2. Habes in decorâ Virgine decentem Risum.

Aspicis ut rictu diducit labra modesto;
Ridet, & ingenuus perstat in ore decor.

1. Flere mulierum est, Frater. Habent illæ inexaustum lacrymarum receptaculum; quod laxant, aut continent pro arbitrio.

2. Apage lacrymas in mulieribus; quas magis decet ridere.

1. Neque tam dedecet Fletus mulieres. Habemus domesticum exemplum in matre. Meministin', Frater?

2. Putas Parenti gratum fore, si arcani doloris indicia retegantur?

1. In tuto sumus; Latinè loquimur. Neque erit hic quisquam ex omnibus qui rem deferat.

Vidi ego cum raptum lugeret funere Fratrem: *
Flebat; & à fletu gratia major erat,
Multa ferebatur per tristes lacryma vultus;
Quæque ferebatur lacryma, gemma fuit.
Purpureis illapsa genis sic gutta nitebat;

* D. de Caumartin Consistorianus Comes.

Ut matutinus ros solet esse rosis.
Nil nocuit madidis oculis argenteus humor;
Fonte sed in medio par quoque flamma fuit.
Vos tamen, ô Superi, lacrymas prohibete decentes;
Nec matri deinceps causa sit unde fleat.

2. Vidi ego cum teneris nato arrideret ocellis
Mater, & à risu gratia major erat.
Nam bene vix rictu diduxerat ora decoro;
Cum nova diducto sederat ore Charis.
Fulsit ebur; positi nituere ex ordine dentes;
Mite supercilium, fronsque serena fuit.
Ruga fuit mento, mentum quoque ruga decebat:
Et fodit teretes bina lacuna genas.
Sæpe mihi placido sic annuat optima risu!
Sic mihi, sic formæ consulat ipsa suæ.

1. Hîc te manebam, Frater. In sene flebilem dico morositatem adumbrari.

2. Ego præposteram hilaritatem.

1. Flete, senes; vestris apta est ea fletibus ætas;
Risorem canis non decet esse comis.

2. Quin potiùs ridete, senes; ridere salubre est:
Credite, longævum res facit illa senem.

1. Festivus ridenda senex spectacula præbet;
Non capit effusos ruga severa jocos.

2. Morosus, res dura, senex: ridendo senectæ
Et Frontis reficit tristia damna suæ.

1. Vide, Frater, ne ridendi fines excedas, qui senibus risum imperes.

2. Quidni autem? Ego ridere omnes velim & me unum inter cæteros.

1. Hunccine Rusticum ut putes ridere?

2. Ridet ædepol: at rusticè.

1. Flet mehercule; sed illepidè atque ingratiis.

Est sua rusticitas flendi; velut æthere ab alto
Nubilus horrisonæ depluit imber aquæ.
Est qui singultu quatit ilia larga sonanti:
Ut mugit rapto bos viduata viro.
Est qui stridet hians & quiddam inamabile plorat;
Ut rudit ad scabram segnis Asella molam.
Ille gemens tremulis ploratibus ora resolvit;
Devia ut attrito gutture balat ovis.

2. Est sua rusticitas ridendi; qualis ab alto
Tinnula vere novo grando repente cadit,
Est qui robusto ridens quatit ilia nisu,
Credas indomitam voce tonare bovem.
Hic aperit patulo resonantia guttura rictu;
Ut solet Arcadicum rudere fauce pecus.
Est, aures etiam risu qui stringat acuto
Ut læta arguto gutture balat ovis.

Satin' commodè, Frater, pro fletibus illepidis rependi risum inconcinnum?

1. Viden' hunc corpore cernuo & afflictâ ad terram fronte. Flet, sed flere videri non amat.

2. Imò ridet; sed ridere refugit videri.

1. Multos flere palam gravitas vetat; ejice testes:
Plurima in occulto causa dolenda venit.

2. Et multi ridere palam gravitate recusant;
Indulgent hilari qui, sine teste, joco.

1. Illa supplex mater ad quid filium erudit?

2. Ad risum scilicet?

1. Imò ad Fletum.

Crede mihi lacrymæ exorant hominesque Deosque;
Victa Deûm lacrymis ira furorque cadit.

2. Et risus Superos hilarant: si riseris aptè;
Victa locum cedet mollibus ira jocis.

1. Sentio: non evincam, ut mecum hodie flere velis.

2. Non obtinebis, ita vivam, ubi tanta ridendi copia se objicit. Vides hanc mulierem? præit illa risoribus.

Provocat

Provocat ad risum ridendo rustica Phillys:
Ridendi sequitur turba jocosa Ducem.

1. Phillyda ridentem sperno: quæ ridet ineptè,
Non risum, lacrymas sed magis illa ciet.

2. Cernis hanc Lagenam? Eamne plenam esse lacrymis putes? Ego plenam risu, jocis, salibus, facetiis esse contendo.

Sit tibi plena mero, quales dabit amphora risus!
Quàm dulces iterat, dum fluet illa, jocos!

1. Fracta tibi fuerit, dulcive exhausta Lyæo
Amphora, quot fletus, dum silet illa, parit!

2. Etiam è Musicâ Fletum elicias?

1. Musica multa gemit, fletu suspiria miscet:
Aptam flebilibus quis neget esse modis?

2. Musica lætitiæ nata est: corrumpitur usu,
Dum gemit; hæc Risum quæ facit, illa placet.

Restat, ut munerum ad aspectum plores?

Dona cient risus; tentatur munere, vel si
Munitum triplici robore pectus erit.

1. Ite oculi in lacrymas; tentantur fortia donis
Pectora! sit donis succubuisse pudor.

2. Jam gravem Magistratum ordiris, Frater, sentio: ridere te pudet, etiam dum ridendi locus est.

1. Te vero, quem sors manet in Togâ similis, vereor, ne plus æquo factus ad risum videare.

2. Atqui Lælii & ipsius Catonis sapientia fuit risu temperata.

1. Atqui Lælium & Catonem in risu non agnosco.

2. Tamen opportunè & in loco ridentem quis arguat?

1. Nam quis id temporis locus, vel quæ dicendi, in hac morum corruptelâ, opportunitas?

Proh pudor! effrenis sine lege licentia regnat;
Causane lugendi justior ulla fuit?
Ultima jam teritur vitiorum meta; nec ultra,
Quò mala libertas progrediatur, habet!
Luxus ovat; luxusque comes vesana libido:
Nec ponit furiis ille, vel illa modum.
Mercamur pretio Leges; mox spernimus emptas;
Ambitio nihili fasque nefasque putat.
Matres atque viros juvat alea: quosque recedens
Viderat in ludo, repperit orta dies!
Immodico saturis nox ducitur ebria vino;
Stertit & ad multam gens bene pota diem.
Publica fraudantur vetitis commercia furtis.
Nec mala, cui prodest, fraus solet esse probro:
Divitibus solis licet esse impune beatos;
Nil timet, arcanas cui sera condit opes.
Nil pensi est probitas; nec & ipsis parcitur aris;
Contra ipsum audaces stringere tela Deum.
Ludimus, inque vicem virtutis ludimur umbrâ;
Occultis pietas nec vacat ipsa dolis.
Hæc cùm spectem oculis, fletusne erumpere cesset?
Causane lugendi justior esse potest?

2. Ridiculos mores invexit sequior ætas;
Causane ridendi justior esse potest.
Fœmina compositas vario de segmine vestes
Induitur; quales Histrio ferre solet.
Illa coloratos rubro medicamine vultus,
Inficit, aut niveo plasmate celat anum.
Est quæ nigranti candorem aspergine tingit;
Musca super niveo sic nigra lacte natat.
Illa brevis formæ, grandique innixa cothurno,
Pumila quæ fuerat, cernitur Andromache.
Hæc sublimè caput compagibus extruit altis;
Et levior, fronti dum timet, addit onus.
Nec minor est ea cura viris, sparguntur odores,
In caput, & cyprio pulvere mersa toga est.

Ecquis nutrit adhuc nativos vertice crines ?
Ostentat vetulum calva juventa senem.
Nec buccis tantùm, datur & sua naribus esca.
Hinc runci, & flavæ depluus imber aquæ.
Hæc ego spectem oculis, nec pulmo largus anhelet ?
Causane ridendi justior ulla fuit ?

1. Sat risu datum ac lacrymis: vereor enim quorsum erumpat nostra hæc altercatio? Raram aiunt esse inter Fratres concordiam; Ego perpetuam esse inter nos velim.

2. Timere parce, Frater: si quid altercati sumus. Quidquid de Fletu diximus, vel de Risu, ludendo diximus.

1. Superest ergo, ut reconciliatis animis in eandem sententiam uterque descendat. Hæc sit norma vitæ nostræ, & in obeundo olim Magistratu constituta lex; ut gravitatem inter ac festivitatem modus teneatur. Hanc mihi porro perfecti Judicis effingo speciem.

Conclusio Fletum inter ac Risum Litem dirimens.

Non ille lacrymis invium pectus gerit ;
Fletuque vinci nescium.
Aliena sentit, flere nec refugit mala,
Luctu dolorem molliens :
Propriisque lacrymas quas dare in fatis neget,
In publicis non abnuit.
At nec protervis perperam effusus jocis,
Insana mentis gaudia,
Risusve ineptos scurra vecors ambiat,
Aut spargat insulsos sales.
Nec se propinans ore blandus futili,
Inconditè lasciviat.
Sed jura quisquis arbiter populis dabit,
Legesque dicet moribus :
Severitatem condiat risu, & jocos
Severitate temperet.
Virtutis æquum tramitem ut medius sequar ;
Monebit exemplum Patris.

FINIS.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
quæ continentur in Poëtica.

INDEX DRAMATUM QUÆ IN LIBRO qui Dramaticus inſcribitur continentur.

INDEX RERUM ET VERBORUM quæ in Libro de Choreis continetnur.

INDEX CHOREARUM quæ in hoc Libro continentur.

INDEX CARMINUM

QUÆ IN CARMINUM LIBRO CONTINENTUR.

ARGUMENTA SACRA.

ARGUMENTA PROFANA

Ex Historiâ Græcâ.

EX HISTORIA ROMANA.

VARIIS DE ARGUMENTIS.

INDEX CARMINUM MISCELLANEORUM.

INDEX FABULARUM.

INDEX EPIGRAMMATUM.

INDEX RERUM ET VERBORUM quæ in Libro de Symbolis continentur.

A

B

C

E

INDEX CORPORUM QUÆ SYMBOLIS deserviunt.

INDEX RERUM ET VERBORUM quæ in Libro de Ænigmate in Picturis continentur.

A

C

E

F

G

H

I

FINIS.

ERRATA SECUNDÆ PARTIS.

1 *Numerus Paginam*, 2 *Columnam*, 3 *Lineam designant.*

P.	C.	L.	
2	2	7	Odyssæam *l.* Odysseam, *& ubivis mendum idem reperitur.*
ibid.	2	3	Epicici *l.* Epici
10	2	39	Primogenio *l.* primigenio
37	2	8	Cantinelis *l.* Cantilenis
41	1	15	Oppiniani *l.* Oppiani
46	2	13	satiris *l.* satyris
ibid.	2	24	subticemur *l.* subticetur
62	2	9	imbifer *l* imbrifer
97		32	saniorori *l.* saniori
100		5	fratrer *l.* frater
257		26	manuum *l.* manum
259		12	sumnum *l.* summum
262		3	reliqna *l.* reliqua
299		28	execundet *l.* exundet
334		14	quot *l.* quod
368		9	obseletum *l.* obsoletum
441		2	regidus *l.* rigidus
417		17	regidus *l.* rigidus
520		18	splendotem *l* splendorem
535		6	condidio *l.* conditio
537	2	33	accessivit *l.* accersivit
586		31	corbore *l.* corpore
600		17	detineat *l* detineant
606		10	tenebræ *l.* tenebras

P.	C.	L.	
607		*titre.*	Eucharstia *l.* Eucharistia
613		20	sollenni *l.* solenni
624		19	sessusque *l.* fessusque
ibid.		28	precordia *l.* præcordia
638		22	Hectoria *l.* Hectora
ibid.		26	cadet *l.* cadit
644		30	tristitia *l.* tristia
646		*titre*	Orbitum *l.* Obitum
655		10	morior *l.* moriar
683		3	fast *l.* fas
685		38	memordit *l.* momordit
689		31	cruroris *l.* cruoris
695		30	atissimus *l.* altissimus
704		17	alma *l.* alme
708		35	pars *l.* par
745		3	ludibrum *l.* ludibrium
750		8	dederat *l.* dederant
795	2	7	mundon *l.* mundo
ibid.		*titre*	Nepotis *l.* Nepoti
800		*titre*	excicis *l.* excisis
834	1	9	duxquæ *l.* duxque
853	2	10	pesteriores *l.* posteriores
860	2	34	perfluus *l.* profluus
870	1	3	At *l.* Ac.

[illegible]